

Dr. İbrahim Hakkı ÇUHADAR
(1962-1997)

Ömrünün ilkbaharında kaybettiğimiz bu arkadaşımızın, elinizde bulunan esere, çok emeği geçmiştir. Onun için Üniversitemiz, bu eseri merhumun hatırasına ithaf etmeyi uygun bulmuştur.

Kendisi seksenli yıllarda Üniversitemizde Yüksek Lisans yapmaya başlamış ve "Süeûdî ve Selim-Nâmesi" adlı tezini 1988'de bitirmiştir. Daha sonra Mustafa Sâfî'nin "Zübdetü't-Tevârih" adlı eseri ile de 1995'de doktor olmuştur.

Çalışkan, dürüst, alçak gönüllü, hoş-görü sahibi bir kimse idi. Kimseyi kırmaz, kimseden birşey isteyemezdi. Ama herkesin istediğini, elinden geldiğince yerine getirir idi. Herkesin yardımına koşardı. İyi şeylerin hepsi onda idi ve o hep iyiye ve güzele talip idi.

Allahdan ona rahmet, ailesine ve dostlarına başsağlığı dileriz.

ISBN 975-8013-4

ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI NO : 106

Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesi'ndeki 901 ve 920 No. lu Nüshalara Göre

KİTÂBÜ't-TÂRİḪ-i KÜNHÜ'l-AḪBÂR

GELİBOLULU MUSTAFA ᶜÂLÎ EFENDİ

(I. Cilt II. Kısım)

(Fatih Sultan Mehmed Hanın Vefatından, Yavuz Sultan Selim Hanın Saltanatının Sonunu Kadar)

Hazırlayanlar

Prof.Dr. Ahmet UĞUR
Dr. Ahmet GÜL
Dr. Mustafa ÇUHADAR
Dr. İbrahim Hakkı ÇUHADAR

KAYSERİ - 1997

EBU'L-FETH SULTÂN MUHAMMED MERHÛM'IN VEFÂTI VE MUSÎBET-İ cÂMME-İ HALK-I cÂLEM OLAN RİHLETİ VÂKIcÂTIDIR

Sene-i sitt ve semānīn ve semāni-mie Rebīcu'l-Evvel'inin dördünci (4 Rebīcu'l-Evvel 886/3 Mayıs 1481) güni rûz-ı Cumcada vākicdir ki, nüvvāb-ı kām-kār ve vükelā-i büzürgvār casākir-i memālik-güzār **(143b)** cemcine fermān-berdār olub nehdat-i celālet-āsār ile Kostantıniyye'den Üsküdār'a geçildi ve cArab u cAcem fütûhātı niyyetiyle İstānbul'dan bir merhale bacīd olan Gekbüyze nām kasaba-i Firdevs-makām muhayyem-i hıyām olub konuldukda emrāz-ı müzmine-i kadīmelerinden vecac-ı mefāsıl ve nikrīs bacz-ı cilel-i hādisle mizāc-ı şerīflerinde imtizāc idüb sinn-i şerīfleri sinīn-i mā-beyne hamse ve sittīn olmağın kuvādaki kuvvet nevcan zacfa belki zıcfa mübeddel olub günden güne āyīne-i zindegānīleri mükedder olmağa yüz tutdı ve etıbbā-i hāzikīn ne denlü cilāc ü devā kıldılar ise teskīn-i devā āna hiç bir vechile müyesser olmadı.

Nazm:

Çü üstüvār ne-bāşed binā-yı cömr çe sûd?
Çü bāyed er ne-bīnī be-cāh-ı māl ü menāl

Nesr: el-Kıssa, beyān olunan rûz-ı cān-sûzda humā-yı cānları nesīm-i kudse revān ve tāyir-i rûh-ı revānları neşīmen-i Bihişt'i cûyān olub, Pādişāh-ı cihān **"Li-meni'l-mülkü'l-yevm?"**[1] vādīlerinde ser-gerdān oldı ve zebān-ı nātıka beyān-ı sābıka ve lāhikadan kalub lisān-ı hālle **"Lehu'l-hukmü ve ileyhi türcecûn"**[2] nass-ı kerīmi ile gûyā ki kudret-i tekellüm buldı.

Nazm:

Belī bakā bakā-yı Hodāy-est
Ve mülk mülk-i Hodāy-est.

Nesr: Otuz iki yıllık saltanatı ve hurûf-ı melfûza cidādını müştemil olan ihāta-i milket ü kudreti bi'l-külliyye ber-taraf olub, ol zāt-ı mahmidet-beyān gûyā ki bir resûldi. Bir anda hizmet idüb revān odı ve sanasın ki, **"Ve mā Muhammedün illā resûl"**[3] nass-ı kerīmi anların hakkında sudûr-ı nüzûl buldı.

1) K. Kerîm, XL (Gâfir), 16.
2) K. Kerîm, XXVIII (Kasas), 88.
3) K. Kerîm, III (Âl-i cİmrân), 144.

Nazm:

Nā-dīde bûd vākıᶜa z'īn saᶜb-ter ne-dīd
Dil-gīn haber şinīd keseş bā-haber ne-dīd

Kerden be-hukm-i hīç kes erçi ne-dāde bûd
Ez-inkıyād-ı hukm-i İlāhī güzer ne-dīd.

Derdā ki, hasretā ki çü kāreş be-kām şod
Çün çeşm bāz-kerd ez-ān hīç eser ne-dīd.

Nesr: Ol tārīhde vezīr-i aᶜzam bulunan Paşā-yı mahmidet-(b164)reşād Hazret-i Mevlānā-yı Rûmī'ye zübde-i ahfād olan Muhammed Paşā-yı pāk-nihād fi'l-hāl hüsn-i tedbīr kıldılar. Deryādan keştī ile İstānbul'a revān olub, istihmām lāzimesiyle üç gün anda eğlenmeleri baᶜdehû muᶜasker-i humāyûna gelmelerine işāᶜat buyurdılar ve bi'l-cümle vefātından naᶜş-ı humāyûnı sarāy-ı ᶜÂmire'ye īsāline varınca ki, tamām onsekiz gün geçdi, henüz vāris-i hakīkī ve veliyy-i ᶜahd-i tevfīkī olan Sultān Bāyezīd Hān pāy-tahtına vāsıl olmadı. Ahbār-ı mevt-i Sultān beyne'l-erkān iştihār bulub zümre-i Yiniçeriyān ve fırka-i sipāhiyān ki, vezīr-i mezbûr ile sābıkaları var idi, hemān ol fursatı ganīmet bildiler. Mümtezicīn ve muhtelitīn oldukları hālde sarāyını muhāsara idüb ᶜale'l-fevr kendüyi katl ü helāk ve mā-melekini gāret ile ālûde-i hāk kıldılar. Ammā ontokuzuncı gün ki, Sultān Bāyezīd Hān cülûs-ı taht-ı saltanatla kām-rān oldı, beyne'l-ᶜasker vākiᶜ olan fetret ü ihtilāl su sepmekle teskīn olan gubār gibi teskīn boldı. Evvelā libās-ı mātemle levāzım-ı gazāya meşgûl oldılar. Baᶜdehû cenāze-i Pādişāhī'yi çıkarub kibār u zuᶜafā gırīvān u giryān ve huddām-ı mukarrebān çāk girībān ve cāme-derrān bir mertebede enīn ü hanīnile naᶜş-ı şerīfi cāmiᶜ-i latīfine getürdiler

ki, dinmez, nice dinilsün ki, bu makûle makāle-i muhrikanın tekellümine hiç bir vechile dil dönmez. Ol ᶜasrın kutbı Şeyh Muslihiddīn Vefā ki, gavs-i meşāyih-i bā-safā idi, namāzını anlar kılıvirdiler. Hattā takdīm anların olmağla iktidāyı anlara münāsib gördiler. Baᶜdehû cāmiᶜ-i şerīfi hazīresinde **(144a)** defn eylediler. **"Allāhumma'hşurhu fī zılāli rahmetike maᶜa'n-nebiyyīne ve esbiğ nevāle niᶜmetike ᶜalā ehli beytihī tevfīkan bi-te'yīdi'd-dīni mā-dāmeti'l-eflākü dāirīn"**.

VÜZERÂ-İ EBU'L-FETH SULTÂN MUHAMMED HÂN MAᶜA-BAᶜZI ÜMERÂ

Evvelen Halīl Paşa'dır ki, Candarlu Kara Hayreddīn Paşa oğlıdır. Ol dahī Vezīr ᶜAlī Paşa'nın ferzend-i celīlidir ve fehīm bin fehīm bin fehīm vezīrān-ı müşīrīn vekīl-i kadīm bir umûr-dīde vü kār-āzmûde düstûr-ı bisyār-sütûde olub, şemᶜ-i hānedān-ı devleti Sultān Murād elinden yanub, Sultān Muhammed Hān çokluk iltifāt itmedüğine bināen her husûsda Sultān Murād Hān'a muvāfakat, yaᶜnī ki, anların terk-i saltanat itdüği gibi Paşā-yı mezbûr dahī vezāret idüb zāhiren her nesneden el çekdi ve illā **"Âhiru mā yahrucu min hayşûmi's-sıddīkīne hubbu'l-cāh"** fahvāsınca tekrār Sultān Murād'ın cülûsına ve kendinin vekālet-i devlet-me'nûsına müteᶜallik hiyel ü tedārükden hālī olmadı. İttifāk, küffārın gulüvv-i ᶜāmmı ve "Sultān Muhammed henüz tıfl-i sağīrdir" diyû ᶜaskerin goft u gûy-i izdihāmı murādına muvāfık olmağla dakīk u ᶜamīk fikirler itdi. Neylerse eyledi, sanᶜatla Sultān Murād'ı yine tahta geçürdi. Sultān Muhammed Hān, ᶜunfuvān-ı şebābında sikke vü hutbe ile kām-rān

olmuşiken nice zamānlar imārete tenezzül itmesine sebeb oldı. Bināen ᶜalā zālik tekrār taht-ı saltanata ki cülûs itdi, mezbûrı Yidi Kulle'de habs idüb envāᶜ-ı şikence ve ᶜazāb ile öldürüb hıyānetden me'yûs eyledi.

Bir dahī Vezīr Saruca Paşa'dır. Babaları Sultān (b164) Murād kullarından olub hīn-i cülûsda cümleden pīr ve sāhib-tedbīr bulunmağın, vezāretde ibkā buyurulmuşdur.

Bir dahī İshāk Paşa'dır ki, şecāᶜat ü şehāmeti müstedᶜāsınca emāret mertebesinden vezāret mertebesine gelmeğe hizmet-i şimşīri bāᶜis olub vezīr bulunmağın mansıbı ibkā buyurulmuşdur. Husûsan evlād-ı Menteşā ve Germiyān ümerāsının ᶜisyānları müştedd oldukda defᶜine mezbûr İshāk Paşa gönderilmişdir. Baᶜdehû gāyetde pīr u marīz olub tekāᶜude rağbet itmeğin talebiyle selāmet-i hükûmeti oturmak virilmişdir.

Bir dahī Vezīr Mahmûd Paşa'dır ki, mevsûf-ı bāhır u vedād olan Hırvādiyyü'l-asl olub ser-hadd gāzīleri bi-tarīkı'l-iğtinām mezbûrı temellük idüb nûr-ı İslām'la kalbi tenvīrine ihtimām-ı tāmm itdikden sonra pāy-taht-ı Edirne'ye getürdiklerinde Sultān Murād bin Sultān Muhammed Hān ümerāsından Muhammed Ağa mezbûrı iştirā idüb, tahsīl-i ᶜilm ü kemālāt itdirdikden sonra veliyy-i niᶜmeti mezbûrı Sultān Murād Hān haremine ilhāk eyledi. Anlar dahī cebīninde envār-ı istiᶜdād u kābiliyyet görüb, nûr-ı dīdeleri Ebu'l-Feth Sultān Muhammed Hān'a bağışladı. Serv-i bāğ-ı saᶜādetle nahl-i bālā ve sinn-i esenni cihetinden hem-sinn ü hem-kāmet olmağın maᶜiyyetle neşv ü nemā buldılar. hemvāre tahsīl-i ādāb ü fezāyile rağbet ü iştigāllerini

arturdılar. Vaktī ki, Sultān Muhammed Hān cülûs-ı taht-ı saltanatla kām-rān oldı. Mahmûd Paşa ağalıklardan biri ile haremi muhteremden taşra çıkdı ve vüfûr-ı kābiliyyet ve kemāl-i istiᶜdādına bināen az zamānda Rûm-ili beğlerbeğiliği rütbe-i rātibesine vusûl buldı ve bi'l-cümle sanādīd-i ᶜülemādan ve ecāvīd-i fuzalādan kadr-şinās, mihr-tedbīri çarh-ı tāsiᶜa mümāss, ashāb-ı te'līfe rāğıb ve erbāb-ı tasnīfin riᶜāyetlerine tālib bir kerīmü'l-hısāl, mahmûdü'l-fiᶜāl vezīr idi. Sene-i semān ve hamsīn(858/1454)'de İstānbul fethinden sonra vākiᶜ olan Sivri Hisār fethinden sadāret virildi. Fe-ammā vezāret-i ᶜuzmā makām-ı aᶜlāsına Mīr Hasan-ı Tavīl cenginde şehīd olan Murād Paşa **(144b)** yerine Rûm-ili Beğlerbeğisi dahī olub vezāretle maᶜan mutasarrıf oldı ve bi'l-cümle gāyetle ᶜākıl ü dānā ve hizmeti tabᶜ-ı şerīf-i Şehriyārī'ye muvāfakatla hüveydā olmağın vezīr-i aᶜzam olduğı gibi Rûm-ili beğlerbeğiliği dahī maᶜan virildi. Ol iki mansıb-ı celīl vezīr-i aᶜzam-ı bī-ᶜadīl olan Sinān-ı nebīl maᶜan virilmek evvelā anlarda oldı. Müverrih Ramazān-zāde kavlince mezbûr Mahmûd Paşa kādı-ᶜasker dahī oldı. Fe-ammā hikmet Hodā'nındır, şeh-zāde Mustafā Hān'la mā-beynlerinde bir vahşet hādis oldı. Ol hālete dahī müşīr, müşārun-ileyhin haremine müteᶜallik bir gayr-i vākiᶜ töhmet bāᶜis oldı. Pes ol muhālefet ü ᶜudvān mā-beynlerinde izdiyādile nümāyān iken şehzāde-i mesfûr bağteten vefāt eyledi. Baᶜz-ı müfsidīn dir ki: "Mahmûd Paşa zarāfetle zehr içürdi" diyû vahşet-i kadīmeye bināen müddeᶜāsını zuᶜmınca isbāt eyledi. Bu fitne-i kübrā vezīr-i mezbûrın dahī katline kār-sāz-ı ahfā olub, Mīr Hasan-ı Tavīl cenginde Hāss Murād'ın şehādeti ke-ennehû anların murādları olmak ve esnā-i cengde muᶜāvenet olunmak ve mīr-i mezbûr münhezim olduğı fursatda ᶜumûmen erkān-ı devlet ardınca varılmağı ve

memālik-i ᶜAcem gāret kılınmağı münāsib görmüşler iken anların menᶜile hilāfını (b165) tergībleri tevcīhe kābil değil nakīsalar ᶜadd olunub bunca rûzgār kemāl-i hulûsla hizmetlerinde tegāfül olundı. Evvelā ᶜazlile Edirne civārında bir kûşede temekküni taᶜyīn kılındı. Sāniyen Şehzāde'nin garāsı libāsında cümleten erkân-ı devlet siyeh-pûş olub, baᶜz-ı münāfıkīn dir ki, "Mahmûd Paşa bu bābda imtisāl-i emr eylemedi. Belki emr ber-ᶜaks olub libās-ı şādmānī ile ızhār-ı meserret itdi" diyû nifāk itdiklerinde bir cāsûsla hufyeten yoklandı. Hikmet Hodā'nındır, bir hafta imtisāl-i emr itdikden sonra mātem libāsını terk itmiş olub, baᶜz-ı musāhibleri ile luᶜb-ı satranca meşgûl bulundığı haber virilmeğin mizāc-ı latīf-i Pādişāhī tamāmen münharif olub, mezbûrı Yidi Kulle'de habs eyledi. On altıncı günde mahbesden meclis-i Huld-i berīne tayerānı mûcib şehādetle müstesᶜad olub, vücûdı nābûd kılındı. İstānbul'da cāmiᶜ ve medrese ve hān ve çārsûları ve kezālik kasaba-i Sofya'da bir latīf cāmiᶜ ve baᶜz-ı hayrātı vardır.

Bir dahī Gedik Ahmed Paşa ki, vüzerānın nerre-şīri ve vükelānın kavī-tedbīri, şecāᶜatla mümtāz ve celādetle akrānına ser-efrāz bir yarār düstûr-ı sütûde-etvār olub, gāh gorkān-ı mülk-i Yûnān olan evlād-ı Karamān serkeşlerini kahr u tahkīrde ve Rûs küffārının memālikini kalᶜ u tedmīrde ve gāh Efrenc-i dalālet-rence tābiᶜ Polya cezīresini ve baᶜz-ı kılāᶜ u zıyāᶜı feth u teshīrde nīze gibi müşārun ileyh bi'l-benān olub, vüzerā-i ᶜizāmdan bir ferd husn u tedbīr ve şehāmetini inkār idemezlerdi ve ol varduğı mahārib ü maᶜārik ser-haddinden bir kadem taşra gidemezlerdi. Evvelā beğlerbeğilik ile,

baᶜdehû vezāretle irtifāᶜ-ı şān bulub manzûr-ı nazar-ı Sultānī olmağla sene-i erbaᶜ ve semānīn (884/1479) tārīhinde kendüye Arnāvud İskenderiyye'si fethi fermān olundı. Baᶜz-ı husûsdan dil-gīr u gam-nāk olmağın dilīrān-ı şücᶜān ve erbāb-ı ᶜirfāna ᶜādet olan nāz ü şīve ile ol hizmetden istiᶜfā ve baᶜz-ı taᶜallül ü bahāne ile ictināb u ibā itmeğin vezāretden maᶜzûl ve Yini Hisār'da mahbûs ü mahzûl kılınmışdı. Yine ol senede Pādişāh-ı İskender-nişān İskenderiyye kalᶜası fethine revān olub esnā-i rāhda mukaddimāt-ı feth u teshīr olan mühimmāt-ı kalīl ü kesīre bi'z-zāt kendüler mukayed olub, Mahmûd Paşa gibi vezīr-i kār-dānın memātı ve Gedik Ahmed Paşa gibi dilīr-i şücᶜānın mahbesde bulunduğı nakīsa **(145a)** hālātı ol makûle Şehriyār-ı zī-şānın hidemātiyle takayyüdine ve gāhī baᶜz-ı mahremlerine "Bir yarār u kār-güzār vekīlimiz yokdur ki, bizi bu kuyûddan halās eyleye" diyû iᶜlān-ı ᶜacz ü teferrüdine binā en Hersek-Oğlı Ahmed Paşa ki, ol tārīhde mīr-i ᶜalemlik mansıbı ile ᶜalem gibi engüşt-nümā idi ve ahyānen baᶜz-ı maᶜkûl ü müvecceh kelimāt ilkāsında nevᶜan murahhas u bī-pervā idi, ol esnāda takrīr-i kelāma fürce buldı ve Gedik Ahmed Paşa'yı tezekkür idüb, "Hālā ol kulları bu hizmete meᵓmûr u tuvānā olaydı zāt-ı pāk-i Sultānī de bu meşakkate irtikābı lāzım gelmezdi" diyû ıtlākını ilkā ve Gedik Ahmed'in bünyān-ı devleti (b165) inşāsında bir sengi gedüğinde hüveydā kılmağın kelimātı kemā yenbağī cāy-gīr oldı. İstānbul hārisine mezbûrın itlākını emr idüb ve "Mühimmātını görüb, Holina cānibine gönderesin" diyû işāret olundı ve İskenderiyye havālīsi ve Polya mukābilindeki Holina vilāyeti hükûmetiyle ser-efrāz olub, ol vādīlerde nice gazālar ve fetihler sudûra getürdi. Bunlar zamānında tamām-ı riᶜāyetle mahmûd-ı emsāl ü akrān oldı ve baᶜde zamān Sultān Bāyezīd Hān Hazretleri'nin evān-ı saltanatlarında baᶜz-ı

a^cdā şurûr u nifāk kār-gāhına tarh-ı nev bırakmağın katl itdirilüb vücûdı zevāl ü fenā buldı.

Bir dahī **Mesīh Paşa**'dır ki, kudemā-i erkān-ı devletden olmağla beğlerbeğilikden vezāret rütbesine vāsıl oldı ve sene-i isnā ve semānīn(882/1477)'de Mahmûd Paşa yerine vezīr-i a^czam olub, i^ctilā-i şān buldı ve Sultān Muhammed Hān-ı mağfûrın zamān-ı saltanatlarında cezīre-i Rodos feth u teshīrine me'mûr dahī kılındı ve mezbûr Mesīh Paşa vezāretden ^cazl olunub, ta^czīren ve te'dīben Gelibolı sancağı münāsib görüldi.

el-Kıssa, gāh vezāret ve gāh imāret virilüb bi'l-āhare sene-i tis^ca ve semānīn(889/1484)'de Sultān Bāyezīd ^casrında Kāsım Paşa yerine sadr-ı a^czam oldı. Ba^cdehû izn-i Pādişāhī'yile hacc-ı şerīfe varub, ol sa^cādetle dahī behre-mend oldukdan sonra der-i devlete geldi. Ber-vech-i istikbāl vezīr-i a^czam-ı bāhiru'l-iclāl olub tā^cat u ^cibādetle evkātı güzerān iken sene-i seb^c ve tis^ca-mie (907/1501-2) tārīhinde Galata'da vāki^c barut mahzenine sā^cika inüb tutuşdukda müşārun-ileyh ol nār-ı fürûzānın intıfāsına bezl-i makdûr iderken ser-bendi tutuşmağla yüksekden düşüb, ayakları şikest olub üçünci güni vefāt eyledi. Hattā kādı-i Galata ki, o hīnde vezīrin yakınında tururdı, sā^catiyle ol dahī cānib-i āhirete harekāt eyledi.

Bir dahī **Veliyyü'd-Dīn-Oğlı Ahmed Paşa**'dır ki, ānın tafsīli menākıb-i şu^carā cüz'inde tafsīl olunmuşdur.

Bir dahī ^cumdetü'l-vükelā **Mustafā Paşa bin Hamza Beğ**'dir ki, ümerādan iken vezīr oldı. Muvāfık-ı mizāc-ı Sultānī nice hidemāt-

ı meşkûresi dahī ta^cayyün buldı. Bināen ^calā zālik Sultān Bāyezīd ^casrında dahī sadr u vezāretde ibkā olunub, ilā vakti hulûli'l-ecel bir yıldan zeyādece vekīl-i mu^cazzez ü mübeccel olub, i^ctilā-i şānla mahsûd-ı akrān kılındı. Kadr-şinās u dānā ve hattā kelāmı edāda bī-pervā vezīr idi.

Bir dahī **Ayas Paşa**'dır ki, bunlar dahī ^cibād-ı ^cināyet-mu^ctādları zümresinden olub vezāretle kām-rān kılındı. Sultān Bāyezīd ^casrında dahī rütbe-i sāmiye-i vezāretde ikā olunub, Cem Sultān'la Bursa havālīsinde vāki^c ceng ü neberdde talī^ca-i leşker-i sahrā-neverd iken şehādet sa^cādetine fāiz oldı.

Bir dahī **Hadım Süleymān Paşa**'dır ki, kapu ağalığından çıkub beğlerbeği oldı ve iltifāta mukārin olub, **(145b)** ba^cdehû küllī ^cunvān buldı. İnebahtı fethine nām-zed kılub, gönderildi, lākin fethine kādir olmadı. Nev^can hod-rāy, zor-ı bāzûyile kār-fermāy, ammā sāhību'l-i^ctikād, lecc ü ^cināda mu^ctād ādem idi.

Biri dahī **Hāss Murād Paşa**'dır ki, Sultān Murād zamānındaki vüzerādan olub, sonra Sultān Muhammed merhûm dahī sadāretini (b166) ibkā idüb, şecī^c u yarar ve ehl-i mudārā vü āzmûde-kār olmağın Uzun Hasan cenginde ekseriyā ānı istihdām iderlerdi. Her kande bir düşmen belürse ānı gönderürlerdi. Nāhiye-i Tercān'da ki, Hasan-ı Tavīl ^casker-i mansûra mukābil oldı, mezbûr Murād Paşa ol ^casrda[1] sāir akrānından ziyāde mukātil oldı. Bināen ^calā zālik Tercān'da cānı

[1]) (b) nüshasında "ol ^caşrda ^carşa-i meydânda" şeklindedir.

revān oldı ve lāşe gark-ı hûnāb iken ter düşdi. Yaᶜnī ki, "Bāğ-ı cināna niçün bensiz geldün?" diyû rûh-ı revānı ile ırılışub incinişdi.

Mezbûr Murād Paşa'nın İstānbul'da cāmiᶜ u medresesi vardır. Halīc mahallinde vākiᶜ hayrāt u āsārdır.

Biri dahī **Oğuz-Oğlı ᶜĪsā Beğ**'dir ki, Anatolı beğlerbeğisi iken Rûm-ili virildi ve merhûm Sultān Muhammed Hān'ın vefātından evvelceMīhāl-Oğlı ᶜAlī Beğ ve Malkoç-Oğlı Bālī Beğ ve nice ümerāya ser-dār koşılub, Ungurûs ser-haddine gazā vu cihād niyyetine gönderildikde hikmet Hodā'nındır, mezbûr ᶜĪsā Beğ şerbet-i şehādet nûş idüb dünyā devletinde celādet ü şehādetle ser-efrāz oldığı gibi āhiret riyāsetinde dahī eyālet-i şehāmetle irtifāᶜ-ı şān buldı. el-Hakk, zamānının Rüstem'i ve devrānının İsfendiyār-ı muhteremi idi. el-Ân merkadı ziyāret-gāh-ı küffār u İslām olub, herkes nüzûr u sadakātla gelürlerdi, murādları ne ise ol tarīkla vāsıl olurlar ve üstündeki kubbe-i ᶜulyāyı ol zamāndaki krāl-i dāll bünyād itdirmiş. Şehīd olduğı gice merkad-i pākine nûr indiğini etfāl ü nisvān-ı küffār bile müşāhede idüb, kerāmetinde şübheleri kalmamağın ravzasının ihyāsı zimmetlerine farz olmuş.

Nazm li-münşiihī:

Gerçi ez-bād-ı fenā şemᶜ-i hayāteş mordest
Lemᶜa-i nûr-ı şehādet be-sereş tābān buved

Ammā ᶜÜlemāu ᶜAsrih

Mevlānā Celāl Muhammed bin Ferāmurz ki, **Mevlānā Husrev** dimekle meşhûrdur. ᶜİlm-i furûᶜ u usûli müftī-i ᶜasr olan Burhānu'd-Dīn Sadr-ı Herevī'den tahsīl idüb, evvelā Edirne'de Şāh Melek Medresesi'ne müerris olub, hattā Mutavvel'e yazdığı Havāşī'i anda müderris iken vukûᶜ buldı ve ol esnālarda Seyyid Ahmed Kırīmī Dāru'l-Mülk-i Rum'a gelüb fāzılla iştihār-ı küllī buldı ve böyle şöhret buldukda Munlā Hüsrev kendü müellefini mezbûra gönderdi. Ol dahī baᶜde'l-mütālaᶜa Munlā Hüsrev'un suāllerin redd idüb ecvibe-i yazdıra. Baᶜdehû Munlā Hüsrev bir ᶜazīm ziyāfet idüb, ᶜülemā-yı ᶜasrı ve Munlā Kırīmī cenābını daᶜvet kıldı ve baᶜde't-taᶜām kendinin suāllerini ve Kırīmī'nin cevāblarını takrīr idüb, hakk kendü elinde idüği zuhûra yitdi. Hattā Mevlānā Kırīmī teslīm idüb iᶜtizāra āğāz idüb, ser-fürû kıldı. Gıbbe zālik Munlā Hüsrev müteveffā birāder yerine Halebiyye Medresesi'ne müderris oldı. Baᶜdehû Sultān Murād, saltanatından ferāğat ve Ebu'l-Feth Muhammed Hān saltanatdan ᶜazlile Mağnīsā imāretine gitdikde rikābından ayrulmayub bile gitmekle külī rağbet ü iltifāta yitdi. Vaktī ki, Sultān Muhammed Hān tekrār cülûs-ı taht-ı saltanatla kām-rān oldı, Munlā Hüsrev'e evvelā yüz akçe vazīfe taᶜyīn eyledi. Der-ᶜakab müteveffā Mevlānā Hıdır Beğ yerine İstānbul kazāsını virdi. Hattā riᶜāyeten ve iltifāten Galata ve Eyyûb ve Üsküdār kadılıklarını ve Ayasofya Medresesi'ni bile ilhāk eyledi. Hadd-i zātında uzun (b166) boylu, yassı yağrınlu lihyesi müdevver, oldukca libāslar giyer kicirek[1] Çağatāyī resminde **(146a)**

---

[1]) (b) nüshasında "gerçek" şeklindedir.

ᶜimāme sarınub bir mehīb munlā idi. Edā-i namāz için Ayasofya Cāmiᶜi'ne gelürdi. Kapudan duhûl itdüği gibi cümle halk ayağa kalkub mihrāba-dek yol açarlardı. Mevlānā dahī iki cānibine selām virerek ön saffa giderdi. Nice defᶜa Sultān Muhammed Hān fevkānī musallāsından bu hāli görürdi. "**Unzurû, hāzā Ebû Hanīfe rahmetu'llāhi zamānih**" diyû vüzerāsına söylerdi. Yaᶜnī ki, "ᶜAsrımızın İmām-ı Aᶜzam'ıdır" diyû iftihār eylerdi. Bu minvāl üzere maᶜlûmu'l-kadr iken ittifāk, Sultān Muhammed'in bir sûr-ı humāyûnı oldı. "Ne minvāl üzere oturursız?" diyû Munlā Gürānī'ye haber gönderdi. Munlā-yı mezbûr nezāket-i nā-mahsûr idüb "Gürānī'ye vācib olan, bu meclisde oturmamakdır. Yaᶜnī ki, sāir huddām gibi ayak üzre hizmet itmekdir" diyû bildirmeğin bu kelāmı Sultān'ın gönlünde yer aldı. Sağ cānibini Gürānī'ye sol tarafını Munlā Hüsrev'e taᶜyīn eyleyüb, Gürānī'i tercīh ve takdīm semtini tutdı. Fe-lā-cerem Munlā-yı muhterem ᶜale'l-fevr bir gemiye binüb Bursa'ya gitdi. "Gayret-i ᶜilmiyye bizim ol velīmede bulunmamamızı iktizā itdi" diyû yazub, dīvān-ı ᶜālīye irsāl itdi. Bursa'ya varduğı gibi bir medrese binā idüb, talebenin ifādesine iştiğāl eyledi. Fe-ammā Sultān Muhammed Hān bu vazᶜına peşīmān olub, tekrār mezbûrı der-i devlete daᶜvet kıldı. İcābet itdüği gibi sadr-ı fetvāyı kendüye tefvīz itdi ve bi'l-cümle hüsn-i hatta mālik, sûfiyyûn ziyyine girüb inzivāya salik bir zû-fünûn munlā idi. Cevārī vü gılmānına nihāyet yoğiken kitāb-hānesi hizmetini kendü görürdi ve bunca eşğāl-i mansıb-ı dünyeviyyeden ve ders ve fetvā gibi tevaggul-i maᶜneviyyeden mā-ᶜadā yine muttasıl kitābet iderdi. Hālet-i vefātında kendü hattı ile nice pāre kitābı kalmışidi. Baᶜde-mā hayrāta māil olmağın nice yerlerde mesācid ü cevāmiᶜ yapmışdı ve ekser-i evkātını teᵓlīfāta sarf eyleyüb tefsīr-i sûre-i

Enᶜām'da bir risāle yazdı. Andan mā-ᶜadā Telvīh'a hāşiyesi ve Kādı Beyzāvī Tefsīri'nin evāiline hāşiyesi ve ᶜilm-i usûlde Mirkātü'l-Vusûl adlu metni ve Mirᵓātü'l-Usûl ile müsemmā ol metne şerhi ve yine ᶜilm-i fıkıhda Dürer nāmına metni ve Gurer nāmına şerhi vardır ki, cümlesi ᶜinde'l-ᶜülemā makbûl ve muᶜteberdir. Bi'l-āhare sene-i hamse ve semānīn ve semāni-mie (885/1480-81) hudûdunda İstānbul'da vefāt itdi. Vasiyyeti üzere meyyiti Bursa'ya nakl olunub andağı medresesinde defn olundı.

Mevlānā Hayru'd-Dīn bin Halīl bin Hacı Safā: Mezbûrın ceddi Cengīz Hān fitnesinde ᶜAcem'den Rûm'a gelmişdir. Hattā Kastamonı nāhiyesinde tevattun itmişdir. ᶜÜlemādan Mahmûd ve Ahmed ve Hacı Safā nām evlādı hāsıl oldukdan gayrı mestûr olan veled-i reşīdi Halīl meziyyet-i mevleviyyetle şānı celīl bir ādem idi ki, Tāşköprili-Zādeler dûdmānının cedd-i mācididir. Evāil-i hālinde Mevlānā İbn-i Beşīr ve Munlā Hüsrev'den telemmüz itdikden sonra Mevlānā Şemsü'd-Dīn Fenārī hidmetine ve Munlā Muhammed Yegān huzûrına yitmiş, ᶜilm-i Hadīs ve Tefsīr'den nice kemālāt tahsīl itmiş, pek güzel sāhil-i selāmete ez Mesīh şa nakş-i feth u rağbet itmeğin talebiyle selām baᶜdehû otuz akçe ile Tāşköprī'deki Muzafferu'd-Dīn Medresesi'ne müderris oldı. Baᶜdehû Sultān Muhammed Hān Medāris-i Semān'ı yapdı. Mezbûrın fazlın işidüb emr-i şerīfle İstānbul'a taleb itdi. Lākin gelmedi, emr-i Sultān'a mutābaᶜat (b167) itmedi. Bināen ᶜalā zālik elindeki medreseden dahī ᶜazl olundı. Mansıb talebine der-i devlete geldikde "Cebren itāᶜat-i emr itdirevüz" diyû buyuruldı. Hālā ki, Munlā-i mezbûr cidden İstānbul'a gelmedi. Āhir-i ᶜömrine-dek Küre-i Nühās'da temekkün idüb, halkına vaᶜz u nasīhatla

geçindi. Her fenden yed-i tûlâya mâlik ehl-i ᶜilm idi. Ammâ bâlâda mestûr olan vâlid-i ᶜazîzi zâhiru'l-kerâmet ve müstecâbü'd-deᶜavât **(146b)** bir merd-i Hakk'dır.

Ve **Mevlânâ Muhammed** ki, **Munlâ Zeyrek** dimekle meşhûrdur, Semâniye mukâbilindeki medreselerden birine müderris iken Hᵛâce-Zâde ile bahs-i ᶜilmî idüb ânın fazlı ziyâde idüğine Munlâ Hüsrev hükm itmeğin medresesi Hᵛâce-Zâde'ye virilmişdir ve kendüsi Burûsa'ya geçüb, mansıb virdiklerince kabûl itmemişdir ve ol incinmekle teᵓlîf ü tasnîfe dahî rağbet eylemeyüb, âhir-i ᶜömrine-dek Hᵛâce Hasan nâm tâcir yiğirmi akçe vazîfe taᶜyîn idüb, ânınla geçinmişdir.

Mevlânâ Muslihu'd-Dîn bin Yûsuf: Hᵛâce-Zâde dimekle maᶜrûf ve fezâil-i zâtiyye si beyne'l-ᶜülemâ meşhûr u mevsûfdur. Bir mâl-dâr bâzirgânın evlâdından olub sâir birâderleri fâhir libâslar ile muğtenim, mezbûr Muslihu'd-Dîn tahsîl-i ᶜilme meşgûl olduğîçün "Bizim tarîkımızdan çıkdı" diyû hᵛâr u hakîr ve pür-gamm olmağla bir gün Şeyh Şemsü'd-Dîn nâm ᶜazîz bu hâli gördi, taleb-i ᶜilm-i şerîf itdüğîçün gözden bırakdıkların işitdi. "Zinhâr tarîkından rucûᶜı revâ görme, bunların tenezzüh-i zâhirlerine bakub elem çekme En son bunlar sana hidmet-kâr olacakdır. Sen sadr-nişîn olub bunlar karşunda ayâğın turacaklardır" diyû pend itmeğin Hᵛâce-Zâde tahsîl-i ᶜilme mücidd oldı. İbn-i Kâdı-i Ayasluğ'dan ve Munlâ Hızır Beğ'den tahsîl-i ᶜilm idüb, Sultâniyye Medresesi'nin iᶜâdesine ki, vâsıl oldı, Munlâ Hızır Beğ mezbûrın lakabını ᶜAkl-ı Selîm kodı. Beᶜdehû terbiyet-nâme ile Sultân Murâd huzûrına gönderdi, müderrislik mansıbına liyâkatine

şehâdet kıldı. Binâen ᶜalâ zâlik evvelâ Kestel Medresesi virildi, baᶜdehû yevmî on akçe ile Burûsa'daki Esediyye Medresesi münâsib görüldi. Altı yıl anda ifâdeye meşgûl oldukdan sonra Şerh-i Mevâkıf'ı ezberledi ve ol esnâlarda Sultân Muhammed Hân tahta cülûs eyleyüb ᶜülemânın günleri toğdı. Hᵛâce-Zâde dahî bir sûhtesinden sekiz akçe istikrâz idüb Edirne'ye teveccüh kıldı. ᶜÂkıbet kendinin fazîletine Vezîr Mahmûd Paşa'nın hüsn-i terbiyeti ve Sultân Muhammed Hân'ın lutf u merhameti munzamm olub, Şehriyâr-ı zî-şâna hᵛâce oldı, baᶜdehû Kâdı-ᶜasker rütbesine vusûl buldı. Baᶜdehû Medâris-i Semâniye'den birine müderris oldı. Tehâfüt'i teᵓlîf itdi.

Andan Edirne'ye, dahî sonra İstânbul'a kâdî olub, baᶜdehû mekr-i vezîr ile İznîk kazâsı ve medresesi maᶜan virildi. Der-ᶜakab "Mâniᶜ-i şuğldir" diyû kazâyı bırâğub medrese ile kaldı. Vaktî ki, Sultân Bâyezîd tahta geçdi, mezbûra evelâ Sultâniyye Medresesi'ni yüz akçe ile virdi. Der-ᶜakab Bursa fetvâsını münâsib gördi. Teᵓlîfâtından Tehâfüt'i ve Şerh-i Mevâkıf"a Mebâhis-i Vücûde'nin hâşiyesi, ve Mevlânâ-Zâde'nin Hidâyetü'l-Hikmet'ine şerhi ve Tavâliᶜ'a şerhi ve Telvîh'a hâşiyesi vardır. Ammâ bir-iki muahhar kitâbının beyâzına ᶜömr-i ᶜazîzi (b167) vefâ itmeyüb, sene-i selâs ve tisᶜîn(893/1488)'de vefât eyledi. Vilâyet-i Rûm'da neşv ü nemâ bulan mevâli-i ᶜizâmın müdakkıkı ve mütâlaᶜasın itmâm itdüği mahallin kemâ-yenbağî muhakkıkıdır.

Mevlânâ Şemsü'd-Dîn Ahmed bin Mûsâ ki, **Hayâlî** dimekle meşhûrdur. İnceden ince mütâlaᶜaya ve nâzik takrîre mâlik olmağla Hayâlî lakabîle şöhret bulmuşdur. Babası kuzâtdan olub

Muhtasarāt'ı andan görmüşdür. Bi'l-cümle mevleviyyetle ma°rûf ve beyne'l-akrān fezāil-i kesīre ile mevsûfdur. Mevālī Hızır Beğ Çelebī Burûsa'da Sultāniyye müderrisi iken i°āde hidmeti Mevlānā-yı mezbûrede olub, bahr-i °ilme gavvās idüği ve dürer-i şeh-vār-ı ma°ānī vü kelāma yitdüği mukarrer oldukdan sonra bir-iki **(147a)** medreseye müderris oldı. Ba°dehû otuz akçe ile Filibe Medresesi virildi. Bu esnālarda Burûsa'daki Murādiye Medresesi mahlûl olub, Vezīr Mahmûd Paşa terbiyesi ile Geliboli'da kādī bulunan Hācc Hasan-Zāde'ye virildikde Munlā-ı mûmā-ileyh gayrete geldi. Mīr-i müşārun-ileyh ta°n-āmīz mektûb yazub, içinde bu iki beyti derc itdi:

Beyt:

U°cûbetün fī āhiri'l-eyyām
Tübdīke sıhhate zufreti'n-nizām

Ve fesādü rāi'l-hükmi lā bihā
Fī-ālāti kat°ın mesāfetü'l-a'vām

Nesr: Mahmûd Paşa ki, mektûb-ı mashûbı okudı, "Hācc Hasan-Zāde ol mansıba müte°allik idüğini Munlā Hayālī bilmez, ancak" diyû cevāb virdi. Yanī ki, ol °asrda bilā-istihkāk kimseye mansıb virilmek zulm-ı sarīh idüğini iş°ār kıldı. Hikmet Hodā'nındır, İznīk müderrisi Hatīb-Zāde fevt oldı. Hattā Sultān ve vezīrin teessüfi ve "Bir ānın gibi munlā ne zamānda hāsıl olur?" diyû huzn ü telehhüfi ki, ta°ayyün buldı, fe-lā-cerem "Ânın yirin tutar bir fāzıl terbiyeti vācibāt-ı dīn ü devletdendir" diyû tetebbu° esnāsında hātır-ı vezīre Hayālī Çelebī hutûr itdi. Hattā medrese-i mezbûreyi āna °arz itdi.

Hodāvendigār-ı merhûm dahī "Senin nāmınla müveşşah idüb, °Akāyid'e hāşiye yazan Munlā değil midir? didikde "Ol kimsedir Pādişāh'ım" diyû tekrār hüsn-i terbiyet kıldı. Bināen °alā zālik ānın fazīletine ve vezīr-i mezbûrın ri°āyetine tevcīh buyurılub, yevmī yüz otuz akçe ile İznīk Medresesi virildi. Vaktī ki, Munlā Hayālī İstānbul'a geldi, hacc-ı şerīf seferine °azīmet kılmağın medrese-i mezbûrei kabûl eylemedi. Bi'l-āhare kendüsi varub gelince mu°īdi ders virmek buyuruldı. Bu tarīkla mevlānā-yı mezbûr edā-i hacc idüb geldi. Bir-iki yıl mikdārı müderris oldukdan sonra vefāt eyledi ve esnā-i vefātda otuzüç yaşında bulundı. Ammā tahsīl-i °ilme mücidd idi. Salāh u diyānetine hod nihāyet yoğidi. Şerh-i °Akāid'e yazduğından gayrı cā-becā Tefsīr-i Beyzāvī'ye ve Hāşiye-i Tecrīd'e ve Telvīh'a yazmışdır ve her birinde zihn-i bāhirini gün-begün rûşen itmişdir. Husûsan Şeyh °Abdü'r-Rahīm-i Merzīfonī'den bī°at dahī itmişdir. Bu dahī menkûldür ki, Munlā-yı merkûm fuzalā-i dehrden Hvāce-Zāde ile bir cāmi°de cem° olub mübāhase-i °ilmiyye kıldı. Hattā āna gālib olmağla tā Hayālī vefāt itmeyince Hvāce-Zāde istirāhat itmeyüb, dāyimā havf üzere oldı.

Mevlānā Muslihu'd-Dīn Kastallānī: **Munlā Kestel** didikleridir. Mezbûr Mevāli-i Rûm'da tahsīl-i °ulûm idüb, Hızır Beğ merhûmın dersine Hvāce-Zāde ve Munlā Hayālī Burûsa Sultāniyesi'ne mu°īd iken mezbûr Kastallānī (b168) dānişmend idi. Ba°de zamān kasaba-i Mudurnı'da müderris oldı. Nice zamāndan sonra. Dimetoka Medresesi virilüb, ri°āyet olundı. Vaktī ki, Sultān Muhammed Hān bānī-i Medāris-i Semān oldı, ol medreselerin biri Kastallāni'ye tevcīh kılındı. Fe-ammā bir derece meşgûl ve ders-i

ifādeye mecbûl idiki, "Ekser belki bir uğurdan Semāniye Medreseleri'ni bana virseler edā-i derse kādirin" diyû da^cvā iderdi. Ba^cde zālik ^cale't-tertīb Burûsa ve Edirne ve İstānbul kazāları virildi. Hattā evāhir-i eyyām-ı saltanatlarında Ebü'l-Feth-i merhûma Kādi-^casker dahī oldı. Muhammed Paşā-yı Karamānī vezīr-i a^czam bulunub, Munlā-yı mezbûrın kavvāl bi'l-Hakk olmasından küllī havf u hirās üzere olmağın ta^czīr-i zımnīsine cüll-i himmet itdi. Ya^cnī ki, "Vüzerā dört nefs olub, çār-erkān-ı devlet oldukları gibi kādı-^casker iki nasb olunub bünyān-ı saltanata bir çift tāk olması münāsibdir" diyû bildirdi. Rûm-ili Kastallānī'de kalub, Anatolı kādı-^caskerliği İstānbul kādīsi bulunan Hācc Hasan-Zāde'ye virildi. **(147b)** Vaktī ki, Sultān Muhammed Hān fevt oldı, mevlānā-yı müşārun-ilayh, ^cazl olunub, yevmī yüz akçe ta^cyīn kılındı ve bi'l-cümle her ^cilmde māhir ve ekser-i fünûnda fazlı zāhir ve ekl-i haşīşe ibtilāsı mütebādir şahs idi ve meclis-i Sinān Paşa'da ba^cz-ı ^cülemā ve H^vāce-Zāde ve Hatīb-Zāde ve Munlā Lutfī-i Tokātī cem^ciyyet idüb, tıbba müte^callik bir husûs anıldıkda Munlā Kastallānī Kānûn ve Şifā'dan ol mahalli takrīr itdi. "Ol fenne de iştiğāl itdiniz mi?" dinildikde "Yidi kerre bi-tamāmīhī Kitāb-ı Şifā'yı ve min evvelihī ilā āhirihī Kitāb-ı Kānûn'ı görüb, bi'l-fi^cl idündiğini bildirdi. Fazlına ahāli-i hāzırīn tahsīn üzere oldılar. Şerh-i ^cAkāid'e hāşiyesi ve Mevākıf'ın eşkāl-i seb^casına risālesi ve yine ol risāleye şerhi ve Sadru'ş-Şerī^ca'nın Mukaddimāt-ı Erba^c'ına hāşiyesi vardır. Tavīlü'l-kāme, nahīfü'l-cism, sarı benizlü, gök gözlü, hafīfü'l-lihye ādem idi.

Mevlānā Muhyi'ş-Şehribān el-Hatīb: Bunlar da H^vāce-Zāde ve Hayālī akrānı ehl-i fazldır. Evvelā İznīk'deki Medrese-i

Sağīre'ye müderris oldı. Ba^cdehû Semāniye'nin biri virildi. Lākin sû-i hulkına bināen Sultān Muhammed Hān kendüyi ^cazl idüb, ba^cde zamān Mevlānā Gürānī iltimāsiyle yine virildi. der-^cakab fazl-ı vāfirine bināen Şehriyārī-i müşārun ileyh'e H^vāce oldı. Hattā bir gün Pādişāh-ı mesfûr mezbûra suāl idüb, "H^vāce-Zāde ile bahse kādir misin?" didikde "Terk-i h^vāceliğinizin kuvvetiyle kādirin" dimeğin ^cazl eyledi. Andan sonra ikisini bahs itdirdi. Gāyetle ceriyyü'l-lisān kaviyyü'l-kalb kimesne idi. ^cİlm-i zāhirden gayrı ma^clûmı yoğiken "Ben mahdûmum Pādişāh'ım ve Vezīr huddām silkindedir" diyû esnā-i selāmda münhanī olmazdı. Fi'l-cümle her yerde bu tarīkla ser-keşliği mukarrer idi ve olduğı mecālisde cemī^c-i ^cülemāya mütesaddır olmağın Sultān Muhammed Hān, sû-i hulkına bināen çendān iltifāt itmezdi. Sāir ahālī gibi in^cām u ihsānla kendüyi gözetmezdi. Menkûldür ki, mezbûr Hatīb-Zāde Sultān Bāyezīd Hān huzûrında Munlā ^cAlāu'd-Dīn ^cArabī mubāhase eyledi ve (b168) ol mahall ma^clûm-ı Sultānī olub, hilāfına zāhib iken munlā-yı mezbûr elbette sözini isbāta mücidd oldı. Hattā Şehriyār-ı mezbûr "Bu denlü lecc ü ^cinād-ı mevfûr cehline delīldir" diyû meclisinden kaldırdı. Lākin Hatīb-Zāde ^cinādında musırr olub ol mahalle bir risāle yazdı. Vezīr İbrāhīm Paşa eli ile ^cizz-i huzûr-ı Şehriyārī'ye gönderdi. Vaktī ki, mazmûn-ı risāle ma^clûm-ı Pādişāhī oldı, "Cehlini takrīr ile isbāt itdüği yetmediği gibi tahrīri ile dahī bildirdi. Lā-büdd benim havze-i hükûmetimde turmasun, mudārāsı yok bir mu^cānid nizām-ı hāl-i ^cülemāya ihtilāl virmesün. Var bu risālesini suratına ur. "Turma çık git' diyû benim ağzımdan buyur" didikde Paşā-yi mesfûr bu mā-beynde mütehayyir kaldı. Munlā, ri^cāyet ü cāize ümīdinde, Şehriyār-ı mülk-ārā memleketinden sürmek fikrinde idüğine ta^caccüb-kunān u ser-

gerdān oldı, turdı. Munlā ise muttasıl vezīre tekāzāda idi. "Niçün cāize irsālinde te°hīr olundı?" diyû zemzemei artdurub, gavgāda idi. Bi'l-āhare kelām-ı Sultān'dan bī-haber kendüsi vezīre ibrām eyledi. "Elbette Pādişāh'a bildir ki, ben Mekke-i Mükerreme'ye varub, mücāvir olmak isterin" diyû söyledi. Müşīr-i °ākıl ise "Bu makûle munlānın dāru'l-mülkden gitmesi °alāmet-i hayr değildir" diyû kendi yanından onbin akçe gönderdi. "Pādişāh kendülere ihsān itmiş" diyû bildirdi. Hālā ki, Munlā sû-i hulkına mübtelā olmağın "Elbette vezīr taksīr itmişdir. Bu mikdār cüz°ī cāize irsāli ānın ihmālinden zuhûra yetmişdir" diyû incindi. Bu kerre vezīr-i celīlü'l-kadrile vahşet-i **(148a)** °azīme peydā kıldı.

el-Kıssa, ehl-i fazl idüği tevātüre yitmişdi. Müellefātından Şerh-i Muhtasar'a havāşī ve Şerh-i Mevākıf'a ve Mukaddimāt-ı Erba°'a havāşī oldukdan mā-°adā Seyyid Şerīf'in Şerh-i Tecrīd'ine hāşiyesi ve yine ānın Keşşāf Hāşiyesi'ne havāşī ve Sadru'ş-Şerī°a'nın Şerh-i Vikāye'si evveline nā-tamām havāşī ve fezāil-i cihāda müte°allik ve bahs-i ru°yete müteferri° risāleleri vardır. Cümle müellefātı makbûldür. Sene-i ihdā ve tis°a-mie (901/1496)'de vefāt itdi. **Rahmetu'llāhi °aleyh**. Ammā Hatīb-Zāde'nin bir oğlı kopmuşidi ki, Eyyüb Medresesi'nde müderris iken fevt oldı. Mütāla°asını ekser mevālī babasından tercīh iderlerdi. Hālā ki, mu°ammer olmadı.

Ve **Mevlānā °Alāu'd-Dīn**[1] **°Arabī:** Haleb etrāfındandır. Rûm'a geldi, tahsīl-i °ulûm idüb, Munlā Gürānī yanında kurb-ı menzileti vār idi. Burûsa'da Sultān Murād Hān Medresesi'nde

[1]) (b) nüshasında "Sirâcü'd-Dîn Muhammed" şeklindedir.

müderris oldukdan sonra meşāyıh-ı Halvetiyye'nin ulularından Şeyh °Alāu'd-Dīn ile buluşdı. Hizmetine müncezib olub, tekmīl-i tarīkat ve irşāda şeyhinden icāzet hāsıl kıldı. Vaktī ki, Şeyh Alāu'd-Dīn cezebāt-ı İlāhiyye ile bī-şumār ve lā-yuhsā mürīdīn peydā kıldı, Sultān Muhammed merhûm zevāl-i saltanatından ihtiyātla şeyh-i müşārun-ileyhi şehirden sürer. Mezbûr Alāu'd-Dīn °Arabī ba°z-ı husamāsına vech-i ma°kûlle cevāb virüb şeyhin hevā-dārı idüğini ızhār itdikde ānı dahī sürdi. Fe-lā-cerem Munlā-yı muhterem Mağnīsā'da Sultān Mustafā bin Muhammed Hān yanına vardı. Ol dahī vālid-i mācidinden şefā°atle Mağnisā Medresesi'ni alıvirdi ve bi'l-cümle Şehzāde-i kām-kār munlā-yı büzürg-vāra küllī rağbet ü iltifāt üzere olub, mezbûrun mükāşefesi dahī vār idi. Menkûldür ki, Boz(b169)tağ yaylāğında otururken eimme-i kurrādan biri kendüyi ziyārete varmış. °Azīz ol imāma hitāb idüb "Sende necāset rāyihası var" buyurmuş. Her çend ki, ararlar, nesne zuhûr itmez. Tekrār tefakkud olunurken koynundan Simāvnī-Oğlı Bedru'd-Dīn'in Vāridāt nām risālesi düşer. Alub nazar itdikde "İşte necāset rāyihasın viren bu makāleler imiş" diyû cevāb eyler. "Elbette ihrāk bi'n-nār olunmak gerekdir" diyû söyler. Lākin imām rızā virmez. Ne kadar söyledi ise munlānın sözin dinlemez. "Eğerçi sen bunı yakmazsın, lākin hānumānını ihrāk bi'n-nār idersin" didüği gibi karşudan bir āteş zāhir olur. Tefahhus olundukda imām-ı mezbûrın karyesi ve kendi evleri idüği tahakkuk buldı.

el-Kıssa, ba°de zamān Munlā °Arabī Semāniye'nin birine müderris oldı. Halvet ü inzivāya rağbetine bināen Sultān Muhammed Hān kendüye bilā-medrese yevmī seksen akçe ta°yīn kıldı. Vaktī ki, Sultān Bāyezīd tahta cülûs kıldı, mezbûrı elli akçe dahī terakkī

eyledi. Ba^cde zamān otuz dahī artırdı. ^cÂkıbet yüz akçe ile dāru'l-mülk İstānbul'da müftī olub, sene-i ihdā ve tis^ca-mie (901/1496) tārīhinde vefātına-dek iftā üzerine oldı. ^cİlm-i Tefsīr ve Hadīs ve Usûl'de bī-karīne idi. Telvīh'i tamāmen ezber bilürdi. Mukaddimāt-ı Erba^c'a cümleden evvel bunlar havāşī yazmışidi. Toksan tokuz evlād getürdi. Ancak onbeşi mu^cammer oldı.

Mevlānā ^cAbdu'l-Kerīm: Mevlānā-yi mezbûr ^cabīdden mahsûb ve efādıl-ı ahrārdan mergûb bir munlā idi. Vezīr Mahmûd Paşa ve Munlā İyās ve bunlar üçi Sultān Murād Hān ümerāsından Muhammed Ağa nām ^cumde-i ekiffānın kulları olub, etfāl ü sığār ve muhtassa içine sığar oldukları hālde dāru'l-mülk-i sa^cādete gelmişler, Mahmûd Paşa büyücek olmağın mahfenin bir tarafına ve İyās ve ^cAbdü'l-Kerīm ol bir cānibine tahmīl olunmuşlar. **(148b)** Vezīr-i müşārun-ileyhin bunlarla da^cvā-yı fazīlete müte^callik letāyifindendir ki, "Nice ki, memālik-i kefereden çıkdığımız hālde, ikinize mukābil oldumsa ma^cārif ü fezāille dahī ikinize mu^cādil idiğim mukarrerdir" dir imiş. Gāh u bī-gāh bu gûne latīfe sebk eyler imiş.

el-Kıssa, mezbûr Abdü'l-Kerīm Munlā ^cAlī Tûsī'den ve Munlā Sinān-ı ^cAcem'den tahsīl-i ^culûm itdikden sonra Yidi medārise müderris, hattā Semāniye Medreseleri'nden birine gelüb, i^ctilā-i şān buldı. Ba^cdehû İstānbul'a kādī olub, bir zamāncık icrā-i ahkām-ı şer^ciyye itdikden sonra kādī-^caskerlik virildi. Mā-beynehû eyyām-ı ^cazl hulûlinden sonra Şeyhu'l-İslām olub, sultān vardır, beyne'l-fudalā kemāl u ma^crifetle şöhre-i dār u diyārdır.

Mevlānā Hasan b. ^cAbdu's-Samed: Sāmsûnīdir. ^cİlm-i zāhir ve bātında müşārun-ileyh beyne'l-^cülemā, sözleri mu^ctemedün ^caleyh munlā idi. Munlā Hüsrev'den telemmüz ve tahsīl-i ^culûm-ı mütenevvi^cadan telezzüz itdikden sonra ba^cz-ı medārise, hattā Semāniye Medreseleri'nden birine müderris oldı. Ba^cdehû Sultān Muhammed Hān'a h^vāce olub, ^cakabince kādı-^caskerlik rütbe-i rātibesine şeref virdi. Lākin havādis-i eyyām iktizā itmekle tekrār yine Medāris-i Semāniye'den biri virildi. Hattā İstānbul kazāsı dahī lāyık görüldi. Mardiyyü's-sīre, mahmûdü't-tarīka, kaviyyü'l-İslām ve kudvet-i enām (b169) bir munlā-yı müteverri^c idi ve hüsn-i hatta mālik olub Sultān Muhammed Hān içün bir Sıhāh-ı Cevherī yazmışidi. Mukaddimāt-ı Erba^c'a havāşī, Seyyid Şerīf'in Muhtasar Şerhi'ne hāşiyesi vardır. Sene-i ihdā ve tis^cīn ve semāni-mie (891/1486) hudûdında fevt olmuşdur.

Mevlānā Muhammed bin Mustafā bin Hācī Hasan: Zamānın ^cülemāsından tahsīl-i ^culûm itdikden sonra Munlā Yegān huzûrına vardı. Nice rûzigār istifāde idüb, istihkākı zāhir oldukda evvelā Ma^clgara Medresesi, sāniyen Gelibolı kazāsı, sālisen Burûsa'da Murādiye Medresesi, rābi^can Burûsa kazāsı virildi. Ba^cde zamān tekrār Medāris-i Semān'dan biri tevcīh kılındı. Hattā ba^cde müddet İstānbul kadılığı virilüb, Sultān Muhammed Hān vefātı tārīhinde Anatolı kadı-^caskeri blundı. Vaktā ki, Sultān Bāyezīd Hān cālis-i serīri'l-mülk oldı, mezbûrı mansıbında ibkā idüb, tā sene-i ihdā ^caşer ve tis^ca-mie (911/1505) tārīhine-dek kādı-^casker oldı, ^cazl zehrini bilmedi. Şedāyid-i rûzigārı cidden idrāk kılmadı. Yiğirmi beş yıl mikdārı mütevāliyen kādı-^caskerlikde kaldı. Menkûldür ki, merkûm

câh u celâle hırsla mezmûm ve ileru gelicek kâbilleri semt-i kazâya sapdırmağla hîlesi ma^clûm bir şahs olmağın, her kande ki, bir kâbil-i şân ve nâhiyesinde devlet-i âyâtı rahşân kimseyi görürmüş, semt-i tedrîsdeki fakr u fâkayı tefhîm idüb, kazâ semtine tergîb kılurmış. Hattâ Kemâl Paşa-Zâde'ye dahî bir firîb eylemiş. Müeyyed-Zâde mahall-i ᶜarzda Sultân Bâyezîd'e vasf idüb, fakr u fâkası cihâtına çâre vü tedbîr idüb, maᶜzûlken medrese alıvirmiş ve onbin ᶜOsmânî inᶜâmla Türkî Tevârîh-i Âl-i ᶜOsmân teˀlîf buyurulmasına delâlet kılmış. Fî-nefsi'l-emr yiğirmi beş yılda bir zât-ı nâdire-dân kâdı-ᶜaskerlik pâyesine vâsıl olmak ve kendüye muᶜârız u müzâhim olub, selefi olmaduğı takdîrce halefi bulunmak mümkin idi. Âna binâen derûnında bu zikr itdiğimiz firîb ü hîle mütemekkin idi. Ve bi'l-cümle munlâ-yı mezbûr uzun boylu, güler yüzlü, kaba sakallu, muhibb-i fukarâ ve mütevazzıᶜ u müselsel-izâr şahs idi. Câmiᶜ-i fürûᶜ u **(149a)** usûl hâri-yi maᶜkûl ü menkûl olmağın Beyzâvî'nin Sûre-i Enᶜâm Tefsîri'ne hâşiye yazdı ve Tavzîh'in Mukaddimât-ı Erbaᶜ'ına havâşî teˀlîf eyledi. Husûsan Fâzıl Dâvânî ile Mîr Sadr mâ-beyninde muhâkeme tarîkından hâşiye tasnîf kıldı ve Sarf'a müte'allik Mîzânü't-Tasrîf nâm bir eser-i latîf dahî teˀlîf eyledi ve sinn-i ᶜazîzi toksandan ziyâde iken ᶜazm-i dâr-ı âhiret itdi. **Ravvaha'llâhu rûhah**.

Mevlânâ ᶜAlî bin Muhammed Kuşcı: Mezbûrın pederi Uluğ Beğ Mîrzâ'nın toğancısı olmağın kendüye bu vechile lakab virildi. Semerkand ᶜülemâsından tahsîl-i ᶜulûm itdikden sonra Kâdı-Zâde-i Rûmî ki, ol zamânda Şehriyâ-ı mûmâ-ileyh dâru'l-mülkinde idi, andan dahî telemmüz itdi. Hattâ ᶜilm-i riyâzîyi mezbûr Uluğ Beğ'den dahî okuyub, tahsîl ile telezzüz eyledi. Baᶜdehû gaybet ile vilâyet-i

Kirmân'a geldi. Andağı fuzalâdan dahî tahsîl idüb, niçe yıldan sonra iᶜtizâr-ı tâmmile Uluğ Beğ huzûrına yitdi. Hattâ eşkâl-i kamere müteᶜallik bir risâle teˀlîf idüb, hediyye (b170) getürdi ve bi'l-cümle pâdişâh-ı mesfûrın yanında rağbet ve iltifâtı efzûn olub, rasad binâ olundukda sâir mehere ile bile bulunması emr olundı. Hatâ esnâ-i iştiğâlde ki, Mevlânâ Gıyâsü'd-Dîn Cemşîd ve Kâdı-Zâde-i Rûmî ki, fevt oldı, itmâm-ı rasad-ı Semerkand Mevlânâ ᶜAlî Kuşcı sunᶜı ile nihâyet ü encâm buldı. Baᶜde zamân ki, Uluğ Beğ vefât eyledi, evlâdı birbirine düşüb, ᶜülemânın tevkîri bir yüzden oldı. Mevlânâ-yı zû-fünûn haccı şerîf bahânesiyle mücâz u meˀzûn Tebrîz'e geldi. Emîr Hasan-ı Tavîl anda taht-nişîn-i celîl bulunub ikrâm-ı bâliğ ile mezbûrı alıkodı. Baᶜdehû risâlet ile Sultân Muhammed Hân huzûrına gönderdi. Fe-lâ-cerem Ebü'l-Feth-i muhterem ki, teşhîs-ı makâdîr-i ᶜülemâda râsih-dem ve riᶜâyet-i ecâvîd-i fuzalâda sâbit-kadem idi, mezbûra küllî riᶜâyet eyledi ve Rûm'da kalmasını murâd idindi. Munlâ-yı mezbûr dahî kable itmâmi'r-risâle kalmağı tecvîz eylemedi. Cevâb-ı Şehriyârî ile Emîr Hasan-ı Tavîl cânibine vardıkdan sonra tekrâr Rûm'a geldi. Her konağına bin akçe ihrâcât-ı muᶜayyene ile istikbâl olunub, haşmet-i vâfire ile, hattâ iki yüzden ziyâde âdem ile İstânbul'a geldi ve ᶜİlm-i Hisâb'da Muhammediyye nâm risâlesini pîş-keş nâmı ile ᶜarz kıldı. Baᶜdehû ki, Sultân-ı Zî-şân Uzun Hasan kasdına ᶜazm-i İrân itdi, munlâ-yı mezbûr ol yollarda ᶜİlm-i Heyˀet'de Fethiyye nâm risâlei tasnîf eyleyüb, cevâiz-i seniyyeye dest-res buldı. Bu minvâl üzere riᶜâyet-i teveccüh buyurılub, İstânbul'a gelindi. Mezbûra yevmî iki yüz akçe vazîfe ile Ayasofya Medresesi münâsib görüldi ve tevâbiᶜine ve evlâdına meˀmûlinden ziyâde iltifât kılınub mansıblar virildi. Menkûldür ki, emr-i Pâdişâhî ile ᶜülemâ-yı Rûm munlâ-yı

mezbûrı karşuladılar. Bir kadırgaya bindirüb, İstânbul'a geçürdiler. ᶜAlî Kuşcı ki, deryâya nazar kıldı, Bahr-i Hürmüz'in cezr u meddini hikâyet itdi. Mevlânâ Hᵛâce-Zâde ki, ol târîhde İstânbul kâdısı idi, sefînede bile mevcûd idi. Bâᶜis-i cezr u meddi tedkîk-i enîkla takrîr itdi. Baᶜde-mâ Emîr Tîmûr huzûrında Seyyid Şerîf Cürcânî ile ᶜAllâme-i Taftazânî'nin bahsi anıldı. ᶜAlî Kuşcı ᶜAllâme cânibini tutub, ol mahalli tahkîk eyledi. Fe-ammâ Hᵛâce-Zâde takrîr-i kelâm idüb, "Ben dahî mukaddemâ böyle anlardım ki, Taftazânî gâlib ola. Lâkin tekrâr imᶜân-ı nazarla gördüm, hakk Seyyid Şerîf elinde idüğini bildim. Hattâ kenâr-ı kitâba ᶜalâ vechi't-tedkîk tahrîr itdim" didi ve âdem gönderüb ol kitâbı getürtdi, Munlâ ᶜAlî Kuşcı Şeyhi'nin eline sundı. **(149b)** Bi-tamâmihî gözden geçürdi, istihsân-ı tâmm ile pesend itdi. Gemiden çıkıldıkda ki, dest-bûs-ı Sultânîye'ye vardı, "Hᵛâce-Zâde'i nice buldınız?" diye Şehriyâr mezbûra sordı. Anlar dahî "**Lâ-nazîra lehû fi'l-ᶜAcemi ve'r-Rûm**" didi. Pâdişâh-ı nâm-dâr bu kıssadan sürûr-ı bisyâr ᶜarz idüb "**ve fi'l-ᶜArab**" tekmilesini edâ buyurub, yaᶜnî ki, "Hemân Rûm ve ᶜAcem'de değil Bilâd-ı ᶜArab'da bile nazîri yokdur" nüktesini tasrîh kıldı. Hikâyet olunur ki, Munlâ ᶜAlî-i Tûsî esnâ-i râhda ᶜAlî Kuşcı'ya buluşmuşlar. Rûm'a ᶜazîmetlerin ki, kendülerden iitmişler, hattâ Hᵛâce-Zâde'i anub "**ᶜAleyke** (b171) **bi'l-mudârâti maᶜa'l-kevsec**" dimişler. Yaᶜnî ki, "Hᵛâce-Zâde nâmındaki kevsecle mudârât üzere ol ki, herkesin maᶜlûmı ânın yanında mechûl mesâbesindedir" diyû söylemişler. Fe-lâ-cerem munlâ-yı mezbûr ol vasiyyetle ᶜamel kılur. Kendüler bir kızını Hᵛâce-Zâde'nin oğlına ve ânların bir kerîmesini kendülerin kızı oğlına tezvîc eylemişler ve bi'l-cümle munlâ-yı mezbûr maᶜlûmâtı mevfûr, teʾlîfâtı memdûh u meʾsûr, ekser-i fünûnda kâmil, husûsan ᶜİlm–i Kelâm'da

fâzıl-ı bî-muᶜâdil idi. Musannafâtından "Tecrîd'e şerhi ve zikri sebk iden Fethiyye ve Muhammediyye nâm iki risâlesi ve ᶜAllâme'nin evâil-i Keşşâf'a yazduğına havâşî ve ᶜİlm-i Sarf'dan ᶜUnkûdü'z-Zevâhir nâm kitâbı ve mebâhis-i hamde müteᶜallik eser-i müstetâbı ve bunlardan mâ-ᶜadâ yiğirmi metni müştemil Mahbûbu'l-Hamâyil nâm mecmûᶜası vardır. Mahmiye-i Kostantıniyye'de vefât itdi. Hattâ Ebû Eyyûb-i Ansârî merkad-i mutahheri civârında defn olundı.

Munlâ Şeyh ᶜAlî bin Mecdü'd-Dîn: Bunlar **Munlâ Musannifek** dimekle meşhûr ve hadâset-i sinninden teʾlîf ve tasnîfle mezkûrdur. Zîrâ ki, kâf tasgîr içündür. Musannifcik dimekdir. İmâm Fahr-i Râzî evlâdından idüği sâbitdir. Munlâ-i mezbûr sene-i selâse ve semâni-mie (803/1400) târîhinde birâderi ile Herât'a gelmiş, onbir yıl sonra şeyh İrşâd'ı teʾlîf itmiş. Baᶜdehû dört yıl sonra Şerh-i Misbâh'ı yazmış, ᶜakabince ᶜâlem-i ruʾyâda Hazret-i Sultân-ı Enbiyâ -**Salla'llâhu ᶜaleyhi ve sellem**- işâreti ile Âdâbu'l-Bahs'i şerh eylemiş.

el-Kıssa, Şerh-i Lebân'ı ve Şerh-i Mutavvel'i ve Şerh-i Miftâh-ı ᶜAllâme"'yi ve Telvîh Hâşiyesi'ni ve Kasîde-i Bürde Şerhi'ni, husûsan Şeyhu'r-Reîs İbn-i Sînâ'nın Kasîde-i Rûhiye'si şerhini encâmı ir-görmüş, gıbbe-zâlik sene-i tisᶜa ve selâsîn(839/1435-36)'de Vikâye Şerhi'ni, ᶜakabince Hidâye Şerhi'ni ve Hadâiku'l-Îmân nâm kitâbı tasnîf eyleyüb, Mülk-i Rûm'a azm itmiş. Tâ ki, sene-i semân ve erbaᶜîn (848/1444) târîhinde Dâru'l-Mülk-i Rûm'a yitmiş. Evvelâ Şerh-i Mesâbîh'i ve Şerh-i Miftâh u Seyyid Şerîf'i ve Hâşiye-i Şerh-i Metâliᶜ'i ve Fahru'l-İslâm Pezdevî'nin şerhini ve Şerh-i Keşşâf-ı

Zemahşerî'yi ve lisân-ı Fârisî'de ba'zı kütüb-i mu'teberei te'lîf itmiş, isimlerini Hadâiku'l-Îmân Envâru'l-Ahdâk ve Tuhfetü's-Selâtîn ta'yîn eylemiş ve sene-i ihdâ ve sittîn(861/1457)'de Tuhfetü'l-Mahmûdiyye nâm kitâbı Fârisî lisânile te'lîf idüb, Vezîr Mahmûd Paşa'ya ithâf itmiş. Bunlardan mâ-'adâ Fârisî tefsîri ve ba'z-ı âsâr-ı dil-pezîri dahî vardır. Lâ-siyyemâ Şerh-i Şemsiyye'si ve Şerh-i Vikâye'ye hâşiyesi ve Şerh-i 'Akâid'e hâşiyesi mukarrerdir. 'Ulûm-ı Edebiye'i Munlâ Celâlü'd-Dîn Yûsuf Edbehî'den okumuşlar ve Fâzıl 'Allâme Kutbu'd-Dîn Ahmed bin Mahmûd İmâmî-i Herevî'den dahî telemmüz itmişler ve fıkh-ı Şâfi'î'yi Munlâ 'Abdu'l-'Azîz-i Ebherî'den ve fıkh-ı Hanefî'i İmâm Fasîhu'd-Dîn Muhammed'den görür. Vaktâ ki, Rûm'a geldiler, Konya'da bir medreseye mutasarrıf oldılar. Ba'dehû kendülere samem 'ârız oldı. Şiddet-i savta ihtiyâcları devlete dünyeviyyeden behremend olmağa mâni' bulundı. Bi'l-âhare Sultân Muhammed Hân **(150a)** 'asrında İstânbul'a geldi. Vezîr Mahmûd Paşa terbiyesi ile yevmî seksen akçe vazîfe ta'yîn kılındı. Bu hâlle sene-i hamse ve seb'în ve semâni-mie (875/1471) hudûdında fevt olub, Ebû Eyyûb Ansârî civârında defn olundı. Mezbûrın 'ulûm-ı zâhirdeki mevleviyyetinden gayrı 'ilm-i tasavvufda dahî yed-i tûlâsı olub, Şeyh (b171) Zeynü'd-Dîn el-Hâfî hulefâsından irşâda dahî me'zûn idi. Kendüden nakl olunmuş ki, "Bilâd-ı 'Acem'de ba'z-ı meşâyih-i kibârla bahs-i 'ilmî idüb, sû-i edeb tarîkına sülûk itdikde ba'de intikâli'l-bahs dimişler ki: 'Elbette sen sağır olacaksın ve kendinden sonra evlâd istihlâfında behre olmayacak, ya'nî ki, bu sû-i edebine binâen o vechile cezânı bulacaksın' dimişler idi. Az zamân geçmedin samem 'ârız oldı ve ardımızca hayr-ı halef veledimiz dahî kalmayub, iki kızımız kaldı. Halef 'add olunmamağın kimsemiz kalmamışa döndi"

diyû bildirmişdir ve samem hâlinde ders dir imiş. Talebesi kendü sözlerini yazub, kendüye sunulur imiş ve kitâbetde dahî şol denlü dîv-dest imiş ve bir cüz' [yazı rûz-i merre][1] yazduğı mukarrer imiş. **Rahmetu'llâhi 'aleyh**.

Mevlânâ Sirâcü'd-Dîn Muhammed bin 'Ömer el-Halebî: Haleb nevâhîsindendir. Emîr Tîmûr, vilâyeti gâret itdikde kendüyi alub Mâverâu'n-Nehr'e iletmiş, nice rûzigâr anda şuğl itdikden sonra Rûm'a gelmiş, Sultân Murâd Hân-ı Sânî küllî ri'âyet idüb, oğlı Sultân Muhammed'e mu'allim ta'yîn eylemiş, ba'dehû Edirne'deki medresesini mezbûra virmiş. Kâfiye'nin mutavassıtına hâşiyesi ve Seyyid 'İberî'nin Şerh-i Tavâli''ine havâşî vardır. Murâdiye müderrisi iken fevt olmuşdur.

Mevlânâ Dervîş Muhammed bin Hızır Şâh: Mezbûrın ismi müsemmâsına muvâfık olub, müddet-i 'ömrinde 'abâlar giyermiş ve başına şemle sarınub fukarâ ziyyinden çıkmaz imiş. Sultân Muhammed merhûm Uzun Hasan cengine müteveccih iken munlâ-yı mezbûr bir himâra binüb karşu geldi. Şehriyâr-ı mağfûr, "Munlâ Dervîş değil midür?" diyû bilüb, "Bizi du'âdan unutmasun"diyû Mahmûd Paşa'yı ardınca gönderdi. Müstecâbü'd-da've idüğini vâlid-i mâcidinden işitdüğini söyledi. Yılda bir kerre tırâş olurmuş. Ânı dahî yevm-i 'Âşûre'de ihtiyâr ider imiş. Hattâ kable'l-halk halk kapusına yığılırlar, mûlarını kapuşub merdâya şifâ ittihâz iderler imiş. Burûsa'da Sultâniye müderrisi olmuşlar, 'âkıbet tâmdan düşüb, vefât itmişler. **Ravvaha'llâhu rûhah**.

---

[1]) (b) nüshasında bu kısım yok.

Mevlânâ İyâs: Ehl-i ᶜilm ve sâhib-i fazl olub, Mevlânâ Ayasluğ'dan ve Hᵛâce-Zâde ve Hızır Beğ cenâbından tahsîl-i ᶜulûm itdikden sonra sığar-ı sinni hâlinde Sultân Muhammed'e hᵛâce oldı. Baᶜdehû cezebât-ı İlâhiyye ile meczûb olub, Şeyh ᶜAbdü'l-Latîf-i Mukaddesî hulefâsından Şeyh Tâcü'd-Dîn'e vâsıl oldı ve andan tekmîl-i tarîkat idüb her nesneden el çekdi, tohm-ı şuğl ü himmeti ᶜibâdet ü inzivâ zemînine ekdi ve tashîh-i kütübi pîşe ve ıslâh-ı sekâdâtı endîşe idinüb, gerek kendinin ve gerek gayrının kitâblarını tashîhden hâlî değil idi. Vâsılînin birinden menkûldür ki, "Şeyhim ile hacc-ı şerîfe vardıkda bana buyurdılar: 'ᶜArafâtda imâmın yemîninde turan elbette kutb-ı zamân olacakdır. Ona mukayyed ol, fî-zamâninâ kutb kim idüğini bil' didikde ben ki, imâmın sağ tarafına nazar eyledim, Munlâ İyâs'ı kâyim gördüm. Hâlâ ki, Munlâ İyâs ol yıl Burûsa'da idi. Zâhiren hacc-ı şerîf ile müstesᶜad değil idi. Hakîr ki, hacc idüb Burûsa'ya geldim, bu vakᶜayı baᶜzı kimselere söyledim. Himân ol gice mevte müşrif olacak mertebe marîz oldum. (b172) İrtesi ki, şeyhim ile Mevlânâ İyâs'a ziyârete vardım, beni ki, zaᶜf üzere gördi, "Bu kimdir?" diyû şeyhe sordı. "Evlâdımızdandır" didikde "Benim sırrımı işâᶜa iden bu kimsedir ki, bu şeb bunun kabz-ı rûhiçün Rabbü'l-ᶜİzzet'e tazarruᶜ itmişdim. Lâkin rûh-ı Rasûlu'llâh **ᶜAleyhi ve Sellem** şefâᶜat itmekle el çekmişdim" buyurdı. Bu yüzden **(150b)** mükâşefesi, kutbiyyetine şehâdet kıldı.

Mevlânâ Hᵛâce Hayru'd-Dîn Mu'allim-i Sultân Muhammed Hân: ᶜÜlemâ-i ᶜasrından Muhtasarât'ı gördükden sonra Hızır Beğ hidmetine yitdi. Baᶜdehû baᶜz-ı medârise müderris olub, Sultân Muhammed Hân kendülere hᵛâce taᶜyîn itdi. Hüsn-i hatta

mâlik, zarâfet tarîkına sâlik ve lezîzü's-sohbe, kesîru'l-menkıbe bir hoş-tabᶜ munlâ idi. Kostantıniyye'de câmiᶜ ve medrese binâ eyledi. Şehriyâr-ı müşârun-ileyhin evâhir-i eyyâm-ı saltanatında vefât itdi.

Mevlânâ Hamîdü'd-Dîn İbnü Efdali'd-Dîn: Mezbûr bir derecede ᶜâlim ü fâzıl idi ki, ᶜulûm-ı şerᶜiyye bi'l-külliyye münᶜadim olsa îcâda kâdir idi. Sâhib-i veraᶜ u takvâ, sabûr ve mütehaşşiᶜ, kanâᶜat-nümâ, halîmü'n-nefs munlâ olub, vâlidinden ve ᶜasrının efâdılinden tahsîl-i ᶜilm itdikden sonra Munlâ Yegân hidmetine intisâb, baᶜdehû Burûsa'daki Sultân Murâd Gâzî Medresesi'ne müderris olub, Sultân Muhammed'in evâil-i saltanatında ᶜazl olundı. Mezbûr dahî İstânbul'a gelüb, bir şehr içinde Sultân-ı Zî-Şân râst geldi. ᶜÂdet-i meᵓlûfesi üzere piyâdece baᶜz-ı huddâmı ile gezerken hemângeh munlâ-yı mezbûr zât-ı Şehriyârî'yi gördi. Atından inüb selâma turdı. Pâdişâh-ı mesfûr gördükde "Sen Efdal-Zâde değil misin?" diyû sordı. "Neᶜam" cevâbını virdikde "Yarın dîvâna gel" diyû buyurdı. İrtesi vüzerâ ᶜarza girdikde "Efdal-Zâde gelmiş, ancak ben ana yine vâlidim medresesini virdim" cevâbını virdi. Hattâ el öpmeğe girdikde "Zinhâr şuğlinden hâlî olma. Ben seni unutmazın" diyû buyurdı. Munlâ dahî bir derecede iştiğâl itdi ki, iksâr-ı şuğlden saçı ve sakalı döküldi. Hidâye'nin Ekmel'ine havâşî yazdı. Baᶜdehû kendüye Medâris-i Semân'ın biri virildi. Baᶜdehû İstânbul'a kâdî oldı. Çok zamân geçmeden mesned-i fetvâya geçüb, iᶜtilâ-i şân buldı. Hattâ müftî iken sene-i semân ve tisᶜa-mie (908/1503) hudûdında vefât eyledi. Şerh-i Tavâliᶜ-ı Isfahânî'ye hâşiye ve Seyyid Şerîf'in Şerh-i Muhtasar'ına havâşî vardır. ᶜİnde'l-ᶜukalâ cümlesi makbûl ü müsellemdir.

Kalb-i mü'min ki ᶜArş-ı Rahmān'dır
Ânı yıkmak ziyāde tuğyāndır.

Ravvaha'llāhu rûhah.

Tezyīl-i Garīb ve Televvün-i Şehriyār-ı Mehīb:

Hafī olmaya ki, ahlāk-ı pādişāhān tahkīk-ı hükemā-i rāst-gûyān ile şerh u beyān olunduğı mahalde bu vechile tafsīl olunmuşdur ki, mülûk-i maᶜdelet-sülûkin lutf u pür-keremleri birer dām ve hışm u gazabları sebāt-ı kemīnlerine delīl-i tāmm olub, haslet-i televvünden tecennübine ihtimāmları elbette lāzım u vācib tutulmuşdı. Yaᶜnī ki, gubār-ı ᶜināyet-i muᶜtāddan birine rağbet ü iltifāt itdiklerinde der-ᶜakab (b173) siyāsete ve ihānetleri münāsib değildir. Kezālik mazhar-ı kahr u gazab itdikleri şahsı ᶜale'l-fevr devlet-i taᶜazziye ir-görmeleri efᶜāl ü etvārlarında sebāt olmamağa delīldir. Fe-lā-cerem Ebü'l-Feth-i mükerrem Sultān Muhammed Hān-ı muhterem mezbûr Sinān Paşa gibi fāzıl-ı yektā ve nādire-dān-ı bī-hemtāya katᶜ-ı merātible Medāris-i Semāniye'den birini tevcīh idüb, baᶜdehû kendüye hᵛāce-i büzürg-vār taᶜyīn eyleyüb, fazlından istifādeye rağbet ve envāᶜ-ı mekārim u iltifātla "**Men ᶜallemenī ḥarfen**"[1] mazmûnını müeddā ve müsbet kıldıkdan sonra vāsıl-ı rütbe-i vezāret kılmış iken gāh Dāru'l-Hadīs Medresesi'ni virmek ve gāh yevmī elli akçe ile Çifte Medrese'nin birini ᶜimāreti tevliyeti ile revā görmesi ve yine Gelibolı sancağını virüb, ᶜakabince mazhar-ı kahr u gazab kılması ve bu cümleden sonra habsile ihānet, ᶜülemā iltimāsiyle ıtlāk olundukdan sonra Sivri-Hisār kazā ve medresesi ile riᶜāyeti, ᶜale'l-husûs hemān ol

[1]) Hz. Ali.

gün pāy-tahtından sürülmesi ve İznīk'a varduğı gibi bīmār-hāneye alınub günden güne ellişer değnek urulması **(151b)** baᶜde zamān gulüvv-i ᶜülemāyile ᶜafv buyurulması ol Pādişāh-ı ᶜālī-cāhın kemāl-i televününe delālet ider hāletdir. Kitāb-ı Şakāiku'n-Nuᶜmāniyye'deki tafsīli gören kibār u sığār ve ᶜabīd ü ahrār, ol evzāᶜ-ı nā-hemvār ve etvār-ı nā-sezā-kārı taᶜyīb itmeleri mukarrerdir ve müsbetdir.

Li-Münşiihī:

Mütelevvin gerekmez ey ᶜÂlī
Pādişāhān-ı ᶜālem-temkīn

Düşe mi bā-husûs Ebü'l-Feth'a
Öyle etvār-ı nā-sezāyile kīn?

Mevlānā Yaᶜkûb Paşa bin Hızır Beğ: ᶜÂlim ü fāzıl ve rütbe-i mevleviyyete vāsıl şahs idi. Burûsa'da Sultān müderrisi oldukdan sonra Semāniye'nin biri virildi. Bi'l-āhare Burûsa'ya kādī iken fevt oldı. Şerh-i Vikāye'ye ve Şerh-i Mevākıf'a havāşī yazub ᶜilm u fazlile iştihār buldı. Şakāik-ı Nuᶜmāniyye kavlince Muhaşşī Hasan Çelebī'nin me'hazi oldur.

Mevlānā Ahmed Paşa ibn-i Hızır Beğ: Yiğirmi yaşına varmadın zû-fünûn olmağla yevmī kırk akçe ile Semāniye'nin birine müderris oldı. Baᶜdehû karındāşı Sinān Paşa vezāretden ᶜazl olundukda ol dahī medresesi ve kazāsı maᶜan tevcīh kılındı. Fe-ammā şol zamān ki, Sultān Bāyezīd Hān cülûs-ı taht-ı saltanatla kām-rān oldı, evvelā Edirne'deki Çifte Medrese'nin birini virdi. Sāniyen Burûsa fetvāsıyla iᶜtilā-i şān bulub ve ᶜömri tisᶜīnden tecāvüz idüb, Burûsa'da müftī iken fevti tahakkuk buldı.

Mevlânâ Muslihu'd-Dîn: Ba^cz-ı medârise müderris oldukdan sonra şehzâde Sultân Bâyezîd Hân'a hvâce olub, Şerhu ᶜAkâid'i taᶜlîm eyledi ve ol bahâne ile havâşî yazub, fezâil-i zâtiyyesini mevâli-i ᶜizâma tefhîm eyledi. Baᶜde zamân munlâ-yı müşârun-ileyhden Munlâ-Zâde'nin Hidâyetü'l-Hikme nâm kitâbın okudı. Âna dahî bir latîf hâşiye teˀlîf eyledi ki, zikr olunan iki müellefi beyne'l-mevâlî mütedâvil ve ᶜinde'l-ahâlî gâyetle makbûl ü bî-bedeldir. Bu mertebelerden sonra Burûsa'da Sultâniye müderrisi iken fevt oldı. Zamânında kemâ yenbağî salâh u takvâ ile şöhret buldı.

Mevlânâ ᶜAbdü'l-Kâdir: Hamîd-ili'nde Isbârta nâm kasabadandır. Baᶜz-ı medârise müderris oldukdan sonra Sultân Muhammed Hân'a hvâce oldı. Baᶜdehû Vezîr Mahmûd (b173) Paşa gamzı ile merdûden fevt olduğı tahakkuk buldı.

Mevlânâ ᶜAlî bin Yûsuf el-Fenârî: Evâil-i zamân-ı şuğlinde bilâd-ıᶜAcem'e varub, bir zamân Dâru'l-Mülk Herât'da ve bir zamân Semerkand ve Buhârâ'da mütemekkin olub, fuzalâsından telemmüz itdikden sonra ol memâlikde medrese dahî virildi. Lâkin "**Hubbu'l-vatan mine'l-îmân**"[1] dâᶜiyesi kendüi milk-i Rûm'a çekdi. Geldüği gibi Mevlânâ Gürânî'ye buluşub, kişt-râz-ı maâline riᶜâyet tohmın ekdi. Hattâ Sultân Muhammed Hân'a hüsn-i terbiyet idüb, "Mâ-dâm ki, Âl-i Fenârî'den biri beyne'l-mevâlî vilâyetinizde bulunmaya, mühimmât-ı saltanatınızdaki kemâl-i müknet ü kudret müşâhede kılınmaya" dimişdi. Anlar dahî Burûsa'daki Manâstır Medrese'yi elli akçe ile müşârun-ileyhe virmişdi. Baᶜde zamân

[1]) Hadîs-i Şerîf.

altmışla Murâdiye'ye nakl olundı. Andan sonra Bursa kazâsı tevcîh olunub, ᶜakabince kâzı-ᶜaskerlik rütbesine vâsıl oldı. Hattâ on yıl mikdârı maᶜzûl olmayub, beyne'l-mevâlî taᶜayyün buldı. ᶜAhd-i devleti târîh-i eyyâm zabt olub, hüsn-i terbiyetle hezârân hezâr müstaᶜiddîne mevleviyyet pâyesine muvâsala kıldı. Baᶜdehû ᶜazl olunub, kendüye ber-vech-i tekâᶜud yevmî elli akçe ve senevî onbin akçe ve bir oğlına elli ᶜOsmânî ve ikincisine kırk ᶜOsmânî ᶜulûfe taᶜayyüninden mâ-ᶜadâ kazâ-i İnegöl, evlâdından birine zamîme virildi. **(152a)** Bu tarîkla iştiğâle mücidd iken Sultân Bâyezîd Hân ki, câlis-i serîr oldı, mezbûra Rûm-ili kâzı-ᶜaskerliğini tevcîh eyledi. Sekiz yıl mikdârı yine aldı virdi. Baᶜdehû ᶜazl olunub on bin akçe sâliyâne ile yetmiş akçe tekâᶜud virildi. Bir munlâ idi ki, ekser-i ᶜulûmda mâhir idi ve ᶜUlûm-ı Riyâziyye'nin envâᶜına teˀlife kâdir idi. Kâfiye'ye şerh yazdı ve ᶜİlm-i Hisâb'dan Kısm-ı Tecnîs'i şerh eyledi. Baᶜdehû Şeyh Hacı Halîfe hidmetlerinden irâde-pezîr oldılar. Nice defᶜa halvete girüb, vicdânlarında hatt-ı ᶜazîm buldılar. Menkûldür ki, müddet-i ᶜömrinde ayağın uzadub yatmamış. Nevm galebe itdikce dîvâra tayanmakla istirâhat kılurdı.

Mevlânâ Hasan Çelebî bin Muhammed Şâh el-Fenârî: Teˀlîfâtı üslûb-ı tahrîrde nezâket ü elfâzda meşhûr olan Hasan Çelebî'dir ki, ᶜâlim ü ᶜâbid ve fâzıl u mücâhid olub, evkâtını şuğl ü ᶜibâdete taksîm eylemişdi. Şemle sarınurdı. ᶜAbâcikler giyerdi. Ekseriyâ sohbet ü ihtilâtı fukarâ-i sûfiyyûn ile olurdı. ᶜAmmîsi oğlı Mevlânâ ᶜAlî-i Fenârî kâzı-ᶜasker ve kendüsi Halebiyye Medresesi'nde dirâset-güster iken Sultân Muhammed Hân'dan istîzân itdi ki, "Mısr'da Muğni'l-Lebîb'i dakâyıkı ile bilür Mağribî varmış, varayın

andan telemmüz ideyin" diyû Mısr-ı Kâhire'ye gitdi. Sultân-ı mesfûr eğerçi icâzetle mesrûr kıldı, lâkin "Dimâğı muhtell ancak" diyû ta^cyîb eyledi. Hadd-i zâtında mezbûra sâir mevâlîye olan hüsn-i nazarı yoğidi. Kendüsi taht-ı saltanatında mukîm iken Telvîh Hâşiyesi'ni Şehzâde Sultân Bâyezîd nâmına tasnîfine âzorde-hâtır olmuşidi. Fî-nefsi'l-emr mücerred ᶜİlm-i Nahv'in dakâyıkı içün Mısr'a hicreti ᶜinde'l-ᶜukûl etvâr-ı ᶜakldan baᶜîd idi. Kendinin zühd ü salâhına göre hareketini bir vâsıl-ı Hakk'dan ᶜİlm-i Tasavvuf'ı tahsîl içün olsa muvâfık-ı re'y-i sedîd idi. Ve bi'l-cümle Mısr'a vardı. Muğni'l-Lebîb'i tahkîk u itkân ve tedkîk u imᶜân ile bi't-tamâm gördi ve zahr-ı kitâbına icâzeti temessükini yazdırdı. Baᶜdehû muhaddis İbn-i Hacer'in telâmizinden birini (b174) buldı. Andan sora dahî Sahîh-i Buhârî'i min-evvelihî ilâ-âhirihi okuyub rivâyete mücâz ü me'zûn oldı. Gıbbe-zâlik hacc-ı şerîf saᶜâdetiyle müstesᶜad olub, Rûm'a geldi. Kemâl-i iltifâtla tashîh itdüği Muğni'l-Lebîb nüshasını Şehriyâr-ı mezbûra gönderdi. Tâ ki, tekeddüri hâtırı fi'l-cümle zâil oldı. Hattâ kendüye Medâris-i Semân'dan birini tevcîh-i Mevlânâ-yı efham sâir müderrisîn gibi kâr u bârla mukayyed değildi. Sâir müstaᶜiddîn gibi medresesinde bir hücrede sâkin olub, evkât-ı hamseyi Câmiᶜ-i Kebîr'de edâ eylerdi. Baᶜde'd-ders elbette Semâniye müderrislerinden Kâdı-zâde Mevlânâ Kâsım'ı ziyârete varırdı. İrtesi munlâ-yı mezkûr kendüleri ziyârete gelürdi. Mâ-beynlerinde izdiyâd-ı mahabbet ü garâm mukarrer idi ve bu zikr olunan Kâdı-zâde, Eşkâl-i Te'sîs'e avâşî yazan Kâdı-zâde'nin gayrıdır. Zîrâ ki, anların ismi Mûsâ Paşa idi ve Sultân Murâd bin Orhân zamânında gelmişidi. Ve bi'l-cümle nice rûzigâr Semâniye müderrislerinden oldukdan sonra yevmî seksen akçe ile tekâᶜud virildi. Âhir-i ᶜömrine-dek Burûsa'da mütemekkin olub,

vücûdını şuğlile ifnâ eyledi. Tabᶜı nâzik ü dakîk fikri bârik u rakîk Hasan Çelebî diyû meşhûr olan şârih-i hakîkî işte budur. Şerh-i Mutavvel'i telhîs ve Şerh-i Mevâkıf'a ve Telvîh'a makbûl hâşiyeleri vardır.

Mevlânâ Muslihu'd-Dîn bin Hüsâm: Mezbûr, ᶜulûm-ı şerᶜiyyede mümtâz ve fünûn-ı edebiyyede ser-efrâz ve ᶜİlm-i Hadîs ve Tefsîr'de behre-ber-dâr munlâ idi. Baᶜzı medârise müderris oldukdan sonra Burûsa'da Sultân Muhammed bin Bâyezîd Hân Medresesi'ne **(152b)** müderris oldı. Hattâ dâru'l-mülk Burûsa'da müftî iken vefât itdi. Telvîh'a ve Şerh-i Vikâye'ye yazduğı hâşiyeler fazlını isbât eyledi. Fenn-i inşâda dahî yed-i tûlâsı var idi ve asdikâsına yazduğı suver-i mekâtibi ᶜale't-tertîb yazub münşeâtla iştihâr virmişidi. **Rahmetu'llâhi Taᶜâlâ ᶜaleyh.**

Mevlânâ Muhyi'd-Dîn eş-Şehîr bi-Ahaveyn: ᶜÜlemâ-i ᶜasrından istifâde-i kesîreden sonra baᶜz-ı yerlerde müderris oldı. Baᶜdehû Semâniye Medârisi'nden birine mensûb olub, Şerh-i Tecrîd-i Seyyid'e hâşiye ve ahkâm-ı zındîk beyânına bir risâle dahî yazdı ve demᶜ-i müceyyibe bir risâle yazub evâhir-i mie-i tâsiᶜa (900/1495) hudûdında fevt oldı.

Mevlânâ Kâsım Kâdı-Zâde: Pederi Kastamonı'da Kâdî olmağın Kâdı-Zâde lakabiyle meşhûr oldı. Baᶜz-ı ᶜülemâdan tahsîl-i ᶜulûm itdikden sonra Munlâ Hızır Beğ hidmetine rabt olundı. Anların ifâdesinden istîfâ itdikden sonra Tire'de medrese virildi. Baᶜdehû Semâniye Medârisi'nin birisi tevcîh olunub, şuğl-i müfritla iştihâr-ı küllî virdi. Husûsan selefdeki Kâdı-Zâde-i Rûmî gibi bu dahî ᶜUlûm-ı

Riyâziyye'de mahâret hâsıl itdi. Hattâ bir zamân Bursa kazâsına mutasarrıf oldukdan sonra Semâniye Medresesi'ne ilhâk olundı. Vaktâ ki, Sultân Bâyezîd Hân tahta cülûsla kâm-rân oldı, mezbûra tekrâr Burûsa kazâsın münâsib gördi. Lâkin kendüsi kabûl itmeyüb, isti^cfâ kıldı. Bi'l-âhare cebr u ikrâhla kabûl itdirilüb, sene-i tis^ca ve tis^cîn ve semâni-mie (899/1494) târîhinde vefâtına-dek umûr-ı kazâya sîret-i hasene ile sülûkı ihtiyâr kıldı.

Mevlânâ Muhyi'd-Dîn bin Mağnîsâ: Munlâ Hüsrev Ayasofya'da müderris iken dânişmend(b174)lerinden olub, hücre-i fevkâniyye'de sâkin ve çerâğ-ı şuğli subha çıkarduğı müte^cayyin olmağla meğer ki, hücresinin revzenesi Sarây-ı ^cÂmire'den görünürdi. "Aksar-ı leyâlîde bile sabâha-dek çerâğı fürûzân olan ^cacabâ kimdir" diyû gördükce ta^caccüb eyler. İttifâk bir gün esnâ-i musâhabetde Sultân Muhammed Hân Munlâ Hüsrev'e suâl eyledi, "Efâdıl-ı talebenizden kim vardır?" diyû sordı. Munlâ-yı mezbûr İbn-i Mağnîsâ'yı ^carza kıldı. "Dahî kim vardır?" didiklerinde "İbn-i Mağnîsâ'dır" diyû haber virdi. "Yoksa İbn-i Mağnîsâ nâmına iki dânişmendiniz mi vardır?" buyurdukda "İki değildir, birdir. Lâkin **rubbe vâhidin yûzenü elfen** mazmûnına mâ-sadakdır. Hattâ hucurât-ı fevkâniyyenin birinde sâkin olub, çerâğ-ı şuğli subha çıkarduğı muhakkakdır" diyû oturduğı kasr-ı ^câlîden mezbûrın hücresini gösterdikde Şehriyâr-ı mesfûr "Fi'l-vâki^c ânın iksîr-i şuğli misbâh-ı rûşeninden bize de ma^clûmdır" didi. Vezîr Mahmûd Paşa İstânbul'daki medresesini yapdıkda Ebu'l-Feth-i merkûm "Âna ben İbn-i Mağnîsâ'yı revâ gördüm" didi. Hattâ evvelki dersine üstâdı Munlâ Hüsrev ve Mevlânâ Hatîb-Zâde hâzır oldılar. Mezbûrın hüsn-i takrîr

ve kemâl-i ifâdesine tahsîn kıldılar. Ba^cde itmâmi'd-ders Munlâ Hüsrev kelâma geldi: "Müddet-i ^cömrimde iki derse hâzır oldum ki, bir Muhammed Şâh Fenârî dersi idi, ikincisi bu dersdir" buyurdı. Ba^cdehû İbn-i Mağnîsâ Semâniye Medârisi'nden birine geldi. Çok zamân geçmedin İstânbul kazâsı virildi. Andan dahî müks itmeyüb, kâzı-^caskerlik rütbe-i râtibesi tevcîh kılındı. Ba^cde hâzâ Sultân-ı Kişver-küşâ Rûm-ili'ne sefer-i ^câzim-i cihâd ü gazâ olub, makzıyyü'l-merâm dönüb, İstânbul'a dâhil olacağı günde İbn-i Mağnîsâ rikâb-ı humâyûnına yanaşmışidi. Esnâ-i kelâmda munlâ-yı mezbûra bir beyt-i ^cArabî'nin ma^cnîsini sormuşidi. Mezbûr gene ^cale'l-fevr cevâba kâdir olmadı, "Mahallinde görelim" **(153a)** cevâbını virdi. Sultân-ı mesfûr ta^caccüb idüb, "Bir beyt nedir ki, 'fikr idelim, görelim' dirsin? Ma^clûm oldı ki, dahî tedrîs ü iştiğâle muhtâcsın" didi. Ba^cdehû muvakki^c-i Sultânî olan Mevlânâ Sirâcü'd-Dîn'i yanaşdırdı. Ol beyti andan dahî suâl eyledi. Mezbûr nişâncı ol sâ^cat hâzır bulundı ki, "Bu beyt Fülân'ındır ve Fülân'a virdüği kasîdesindendir" diyû bildirdi. Hattâ siyâk u sibâkındaki ebyâtı tamâmen okudı. Sultân-ı müşârun-ileyhden nice in^câm u ihsân fâyiz oldı. Vaktî ki, Şehriyâr-ı Cihân sarâyına nüzûl itdi, İbn-i Mağnîsâ'yı ^cazl idüb, "Dahî şuğl itsün" diyû Semâniye Medreseleri'nin birini tevcîh kıldı. Nice zamândan sonra mezbûra vezâret virdi. Yine andan dahî ^cazl idüb, yevmî ikiyüz akçe ile tekâ^cud sadaka itdi. Fe-ammâ şol zamân ki, ^câlem yinilendi, Sultân Bâyezîd Hân câlis-i serîr olub, niçeler hadîd-i zilletden evc-i rif^cate yitişdi. İbn-i Mağnîsâ tekrâr kâdı-^casker olub, vefâtına-dek ma^czûl olmadı. Eğerçi ehl-i fazl idi, lâkin tahsîl-i riyâsete mukayyed olmağın cidden te^clîfâta meyelân itmedi. Vefâtı dahî füc^ceten olub, leyâli-i

Ramazān'ın birinde re'ᵓs-i simātada iken kalkub serīrine yatdı. Sûre-i Yāsīn kırāetine meşgûl olub, (b175) vefāt itdi.

Mevlānā Husām Hüseyn bin Hasan et-Tebrīzī: Ki, beyne'l-enām Ümm-i Veled şöhretiyle engüşt-nümādır, yaᶜnī ki, Munlā Fahru'd-Dīn-i ᶜAcemī'nin ümm-i veledi ile tezevvüc itmeğin bu lafızla iştihārları hüveydādır ve mevlānā-yı mezbûrın ᶜādeti hasenesinden idi, her gördüği kitābı min-evvelihī ilā āhirihī tashīh iderdi. Gerek kendinin ve gerek gayrındır, sakīm nüshaya ᶜadem-i rağbetini tasrīh iderdi. Baᶜz-ı medārise müderris oldukdan sonra Semāniye'den biri virildi. Baᶜdehû mütevellīsi Ayasofya Medresesi olmağın maksûdını kitāblar ile Sultān-ı Cihān cenābına işᶜār eyledi. Bir tarīkıle ki, bir ᶜīd-i şerīf Sultān Muhammed'in elin öpmeğe ki, varmışlar, esnā-i takbīlde elinin ayasını tutmışlar. "Âyā bundan murād nedir?" diyû kendüye soruldukda "Hātır-ı nişānımız olan Ayasofya Medresesi'nin tevcīhine remz-i vecīhdir" diyû bildirmişler. Şehriyār-ı nükte-dān dahī pesend ü tahsīn-i bī-girānla der-ᶜakab Ayasofya Medresesi'ni tevcīh buyurmuşlar. Menkûldür ki, mevlānā-yı mezbûrın bu denlü cevdet-i zihni ve dikkat-i tabᶜı mukarrer iken gāh olurdı ki, bī-refīk derse giderdi, kendü medresesini teşhīs idemeyüb, gayrın medresesine dühûl iderdi. Ekser-i evkātda bu hālet kendüden zuhûr iderdi. Rivāyet olunur ki, Sultān Muhammed gazāya teveccühle dāru'l-mülkden çıkub nevbet-i Sultānī döğülürken mevlānā-yı mesfûr ki, kendüye yanaşdı, esnā-i mükālemede "'**Yā eyyühe'llezīne āmenû bi'llāhi ve Rasûlih**'[1] āyet-i kerīmesindeki '**āminû**' ne maᶜnīdir?" diyû sordı. Munlā dahī tebessüm idüb, "Bu maᶜnīyi hālā tabliniz bile bilür, hattā ki, lisān-ı hālile ānı tefsīr kılur" cevābın virdi. Tekrār "Ne vechile bilür?" diyû istihbār buyuruldukda "'**Düm-düm**!' didikleri andan kināyetdir. Yaᶜnī ki, fahvā-yı nass-ı şerīf '**Yā eyyühe'llezīne āmenû dûmû ᶜale'l-īmān**' dimekdir" diyû söyledi. Kendinin fazīletini bu nükte ile beyān eyledi.

Ve Mevlānā İbnü'l-Muᶜarref: Balıkesir'lidir. Mevlānā Hızır Beğ hidmetinde tahsīl-i ᶜulûm itdikden sonra bir-iki medreseye müderris oldı. Baᶜdehû Sultān Bāyezīd'e muᶜallim-i büzürg-vār olub, sarāy-ı āhirete güzār ihtiyār idince hᵛāceleri oldı. Evāhir-i ᶜömrinde aᶜmā oldukda bile ᶜizz-i huzûr-ı Şehriyārī'den dûr olmadı.

Mevlānā Muhyi'd-Dīn: Bīrāluca lakabiyle meşhûrdur. ᶜÜlemā-i ᶜasrından tahsīl-i ᶜulûm itdikden sonra baᶜz-ı medārise müderris oldı. **(153b)** Baᶜdehû Burûsa'ya ve Edirne'ye kādī nasb olundı. Lākin üslûb-ı kazāda sīret-i hasenesi zāhir olmamağın ᶜazl kılındı. Fe-ammā baᶜde müddetin Sultān Bāyezīd'e hᵛāce olub, andan da ᶜazli lāzım geldikde tekrār Edirne kazāsı virildi. Yine de hüsn-i mudārāta sālih olmamağın maᶜzûl kılındı. İkiyüz akçe tekāᶜude mutasarrıf iken vefāt eyledi. "Şerh-i ᶜAkāid'e makbûl bir hāşiyesi vardır.

Mevlānā Bahāu'd-Dīn b. Şeyh Lutfu'llāh: Mevlānā-yı müşārun-ileyh her cihetle ᶜālim ü ᶜābid olub, evāil-i şuğl ü talebde ᶜülemā-i ᶜasrından istifāde itdikden sonra ferīd-i ᶜasr olan Hvāce-Zāde'ye muᶜīd oldı. Baᶜdehû baᶜz-ı medārise mutasarrıf olub, sonunda Sultān Bāyezīd Hān bin Murād Hān'ın Burûsa'daki medresesine

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, IV (Nisâᵓ), 136. Âyette "**âmenû**" kelimesinden sonra "**âminû**" kelimesi de var.

müderris olundı. ᶜAkabince Semāniye Medārisi'nin biri virildi. Lākin sābit-kadem olmayub, yine Sultān Bāyezīd Medresesi revā görüldi. Fe-lā-cerem mevlānā-yı mükerrem baᶜde zamān kayd-ı tedrīsden el çekdi. Balıkesrī nām kasabaya (b175) göçüb, halkından ᶜuzletle anda temekkün itdi. Hattā Şeyh Hacı Bayrām -**Kuddise sirruh**- tarīkına girdi. Sûfiyyûn ile mcāhededen hālī olmadı. Vaktī ki, Bāyezīd Hān bin Muhammed Hān Edirne'deki medresei binā idüb, dersini munlā-yi mezbûra tevcīh eyleyüb, sene-i hamse ve tisᶜīn ve semāni-mie (895/-1490) tārīhinde vefāt eyleyince anda müderris oldı. Müddet-i ᶜömrinde sûfiyyûn libāsından çıkmadı. Sığar-ı sinni hālinde Şeyh Hacı Bayrām'-ın tācın giymekle envāᶜ-ı ᶜulûm u fünûn kendüye münkeşif oldı. Hālet-i vefātına-dek ol tācı terk eylemedi.

Ve Mevlānā Sirācu'd-Dīn: Mevlānā Hᵛāce-Zāde hidmetinde olub, anlardan ulûm u fünûn tahsīl itdi. Baᶜdehû baᶜz-ı medārise müderris oldukdan sonra Semāniye Medresesi virildi ve Munlā-yı Kastallānī ki, kendinin üstādı idi, anlarla Semāniye'de muᶜāsır ve hem-civār olmağın her çend ki, Kastallānī dersi tamām idüb, çıkardı, Sirācü'd-Dīn esnā-i dersde iken mütenebbih olub, dersi terk iderdi ve rikābına sarılub bindirdikden sonra yine ders-hānesine girürdi. Her çend ki, üstād-ı müşārun-ileyh menᶜ iderdi, müfīd olmayub, edā-i hidmetine saᶜy iderdi. Fe-lā-cerem üstādının hayır-duᶜāsın almağla ve kendüsi hadd-i zātında ehl-i fazl olub, kasāyid-i ᶜArabiyye hıfzında mahāreti ve inşāyile küllī münāsebeti olmağla Sultān Muhammed hān kendüyi nişāncı idindi. Fe-ammā ᶜunfuvān-ı şebāb hālinde fevt olub, mevti ᶜülemāya küllī musībet oldı.

Mevlānā Muhyi'd-Dīn: Gelibolı-Zāde dimekle maᶜrûf ve beyne'l-akrān fazīletle müşārun-ileyh bi'l-benān ve mevsûfdır. Baᶜz-ı menāsıba vāsıl oldukdan sonra Sultān Muhammed'e kāzı-ᶜasker oldı. Baᶜdehû Mahmûd Paşa ᶜazlinde mezbûr dahī ᶜazl olundı.

Mevlānā Muhammed bin el-Kelek: Munlā Vildān dimekle meşhûr ve ᶜilm ü fazlı mevfûr munlā olmağın Gelibolı kādīsi oldı. Ol vakit Mahmûd Paşa ileru çeküb ol tārīhde kāzı-ᶜasker olan munlā hasta olmağla ānı Gelibolı'dan getürüb hüsn-i terbiyetle nāib-i menāb idüb, kazāya ᶜarzile Sultān Muhammed Cenābı'na dühûle sebeb oldı. ᶜArza girdikce hüsn-i edā ve takrīri makbûl-i Şehriyārī olmağın mezbûra Burûsa'daki Sultān Murād Hān Medresesi virildi. Baᶜdehû Burûsa kazāsı tevcīh olunub, ᶜakabince kādı-ᶜaskerlik rütbesi münāsib görüldi. Lākin andan dahī maᶜzûl kılındı. Vaktī ki, Sultān Bāyezīd Hān cālis-i serīr oldı, mezbûra tekrār Anatolı kāzıᶜ-askerliğin virdi. Hayli kāmil munlā ve fazlile engüşt-nümā idi.

Ahmed Paşa İbn-i Veliyyi'd-Dīn: Sādāt-ı Haseniyye'dendir. **(154a)** Tahsīl-i fezāil itdikden sonra Bursa'da Murādiye müderrisi oldı. Baᶜdehû Edirne kazāsı, dahī sonra kādı-ᶜaskerlik virildi. Gıbbe-zālik hᵛāce-i büzürg-vār olub, musāhiblik rütbesiyle dahī takarrub buldı. Lezīzü'l-muhāvere, ᶜadīmü'l-mükābere, fāris-i mizmār-ı belāğat, rākib-i yekrān-ı fesāhat, hayyāl-i ᶜarsa-gāh-ı hayāl ve seyyāh-ı bihār-ı fazl u kemāl, şāᶜir-i şīrīn-makāl, māhir-i ashāb-ı cāh u celāl olmağın vezīr dahī oldı. Baᶜdehû Tīre ve Ankara sancaklarına mīr-livā olub, Burûsa sancağı beği iken vefātı tahakkuk buldı. Senei isneyn ve tisᶜa-mie (902/1497) tārīhinde vefāt idüb, İbn-i Eflātûn nām

ᶜālim-i nezāket-meşhûn bu makûle makāle-i mevzûn ile fevtinde tārīh didi:

Nazm:

Hāzihī müşkilātü (b176) *envārin limen*
ᶜUddetü'r-Rahmāni min-memdûhihī

Ferra men ednāke tilke'd-dāra izā
Kāne müştâkan ilā Sübbûhihī

Kāle Rûhu'l-Kudsi fī tārīhihī
"İnne fi'l-Cināni meᵓvā rûhihī"

Nesr: Sene-i 902/1497. Mezbûrın şiᶜre müteᶜallik olan maᶜārifi bu zamānın şuᶜarāsı faslında yazılmışdır. Ol mahalde görile.

Mevlānā İbrāhīm bin Halīl: Mezbûr Munlā İbrāhīm, Devlet-i ᶜOsmāniyye'de evvelā kādı-ᶜasker olan Kara Halīl'in veled-i reşīdi İbrāhīm'in oğlı Halīl'dir ki, babası vezīr olmışdır. Tercemesi yukaruda beyān olunmuşdur. Babası Halīl Paşa İstānbul fethinden sonra ᶜazlile habs olunub, oğlı mezbûr İbrāhīm Edirne'de kādī bulunub, gazab-ı Şehriyārī ile ol dahī maᶜzûl kılındıkda nice rûzigār ᶜalā hālihī kalub, ᶜulûfe taᶜyīn olunmamağın bir derecede fakr u fākaya mübtelā oldı ki, baᶜz-ı mevālīye dānişmend olmağa rızā gösterdi. Lākin kimse kabûl eylemedi. Baᶜde zamān Burûsa'da Sultān Bāyezīd bin Murād Hān tevliyeti virildi ve ol tārīhde Mevlānā Kirmāstī Burûsa'da kādī bulundı. Mezbûr Mevlānā İbrāhīm'in tevliyeti muhāsebesini görürken birbirine düşdiler. Hattā nizāᶜları bir mertebeye vardı ki, Munlā Kirmāstī mezbûrı der-i devlete ᶜarz itdi. Tā ki, Sultān Muhammed

Hān merhûm merkûmı ol tevliyetden maᶜzûl kıldı. Niçe rûzigārdan sonra Burûsa'nın ihtisābı virildi. Gāyetle dûn mansıb olmağın cidden maᶜāşa kādir olmadı ve bir dereceye vardı ki, atını kendü eğerler oldı. ᶜÂkıbet cümleden el çeküb, meşāyihden Hacı Halīfe'ye mürīd oldı. Hattā sûfiyyûn ziyyine girüb ᶜadem-i taᶜanniyle taᶜayyün buldı. Bu esnāda baᶜz-ı münāfıkīn, derd-mendi Sultān Muhammed'e gamz itdiler. ᶜAle'l-husûs "Mecnûn oldı ve dimāğı ihtilāl buldı ve şebān-rûz bīmār-hānede müdāvāte iştiğāl itdi" diyû buyurdılar. Bu hāletde bir gün ki, şeyh-i müşārun-ileyh Keşiş Tağı yaylağında mürīdleri ile tururken bir sīs-hānesi vāridi ki, boynında bir ceres asılmışidi. Yaᶜnī ki, çengelistān arasında zāyiᶜ kılınmaması kasd olunmuşidi. Fe-lā-cerem ol bār-gīri Munlā İbrāhīm'e gönderdi. "Elbette bu hāli ile binsün gelsün" diyû emr olundı. Vaktī ki, Munlā İbrāhīm ol bār-gīre süvār ve zengûle karīn zemzeme vü zār olub, gelürken şeyh-i müşārun-ileyh ki, çan sadāsını işitdi, "İbrāhīm inmesün, illā benüm huzûrımda insün" buyurdı. Nüzûl itdüği gibi altına bir koyun postı döşedi ve hulefāsından biri "İn şāa'llāh bu yakında bu ceresin āvāzesi şarkdan garba yetişse gerekdir" didi. Şeyh "Ben de böyle zann iderim" cevābını virdi ve Munlā İbrāhīm'e hitāb idüb, "Elbette sen yarın İsütānbul'a müteveccih ol ve Sultān Bāyezīd'den gaflet itmeyüb, hidmetine vusûl bul" diyû sipāriş eyledi ki, ol zamānda Bāyezīd Hān şehzāde idi ve mühimmāt-ı devleti Amāsiyye sancağında āmāde idi.

el-Kıssa, monlā-yı mesfûr ki, İstānbul'a **(154b)** geldi, çārsûlarında gezerken Sultān-ı zī-şāna dûş oldı ki, yayanca gezib, yürürken ke-ennehû ahvāl-i enāmı tefakkud buyurdı, hemāngeh munlāyı gördi. "Sen Halīl'in oğlı değil misin?" diyû sordı. "**Neᶜam**"

didikde "Li'llâhi'l-Hamd, cünûnın zâil olmış ve yine ᶜaklın başına gelmiş" diyüb irtesi dîvâna gelmesine tenbîh kıldı. Mezbûr ki, irtesi dîvâna vardı, (b176) "Kangı mansıbı recâ ider?" diyû sordı. Mezbûr ise, vasiyyet-i şeyhile ᶜâmil olub, Amâsiyye kazâsını taleb kıldı. Yaᶜnî ki, Sultân Bâyezîd Hân'a ol tarîkla intisâb kasdın itdi. Kaçan ki, vâkiᶜ-i hâli vüzerâ ᶜarz eyledi, "Sahîh bildim ki, henüz cünûnı zâil olmamış" diyû incindi. "Çünki ol makûle mansıb-ı hakîre tenezzül itmiş, kendüye virdim" buyurdı. Bu minvâl üzere Munlâ İbrâhîm Amâsiyye'ye geldi ve bir rüᵓyâ gördi ki, Sultân Bâyezîd bir fîl-i kebîre bindi. Kendüsi ardına süvâr oldı ve redîfi oldı. Şehzâde-i zî-şân ise, munlâ-yı mezbûr mansıb-ı ᶜâliyeden birini almayub, kendü hidmeti şevkine Amâsiyye kazâsını alduğından hazlar itdi. Serîr-i saltanata cülûs müyesser oldukda küllî riᶜâyet ü iltifâtını musammem kıldı. Fî-nefsi'l-emr az zamânda ki Bâyezîd Hân cülûs-ı taht-ı saltanatla kâm-rân oldı, Rûm-ili kâzı-ᶜaskeri olan Kastallânî'i ᶜazl idüb, yirini munlâ-yı mesfûra virdi. Der-ᶜakab vezîr-i aᶜzamlık rütbe-i râtibesiyle melâz-ı cümle-i erkân u aᶜyân kıldı, hattâ ölince ᶜazl görmedi. ve sehâ vü niᶜmeti bir derecede idi ki, rûz-merre altıyüzden ziyâde fukarâ vezîr-i mûmâ-ileyhin matbahından taᶜâm alurdı. Bunca zamânlar vezâret itdikden sonra vefât itdi. Hazînesinde sekizbin mikdârı akçesi bulundı. **-Rahimu'llâhu Taᶜâlâ ve eskenehû fi'l-Cenneti'l-Aᶜlâ-**

Mevlânâ Muslihu'd-Dîn bin Evhadü'd-Dîn: Kasaba-i Yâr-Hisârı'ndandır. Mevlânâ Hᵛâce-Zâde hidmetinde tahsîl-i ᶜulûmdan sonra İstânbul'da Murâd Paşa müderrisi oldı. Andan Edirne'deki Câmiᶜ-i ᶜAtîk Medresesi'ne, baᶜdehû Semâniye'den birine gelüb imtiyâz buldı. Gıbbe-zâlik Sultân Bâyezîd ᶜasrında İstânbul

kazâsını on yıldan ziyâde mutasarrıf olub, anda icrâ-yı ahkâm iderken fevt oldı. Lâ-siyye-mâ mansıb-ı kazâyı nice zamânlar kabûl itmeyüb bi'l-âhare Sultân Bâyezîd kendüye tezkire yazub kabûlini iltimâs itmekle kazâya rızâ virmiş, hüsn-i sîreti nihâyetde ve sît-i fazîleti kemâl-i şöhretde bir nâdire-dân-ı zî-şân idi. Vebâdan firâr cevâzına bir risâle yazmışdır. Zû-fünûn idüği andan dahî maᶜlûmdır. Sene-i ihdâ-ᶜaşer ve tisᶜa-mie (911/1506) hudûdında fevt olmuşdur. **-Nevvera'llâhu darîhah-**

Mevlânâ Yûsuf bin Hüseyn: Bunlar Munlâ Kirmâstî dimekle meşhûrdur. Hᵛâce-Zâde'den tahsîl-i ᶜilm idüb, ekser-i fünûnda mahâret zâhiret itdikden sonra baᶜz-ı medârise, baᶜdehû Semâniye'den birine müderris oldı. Andan sonra Bursa'ya, der-ᶜakab İstânbul'a kâdı-i İslâm olub, sîret-i mahmûde ile ittisâl kıldı. Teᵓlîfâtından Şerh-i Mutavvel'e hâşiyesi ve Vikâye-i Fıkh'a şerhi vardır, Vecîz ismi ile müsemmâ kılmışdır. Kezâlik ᶜİlm-i Maᶜânî'de dahî bir kitâb tasnîf kılmışdır. Hudûd-ı tisᶜa-mie(900/1495)'de fevt olub, Sultân Muhammed kurbındaki mektebde defn olunmuşdır.

Mevlânâ Eşref-Zâde: İznikî'dir. Hᵛâce-Zâde'den tahsîl-i maᶜârif itdikden sonra Munlâ ᶜAlî Tûsî'nin dersine muᶜîd olmuşdır. Fe-lâ-cerem fezâil-i tâmmesi âfâka şöhret salub, zamânındaki fuzalâya galebesi taᶜayyün bulmuşdır. Baᶜz-ı ᶜülemâ bahs-i ᶜilmîde nizâᶜ eyleyüb, Munlâ Tûsî'ye ve Hᵛâce-Zâde'ye mürâcaᶜat itdiklerinde cevâb-ı şâfiᶜ viremeyüb, müteselli olmadıklarında Eşref-Zâde'ye (b177) ki, **(155a)** vardılardı, meᵓmûllerinden ziyâde istifâde kılurlardı. Hattâ beyne'l-ᶜülemâ "Eşref-Zâde'nin dakâyık-ı ᶜulûm u

fünûndan bilmedüği yokdur" misli zāhir u hüveydā olunmuşidi. Hikmet Hodā'nındır, ᶜİlm-i Tasavvuf'ta zümre-i sûfiyyûn ile ihtilāt itdi. Baᶜdehû seyāhat niyyetine etrāf-ı ᶜālemi geşt itmeğe kalenderler ile ülfet eyledi. Hᵛāh u nā-hᵛāh bi'l-hayri ve'l-ikrām[1] tāyife-i kalenderān kendüyi ahz eylediler. İnkırāz-ı ᶜömrine-dek yanlarından salıvirmediler. Dahī tasavvufda ve baᶜz-ı fünûnda kitābları vardır. -**Rahimehu'llāhu Taᶜālā**- Baᶜzılar kavlince iksīre dahī mālik olmuşdır.

Mevlānā ᶜAbdullāh: Amāsiyye'lidir. Şehrindeki medārisden birine müderris oldukdan sonra Merzifon Medresesi'ne geldi. Baᶜdehû Amāsiyye'deki Sultān Bāyezīd Medresesi'ne vardı. Hattā anda ifāde-i ᶜulûm u fünûn iderken vefāt eyledi. Muhaddis ve müfessir-i güzīn ve sāir ᶜulûmda dahī kāfil-i[2] fazīlet-karīn idi.

Mevlānā Hacı Bābā: Tosya kasabasındandır. Fünûn-ı edebiyyede māhir ve ᶜulûm-ı şerᶜiyyenin tahkīkına kādir, evkātını taᶜlīm ü ifādeye sarfla müştehir munlā idi. ᶜİlm-i Nahv'den Kāfiye ve Misbāh'ı iᶜrāb itmişdir. Zikr olunan iki kitābından gayrı ᶜAvāmil'e ve Kavāᶜid-i İᶜrāb'a şerhleri vardır.

Mevlānā Veliyyü'd-Dīn: Karamān vilāyetindendir. Husûsan meşāhīr-i şuᶜarādan olan Nizāmī'nin pederidir. Vaᶜz u nasīhatla meşhûr ve esnā-i şevk u garāmda mirāran minberden düşüb galabe-i hālile mezkûr bir ehl-i ᶜilm idi. Menkûldir ki, oğlı merhûm Nizāmī

---

[1]) (b) nüshasında "**bi'l-cerri ve'l-cebri ve'l-ikrâh**" şeklindedir.
[2]) (b) nüshasında "kâmil-i" şeklindedir.

muᶜammer olmayub, ᶜunfuvān-ı şebāb hālinde taraf-ı āhirete şitāb itdikde munlā-yı mezbûrın hüzn ü bükāsı gālib olub, esnā-i vaᶜzda münāsebetle ebyātın okurdı ve nice zamān kendüyi yinemeyüb ağlar tururdı. ᶜAllāme-i Teftāzānī'nin Şemsiyye'si dībācesine şerh yazmışdır.

Munlā ᶜAlāa'd-Dīn: Eğerçi Âl-i Fenārī'den değildir, lākin nisbeti Fenārī olmuşdır. Munlā ᶜAlī Tûsī'den istifāde-i ᶜulûm itdikden sonra baᶜz-ı medārise, andan Semāniye Medreseleri'nden birine, andan Burûsa'ya kādī oldı. Baᶜdehû Anatolı kāzı-ᶜaskeri olub, niçe zamāndan sonra ᶜazl olundı ve yevmī seksen akçe tekāᶜud virildi. ᶜİlm-i Fıkh ve ᶜİlm-i Usûl'de mahāreti vāridi. Seyyid Şerīf'in Şerh-i Miftāh'ına havāşī yazub, makbûl-i kibār u sığār idi. ᶜAle'l-husûs ᶜArabī mektûbları min-ciheti'l-inşā᾿ pesend ü tahsīne sezā-vār idi.

Mevlānā Kara Sinān: Mevāli-i ᶜasr hidmetin idüb, ekser-i ᶜulûmı tahsīl itdikden sonra baᶜz-ı medārise müderris oldı. Merāhu'l-Ervāh'a ve Şāfiye'ye ve ᶜİlm-i Hey᾿et'de Mülahhas-ı Çağmīnī'ye şerhler ve Sadru'ş-Şerīᶜa'nın Vikāye'sine havāşī yazub fezāille iştihār buldı.

Mevlānā Muslihu'd-Dīn Zekeriyyā Aytoğmış: Vilāyet-i Karamān'dandır. Vilāyet-i Rûm'da Muhtasarāt'ı gördükden sonra Mısr-ı Kāhire'ye gitdi. Ânın ᶜülemāsından dahī tahsīl-i ᶜulûm itdi. Baᶜdehû Rûm'a gelüb, Şerh-i Misbāh'a Dav᾿ ismiyle müsemmā hāşiyesini ve Mukaddime-i Fakīh Ebu'l-Leys şerhini yazdı, Tavzīh nāmiyle şöhret virdi.

Mevlânâ Muslihu'd-Dîn: Bunlar Munlâ ᶜAbdu'l-Kerîm'in kayınıdır. Baᶜde'l-istifâde baᶜz-ı medârise müderris olub, sadr-ı ifâdede iken fevt oldı. Ammâ ehl-i ᶜilm idüği beyne'l-akrân küllî meziyyetle iştihâr buldı.

Mevlânâ Karaca Ahmed: Müstesᶜad-i dirâset-karîn olub, baᶜz-ı medârise nasb olundukdan sonra Bursa'da (b177) Sultân Bâyezîd Medresesi'ne müderris oldı. Kell-i şuğl ü tevaggul üzere iken vefâtı tahakkuk buldı. Muhtasarât'a hâşiyeler yazmışdır. Hattâ Hüsâmü'd-Dîn Kâfî'nin mîzânındaki Risâle-i Esîriyye'si şerhini dahî mahşî kılmışdır. **(155b)** Husûsan Seyyid Şerîf'in Şemsiyye'sine ve Mevlânâ Saᶜdü'd-Dîn'in Şemsiyye'sine ve Şerh-i ᶜAkâid'e hâşiyeleri vardır. Cümlesi pesend ü tahsîne sezâ-vârdır.

Mevlânâ Dînkoz: İsmi Ahmed'dir. Baᶜz-ı medârise müderris oldukdan sonra Sultân Bâyezîd bin Murâd'ın Bursa'daki medresesine müderris oldı. Hattâ andağı talebesine ifâde üzere iken vefâtı taᶜayyün buldı. ᶜİlm-i Sarf'dan Merâh'a bir latîf şerhi ve Mesᶜûd-ı Rûmî'nin Âdâb bahsine hâşiye-i makbûlesi ve yine Sarf'dan Maksûd'a şerhi vardır, cümlesi makbûl ü pesendîdedir.

Mevlânâ Taşkûn Halîfe: Fuzalâ-i ᶜasrından tahsîl-i kemâlât itdikden sonra Munlâ Hüsrev hidmetine vardı. Ânın huzûrında tekmîl-i ᶜulûm-ı nâfiᶜa kıldıkdan sonra tarîk-ı sûfiyyûna sülûk idüb, belde-i Bursa'da temekkün kıldı. Hattâ ile'l-ân ol mahalle Taşkın Sûfî mahallesi diyû şöhret buldı. Evkâtını şuğl ü ᶜibâdete ve Cumᶜa günlerinde kürsî-nişîn vaᶜz u nasîhata sarf üzere iken vefât itdi.

Mevlânâ Muslihu'd-Dîn: Bunlar Bağal-i Ahmer dimekle meşhûr ve ikrâr-ı ifâde ile mezkûr olub, rûz-merre on ders diridi on fenden. Marîz-ı lâ-yaᶜkıl olmayınca terk-i ders itmesi vukûᶜ bulmadı ve kuvvet-i hâfızası bir tabakada idi ki, bir gün bir dânişmendi bir mesᵓelede ᶜinâd iyledi. Kendüsi ânın nizâᶜına bî-huzûr olub, "Vallâhi Maksûd'dan Tefsîr-i ᶜAllâme'ye varınca her mesᵓele bi-ᶜibâretihâ benim hıfzımdadır" diyû cevâb virdi. Bursa'da Manastır Medresesi'nde müderris iken Sultân Muhammed Hân kendüye Edirne'deki Yini Medrese'i virdi. İttifâkâ o gün Semâniye'de bir medrese mahlûl olub, ânı dahî mezbûra revâ gördi. Vezîr-i müşîr ᶜizz-i huzûr-ı Şehriyârî'de takrîr idüb, "Bugün âna bir gayrı medrese virdiniz idi" didikde "Bilirün, lâ-beᵓsdir. Zîrâ ki, Semâniye Medresesi'ne ol kişi cümleden elyakdır" diyû buyurdı. Ammâ Sultân Bâyezîd ᶜasrında müşârun-ileyh yine Manastır Medresesi'ne taᶜyîn olundı. Baᶜdehû yine Edirne'deki Medrese-i Cedîd'e lâyık görüldi. Hattâ anda müderris iken fevt oldı. Şu denlü hafîfü'l-lihye, ahmeru'l-levn, ᶜazîmü'l-cüsse idi ki, değme at ve katır Bağal-i Ahmer'i çekemez idi.

Munlâ Şemsü'd-Dîn: Aydın ilindendir. Muhtasarât'ı Rûm'da gördükden sonra diyâr-ı ᶜAcem'e gitdi. Baᶜdehû ᶜArab'a ᶜazm itdi. Her memâlik ᶜülemâsından tahsîl-i ᶜulûma cüll-i himmet kıldı. Husûsan ᶜİlm-i Belâgat'da ve fenn-i mûsîkî olan negamâtda fâyik-ı ᶜasr oldukdan sonra Rûm'a geldi. Tegannî bahânesi ile Sultân Muhammed Hân'ın meclisine dâhil olub, küllî takarrub buldı. Lâkin baᶜde zamân kendüden sû-i edeb sudûr itmeğin redd olundı. Ol harâretle Burûsa'ya göçüb, ᶜuzlet ihtiyâr itdi. Harçlığı dükenmeyince evden çıkmazdı. Fe-ammâ zamân-ı muzâyakasında taşra çıkub, ashâb-ı nagamât

duydukları gibi yanına cem^c olurlardı. Bir nağmei bir ^cOsmānī'ye ta^clīm idüb, nice günlük harc-ı lāzımını bir anda tahsīl iderdi. Yine halvetine girüb, mahall-i muzāyakaya-dek kimseye görünmezdi ve ^cuzleti hālinde Yetīme nām kerīmesi ile musāhabet (b178) eylerdi. Aslā gayriler ile ülfete rızā göstermezdi. Âhir-i ^cömrinde hiffet-i dimāğ peydā oldı. Sultān-ı Cihān meclisinden mufārakatına gam-nāk olmadan ol gûne renc ile giriftār olub, sene-i tis^ca-mie (900/1495) hudûdında vefāt itdi. ^cİlm-i Edvār'dan nice müellefātı ve ^cArabī ve Fārisī ve Türkī kasāidi vardır. Gāhī ba^cz-ı ekābiri medh idüb gönderirdi. Cāize virmedikleri takdīrce bi-tarīkı't-tashīh her beytini dönderirdi. Sanāyi^c-ı bedāyi^cına nihāyet yoğidi.

Mevlānā Sirāc: Bir ^cālim-i lebīb **(156a)** idi ki, Sultān Muhammed Hān Cāmi^ci'ne hatīb idi ve nefs-i İstānbul'da hutabāya kapusı medār-ı lāzimü't-tergīb idi. Hadd-i zātında ferzend-i ^cAcem olub, ol diyārın ümerāsı huzûrında makbûl ü mer^cī tutulurken Diyār-ı ^cAcem fitnesinde Rûm'a geldi. Kadīmī āşināsı olmağın Burûsa kazāsı Mevlānā ^cAlī Fenārī huzûrına vardı. Kādī-i müşārun-ileyh ki, mezbûrı Sultān Muhammed'e ^carz u i^clām itdi, ba^cde't-taleb İstānbul'a gelmesi Cāmi^c-i Kebīr'in bināsı tamām olduğı mahalle rāst gelmeğin hitābeti mezbûra tevcīh olundı. Hem munlā ve hem hoş-āvāz idi. Ba^cz-ı ma^cārif ü fünûnla bāhiru'l-imtiyāz idi. Yevmī elli akçe ^culûfe ta^cyīn olundı ve evvel okudığı hutbe ki, kendinin inşāsı idi, "**el-Hamdü li'llāhi'llezī vasafe'l-hāmidīne bi'l-mehāmidi ^calā na^cmāih, el-ḥamdü li'llāh**". Tamāmı oldı ki, ile'l-ān beyne'l-hutabā ma^crûfdır. Sultān Muhammed Cāmi^ci'nde okunmasıyla hamd ve hāmid ve mehāmid san^cat-ı tenāsübden ^cadd olunmağla mevsûfdır ve bi'l-

cümle mezbûr hatīb-i edīb ü fasīh u lebīb oldukdan gayrı sükûn ve vakārı gālib, hüsn-i asvāt ü nağamātı cāzib munlā idi.

Ve Ammā Mine'l-Etıbbā' Fī-Zamānih:

Hakīm Kutbü'd-Dīn: Bunlar dahī ^cAcem'dir. Mülûk-i ^cAcem'-den birine vezīr olmuşken ol diyārdaki fetrete bināen Rûm'a geldi. Şehriyār-ı mağfûrun leh küllī iltifāt idüb yevmī beşyüz akçe ^culûfe ile reīsü'l-etıbbā idindi. Ba^cdehû "Liyākati ifrātla ri^cāyetedir" diyû aydan aya yiğirmişer bin akçe müşāhere dahī ta^cyīn eyledi. ^cAle'l-husûs haftadan haftaya akmişe vü elbiseden niçe in^cām u bahşīş-i bī-şümārı dahī mukarrer oldı. Fenn-i Tıbb'ın Cālīnûs'ı ve ^cİlm-i Hikmet'in Batlamyûs'ı mesābesinde idi. Vefātına-dek tecemmül-i tamām ve ve cevāri-i hisān ü gılmān-ı bedr-i tamām ile rûzigārın geçürdi.

Hakīm Şükru'llāh Şirvānī: Bunlar dahī vatanından geçüb Sultān Muhammed huzûrına geldi. ^cİlm-i Hadīs ve Tefsīr'deki fazīletine ve fenn-i Tıbb'daki mahāretine bināen küllī iltifātına mukārin oldı. Gerek hakīm-i mezbûr, gerek zikri sebk iden tabīb-i mesfûr Sultān Muhammed zamānında vefāt itdikleri tahakkuk buldı. **-Rahimehu'llāhu Ta^cālā-**

H^vāce ^cAtāu'llāh: Bu dahī diyār-ı ^cAcem'den geldi. Zû-fünûn ve tabābetle şöhre-i rub^c-ı meskûn olmağın Pādişāh-ı ^cÂlī-Cāh cenābında küllī rağbet olundı. Sāyir ^culûmından gayrı Riyāzat'da dahī māhir, zīcāt u tekāvīm istihrācına kādir ve Rab^ca-i Müceyyeb ü Mukantarāt'da ^cadīli nādir kimesne idi. Muğrika-i Âvāzāt'da bir risālesi vardır. Cihet-i fazīleti anda dahī nümû-dārdır.

Hakīm Yaᶜkûb: Hıyār-ı Yehûd'dan zekiyyü't-tabᶜ bir tabīb-i nām-dār olmağın evvelā Sultān Muhammed kendüyi defter-dār idüb, Yahûdīliği hālinde melāz-ı ehl-i İslām olmasına rızā gösterdi. Baᶜdehû şeref-i İslām'la müşerref oldı. Vezāret rütbesiyle imtiyāz-ı (b178) küllī virildi. Vaktā ki, Muhammed Paşā-yı Karamānī vezīr-i aᶜzam oldı, mezbûr Yaᶜkûb hased idüb, ᶜuzlete cüll-i himmet kıldı. İttifāk ol esnāda Sultān-ı Zī-Şān bir marazla bī-dermān olub, Hakīm Yaᶜkûb ᶜilāc üzere iken mezbûr Muhammed Paşa Hakīm-i Lārī'nin vasfın eyledi, tā ki, Harem-i muhtereme dühûline ruhsat virildi ve girdüği gibi ol dahi ᶜilāca mübāşeret eyledi. Fe-lā-cerem iki ᶜilāc birbirine muᶜārız oldı. Çok zamān geçmedin Sultān Muhammed fevt oldı. Fe-ammā Hakīm Yaᶜkûb'ın hazākati bir mertebede idi ki, ᶜasrının Bukrat u Sokrat'ı idi ve olsa dahī cāiz idi. Zīrā ki, muᶜālecātdaki isābeti anlardan ziyāde bāriz idi.

Nādire: Bir gün bir şahsı **(156b)** kendüye getürdiler ki, bedeni siyāh ᶜArab gövdesi gibi kararmış. Ancak beşeresi beyāz kalmış. Mezbûr hakīm hāzırīne hitāb idüb, "Eğerçi ki bu maraz kütüb-i Tıbb'-da yokdur. Lākin behak-ı esved-i şāmil didikleridir ki, ᶜilācı mümkindir" diyû devāsına mübāşeret itdi. Tā ki, ol hālet zāil olub, evvelki hāline ᶜavdet itdi.

ᶜAcībe: Yine bir şahsı getürdiler ki, ağzından lā-yenkatıᶜ kanlar akar. Her ne denlü ekl eylese miᶜdede durmayub taşra çıkar. Fi'l-hāl balık tutkalıyla mahlût bir taᶜām tedārük eyledi. Hᵛāh u nā-hᵛāh marīz-ı mezbûra yidirdi. Baᶜdehû bir kāse şerbet dahī içirdi. Fe-lā-cerem ᶜakabince kayᵓ-i etemm eyledi, mā fi'l-batnı komayub, içinde

iki-üç mikdārı hurdaca kurdcağızlar ile çıkdı. Fi'l-hāl ağzının kanı dahī dindi ve ol marīz şifā buldı. Kütüb-i Tıbb'da yazılmış nesne değil iken tedārükini gördi. "Hikmeti ne idi?" didiklerinde "Ol balık tutkalında ki, lahm-i kelbden katılmışdır, kurtcağızlar ise elbette lahm-i kelbe māildir. Vaktā ki, ānı buldılar, kemāl-i hırsla üşdiler, baᶜis-i kayᵓ olan şerbeti içürdükde bile çıkdılar" diyû cevāb virdi.

Garībe: Bir hāmile ᶜavretin zevci kendiye geldi. ᶜAvreti yüksekden düşmekle mebhût yatub kendüye gelmedüğini bildirdi. Eğerçi nabzı sākıt, teneffüs ü hareketi yok ve illā bedeni ıssıcak, bakiyye-i hayāt var idüği muhakkak. Fe-lā-cerem hakīm-i mezbûr eline bir iğne aldı, ol ᶜavretin karnına sancdıkda ᶜale'l-fevr gözin açdı, ifākat buldı. "Hikmeti ne idi?" dinildikde ol hātûn ki, yüksekden düşdi, karnındaki cenīn eliyle ānın yüreğine yapışdı. Şol zamān ki, iğnei sancdım, ol kalbe sarılan elceğizin korkutdum, hemān-geh yüreğini salıvirdi, ᶜavretin aklı başına geldi" diyû söyledi. Zihī mahāret ü hazākat! Bu zikr olunan üç nādirenin biriciği kütüb-i Tıbb'da yazılmış değildir. Bi-hasebi'l-ᶜakl muᶜālecesi hiç bir tabībden sudûr itmiş değildir.

Mevlānā Hakīm Lārī: Bu dahī Sultān-ı mesfûrın zamānında ᶜAcem'den gelmişdir. ᶜİlm-i Tıbb'da mahāreti mukarrer iken Sultān Muhammed'in ᶜilācında vezīr-i Karamānī'nin tahrīkine mutābaᶜat muᶜālecesinde hatā itmişdir. Maᶜa-zālik lāzimü'r-riᶜāye, vācibü'l-himāye bir tabīb idüğinde söz yokdur.

Hakīm ᶜArab: Diyār-ı ᶜArab'dan Rûm'a gelmişdir. İshāk Paşa-Oğlı ᶜİsā Beğ hidmetine intisāb kıldı. Mezbûr ki, Üsküb'de mīr-livā

idi, tabīb-i mesfûr hakkında incām-ı bāliğı her zamān hüveydā idi. Vaktā ki, Sultān Muhammed mezbûrın (b179) şīt-i hazākatini işitdi, emriyle getürdüb etıbbā-i hāssa tarīkına sevkle küllī ricāyet etdi.

Mevlānā Altuncı-Zāde: Bir tabīb-i perhīz-kār u zāhid-i salāh-iştihār idi ki, vech-i nûrānīsini gören elbette hicāb iderdi. Bināen calā-zālik Sultān Muhammed kendüye iltifāt-ı bī-hisāb iderdi. Macrifet-i cişde hod nazīri yoğidi. Ehl-i Kur'ān olması hod mertebe cihetinde andan artuğidi. "Sarāyda bir kerre Hazret-i Rasûlu'llāh-**Salla'llāhu caleyhi ve Sellem**-'i rü'yāsında gördi" dirlerdi. "Kemāl-i zühd ü takvāsına bināen bu husûs mukarrerdir" diyû söylerlerdi. Menkûldür ki, bir şahsın bevli yolında bir mikdār lahm-i zāid bitmiş. Her kangı tabībe mürācacat itdi, katc-ı cuzva işāret itmiş. Derd-mend-i mezbûr İbn-i Zehebī'ye varmış, mā-vakac her ne ise söyleyüb, etıbbānın ittifākını haber virmiş. Baş salub tebessüm itdikden sonra rasāsdan bir iğne düzmiş, ucı ince ve gitdikce tedrīcle yoğunca idüb, "Tarīk-ı bevle yab yab idhāl it ve seni incitmedikce içerüsine ilet" diyû buyurmuş. Şahs-ı mezbûr ki, bu cilācı ider, bacdehû tenbīh ider ki, "Bir yıla-dek ol mahalli iğneden hālī koma. Tekrār lahm bitmesinden ihtiyāt idüb, bacde't-tebevvül yirine idhālden hālī olma". Fī-nefsi'l-emr bu tedārüki **(157a)** itmiş, ol cārızadan kurtulub, içinde biten lahm-i zāide bi'l-külliyye gitmiş. Ve bi'l-cümle hakīm-i be-nām mehāss-i İslām ve nevādir-i eyyāmdan bir zāhid imiş ki, ol casrın culemāsı ve zühhādı ānınla fahr idinirler imiş.

Ve Mine'l-Meşāyih fī cAsrihi'l-Aclā mine'z-Zühhād ve'l-cUbbād ve Ehli't-Takvā

cÂrif Bi'llāh, Vāsıl İla'llāh, **Şeyh Ak Şemse'd-Dīn** -**kuddise sirruh**-: ki, ism-i şerīfleri **Muhammed bin Hamza**'dır. Mevlānā Emīr Hüseyn Enīsī menākıb-i hamīdelerinde yazduğı risālede "Nûr-ı Beyāz-ı Müşerref-i Dīn acnī bihī Ak Şemse'd-Dīn **kuddise sirruh** Hazretleri Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddīk -**radıya'llāhu canh**- neslinden olub, neseb-i şerīfleri Muhammed bin Ebû Bekr-i Sıddīk'a müntehīdir" diyû yazmışdır. Yacnī ki, silsile-i hasebleri evvelā kutb-ı rûz-gār olan Şeyh Şihābu'd-Dīn-i Sühreverdī Hazretleri'ne varır. Andan geçüb Hazret-i Sıddīk-ı büzürg-vārın veled-i necībi [Muhammed bin Ebī Bekr'e ve andan][1] Hazret-i Rasûl -**şalla'llāhu caleyhi ve sellem**- cenābına vusûl bulur. Fe-ammā velādetleri Şām-ı Şerīf'de ve diyār-ı Rûm'a vuslatları hālinde vākic oldı. cİlm-i zāhire iştigālle kasaba-i cOsmāncık Medresesi'nde müderris iken derûnında deryā-yı cışk-ı İlāhī cûşān olub, ol tārīhde şöhre-i āfāk olan kutbu'l-aktāb Şeyh Hācı Bayrām -**rahimehu'llāh**- Hazretleri'ne cazīmetleri tahakkuk buldı. Lākin mürşid-i mûmā-ileyh kesr-i nefs içün çārşûları devrān ve fukarāsının macāş-ı lāzimesi cemcinde rağbet-kunān itmekle anlardan beycini münāsib görmedi. Sīt-i keşf ü kerāmeti rûy-i zemīne münteşir olan Zeynü'd-Dīn el-Hāfī Hazretleri'ne müteveccih olub, mahmiye-i Haleb'e vardı. Lākin gāyet-i kazā-cinān cazīmetini yine Rûm'a döndürdi. Rü'yāsında boynuna bir zincīr takub bir ucunı Hācı Bayrām'ın eline virdi.

[1]) (b) nüshasında bu kısım yok.

Nazm:

Seni zincīre çekince ne çeküḃdür mürşid
Şeref-i silsile-i ᶜışk ey şīr-i ᶜazīz

Nesr: nüktesi mukarrer oldı. Sālik-i mezbûr ki, rü'yāsından uyandı, irādetu'llāh murādının hilāfı olub, kendüye feth u feyz Hācı Bayrām elinde idüğini bildi. Haleb'den ᶜavdet idüb, Ankara'ya geldi. Meğer ki, şeyh-i büzürg-vār mürīdīn-i bī-şümār ile hasāda meşgûl idiler. Sālik-i mezbûr geldikde cidden iltifāt itmediler. Hattā baᶜde zamān ki, fukarāya taᶜām tevzīᶜ olundı ve çiftlik hirāsetindeki kilāba başkaca hıssa virildi. Ak Şemse'd-Dīn'e yer gösterilmeyüb bi'z-zarûre kilāba bezl olunan taᶜāma toğruldı.

Beyt:

Tek bana himmet eyle hāk-i derin
Olayın ben Sen'in itin köpeğin.

Nesr: mazmûnına rağbet gösterildi. Fe-lā-cerem ol mürşid-i ekrem "**Üdnü minnī, ehazte kalbī yā kevsec**" buyurdı. Yaᶜnī ki, "Bana yakın ol ey kevsec ki, kalbimde yir itdin" diyû hüsn-i kabûlini tuyurdı. Hattā "Zincīr ile gelen mihmānın riᶜāyeti ancak bu mikdār olur" diyû mükāşefesini tasrīh kıldı.

el-Kıssa, halka-i mürīdīne dāhil olub, hidmete mübāşeret kıldılar. Niçe rûzigār enzār-ı kimyā-āsārına mazhar düşüb, kān-ı ekvān ve ᶜālem-i ekvānda bir girān-māye gevhere döndiler. Yaᶜnī ki, kerāmāt-ı ᶜaliyye ve makāmāt-ı seniyye yolların katᶜ idüb, ᶜilm-i zāhir u bātında, husûsan ᶜİlm-i Tıbb gibi fenn-i şerīf-i mütebāyinde tamām

mahāret ü hazākat tahsīl eylediler. Hattā menākıbında Tıbbü'l-Ebdān nāmıyla yazarlar. Nitekim sûfiyyûn zümresi Tabībü'l-Ervāh ıtlāk iderler. Kostantıniyye fethinde Sultān Muhammed Hān'la bile olub, mukaddemā Vezīr Veliyyü'd-Dīn-Oğlı Ahmed Paşa'ya "Fülān günde fülān sāᶜatde feth olur" diyû beşāret itmişlerdi. İttifāk ol vakt-i maᶜhûdda "Kalᶜa feth olunub, keşā-keşden halās oluruz" dirken "Kalᶜa feth olmayub, hicāba düşüb, Pādişāh bana ᶜitāb ider. İtmezden evvel varayın ᶜazīz ile söyleşeyin" diyû haymesine geldikde hāk-i siyeh üzre **(157b)** secde eyleyüb, tazarruᶜ u bükāyile duᶜāda idüğini hayme arasından görmüşidi. Hattā "**el-Hamdü li'llāhi'llezī fetehanā bi-fethi'l-kalᶜah**" diyû başın kaldurduğı hīnde kalᶜadan taraf taraf zemzeme vü gavgā kopub ᶜasākir-i İslām kemāl-i tehācüm ü izdihām ile kalᶜaya girdikleri zāhir olmuşidi. Bu makûle kerāmātına nihāyet yokdur. Kasaba-i Göynük'de mütemekkin idiler. Mezār-ı şerīfleri dahī andadır. Tasavvuf'a müteᶜallik Nûr adlu risālesi vardır ve ᶜilm-i tıbba müteᶜallik baᶜz-ı te'līfātı vardır. Ve bi'l-cümle hicretin sene-i isnā ve tisᶜīn ve sebᶜa-mie (792/1390) tārīhinde Şām diyārında vücûda geldi. Yedi yaşına girdikde babası Şeyh Hamza ki, kerāmāt-ı ᶜaliyye sāhibi bir mürşid-i büzürg-vār idi, göçüb Rûm'a geldi. Amāsiyye sancağında Kavak nām nāhiyede temekkün eyledi ki, el-ān mezār-ı Şeyh Hamza anda maᶜlûmdır ve bu kerāmeti meşhûrdır ki, baᶜde'l-vefāt ki, defn olunmuş, ol gice bir sırtlan kabr-i şerīfini açub cesed-i pākini yimek kasdın itmiş, lākin "el-Mü'minûne lā-yemûtûn" sırrına mā-sadak olan şeyh-i kerāmet-nümûn mübārek elini tābûtdan çıkarmış, ol hayvānın boğazından tutub, helāk eylemiş. İrtesi ziyāretine varan sulehā bu hāli müşāhede idüb, ol cānavār-ı küstāhı gidermişler. Mübārek elini yine tābûta koyub, defn itmişler. Lākin dahī irtesi ki, varmışlar, görmişler,

"Hulefāsından biri ᶜazīzin murādı sırrına intikāl itmiş, ol nā-pāke yapışan el budur" diyû defn itdirmiş ve o zamāndan beru mezār-ı şerīfi Kurtboğan Mezārı diyû şöhret virmiş.

el-Kıssa, Ak Şemse'd-Dīn'in silsile-i tarīkını Menākıb-ı Enīs'de yazılduğı üzere (b180) önüçünci mertebede Şeyh Ebü'l-Hasan Harkānī'ye varır. On altıncıda Şeyh Bāyezīd-i Bistāmī'ye müntehī olur. Yedi yaşında iken Kelāmu'llāh'ı hıfz eyledi ve sinn-i şerīfi hadd-i bülûğa varınca ᶜulûm-ı zāhirede ser-efrāz-ı akrān oldı. Riyāziyyāt u mücāhedāt ile bir mertebeye vardı ki, "**Lev karaᶜa'd-dacrete bi-sevtı tahzīrihī le-zābe**" vasf-ı şānına muvāfık bulundı ve te'sīr-i tezkīr-i nush u pendinde hod "**Ve lev'irtebeta İblīsü fī meclisihī le-tābe**" mazmûnı gûyā ki, ānın hakkında sudûr eyledi. Ekser-i kelimātı müseccaᶜ u mukaffā düşerdi. Müellefātı garībe-i ᶜArabiyye'-sin görenler ᶜizam-ı şānını fehm iderdi. Lisān-ı ᶜArabī ile Nûriyye nām risālesi ve Defᶜ-i Metāᶜın isminde bir risālesi dehī vardır. Bir dahī Zikrullāh'a müteᶜallik, bir dahī Ahvāl-i Hācı Bayrām şerhine müteferriᶜ, bir dahī Telhīs-ı Defᶜ-i Metāᶜın ile müsemmā risālelerinden gayrı Makāmāt-ı Evliyā nāmında bir Türkī risālesi dahī vardır ki, kendüye hilāfet virildi. Evvelā Beğ Pazārı'nda temekkün idüb, mescid ve değirmen binā eyledi. Lākin halk başına üşmeğin "Kesrete düşdük" diyû göçüb, İskilib kazāsında kasabātdan baᶜīd Köse Tağı dimekle maᶜrûf mahalde yerleşdi ve ol karye yine evvelki nāmı ile şöhret buldı. Lākin anda dahī kesret gavgāsı mukarrer olmağın göçdi, Göynük'e geldi. Mescid ve değirmen binā eyleyüb, vefātına-dek anda kaldı ki, hālā mezār-ı şerīfi andadır. Bir gün Hācı Bayrām'a sordılar: "Kırk yıllık mürīdin vardır ki, henüz

hilāfet virmedin, Ak Şemse'd-Dīn'i az zamānda ol rütbe-i rātibeye niçüm ir-gördin?" didiler. Cevābında "**Huve kevsecün keyyisün yü'minü bi-mā yesmeᶜu ve yerā sümme yaᶜrifuhû ve hum (ye)tesāelûne min hikmeti mā raev (ve) semiᶜû**" buyurdı. Yaᶜnī "Ol bir dānā kösedir ki, işitdüğine ve gördüğine inanur. Hikmetini sonra sorar, bilür. Ammā gayrılar görüb ve işitdiklerinin hemān hikmetinden sorarlar" diyû tefāvütlerini halka tuyurdı. Gıbbe zālik Şeyh-i müşārun-ileyh yedi kerre hacc-ı şerīfe vardı. Son defᶜa vardıkda dört yıl mücāvir oldı, kaldı. Ve ᶜİlm-i Tıbb'da hazākati bir mertebe idi ki, gûyā kerāmetle ᶜilāc **(158a)** eylerdi. Merdāyı hüsn-i terbiyeti ihyā iderdi. Ve ahşāb ve edviye ve nebātāt kendüye söyleyüb, "Ben fülān rence devāyım" didikleri menākıbinde mestûrdur. İstānbul fethine müteᶜallik olan kerāmātına hod nihāyet yokdur. Ne günde ve ne sāᶜatde taᶜyīn itdiyse ol günde feth olunmuşdır. Hazret-i Ebû Eyyûb-i Ansārī'nin mezār-ı şerīfi taᶜyīninde hod velāyeti defeᶜātla müşāhede olunmuşdır. Ol mertebede ki, ormān arasını gezüb, "İşte bu mahaldedir. Hattā mübārek göbeği şuradadır" diyû gösterdi ve ᶜalāmet konuldı. Baᶜdehû ol ᶜalāmeti gördiler. Nihāyet ol mevzıᶜa bir nesne gömdiler. "Ol mahalli yitürdük" diyû tekrār şeyhe sordılar. Yine gezerek ol yire geldi. Gālibā burada ayağı ucunda tatlu sulu bir kuyu vardır. Ve işāret-i Hazret-i Rasûlu'llāh -**Salla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem**- ile īmāna gelmiş bir ruhbān mezār-ı şerīfi mermerler ile yapmışdır. Ol dahī zāhir olacakdır" diyû buyurdılar. Vaktā ki, hafr olundı, gömdükleri ᶜalāmet yine anda bulundı ve ayağı ucunda kapusı dahī zāhir oldı. Ruhbān yapduğı mezār dahī ᶜayniyle bulundı. Sultān Muhammed ve erkān-ı devlet taᶜaccüb kıldılar. ᶜAzīz-i müşārun-ileyhin hāk-i pāyine yüzler sürdiler. Menkûldir ki, hazret-i

(b180) şeyh evlād-ı kirāmından Hamdī Çelebī'ye ziyāde māil idi, "Benim şā'ir oğlum ve ʿālim oğlum ve ʿābid oğlum" diyû okşardı ve gāh olurdı ki, "Çokdan bu dār-ı fenādan giderdim, Muhammed Hamdī yetīm kalmasını fikr itmesem bir ān durmayub ʿālem-i bakāya sefer iderdim" diyû söylerdi.

Nazm:

Âna eylerdi şefkatile nazar
Dır idi: "Olmasa bu oğlum eğer

Gideridim bu dār-ı mihnetden
Derd ü gamdan, belā-yı gurbetden

Âh kim bu yetīm-i Yûsuf-vār
Kılıserdür cefā-yı uhuvveti zār".

Nesr: İttifākā hātûn-ı şeyh ki, vālide-i Hamdī'dir, bir gün incitme arasında şeyha didi: "'Giderin' dirsin, ammā yine gitmezsin" diyû söyledi. ʿAzīz-i humāyûn ayağa kalkdı, "Göçelim nola?" diyû mescidine girdi. Evlād ü ahbābını cemʿ idüb, vasiyyetin itdi ve Kitāb-ı Vesāyā'sın yazub, cümle ile helāllaşub, vedāʿ itdi. Baʿdehû sünnet üzere yatub, Yāsīn-i Şerīf'e başladı. Tamām itdüği gibi teslīm-i rûh itdi. **Rahmetu'llāhi ʿaleyh**. Hattā oğlı Hamdī Çelebī bu sırrı işāret idüb, Yûsuf-ı Züleyhā'sında dimişdir:

Nazm:

Âdem oldur ki, mevte kādir olur
Ancıleyin kimesne nādir olur.

Diri sanurlar ānı, ölmüşdür
Cānına cismi merkad olmuşdur

Aʿnī nûr-ı beyāz-ı müşerref-i dīn
Kutb-ı irşād Şeyh Ak Şemse'd-Dīn

Nesr: Hāsıl-ı kelām, ol mürşid-i be-nām altmış altı yıl ʿömr sürdi. Kutb olduğından meşāyih-i ʿahd-i ittifāk eyledi ve vefāt itdiklerinde yedi evlād-ı büzürg-vārı kaldı. Kerāmet ʿāleminde zātları Pervīn gibi nümû-dār ve velāyet sipihrinin sebʿa-i seyyāresi gibi cemʿiyyetleri pür-envār ve çerāğ-ı hilkatleri fürûʿ-ı ʿilm ve zıyā-yı hilmile tāb-dār ve cümle Muhammed ismiyle bülend-iştihār idi. Yaʿnī ki, zāt-ı şerīfleri Muhammed Saʿdu'llāh, Muhammed Fazlu'llāh, Muhammed Nûru'llāh, Muhammed Emru'llāh, Muhammed Nasru'llāh, Muhammed Nûru'l-Hüdā, Muhammed Hamdu'llāh esāmīsiyle maʿlûm-ı kibār u sığār idi ki, anların dahī menākıbları bi'l-icmāl beyān olınacakdır.

Şeyh Saʿdu'llāh ibn-i Ak Şemse'd-Dīn: Şeyh-i müşārun-ileyhin büyük oğlıdır. Ol ʿasrın mevālīsinden Mevlānā ʿAlī-i Tûsī hidmetine yitişüb, istifāde-i ʿulûm-ı kemālāt itdikden sonra fazīlet-i tāmm ile iştihār buldı. Andan sonra ʿalāik-ı dünyeviyyeden munkatıʿ oldı. Hattā cāy-ı pederde mukīm olub, nice sālik-i muteʿattışı zülāl-i irşādla sīrāb eyledi. Ammā evāil-i hālinde aslā ʿİlm-i Tasavvuf'a rağbet **(158b)** itmeyüb, dāyimü'l-evkāt ʿulûm-ı zāhireye tekayyüd iderdi. Hattā baʿz-ı evkātda vālid-i mācidi "Gel yā Saʿdī, fursatı fevt itme, üç yılda hāsıl olacak hāli üç günde tahsīl eyle" didikde dinlemedi. ʿÂlim-i nihrīr olmağın gāh Tefsīr'e ve gāh Şerh-i Mevākıf'a havāşī tahrīr itmek üzere oldı. Vaktī ki, babaları fevt oldı, kendüsi hᵛāb-ı gafletden uyanub mürşid-i kāmil tetebbuʿına gitdi. Bi'l-

āhare vāsılīnden olub, sene-i seb'a ve tis'īn ve semāni-mie (897/1492) hudûdında fevt oldı. ᶜAbdu'l-Kādir Çelebī nām oğlı kaldı. Babası gibi ᶜālim ve fāzıl olub, beyne'l-ᶜülemā iştihār-ı küllī buldı ve nice kerāmāt ve hārik-ı ᶜādāt zuhûra getürdi.

Şeyh Fadlu'llāh bin Ak Şemse'd-Dīn: Bu dahī Ak Şemse'd-Dīn'in oğlıdır. ᶜUlûm-ı zāhireyi tahsīl itdikden sonra tarīk-ı Hakk'a sülûk itdi. Ol cānibde dahī fāzıl-ı yegāne ve deryā-yı maᶜārif-i İlāhī'(b181)de gevher-i yek-dāne olub, niçe kerāmāt-ı ᶜaliyyesi zuhûra geldi. Menkûldür ki, bir gün Ak Şemse'd-Dīn dahī mürīdlerinden Şeyh Şāmī hammāmdan çıkdılar. Mezbûr Fadlu'llāh sığar-ı sinni hālinde ol cāmekānda hāzır idi. Şeyh veled-i reşīdine işāret eyledi. Şeyh Şāmi'i gösterüb, "Şeyhinin arkasını bu kürkle örtsen olmaz mı?" buyurdı. Fī'l-vākiᶜ böyle remzleri beyān-ı vākiᶜi işᶜār olub, Fadlu'llāh nev-civān oldukda Şeyh Şāmī'den bīᶜat idüb, hüsn-i terbiyeti ile nice merātib tayy eyledi. Bi'l-āhare vālid-i mācidinin seccādesine geçüb, hezārān sāliki irşād itdi ve şol kadar kerāmātı zāhir oldı ki, yazılsa müstakill bir kitāb olurdı. Bi'l-āhare sene-i sitte ve tisᶜa-mie (906/1501) tārīhinde vefāt itdi.

Şeyh Nûru'llāh bin Ak Şemse'd-Dīn: Bunlar dahī mezbûr Ak Şemse'd-Dīn Hazretleri'nin veled-i reşīdidir. ᶜUlûm-ı zāhirei ᶜale't-tertīb tahsīl eyleyüb, hattā Mevlānā Ahmed Hayālī hidmetinde niçe yıllar istifāde idüb, fazlile müşārun-ileyh oldukda vālid-i mācidi vefāt idüb, taht-ı tasarrufındaki evkāfı tevliyeti āhara virilmeğin iᶜlām-ı hāl içün der-i devlete geldi. Vezīr Muhammed Paşā-i Karamānī ol tevliyetden bedel kendüye Burûsa'da Emīr Buhārī

tevliyetin virdi. Baᶜdehû yine medīne-i mesfûrede Sultān Murād Hān ᶜimāretine mütevellī oldı. Ammā evāhir-i ᶜömrinde maraz-ı nikrīza ibtilā ile kötürüm olub, ayakları ve bir eli tutmaz oldukda nice yıllar ağlar yürürdi. "Pederimin vasiyyetin kabûl itmemeğin bu belāya mübtelā oldum" diyû zārī kılurdı. Zīrā ki, şeyh-i büzürg-vār, evlādını mansıb-ı kazā ve tevliyete kabûlden menᶜ kılmışidi. Ve bi'l-cümle niçe müddet-i müteᶜaddid giriftār-ı beliyyet olmağın ᶜalā tarīkı't-tekāᶜud elli akçe vazīfe taᶜyīn olunmışidi. Ammā müellif-i risāle-i menākıb olan Emīr Hüseyn Enīsī kavlince ol maraza giriftārlığı hazret-i şeyhin bed-duᶜāsından olmuşdur. Sultān Muhammed cānbinden bir gün mürşid-i büzürg-vāra bir mikdār altun gelüb, şeyh ol meblağı evlād-ı kirāmına bağışlayub, mesfûr Emru'llāh her birinin hıssasını taksīm iderken bir mikdār filorii dizi altına komış. Yaᶜnī ki, şeyhin kerāmetini tecribe murād idinmiş. Pīr-i büzürg-vār ki, ol hāle vākıf olur, "Yā Emru'llāh, ol sakladuğın altunı kötürüm olduğın zamānda lāzım ola diyû mı pinhān idersin?" buyurur. Hikmet Hodā'nındır, ᶜākıbet ol belāya ibtilāsı tahakkuk bulur. Mezbûr Emru'llāh'ın ᶜÖmer nām veled-i reşīdi hāsıl oldı. Mesfûr ᶜÖmer'in dahī Şemsü'd-Dīn Efendi nām **(159a)** ferzend-i ᶜizzet-mendi zuhûra gelüb, tarīk-ı ᶜilm-i zāhiret-i mevleviyetle iᶜtilā-i şān buldı ki, mezbûr Şemsü'd-Dīn -**rahimehu'llāh**- Sultān Selīm Hān bin Sultān Süleymān-ı sāhib-nigīn cenābına, şehzādeliği hālinde hvāce olmuşdır ve şehriyār-ı mesfûr taht-ı saltanata cülûs itmedin ol ᶜālim-i nām-dār vefāt itmişdi. Teᵓlīf-i kitāb tārīhinde ānın duhter-zādesi Şems Efendi nām dahī bir munlā vardır ki, bi'l-fiᶜl Dāhil Medresesi'nde şuğl itmek üzeredir.

Şeyh Nasru'llāh bin Şemse'd-Dīn: Bunlar dahī ᶜazīz-i sābıku'z-zikr evlād-ı kirāmındandır ki, lākin muᶜammer olmayub, tahsīl-i ᶜulûm içün diyār-ı ᶜAcem'e gitdi, tekrār Rûm'a gelmesi müyesser olmadı. Anda vefāt itdi.

Şeyh Muhammed Nûru'l-Hüdā: Bunlar dahī Ak Şemse'd-Dīn'in ferzend-i reşīdidir. Makbûl-i Hakk bir meczûb (b181) ve evzāᶜ u etvārı kirdār-ı kerāmetle mergûb bir nādiru'l-vücûd idi. Hazret-i şeyh-i mezbûrın celālinden ihtiyāt idüb, oğullarına "Nûru'l-Hüdā'dan muhkem sakınun" diyû söylerdi. Keşf ü kerāmātı bir mertebede idi ki, mescide giren halkın naᶜleyn ve mûzelerine bakub, "Bunun sāhibi Cennet'lik ve bunun māliki Cehennem'likdir" dir idi. Hattā şeyh-i büzürg-vār keşf-i rāz itmesün diyû dāyimā kendüye bāzār yemeği yidirdirdi. Ol tarīkla mükāşefeden menᶜine ikdām kılurdı. Evlek nām karyede bir pınār vardır, Nûru'l-Hüdā Pınārı diyû nām-dārdır. Meczûb-ı mezbûr, ᶜasāsını sokub ol mahalde su yoğiken su çıkardığı pınārdır. Menkûldür ki, bir gün Hazret-i Şeyh **-rahimehu'llāh-** bir karyeye gider oldı. Sabāveti hālinde "Ben de bile giderin" diyû Nûru'l-Hüdā ᶜazīze yalvardı. Lākin alub gitmedi. Ol ağlayu kalub, ᶜazīz çekildi gitdi. Fe-lā-cerem ol meczûb-ı muhterem başını açdı, babasından Rabbü'l-ᶜİzzet'e şekvā idüb, göz yaşların saçdı. Hemānā raᶜd ü bark u savāᶜik dünyāyı tutdı. Vālidi bir dere içinde bulunub, üzerine seyl uğradı. Bin belāyile halās olub, döndi. Nûru'l-Hüdā'i bile almayınca ol karyeye varmağa kādir olmadı.

Bu dahī menākıbındadır: Ol ᶜasrda mühimmāt-ı devleti āmāde Katār-Zāde nām bir mīr-livā var idi. Gāyetle kevsec olub, kıllet-i

rīşinden her zamān dil-rīş ve gözleri eşk-bār idi. Bir gün şeyh ziyāretine vardı. Nûru'l-Hüdā mezbûrı görüb, "Er midir, yoksa ᶜavret midir?" diyû güldi. Pīr-i ᶜAzīz ise meczûba bī-huzûr oldı. Fe-ammā emīr-i mezbûr Nûru'l-Hüdā'nın elin öpdi. "Sakalım bitmesine bir himmet eyle" diyû yalvardı. Meczûb-ı mezbûrı ol sāᶜat mesfûrın yüzine tükürdi. Ol dahī ol ağzı yarını kıl bitmeyen yerlerine sürdi. Hemān irtesi kıllar bitmeğe başlayub, mehāsini kemāle irdi. Vaktā ki, emīr-i mezbûr Sultān Muhammed dīvānına vardı, yüzi atlas iken katīfe gibi pür-mûy olduğının vechini sordı. Ol dahī vākiᶜ-ı hāli hikāyet kıldı. Hattā Sultān Muhammed Hān mezbûr Nûru'l-Hüdā'ya bir karye bağışladı, ile'l-ān evlād-ı şeyh tasarrufında kaldı. Bu dahī menākıbındandır ki, mezbûrın bir sevgili horûsını şağal kapdı. İrtesi karındāşları latīfe idüb, "Bārī Hodā'nın nazlısı geçinürsin ya, horûsını yiyen şağalın hakkından gelemezsin" didiklerinde "Ben düşümde gördüm, ol şağal helāk olub, filān tāğda ölüsi yatdığın temāşā kıldım" cevābını virdi. Fi'l-hāl bir şağal ölüsini varub, didüği yirde bulub, yaturken alub, getürdiler. Karnını yardılar, horûsın büsbütün ayağını içinden çıkardılar. Hālā mezārı Evlek nām karyededir. Her kaçan yağmûra muhtāc olalar, kabrini sularlar, sāᶜatiyle yağmûr yağub, muzāyakaların defᶜ iderler. **-Rahmetu'llāhi ᶜaleyh-.**

Şeyh Muhammed Hamdü'd-Dīn bin Şemsü'd-Dīn: Şeyh-i büzürg-vāra sāir evlādından ziyāde mahbûb u matlûb olan Hamdī **(159b)** Çelebī'dir ki, asgar-ı ebnāsı iken ekber-i evlādından ziyāde severdi. Hattā dahī anası karnında cenīn iken şeyh-i büzürg-vār şikem-i māderi üstüne elini koyub, "Benim şāᶜir oğlum, sālih oğlum, fāzıl oğlum" diyû ohşardı. (b182) Sekizyüz elli üç (853/1449) tārīhinde

toğdı. Sinni altmış altıda iken sene-i tokuy yüz tokuz(909/1503-4)'da vefât itdi. Nazm-ı Türkî'de Yûsuf u Züleyha'sı ve Leylâ vü Mecnûn'ı ve Mevlûd-i manzûmı vardır. Eğerçi cümlesi pesendîdedir. Fe-ammâ Yûsuf u Züleyha'sı vilâyet-i Rûm'da nazm olunan kitâbların cümlesinden güzîdedir. Hâlile dinmiş, kerâmetle nazm olunmuş bir kitâbdır. Hattâ bu hakîr, ya^cnî ki, müellif-i kesîru't-taksîr sene-i hamse ve elf (1005/1596-97) târîhinde Göynük'e uğradım. Merhûm Hamdî Çelebî'nin kendü hattıyla Yûsuf u Züleyha'sını gördüm. Zahrında bu iki kıt^cası birle müşerref oldum.

Kıt^ca-i Ûlâ:

Sekiz yüzle toksândan yedide tamâm
Bu nazmı tamâm itdi Hamdi-i fakîr

Kodı ehl-i derde iyû yâdigâr
Ümîdi olardan du^câ-i münîr

Kıt^ca-i Sâniye:

Pîş-i merd în kitâb-ı dil-bend
Bihterest ez-hezâr ferzendem

Her ki âmîz-i nahv-end ez-keremeş
Be-du^câyî be-hayr-i horsendem.

Nesr: el-Hakk latîf kitâbdır. ^cAded-i ebyâtı altı bin ikiyüz yiğirmi iki ^cadedinde ma^clûmu'l-hussâbdır. Anlardan mâ-^cadâ Mûnisü-'l-^cuşşâk nâm manzûmesi ve yine nazmiyle kıyâfet-nâmesi ve kasâid ü eş^cârla müretteb dîvânı, husûsan Ahmediyye nâm bir kitâb-ı munazzamı mukarrerdir ki, cümlesi pesendîde ve müsellemdir ve

Ahmediyye'yi Ahmedî ve Hamzevî nazmından sonra hüsn-i edâyile te^ɔlîf idüb, âhirinde bu kıt^cai yazmışdır:

Nazm:

Zihî safâ-yı dem-i hurrem ü zihî dil-şâd
Kim anda vasl ola ma^cşûka ^câşık, ala murâd

İlâhî, vuslatla şâd kıl şu ^câşıkı kim
Du^ca-i hayrile bî-çâre Hamdi'i kıla yâd

Ânınla Ahmedî vü Hamzevî dâhî ana
Ki anlar oldılar evvel bu kıssaya üstâd.

Nesr: Ve bi'l-cümle menâkıblarında yazıldığı üzere babası vefâtında oniki yaşında bulundı. Ba^cdehû ^cilm-i zâhireye tevaggul idüb, Zû fünûn-ı ^casr olub, ^cİlm-i Hey^ɔet ü Nücûm ve ^cİlm-i Mûsîkî ile ma^clûmı olub, iştihâr-ı küllî buldukdan sonra Burûsa'da Sultân Muhammed Hân bin Yıldırım Hân Medresesi'ne müderris oldı. Hattâ Mevlânâ Hayâlî ile nice mübâhaseleri dahî vukû^c buldı. Ba^cdehû bir şeb, Pîr'i görmüş, "^cİlm-i zâhireye yeter meşgûl oldın, şimden girû âhiret yarâğın görüb, halîfemiz Şeyh İbrâhîm Tennûrî hidmetine yetiş" diyû buyurmuş. Fe-lâ-cerem ol ^câlim-i memdûhu'ş-şiyem Kaysariyye'ye gitmek tedârükinde iken Şeyh İbrâhîm Burûsa'ya gelmiş. Hattâ Hamdî Çelebî'ye buluşdukda "Seni bana göndüren beni de sana gönderdi. Sen Kaysariyye'ye var, ben dahî eğlenmeyüb, varurın" cevâbını virmiş. Fî-nefsi'l-emr anların ^cizz-i huzûrına varmış, nice mücâhedât idüb merâtib kat^cına cüll-i himmet itmiş, ^câkıbet hüsn-i icâzeti ile hilâfet sadrına cülûs itmiş, ba^cdehû tefâsîre müte^callik bir kitâb idüb, nâmını Mecâlisü't-Tefâsîr komuşlar ve ^cİlm-

i Fıkh'a müteferri[c] bir kitāb-ı müstetāb dahī te'līf itmişler ve [c]İlm-i Tasavvuf'da hod "**Mā lā [c]aynün raet**" mazmûnına mā-sadak "**Ve lā üzünün semi[c]at**" mefhûmı ile musaddak bir kitāb dahī tasnīf eylemişler. Ve'l-hāsıl Hamdī Çelebī'nin kerāmāt u āsārına nihāyet yokdur. [c]Öşri yazılsa bir mücelled kitābdan artukdur. Münāsib olan, ihtisār-ı kelāmdır. Ve kendülerin Muhammed Zeynü'd-Dīn nām bir hayru'l-halefi kaldı ki, "**el-Veledü sirru ebīh**"[1] nāsıyesinde gün gibi tāb-dār idi. Ekser-i [c]ulûmda māhir, Fārisī'de hod kemāl-i kudreti zāhir, hüsn-i hattı Ya[c]kûb-vār, Yākût ve İbn-i Mukle gibi mütebādir, vücûd-ı [c]azīzi nādir mahdûmdı. (b182) Hüsn-i hattile ondört günde bir mushaf-ı şerīf yazmışlar, ol [c]asrın kādı-[c]askeri **(160a)** Kadrī Efendī'ye virüb küllī iltifāta mukārin olmuşlar ve yine mevlānā-yı müşārun-ileyhe "Tamām-ı Fetāvā-yı Kādī-Hān'ı yaz" buyurmuşlar, esnā-i kitābetde her mes'eleyi feth itmeyince naklini cāiz görmemişler. -**Rahmetu'llāhi [c]aleyhi rahmeten vāsi[c]ah**-.

Şeyh [c]Abdü'l-Kādir bin Sa[c]du'llāh bin Ak Şemse'd-Dīn: Bunlar şeyh-i nām-dārın oğlı oğlıdır. Sabāveti hālinde Şeyh Bahāu'd-Dīn'den onbeş yıl telemmüz eyledi. Bir gün terk-i ders itmek olmadı. [c]Âkıbet bir gice esnā-i şuğlde dülbendi yandı. Bir gayrı dülbend tedārük idince bir ders fevt olması ancak anda vāki[c] oldı. Tārik-i dünyā ve mā-fīhā, Kelām-ı Hakk'a gûyā, goftār-ı beyhûdeden tecennüble hüveydā bir [c]azīz idi. Değmede kimse ile söyleşmezdi ve hālī yerlere ve tağlara gidüb zār zār ağlar gezerdi. Ekseriyā pīşesi, ezān okumak ve ikāmet itmek idi. [c]Ulûm-ı zāhirei tahsīl idüb, zûfünûn oldukdan sonra sāir kitābları terk eyledi. Tefāsīrden Tefsīr-i Kebīr'e ve [c]İlm-i Fürû[c]'dan kitāb-ı Kāfiye'ye ihtisāsını berk eyledi. İkisini dahī elde komazdı. Her kanda gitse yanından ayırmazdı. Menkûldür ki, mezbûr [c]Abdü'l-Kādir Evhad nām mürīdine söyledi: "Fülān gice gel, seni Beğbāzārı'na göndereyim" didi. Ol gice ki, Evhad geldi, "Sana māni[c] göründi" diyû ol hidmete göndermedi. Her çend ki, "Benim māni[c]im yokdur" didi, "elbette gönderin, giderim" diyû söyledi, mahdûm ise, "Senin kavī māni[c]in vardır" dimekden gayrı söz söylemedi. Bi'l-āhare ferāgat idüb, Evhad hānesine vardı. İrtesi yedi-sekiz yaşında bir oğlancığı füc'eten vefā itdi. Şeyhin "Māni[c]in vardır" didüği kelāmın sırr-ı hikmetine ittılā[c] hāsıl kıldı.

¹) Arap atasözü. Türkçesi "Oğlan babaya çeker" atasözümüzle karşılanabilir.

Şeyh [c]Abdü'r-Rahīm: Bunlar Ak Şemse'd-Dīn hulefāsından Mısrī-Zāde diyû mezkûr olan [c]azīzdir. Kendüsi Karahisār'da toğdı. Ba[c]dehû pīr-i [c]azīzin hidmetine geldi. Envā[c]-ı mücāhedātdan sonra seccāde-i hilāfete geçdi ve [c]İlm-i Tasavvuf'dan behre-mend olub, Vahdet-Nāme nām bir kitāb te'līf eyledi ki, [c]izam-ı şānı ol eser-i mu[c]teberinden ma[c]lûmdur. Mezbûr Şeyh [c]Abdu'r-Rahīm'den menkûldür ki, Ak Şemse'd-Dīn vefāt itdikde yabanda bulunub, cenāzesine cān atdı ve geldikden sonra ağlayub, nice günler teessüf itdi ki, "Eğer rûh-ı şerīfi fülān makāma varmadın yetişmiş olsam bi-[c]ināyeti'llāh recāyile kendüyi dönderirdim. Bir zamān dahī sohbet-i şerīfiyle müşerref olurdum" dimişdir. Pīrinin mevt-i irādīsini recā ile ta[c]vīk mümkin idüğini bildirmişdir. Menākıbında bu vechile mersûmdur. "**el-[c]Uhdetü [c]ale'r-rāvī**" mazmûniyle mefhûmdur.

Şeyh İbrāhīm Tennûrī bin Sarrāf Hüseyn: Bunlar Ak Şemse'd-Dīn hulefāsındandır. Velādetleri Sivas'da vāki[c] olub, [c]ulûm-ı zāhireyi

Konya'da Mevlānā Sarı Yaᶜkûb'dan tahsīl itdikden sonra Kaysariyye'de Hᵛāndī Hātûn Medresesi'ne üstādı yerine müderris oldı. Meğer ki, ol medrese Hanefī mezhebinde olanlara meşrût idi. Vaktā ki, Şeyh İbrāhīm bu mefhûmı tuydı, kendüsi Şāfiᶜī-mezheb olmağla medreseden ferāgat kıldı. Hadd-i zātında salāh bir mertebede idi ki, her kaçan Kur'ān-ı ᶜAzīm okunsa, ya bir savt-ı hasen işitse derûnında bir āteş peydā olurdı. (b183) Mübārek cesedi tennûr ātaşine dönerdi. Tennûrī nisbetinde ihtilāf vardır. Baᶜzılar "Babası vilāyet-i Tennûr nām karyeden idi" dirler ve baᶜzılar "Kendüye harāret gālib oldukca hilāf-ı kıyās tennûr-ı germe girerdi. ᶜArak-rīz olub, ol vechile harāretin zāil kılurdı. **(160b)** Ve bi'l-cümle, ᶜulûm-ı zāhirden el çekdi. Sülûki mukarrer idüb, ol ᶜasrdaki Şeyh Erdebīlī hidmetlerine teveccühi mukarrer idti. Lākin Ak Şemse'd-Dīn -**Rahimehu'llāh**-'ın sīt ü sadāsı dahī āfāka münteşir olmağın anlar niyyetine Beğbāzārı'na ᶜazīmet eyledi. Lākin vardıkda şeyhi anda bulmayub, gelince tevakkuf kıldı. Kaçan ki, şeyh-i büzürg-vār geldi, halk-ı ᶜālem başına üşüb, emrāz-ı bedeniyyeden ᶜilāc sormağa başladı. Her biri cevāb alub, dağıldı. Şeyh "ᶜAcebdir ki, bir 'Gönlüm ağrır' dir yok, derd-i ᶜaşk devāsını ister yok" diyû Şeyh İbrāhīm'e nazar kıldı, "Senin suālin nedir?" diyû sordı. Anlar dahī vākiᶜ-i hālini bildirüb, "Kaysariyye'de müderris idim. Derûnımda bir derd peydā oldı" didikde "Ehlen ve sehlen, hoş geldin" didi. "Ammā bize ne armağan getürdin?" diyû söyledi. Şeyh İbrāhīm dünyevī armağan sanub, hicāba düşdi. Şeyh bi-terīkı'l-keşf maᶜlûm idindi. "Senin bize armağānın rü'yā-yı sālihadır" buyurdı. Anlar dahī "Ben ne hakīrim ki, ᶜizz-i huzûra ᶜarz olacak rü'yā-yı sāliha görmüş olam?" didikde halvet emr eyledi. Evvelki gicede dört yüz vākıᶜa görmesine sebeb oldı. Pes Şeyh İbrāhīm ol vākıᶜalarını

bir bir yazdı. ᶜAle't-tafsīl hātırda dutdı. Nisyānı gālib iken unutmamasını Hazret-i Pīr'in feyzından bildi. Ve bi'l-cümle Rûm'a tābiᶜ Keskin nām karyede āsûde olub, Şeyh Hamza-i Şāmī ve Şābīn Karahisārı'nda medfûn ᶜAbdu'r-Rahīm-i Mısrī ve İskilib'de yatan Muslihu'd-Dīn bin ᶜAttār ile maᶜan halvete girmişler idi ve anlara niçe riyāzat çekdirdikden sonra hilāfet virmişler idi. Ammā Şeyh İbrāhīm'e aslā riyāzat emr eylemedi. "Senin meşrebine riyāzat lāzım değildir" diyû irşādla sadr-ı hilāfete iclās kıldı. Menkûldür ki, Şeyh İbrāhīm Ak Şemse'd-Dīn hayātında irşāda meşgûlken bir garīb kabza mübtelā olmuş, fethine imkān olmayub, bast vādīlerine yol bulmuş ve bu hāletin defᶜiyçün Ak Şemse'd-Dīn huzûrına ᶜazīmet kılmış. Esnā-i rāhda bir vākıᶜa gördi ki, Ak Şemse'd-Dīn Şeyh arkasına bir öni dikilmiş cübbe giymiş ve başında kıtāᶜı altından bir mahreme örtünmüş ve tennûr yakdurub āna girmek tedārükin görmüş. Hattā "Bunlar defᶜ-i kabz içündür, sen de böyle eyle" diyû buyurmuş. Şeyh-i mezbûr ki, uyandı, hādimi Hᵛāce Ahmed'e tennûrı hazırlatdı, cübbe ve ridāsını dahī gördüğine uydurub, içine girdi. Fi'l-hāl kabzını mündefiᶜ kıldı. Gāh olurdı, istiğrākı hālinde evlādın bilmezdi. "Siz kimsiz?" diyû sorardı. Etvār-ı sülûkden bir latīf kitāb itmişdir. Nāmını "Gülzār" ile tesmiye itmişdir. Hattā hulefāsından Hamdī Çelebī merhûm bir gazel-i āb-dār dimişler. Ol kitāb-ı Gülzār'ı bu yüzden vasf itmişler:

Şiᶜr:

Cihāna bāde-i ᶜışkı sunub hummārı Gülzār'ın
ᶜAceb mest oldı bülbüller olub, mey-hᵛārı gülzārın

Niçe tâvûs-ı hoş-cevelân oldı bülbül-i elhân
Gülini itmese pinhân (b183) *eğer gülzârı Gülzâr'ın*

Âçıla dîde-i a^cmâ, basar ola kamû eşyâ
Salarsa ^câleme pertev eğer envârı Gülzâr'ın

Gönül sengini ey Hamdî külüng-i ^caşk ile çâk it
Bula neşv ü nemâ anda gül-i âsârı Gülzâr'ın

Nesr: Ve bi'l-cümle şeyh-i nâm-dâr ve ^cazîz-i büzürg-vâr sene-i seb^ca ve semânîn ve semâni-mie (887/1482) târîhinde fevt olub, mezârı nefs-i Kaysariyye'de mezânn-ı icbâbet-i du^câ olan merâkıddan idüği zâhir u âşikârdır. **(161a)** -**Rahmetu'llâhi ^caleyh**-.

Şeyh Hamza-i Şâmî: Vilâyet-i Şâm'dan gelüb, Ak Şemse'd-Dîn'den bi^catla subh-ı hidâyet nûrına gark oldı. Kendüsi dahî seccâde-i irşâdda sâbit-kadem olub nice mürîdini zulmet h^vâbından halâs kıldı. Vefâtı dahî vilâyet-i Rûm'da vâki^c oldı.

Şeyh Muslihu'd-Dîn: ^cAttâr-Zâde dimekle meşhûr ve yine Ak-Şemse'd-Dîn mürîdleri meyânında zühd ü salâhla mezkûr bir ^cazîz idi. Kasaba-i İskilib'de sâkin iken fevt oldı. Fukarâsı defninin mescidi olan hazîrede isbât itdi.

Şeyh Muslihu'd-Dîn Vefâ: Bunlar Şeyh Vefâ diyû hâlâ meşhûr olan ^cazîzdir ki, Konya'lıdır. Zamânında Vefâ-Zâde dimek ile meşhûr u ma^crûfdur. Ba^cz-ı kitâbları zahrına "**Ketebehû Mustafâ bin Ahmed es-Sadriyyü'l-Konevî el-med^cuvv bi-Vefâ**" diyû imzâ itdüği mezkûrdur. ^cİlm-i Tasavvuf'ı Bağlar İmâmı nâm ^cazîzden ahz eyledi. Ba^cdehû Şeyh ^cAbdü'l-Latîf-i Kudsî hidmetinde tekmîl-i

tarîkat kıldı. Bir şeyh-i büzürg-vâr idi ki, zâhirde kudret-i tâmmesi ve ^culûm-ı bâtınada bizâ^cat-i şâmilesi oldukdan gayrı, ^cİlm-i Fıkh'da ser-âmed-i rûzigâr ve fenn-i mûsikîde müşârun-ileyh-i nâm-dâr ve şi^cr u inşâda fesâhat ü belâğatla şöhre-i dâr u diyâr idi. Ve kondukları evkâfın berekât ü âsârı ile âfâka bezl-i kudret ü iktidâr itdüği tahakkuk bulmuşdı. Dâyimü'l-evkât halkdan munkatı^c u münzevî olub, ba^cz-ı ezmine-i mukannenede taşra çıkardı. Cum^ca günlerinde bedâi^c-ı elfâzile garîb hutbeler okuyub, sâmi^cîni mütehayyir u mebhût iderdi. Ve şol zamânlarda ki, halvetinden taşra çıkardı, ekâbir u mevâlî izdihâm üzre hâzır olurlardı. dest-bûs-ı ^cizzet-me^ɔnûsiyle müstes^cad olmağla cânlar virirlerdi. Sâyir meşâyih gibi ekâbire iltifât itmezdi. Vakt-i mu^cayyensiz cümlesi ziyâretine gelse halvetinden taşra çıkmazdı. Hattâ riçe kerre Sultân Muhammed Hân ve ba^cde zamân Sultân Bâyezîd Hân kendüleri ziyârete varmak kasd itdiler, icâzet virmedi. Ne denlü cidd ü cehd itdilerse me^ɔmûllerine ruhsat göstermedi. Bu dahî menkûldir ki, vefâtı hâlinde Sultân Bâyezîd Hân pâdişâh-ı zî-şân bulunub, namâzına hâzır oldı, hattâ ru^ɔyetine iştiyâkan yüzin açub, görmek murâd idindi, eğerçi ki, "Meşrû^c değildir" dinildi, lâkin müfîd olmayub, açdı, bakdı, hâl-i hayâtında inbisât u cemâl ile meşhûr iken bir derecede celâl müşâhede eyledi ki, pâdişâh-ı mesfûr tekrâr nazara kâdir olmadı. Şeyhin celâli te^ɔsîrinden beşeresi mütegayyir oldı. Ba^cde-mâ şeyh-i mûmâ-ileyhin letâyifine nihâyet yokdur. Zamânında Şeyh Muslihu'd-Dîn Kocevî nâm bir ^cazîz İstânbul'a geldi ve ol esnâlarda cenâb-ı saltanatdan Vefâ-Zâde'ye kırk bin akçe gönderildi, ammâ kendüler kabûl itmeyüb, "Zayf-i ekremimiz olan Şeyh Kocevî bu meblağa bizden müstehakdır"

diyû hulefâsından Veliyyü'd-Dîn nâm ᶜazîz ile kendülere (b184) gönderdi ve "Bizden dest-bûs idüb, hâl-i şerîflerin sorasız" diyû ısmarladı. Vaktî ki, Veliyyü'd-Dîn meblağ-ı mezbûrla varıb, Şeyh Kocevî'nin elin öpdi, müşârun-ileyh mübtelâ olduğı vesvese muktezâsınca, her kaçan bir kimse elin öperdi, elbette gasl-i yed ᶜakabince kılurdı, Veliyyü'd-Dîn husûsında bu hâl vukûᶜ bulmadı. Kemâl-i meserretle Şeyh Vefâ-Zâde'ye gelüb, "Li'llâhi'l-hamd, şeyh-i büzürg-vâr bu ahkara böyle iltifât itdi. Hattâ takbîl-i yed itdikden sonra mübârek ellerin yumadı" didikde Şeyh Vefâ latîfe eylediler: "Nice yusun ki, katᶜı vâcib olmuşdır. Yaᶜnî ki, senin yapışmanla katî nâ-pâk idüği tahakkuk (161b) bulmuşdur". Baᶜdehû mezbûr Veliyyü'd-Dîn baᶜzı ashâbına bu hâli söylemiş, "Şeyhin bu latîfesinden sonra ebvâb-ı füyûzât bana feth oldı" diyû beyân eylemiş. Bu dahî menkûldür ki, Şeyh Vefâ Hazretleri deryâ cânibinden hacc-ı şerîfe gitmişler. Baᶜde husûli'l-merâm İstânbul'a gelürken Rodos kalᶜası küffârına giriftâr olmuşlar ki, bi'l-âhare Karamân-Oğlı İbrâhîm bahâsını virüb, kurtarmışlar.Eğerçi ki, Şakâyık-ı Nuᶜmâniyye'de bu vechile halâsı mukayyeddir, lâkin kendü menâkıbında "Her çend ki, şeyhi kayd-ı bende çekdiler, irtesi bend ü zincîrden taşra buldılar ve bu kerâmetini gören birkaçı îmâna geldiler. Fe-lâ-cerem fermân-kâr-ı küffâr olan azlem bir kişi 'Bizim dînimize ihtilâl viriyor' didi. Hazret-i Şeyh'i ıtlâk idüb, bilâd-ı müslimîne gönderdi" diyû yazılmışdır. **el-ᶜUhdetü ᶜalâ râvîhâ lâ ᶜalâ hâvîhâ**. Ve bi'l-cümle baᶜde'l-halâs İstânbul'a gelmişler, hâlâ medfûn oldukları mahalldeki câmiᶜ u zâviyeyi yapub, sene-i sitte ve sittîn ve semâni-mie (866/1462) hudûdında vefât itmişler. Târîh-ı intikâllerini baᶜz-ı

şuᶜarâ "**İlâ rahmeti Rabbih**" lafzı ile edâ idüb, "**İntekale ilâ rahmeti Rabbih**" takdîrini edâ kılmışlar.

Şeyh Hacı Halîfe: Bunlar ᶜulûm-ı zâhireyi tahsîlden sonra ol ᶜasrın meşâyihından Şeyh İbrâhîm bin Yahşî Fakîh hidmetine intisâb eylemişler, tarîk-ı Tasavvuf'ı anlardan tekmîl idüb, kendüye merâtib-i ᶜâliye münkeşif oldukdan sonra irşâd seccâdesine geçmişler, Hattâ mezbûr Şeyh İbrâhîm vefâtından sonra anların sadrına cülûs kılmışlar. Ve bi'l-cümle tasfiye-i kalb ve tahliye-i rûh itmiş ᶜazîz imiş. Taᶜbîr-i menâmâtda hod cemîᶜ-i mevâlî vü ahâlîye merciᶜ-i sâhib-temyîz imiş. Vaktî ki, mevâli-i ᶜasrdan Mevlânâ ᶜAlâu'd-Dîn Fenârî kendülerden bîᶜate rağbet gösterüb, riyâzat emrine işâreten recâ kılmış, şeyh-i büzürg-vâr anların cevâbında "Ben altı ay mikdârı hayvânât yemedim, yine feth u nusreti emr-i şeyha imtisâlle buldum, riyâzat cihetinden bulmadım ve mürîde lâzım değildir ki, şeyhinin kerâmâtına muᶜtekıd ola. Belkimünâsib olan budur ki, ancak şeyhinin tarîk-ı Hakk'a sülûkine hüsn-i zannı taᶜlîkı tahakkuk buluna. Menkûldür ki, ol târîhde Bursa kâdîsı olan Mevlânâ Kâdî-Zâde bir gün şeyh-i mezbûrı ziyârete vardılar. Esnâ-i musâhabetden Mezheb-i Cebriyye'den suâl eylediler. Şeyh buyurdı ki: "Cebr iki kısımdır. Biri cebr-i muhakkıkdır ki, cemîᶜ-i umûrını Hazret-i Hakk'a tefvîz eyler, evâmire imtisâl ve nevâhîden ictinâb itdikden sonra irâdetini iskât eyler. Ve biri cebr-i mukalliddir ki, umûrını hevâsına tefvîz kılub, şehevât-ı nefsine ittibâᶜ kılur ve evâmir u nevâhîden iskât-ı irâdet idüb, 'Bende ihtiyâr yokdur. Ezel-i âzâlde yazılan elbette cârî (b184) olacakdır' diyû mukarrer bilür. Hâlâ ki, bu iᶜtikâd küfr-i mahzdır". Ve bi'l-cümle mezbûrı Hacı Halîfe tarîk-ı Hakk'a vâsılînden idi. Sene-i

erbaᶜa ve tisᶜīn ve semāni-mie (894/1489) hudûdında fevt olub, şeyhin zāviyesinde defn olundı.

Şeyh Sinān: Bunlar Kara nām kasabadandır. Hacı Halīfe ile hem-pīr olub, Şeyh Tacü'd-Dīn'den istirşād eylemişdir. Hayli sāhib-i veraᶜ ve ehl-i takvā kimesne idi ve dāyimā iclāle mazhar olub, mürīdlerinden cüz'īce sû-i edeb görse gazabı müştedd olurdı. Hattā bir kerre Burûsa'ya gelüb, Hacı Halīfe'nin zāviyesine konmuş. Şeyh mürīdlerine "Zinhār sû-i edebden perhīz-kār olun ki, Şeyh Sinānü'd-Dīn'in gazabına mazhar düşmeyesin ve anların inhirāf-ı hātırlarından bir küllī zarar çekilmeye" buyurub, ihtiyāt üzere olmuş.

Şeyh Muslihu'd-Dīn: Bunlar Koca-ili'ndendir. Zühd ü veraᶜ ve takvā ile meşhûr bir ᶜazīz idi. Bir gün bir mürīdini bir yük buğday ile değirmene gönderir. Anda bulunan muhtācīn şeyha riᶜāyeten nevbetlerini mürīd-i mezbûra virdi. **(162a)** Hattā ān-ı vāhidde ol buğdayı un idüb, zāviyeye geldi. "Ne ᶜaceb tez geldin!" diyû şeyh suāl itdikde "Anda hāzır olanlar size riᶜāyeten beni takdīm eyledi" cevābını virdi. Şeyh bir mikdār fikr idüb, zāviyesi yanında bir cüz'ī bağçeciği var idi, āna gitdi. Fi'l-hāl bir kuyu kazub, ol dakīkı gömüb, bī-nişān itdi. Mürīdlerinden biri tuyub, "Bāᶜis-i hafr nedir?" didikde "Şimden girû bize ve size, hattā hāris-i beyt olan kelbciklere bile bundan yemek cāiz değildir" diyû cevāb virdi. Bu dahī menkûldür ki, Şeyh-i mezbûr, oğulcığını sünnet murād idindi. Sünnetci olan cerrāhı ve baᶜzı fukarāsını ihzār idüb, emr-i sünnet ki, yerin buldı, bir tabakca kara üzüm getürüb önlerine kodı. Taᶜām-ı velīmesi ancak ol zebīb oldı. Hayli mütesallib ü müttakī kimse idi. Vüzerā ziyāretine

geldikde işitdüği mezālimlerini bir bir takrīr idüb, kendülere tevbīhden hālī olmazdı. Kostantıniyye'de vefāt eyledi. Vasiyyeti üzere kendi mescidinde defn olundı.

Şeyh Muslihu'd-Dīn: Bunlar kasaba-i İpsala'dandır. Halkdan inkıtāᶜile irşād-ı tālibīne meşgûl īdi. Izhār-ı Kelām-ı Hakk'da mecbûr u mecbûldı.

Şeyh Muhyi'd-Dīn: Koca-ili'ndendir. ᶜİlm-i zāhiri tahsīlden sonra meslek-i Tasavvuf'a sālik oldı. Yaᶜnī ki, Hamīdī Pīrī Halīfe nām ᶜazīzin dāmenine düşüb, hüsn-i icāzet ile hilāfet sadrına geçdi ve nice kerāmāt-ı ᶜāliyesi zāhir olub, baᶜde vefātihī nefs-i İstānbul'da ihyā eyledüği mescidinde defn olundı.

Süleymān Halīfe: Tahsīl-i ᶜulûm-ı zāhireden sonra Şeyh Tācü'd-Dīn hidmetine vardı. Andan hilāfet tahsīl idüb, Zeyrek Cāmiᶜi kurbındaki mescidinde sākin oldı. Lākin ᶜömri tecerrüdle geçdi. Hiç kimseyi irşāda mukayyed olmadı. "Niçün kimseyi irşād itmezsiz?" diyû baᶜzı sulehā-i ahyār kendiden istihbār itdikde "Şeyhim bana hilāfet virdikde 'Eğer tālib-i Hakk bulursan irşād eyle' buyurmuşdur. İlā yevminā hāzā ne bir tālib-i Hakk görünmüşdür ve ne hod gelüb 'Beni irşād eyle' diyû talebin bana tuyurmuşdur. Bāᶜis budur ki, kimsei irşāda kudret olmamışdır" cevābını virmiş. **-Rahmetu'llāhi ᶜaleyh-**

Şeyh İlāhī -Kuddise Sirruh-: Velādet-i şeyh-i mezbûr vilāyet-i (b185) Anatolı'da Simāv nām kasabada vākiᶜdir. Hadd-i bülûğdan sonra İstānbul'a gelüb, tahsīl-i ᶜilmile Zeyrek Medresesi'nde

temekküni şāyiᶜdir. Vaktā ki, Munlā ᶜAlāu'd-Dīn Tûsī Rûm'dan ᶜAcem'e gitdi, İlāhī dahī ᶜazīmet-i İrān idüb, vilāyet-i Kirmān'da mevlānā-yı müşārun-ileyhe mülākāt itdi. Anların yanında ᶜulûm-ı zāhireyi tekmīl idüb, mevleviyyet hudûdına yitdi. ᶜÂkıbet ol semti terk ve dervīşlik tācını başına berk itmek hātırasıyla bir mürşid-i kāmile vuslat tarīkını gözetdi. Hattā cemīᶜ-i kitābların bir yire getürdi. Gāh suya atmağı ve gāh āteşe yakmağı mukarrer eyleyüb, bu tereddüdde iken bir fakīr-i mechûl hücresine girdi. İlāhī hark u gark-ı kütüb kıssasını ānınla müşāvere itdikde "Ne āteşe yak ve ne suya at, lākin cümlesini sat, bahālarını fukarāya tasadduk idüb, hayrāt-ı mesûbāt bahrine bat" diyû irşād eyledi. Şeyh-i mezbûr ol fakīr-i mezkûrın pendi ile ᶜamel idüb, tarīk-ı sûfiyyûna müteᶜallik bir kitābından gayrı cümlesini giderdi. Ânı cüzdānında hıfz idüb, Semerkand'a ᶜazīmet kıldı. Hattā ᶜārif-i İlāhī vākıf-ı esrār-ı nā-mütenāhī, yaᶜnī ki, fukarā-yı Nakşibendiyye'nin pādişāhı Hᵛāce ᶜAbdu'llāh-i Semerkandī hizmetine vāsıl oldı. Anların telkīn-i zikri ile müşerref oldukdan sonra işāret-i pür-beşāretleri ile Buhārā'da Hᵛāce Bahāu'd-Dīn-i Nakşibendī -**Kuddise sirruh**- mezārına vusûl buldı. Nice rûzigār ol mezārda sākin olub, irşād-ı rûhāniyyetle rütbe-i ᶜāliyeye vusûli mukarrer oldı. Hattā baᶜz-ı evkātda **(162b)** Merkad-i Bahāu'd-Dīn iki şakk olurdı. Sāhib-i mezār şekl-i kadīmine temessül idüb, İlāhī'nin vākıᶜasın taᶜbīr kılurdı. Baᶜdehû Semerkand'a geldi. Tekrār Hᵛāce ᶜAbdu'llāh ile ülfet ü sohbet idüb, yine anların işāretiyle bilādı Rûm'a ᶜazīmet kıldı ve esnā-i rāhda Herāt'a uğrayub, Munlā ᶜAbdu'r-Rahmān-ı Cāmī ile dahī musāhabet eyledi. Baᶜdehû Herāt'dan göçüb Rûm'a geldi. Bir zamān vatanında mütemekkin olub,

etrāf u cevānibden ᶜizz-i huzûrına gelen mevālī ve sûfiyyûnı irşāda mukayyed oldı. Baᶜde zamān ki, Sultān Muhammed vefāt eyledi ve Anatolı vilāyetlerinde fetret zāhir oldı, şeyh-i büzürg-vār İstānbul'a gelüb, Zeyrek Cāmiᶜi'nde temekkün itdi. Fe-lā-cerem kibār u sığār ve ᶜülemā ahyār ziyāretine taleb-kār oldılar. Gürûh gürûh hizmetine yüz sürüb, küllī cemᶜiyyetle ᶜazīzün tefrika-i hātırına sebeb-i izdihāmla ziyāretine fürce buldılar. Fukarāsı bu hālden şikāyet itdi. ᶜAzīzin dahī terk-i diyār hātırası hātırına yitdi. Ahibbāsından Ahmed Beğ İbn-i Evrenûs Beğ ki, bi'd-defeᶜāt şeyhi Yinice-i Vardār'a daᶜvet itmişdi. Bu fursatda İstānbul'dan geçüb anlar tarafına gitdi. Sene-i sitt ve tisᶜīn ve semāni-mie (896/1491) hudûdında vefāt idince anda kaldı, istirşādla gelen tālibīne bezl-i himmeti mukarrer oldı ve nice gümrāhları dalāletden kurtarub, bidāye-i hidāyete anların delāletiyle vusûl buldı. Hālā mezār-ı şerīfi Yinice'de mukaddemen sākini olduğı cāmiᶜ-i şerīfin hazīresindedir. Mezārı-ı icābet-i deᶜavāt olan mezārāt-ı müteberrekeden idi. Fe-ammā şeyh-i müşārun-ileyhin keşf ü kerāmātına nihāyet yokdur ve ahlāk-ı hasenesi hod bir derecede idi ki, her çend ki, tasavvur olunan mertebeden artukdur. Kibār u sığārdan her kim ziyāretine varurdı, şeyh-i müşārun-ileyh elbette āna iltifāt idüb, ayağa kalkardı. Bir gün kendülere Şeyh Vefā'nın halvet (b185) ihtiyār itdüğini, baᶜz-ı evkāt-ı muᶜayyenede taşra çıkub nāsı buluşdurduğını ki, söylediler, "Hüsn-i huluk komuşlar, huzûr cānibini ihtiyār itmişler" buyurdı. Kendülerin hulefāsından olan Uzun Muslihu'd-Dīn'den menkûldür ki: Bir gün şeyhin huzûrında Şeyh ᶜÂbid Çelebī ile ile turub, cemāl-i bā-kemāline ve iktibās-ı envāra müteveccih iken şeyh-i büzürg-vār sirran ᶜÂbid Çelebī'ye bir nesne

didi. Anlar dahī Zeyrek Cāmiᶜi'nde imān olan Nûru'd-Dīn Halīfe'ye bakub tebessüm kıldı. İmām-ı mezbûr Halvetīler'den bir sālik-i ᶜazīz idi. ᶜÂbid Çelebī ise Mevlānā-yı Rûmī evlādından tarīk-ı kazāya sālik bir mahdûm iken terk idüb, şeyhden biᶜat kılmışdı. Baᶜde zamān mezbûr Muslihu'd-Dīn-i Tavīl, ᶜÂbid Çelebī'den sormuşlar: "Şeyhin sirran size söyledüği ve imām cānibine bakub tebessüm eyledüği ne idi? Bize de bildiın" dimişler. Fe-lā-cerem ol mahdûm-ı ekrem cevāb virmişler ki: "Şeyh bana 'İmām Nûru'd-Dīn cānibine nazar eyle' buyurdı. Bakdığım gibi rāhib sûretinde görmüşdüm, bāᶜis-i hande ol nesne idi" didikde bu hāl bana ᶜaceb geldi, günden güne ıztırābım ziyāde oldı. Bi'l-āhare şeyha söyledim: "Bu makûle bir sālih-i ᶜazīzi rāhib libāsında görmenize ve bu sırrı Âbid Çelebī'ye buyurmañıza bāᶜis ne olmuşidi?" dedim. Ol veliyy-i nām-dār buyurdılar ki: "Ol sûret imāmın noksān-ı dīni sûreti değildi. Ancak bizi inkārı şekli idi ve ol sırrı Âbid Çelebī'ye tahsīs bu sebebden idi ki, sıbyān-ı aᶜvām darb-ı müeddibiyle taᶜlīm olunur. Fe-ammā etfāl-i ekābir lutf yüzinden muᶜallem kılınur. Mā-dām ki, Âbid Çelebī'ye böyle rağbet ü iltifātımız olmaya idi, bizi terk idüb kazā tarīkını **(163a)** yād itmesi mukarrer olurdı" buyurmuşlar. Yaᶜnī ki, Muslihu'd-Dīn halīfe ol sırrı bu yüzden tuyurmuşlar. Eğerçi ki, Şakāyık müellifi bu mahalde tarīk-ı Nakşibendiyye'yi beyān ve meslek-i Halvetiyye'yi iᶜlān itmişdir. Hattā bu iki tarīkın meşāyıh-ı kibārından baᶜzıları bildirmişlerdir. Bizim kitābımızda anlar müstakill beyān olunub mahallinde īrād olunmağın bu mahalde anlara taᶜarruz olunmuşdur. Ve Hazret-i Velāyet-penāhī'nin ādāb-ı sülûke müteᶜallik Zādü'l-Müştākīn nām kitābı ve

Necātü'l-Ervāh nām müellef-i müstetābı vardır. Enfās-ı kudsiyyelerinden bu rubāᶜīleri dahī pesend ü tahsīne sezā-vārdır.

Rubāᶜī:

Ger kār-ı tü nīkest be-tedbīr-i tü nīst
Ver müz bedest hem zi-taksīr-i tü nīst

Teslīm-i rızā pīşe kun ve şādī berī
Çün nīk ü bed be-takdīr-i tü nīst.

Dede ᶜÖmer Rûşenī: Bunlar Aydın ilindendir. Rûşenīlik şöhretinde ol cihetden tenāsüb kasd olunmuşdur. ᶜUnfuvā-ı şebāb hālinde tālib-i ᶜilm olub, Burûsa'daki medārisin birinde tahsīle meşgûl iken diyār-ı ᶜAcem'e gitdi. Andaki ᶜülemādan tekmīl-i ᶜulûm niyyetin itdi. Vaktā ki, Karamān vilāyetine uğradı, büyük birāderi Şeyh ᶜAlāu'-Dīn'e buluşub evvelā anlardan bīᶜat kıldı. Baᶜdehû vilāyet-i Şirvān'a varub Halvetīler'in şeyh-i büzürg-vārı ol tarīk-ı hidāyet-refīkın mürşid-i nām-dārı olan Şeyh Yahyā'yı Bākûyī Hazretleri cenābına yitdi. Nice rûzigār mücāhedāt u riyāzāta meşgûl olub, tebdīl-i ahlāk ve tasfiye-i kalbe dest-res boldı. Hattā ᶜaşk-ı mecāzīsi hakīkiye mübeddel (b186) olub, gāh Kīçe'de ve gāh Berdeᶜa'da ve gāh Tebrīz şehriyārı Uzun Hasan yanında mütemekkin oldı. Hattā Emīr Hasan-ı Tavīl'in zevcesi Selçuk Hātûn ki, Sultān Yaᶜkûb'ın vālidesidir, mezbûrı şeyh idinüb, iᶜzāz u ikrām ve iltifātından hālī olmadı. Ve bi'l-cümle nefs-i Tebrīz'de vākiᶜ zevce-i Cihān-Şāh zāviyesi diyû şāyiᶜ hānkāhda sākin olub, merciᶜ u melāz-ı ekābir oldı. Fe-ammā Baba Niᶜmetu'llāh-ı Nakşibendī āhir-i ᶜömrinde ᶜazīz-i mûmā-ileyhe mülākāt itmiş, zāviye kabûl idüb, melāz-ı ekābir olduğı riyāsete

muttasıl nedâmet ü teessüf üzere idüğini bildirmiş. Bi'l-âhâre sene-i isnâ ve tis^cîn ve semâni-mie (892/1487) hudûdında sarây-ı âhirete nakl eylemş. -**Rahimehu'llâhu Ta^câlâ**-.

Şeyh Habîb-i Karamânî: Bunlar Niğde kasabasına yakın Ortaköy nâm karyedendir. Muhtasarât'ı görüb, Şerh-i ^cÂnikad kırâatine başladıkda Şeyh Yahyâ-yı Şirvânî huzûrına ^cazîmet itdi. Maksada ki, vusûl buldukda mürîdlerinden birine mülâkât eyledi. "Şeyhiniz bana bir günde Bârî Ta^câlâ'yı göstermeğe kâdir olur mı?" diyû söyledi. Vilâyet-i Kankırı'da Karacalar nâm karyede medfûn olan Hâcı Hamza ol mürîdlerden olub, Şeyh Habîb'den bu kelâmı işitdüği gibi yüzine bir sille urdı. Niçe zamân mebhût olub, yatdı kaldı. Vaktâ ki, Şeyh Yahyâ bu kıssayı işitdi, Habîb'i getürdib, "Sûfiyyûn tâifesi gayret çekegelmiş bir kavmdir, sen hâtırını hoş tut, yine murâd üzere kendüni maksûda vâsıl bil" didi. Merkûmı halvete koyub, terbiyetine meşgûl oldı.

el-Kıssa, on yıl mikdârı halvet-nişîn ü riyâzat-güzîn oldukdan sonra hüsn-i icâzetle Rûm'a geldi. Gâh Karamân'da ve gâh Aydın ilinde ve fâh Rûm'da devr itdi ve bir zamân Ankara'da sâkin olub, Şeyh Hâcı Bayrâm -**Kuddise sirruh**- mezâr-ı şerîfine mülâzemet kıldı. Ba^cdehû Ak Şemse'd-Dîn'le ve Şeyh İbrâhîm'le husûsan Nakşibendiyye'den Emîr'le ülfet üzere oldı. Meşâyih-i Zeyniyye'den ^cAbdü'l-Mu^ctî ile hod sohbetden hâlî olmadı. Bi'l-âhare Amâsiyye'de fevt olub, **(163b)** Muhammed Paşa ^cİmâretinde medfûn kılındı. Ammâ işrâk-ı havâtıra mâlik ^cazîz idi ve müddet-i ^cömrinde kimse ânın

uyhuya varduğını ve tayanub ımızganduğını görmedi, illâ maraz-ı mevtinde cüz^ɔîce istinâdı müşâhede olunmuşdur.

Şeyh Mes^cûd: Müderrisînden iken Şeyh ^cAlâu'd-Dîn hizmetine vardı. Meslek-i Tasavvuf'a sülûk idüb, hilâfet sadrına cülûs kıldı. Ba^cdehû Edirne'de mütemekkin olub, ızhâr-ı kerâmât ve gûnâ-gûn mükâşefâtla iştihâr-ı küllî virdi. Bâ-husûs edâ-i şerî^cat muhâfazasında ve cezebât-ı ^cazîmeye mazhar düşmede ^casrının ferîdi idi. Merhûm Sultân Muhammed Hân'ın evâhir-i eyyâm-ı saltanatında vefât eyledi.

Meczûb-ı Vâsılîn Çelebî Şeyh: Bunlar Aksarây'da mütevellid olmuşdır ve beyne'l-meşâyıh Çelebî nâmına şöhret virildi. Meşâyih-i Halvetiyye'den Munlâ Pîr Ahmed-i Âzerbaycânî'den tekmîl-i tarîkat idüb, hilâfet seccâdesine vâsıl oldı. Neseb-i şerîfi Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîk-**Radiya'llâhu ^canh**-'a müntehîdir. Ve bi'l-cümle evâyil-i sülûkinde Tokât'a varub, Şeyh Tâhir-i Halvetî emri ile halvete girdi. Mezbûr ise, mürîdlerine riyâzat-ı külliyye çekdirüb, ekseri ve ba^czısı terk-i tarîkla mahrûm u derd-nâk olmuşiken mezbûr Çelebî Şeyh cidden rû-gerdân olmaz. Hattâ halvetinde yalnız kalub, bir kendü gibi murtâz dahî bulunmaz. Ba^cde zamân (b186) Şeyh Tâhir vefât eyledi. Mezbûr Çelebî Şeyh, Pîr Ahmed-i Âzerbaycânî hizmetine vardı. Hilâfete liyâkatini isbât eyledi. Gıbbe zâlik Şeyh-i müşârun-ileyh Amâsiyye'ye geldiler. Şehzâdeliği hâlinde Sultân Bâyezîd Hân'a buluşdılar. Noyîn-i büzürg-vâr anların makdemini husûl-i merâmına kâr-sâz bilüb, müteveccih olmalarını recâ itdiler. İsti^cfâ idüb, "Bize bu teklîfi eylemen" didikce ilhâh u ibrâmı

arturdılar. Vaktā ki Şehzāde'nin husûl-i merāmına teveccüh eyledi, ᶜumûmen Karamān vilāyeti meşāyihını Cem Sultān içün iştigālde buldı. Zīrā ki, vezīr-i aᶜzam olan Karamānī Muhammed Paşa Şeyh İbn-i Vefā ile uhuvvet daᶜvāsın itmişidi. Anları ve sāir meşāyihı Cem Sultān niyyetine müteveccih bulmuşidi. Hemān-geh Çelebī Şeyh, Sultān Bāyezīd niyyetine teveccüh itdi. ᶜÂlem-i maᶜnādan meşāyih-ı Karamān kendüyi āteşe dutdı. Hattā bir kerīmesine āteş tokunub birkaç günden sonra marīzan vefāt eyledi. Bu kerre şeyhin ictināb u istiᶜfāsı artdı. Hān Bāyezīd ise, evvelkinden ziyāde mücidd olub, ibrām u ilhāh itdi. Fe-lā-cerem ol mürşid-i muhterem zātında merkûz olan lutf u kerem müstedᶜāsınca tekrār müteveccih oldı. Yine vilāyet-i Karamān şeyhleri ᶜālem-i müşāhedesinde karşu gelüb, "Murādın nedir?" dinildi. Şeyh-i merkûm dahī anlara hitāb idüb, "Muhammed Paşā-yı Karamānī nihāyetsiz zāviyelerin evkāfı mahsûlini hazīneye alub, harāb eyleyüb, bir zālim iken siz āna riᶜāyeten Cem cānibine meyl ü muhābā itmek cāiz midir?" didikde cümlesi mülzem olub çekildi. Ancak erbāb-ı teveccühden Şeyh Vefā kaldı ve kalkdı ve mezbûr Çelebī Şeyh her kaçan ki, vezīrin izālesi niyyetine teveccüh eyledi, ānı bir kalᶜanın sûrı içinde bulub, el yitürmesi mümkin olmadı, tā ol zamāna-dek ki, günlerden bir gün Paşā-yı maᶜhûdı sûr-ı kalᶜadan taşra gördi, niyyet-i dürüstle müteveccih olub, irādetu'llāh'la mukadder olan zahmi āna irgördi. Der-ᶜakab gazab-ı Sûltān ile bünyād-ı vücûdı harāba vardı. Cem Sultān'ın hāmīsi kalmayub, sāğar-ı devleti şikeste oldı. Yaᶜnī ki, peymāne-i sahbā-yı devlet ü saltanat **(164a)** Bāyezīd Hān'a sunulması tahakkuk buldı. Meğer ki, Sultān Muhammed Hān, evlādından birine sûr-ı meserret-füzûn itmişidi.

Vezīr-i mesfûr ol cemᶜiyyetde aşağa yukarı tereddüd itmekden derleyüb, Şeyh Vefā kendüye konduğı vefk-ı sad ender-sadın birkaç hānesi muzmahill olmuşidi. "Bunı bizim içün ıslāh itsünler" diyû gönderdüği hīnde Muhammed Paşā-yı Karamānī taşrada bulunmuşidi ve ol sûr-ı kalᶜa-i sad ender-sadın cedāvili sûreti idüği taᶜayyün bulmışidi. Hulāsa-i kelām, bu kıssadan sonra yiğirmi güne varmayub, Sultān Bāyezīd cālis-i serīr-i saltanat oldı. ᶜAhd ü peymānları üzere baᶜde zamān ki, şeyh-i büzürg-vār İstānbul'a geldi. Zelzele ve tāᶜûn ol zamānda lā-yenkatıᶜ olmağın ᶜülemā bu maᶜnāda ittifāk itdilerdi: Halīfetu'llāh cānibinden bir müstecābü'd-daᶜve ᶜazīz "Medīne-i Hazret-i Rasûlu'llāh -**Salla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem**-'e varub, istiᶜfā vü istīmān itmek lāzımdır" didiler. Bu husûsa Sultān Bāyezīd'i meyl itdirdiler. Fe-lā-cerem şeyh-i ekrem cānibine bir ester-i rehvārla kırk bin akçe ve kırk dervīşine beşer bin akçe harçlık virildi. Hacc-ı şerīf niyyetiyle hazret-i şeyh Üsküdār'a geçdi. Hikmet Hodā'nındır, kendüleri kaviyyü'l-mücādele, bāhiru'l-mükāşefe aᶜzīz olmağın (b187) hemān-geh ol niyyetle deryāya geçdiler. ᶜUkalā zümresi zelzele ve tāᶜûnun tenezzül itdüğini seçdiler. Hattā nice rûzigār vebā zāhir olmadı. Zelzeleden hod kmise bir nişān görmedi. Eğerçi İstānbul ᶜavdeti recā olundı, "Mücerred tevecühünüzle maksûd hāsıl oldı" diyû ferāgatlarına ikdām kılındı, mühimmāt-ı sefer hāzır olmağın dutmadılar. Hacc-ı şerīf niyyetiyle Şām-ı Şerīf'e vardılar. Hattā muhrim oldukları hālde huccācla Kaᶜbe tarīkına toğruldılar. Fe-ammā üçünci menzilde dīdār Kaᶜbe'si göründi. Yolları yakın olub, cānib-i āhirete sefer kıldılar. Seccāde-i irşād Sünbül Efendi'ye teslīm olunmak buyuruldı. -**Rahmetu'llāhi ᶜaleyh**-.

Ve Mine'ş-Şu^c^arāi'l-Büleğā^ fī-Zamānih el-Mādihīne li-Ahlākıhi'l-Haseneti bi-^c^İzami Şānih

Akdemü'ş-Şu^c^arā, A^c^lemü'l-Büleğā **Velliyü'd-Dīn Oğlı Ahmed Paşa -Nevvera'llāhu merkadehû mā-dāme fīhi erkadeh-**: Bursevīdir ve esāsı bünyān-ı ma^c^rifeti kavā^c^id-i ^c^Arabiyye kavāimi ile muhkem ve pāy-best-i erkān-ı fazīleti ^c^amed-i kavāyididi ve sütûn-ı pesendīde-şuyûn-ı hüner-verī kuvveti ile hemvāre metīn ü müstahkem oldukdan mā-^c^adā üslûb-ı kasīdede pīr ve üstādān-ı mukaddemīn ve der-āmed ü girīzgāh ve berā^c^at-i belāğat-güvāhda tetebbu^c^-ı dûr-bīn, Süleymān u Zahīru'-Dīn olan, evvelā Türkī dilde evsāf-ı kasīde-gûyān-ı rāsih-kelām semtini ol bulmuşdur ve kān-ı gevher-nisār-ı tab^c^-ı pāki ve ^c^ummān-ı dürer-i lutf u ihsān olan zihn-i derrāki la^c^l u kerem-redīf kasīdelerinde gün gibi nümāyān olmuşdur. Eğerçi ol devrin rûz-merre ^c^ibārātı ve evāil-i ābādāni-i mülk-i Rûm'ın mu^c^ayyen olan ıstılāhātı vādīsinden çıkmayub, çendān edā-i bülende meyelān ve tumturak-ı elfāz-ı şā^c^ir-pesende sarf-ı kudret ü tuvān eylememişdir. Husûsan vasl u imāleden ve muhassenāt u selāseti muhill olan ^c^acīb ü garībelfāzı işba^c^ u imtidādla itāle halās idemeyüb, lisān-ı Türkī ki, hadd-i zātında sakīl ve fesāhat u belāğatı her cihetle nādir u kalīldir, dāyimā zebān-ı Fārisī'deki güftār-ı şehd-āsārla karışdırub ve ahyānen lisān-ı ^c^Arabī'de ^c^ibārāt-ı sükker-bārla dahī alışdırub, şīr u sükker-vār imtizāc-ı pür-revāc-ı hikmet-disār virüb, edā-yı belīğle söz nazm idememişdir ve lākin ^c^asrına göreüstād-ı mûcid ve ol zamān **(164b)** iktizāsınca pākīze-gûy ve sihr-āferīn dinilecek muhteri^c^ dinmemişdir. Pederi ^c^ülemā-i pīşīn ve evliyā-i dīn zümresinden olmağla Sultān Muhammed merhûma kāzı-^c^asker-i güzīn

olmuş, kendi dahī iltifāt-ı Hüsrevāne ile merātib ü ^c^ināyāt-ı bī-gāyāt-ı Pādişāhāne ile kat^c^-ı sebāsib-i menāsıb kılub, bir zamān ol pādişāh-ı bülen-iktidāra hvāce-i büzürg-vār ve ba^c^dehû rütbe-i rātibe-i vezāretle kām-bīn ü kām-yāb olmuşdır. Dāhil-i harem-i muhterem-i Pādişāhī'ye vāsıl hikmet-i celīle-i şāhenşāhī olduğı takarrub haysiyyetiyle mevāzı^c^-ı töhmete karīb ve mezānn-ı tama^c^-ı nefsānī olan ^c^işret-i pür-^c^usrete sebeb ve "Takrīb-i gılmān-ı Firdevs-mekān olan iç oğlanlarından bir nīk-tılsım-ı genc-i nihānīsini nefs-i emmāre mārı ile feth-i lāzimü'l-hayāya belki bir kûb altun bulan müflis-i nā-bekār gibi leyālī vü nehār tasarruf-ı zer u sīm ve nakd-i bāhiru'l-intişārını tasbiye-i hemyān teslīm eyledi" diyû ifzāya mazhar düşürdiler. Bu takrīble ihānet ü siyāset ve gāh Yedi Kulle'de habs idüb, Murādiyye tevliyetin virüb, Bursa'ya (b187) gönderdiler, gāh belā-yı ^c^azlile muhtellü'l-ahvāl kılub eşk-i ^c^āşık gibi nazardan düşürdiler. Pes ol kesr-i nefs hālinde ki, Emīr Sultān evkāfına mütevellī idi ve sadr-ı sadāret gibi mertebeden düşmekle kalb-i gam-nāk ve dīde-i nem-nāki gibi tezkiye-i nefs idüb, kanā^c^at u inzivā mezāyāsıyla mezāyā-yı ahlākı mütecellī ve mütehallī idi, gāh terk-i dünyā lāzimesini ser-i ser-āmed-i şevketine tāc-ı sadr-ı terk itmişidi ve gāh ^c^alāka-i mā-sivā mezlekasını delk-ı bī-zerkla tīğ-ı zerrīn gibi meyān-ı himmetine berk itmişidi. ^c^Âkıbet yine Sultānöni sancağı ile kām-bīn olub, eyyām-ı bahār u hazān şehr-i Bursa'nın bāğ u rāğında ve hengām-ı germā vü tābistān Keşīş Tāğı didikleri yaylāğında büt-i peykerlerle pīr-i muğān gibi hüsn-i mu^c^āmelede ānen fe-ānen ānen ve hā fī-ma^c^ārif-i şerrānı ol semen-berlere füyûz-ı şāmilede iken mihr-i sipihr-i saltanatı Muhammed Hān üfûl ü zevāle ve āfitāb-ı devlet-i

Sultān Bāyezīd Hān şeref burcına tahvīlle derece-i kemāle yitdi. Müşārun-ileyh bi-tarīkı't-teᵓbīd Burûsa sancağı tevcīh olunub, riᶜāyeti vācibāt-ı dīn ü devletden bilindi. Gıbbe zālik Sultān Hüseyn Baykara'nın vezīr-i müşīri ve ol ᶜasr-ı bāhiru'n-nasr melāz-ı fuhûl-i fuzalā olan Mīr ᶜAlī Şīr, ol şehriyār-ı ᶜālī-himmete birkaç gazel gönderdi. Anlar dahī nezāyir cihetinden tetebbuᶜını merhûm Ahmed Paşa'ya emr eyledi. Ol dahī kādir olduğı denlü cevāb ve ol zemīnde birkaç gazel-i müstetāb nazm itdikden sonra Mīr ᶜAlī Şīr-i Nevāī'nin:

Nazm:

Ol perī-peyker ki, hayrān kalmış ins ü cān anā
Cümle-i ᶜālem sanā haryān u men hayrān anā.

Nesr: matlaᶜı mukābilindeki şiᶜrinin maktaᶜında:

Şiᶜr:

Sözde ᶜuşşākı muhayyer eyledirsin Ahmed'e,
Böyle gûyā olmağa gûyın gerek bustān anā.

Nesr: beyti ile Navāyī'nin şeref-i vezāretle ᶜuluvv-i rütbetini ve kendinin kemāl-i ālām u firkatle noksān-ı menziletini beyān eylemişdir. Eğerçi mezbûr ile Necātī hakkında zurafānın mübāhase ve kimi ānı, kimi bunı tevcīh eyleyüb, envāᶜ-ı mükābere ve mücādeleleri vākiᶜdir. Fe-ammā Necātī'nin gazel-gûlıkdaki kudreti ve darb-ı mesel cemᶜindeki mahāreti ve mesfûr Ahmed Paşa'nın izdiyād-ı ᶜilm ü hikmeti ve kemāl-i ᶜirfān u fazīleti eşhere-i vakāyiᶜdir. Ve merhûm Necātī'nin baᶜz-ı ahibbāsı "Sen Ahmed Paşa ile şāᶜiriyyetde nicesiz?" didiklerinde hazmen li-nefsihī bu maktaᶜla cevāb virmişdir.

Kendinin nāmı ᶜİsā olmağla Ahmed ve ᶜİsā meyānındaki farkı irāde kılmışdır.

Nazm:

Necātī'nin dirisinden **(165a)** *ölisi Ahmed'in yeğdir*
Ki, ᶜİsā göklere ağsa yine dem urur Ahmed'den.

Nesr: el-Kıssa, şāᶜir ve üstād-ı māhir, bāhiru'l-īcād olduğunda çün ü çerā yokdur. Ve dīvān-ı maᶜārif-nişānındaki metāliᶜ ve ebyāt-ı zāhiru'l-bedāyiᶜ ᶜaded-i nücûmdan artukdur. Lākin bu mikdārla iktifā ve ahsen-i kelāmı ile rütbesine iştihār u īmā kılındı, ᶜāşıkāne hālet-bahş sözlerinden bu beyti cümleden rācih bulundı.

Nazm:

Var ey tarīk-ı ᶜaşka nihāyet bulam diyen
Cān virmek ibtidādır, āna yokdur intihā.

Nesr: Baᶜde-mā mezbûrın vefātı ve ᶜālem-i bakāya nakl ü harekātı sene-i isnā ve tisᶜa-mie (902/1407) tārīhinde vukûᶜ bulub müverrih-i nikāt-irāde Mevlānā Eflātûn-Zāde bu vechile tārīh dimişdir.

Kıtᶜa-i Tārīh:

Hāzihī müşkilātü envārin li-men
(b188)***ᶜUddetü'r-Rahmāni min memdûhihī***

Ferra min ednāsi tilke'd-dār
[İzā kāne müştākan ilā-Sübbûhihī][1]

---
1) (b) nüshasından.

Kâle Rûhu'l-Kudsî fî-târîhihî:
"İnne fi'l-cennâti me'vâ rûhihî.

Türâbî: [1] Kastamonı diyârından bir fakîr meczûb ve mekâbir meyânında yatmak kendüye bir vaz^{c}-ı mergûb idi. Eş^{c}ârı tekyeler ve ^{c}imâretler dîvârına yazar, yürürdi. Halkla ülfetden berr u beyâbânda gezmeği evlâ görürdi ve seyri sülûkinde gâyet teennî ile gezerdi, karıncaklara te^{c}addî ve ezâdan tecennüb ü ibâ kasdın iderdi. Bu beyt kendinin hasb ü hâlidir.

Nazm:

İrdüğin sokma dilinle yüri zenbûr gibi
Hâk-i râh ol ki, yüzin yirde ola nûr gibi.

Senâyî: Bu dahî Kastamonî'dir. Mu^{c}arref ve na^{c}t-hvân olmağın Senâyî mahlasını ihtiyâr itmişdir. Gâyet lügavî ve ehl-i ^{c}irfân imiş. Ammâ şâ^{c}iriyyeti kıllet-i bizâ^{c}asına göre zâhir u ^{c}iyân imiş. Bu matla^{c} ânındır.

Nazm:

Haddine benzemeseydi, güle kim dirler idi?
Zülfine benzemeseydi sünbüle kim dirler idi?

Câmî: Kastamonı'dandır. Seyyâh-ı rûzigâr, sâlik-i bî-i^{c}tibâr olub, ^{c}Acem diyârını geşt eylemiş, hattâ Munlâ Câmî Hazretleri'ni görüb, intisâb idüb, şeref-i hizmetlerine dest-res bolmuş, ekser-i

[1]) (b) nüshasında bu başlık yok.

evkâtı hâmûşlıkla geçer. "Fevâid hâmûşlıkdadır" diyû az söyler dervîş imiş. Bu matla^{c} ânındır.

Nazm:

Nice bir nefse uyub, bir sege sekbânlığ idem?
Yeridir, fakr u fenâ milkine sultânlığ idem.

Cemâlî: Karamân diyârındandır. Ebü'l-Feth-i nâm-dâr nâmına Humây u Humâyûn nâm kitâb nazm eyleyüb, sunmuşdur. Edâları, zamânına göre bed değildir. Hâlâ ki, nâm-ı nâmîsi şöhret ile müeyyed değildir. Bu matla^{c}lar ânın eş^{c}ârındandır.

Nazm:

Tanlaman her gice şem^{c}a yanduğın peyvâneyi
Komağ olmaz bir arada od ile dîvâneyi.

Ve Lehû:

Lebin itmedi devâ itdi gözin hasta beni
Bi'llâhi ey ^{c}Îsî-nefes, yâ seven ölsün mi seni?

Ve Lehû:

Akdı gönlüm sû gibi bir dilberin dîdârına
Tûr-ı Mûsâ'dan beter yandım tecellî nârına.

Munlâ Hamdî: Kastamonı'lıdır. "^{c}Ülemâ ve sulehâ zümresinden bir hakîrin ceddidir" diyû Munlâ Lütfî Tezkire'sinde yazmışdır. "Müretteb Dîvân'ı vardır. Mesnevî nazmında Hamdî Çelebî meşhûr olduğı gibi bunlar şi^{c}rile mezkûrdur" diyû bildirmişdir. Ve bu iki matla^{c} ânın eş^{c}ârındandır.

görüb, ta'accüb idüb, nice in'ām u ihsānla ri'āyet itdi. Bu matla' ānın eş'ārındandır.

Nazm:

Sākin-i mey-hāne oldum, yine sāhib-bādeyim
Sākī mellāh ve kadehler zevrak oldı bādeyem.

Halīlī: Diyār-ı Bekr'dendir. Vilāyet-i Rûm'a gelüb, kendüsi henüz çār-ebrû civān iken bir şûh-ı çār-deh-sāleye ta'aşşuk itdi ve ānın visāli hātırasiyle okumak, yazmak sevdāları kendüden gitdi. Niçe rûzigār ol cefā-kārın bend-i zülfine giriftār olub, şehr-i İznīk'de kaldı. Bi'l-āhare sa'ādet-i visāl müyesser olmamağın vasf-ı hālini nazm idüb, Firāk-Nāme-i Halīlī diyû dillerde dāsitān olub, bu ebyāt ol manzûmesindendir.

Nazm:

Didi: Ey nāme-i ferhunde-ahter!
Çü sensin bir humā-yı 'anberīn-per.

Bīrûnın mazhar-ı envār-ı eşvāk
Derûnın mahzen-i esrār-ı 'uşşāk.

'Aceb nutk-ı fasīhın vār zebānsız
Sözin i'lām idersin tercümānsız.

Kamû 'āşıkların sensin resûli
Yazub hurrem kılursın her melûli.

Dā'ī: Şehr-i Kastamonı'dan kopmuş mu'arrif ü müezzin nāmındaki ehl-i cihāt içindeki nazmile şöhret bulmuş bir du'ā-gûymış. Eslāf-ı şu'arā-yı Rûm tarzında ba'z-ı gazeller diyüb, şehrinde meşhûr

imiş ve bu matla'ı mā-bihi'l-iftihār idinüb, ol 'asrın şu'arāsına göndermiş:

Nazm:

Tarab-ı āhım o kadar salladı ey māh göği
Haşre-dek dönse eğer gitmeye bir zerre göği.

Nesr: Mezbûrın zamānında da'vet-i cinnī iden defīne tāliblerinden bir Mağribī Kastamonı'ya gelmiş, kendinin Nām-ı Dürrī nāmında Zühre nāmı ile nāmende bir zen-i bī-hemtā ile nikāh idüb almış. Derd-mend dā'ī hased ü gıbta yüzinden bu beyti diyüb, Mağribī'nin ehl-i beytine göndermiş.

Nazm:

Mağribī imiş inandık erine Zühre kadın
Ele bir genc getürdi yine bir kān diledi.

Dā'ī-i Dīğer: Bunlar Bursevī'dir. Dā'ī-i sābık ile bizā'at-i şi'riyyede gûyā ki 'ale's-seviyyedir. Bu matla' ānın eş'ārındandır. (b189)

Nazm:

'Ārızında bādile oynar bu zülf-i 'anberīn
Sanki eyler cilveler tāvûs-ı Firdevs-berīn.

Resmī: Burûsa'lıdır. Merhûm şā'ir Ahmed Paşa'nın musāhiblerindendir. 'Asrındaki ekābirin birine 'arz-ı hāl idüb **(166a)** cevāyiz-i seniyye recāsın eyleyüb, bir kurı tahsīnile savdıklarında bu

gazeli nazm eylemiş. Hālā ki, ism ü resmiyle beyān itmeyüb, cümle-i ehıssāya şumûliyyetini irāde kılmış.

Nazm:

Rûzigārın bize bu zulm-i firāvānına yûf
Vārımız virmez ise dāver-i devrānına yûf

Her denīnin dileğince döner, itmez bize meyl
Be yüri, bu feleğin girdiş-i gerdānına yûf.

Dahī bu ᶜasrın ekābirlerinin ehl-i dile
Kurı tahsīnler ile vaᶜde-i ihsānına yûf.

Nesr: Ve bu matlaᶜ dahī ānundır:

Ve Lehû:

Ey çeşm ü ruhın birle küşāde vü refte
Âşûb-ı cemālinle tolı kişver fitne.

Zeyneb Hātûn: Lütfī kavlince Kastamonı'dan kopmuş bir Meryem-hilkat-i ᶜismet-numûn idi. Kendüsi nākısātü'l-ᶜakl ᶜidādında dāhil iken kemāl ü cemāl-makrûn ve Fārisī vü Türkī dilde eşᶜārı belāğat-efzûn bir muhaddere-i zû-fünûn idi ki, dīvānını terbiyet idüb, Sultān Muhammed'e virmiş, ol mukābelede cevāyiz-i seniyye ile riᶜāyet olunmuş. Her çend kimsenin taht-ı tasarrufında olduğını kimse zikr itmeyüb, yaᶜnī ki, şimdiye-dek yazılan tezkirelerde murādı mersûm değildir. Fārisī eşᶜārından bu matlaᶜ-ı latīf ānındır:

Nazm:

Zülf-i tü ki, nīst hevā-dār-ı kadd-i bālāyet
Hemçü-men serīçe-rû mī-nihed ender-pāyet

Nesr: Ve bu gazel dahī Türkī gazeliyyātındandır:

Ve Lehā:

Keşf it nikābını yeri göği münevver it
Bu ᶜālem-i ᶜanāsırı Firdevs-i Enver it

Debût-i lebini havza getür Havz-ı Kevser'i
ᶜAnber saçunı çöz bu cihānı muᶜattar it

Hattın berāt yazdı, sabāya didi ki: "Tīz
Var milket-i Hıtā'yile Çīn'i müsahhar it"

Âb-ı hayā olmayıcak kısmet ey gönül
Bin yıl gerekse zulmet seyr-i Sikender it

Zeyneb, ko meyli zīnet-i dünyāya zen gibi
Merdāne vār, sāde-dil ol, terk-i zīver it.

Saᶜdī: Bunlar dahī Seferī-Hisār'lıdır, Sivrihisārī. Cem Saᶜdī'si diyû meşhûr olub, şehzāde-imezbûrın nişāncısı ve yār-ı gārıdır. Hattā Frengistān'a bile gitmişdir. Esnā-i meclis-i nûş-ı şarābda tesliyet yüzinden Cem Sultān'a bu matlaᶜla hitāb itmişdir.

Nazm:

Cām-ı Cem nûş eyle ey Cem bu Frengistān'dır
Her kulın bāşına yazılan gelür devrāndır.

Nesr: Mezbûr Saᶜdī gāyetle mukdim ādem olmağın Cem Sultān Frengistān'da iken tebdīl-i sûretle İstānbul'a gelmiş ve baᶜz-ı ekābire mektûblar getürüb ulaşdırmış ve cümleden cevāb alub, gitmek sadedinde iken boğazı ele virmiş. Bir vīrāne küncinde bulunub, Galata boğāzında deryāya atılmış. Bu matlaᶜ ānındır:

Nazm:

Didim: Kaᶜbe midir kûyın?
Didi: Bāğ-ı cināndır bu.

Didim: Tûbā mıdır kaddin?
Didi: Serv-i revāndır bu.

Nesr: En güzīde goftārı budur. Hattā Necātī'nin nazīre diyüb, şöhretine bāᶜis olmuşdır.

Şehrī Çelebī: Kastamonī'dir. Asılda Cendereci-Zāde nāmıyla meşhûr olan ehl-i kalemin cedd-i hünerveridir. Sultān Muhammed ve Sultān Bāyezīd'e defter-dār olmuşlar, evāil-i hālinde küllī māl ü menāle mālik ve ticāret tarīkına sālik olmağın diyār-ı ᶜAcem'e varmışlar. Emtiᶜa-i bī-hisābile tekrār Rûm'a gelüb, nice tuhaf ü tefārīkın Sultān Muhammed Hān'a ᶜarz idüb, haylīce iᶜtibār bulmuşlar, hattā dāniş ü meᶜāzimine ve hüsn-i takrīr-i letāyifine (b189) bināen degterdār idinmişler, lisān-ı ᶜArabī'de ve zebān-ı Fārisī'de tekellümle meşhûr ve selīkasına göre bir mikdār ᶜizzet-i nazmile dahī mezkûr olmuşlar. Bu matlaᶜ-ı sāde ol tālib-i kemter-zevādenindir:

Nazm:

Vāriken gül-zār-ı hünin gül-sitāne bakmazın
Mihr-i ruhsārın tururken āsumāna bakmazın.

Şehdī: Zümre-i ümenādan Ebü'l-Feth-i merhûm zamānında rağbet bulan şuᶜarādandır. Baᶜz-ı tezākirde yāyile Şehīdī yazılmışdır. Penç beyt bir gazeline dest-res bolunmamağın **(166b)** tashīhine mecāl

olmamışdır. ᶜAlā külli hāl ol ᶜasrın zebān-ı vukûᶜına göre Şehd kelāmı kemāl-i lezzetde ve nazm u belāğat-nizāmı kemā-yenbağī halāvetde idi. Hattā Tevārīh-i ᶜOsmāniyān'ı Fārisī nazm itmişdir. Şeh-nāme-i kadīm bahrini ihtiyār idüb, Mevlānā Firdevsī-i Tûsī'ye öykündiğīçün muᶜammer olmayub, nazmı dört bin beyte vardıkda nazm-ı eyyām-ı hayātı maktaᶜ-ı kelāmla faysal bulmuşdır. ᶜAle'l-husûs ᶜAcemiyān'a edā kasd idüb, ᶜacemīliği baᶜz-ı nā-şinīde edālarından mütehakkık olmuşdır ve ol manzûmenin evveli bu ebyātla musadderdir:

Nazm:

Be-nām-ı Hodāvend dād ez-pāk
Ber-ārende-i āteş ü bād u hāk

Hodāvend-i cān u Hodāvend-i hûş
Hodāvend-i rûzī deh ü rāz-ı pûş

Hodāvend-i dûr u Hodāvend-i rāz
Hodāvend-i sûd u Hodāvend-i sāz

Ez-O tāb-ı kandīl-i hāver-fürûz
Ez-O kısmet-i rûzī şemᶜ-i rûz

Ber-bahşīş-i O ne-dāred sütûh
Küleh-hā-yı çarh u gereh-hā-yı kûh

Çü harf-i İlāhī ber-āred kalem
Çü zehre kalem-rā ki, gerded rakam.

Nesr: Eğerçi ki, Rûmī bir şāᶜire bu mikdār nazm-ı Fārisī ile ittisāf idince lāyık-ı tahsīndir. Fe-ammā lafz-ı Hodāvend mükerrerliği nām-ı Şeh-Nāme olmayub Hodāvend-Nāme olmasını

mûcib bir lafz-ı nâzik ü renginden mā-ʿadā Türkī ebyātı dahī vardır. Andan dahī bu matlaʿ-ı pesend ü tahsīne sezā-vārdır.

Ve Lehû:

Gönlümi kapdı zülf-i ʿanber-bār
Zāğı gör kim, humāyı itdi şikār

Nesr: Fe-ammā bu fakīr kavlince:

Tīr-i gönlüm ki, kopdı zülf-i nigār
Bir humā tut ki zāğı itdi şikār

dimiş olsa rācihdi. Zīrā ki, ʿāşık kendi gönlüni humā ve zülf-i maʿşûkı zāğ sûretinde hüveydā kılmanın kabāhati vāzıhdı.

Sāfī: Cezerī Kāsımī dimekle meşhûr olan vezīr-i müşīrdir ki, Cezerī nām ʿilmile mevsûf olan feylesofın nazar-kerdesi oldukdan sonra Sultān Muhammed Hān'ın iltifātına mazhar düşüb, evāyil-i hālinde hazīne defter-dārlığı virilmiş, baʿdehû vezāret rütbe-i rātibesine lāyık görülmüş, ʿākıbet tekāʿud tarīkıyle Selānik sancağı virilüb, maraz-ı mevtine-dek anda rûzigārın geçürmiş, hattā Selānik'de bir cāmiʿ ve ʿimāret ve nefs-i İstānbul'da bir cāmiʿ-i Cennet-menzilet bünyādın eylemiş, Ahmed Paşa gazellerine nezāir dimekle mukayyed, mesel-gûliğe rağbeti müştedd bir devletlü imiş ki, bu gazel-i matbûʿ ānın eşʿārındandır.

Şiʿr:

Sünbülin her dem gül üzre tār u mār olmak neden?
Nergisin her kûşede mest-i humār olmak neden?

Hûn-ı dildir dem be-dem derd ü gamınla yidüğüm
Ol dahī zülfin ucından zehr u mār olmak neden?

Geh cefāsı hükm ider mülk-i dile gāhī gamı
Bir harāb-ābāde iki şehriyār olmak neden?

Çenge mirʾāt-ı cemālinden göründi kāināt
Derbeder mihrile māh-ı āyīnedār olmak neden?

Hatt-ı dilber gibi āhir çün gelürmiş yazılan (b190)
Sāfiyā āyīne-i dilde gubār olmak neden?

Dayfī: Bursa'lıdır. Şāʿir ve nakkāş u ʿayyāş u kallāş bir şahs-ı evbāş idi. Fe-ammā eşʿārı lāyık-ı tahsīn ü sābāş değil idi. Bu matlaʿ ānındır:

Nazm:

Sünbülinden her seher bāde nişān ısmarladım
Bilirim āhir bu sevdālarda cām ısmarladım

ʿAdnī Paşa: Sultān Muhammed Hān'ın nazar-kerdesi ve kemāl-i iltifātına mukārin makbûl ü pesendīdesi olan Vezīr Mahmûd Paşa'dır ki, keyfiyyet-i neşv ü nemāsı ve tarīk-ı menāsıbdaki harekāt u iʿtilāsı vüzerā faslında mektûbdır. Ancak bu mahalde eşʿārına müteʿallik olan medāyihı yazılmak matlûbdır. Ol tārīhde Horāsān pādişāhının vezīri Mīr ʿAlī Şīr ve Hodāvendigār-ı Rûm'ın vekīl-i müşīr-i mezkûr Mahmûd Paşa gibi zī-şān-ı bī-nazīr olmak gālibā saʿādet-i tavāliʿ kevākibindendir, ne iktizā-i menāsıb ve ne istidʿā-i merātibindendir. Tefsīr-i Şerīf mütālaʿasına **(167a)** kādir ʿālim ü fāzıl idüği gün gibi zāhir, lutf u keremi hod āsārından mütebādir bir

vücûd-ı pür-cûd oldukdan sonra[1] selâset-i kelimâtı dahī eşcār-ı āb-ı hayâtına min vechin mā-sadak u müzāhir idi.cAdnī tahallus itmişler, Cennet-i cAdn'e iştiyâk tarīkına gitmişler, bacde zamān sālik-i rāh-ı şehādet olub, o matlûblarına dahī yitmişler. Bu matlac ānındır:

Nazm:

Gözüm yāşına rahm it, sorma derdin
Ki merdüm-zādedir düşmüş nazardan

Ve Lehû:

Bir dem eğlen ey felek gönlüm sarāyın yıkma kim
Ol perī-peyker hayāli dilde mihmāndır henüz.

Nesr: Munlā cÂşık kavlince sehāvet ü semāhati Bermekīler'den efzûn değilse çokluk dûn dahī değilmiş. Haremeyn-i Şerīfeyn'de mezāhib-i erbacaya mahsûs medāris yapmış ve dāru'l-mülk İstānbul'da medresesine kendü hāl-i hayātında dānişmend olanlara ikişer dülbend ve birer sûf ve birer tonluk iskorlat çuka ve beşer yüz akçe incāmı mukarrer imiş. Eğerçi ki, resm-i tebcīli alınan gılmāndan olması meşhûrdur. Ammā anların beyānında Alaca-Hisār'dan idüği mezkûrdur. Rengīn inşāsı [dahī var imiş. Fārisī][2] nazmı dahī tahsīne sezā-vār imiş. Bu beyt zebān-ı Derī'deki vāridātındandır:

Nazm:

Ruhast zi-āh-ı dilem ger nihān kunī çe caceb?
Kesī çe-gûne nihed şemc der-derīçe-i bād?

1) (b) nüshasında "mâ-'adâ" şeklindedir.
2) (b) nüshasından.

Nesr: Bi'lāhare gazab-ı Sultānī ile Yedi Kulle'de habs ve mahbesde katl olunmuşdır. -**Nevvera'llāhu rûhah**-.

c**Aşkī**: Kevkeb-i sacdī-tālic, mücerred bir sāde-nazma kānic edāsı bī-nemk bir şācir imiş. Hattā ol casrın şucarāsından biri dimişdir:

Nazm:

cAşkıyā, tālicuna caşk olsun,
Gerçi nazmın köti, sitārın iyi.

Nesr: Mucāsırlarından Fenāyī-mahlas bir sāde-gûy, mezbûrın yüz akçe culûfesine ve Sacdī nām şācirin otuz akçe vazīfesine reşk idüb, bu beyti söylemişdir:

Nazm:

cAşkī yüz yer, Sacdī otuz, bu Fenāyī'nin dahī
Haftada otuz güni var tonluğ u tīmārda

Belī, girdiş-i gaddār her zamān nā-dāne ictibār
Ve dānā-yı nādire-i deverāna cevr u āzār.

Nesr: üzre[1] idüğinde şübhe yokdur. Mezbûr cAşkī'nin ısgāya kābil değil metālic u ebyātı çokdur. Hālā ki, birinin īrādı isbāt-ı müddecāya tānukdır.

Nazm:

Bir gün sanma yora keremi yārim elinden
Tā kim göresin niçedürür yārim elinden.

1) (b) nüshasında "Üzre" kelimesi yok.

ᶜUlvî: Bursevî'dir. Husûsan sâde-gûyân-ı selefin tarz-ı gazelde pey-revidir. Sâir eşᶜârına nisbet bu ebyâtı güzîdedir ve tumturâk-ı elfâzı pesendîdedir:

Nazm:

Ey sefer ᶜazmin iden, Bârî Hodâ yârin ola
Himmet-i ehl-i nazar kâfile-sâlârın ola.

[Yol uzun, kişi harâmî, gûrin öninde senin
Cân-ı ᶜuşşâk gibi zâri-i giriftârın ola][1]

Kirpiğin okıyla kahr itmeğe aᶜdâ kalbin
Gamzeler nîze-keşin, çeşm kemân-dârın ola.

Nesr: Sübhâna'llâh, kirpiğin nâveki dimesi mümkin iken "okıyla" lafzındaki edâ-yı rakîki ihtiyâr itmesi ve dâniş-verân-ı pâkîze-gûyân yanında katî saᶜîrekdir. Evsâf-ı şarâb ve taᶜrîf-i mey-i nâbda bu ebyâtı dahî Şeyh Nizâmî'den terceme itmişdir:

Nazm:

Getür sâkî şarâb-ı erguvânı
Civân eyler o pîr-i nâ-tuvânı

Ki, pîr oldum tenî bir nâye döndüm
Ruh-ı zerdim gül-i hamrâya döndi.

Şifâ bulur eğer nûş itse haste
Safâ bulur içerse dil-şikeste.

1) (b) nüshasından.

Kâtibî: Bu dahî Bursevî'dir. Hüsn-i hatta kâdir ve fünûn-ı kitâbetde mâhir, ol münâsebetle vech-i mahlası zâhirdir. Fe-ammâ pür-gûy olub, bî-şümâr kasâyid ü gazeliyyâtı mütebâdir, şâᶜir nâmına idüği Tezkire-i Latîfî'de mersûm u bâhirdir. Bu matlaᶜ-ı meşhûr ânındır:

Nazm:

Yine ey câm-ı musaffâ seni gördük silme
Meclisin revnakısın dünyede art eksilme.

Gülşenî: Bu bir şâᶜir-i Saruhânî'dir. Mısır'da âsûde Şeyh Gülşenî Hazretleri değildir. Fe-ammâ bunda dahî dervîşlik kemâlde ve teslîm ü tevekkül dâireleri hadd-i **(167b)** iᶜtidâlde imiş. Tasavvuf'a müteᶜallik baᶜz-ı makâlât-ı manzûmesi ve mesnevî tarzında niçe hikâyât-ı mersûmesi vardır ki, bu ebyât anlardan intihâb olunmuşdur:

Nazm:

Gel vücûdın mülki elden çıkmadın
Devr-i eyyâm ol hisârı yıkmadın

Sûret ü maᶜnâ ikisi yâr iken
Zâr-ı ᶜâlemden elinde vâr iken

Hubb-i dünyâyı zamîrinden gider
Alasın tâ milk-i varlıkdan haber.

Kemâl Zerd: Bergama nâm kasabadandır. Vezîr Mahmûd Paşa'nın gılmânına muᶜallim olmuşdur. Anların vefâtından sonra mülâzemet-i ekâbirden çekilüb, Edirne kurbında Hasköy nâm karyede temekkün itmiş, bir dahî feleğe kelek ve sî-murga sinek dimeyüb,

rûzigârı göze göstermemiş. Ol ᶜasrın şuᶜarāsına göre tarzı rengīn, edāsı şīrīn şāᶜir-i şīrīn-kelām imiş. Ve bu matlaᶜ ānın halāvet-i goftārına gûyā ki, dall imiş:

Nazm:

Tıfliken söğmüş idin ağzıma ey yār benim
Dāhi ağzımdadır ol lezzeti goftār benim.

Ve Lehû:

Ebrûların kemānlarını yine kurdılar
Benzer yataklarında yatur āhû gördiler

Komadılar sanevberi yanınca sālına
O derd-mendin ayāğına balta urdılar.

Şīrīn lebin hadīsini pinhān u āşikār
Her-giz sirācı dimedi şol denlü sordılar.

Lālī: Tokat'lı iken vilāyet-i ᶜAcem'e varub, merd-i müteᶜaccim olduğı hālde Rûm'a geldi. Hattā Rûm erenlerine Munlā Cāmī'nin ve sāir ᶜAcem ulularının selāmın getürdi. el-Hakk, eşᶜār-ı dürer-bārı muntazam u mergûb ve leāli-i nazm-ı āb-dārı beyne'l-büleğā makbûl ü matlûbdur. Husûsan çokluk yād-dāştı vār imiş ve mülûk-i ᶜālī-cāh mecālisine dāhil olmuş merd-i şehd-goftār imiş. Rûm'a geldikde ᶜAcem nāmıyla Ebü'l-Feth meclisine dāhil olmuş. Yaᶜnī ki, ol tārīhde Aᶜcām hakkında mebzûl olan lutf u kerem ānın hakkında dahī mebzûl kılınmış. Ammā sonra ki, müteᶜaccim idüği bilinmiş, meclis-i Şehriyārī'den tarh u reddine ikdām olunmuş. Mezbûr dahī hasb ü hālini bu vechile nazma koyub, rikāb-ı humāyûnlarına sunmuş:

Nazm:

Olmak istersen (b191) *iᶜtibāra mahall*
Yā ᶜArab'dan yahud ᶜAcem'den gel

Gevhere kıymet olmaya k'anda
Zer bahāsın bula mı ᶜummānda?

Söylenir nükte vü meseldir bu
Ki: "Ola dāyim çerāğ dibi karānû".

Olsa ādemde maᶜrifetle murād
Ne fazīlet virirmiş āna bilād.

Taşdan sādır oldı gerçi güher
Muᶜteberdir velī nite ki hüner

Rûm'da kellelenmesün mi ᶜAcem?
Oldı bu ᶜizzetile çün ekrem.

ᶜAcem'in her biri ki, Rûm'a gelür
Yā vezāret ya sancak ûma-gelür.

Nesr: Ve bu matlaᶜ dahī ānındır:

Ve Lehû:

Hāl-i laᶜlin Şāh-ı Hindû'dur, şekerdür hûn anā
Sebze-i hûn-ı melāhatdır hatt-ı reyhān anā.

Melīhī: Tokat nevāhīsinde hāsıl olmuş, baᶜdehû şāᶜir Ahmed Paşa'ya musāhib olub, maᶜārif ü kemālātla şöhret bulmuş, ᶜayyāş-ı rûzigār, kallāş-ı kûçe-i kumār, leyl ü nehār ser-mest ü evgār, hazān u bahār mey-zede vü ālûde-humār bir şāᶜir-i nām-dār idi. Hattā Ebü'l-Feth-i kām-kārın meclis-i Huld-iştihārına dāhil olub, her zamān

nedāmet ü musāhabetden mahzûz olmağın, ānsız olan meclis-i ta°āmı bī-nemek °add iderdi. Şīrīn sözlerini işitdikce "**Ni°metü musāhabetī ke'l-milhi fi't-ta°ām**" diyû medh u vasfı ile sitāyiş eylerdi. Fe-ammā garābet bundadır ki, her zamān bezm-i pīr-i mugānı zevki kendü vicdānında meclis-i Pādişāh-ı Cihān safāsından mergûb-ter idi ve bir nice °ayyāş u kallāşla hum-ı sahbā yanında derd-i nûş itmesi, anların tu°me-i sükkerini tenāvülinden lezīz ü hoş-ter idi. Niçe def°a men°ine ikdām olundı, müfīd olmayub yine mey-hānede bulundı. Bi'l-āhare māh-ı sıyām esnālarında idi ki, kendüye tevbe virildi, bu kerre nakz-ı peymān idüb, peymāne nûş iderse siyāseti mukarrer idüği bildirildi. Eğerçi ki, birkaç gün sabr eyledi, cām-ı sahbā yerine belālar çeküb, cānına **(168a)** cebr eyledi. Lākin çār u nā-çār olub, āhir-i kār hırs u iştihāsı deryāsı cûş itdi, bilā-nakz-ı °ahd ü yemīn sarhoş bulunmağla bir tarafa tedārük eyledi. Ya°nī ki, sûret-i hastalığa urub, şarāb-ı nābla kendüye ihtikān itdirdi. Mey-i nābın ölümlüsi olmağın ol yüzden müdāvāta müsāra°at itdi. Meğer ki, Hodāvendigār cānibinden tefakkud olunurmuş, "Melīhī ne vādīde gezer? Şarāb içmediği mukarrer ise ne gûne derd ü gam yer?" diyû tecessüs kılınurmuş. Ânı görmüşler ki, Melīhī-i nā-bekārı ser-mest ü evgār ve tahte'l-kal°ada māyil-i geşt ü güzār, dilinde "**Ve menāfi°u li'n-nās**"[1] āyeti tekrār, kalbinde "**Ve ismuhumā ekberu min nef°ihimā**"[2] nass-ı şerīfi nā-bûd u nā-peydā bir özge rûh-ı rengīn peydā kılmış, gûyā ki, zücāc-ı cismini bāde-i gül-gûnla nümû-dār kılmış. Eğerçi ki, eline ayāğ almamış ve illā ayāğ üzre turacak hāli kalmamış, kendüsi ise,

1) Kur'ân-ı Kerîm, II (Bakara), 219.
2) Aynı ayet.

Nazm:

Âferīnler şarāb-ı gül-gûne,
La°net olsun gubār ile benge.

Nesr: diyüb söyler ve halk-ı °ālem kendüyi rüsvāy u melāmet eyler. Hemān birkaç kapucı dāmenin aldı ve keşān ber-keşān sürüyerek °ırz-ı munlāyı cür°a gibi toprāğa saldı.

Nazm:

Dāmen ālûde vü destār perīşān, yaka çāk
Seblet ü rīşi çepel, cāmesi gāyet nā-pāk.

Nesr: Bu tarīkla ki, cenāb-ı Pādişāh'a geldi, zu°mınca kendüyi derdi ve devşürdi. Devām-ı devletleri du°āsına mübāşeret kıldı. Hālā ki, dili dolaşub murādını edā idemedi. Mest ü evgār idüğini ketm itmeğe dermān bulamadı. Fe-lā-cerem gazab-ı Şehriyārī deryāsı kemāl-i (b191) temevvücle zāhir oldı. Melīhī'nin deryāya atılmasına fermān-ı şerīfleri sādır oldı. Munlā ise, eymān-ı gılāz u şidāda başladı. Yiri, göği bir yire getürüb, çār mezheb ü çār kitāb-ı müstetāba sevgend ü yemīn eyledi ki, °izz-i huzûr-ı Şehriyārī'de tevbe itdikden sonra mey-i nāb içmedim, dāire-i inābetinde sābit-kadem olub, şarābla tolmuş ayāğa el sunmadım. Her çend ki, ağzını kokarlar, şarāb rāyihasından eser yok. Vaktī ki, reng-i rûyına ve evzā°ına bakarlar, mest ü medhûş idüğinin delāyili katī çok. Bi'l-āhare Pādişāh-ı heft-kişver, kelām-ı leyyinle hitāb eyledi: "Toğrı söyle, ne tedārük itdin? İtdüğini beyān eyle. Bu def°a dahī günāhını °afv eyledim" diyû söyledi. Munlā dahī evvelā şarāb-ı nāba tehālükini, ba°dehû ihtikānla hakīmāne tedārükini °arz itdikde mizāc-ı Sultān'a

muvâfık oldı. Cerâyid-i cerâyimine kalem-i ᶜafv çekilüb, mağlata-i mehlekeden kurtuldı.

el-Kıssa, ehl-i fazl idi. ᶜİlm-i Bedîᶜ u Beyân'ı dekâyıkiyle bilürdi ve fenn-i Hikmet ü Mantık'da dahî ser-âmed olub, hüsn-dâr u bed-ᶜayâr olan Yahûdî hakîm-zâdalere taᶜallümle geçinürdi. Ammâ ücret-i taᶜlîm akçeye, pula tenezzül itmeyüb, şarâbın keskiniyle haklaşurdı. Gâyetle sâl-horde pîr olmağın dâyimâ ᶜasâyile hareket iderdi. Fe-ammâ mest olub, mey-hâneden gam hânesine ᶜazm itdikde ᶜasâsız müsâraᶜat iderdi. Vechini sorduklarında bu kıtᶜasını okurdı:

Nazm:

Bu Melîhî iki ᶜasâ götürür
Biri cismânî, biri rûhânî

Ol ki, cismânîdir, ağaçdandır
Ol ki, rûhânî, laᶜl-i rummânî

Nesr: Ve bu ebyât dahî ânın vâridâtındandır:

Ve Lehû:

Micmer görünen sûz-ı derûnum oda yandı
Şemᶜ ağladığım gördi, başı kâna boyandı

Ve Lehû:

Düşdi yine dil derdine bir tâze civânın
Kim âfetidir cânımın âşûbı cihânın

Nesr: Eğerçi ki, Munlâ Lütfî ve Mevlânâ ᶜÂşık, mezbûrı Munlâ Fâik diyû vasf eylediler, hattâ Munlâ Câmî ile hem-sebk olub,

sanâyiᶜ-i Bedîᶜiyye'de nâdire-i âfâk idüğini söylediler, hâlâ ki, bu hakîr tahkîkında ᶜİlm-i Bedîᶜ u Beyân'daki kudreti, îrâd olunan ahsen-i eşᶜârındaki selâsetinden maᶜlûmdur. Sâir fezâili dahî bu kıyâsla hıred-i horde-dâna meşrûh **(168b)** u beyândır. **-Neᶜûzü bi'llâhi min hizlânihî ve netûbü ileyhi min ᶜisyânih-**.

Mehdî: Bursa'dan peydâ olmuş, şâᶜir-i bedîhiyye-gûy nâmiyle kadr u iᶜtilâ bulmuş, yaᶜnî ki, Ebu'l-Feth-i merhûma karîn ve meclis-i iltifâtına yakın olub, henüz edâsı nâ-puhte vü hâm ve goftâr-ı garâbet-nümâsı muhtâc-ı ıslâh-ı tâmm iken ol Sultân-ı kerem-kâr mahz-ı lutf u kereminden mezbûrın şâᶜir ᶜidâdından olmasına rızâ virmiş, yaᶜnî ki, "Mevzûn söylemesi besdir, andan maᶜnâ talebi zâyid hevesdir" buyurmuş. Hattâ bir gün ki, Şehriyâr'ile şikâra çıkmış, tavk u halhâlile bir hayderîyi gözi görüb bu ebyâtı nazma komuş:

Nazm:

Bir gün feleğin tabli kim, öter idi güm güm
Sincâb-ı sehâb üzre ki, giymiş idi kâkum.

Ben seyr-i çemenlerde, göklerde idi küştem
Câm isteridim günden çarhı sanuridim hum

Nâ-gâh kulağıma bir zemzeme yetişdi
Her yana nazar kıldım, can göziyle gördüm

Bir hayder-göz oğlan ardına küfl üzre
Zincîri ile zeng asmışsan şîr idi âhen-düm

Ol yâr-ı perî-peyker, ol yâr-ı melek-manzar
Kim mislin ânın Mehdî görmedi dahî merdüm.

Nişānī: Hazret-i Mevlānā-yı Rûmī neslinden vezīr-i müşīr-i Karamānī Muhammed Paşa'dır ki, müderris iken fazl u inşāsına (b192) binān nişāncılık mansıbı ile ri^cāyet olunmağın ve ol takrīble Nişānī tahallus idüb iştihār bulmuş. Ebü'l-Feth-i Gāzī cānibinden ^cAcem Pādişāhı Uzun Hasan cānibine yazılan mektûb-ı mergûbü'l-üslûbı bunlar inşā itmişdir. Hakkan müfīd ü muhtasar ve belīğ u fesāhat-güster yazub, bedāyi^c-ı elfāzla haylice mahāret göstermişdir. Hattā mesned-i vezārete ^curûc itmesine ol mikdār inşā-i ma^cārif-şi^cārı bā^cis olmuşdur. Şimdiki zamānda her bir satrı ol mektûba bedel kitāblar te^ɔlīf idenler zelīl ü zebûn ve āc u sedd-i ramaka muhtācolub kalurlar. Ne ol gûne iltifāt u rağbet bulurlar ve ne bir kurı tahsīne sezā-vār kılınurlar.

Bedīhe:

Fazl ehli hayli mu^cteber u kām-rānmış
Rüşvet yoğimiş anda zamān ol zamānmış.

Nesr: Gûyā ki, mezbûrın bu beyti ehl-i dillere hasb-i hālmiş.

Nazm:

Kurı bahr-i dilde kalurdı bu dürr-i şāhvār
Ey Nişānī i^ctibār-ı Hazret-i Şāh olmasa.

Nesr: Ve bu matla^c dahī ānındır:

Ve Lehû:

Tāli^cde devlet olmasa hizmet ne fāide
Hakk'dan hidāyet olmasa tā^cat ne fāide.

Nizāmī: Dāru'l-mülk-i Yûnān olan Konya şehrinde toğmuş, sulehā ve fukahādan Veliyyü'd-Dīn nām bir vā^cizin sulbinden rahm-i mādere düşüb, dürr-i şehvār-ı vücûdı rişte-i eyyām u leyālīde muntazım olub, kemālin bulmuş, henüz nev-civān ve māh cemāli bedr-i ^cālem-i ^cirfān ve kāmet-i bā-i^ctidāli bāğ u rağ-ı hüsn-i behcetde serv gibi hirāmān ve istikāmet-i tab^cile nümāyān iken Vezīr Mahmûd Paşa, Sultān Muhammed-i merhûma hüsn-i terbiyet itmiş, "Kemāl-i lutfınıza karīn olursa Ahmed Paşa'ya gālib olması müyesserdür" diyû söylemiş, anlar dahī ihzārına emr-i ^cālī gönderüb, kudûmına tergīb göstermiş, hadd-i zātında Nizāmī dahī Dīvān-ı Ahmed Paşa'yı tetebbu^c kılub kasr ve la^cl ve güneş redīf olan kasīdelerine nezāyir didi ve yedi dāne gazeliyyāt-ı belāğat-meāsir nazm idüb, maksada revān olmak kasdinde iken reh-zen-i ecel be-fermān-ı Hodā-yı ^c**Azze ve Cell** ol derd-mendin yolunı avlamış, ya^cnī ki, esnā-yı rāhda fevt olub, ser-menzil-i āhirete revān eylemiş. Bu matla^c u ebyāt ānın leāli-i vāridātındandır:

Nazm:

Sākiyā sāğar-ı billûra dök ol yākûtı
Ki tenin kuvvetidir rûh-ı revānın kûtı

Zülfünin çāhı ne sāhirdir eyā Zühre-cebīn
Ki suya iletir ve susuz getürür Hārûn'ı

Habs-i tenden dili kurtar ne revādır ki ola
Mürg-i lāhûtī esīr-i kafes-i nāsûtī

Şīvesinden hattının oldı muhakkak **(169a)** *bu kem*
Sülüsi denlü değil hüsn-i hatt-ı Yākûtī

Kaşların yası firākıyle Nizāmī ger ola
Hasret oklarına sanduka ola tābûtı

Ve Lehû:

Gözlerim yaşını gözler ol büt-i semīn-beden
Nitekim gözler Süreyyā gökde āhû-yı Haten.

Ve Lehû:

Bel bağlayub, ki katlime kasd ol habīb ider
Nāzik hayāl bağlar ve şekk-i garīb ider

Nesr: Sāir gazellerine göre bu zikr olunan gazeli maᶜmûr u hem-vārdır. Ammā Mevlānā ᶜÂşık īrād itdüği ebyātı rekābetle bedīdārdır. Ve bi'l-cümle kābil-i vücûd imiş. Zamānında ehlin taᶜlīmine mukārin olmuş olsa terakkīsi mukarrer ve maᶜhûd imiş. Onsekiz yaşında vefāt itmiş. Bir nihāl-i tāze imiş ki, bostān-ı maᶜārif ü hünerde tīz bitüb ve tīz yetmiş. Menkûldür ki, leṭāfet-i cemāli āmāde bir melek yüzlü şeyh-zāde Nizāmī merhûmla hem-sinn ü hem-sāl imiş. Mā-beynlerinde şīve-i ᶜışk-bāzī kavāᶜidi müstahkem olub, ol iki civān birbirine hem-hālmiş. İttifākā mā-beynlerine şekerāb düşmüş, (b192) ağyāre meyl eyledüğine incinüb, Nizāmī ol dil-rübāyı hicv eylemiş. Vālid-i müstecābü'd-daᶜve ki, ol hicvi işitmiş, Nizāmi-yi derd-mende bed-duᶜā itmiş ki, bu zikr olunacak iki beyt ol hicv-i kabīhındandır.

Ve Lehû:

Kapdırmaz idi halka gümüş halka rumhile
Şehlik nişānı olmasa ol ercümendile

Bir kurı tahta bulmazız ağyār hoş geçer
Arkanda üç ayaklu gümüş tahta bendile.

Nesr: Bu dahī Fārisī ebyātındandır:

Ve Lehû:

Dilīr be-geşt reft ü rakīb ez-pey ü pest
Çün şādī ki, mihnet ü endûh-ı dü-beyt.

Nûrī: Kuzāt tāifesinden zû-fünûn imiş. ᶜİlmiyle ᶜāmil ᶜülemā zikr olundukda Nuᶜmān-ı Sānī diyû vasf iderlerimiş. Bu matlaᶜ ānındır:

Nazm:

Kāmet-i şemşādına öykendüğīçün nārven
Başına üşdi ve gavgā kıldı mürgān-ı çemen.

MENÂKIB-ı EBÜ'l-CİHÂD-ı Zİ-ŞÂN SULTÂN BÂYEZİD HÂN b. EBÜ'l-FETH SULTÂN MUHAMMED HÂN

Bir şehriyār-ı dīn-dār ve kām-kār-ı bülend-iktidāridi ki, zāt-ı şerīfi "**Hayru'l-mülûki men temekkene fī-kulûbi raᶜiyyetihī mahabbetüh**" mazmûnına mā-sadak idi. Çokluk siyāsete māil olmayub, "**Hüsnü's-siyāseti nûru'r-riyāseh**" fahvāsınca rağbeti muhakkak idi. Vilādetleri sene-i sitt ve hamsīn ve semāni-mie (856/1452) hudûdında, cülûs-ı bā-saᶜādetleri sitt ve semānīn māh-ı Rebīᶜu'l-Evvel'inin sekizinci güni rûz-i Şenbeh(8 Rebīᶜu'l-Evvel 886/7 Mayıs 1481 Perşembe)'de vākiᶜ oldı ve sinn-i şerīfleri sāli ol tārīhde tamām otuzda bulundı. Eğerçi ki, evāyil-i eyyām-ı civānīde ᶜīş u nûşa rağbet itdiler, "Mesned-nişīn' olan şehriyārān-ı kām-bīn ᶜālemin mürr u hulvini görmek ve mecālis-i kām-rānīde nûş-ı cām ve devr-i sāğar-ı gül-fāmle safālar sürmek muhassenāt-ı devlet ü saᶜādetdir" diyû

bezm-i şarāb-ı nāb ve istimā c-ı nağme-i çeng ü rebāb lāzimelerine müdāvemet itdiler. Lākin evāhir-i zindegānīlerinde zühd ü salāhı pīşe ve sülûk-i tā cat u cibādet endīşe idinüb kendülere hem-nām-ı kirāmı olan Bāyezīd-i Bestāmī gibi tezkiye-i nefs ve tasfiye-i rûha mübāşeret itdiler. Hattā tarīk-ı meşāyıha muhabbet ve zümre-i sulehāya iltifāt u rağbet idüb, kutb-ı āfāk olan Şeyh Muhyi'd-Dīn-i Yavsī nām cazīzi ki, Şeyhu'l-İslām ve müfessir-i Beyzāvī-kelām ve mütebahhir-i Zemahşerī-peyām Mevlānā Ebu's-Su cûd-ı cālī-makāmın vālid-i mācididir, anlardan bey cat ve bir-iki def ca ma can i ctikāf u halvete cüll-i himmetle rağbet gösterdiler.

Hilyeleri: Uzun boylu, küşāde yüzlü, çatma kara kaşlu ve elā gözli, buğday tenlü, arslan burunlu, lihyesi sünnet üzere, boynı uzun, evzā c-ı mülûkānesi efzûn, vesī cu's-sadr, refī cu'l-kadr, cābid ü sālih pādişāh idi. Husûsā şān-ı bülend ve zāt-ı ercümendle cālī-himmet ü cālī-nigāhdı.

Bunlar da ecdād-ı emcādı gibi yakalu cāme ve dānişmendāne cimāme giyerdi. Mücevvezeleri dahī rengā-reng sûf ve dervīşāne libāsları matbû c **(169b)** ve mevsûf olub, bunların zamānında sipāh kısmı kırmızı katīfeden mücevvezeler giyerdi ve atlaslar ve kemhālarla giyinürler idi. Ammā kendüler meclis-i dīvānda şāhāne ve sāir eyyāmda dervīşāne kılınurlardı.

Evlād-ı emcādları: Sultān-ı Şehin-şāh Sultān Ahmed, Sultān Korkud, Sultān Mahmûd, Sultān cAbdullāh, Sultān cAlemşāh idi ki, sāiri kable'l-cülûs bi-irādeti'llāhi'l-Kuddûs vefāt itmişleridi.

Ancak Sultān Ahmed ve Sultān (b193) Korkud ve Sultān Selīm Hān'ın şīr-i şemşīri ile helāk ü penāh kılmışlar idi.

İcmāl-i Fütûhāt-ı Cemīleleri:

Feth-i kal'a-i Moton, feth-i kal ca-i Tarsûs, feth-i kal ca-i İstefe, feth-i kal ca-i Güğlek, [kal ca-i Kili, kal ca-i Akkirmān, feth-i kal ca-i][1] Varsak, feth-i kal ca-i Adana, feth-i kal ca-i Depedelen ve feth-i vilāyet-i Arnāvud, feth-i kal ca-i İnebahtı, feth-i kal ca-i Koron, feth-i kal ca-i Anavarin, feth-i kal ca-i Derrāc, [feth-i kal ca-i Yayça][2], feth-i kal ca-i Midillû. Bu zikr olunan kılā c-ı metīneler, zamān-ı sa cādetlerinde ehl-i İslām'a müsahhar oldukdan gayri birāderleri Cem Sultān'a iki def ca muhārebeleri, ba cdehû Kuştimur, Kusunlu ve Kara cisālu nām kabāil-i Türkmān beğlerinin mīr-i mīrānı olan Karagöz Paşa'ya mütāba catları ve Kara Boğdān vilāyetine casākir-i İslām akın itmeleri ve Kemāl Reīs deryāda Efrenc-i dalālet-renc gemilerini sıyub emvāl-i firāvānla ganīmet itdükleri ve Ya ckûb Paşa Bosna ser-haddinde Derencil nām bān-ı Halīl ile ceng idüb bi-cināyeti'llāh tutub der-i devlete göndermesi ve Malkoç-Oğlı Bālī Beğ mübāşeretiyle Leh keferesi cānibine vāki c olan kış akını hasāreti ve Mīr-Livā Nasûh Beğ Rûs-ı menhûs küffārına akın idüb iğtināmı ve Karamān-Oğlı Emīr Mustafā'nın sûret-i inhizāmı ve Şeyh Haydar-Oğlı Şāh İsmā cīl'in hurûcı fitnesi ve vilāyet-i Anatolı'da Şeytān-Kulı nām kızılbāşın hurûcı dağdağası ve ferzend-i reşīdleri Sultān Selīm Hān ile Karışdırān'da vāki c harb u kıtāl zağberesi cumûmen bunların zamān-ı

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yok.
2) Bu kısım (b) nüshasında yok.

saltanatlarında zâhir olmuşdur ki, tafsîli havâdis-i âtiyede bir bir beyân olunmuşdur.

Fe-ammâ esnâ-i cülûsda vâkiᶜ olan fetret ve dâru'l-mülk yağmâsına müteᶜallik zemzeme vü hasâret bu yüzdendir ki, Sultân Muhammed merhûmın mevtini ki, Yiniçeri tuydı, İstânbul karîb olmağın cümlesi orduyı bırâğub, dâru'l-mülke geldi. Pâdişâh-ı ᶜÂlemiyân Amâsiyye'den Kostantıniyye'ye gelince, ki tokuz gün geçmişidi, husûsâ peygâm-ı intizârla mürg-ı perrân gibi varan Leklek Mustafâ nâm çâvûş idi, bu mâ-beyndeki eyyâm-ı hâliyede ol tâife-i tâğıye târâc-ı memlekete müsâraᶜat kıldı. Yaᶜnî ki, niçe Yahûdî hâneleri ve çârşu ve bâzârı yağmâ ve gâret itdiler. Menᶜine saᶜy iden Vezîr Muhammed Paşa merhûmı öldürdiler ve cümle mâ-melekini hasâret kıldılar. Hâlâ ki, bu fesâdı idenler mücerred Yiniçeri tâifesi değildi. İstânbul'ın levend ve eşkiyâsı birer pâre astâr sarınub, Yiniçeri libâsına girüb, gürûhâ-gürûh şehri tâlân itmede idi. Husûsâ ki, bu fitne ve gavgâ, tâbût-ı Pâdişâhî İstânbul içinde hüveydâ oldığı güne râst gelmişidi. Hattâ Sultân Bâyezîd Hân'ın ferzend-i saᶜîdi Korkûd Hân ki, ol esnâda İstânbul'da bulunmışidi, baᶜz-ı erkân-ı devlet reᵓyi ile tahta geçürildi. Hâlâ ki, Korkûd'dan korkulmadı. Tâ Sultân Bâyezîd gelüb, tahta geçince gâret ü yağmâ fitnesi ber-taraf olmadı.

Li-Münşiihî:

Çâk olmayınca mukarrer cülûs-ı Sultânî
Oturmadı yerine halk-ı ᶜâlemin cânı.

Nesr: Vaktâ ki, Şehriyâr-ı Cihân milk-i mevrûsına fermân-revân oldı, Rûm-ili Beğlerbeğisi Dâvûd Paşa'yı ᶜazl idüb, yerini yarâr

u nâm-dâr ve asîl **(170a)** ü nesîl-i büzürg-vâr Yahyâ Paşâ-yı kâm-kâr cenâbına tevcîh buyurdı. Sofya sahrâsına varub, dernek itmesini emr itdi ve etrâf-ı memâlike ᶜadâlet-nâmeler gönderüb, sâir ashâb-ı menâsıbı yerlü (b193) yerinde mukarrer kıldı. Baᶜdehû semt-i ᶜisyândan dem uran birâderi Cem Sultân defᶜi tedârükine mukayyed oldı. Bu tafsîl ve gâret-i dâru'l-mülke müteᶜallik olan kâl ü kîl Fahru'l-Evliyâ ᶜÂşık Paşa Târîhi'nde yazılmış bulundı.

Ve Emme'l-Havâdisü'l-Müteᶜaddide fî-Zamânih el-Vâkıᶜa bi't-Tevârîhı'l-Muhtelife ve Evânih

Hâdise-i Ûlâ: Birâder-i pür-âder-i dil-âzârları Cem Sultân kıssasıdır ki, ol Pâdişâh-ı büzürg-vârın kihter birâderi olub, dâniş ü maᶜrifet muktezâsınca "Hakk-ı cülûs-ı saltanat benimdir" diyû encümen-i câh u celâlin câm u Cem gibi sâğar-ı ikbâlini elde bilirken takdîr-i Rabbânî ol devleti Hân Bâyezîd'e erzânî gördükde derd-mend Cem, ser-mest-i câm-ı gam ve mahmûr-ı keyfiyyet-i elem ve giriftâr-ı bend ü husrân u elem ü nedem olub, taht-ı hükûmetindeki Karamân vilâyetinin bî-nihâye levend-i evbâşını başına cemᶜ kıldı. ᶜÎnâyet-i Melik-i Gafûr'la olan saltanatı bezl-i zer ü zîver ile mümkinü'l-husûl sanub, Burûsa pâytahtına toğrı yüridi. Varub vâsıl oldukda ol havâlîdeki ümerâdan ve cünûd-ı nâ-maᶜdûd zümresindeki sipâh u zuᶜamâdan kendüye mürâcaᶜat u mutâbaᶜat hâsıl oldukda bulduğı hazâyin-i beytü'l-mâlı gâret ve ᶜâmme-i reᶜâyânın mâ-meleklerini hasâret üzere oldı ve istikrâz nâmiyle tüccâr u mâl-dârlardan vâfir mebleğa dest-res boldı.

Hālā ki, bu ahbār sem^c-i şerīf-i Şehriyārī'ye ki, yetişdi, kemāl-i ıztırābla vücûdı tennûrına āteşler düşdi. İki bin tüfeng-endāz u heycā-sāz Yiniçeri ile Ayās Paşa'yı Bursa muhāfazasına gönderdi. Fe-lā-cerem Şehzāde-i pür-derd ü gam leşkerine serdār olan Nasûh Ağa cünd-i Sultānī'ye Bursa dühûline māni^c oldı. Hattā yanındaki Etrāk-i yağmā-perestāne mā-meleklerini gāret itdirüb, teshīr-i kulûb lāzimesinden iğmāzla tenfīr-i ^casker-i mergûb idüb, mā-beynlerine dibelik ^cadāvet düşdi ve esnā-yı kıtālde Ayās Paşa esīr kılındı. Zīrā ki, Yiniçeri'nin İstānbul'da itdikleri fesādāt u nehb ü gāret sīt u sadāsı mesmû^cları olub, sükkān-ı şehr-i Bursa dil-gīr olmuşidi. Cem Sultān hayline mütāba^catla anların dahī def^c u ref^cini mühimmāt-ı lāzimeden bilmişidi.

el-Kıssa, üç günden sonra Cem dahī Burûsa'ya geldi. H^vāh u nā-h^vāh kibār u sığār, makdemine pāy-endāzlar düşdi. On beş gün tamām dāru'l-mülkde ārām ve tenfīz-i sikke vü hutbe itmāmına kıyām üzre deprenüb, bu kārı saltanatda sābit ü ber-devām mülāhaza kıldı. Bu esnālarda Sultān Bāyezīd Hān kapu halkıyla ve Rûm-ili ^caskeriyle ma^cber-i deryādan güzerān ve Cem fitnesi def^cine Burûsa cānibine revān olub, Yinişehir sahrāsında mukābele ve mukāteleleri vukû^c buldı ammā lāzime-i feth u teshīr olan re^oy ü tedbīrden bu husûsı zahīre-i rāh idindiler ki, Cem Sultān serdārlarından Ya^ckûb Beğ nām dilīre Anatolı beğlerbeğiliğini ta^cahhüd kıldılar ve bir-iki yük akçe in^cāmını ve niçe dürlü murādātının husûl-i ^cināyet-fercāmını mukarrer idüb, haberleşdiler ki, neylerse eyleye, Cem Sultān'ı Yinişehir sahrāsında mukābil ü mukātil olmağa tahrīk kıla. Zīrā mā-dām ki, sāhib-i sikke vü hutbe oldukdan (b194) sonra mukābeleye gelmeye ve memālik-i Anatolı'da devr idüb, teshīr-i bilāda kûşiş

eyleye, fitne āteşinin intıfāsı zamān itseyüb, ekall-i eyyāmda zemzeme vü gavgāları ber-taraf olmaz ve cānibeyne rāhat u huzûr **(170b)** müyesser olması ta^cayyün bulmaz. Bu tedbīr ile ki, Ya^ckûb Beğ Cem Sultān'ı mukābeleye irzā itdi, bī-bāk ü bī-pervā alayın bağlayub, Şehriyār-ı bülend-iktidāra karşu gelmeği mukarrer kıldı, Ba^cdehû cedd-i büzürg-vārı Sultān Murād hemşiresi Selçûk Hātûn'ı ve mevālīden Munlā İyās'ı Cem Sultān Hān Bāyezīd'e gönderdi. "Anlar büyük birāderimiz olmağla makarr-ı saltanat olan Rûm-ili'ne kanā^cat ideler, Anatolı vilāyeti hükûmetin bu muhlislerine münāsib göreler" recāsın eyledi. Fe-ammā Sultān Bāyezīd Hān bu haberleri ki işitdi, gayret-i Pādişāhī ile derûnına āteşler düşdi. Hattā sulha rızā virmeyüb, ^cammesine ve Mevlānā Munlā İyās'a küllī iltifāt idüb, yerlerine gönderdi. Bu minvāl üzere ki, iki ^casker buluşdı. Gûyā ki, iki dirahtān-ı huşke āteşler düşdi. Mezbûr Ya^ckûb-ı küfrānu'n-ni^cme sûret-i salāhdan küllī hizmetler itdi. Şehzāde-i sāde-dil cenābını mûcib-i kesr u inhizām olan vādīlere tergībi mukarrer oldı. Hattā kendüsi sipeh-sālār-ı ceng-āzmā olub, cünûd-ı Cem kemāl-i celādetle yerlü yerinde sābit-kadem iken sancağını ser-nigûn idüb kaçdı. Mübāşir-i rezm olan dilāverlere ru^cb ü hirās yolların açdı. Etrāfdan rāyet-i cāh u celāli ma^ckûs görenler hadd-i zātında gerçekden hezīmete haml itdi. Her biri "**Eyne'l-meferr**"[1] vādīlerini tecessüse gitdi.

Li-Münşiihī:

Bizr-i ^cırzın veliyy-i ni^cmetinin
Pāy-māl eyledi o tohm-ı harām.

1) Kur^oān-ı Kerîm, LXXV (Kıyâme), 10.

Vade-i dil-firībe gırre olub,
Saff-ı ceng içre kılmadı ārām.

Feth u nusret zuhûrı vaktinde
Cānib-i inhizāma kıldı hirām.

Hak Taālā belālardan virsün
Onmasun, bitmesün o nā-fercām.

Nesr: Kazıyye-i İttifākıyye: Bir kıssa-i garībe dahī sudûr itdi ki, Mukaddemā Ayās Paşa ile Bursa cenginde giriftār olan Yiniçeriyān ki, mānend-i şīr u jiyān selāsil ü ağlāle çekilmişler idi, Cem Sultān'ın Yinişehir'deki şarāb-hānesinde kayd ü habsile ol āna-dek hıfz olunmuşlar idi. ᶜAlāmāt-i nusret ü zafer Sultān Bāyezīd leşkerine mukarrer olduğı gibi anlar ol mahbesden gorīzān mecānīn gibi zincīrlerin süriyerek ᶜazm-i maᶜreke ile sitīz-kunān bir özge velvele ile zemzeme-cûyān olub, çıkageldiler. Bend ü zincīrden kurtuldukları gibi, kasd-ı intikāmla cenge koyuldılar, sufûf-ı sultānīde ceng ü cidāle mücidd oldılar. Dilāverler ki, ol ᶜarbedei gördiler, "**Ve'zkürû niᶜmeta'llāhi ᶜaleykum iz cāetkum cunûden**"[1] nassını dāire-i tahkīka ir-gördiler.

el-Kıssa, birkaç kerre hücûm ve harb u darb-ı nusret-rüsûmdan sonra Bāyezīd Hān envāᶜ-ı fütûhātle kām-rān ve şehzāde-i Cemşīd-tevān kesr u hezīmetle gorīzān olub, "**el-Firāru mimmā lā-yutāk ve min süneni'l-mürselīn**" mazmûnına rağbet gösterdi. Fe-lā-cerem Hān Bāyezīd-i muzaffer-ᶜalem ol sāᶜat meydān-ı harb-gāhda sābit-kadem, mahbûs ve halās u rehā bulmadan meᵓyûs olub, ᶜizz-i

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, IX (Tevbe), 33. Âyette "**Cünûdün**" şeklindedir.

huzûrına meserret-i nusret-şükûhla mahbûslar getürenlere küllī iltifāt u nevāziş buyurdı. Baᶜde-mā şehzāde-i hezīmet-nümā cānibini tecesüse gidenler geldiler. Kemāl-i istiᶜcāl ü ılgārla Ermeni Derbendi yolını tutub, (b194) bir günde üç menzil mesāfe tayy itdüği haberleri virdiler. Bu kerre rāyāt-ı cāh u celāl anlara taᶜkīb emr eyledi. Ertesi ber-vech-i şitāb derbend-i mezbûr havālīsine konuldı. Hemānā baᶜz-ı Etrāk-i bī-pervā reᶜāyā küstāhlarından mikdārını bilmez bir bölük rûstāyī-nifās emvāl-i ganāyimle çıka-geldiler. Şehzāde-i ber-geşte-hālin hazīnesi tuhfelerinden niçe emtiᶜa-i zī-kıymetle ᶜarz-ı meskenet kıldılar. Yaᶜnī ki, firār esnāsında Noyın-ı ᶜālī-kadrin yolın bağladıklarını ve getürdiklerini ve nefāyis-i emvāli ol muzāyakada bırakdırdıklarını, hattā birāder-i ᶜālī-cāhı okla urub mecrûh kıldıklarını **(171a)** bir bir beyāna getürdiler. Fe-ammā Hazret-i Şehriyār-ı sāhib-rāy bu küstāhlıkları revā görmedi. Reᶜāyā ᶜidādındaki bed-nijādlar bu yüzden cürᵓet itdiklerine āzorde-hātır oldı. Ne mikdār bī-edeblik itdikleri sahīh bilindikden sonra, kayd ü bendle cümlesi ihzār kılındı. Bilā-işāret ü fermān Şehzāde-i zī-şān gāretine el kalduranların boyunları uruldı.

"Fī-nefsi'l-emr iki birāder, milk-i mevrûs nizāᶜında harb u darbile cilve-ger oldukları hālde sefele-i reᶜāyā 'Vakt-i fursatdır' diyû gārete taᶜarruz itmek, belki tīr u şimşīr ile izāle-i nefs-i nefīs kasdın eylemek revā değildi" diyû buyurdı. Fe-ammā Noyın-ı makhûr-ı Şehzāde-i mezbûr Ermenī Derbendi yolından mürûr itdi, ber-vech-i ılgār karār-gāh-ı sābıkı olan Konya şehrine varub vālidesini ve harem-i muhteremine müteᶜallik cevārīsini aldı, bakıyyetü's-süyûf olan şirzime-i kalīle ile diyār-ı ᶜArab'a toğruldı. Haleb ü Şām'da

kararı câiz görmeyüb, Sultân-ı Mısr olan Kayıtbāy cānibine vardı. Âyīn-i mülûke sezā-vār olan riᶜāyet ü ziyāfet tarīkına sülûk itdiklerinden sonra Şehzāde'nin hacc-ı şerīfe rağbetini görüb, mühimmāt-ı rāh-ı Hicāz her ne ise tertīb olunub, sene-i sitte ve semānīn ve semāni-mie (886/1481) hudûdunda Kaᶜbe-i Şerīfe'ye vāsıl olub, farīza-i hacc-ı şerīf edāsıyla müstesᶜad oldı. Yaᶜnī ki, "**Ve men dehalehû kāne āminā**"[1] nass-ı şerīfine mā-sadak düşüb, birkaç gün tekādüm-i beliyyāt u āfātdan emn ü rāhat u amān buldı.

Lākin yine sevdā-yı tāc u taht, dimāğına müstevlī olub, vilāyet-i Rûm'a teveccühin mukarrer kıldı. "**el-İbrām tahsīlü'l-merām**" kavli ile ᶜamel olmayınca sitāre vü baht müsāᶜide olmayacağını muhakkak bildi.

Nazm:

Varmağa kûşe-i maksûda yine
Muztaribdir dil-i fersûde yine.

Nesr: mazmûnını vird-i zebān idinüb, sene-i semān ve semānīn-(888/1483)'de Mekke'den ᶜavdetle tekrār Karamān'a vardı. Evlād-ı mülûk-i Karamān'dan Kāsım Beğ nām hevā-dārını yanına aldı ve yine Yumlu'dan bir bölük meyşûmı başına cemᶜ idüb, Hodāvendigār dahī ᶜasker-i bī-şümār ile Anatolı'ya geçüb, şehzāde talebinde dāmen-der-meyān ve Cem Sultān ise fursatla mukābeleye müterakkıb, sûret-i gorīz ile baᶜz-ı memālikde gāh nihān u gāhī nümāyān iken ittifākā Ankara sahrāsında iki leşkerin karavolları birbirine buluşdı ve

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, III (Âl-i ᶜİmrân), 97.

tarafeynin dilāverānı kıtāle duruşdı ve her biri makdûrını sarf idüb, dürüşdi. Bi'l-āhare Cem ᶜaskeri sındı. Hattā serdārları olan Muhammed Beğ nām dilāverin başı kesildi. Şehzāde-i nā-murād gördi ki, cidd ü cehdile ᶜalā mā-yürād taht u saltanat müyesser olmaz, ᶜināyet-i İlāhī mukārin (b195) olmayınca memleket zabtına fürce bulunmaz. Ahass-ı havāssından yiğirmi-otuz mikdārı ādemleriyle sāhil-i deryāya cān atdı. "Taht-nişīn olmadım ise bāri tahta-nişīn olayın" diyû hezār gam u gussayla bir gemiye girdi. Evvelā küffār-ı hāk-sār tasarrufındaki Rodos kalᶜasına irdi. Anda dahī karār itmeyüb, dīb-i Frengistān'da Nīcse nām kalᶜaya cān atdı. Eğerçi ki, "Pādişāh-Zāde'dir" diyû istikbāl ve her vechile makdem-i latīfini iᶜzāz u iclāl itdiler, lākin cenāb-ı saltanatdan endīşe-nāk olub, gözciyle kendüyi ve ādemlerini gözetdiler. Garābet bundadır ki, mā-dām ki, Cem Sultān Rodos kalᶜasında hātır-perīşān idi, Şehriyār-ı ᶜÂlem, aᶜnī bihī Hān Bāyezīd–i sāhib-kerem "**el-Karābetü lahmün ve dem**" mefhûmını riᶜāyet eyledi. Sāl be-sāl Şehzāde-i ᶜişret-nevāl cenābına müstevfī akmişe ve emvāl gönderdi. Meᶜûnet-i maᶜāşında küffār cānibine ihtiyāc çekdirmedi. Ve bi'l-cümle Noyın-ı Cem-i cām, niçe rûzigār u eyyām diyār-ı küffārda ārām eyledi. Hadd-i zātında mey-perest ve ᶜayyāş ve bir kadeh bādei taht-ı Cemşīd'e virmedüği halk içinde ᶜayān **(171b)** u fāş idi. Moğbecceler elinden cām içmeği hoş gördi. Lezāiz-i şehvā ile den olan muktezayātla bir zamān eğlendi ve subh u şām nûş-i mey-i gül-fām itdikce,

Nazm:

Dilā gedāyī vü rindī zi-Pādişāhī bih
Dem-i ferāgat-i hātır zi-her çe hᵛāhī bih.

Nesr: matla^cını vird-i zebān idindi. Beri cānibde Bāyezīd Hān ol hātıradan berī olub, pāytahtına revān oldı. Cem Sultān'ın yerini, ya^cnī ki, Karamān diyārını veled-i reşīdi Sultān ^cAbdullāh'a tefvīz buyurdı.

Ammā def^ca-i sāniyede ki, müşārun-ileyh Cem Sultān Rûm'a geldi, Sultān Bāyezīd Hān bu ebyātı diyüb kendüye gönderdi:

Nazm:

Haccü'l-Hameyen'em diyûben da^cvī kılursın
Pes saltanat-ı dehre beğim, bunca taleb ne?

Çün rûz-ı ezel kısmet olunmuş bize devlet
Takdīre rızā virmeyesin böyle, sebeb ne?

Nesr: Vaktā ki, Cem Sultān ol ebyātı okudı, derdile āh u figān idüb, bu beyti söyledi ve irsāl kıldı:

Nazm:

Sen pister-i gülde yatasın şevkile handān
Cem hacrile bālīn idine hārı, sebeb ne?

Nesr: Hāsıl-ı kelām Şehzāde Sultān Cem ve Sultān Bāyezīd-i dīhim-^calem kat^c-ı devletde baht u tāli^c şatrancın oynadılar. Zamān zamān āşikāre harb u kıtālde tennûr gibi germā-germ olub kaynadılar. Hikmet Hodā'nındır, kur^ca-i devletdeki nakş-ı murād Sultān Bāyezīd-i rûşen-nihād nāmına āşikār oldı. Cem nāmındaki şehzāde-i pür-gam-ı şeş-der derd ü mihnetde renc ü hasretile zār ve hemdemi nāle vü nijār oldı. Nice rûzigār Frengistān'da karār ve Nice nām şehr-i

ma^cmûrında nûş-i cām ve gılmān-ı dil-ārām ile kām-kār olub, kendü ser-encāmını yazub bir risāle eyledi ve sākin olduğı şehrin vasfında:

Nazmihī:

^cAcāyib şehr imiş bu şehr-i Nicse
Ki kalur yanına her kişi nitse.

Nesr: diyû gazeller söyledi. Husûsā ki,

Nazm:

Cām-ı Cem nûş eyle ey Cem bu Frengistān'dır
Her kulun başına yazılan gelir devrāndır.

Nesr: matla^cı ile meşhûr olan kasīdesini bile derc itdi. ^cÖzr-h^vāhlık yüzinden nāmelerle Cenāb-ı Şehriyārī'ye gönderdi. Lākin ^cözri makbûl tutulmadı. Risālete gelen Cem sa^cdine "Bugün, yarın görelüm" va^cdeleri ile firīb virildi. ^cÂkıbet "Cāsûsdur" diyû tutuldı, deryāya gark itdirildi. Ammā evāyil-i hālindeki Rodos hākimi yanında oldı. Tavāif-i Efrenc beğleri meyānında çokluk şānı ve i^ctibārı olmamağın Şehriyār-ı İslām şehzādesinin (b195) anda turmasını revā görmediler. Büzürg-i fermān-kārları olan Rīm Papa cānibine mürāca^cat idüb, ānın talebiyle Cem Sultān'ı elinden aldılar.

Ba^cde-mā bu tarīkla bir mikdār zamān mürûrından sonra Frānça beği ki, mülûk-i Efrenc'in ekberi ve beğidir, Rīm Papa'ya havāle oldı. H^vāh u nā-h^vāh Şehzāde'i alub, Nice didikleri şehr u kal^casına iletdi. Dimāğ-ı fāsidinde ^cālem-gīrlik sevdāları olmağın[1] Cem Sultān'ı

---

[1]) (b) nüshasında "Dimâğ-ı fâsidinden 'âlem-gîrlik geçmekle" şeklindedir.

sermâye idinüb, vilâyet-i İslâm'a kasd-ı gezend fikrin itdi. Fe-ammâ o zamân ki, henüz Şehzâde-i giriftâr Rîm Papa'nın hirâsetinde âşikâr idi, Cenâb-ı Pâdişâhî'den Kapucıbaşı Mustafâ Ağa ki, ba^cde zamân vezîr-i celâlet-ârâ olmuşdur, risâletle gönderildi. Dâimü'l-evkât Cem Sultân'ın hıfzında olmasını ve bir tarîkla ıtlâk olunub, milk-i Rûm'a zarar ve eziyyeti tokunmamasını iltimâs kıldı. Mezbûr papa, ^carz-ı hulûs-ı bî-irtiyâb kılub, "Mâ-dâm ki, kayd-ı hayâtdadır, ıtlâk itmemek ve cenâb-ı saltanatdan dahî Cem'in başına ve cânına zarar itmemek ber-nesak u kânûn ta^cyîn kılındı. Ba^cdehû Mustafâ Ağa Şehzâde'ye buluşub, ihbâr-ı iştiyâk îmâsiyle pâytahtına gelmişidi. Vaktâ beyân olunduğı üzere Frânçe pençesine düşdi, ^câlem-gîrlik hâtırasında idüği dağdağa-i ahbârı mülûk-i Efrenc'e irişdi. Cebren Rîm Papa elinden alduğına, **(172a)** husûsâ ki, hurûc u zuhûr hâtırasın kılduğına ^câr u gayret çekdiler. Şehzâde'nin hüsn-i tedbîriyle halâsını fikr eyledi. Her çend zindeliği hâlinde ıtlâk muhâl idüğini bildiler, "Bâri ifnâ-yı vücûdla izâle kılalım" diyû bir hîle kıldılar. Bi'l-âhare bir usturai rûğan-ı mesmûm ile ilişdirdiler ve bir ser-trâşe mâl-i ferâvân bezl idüb ol vilâyete gönderdiler. Bir tarîkla ol usturai Şehzâde'nin ser-trâşına ulaşdırdılar. Mezbûr ise, ol mekr u hîleden gâfil, günlerde bir gün ser-trâşlık hizmetine vâsıl oldı. Yüz nâz u şîve ile Noyın-ı sahîhu'l-mizâcın helâki ve tebâhı tahakkuk buldı. Ba^cdehû bu kıssa ki, mesmû^c-ı Şehriyârî oldı, "Vâki^c midir?" diyû haber-i sahîh tecessüsine ser-hadd-i Freng'e âdem gönderildi. Şol zamân ki, firistâdeler ol sevâhile vardı, mülûk-i Efrenc, ihtirâm-ı tâmm ile Şehzâde'nin cenâzesini ri^câyeten li'l-edeb göndermiş bulundı. Tâ ki, Gelibolı ma^cberinden geçürilüb, Burûsa'ya nakl olundı. Ecdâd-ı emcâdından Sultân Murâd Hân ^cimâretinde defn olunması buyuruldı.

Eğerçi ki, Munlâ İdrîs kavlince sene-i seb^c ve tis^cîn (897/1492) târîhinde [fevt oldı. Lâkin ba^czı müverrihîn zu^cmınca re^ɔs-i tis^ca-mie (1 Muharrem 900/2 Ekim 1494) târîhinde][1] vukû^c bulub, bu makûle Fârisî beyt târîh dinildi:

Nazm:

Bahâr-ı devlet-i Cem çün hazânî yâft pîş ez-sayf
Resîd ez-gayb târîhaş: "Zi dünyâ reft Cem vâ hayf".

Nesr: ^cAceb felek-i gaddâr, girdiş-i sitem-ger-i nâ-sâz-kârdır ki, irdüğine irer, irmedüğine tâş atar. Bunun derd ü renci ile her demde niceler deryâ-yı hüzne batar. Sâ^cat be-sâ^cat nice gönül ma^cmûresin yıkar. Hadd-i zâtında ne câm-ı Cem'e ve ne âyîne-i İskender'e bakar. Hâsıl-ı kelâm, on bir yıl tamâm ol Şehzâde-i hüzn-fercâm beyne'l-havfi ve'r-recâ' kaldı. Bi'l-âhare yine halâs bulmayub, nâ-murâd u meksûru'l-fuâd olduğı hâlde, dünyâdan güzer kıldı. Ekser-i erbâb-ı ^cirfân müttefiklerdir ki, selâtîn-i Âl-i ^cOsmân'da Sultân Selîm ve Sultân Süleymân ve şehzâdelerde Cem Sultân cümleden eş^cardır. Bu hakîr kavlince Sultân Bâyezîd İbn-i (b196) Süleymân Hân ki, ser-encâm u felâketde Cem Sultân'la hem-hâldir, ânın şâ^cirliği mezbûra gâlib idüği mukarrerdir. Zîrâ ki, ânın ser-güzeştine müte^callik ebyâtdır.

Nazm:

Iztırâbı kogıl ey mürg-ı revân sebr eyle
Eskiyüb işte harâb olayürür ten kafesi

---

[1]) (b) nüshasından.

Kār-bān-ı reh-i iklīm-i ᶜadem menzilinin
Tokunur oldı katī semᶜime bābın ceresi.

Bu iki beyt kemāl-i kudretine delālet itdüği, günden azherdir. Bu hakīr, Cem Sultān'ın tecehhül dīvānını gördüm. Hakkā ki, ısgāya kābil nice ebyāt u eşᶜārından mahzûz oldum. Cümleden biri budur:

Nazm:

Oldı yüzünin burkuᶜı ol zülf-i semen-sā
Sübhāne Kadīran ceᶜale'l-leyle libāsā.

Ve Lehû:

Bin yıl yanarsa ᶜışk odına bir karāra Cem
Bahr-i gamında gelmeye her-giz kenāre Cem.

Lutfundur ki, "Hāk-i rehimdir" didin anā
Değmezdi ey sanem bu kadar iᶜtibāre Cem.

Firkat hazānı şöyle sarardıysa benzini
Hiç ummazam ki, irişe fasl-ı Bahār'e Cem.

Had yok belā vü derde yüz ur āsitānına
Dök yaşların sitāresin ey bī-sitāre Cem.

Nesr: Bu gazeldir ki, başdan başa hasb-i hāl idüği muhtemeldir, gālibā Saᶜdī nām ādemi ile cenāb-ı saltanata gönderdiği iᶜtizār-nāmede derc itdüği gazeldir.

Vakᶜa-i Sāniye: Sene-i tisᶜ ve semānīn ve semāni-mie (889/1484) tārīhinde mülûk-i etrāf, Pādişāh-ı sāhib-mesāff cenābından endīşe-nāk olmağla altı hükkām-ı zī-şān cānibinden ilçiler geldüği ve her

biri ᶜarz-ı ᶜubûdiyyet idüb irsāl-i tuhaf u hedāyā kılduğıdır ki, ol tārīhe-dek ecdādından dahī bir pādişāh-ı zī-şāna olmuş değil idi. Yaᶜnī ki, defᶜaten altı resûl cemᶜ olub, riᶜāyet olunmak vukûᶜ bulmuş değil idi. **(172b)** Ol zümreden biri, Hind pādişāhının resûli idi. Tefārīk-ı gûnā-gûn ile ᶜarz-ı hulûs kıldı. İkinci, Mısır sultānı Kayıt Bāy elçisi idi. Tāzī atlar ve Mısrī kılıçlar ve meᵓkûlāta müteᶜallik mühimmātla gelüb, bûs-ı pāytaht ile müstesᶜad kılındı. Üçüncisi, mülûk-i Efrenc nām-dārı olan Françe'nin ādemi idi. Dördüncisi, Ungurûs krālının firistāde-i muhteremi idi ki, her biri ādāb-ı mülûkānei riᶜāyet ve gûnā-gûn tuhfe ve hediyyelerle ᶜarz-ı bidāᶜat kılmış idi. Beşinci, Leh ü çārsār yanından, altıncı, hākim-i Eflāk hulûs-iktirānından ᶜarz-ı ᶜubûdiyyete müsāraᶜat üzere deprenmişidi.

Li-Münşiihī:

Kime yüz tutsa devlet ü ikbāl
Karşılar ānı hezār cāh u celāl

Âna kim, lutf-ı Hakk mukārin ola
Emrine halk ānın muᶜavin ola.

Lāyık-ı sadr olan geçer sadra
İrer āhir saᶜādet-i kadre.

Fe-lā-cerem bu cümlenin nāmeleri görüldi, riᶜāyetleri müeddā kılınub, cevābları yazılub gönderildi.

Hādise-i Sālise: Pādişāh-ı kişver-güzār cemᶜ-i leşker-i bī-şümār ile Sofya cāniblerine güzār itdüğidir ki, Tuna yalılarında baᶜzı mazīk u teng yerlerde kalᶜaları bünyād olunmak ve ol hudûddaki

re°āyā te°addī ve mazarrat-ı a°dādan berī ve masûn olmak vācibāt-ı dīn ü devletden olmağla birkaç pāre kal°a bināsı emr olundı ve her birine müstakill ser-dārlar gönderilüb, ol mühimmātın dahī itmāmı müyesser oldı.

Nazm:

Be-tenhā nebāşed kesī ser-firāz
Ser ān şod ki, bāşed ra°iyyet-nüvāz

Büzürgān kihter nevāzī kunend
Ne resm büzürgī be-nāzī kunend.

Vākı°a-i Rābi°a: Tebeddülāt-ı menāsıb-ı °āliye ma°a ba°z-ı siyāsāt-ı mütevāliye husûsıdır ki, vakûr, şecā°atle zor-ı bāzûsına mağrûr olan Gedik Ahmed Paşa ki, kemāl-i gurûrından kendü vücûdının noksānını bünyān-ı saltanatdan bir rahne mülāhaza eylerdi, kendi mevcûd olmadığı takdīrce erkān-ı devlet (b196) ü istikbāl eksik ve gedik kalmak tasavvurın eylerdi. Fī-nefsi'l-emr, hānedān-ı Âl-i °Osmān'a bisyār hizmeti sebk idüb, Trābzon fethindeki celādeti ve Karamān Beğlerbeğisi iken °Alāiyye fethine müte°allik olan vüfûr-ı sa°y ü dikkati, °ale'l-husûs Kefe ve Azak fütûhātındaki hıdemāt-ı nusret-menkıbeti, hadd-i zātındaki şecā°atine ve hüsn-i tedbīr u firāsetine munzamm u mülhak olmağın gāhī hod-rālığı ve ser-geşteliği zāhir olurdı. Emr olunan hidemāt-ı mebrûr edāsında tereddüd idüb, devlet-h^{v}āhlık yüzinden men° u def°ine cüll-i himmeti tahakkuk bulurdı.

Li-Münşiihī:

Der idi: Ben dilīr-i devrānım
Kendi °asrımda ber-zebānım

Tīğım āyīnesi mücellādır
Çehre-i behre anda peydādır

Benem ol pehlevān-ı ceng-efken
Hoş olur bezmim içre Gīv ü Beşen

Kande vardımsa fursat elvirdi
Kılıcım hasmı küşte gösterdi.

Nesr: °Ale'l-husûs Cem Sultān fitnesinde vüzerādan Mustafā Paşā'yile Hamza Beğ'in katl ü siyāseti zamānında olan ilkā ve delāleti gāh u bī-gāh sādır olan °inād u gılzati mevāddına inzımām bulub min haysü'l-mecmû° katl ü izālesi vācib ü meşrû° sûretinde görünmeğin der-i devlete da°vet olundı. Geldüği gibi vezāret-i °uzmā makāmı tevcīh olunub, kār u bār-ı devlet ü sa°ādeti kemālin buldı. Ba°dehû kibr u °ucb ü °inādını dibelik ziyāde kıldı. Ekser-i umûrda bilmedüğin işleyüb evāmir-i °aliyyeye imtisāl tarīkatin bi'l-külliyye terk itmeğe başladı. Bināen °alā zālik nefs-i Edirne'de sene-i sitt ve semāni-mie Şevvāl'inin altıncı güni (6 Şevvāl 806/17 Nisan 1404)[1] Yekşenbeh gicesinde simt-ı °īş ü °işret bast olundı ve dāru'l-mülk-i ma°lûmede mevcûd olan vüzerā-i °izām ve beğlerbeğiler ve serhadd hizmetlerinden gelmiş yarār ve nām-dār beğler ol bezm-i hāssa da°vet kılındı.

[1]) Buradaki hata son derece açıktır. Doğrusu 6 Şevvâl 886/28 Kasım 1481 olacak.

Nazm:

Bāde-i nābile çekildi simāt
Döndi ol encümende cām-ı neşāt

Pādişāhāne bezm-i hāss oldı
Hem-kadeh zümre-i havāss oldı

Altun üsküfler, niçe sīm-tenān
Sāğar-ı bezmi kıldılar gerdān

Tolu kaldırdı (173a) *Hüsrev-i a^cdel*
Vüzerā ayāğ üzre bağladı el

Nīm-mest oldı kûçek ü büzürg
Sandı kûçek büzürg kendüyi gorg

Başladı bezm-i lutfa Şāh-ı Cihān
Nüdemā oldı zīr-i bār-ı girān

Ekseri h^vāb-nāk-i neş'e-i mest
Kiminin cür'a gibi pāyesi pest.

Nesr: Bu minvāl üzre tolılar ki, içildi, hayyāt-ı nevāl ü ihsān elinden her birine hil^catler biçildi. Ba^cde-mā Şehriyār-ı kişver-ārā, mā fi'z-zamīrini i^clān ü inhā kılub, "Şol kimse ki, meclis-i devletimde küfrānu'n-ni^cme ve bed-h^vāhdır, ānın cezāsı ne vechile siyāset ve varta-i tebāhdır?" buyurdı. Vükelā ve ümerā bi-esrihim ayağa kalkub, her biri sipāyis ü senā eyleyüb, "Ânın gibi nān-körün lāyıkı bī-te'hīr katl ü ihlākdür" diyû cevāb virdiler. Fe-lā-cerem işte ol münāfık budur, diyû Gedik Ahmed Paşa'yı gösterdi ve ol hīnde katlini emr idüb, tedārüki görüldi. ^cAkabince ehl-i bezme icāzet olub, meskenlü meskenlerine tağıldı. Ba^cz-ı müverrihīn kavlince bezm-i şarābda mest

ü harāb olub, bende vü Şāh berāber oldığı keyfiyetde ba^cz-ı dürüşt ve misāl-i hār-püşt sözler söylemiş. Ya^cnī ki, vücûda gelen fütûhātı beyāna getürmiş. "Sen kadr-şinās değilsin" mazmûnını neş'e-i şarāb hālinde işrāb eylemiş, āna binäen ol meclisde hakkından gelinmiş. Ve ba^czılar zu^cmınca Paşā-i mezbûr gāyet dilīr ve tevābi^ci kesīr olmağın dīvān günlerinde siyāset olunmasına cür'et olunmamış, (b197) meclis-i hāssda hakkından gelinmesi münāsib görülmüş. Eğerçi Ebü'l-Feth-i Zī-Şān zamānında ve kendülerin devlet ü saltanatı evānında mezbûr Ahmed Paşa çokca hizmetler itmişidi, lākin ehl-i nifākın gamz ü ilkāsı, siyāsetini īcāb itmekle hukûk-ı hizmetinden i^ctirāz olunmuşidi.

Nazm:

Kār-ı dünyā ^caceb müşevveşdir
Pādişāhlar bır özge āteşdir

Nār-ı hışmından huşg ü ter sûzān
Nīk ü bed müstehakk-ı sûd u ziyān

Kulı küfrān-ı ni^cmet itdi tebāh
Şāh'a küfrān-ı ni^cme oldı günāh.

Vak^ca-i Hāmise: Sene-i tis^c ve semānīn (889/1494) tārīhinde kal^ca-i Kili ve Akkirmān fethine teveccüh buyurıldığıdır ki, cünd-i kesīr ile Kara Boğdān'ın ihtilāli tashīhine cüll-i himmet-i zafer-meāsir sadedinde ol iki hisārın fethi lāzım oldı. Rûm-ili ve Anatolı ^caskeri ile rāyāt-ı cāh u celāl hareket idüb, evvelā sene-i mezbûre Cemāziye'l-Âhire(Temmuz)'sinde Kili kal^cası feth olundı. Bir yerden metrisler düzilüb, āle't-tevālī toplarla döğilüb, içindeki küffār u eşrār bi'z-zarûre ^cacz ü istīmān hāline gelüb, kal^ca miftāhlarını teslīm

itmekle zabtına yol bulundı. Dizdārı ve kādısı nasb olunub ve ashāb-ı hiref nāmındaki küffār emānla berāy-ı ta^cmīr-i bilād yerlerinde ibkā olundıkdan sonra Akkirmān'a teveccüh olundı ve ol esnāda nakkāre ve dûdmān-ı İlhānī ve sütûde-i serverān-ı Cengīz Hānī, ya^cnī Kırım Hānı olan fermān-revān-ı zī-şān Mengli Girāy Hān ki, hulāsa-i evlād-ı Cûrcī Hān idi, elli bin mikdār Tātār-ı yağmā-perestān-ı heycā-kār ile çıkageldi. Tehniyet-i gazā kılub, fī-mā-ba^cd vāki^c olacak cihād hidmetinde dāmen der-miyān olmasını iltimās kıldı. Cemī^c-i erkān-ı devlet karşulayub, otāğ-ı Sultānī'ye geldikde bi'z-zāt Pādişāh-ı deryā-nevāle dāhī ber-vech-i istikbāl şāhid-i devlet ü ikbāl gibi bedīdār olub, me^ɔmûlinden ziyāde ikrām kılındı ve bahşīş-i şāhāne ve tuhaf-ı mülûkāne ile ihtirām kılınmışidi. Kezālik Eflāk Voyvodası dahī yiğirmi binden ziyāde harb u kıtāle āmāde leşker-i āhen-pûşile gelüb ^carz-ı ^cubûdiyyet ü ihlās eyledi. Bu minvāl üzre ki, bir nice günler kal^ca döğüldi. İçindeki küffārın ekseri mecrûh ve niçesin bī-rûh kıldı. Ke-hareketi'l-mezbûh sudûr iden cür^ɔetleri netīce virmeyeceğini bildi. Feryād-ı "**el-Amān el-amān**" ile bi'l-āhare ol kal^ca dahī nüvvāb-ı ^caker-i İslām'a teslīm kılındı. Fe-lā-cerem Hākim-i Boğdān olan pür-gam, ol iki hisārından ayrıldı. Ba^cde-küllī hasāret istīmān idüb, takabbül-i harāc ile cānını halās kıldı.

(173b) Vākı^ca-i Sādise: Tekrār Kara Boğdān'ın ^cisyānı ve Kili ve Akkirmān havālīsindeki hüsrānı mesmû^c-ı Şehriyār oldukda fermān-ı ^cālem-medārları sādır oldı. Sene-i tis^c ve semānīn(889/-1484)'de Rûm-ili Beğlerbeğisi ^cAlī Paşa ve taht-ı hükmindeki ümerā ve ^cāmme-i sipāh u zu^camā nehr-i Tuna'dan geçdiler. Harāc-güzerān-ı ^catebe-i Pādişāhī olan Eflāk leşkerini önlerine katub, "**İkta^cı'l-**

hadīde bi'l-hadīd!" emr-i reşīdine imtisāli tecdīd kıldılar. Hareket-i mücāhidīnden gāfil bulunan sükkān-ı memleketi gāret buyurub, guzātı gark-ı emvāl ü ni^cmet ve tahrīb-i bilāda cüll-i himmet itdükden sonra taraf be-taraf serdārları tecessüs olundı. "Bāşed ki, mukābil ola" diyû (b197) dikkatler ile arandı. Lākin rûbāh-ı mezbûrın ol şīr-i pür-zora karşu gelmesi müyesser olmadı.

Hādise-i Sābi^ca: Sene-i ihdā ve tis^cīn (891/1486) hudûdunda yine Kili ve Akkirmān tarafından haberler gelüb, Hākim-i Boğdān tekrār ızhār-ı ^cisyān idüb, kal^caları muhāsara sevdāsında olduğını ve ol hisārlardaki mücāhidler taşra çıkub, küffār-ı hāksāra kılıç koyub, ehl-i İslām'a nusret ve küffār-ı bed-nāma kesret ü hezīmet vukû^cı tahakkuk buldığını i^clām itdikleridir ki, nāire-i gazab-ı Sultānī'nin fürûzān olmasına bā^cis oldı. Ya^cnī ki, ^cahd ü peymānı sıyub, tekrār dāire-i inkıyāddan taşra ayak basdıklarına hışm u ıztırābları ta^cayyün buldı. Bilā-tevakkuf ol serhaddeki Silistre sancağı Malkoç-Oğlı Bālī Beğ cenābına teveccüh kılındı ve ^cumûmen akıncı tāifesi ile nehb ü gāret-i bilād itmesi buyuruldı. Mīr-i müşārun-ileyh, me^ɔmûr oldığı üzere akınlar itdi. Niçe köyleri ve vilāyet-i küffārı yakub yıkub birbirine katdı.

Vākı^ca-i Sāmine: Yine Kara Boğdān fitnesi ve hükkām-ı küffārın birbirine mu^cāveneti zemzemesidir ki, livā-i Silistre ki, Bālī Beğ bin Malkoç'a virildi, ol nerre-şīr-i pīşe-i dār u gīr nihāyetsiz koçyiğitlerle serhadde vardı. Akıncı tāifesi ile müteveccih-i harb u kıtāl itdüği cāsûslarından işidildi. Ya^cnī ki, bir küllī akın dahī eyleyüb memleketleri seylāb-ı tīğ u kahrile garkāb eylemek kasdin itdükde

Hākim-i Boğdān, hem-civārları olan, bed-kişānla ve Cāsār-ı Ungurûs Krālı didikleri hāksār tarafından istimdād u istizhār itdükde zümre-i melā^cīn mezbûrın mu^cāvenetine vāfir ^casker gönderdiler. Mezbûr Bālī Beğ'e mukābil olub, fursatla bir yüz karalığı itmek sevdāsında mücidd oldılar. Vaktā ki, ol emīr-i büzürg-vār Prut nām nehri geçdi ve akıncı dilāverlerinden terktāz hidmetine me^ɔmûr olan gürûh-ı nusret-şükûhı seçdi. Her tarafdan āteş-i harb ü kıtāl kuvvet-i iştiğāl bulub, guzāt-ı dār u diyār gürûhā-gürûh nehb ü gāret-i aktār mühimmātına mübāşir oldı. Serdārları olan mīr-i nām-dār bir mikdār ādemle sāhil-i nehrde durdı. Ol makûle hücûm-ı ehl-i ^cudvān hālinde cüz^ɔī kimse ile kalması muvāfık-ı re^ɔy-i sāib değilken zor-ı bāzû-yı şecā^catine mağrûr olub, ihtiyār-ı mukātele kıldı. Ba^cde-hāzā küffār-ı ceng-āzmā küllī tantana ile bir yerden hüveydā ve alay alay zāhir u peydā oldukda mīr-i büzürg-vārın cenge tehālükini gördiler, "Fursat bizimdir" diyû üstine at koparub, alaya sürdiler. Serdārlarını gırre kılub, "Öninde bāş u cān fedā iderüz" diyû piyāz urdılar.

Nazm:

La^cnetu'llāhi ^caleyhi ve ^calā gayretihī
Ve ^calā men heceme'n-nāsü bi-tebe^ciyyetihī.

Nesr: Merkûm Bālī Beğ ki, vāki^c hāli bildi, "**el-Harbu hud^cah**" mazmûnını tedārüke cüll-i himmet kıldı. Ba^cz-ı bāş u cāna kalmaz civānları seçüb pusuda pinhān itdi ve kendüsi bir zümre-i yesīre ile bi'z-zāt **(174a)** mübāşir-i harb olub, sûret-i firār ile kemīn-gāh cānibine güzār eyledi. Kendüleri gālib ve ceyş-i müslimīni hārib zanneden küffār-ı muhārib, ardın ve öñin tedārüksiz gördiler.

Uğradıklarında kemīndeki fursat-güzārları bir özge zemzeme ile çıkdılar. Kimini kesüb ve kimini yakdılar. Zengüle-vār velvele-kirdār olan küffārın çanlarına ot tıkdılar.

Nazm:

Bark urdı yine silāh-ı heycā
Her yañadan āteş oldı peydā (b198)

Ejder gibi od saçardı nīze
Meyl eyleridi gören sitīze

Şebāşeb salınurdı tīğ-ı hûn-bār
Diñ diñ atılurdı tīr-i tayyār

Her zümrede bir garīb cünbüş
Her fırkada bü'l-^caceb goronbüş.

Nesr: Ya^cnī ki, kemīn-gāhdan bīrûn olan sipāh-ı bī-^cayb, mānend-i ricāli'l-gayb, nusret ü zafer bilā-rayb husûline bā^cis olub, küffār leşkerini sındırdılar. Ol fırka-i pür-hirās ü ^canīde, ru^cb-i "**Se-nülkī fī-kulûbi'llezīne keferu'r-ru^cb**"[1] nass-ı kerīmine mazhar düşüb, bakıyyetü's-süyûf olanlar ardlarına bakmayub, kaçdılar. Guzāt-ı nusret-güvāh, dünbāl-i küffārdan dûr olmayub, bir gün bir gice kovdular. Yetişdiklerini bī-cān u bī-ser kıldılar. Ba^cdehû mahall-i kıtāl olan sahrāya geldiler. Tarafeynden tu^cme-i şīr u şimşīr olanları yokladılar, onbeş nefer müslümān şahādet yollarına revān olmuş ve bin beş yüz nefer-i kāfirān sālik-i rāh-ı Dûzah olub, helāk ü tebāh kılınmış.

---

[1]) Kur^ɔân-ı Kerîm, II (Âl-i ^cİmrân), 151.

Nazm:

Zihī ᶜināyet-i Bārī, zihī kemāl ü zafer
Ki, müşrikīn-i muhakkar kılına zīr u zeber.

Vākıᶜa-i Tāsiᶜa: Adana ve Tarsûs kalᶜalarının fethidir ki, zikr olunan hisārların hükkāmı Mısr sultānına ᶜarz-ı tebaᶜiyyet idüb, sikke ve hutbe ānın nāmına olmağla ahyānen dāru'l-mülk-i Mısr melikine ilticāları ve Hodāvendigār cenābına mütābaᶜatle esās-ı bünyān-ı devleti müekked olan Zü'l-Kadr'lü ᶜAlāü'd-Devle kasdına ᶜArab leşkeri ile hücûm idüb, zemzeme ve gavgāları eksik olmayıcak Pādişāh-ı Cihān Anatolı Beğlerbeğisi Hersek-Oğlı Ahmed Paşa'yı ve Karamān Beğlerbeğisi Karagöz Paşayı taht-ı hükûmetlerindeki sipāh u zuᶜamā ve ümerā ile anların fitnesi defᶜine gönderdi ve kalᶜa-i Adana ve Tarsûs fütûhātını sipāriş itdi. Mütevekkilen ᶜale'r-Rabbi'r-Rahīm ᶜasākir-i Şehriyār-ı heft-iklīm, bī-havf u hirās u bīm ol cevānibe ᶜasker çekdiler. Ednā teveccühle Adana'yı feth idüb, mīr-livā, kādī ve diz-dār nasb itdiler. Baᶜdehû Tarsûs kasdına yürüdiler. Bi-ᶜināyeti'llāh ānı dahī memālik-i İslāmiyye'ye mülhak kıldılar. Ve bi'l-cümle anlara tābiᶜ burûc u kılāᶜ ve kasabāt u bikāᶜ u zıyāᶜ bi'l-külliyye müsahhar oldı. Sene-i tisᶜīn ve semāni-mie (890/1485) hudûdında sālimen ve gānimen pāytaht cenābına ᶜavdet olundı.

Li-Münşiihī:

Mā-hasal, serverān-ı bezm-i vegā
Nerre-şīrān-ı pīşe-i heycā

Kām-rān oldılar ganīmetle
Döndiler bār-gāha nusretle

Her dilīr oldı kām-yāb-ı cihān
Şād-mān oldı hep kihān mihān.

Hādise-i ᶜÂşire: Pādişāh-ı ᶜasrile Mısr sultānı Kayıt Bāy-ı kalīlü'n-nasrın muhālefet ve ᶜadāvetidir ki,

Evvelā: Cem Sultān kendüye ilticā itdükde dīn ü devletine lāyık olan fitne-i nāime defᶜine ᶜarz-ı kudret ü tevān iken nifāk u fesāda mübāşeret kıldı. Cem'in tekrār Rûm vilāyetine hücûmına ānın ilkāsı bāᶜis oldı.

Sāniyen: Ol tārīhde selātīn-i diyār-ı Hind'in eşher-i nām-dārı olan Sultān Muhammed Şāh Behmenī ve vezīr-i aᶜzamı olan Hvāce-i Cihān Mahmûd-ı kār-dān baᶜz-ı tuhaf u tefārīk ile bir çerb-zebān-ı ceriyyü'l-lisān resûl göndermiş iken Kayıt Bāy-ı mezbûr anlara yol virmedi. Gelen tuhaf-ı nevādire tatvīl-i yed **(174b)** idüb, kendüsi aldı. Resûl-i mezbûrın milk-i Rûm'a vusûline ruhsat virmedi.

Sālisen: Ebü'l-Feth-i nām-dār vefāt idüb, Pādişāh-ı bülend-iktidār serīr-i saltanatda cilvesini isbāt itdükde berā-yı taᶜziyet ü tehniyet mektûb ve ādem göndermedi. Çerkes-i nā-kesliğini bildirüb, (b198) riᶜāyet-i ādāb-ı mülûkāneden tegāfül gösterdi.

Rābiᶜan: Mülûk-i Zü'l-Kadriyye'den ᶜAlāu'd-Devle vüfûr-ı ihtisās ile hānedān-ı Âl-i ᶜOsmān'ın hizmetlerinde dāmen der-miyān olmuş iken Haleb ve Şām'daki nüvvābına ruhsat virdi, dāimü'l-evkāt anlarunla ᶜadāvet ü muhārebāt üzre deprenmelerine işāret kıldı. Bi'l-āhare ceyş-i kesīr gönderüb Zü'l-Kadriyye diyārına kasd-ı gezend ve

mazarratı mukarrer oldukda ki, mezbûr Alāu'd-Devle, Cenāb-ı Pādişāhī'den isti^cānet ü istimdād ve taleb-i muzāheret kıldı, Hodāvendigār-ı a^czam dahī Ya^ckûb Paşa'yı serdār idüb, ^casākir-i nusret-meāsirle feryād-res gönderdi. Fe-lā-cerem Şām u Haleb leşkeri ile harb u kıtāl-i muhkem sadedinde iken Zü'l-Kadriyye ^caskeri cünûd-ı Sultān istinādiyle kuvvet-i küllī buldı. Sadme-i ûlāda ceyş-i ^cArab münhezim kılındı. Hattā Haleb hākimi maktûl olub, niçe serdārları me^ɔhûz ü merbût kılındı ve niçesi bāş u cānından ayrılub, helāk ü tebāh olduğı tahakkuk buldı. Şāmiyān bi'z-zarûre "**Eyne'l-meferr**"[1] fahvāsı üzre halās u necāt yollarını cûyān oldılar, firār-ı bī-ihtiyārile Dimaşk-ı Şām'a zafer buldılar. Cünûd-ı Zü'l-Kadriyye ise anları ta^ckībe ve ele getürdüklerini katlile ta^czībe mukayyed iken bā-husûs sıngın leşkerin ardın sürüb perīşān beşer ve onar atluların gāret-kunān iken havāss-ı Sultān-ı Mısr'dan mu^cāvenete gönderilmiş bir ceyş-i kesīf zāhir oldı. Tefrika hālindeki Rûm ^caskerine silāh u nāvek ü rimāhla koyuldı. Tenhā düşürdüklerini şīrān-ı kārzārdan niçe dilīrleri hāke düşürdi. Meğer ki, ol hīnde zāhir olan Mısr hayālleri Özbek nām emīr-i dilīre koşulmaydı. Sultān-ı nusret-nişān cānibinden Tarsûs ve Adana kal^caları istihkām üzere ta^cmīr olunması husûsını işidüb ihtiyāten men^c u def^ci kasdına gönderilmişidi. Vaktā ki, ^cAlāu'd-Devle leşkerini perīşān kıldılar, ittifākla Mısr u Haleb cünûdı Adana ve Tarsûs hudûdına geldiler. Ümerādan dāmād-ı Pādişāhī olub, ol kal^caların ta^cmīri hizmetine me^ɔmûr olan Ferhād Beğ ve Mûsā Beğ nām dilīrler ile alayların bağlayub mübāşeret-i harb tedārükin gördiklerinde devīdār-ı Özbek-i Mısrī "Biz sizünle cenge me^ɔmûr

[1]) Kur^ɔân-ı Kerîm, LXXV (Kıyâme), 10.

değiliz. Ancak serhaddimizi hirāsete gelmişiz" haberin gönderdikde sāde-dilān-ı Rûm, akvāl-i fāsideye inandılar. Çadırlu çadırına çekilüb, ferāgat ^cālemine vardılar. Ba^cde-mā ol Çerkes-i nā-kes-i bī-pervā ^cale'l-gafle ceng-āzmā oldı. Emīr-i mezbûrān üzerine alay sürdi. Bu tarīkla ^casker-i İslām sınub ol iki emīr-i kebīre şehādet şerbetini içirdiler. Bu kerre āteş-i gazab-ı Sultānī dibelik fürûzān oldı. ^cAsākir-i nusret-meāsire tenbīh-i muhāsara fermān olunub, ulaklar ile ahkām-ı ^caliyye gönderildi.

Hādise-i İhdā-^cAşer: Cüyûş-ı Mısr'ile cünûd-ı Sultān-ı bāhiru'n-nasr mukātelesidir ki, Anatolı Beğlerbeğisi Hersek-Oğlı Ahmed Paşa Karamān melikü'l-ümerāsı Karagöz Paşa ve Hızır Beğ merhûmın oğlı olub, mīr-i mīrān-ı Rûm olan Muhammed Paşa, Hersek-Oğlı'na muāvin moşuldı. Tarsûs ve Adana fethine ve Mısr'dan gelen leşkerin ol havālīde sebātı mukarrer ise men^c u def^cine emr-i ^cālī sudûrı tahakkuk buldı. "Gürûhā-gürûh bu zikr **(175a)** olunan serverāne şevket-i şükûh, kat^c-ı menāzille Adana hudûdına ki, vardılar"[1] Şām u Haleb ümerāsı ile sipeh-sālār-ı cünd-i ^cArab olan (b199) Özbek-i devīdār ile mukābil tertīb-i sufûf ve tergīb-i sunûf istimāletine mukayyed oldılar.

Li-Münşiihī:

Garaz-ı nisbet olsa bir yerde
Nusret olmaz hücûm-ı leşkerde

Yek-dil ü yek-cihet gerek merdān
Ki ola feth u zafer nişānı ^ciyān.

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

Mukaddemā Rûm-ili Beğlerbeğisi ᶜAlī Paşa Tarsûs üstine gönderildi ve serdār-ı aᶜzam Dāvûd Paşa, āsitāne kulları ile Bolgār Tāğı'ndan aşub Varsak vilāyetinin ser-hayl ü rüesāsından **(175b)** kimini siyāsetle helāk eyledi ve niçesini ağırlayub, hilᶜatlerle hākim-i bī-bāk eyledi ve bu sefer-i nusret-eserde Ramazān-Oğlı Eylik bin Ramazān nām esīr-i Türkmānān ile daᶜvet olunub fermāna mütābaᶜat kıldı. Bināen ᶜalā zâlik, bendegān-ı dergāha ilhāk olunub kendüye küllī iltifāt u rağbet kılındı. Āl-i Ramazān'ın selātīn-i ᶜOsmāniyān'a evvelā ᶜarz-ı ᶜubûdiyyetleri gālibā bu defᶜa vākiᶜ olan mütābaᶜatlarıdır. Ebü'l-Feth-i nām-dār zamānında mülāzemet-i dergāh itdikleri kütüb-i tevārīhda mestûr değildir ve bunların tafsīl-i ahvāli Sultān Selīm Hān feth-i Mısr'ile kām-rān olduğı mahalde müstakill faslile beyān olunmuşdur.

Hādise-i Sālise-ᶜAşer: Sene-i ihdā ve tisᶜīn(891/1486)'de evvelā Ḫākim-i Kara Boğdān ilçiler gönderüb harāc irsālini tafsīl eyledi. Hezār tazarruᶜla ᶜarz-ı ᶜubûdiyyetine bināen ıslāh-ı mā-beyne ruhsat buyurulub, ilçisine ruhsat-ı insırāf virildi.

Kezālik sene-i mezbûre Şevvāl(Ekim)'inde Ungurûs Krāli'nin Yahşī-Oğlı nām, şecāᶜatle şöhre-i küffār-ı liyām, bir bānı gelüb, ᶜarz-ı mütābaᶜat itdi. Baᶜde husûli'l-merām mücāz u meᵓzûn çekildi ve gitdi.

Li-Münşiihī:

Ulu melᶜûn idi katī ol seg
Kāse-līs idi bezmine niçe beğ

Her segin kadrini ol kelb-i kebīr
Bilüridi nakīr u ger kıtmīr.

Nesr: Vaktā ki, Semendire muhāzīsine konmuş, Gāzī Mustafā nām mücāhid-i hizebr-intikām subh u şām ardınca olmağla ol menzilde fursatını bulub düşürmüş, mezbûrın üstine at salub, ser-i kem-bahtını ve vechini pür-zahm idüb helāk eylemiş. Meğer kim, mücāhid-i mezbûrın bān-ı mağrûr sābıkā bir karındāşını sīha çevirüb kebāb itmiş imiş. Bu yüzden intikāma mücidd olmasına bāᶜis bu imiş.

Vākıᶜa-i Rābiᶜa-ᶜAşer: Rûm-ili Beğlerbeğisi ᶜAlī Paşa vezāretle serdār olduğı, Mısr u Şām leşkerinden ahz-i intikāma meᵓmûr kılınduğıdır ki, sene-i selās ve tisᶜīn(893/1488)'de sipeh-sālār-ı mezbûra Rûm-ili Beğlerbeğisi Halīl Paşa ve taht-ı hükmindeki dilīrān-ı memālik-küşā ve Anatolı ve Karamān leşkerindeki dilīrān-ı ceng-āzmā bi'l-ittifāk Adana'ya vardılar. Evvelā istihkām üzere Adana'yı ve Tarsûs kalᶜalarını ᶜimāret kıldılar. Baᶜdehû Payās kalᶜasına vardılar ki, ol zamānda Ayās kalᶜası anılurdı. ᶜArab hayline müteᶜallik olan hafaza ve dizdārını kaçmış buldılar. Emr-i serdār ile kalᶜayı yıkub, hāke berāber itdiler. Baᶜdehû kûh-ı Bolgār dāmenindeki Nemrûd ve Melvāne nām kalᶜaları aldılar. Dizdār ve merdān-ı hisār koyub, zabt u rabtile hısn-ı hasīn kıldılar. Andan sonra Rûm-ili Beğlerbeğisi Halīl Paşa ol kalemlerdeki ümerāyile Sīs kalᶜasını teshīre gitdi. Berāy-ı maslahat-ı ihtimām ᶜAlī Paşa dahī ardlarınca vardı idi. Nice günler top ve tüfengle döğüb zebûn itdikden sonra emān alub, kalᶜayı teslīm kıldılar. Husûsā ki, Sittī Beğ melikü'l-ümerā-i Şām idi ve ol kalᶜasının muhāfazasına meᵓmûr kılınmışidi. İkiyüz nefer ādem ile der-zincīr idüb, ᶜatebe-i ᶜulyāya (b200) gönderdiler. Gıbbe zālik tekrār Adana üstine yürüyüb, kalᶜasını ve sûrını kemāl-i

ihkâmla[1] ta^cmîre mukayyed oldılar. Bu esnâda ki, Gurre-i Ramazân (9 Ağustos) idi, Mısr u Haleb ve Şâm ᶜaskeri Bukrâz tâğından tecâvüz ü ᶜubûr eyleyüb cünûd-ı muğriyetle kıtâle hâzırîn oldı. Âyinlerince Sultân-ı Mısr olmağa yakın olub, ikinci emîr olan Özbek üçünci rütbedeki Tîmûrtâş-ı sâhib-silâh ve dördünci rütbedeki Emîr-i Âhûr-ı Aᶜzam olan Emîr Kansu ki, Hamse-mie dimekle meşhûr vâlî olan el-ân diyâr-ı Mısr'da nesl-i maᶜrûfı mezkûrdur, bunlardan mâ-ᶜadâ ikişer bin neferli ümerâ ve biner âdemli rüesâ ve ᶜİzz Beğ, ᶜAyvaz Beğ, Perşûz Beğ nâmındaki dilîrân-ı ceng-âzmâ ve ᶜumûmen Etrâk-i Şâm'lu **(176a)** ve evlâd-ı Ramazân ve ebnâ-i Turgûd nâmına bellü başlu kabâyil-i ᶜUrbân ve Türkmânân bi-esrihim hücûm-ı tâmm ile yürüyiş idüb, kûh-ı Bukrâz'dan inmede iken, Ahmed Paşa bin Hersek ki, ol târîhde kapudânlığla Gelibolı hâkimi idi, tonanmâ-yı humâyûn ve sefâyin-i zafer-makrûn ile ol sâhilde hâzır bulundı. Mısr u Şâm leşkerini topa tutub, aslâ ᶜubûra fursat virmedi. Cümlesi ᶜâciz ü fürû-mânde kaldılar. Ne tedârük ideceklerini bilemediler. Hikmet Hodâ'nındır, nâgehân şiddetle ber-bâd-ı vezân kaldılar, zâhir oldı. Yiniçerî'yi birbirinden ayırub, hᵛâh u nâ-hᵛâh ol sâhilden içerü sürdi ve bu fursatda Mısriyyân tâğdan nüzûl idüb, Kızıl Irmâğ'ı geçdiler. Aᶜniyâ nâm sahrâda ᶜasâkir-i İslâm'a mukâbil oldılar. Tarafeynden ki, safflar bağlandı, muhanneslerin âteş-i havfile ciğerleri tâğlandı.

Nazm:

Yaᶜnî ki, bezendi deşt-i heycâ
Cündîlere değdi ceng ü yağmâ

[1]) Bu kelime (b) nüshasında "ihtimâmla" seklindedir.

Tâ ki niçe atlu cest ü çâlâk
Her birisi çıkdı bî-bâk

Her naᶜre-zen zemîne matlûb
Her şast keje zamâne âşûb.

Nesr: Serdâr olan ᶜAlî Paşâ-yı nâm-dâr ve Kızıl Ahmed Beğ veledi İsfendiyâr ve Turhân-Oğlı ᶜÖmer Beğ nâmındaki büzürg-vâr ve Mustansırî Mahmûd Beğ didikleri bülend-iştihâr kalb-i leşkerde cân gibi cây-gîr oldılar. Ümerâ-i Anatolı ve aᶜyân-ı memleket-i Karamân, husûsâ Sinân Beğ nâm dilîr ve Karamân Beğlerbeğisi Yaᶜkûb Paşâ-yı sâhib-tedbîr ve Süleymân Beğ nâm rûşen-zamîr ve Veliyyü'd-Dîn-Oğlı Şâᶜir Ahmed Paşa gibi müşîr-i dil-pezîr, Serdâr'ın yemîninde turdılar. Kemâ-yelîk tertîb-i sufûf idüb, alaylar bağladılar. Rûm-ili Beğlerbeği nâmındaki ceng-âzmâ ve taht-ı hükmindeki sipâh u zuᶜamâ cânib-i yesârda saff saff turub, müterakkıb-i harb u kıtâl oldılar.

Uğurlarında ise, talîᶜa-i [sipâh-ı][1] evlâd-ı Evranos Beğ ve havâss-ı ümerâdan İskender Beğ, husûsâ bahâdır-ı nâm-dâr ᶜÎsâ Beğ [ve Ohri hâkimi Hüseyn Beğ][2] çarkacılığe mübâşeret itdiler.

Li-Münşiihî:

Mâ-hasal her mücâhid-i kattâl
Kıldı şîrâne harb u darb u kıtâl

Kıldılar darb u harbe meyl-i tamâm
Nerre-şîrân-ı Erdeşîr-kıyâm.

[1]) Bu kelime (b) nüshasında yok.
[2]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

Nesr: ᶜAsâkir-i Mısr tarafından dahî Tîmûrtâş, çarkacılara sâlâr u bâş olub, hâssıyye-i kiyân-ı Sultân-ı Mısr olan dörtbin nefer dilîrân sâhib-perhâş ile harb u kıtâle koyuldı.

Li-Münşiihî:

Yine eyledi pürdilân cidâl
Yine cûş itdi bahr-i harb u kıtâl

Yine bayraklar açıldı rengâ-reng
Nerre-şîrân pîşe-zâr-ı direng

Rişte-i rahşile pür oldı zemîn
Oldı her hıng-i ceng ᶜayn-ı tinnîn

Her mücâhid göründi bir dırgam
Her mübâriz geçindi pîr-i dijem.

Nesr: Hâlâ ki, ol mertebede bunlar makhûr oldılar. Bu kerre kalbi kalbe, (b200) yemîn yemîne, yesârı yesâra mukâbil ve hasm birbirleriyle taraf taraf mukâbil olub, alub virmede iken Anatolı ve Karamân leşkeri inhizâm buldı. Evlâd-ı Evranos'dan ᶜÎsâ Beğ ve Süleymân Beğ ol maᶜrekede şehîd oldı. Tîmûrtâş-ı zahm-horde hayât-ı tâze bulub, Turgutlu ve Ramazanlu ile Karamân Beğlerbeğisi Yaᶜkûb Paşa'nın ardına düşdi. Ordularına varınca girîz ile sitîzleri tahakkuk buldı. Cidden yesârdaki Rûm-ili kolundan ve kalb-i ᶜaskerdeki serdâr tarafından bir haber-i sahîh almadın mücerred cümlesini şikest itdük sanub, ordû-yı ᶜasker-i Rûm gâretine ve nefâyis-i ahmâl ü emvâl tahmîline mübâşeret kıldılar. [Hattâ zîr-i bâr-ı girân olub yürüdiler, yurdlarına firâr kıldılar][1]. Ammâ Anatolı'ya mukâbil olan Haleb

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

dilâverleri, kalb-i ᶜasker-i Rûmiyân'ı cibâl-i râsih gibi yerinde pây-dâr ve kesr u inhizâmdan berî ve intizâm-ı sufûfla ber-karâr gördükde anlar **(176b)** Haleb yolunı tutub şitâbla gitdiler. Ne bir kerre tevakkuf kıldılar ve ne ardlarına nazar itdiler.

Bu hâletde Serdâr ᶜAlî Paşa ve sipeh-sâlâr-ı Mısriyyân olan Özbek, birbirlerine mukâbil olub, harb u darb ve kıtâl-i bî-irtiyâb mukarrer oldukda Yiniçerî zümresi cidden yerinden ayrılmadı. Her biri bir ejder-i âteş-feşân olub, esnâ-i cengde bâş u cân fikrini kılmadı.

Li-Münşiihî:

Görmedi devr-i dîde-ver deyyâr
Böyle harb-i ᶜazîm-i âteş-bâr

Hûn-i düşman ki oldı âb-ı revân
Mâr u mâhîye döndi tîğ-ı yelân

Atı her bir dilâverin dem-i ceng
Oldı deryâ-yı hûn içinde neheng.

Nesr: Bu tarîkla Mısrî'ler şikest olub yüzleri döndi. Ser-dârları horyâd bahâdırlığın idüb, yanındaki şirzime-i kalîle ile kerreten baᶜde uhrâ ᶜAlî Paşa'ya hücûm itdikde Yahyâ Paşa kemâl-i secâᶜatle nümâyân olub, ser-dâr kolına muᶜâvenet ü imdâd üzere oldı. Her tarafdan sâlâr-ı sufûf olan dilîrân kuşte ve bî-dermân ve hâke yeksân ve mordeleri püşte püşte nümâyân olub, bir derece cidâl ü kıtâl tahakkuk buldı ki, tâ zulmet-i şâm peydâ olunca tîğ kîn-i niyâma

girmedi. Ahşâm zamânı yetişmeyince Şâmîler ile Mısr'ın cündîlerinin kılıç gibi yüzleri dönmedi.

Li-Münşiihî:

Kanlar saçılub ᶜarsada hûn-âbe döküldi
Sad nîze dikildi dahî çok sîne söküldi

Başlar kesilüb kanlar akub çınladı ᶜâlem
Safflar sökilüb kan getürüb lâşe-i dem dem

Mevc urdı fenâ bahri tâzelendi hevâdan
Bayraklar ol emvâca şebîh oldı kazâdan

Çok gövdeleri kan götürüb oldı revâne
Bahr-i ᶜademe yaᶜnî nişân virdi zamâne.

Nesr: Bi'l-âhare sebât u karâr ᶜAlî Paşa kolunda, inhizâm u firâr Özbek cânibinde idüği mukarrer oldı. Karamân ve Anatolı zahm-horde olmağla Rûm-ili Beğlerbeğisi Halîl Paşa çendân nusret ü zafer behresini bulmamağla ardlarınca varılmağa baᶜzı kâr-dîde beğler ruhsat virmedi. "**eş-Şecâᶜatü sabru sâᶜah**" mefhûmınca sebât u temkîn ihtiyâr olundı. ᶜÂkıbet vakt-i ᶜişâda ser-dâr-ı Mısriyyân ve bakiyyetü's-süyûf olan dilîrân Nehrevân'ı geçüb ordularına gitdiler. ᶜAlî Paşa ve nâm-dârân-ı kişver-küşâ zümresi dahî muᶜasker-i humâyûna toğrıldılar. Garâbet bundadır ki, ᶜAlî Paşa orduya varmayınca Anatolı ve Karamân leşkerinin zaᶜf hâlini bilmedi. Özbek dahî muᶜaskerine vusûl bulmayınca (b201) Haleb cünûdının firârından haber-dâr olmadı. Ve bir haber-i cân-keş dahî işitdi ki, Kapudân Ahmed Paşa firâr iden Haleb'lerin [yollarına][1] er dökmüş, ekserini

[1]) (b) nüshasında bu kelime "ardlarına" şeklindedir.

tuᶜme-i şîr-i şimşîr idüb az kimse kurtulmuş. Ve bi'l-cümle ᶜasâkir-i Mısr u Şâm ol gice sabâha-dek at arkasında turdılar. ᶜAle's-sabâh Rûmiyân ordusını tecessüse Turgûd-Oğlı'nı gönderdiler. ᶜAlî Paşa yât u yarâğı ve zahm-hordeleri Adana kalᶜasında koyub, şol mühimmât ki, hasânet ve muhassenâtdandır, tekmîl idüb, [Hirakliyye'ye][1] toğrı çekildüğini tahakkuk itdiler. Umdukları gibi bulmayub, zaᶜf u inhizâm anlarda dahî tamâm idüğini bilüb, ᶜale'l-fevr atlandılar, gelüb anların muᶜaskerine kondılar ve Adana kalᶜasını muhâsara idüb, mancınıklar ve toplarla tedârüke meşgûl oldılar. Eğerçi ki, fethi muhâl görinürdi, hısn-ı hasîn olmağla teshîrine mecâl olmaduğı bilinürdi. Lâkin be-hikmet-i Kirdigâr barut hazînesi harîk-ı şerer-bâr oldı. Emîr-i kalᶜa ve kutvâl ol âteşin itfâsına meşgûlken âteş tokunan topların **(177a)** darbet-i hevl-nâki ile anlar tahî helâk ü tebâh idüği taᶜayyün buldı. İçindeki kibâr u sığâr birkaç gün tayanub, mukâvemete mecâlleri olmamağın kalᶜayı Mısrî'lere teslîmleri muhakkak oldı.

Li-Münşiihî:

Oldı zâyiᶜ bu denlü renc-i nüfûs
Bozdı her kârı tâliᶜ-ı menhûs

Gitdi yât u yarâğ-ı ehl-i hisâr
Yakdı yandırdı cümlesin ol şerâr.

Nesr: Ammâ ᶜAlî Paşa hezîmet ü inkisâra müteᶜallik umûrı ᶜarz u ifşâ idüb, mesmûᶜ-ı Pâdişâhî oldukda bir emr-i şerîf vâkiᶜ oldı ki, "İbtidâ-i ceng ü peykârda rû-gerdân olan muhanneslerden bundan evvel dahî fitnesi zâhir olan Karagöz Paşa ki, ol hînde ümerâdan idi

[1]) (b) nüshasında bu kelime "her kalᶜaya" şeklindedir.

ve Kaysariyye Beği Yular Kasdı Sinān Beğ ve Karaca Paşa-Zāde İskender Beğ ve bunlara muᶜādil nice ümerā vü ruesā bend ü selāsile çekildi. Kemāl-i hakāretle ikiyüz mikdārı hāris ü nigeh-bān koşılub, ᶜatebe-i ᶜulyāya gönderildi. Hīn-i vusûlde mā-ᶜadāsı Yinihisār'da habs olundı. Karagöz Beğ'in bir-iki kerre bu vechile kabāhatı zāhir olmağın meydān-ı siyāsetde boynı uruldı. Niçe rûzgārdan sonra ol mahbûs olan güneh-kārān bāş u cānları ile ıtlāk kılındı. Fe-lā-cerem rütbe-i eyālet ü emārete bir dahī lāyık u sezā-vār görülmedi.

Gıbbe zālik bu hādisenin gāyetinde sene-i erbaᶜ ve tisᶜīn (894/1488) hāletinde Pādişāh-ı ᶜÂlemiyān üç duhter-i bülend-ahterini tezvīce rağbet-kunān olub, ümerā-i ᶜizāmdan birini Dāvûd Paşa-Oğlı'na, ikincisi Uğurlu Muhammed Hān-Oğlı Ahmed Mīrzā'ya, üçüncisini Nasûh Beğ nām dilīr-i kār-dāna virdi. Cemᶜiyyet-i kübrā ve sûr-ı meserret-i bī-intihā tertīb olundı.

Li-Münşiihī:

Oldı serā-perde-i vuslat ᶜiyān
Tā ki o dem vāsıl ola cāna cān

Lahm-i tarī bezl ide şehbāzına
Süğlüni bek göstere dem-sāzına

Kufli bozub feth-i tılsım eylese
Gence sadefdür diyû ism eylese

Lülesi yākût ola laᶜl-i āb-gāh
Dürrile güher katarāt-ı miyāh

Nādir olur böylece pûşīde-ser
Zāhirinün bātınınun sırrı bir

Bahri dü-nīm itdi ᶜasā-yı Kelīm
Līk bu bahrin sadefidir dü-nīm.

Nesr: Gıbbe zālik Cenāb-ı İlāhī'den dāru'l-mülk ᶜāsīlerine hışm-ı nā-mütenāhī zāhir oldı. Yaᶜnī ki, der-ᶜakab bir zelzele-i ᶜazīme vākiᶜ olub, dāru'l-mülk Edirne'nin mināreleri yıkıldı. Ebniye-i müstahkemeden cüzʾī nesne kurtuldı.

Li-Müellifihī:

ᶜİbret almāğiçün güneh-kārān
Ditredi korkudan zemīn ü zamān

"Neyler üstümde ehl-i cürm?" diyû
Sevr-i hāk oldı havfden lerzān.

(b201) Vākıᶜa-i Hāmise-ᶜAşer: Ser-dār-ı mellāhīn ve sālār-ı deryā-güzār-ı ganīmet-karīn, aᶜnī bihī Kemāl Reīs nām korsān, hadd-i zātında Kara Burun'dan kopub, Eğriboz'da ᶜazebler reīsi iken bir kālite tonadub, dīb-i Frengistān'a inüb, leb-i deryādaki kalᶜaları ve sükkānının bahr-i mālih gibi burunlarına tuzlu sular koyub, giderek gemisi çoğalub levend-i mellāhlarına bāş u bûğ olub, hükkām-ı diyār-ı Freng bunun korkusundan bī-karār u bī-direng iken bir şeb, Zivārlite adasına varmış, bir tarīkla beğ-zādesini ele getürmiş, mezbûrı vāfir akmişe yükleri ile pīş-keş [idüb evvelā Gelibolı'da kapudān olan Arnāvud Sinān Beğ'e gelmiş, ānın ᶜarları ile der-i devlete gelüb, pīş-keş][1] çekmiş, gulām-ı sāhib-cemāl, hadd-i iᶜtidālde bir tāze nihāl olmağın hazīneye alınub, Kemāl Reīs'e yevmī elli akçe **(177b)** ᶜulûfe

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

ta^c^yīn olunmuş ve civān-ı mezbûrın hüsn ü cemāli beyānında Mevlānā Neşrī mübālağa idüb, "Farazā harem-i muhterem halkından fi'l-cümle fehm ü iz^c^āna kādir olanlar ol hûb-rûnın çehresi mir'ātine nazar idemezlerdi. Sarf-ı basar itdikleri takdīrce gözleri kamaşub āfitāb-ı ^c^ālem-tāb gibi ser-pençesi kullābından necāt u halās tarīkına gidemezlerdi. Ehl-i takvā olan sālik-i murtāzlar ki, yüzine bakarlar, "**Fe-tebāreka'llāhu ahsenü'l-hālikīn**"[1] āyetini okuyub kendülerden geçerlerdi. Meselā şürb-i müdām mezheblerinde kan içmek gibi olan perhīz-kārlar, cām-ı la^c^lindeki şarāb-ı gül-fāme bakub, keyfiyyet-i şevk u garāmı ki, gözlerine getürirlerdi, ser-mest ü evgār u ser-hoş kûçe-i hammār olub, niçe rûzgār ol keyfiyyet-i humārı başlarından savamazlardı".

Li-Münşiihī:

Kimin gözler gümān gizlerdi gözler görmedik gözler
İşidilmiş değildi anda olan sükkerīn sözler.

"Ne yüzle rûyine karşu görindin sen?" diyû her gün
Anā nûrın virir sānurlar ammā ānı gün yüzler.

Nesr: Gıbbe zālik dāimā rāh-ı gazāya sālik ve deryā yüzlerindeki küffārdan iğtināma mütehālik olmağın bundan mā-^c^adā bir def^c^a dahī Kemāl Reīs bir küllī nusret ü zafer buldı. Ya^c^nī ki, ruy-i deryāda bir fursatla küffār tonanmasına rāst geldi. Neberd-i ^c^azīm ve kār-zār-ı dilīm idüb, niçe pāre gemilerin aldı. Rûy-i deryānın levendlerini ganāim deryāsına müstağrak kıldı ve nihāyetsiz hizāne

---

1) Kur'ân-ı Kerîm, XXIII (el-Mü'minûn), 14.

vü tefārīk ve akmişe-i bī-girān ile der-i devlete gelüb, mirāran ri^c^āyet olundı.

Hādise-i Sādise-^c^Aşer: Dāmād-ı Pādişāhī olan Sultān Ahmed Mīrzā ser-encāmı ve Tebrīz tahtına sultān olub, husûl-i merāmıdır ki, merhûm Ebü'l-Feth-i nām-dār Uzun Hasan nām fermān-kārla ceng itdükden sonra iki yıl hayātda oldı. Ba^c^dehû vefāt idüb, milket-i ^c^Acem, ferzend-i kebīri Halīl Sultān'a nakl eyledi. Az zamānda ol dahī katl olunub, karındāşı Sultān Ya^c^kûb serīr-i memlekete cülûs kıldı. On yıl mikdārı saltanatdan sonra o dahī mesmûmen helāk olub, Bāysungur eyālet itdi. Az zamānda ol dahī gitdi. Tāc u tahtı, Sultān Maksûd-Oğlı Mīrzā Rüstem'e nakl itdi.

(b202) Li-Münşiihī:

Mülk ü millet tīğ yāft karār
Fāsıl-ı hakk u bātıl ez-heme kār.

Nesr: Fe-ammā henüz Sultān Hasan hayātında Uğur Muhammed Mīrzā nām oğlı, babasından rû-gerdān olub, Ebü'l-Feth-i nām-dāra gelmişidi. Hattā Sivās sancağı kendüye arpalık nāmına virilmişidi. Ba^c^de zamān mezbûr Hasan-ı Dirāz, bir hīle ile ānı helāk itdi. Onbeş yaşında Ahmed Mīrzā nām oğlı kalub, kaçarak Sultān Bāyezīd cenābına cān atdı.

Fe-lā-cerem ol Şehriyār-ı muhterem, ānın dürr-i vücûdını gark-ı deryā-yı cûd u kerem kılub, niçe rûzgār hüsn-i iltifātla terbiyet-i bī-şümār itdükden sonra bir duhter-i bülend-ahteri ile tezvīc itmişidi. Ol dahī nüvvāb-ı kām-yābla alışub, milk-i Rûm'da eğlenib kalmışidi.

Li-Münşiihī:

Devlet ān-rā be-terbiyet-kārī
Felek īn-rā be-terbiyet-dārī.

Nesr: Vaktā ki, dāru'l-milk Tebrīz Rüstem Mīrzā'ya değdi. Ümerāsı ile hüsn-i mudārāya sālik olamayub, mā-beynlerine fitne vü fesād hulûl itdi. Tā ki, ümerā-i milk-i ᶜAcem'den Hasan bin ᶜAlī Beğ nām dilīr-i fermān-kār-ı rûşen-tedbīr Mīr-zā-yı müşārun-ileyhi ziyāret sûretinde Rûm'a geldi. Milk-i Tebrīz kendinin hakk-ı sarīhı olub, ümerā, makdemine muntazır idüğini **(178a)** bildirdi. Lākin dāmād-ı Pādişāhī olmak ᶜalākasın ki, gördi, rızā-yı hātır-ı Pādişāhī ile ᶜazīmet muhāl idüğini zuᶜmınca tahkīka irgördi ve nihāyet kavl ü karār ve hufyeten niçe goftār idüb, kendüsi icāzet aldı ve gitdi. Mīrzā-yı nām-dār maᶜrifetiyle yollarda cā be-cā yarār ādemler emānet itdi. Bi-tarīkı'l-firār Mīrzā-yı büzürg-vār geşt ü güzār itdükde alub binmek üzee sipāriş itdi ve duhterini ᶜizz-i huzûra gönderdi. Âhira'l-emr "**Hubbu'l-vatan mine'l-īmān**" der-bālīn-i kalb-i Mīrzā'da cûşān oldı. Bir gice havāss-ı huddāmiyle bir sandala binüb, Üsküdār'a geçdi. Ber-vech-i ılgār çekilüb, altı günde Erzincān hudûdına yetdi ki, milk-i mevrûsının ser-haddi idi. Ve bu kazıyye sene-i isnā ve tisᶜa-mie Cemāziye'l-Âhir'i evāsıtı(11-20 Cemāziye'l-Âhir 902/13-23 Şubāt 1497)'nda vukûᶜ bulmuşidi. Muhassal-i kelām, Mīr-zā-i be-nām ki, ol sınura vardı, ᶜumûmen ümerā ve Rüstem'den rû-gerdān olan ᶜasākir-i bī-intihā mezbûrı karşuladılar. İttifākan önine düşüb, Sultān Rüstem'in üstine iletdiler. Rüstem Hān'ın dahī Hibe Sultān nām bir vezīri hiyānet kıldı. Evvelā hizānesini bir hīle ile alub, Sultān Ahmed'e

getürdi. Sāniyen delālet üzerine vardı, ānı Tebrīz'den küçurub, sene-i mezbûre Ramazān(Mayıs)'ında Tebrīz tahtına cülûsı mukarrer oldı.

Li-Münşiihī:

Habbezā Hüsrevī vü ᶜahd-i şebāb
Baht-ı fīruz u müctemiᶜ-i esbāb

Nev-civānī vü tāliᶜ-i mesᶜûd
Şāhid-i dest der-hizāne-i cûd!

Nesr: Baᶜdehû Rüstem Hān'ın ardınca varub sene-i mezbûre Zi'l-Kaᶜde(Temmûz)'sinde katli tedārükini gördi. Bu mertebelerden sonra Sultān Bāyezīd Hān cenābına saltanatı müjdesini gönderüb, ᶜarz-ı ᶜubûdiyyet eyledi.

Nazm:

Resīde müjde-i cān-bahş u hurrem
Ki şod dāmād-ı Sulān-ı Şāh-i ᶜÂlem.

Nesr: Baᶜdehû sene-i selāse ve tisᶜa-mie (903/1498) hudûdında ümerā-i nām-dārından Mansûr Beğ nām bir muhtārı gönderüb, zevce-i ᶜafīfesi olan sultānı recā itdi. Müşāvere-i vüzerā ve ᶜülemā ile irsāli tecvīz olunub, ol muhaddere-i mestûre küllī şevket ve zīb ü zīnetle gönderildi.

Selātīn-i Âl-i ᶜOsmān'dan birine mukadder olmayan dāmād-ı saltanat-nihād, Hān Bāyezīd-i ᶜālī-nijād cenābına müyesser oldı. Niçe yıl hüsn-i zindegānīden sonra Sultān Ahmed Mīrzā'ya ki, Hibe Sultān nām vezīri hiyānet itdi, kendüsi dahī leşker çeküb ol fitnei izāle içün

varub tekābül-i tarafeyn oldukda dilāverān birbirine hamle itdi. Göz gözi görmez olub, rûy-i zemīni gubār büridi. Sultān Ahmed ol aralıkda nā-bedīd oldı. Hayātı ve memātı her giz maᶜlûm olmadı.

Âsāyiş-i hānedānī olan Sultān-ı zī-şān bu hāli işidüb, Tebrīz'den göçdi. ᶜAle'l-fevr Erzincān hudûdına gelüb, vālid-i büzürg-vārına ādem gönderdi, tā ki, istikbāline cünd-i kesīr ile bir vezīr gönderilüb, Kostantıniyye'ye getürildi.

Li-Münşiihī:

Neyler yabānda duhter-i Sultān-ı nām-dār?
Lāyık budur ki, ᶜazm ide dergāha bī-karār.

Deryā-yı saltanatda sarāy-ı Şeh-i Cihān
Oldı sadef-i benāt āna çün dürr-i şeh-vār.

Gördi muhadderāta yakışmaz müsāferet
Ol hāle kābil olmadı bir dahī Şehriyār.

Nesr: Baᶜde-mā bu mahall-i lāzimü'l-inşā Mısr leşkerinin tekrār memālik-i mahrûseye taᶜarruzları (b202) ve Hodāvendigār-ı İslām'ın bi'z-zāt bilād-ı maᶜmûre-i ᶜArab, yaᶜnī ki, hıtta-i Mısr u Şām ve Haleb feth u teshīrine teveccühleridir ki, ihtimām-ı tāmmile mukaddemāt-ı fütûhāta mübāşeret olundı. Bilād-ı ᶜArab şehriyārından intikām-ı tāmm almak sadedinde oldı. Evvelā ᶜasker ve ser-dārları ve ol serhaddlerin ehl-i vukûf olan **(178b)** kār-zārları böyle haber virdiler ki, Zü'l-Kadr-Oğlı ᶜAlāu'd-Devle niᶜmet-horde-i dûdmān-ı ᶜOsmāniyān olub, ekseriyā bunca gavgālar ve iki İslām pādişāhı mā-beyninde olan ceng ü cidāller, ser-cümle ānın başı

altından iken yine dü-rûlığın komaz, fitne-cûluk ser-çeşmesinden ferāgatle el yumaz, gāh bu cānibe hevā-dār geçinür ve gāh Sultān-ı Mısr'a rām olur, ᶜArab ser-dārına baş indirir.

Hākān-ı ᶜAsr'a elbette bunun tedārüki görülmek lāzımdır. Zīrā ki, "İki pādişāh-ı ᶜazīmü'ş-şān meyānında bir çengelistān-ı dāmen-gīr gibidir ki, izālesi elzem-i levāzımdan" diyû bildirdiler. Bināen ᶜalā-zālik ᶜAlāu'd-Devle birāderi Emīr Budak ki, ᶜatebe-i ᶜulyā hizmetinde sābit-kadem idi, cüll-i himmet-i Sultānī ᶜAlāu'd-Devle hakkında mebzûl olmağla ol derd-mend sākin ü sākit ü ebkem idi. Bu defᶜa āna ᶜasker koşdılar. Ümerā-i kibārdan Mihāl-Oğlı İskender Beğ'i ve Hızır Beğ-Oğlı Muhammed Paşa'yı sālār gönderib, milk-i mevrûsını Budak Beğ'e tasarruf itdirmek mühimm idüğini bildirdiler ve Karamān Beğlerbeğisi Mahmûd Paşa'ya dahī emr gönderdiler ki, ziyāde leşkere ihtiyāc olursa anlar dahī meded-resān olub, yetişeler.

Vaktā ki, Budak Beğ sālik-i rāh oldı, kendüye mütābaᶜat iden Türkmān haylini ızhār-ı sıdk u vefāda pāy-dār kıyās itmekle ᶜasākir-i Şehriyārī imdādına ihtiyāc göstermeyüb, çekildi ve gitdi. Ser-hadde vardığı gibi ᶜAlāu'd-Devle'nin büyük oğlı Şahruh'ı ele getürdi ve gözlerine mil çekdi. Lākin ᶜAlāu'd-Devle'yi Mısr ve Şām ᶜaskeri ile ittifākda bulub, sıhhatini maᶜlûm idinmeğin Karamān Beğlerbeğisi'ne muᶜāvenet ve imdād içün haberler gönderdi. Paşā-yı mezbûr dahī tehiyye-i ālāt-ı cengile yola çıkub Niğde havālīsine-dek sefer kıldı. Hālā ki, Mīr Budak ile ᶜAlāu'd-Devle'nin mukābil olmasına cüz'ī zamān kalmağın ber-vech-i istiᶜcāl bir mektûb dahī yazdı. ᶜAsker-i Karamān ᶜacele ve şitāb üzere yetişmesini iltimās kıldı.

Hikmet Hodā'nındır, iki def^ca gönderdiği resûl ve nāme ^cAlāu'd-Devle'nin eline girdi. ^cAle'l-fevr bir müzevvir mektûb yazub, "Sābıkā sizin ihzārınızı recā itmişidik. Hālā ^casker-i muhālifinde āsār-ı za^cf-ı küllī müşāhede olunmağın sizi zahmete koymadan ferāgat itdük. Dāimā huzûrda olasın" diyû bir ādemi ile gönderdi. Mīr-i Mīrān-ı Karamān **-el-^cavdü ahmed-** mazmûnına rağbet-kunān cem^c eyledüği leşkere icāzet virdi ve kendüsi dahī makarr-ı hükûmetine gitdi.

Li-Münşiihī:

^cAceb hīle itmişdir ol nā-bekār
^cAcebdir āna nusret olmazsa yār.

Nesr: Ve bi'l-cümle ^cAlāu'd-Devle bu reng ü firībi ki itdi, ber-vech-i isti^ccāl ^casker çeküb, Emīr Budak ^caskerine gitdi. Varduğı gibi cüz^ɔī ādemle bulunmağın münhezim idüb, Mihāl-Oğlı İskender Beğ'i tutub zabtına aldı. Izhār-ı sadākat içün kayd-ı bendile Sultān-ı Mısr'a gönderdi. Ba^cdehû tāli^ci müsā^cid olub, Emīr-i Kebīr Özbek dahī Mısr u Şām leşkeri ile ansuzın ol sadede geldi. Vakt-i (b203) fursatdır diyû ^cAlāu'd-Devle ile Kaysariyye fethine vardılar. Memālik-i mahrûse-i Pādişāhī gāretine el uzatdılar ve ānın muhāsarasına kanā^cat itmeyüb, ol etrāfdaki kılā^c-ı Şehriyārī'den rûz be-rûz birer hisāra yüriyiş itdiler.

Li-Münşiihī:

Geldi, gitdi yiğirmi bin fāsık
Oldı evvelki leşkere lāhık.

İrtesi zāhir oldı yine tamām
İki binden ziyāde mest ü müdām

Cebe-cevşen mükemmel, atları cüst
Ceng esbābı yanlarında dürüst.

Nesr: Vaktā ki, bu ahvāl ma^crûz-ı **(179a)** Pādişāh-ı sāhib-celāl oldı, Anatolı ^caskeri ile Hersek-oğlı Ahmed Paşa def^c-i husamāya yetişmek buyuruldı ve bu esnāda bir haber dahī geldi ki, cünûd-ı Mısriyyān ve haşerāt-ı Türkmānān Kaysariyye muhāsarasından el çekmişler, tahrīb-i bilād ve ta^czīb-i ^cibād içün Karamān vilāyetine er dökmüşler. Ya^cnī ki, tohm-ı fitne vü fesādı ol havālīde ekmişler. Ammā Şehriyār-ı Cihān bu haberin istimā^cından mahzā āteş-i fürûzān oldı. Bi'z-zāt ^cazīmeti mukarrer idüb, otāğ-ı humāyûnı Üsküdār'a kuruldı. Kendüler dahī İstānbul'dan göçüb Beşiktāşı sāhilinde ahmāl ü eskāl geçince tevakkuf buyurdı.

Eğerçi ki, vüzerā-i sāhib-nazar bu mahalde sefer, mûcib-i havf u hatar idüğini bildiler. Lākin gazab-ı Sultānī korkusundan ^carz u i^clāna ikdām idemediler. ^cÜlemā vü ümerā ve nüdemā vü vükelā ıztırābla medhûş ve bīm-i hışm-ı Pādişāhī hātırasiyle dem-beste vü hāmûş iken ekābir-i ^cülemādan ve fuzalā-i sāhib-fetvādan Mevlānā Zeynü'd-Dīn ^cAlī ki, Munlā-yı ^cArab nāmıyla ma^crûf ve beyne'l-mevālī zühd ü takvā ile mevsûf idi, ba^cz-ı hevā-dārları ile cür^ɔet idüb, cenāb-ı Şehriyārī'ye vardı, men^c u def^cine müte^callik mukaddimāt bast idüb, ^caklī ve naklī delāyille Hān Bāyezīd'i ilzām itdi. Bi'z-zāt teveccühlerine rızā virmeyüb menziline gitdi.

Fe-ammā be-hikmet-i Kirdigār bu niyyetden ^cavdetlerine sāz-kār iki husûs dahī zāhir u āşikār oldı ki,

Biri Mağrib Şehriyārı ve İfrīkıyye dāru'l-mülkinin fermān-kārı Sultān ^{c}Osmān-ı Tûnisī, bir cild Mushaf-ı Şerīf ve kütüb-i ahādīse müte^{c}allik nice mücelledāt ithāf idüb, mazmûn-ı mektûbında Sultān-ı Mısr'ile sulh u salāh üzere olmalarını recā itmiş, bu mā-beyndeki ^{c}aceze vü mesākīnin huzûr u rāhatlarına bā^{c}is olan fevz ü necāh mukaddimātını bildirüb, tavassutını inhā kılmış.

İkinci, tārīh-i mezbûrda ki, sene-i hams ve tis^{c}īn ve semāni-mie (895/1489) esnāları idi, bī-vakt yağmurlar yağub, ra^{c}d u berk u sā^{c}ika peydā olub, kadīmī binālardan At Meydānı'nda vāki^c bir kenīsa-yi ^{c}uzmā vāridi, cemī^c-i hizāne-i bārût ānın mehāzīninde hıfz olunmuş idi. Nāgehān berk u sā^{c}ikadan tutuşdı. İçindeki bārût zahīresi yanub bi'l-külliyye hebā oldı. Mücerred bārût değil, top u tüfeng mühimmātı bile ol vākı^{c}a-i kıyāmet-eserde zevāl ü fenā buldı. Hattā etrāfındaki mahallātdan dört mahalle ki, iki bin mikdārı hāne idi, kuvvet-i āteşle semāvāta çıkub, rac^{c}u'l-kahkarā sûretinde zemīne nüzûl iden taşlardan yanub, hākister oldukda sükkān pür-vehm ü bīm "**İnne zelzelete's-sā^{c}ati şey$^{\circ}$ün ^{c}azīm**"[1] nassını gûyān ve nefs-i İstānbul'da cāy-gāh-ı mahşerden ^{c}alāmet ü nişān olmuşidi.

el-Kıssa, bu ahvāl ve Mevlānā ^{c}Arab'dan sudûr iden misāl müessir olmağla, kezālik Sultān-ı Mısr tarafından dahī ^{c}arz-ı meskenet ü niyāz sudûrı tahakkuk bulmağla ve sābıku'z-zikr ^{c}Alāu'd-Devle delāleti ile Kaysariyye ve Niğde'ye ta^{c}addī ve ta^{c}arruz iden Mısır leşkeri üç günden gayrı turmayub (b203) çekilüb gitmekle "**es-Sulhu**

---

1) Kur'ân-ı Kerîm, XXII (el-Hacc), 1.

Hayr"[1] fahvāsı netīce virmek mukarrer oldı. Tarafeynden rusul ü resāil ^{c}āzim ü nāzil olub, şīr u şükker-vār imtizācları tahakkuk buldı. Ve kāne zālike fī seneti sittin ve tis^{c}īn ve semāni-mie (896/1491).

Hādise-i Sābi^c-^{c}Aşer: Pādişāh-ı İslām celālet ve übbehet-i tammāmile memālik-i küffār cāniblerine ^{c}azm-i pür-cezm-i zafer kıyām itdüğidir ki, Ungurûs Krāli Yanko (Niko) nām mufāsik u mel^{c}ûn ki, niçe rûzgār fermān-kār-ı ^{c}adāvet-nümûn olub ^{c}asākir-i İslām'la niçe kerre mu^{c}āddāt **(179b)** ve ihtilāf üzre olmuşlar, nāgehān silsile-i nesl-i bed-aslı munkarız olmuş, ya^{c}nī "**Fe-kutı^{c}a dābiru'l-kavmi'llezīne zalemû**"[2] nassına mā-sadak düşmesi ta^{c}ayyün bulmış, ümerā-i küffārdaki kār-dān bānlar bi'l-ittifāk memleketi krāline haber göndermişler, mezbûr Yanko'nın ^{c}akārib hasletinden olmağla berā-yi iclās bir oğlını iltimās kılmış, mezbûr dahī bir ferzend-i pür-gezendini göndermiş, serīr-i milk-i Ungurûs serverliği āna münāsib görilmiş. Lākin ol müşāverede dāhil olmayan rüesādan ba'zı bānlar nizā^{c}a başlamışlar. "Ol makûle bed-asl bize krāl olamaz" diyû niçe sözler söylemişler. Bu hāletde Semendre vālīsi Süleymān Paşa ki, Ungurûs ser-haddinin ser-dār-ı kār-güzārı idi, mezbûrla haberleşmiş, miftāh-ı diyār-ı Ungurûs olan kal^{c}a-i Belgrād bu fursatda Pādişāh-ı İslām'a teslīm olmsına ve kendüsi Bedreka-i rāh-ı fütûhāt olub, Ungurûs teshīri tahakkuk bulsa, ba^{c}dehû mazhar-ı mekārim-i Sultānī olub, Belgrād bedeli niçe yerlerin zabt u tasarrufı ısmarlanub, "Sāir hükkām-ı mu^{c}temedīn gibi hulûsın mukarrer olsa bakā-yı devletine nāfi^c değil midir?" didükde hākim-i Belgrād ^{c}alā mā-yürād teslīme

---

1) Kur'ân-ı Kerîm, IV (en-Nisâ'), 128.
2) Kur'ân-ı Kerîm, VI (el-En'âm), 45.

rızā virmiş. Nihāyet ᶜasākir-i İslām gelüb muhāsara [şeklin][1] itdükden sonra virilmesini münāsib görmiş. Vaktā ki, Süleymān Paşa'dan bu ahbār-ı meserret-āsār vāsıl oldı, "**Zannü'l-mü'minīne kehāneh**" mûcebince baᶜzı vükelā-i ᶜukalā ile meşveret kılındı. Mücerred hākim-i Belgrād kavli ile ᶜamel münāsib görülmeyüb, Arnāvud vilāyeti fethi niyyetine İstānbul'dan ᶜazīmet ve baᶜdehû iktizā itdüğine göre Belgrād semtine hareket kazıyyesi mukarrer oldı.

ᶜAle'l-fevr deryāya kapudan ve Gelibolı hükûmeti ile kām-rān olan Sinān Paşa'ya ahkām-ı ᶜaliyye gönderildi. Üçyüz pāre sefāyin, ālāt-ı harb u rezme defāyin kılınub, dāru'l-İslām olan Elvine sāhiline ulaşdırması emr olundı ve otāğ-ı cāh u celāl İstānbul'dan çıkub, Sofya sahrāsı muhayyem-i hıyām-ı nusret-kıyām kılındı. Fe-ammā hemān-geh milk-i Ungurûs ser-dārları Şehriyār-ı Cihān'ın nehzat u ᶜazīmetin işitmişler. Belgrād melikini dāru'l-mülk olan memleketlerine taleb itmişler. Ânın meşvereti ile bir kār-dān ilçi ve tuhaf-ı mülûkāne ve nihāyetsiz hizāne gönderüb, ᶜarz-ı ᶜubûdiyyet kılmışlar.

Bināen ᶜalā-zālik ᶜinān-ı ᶜazīmetleri Arnāvud küffārına masrûf kılındı. Manastır'dan geçilüb, İneklü Kasrı'dan yol açılub, Depedelen hudûdına nüzûl buyuruldı. Zīrā kefere-i Arnāvud nümûne-i kavm-i ᶜÂd-i mütemerrid ü bed-nijād olub, saᶜb tāğlere sığınmışlar, kuş uçmaz, kolan yöğrimez, İblīs değnekle yürir, şeytān çarık yıpradub, karga sekmez, tavuk naᶜlçelemeyince ortasına geçmez diyû beyne'l-Etrāk mesel-i meşhûr olan çengelistān u cibāle sığınmışlar idi. Fermān-ı Pādişāhī'ye inkıyād göstermeyüb, tabl u ᶜalemle varan

[1]) (b) nüshasında bu kelime "tarzın" şeklindedir.

beğlerini helāk itmişler ve niçesini tutub esīr (b204) idinüb, birbirlerine satmışlar idi. Fe-lā-cerem haklarından gelinmek içün üzerlerine varıldı. Ümerā ve rüesā-i guzāta nehb ü gāret ruhsatı virildi. Arnāvud keferesi ise baᶜzı mağāralara ve saᶜb yerlere tahassun idüb, cān kurtarmak fikrinde idüği haber virildükde Vezīr Dāvûd Paşa ve Yahyā Paşa Yiniçerī zümresi ile **(180a)** ol makûle girīvelerin teshīrine me'mûr kılındı. Ele giren ᶜafārīt ü melāᶜīni kırdıkdan sonra, niçe yüz küffār bir beceneye tahassun itmişidi, ānı bildiler. İki gün iki gice ceng idüb, bin belāyile feth itdiler. Baᶜdehû bir beceneye dahī vardılar. Dört gün dört gice savāş idüb, hezār zor u ikdāmla āna dah zafer buldılar. Ol mütemerrid ü muᶜānidlerin gılmān u benātdan mevzûn-kadd ü lāle-hadd, serv-endām, ᶜarᶜar-hirām nihāyetsiz esīrleri alındı. Bellü ve başlu müfsidleri ele girdikce amān virmeyüb, katl eyleyüb, sāiri ribka-i ᶜubûdiyyete gerden-nihād olub, ᶜalā mā hüve'l-murād feth u teshīr u küşād müyesser oldukda zamān-ı şitā karīb olmağın ᶜavdet olunub, der-i devlete gelindi ve bu fütûhāt-ı celīle sene-i sebᶜ ve tisᶜīn (897/1491) hudûdında hitām u encām buldı.

Li-Münşiihī:

Ne güzel nesnedir guzāt u cihād
Bā-husûs ola iğtinām ziyād

Niçe gılmān u hûb-rûy benāt
Kıla merdānı hurrem ü dil-şād.

Hādise-i Sāmine-ᶜAşer: Pādişāh-ı Cihān Arnābud fütûhātına ᶜazīmet-kunān, Depedelen'de muhayyem-i celālet-nişān iken baᶜzılar kavlince andan öte āhar menzilde güzerān iken nemed-pûş, ihrām ber-

dûş u halka be-gûş bir Rāfızī fedāyī reh-güzārda turmuş, Sultān-ı ᶜÂlem güzer iderken nā-gehān nemedin bırāğub "Benim Mehdī-i sāhib-i zamān!" diyû kılıç sıyırmış, Hodāvendigār'a yakın olan muhannesleri dāğıdub, zahm urmağa yürimiş, bi-ᶜināyeti'llāh Vezīr İskender Paşā-yı şecāᶜat-penāh ol mahalde bulunmuş. Bir şimşīr-i āb-dārla melᶜûnın gerdānına urub, depelemiş. Yıkıldıkdan sonra baᶜzı dilāverler kılıçla ve peykler teberler ile pāre pāre kılmışlar. Lāşesi soyılub ᶜavreti keşf olundukda melᶜûn-ı mezbûr sünnetsiz bulunmuş. Ve ol sene dāru'l-mülk Edirne'ye gelindikde ne mikdār Işıklar ve Hayderīler vār ise sürgün olunmak buyurulmış.

Baᶜde-mā işbu sene-i sebᶜ ve tisᶜīn (897/1491) tārīhinde Mısr u Şām u Haleb'de ve ᶜumûmen memālik-i Rûm'da Receb ve Şaᶜbān ve Ramazān (Mayıs, Hazīrān, Temmûz) aylarında tāᶜûn-ı ekber ve vebā-i vahīm-i bī-mer zuhûr idüb, gün başına niçe bin ādem helāk olmak, bilād-ı Rûm'da mukarrer oldukdan gayrı vilāyet-i Mısr'da otuzüç gün müştedd olan tāᶜûndan nefs-i şehreynde altı kerre yüzbin ve yiğirmi beş bin ādem vefāt itmiş. Niteki, pāy-taht-ı Rûm'da evvelā beş günde bin ve sāniyā on günde yiğirmişer bin, sālisā onyedi günde otuzbin ādem helāki kayd-ı defter kılınmış. **Rahimehumu'llāhu ᶜalā ehl-i İslāmihim, lā ᶜalā küffārihim ve zevī asnāmihim.**

Vākıᶜa-i Tāsiᶜ-ᶜAşer: Yine ol senede vākiᶜ, beyne'l-mücāhidīn şāyiᶜ olan Semendire vālīsi Mihāl-Oğlı ᶜAlī Beğ akınıdır ki, Akıncı tāifesinden ve gönüllü giden garīb yiğitlerden ve kendi sancağı sipāhīlerinden yiğirmi bin mikdārı ādemle nehr-i Tuna'dan geçdi. Bilād-ı küffārı yıka ve yaka ser-hadd-i Ungurûs'dan içeru gitdi. On

pāre şehirlerini tārāc idüb, emvāl-i ganāim deryāsına zümre-i mübārizīni gark itdi. Bu hālle ᶜavdet idüb, galebe ve iğtināmlarına mağrûr olub, gafletle gelürken guzātın yollarını bağlayan krāl leşkeri zāhir oldı. Bir tār boğazda erbāb-ı cihādın boğazların ele alub, kesr u inhizāmları tahakkuk buldı. Meşāhīr-i guzātdan (b204) niçeler küşte ve hakīr ve niçeler dest-beste ve pāy-māl, hakīr u esīr kılınub, aldukları emvāl ü [āsār][1] bi'l-külliyye küffār pençesine düşdi. Zümre-i guzāta bir sınkınlık **(180b)** düşdi ki, ᶜAlī Beğ-Oğlı Hızır Beğ yayan kurtulub, selāmete çıkdı ve bu iᶜtizāl ile birāder-zāde-i krāl-i dāll, aᶜnī bihī melikü'l-ümerāsı Derencīl Bān didikleri kattāl, ᶜasker-i āhen-pûş ve haşarāt-ı deryā-hurûş ile memālik-i İslām'a yüridi. Önine gelen kılāᶜ u bilādı yakub, yıkub harāb itmek hātırasında oldı. Fe-ammā iki ay sonra mezbûr ᶜAlī Beğ tekrār bir akın dahī itdi. Kendülere vākiᶜ olan hezīmet maᶜa-ziyādetin küffār-ı hāk-sār ᶜaskerine mukarrer olub, intikām alınmak meserreti zümre-i mücāhidīni şād u kām kıldı.

Hādise-i ᶜİşrīn: Bosna hākimi Yaᶜkûb Paşa'nın itdüği kazā-yı ekberdir ki, ümerā-i guzātdan az sipeh-sālāra müyesser olmuşdur. Bu vechile ki, sene-i semān ve tisᶜīn (898/1493) hudûdunda merkûm Yaᶜkûb Paşa, had-i zātında Bosnaviyyü'l-asl bir nām-dār ser-dār idi ve tavāşī kısmından böyle bir ciğer-dār ve yarār sipeh-sālār nādir idi. Bosna sancağına vālī oldukda vilāyet-i Hersek krālinin birāder-zādesidir, Derencīl nām bān-ı maᶜlûm ki, her zamān Bosna beğleriyle cengden hālī değildi ve ol ser-haddeki guzāt ānun elinden kan ağlardı, Mihāl-oğlı ᶜAlī Beğ'in akında vākiᶜ olan kesr u hezīmetine mağrûr

---

[1]) (b) nüshasında bu kelimenin yerinde "sâir erzâk" kelimeleri var.

olmağın diyār-ı İslām'a ta^caddī kasdın itdi. Bilā-tevakkuf nihāyetsiz ^caskerle dernek eyledi ve etrāfındaki kefere-i Efrenc ve Çāsār'dan dahī istimdād idüb, oniki bin kāfir Ungurûs leşkerinden, iki bin fācir Rīm Papa'dan ve altı bin bed-kirdār Çasār'dan, altı bin dahī Freng hākimi olan bed-kārdan, bu vechile cümlesi āhen-pûş ^cazīm bir alayla Bosna vilāyetini harāb itmek niyyetine yüridi. Ol āna-dek itdüği fesādātına gırre olub, mel^cûn-ı mezbûrın gözlerini kan büridi. Berû cānibden Ya^ckûb Paşa dahī mücerred Bosna ^caskeriyle hāzır mütevekkilen ^cale'l-Mu^cīni'n-Nāsır, küllī şevket ü zemzeme ile zāhir olub, yüridi. Ser-hadd-i Ungurûs'dan Payça nām kal^ca muhāzīsine gelüb, Ebü'l-Feth Sultān Muhammed Hān konduğı mahall-i pür-hatara kondı. Yolladuğı guzāta destûr virüb, ol etrāfın gāretini buyurdı. Ol ser-zemīn hākimi Mihāl-i bī-dīn ki, havf u hirāsla kal^ca-nişīn idi, gördi ki, cümle memāliki gāzīlerin atı ayağı altında pāy-māl olayürür, gayret-i cāhilāne ile kal^cadan indi. Alayını bağlayub, karşu turdı. Lākin hamle-i ûlāda tedārüki görüldi. Hezīmet-i kabīha ile kaçarak kal^casına girdi, kapandı. Ba^cdehû Paşā-yı celādet-şi^cār nehri öteye geçdi. Asluna nām vilāyete toğrılub cümle memāliki yıkdı, yakdı. Ba^cdehû Derencīl Bān mu^cāvenetine leşker gönderen hākim-i Çesār vilāyetine vardı ki, Çār dimekle meşhûr memleketdür, One Küpe nām dûd-hānesini harābe virdi. Tārīh-i evvel-i İslāmiyyān'dan berû ol mahalle kimse ayak basmış değil iken, hücûm-ı ehl-i cihādla cümle memleketlerini pāy-māl itdi. Gıbbe zālik pīrān-ı sāl-horde görmedüği ve işitmedüği Kurtāb vilāyetine sālik oldı. Onbeş günlük yola-dek etrāf u cevānibini gāret ü tālān eyleyüb, ahz-i esīr u ganāyime mütemālik oldı **(181a)** ve bir mikdār hücûm-ı şecā^cat-şi^cārdan sonra Derencīl Bān'ın kendi memleketine vardı. Evvelā

dāru'l-mülkini yıkub fenāya virdi ve tārāc-ı gûnā-gûnla göz görmedik ve kulaklar işitmedik tuhfeler ile (b205) hüsn-dār ve behcet-āsār gılmān u ebkār ele getürüb ve hisāba gelmez hoyrātların kanlarını hāke döküb, ol ser-zemīni serā-pā deryā-yı hûna döndirdi. Henüz Derencīl-i mağrûr ba^czı kal^calar muhāsarasına meşgûl idi. Vaktā ki, bu ahbār-ı cān-güzārı işitdi, ^caklı başından gitdi.

Li-Münşiihī:

Ulu mel^cûn idi katī ol seg
Kāse-līys idi bezmine niçe beğ

^cAskerin hālini o kelb-i kebīr
Bilüridi nakīr u ger kıtmīr.

Nesr: Ba^cdehû cünûd-ı nā-ma^cdûdın ihzār idüb, Ya^ckûb Paşa'ya toğrı ılgār idüb, sipeh-sālār-ı kirdār-ı gazā ise kat kat şikārın almış tülek şāhīn gibi gāh yemīne ve gāh yesāra, gāh hāmûna ve gāh kûhsāra akınlar idüb, ^cömren ehl-i İslām ayağı basmayan memālik-i ma^cmûreye varub, tamām nusret ü zafer yüklerin tutub "**el-^cavdü ahmed**" mazmûnına mütāba^cat gösterdikde evvel bir derbende geldiler ki, küffār-ı pür-güzār memerr u ma^cberini sedd itmiş, ahcār u eşcārla kırıntı hīlesin idüb, berkitmişler. Hemān-dem guzāt zor-ı bāzûlarını isbāt idüb fevrī ol mevāni^ci giderdiler. Berzah-ı müşkili geçüb, bir sahrāya yetdiler. Ânı gördiler ki, Derencīl-i rencûr, haşr-i mevfûr ve ^casker-i mār u mûrla alayını bağlamış, ^carz-ı cür^cet ü celādetle mukābele ve mukāteleyi mukarrer kılmış.

Li-Münşiihī:

Ya'nī cümle cünûd-ı bed-kirdār
Düzdi alāyı turdı nā-hemvār

Bir yanadan guzāt-ı ᶜarbede-hāl
Muntazır cenge hemçü Rüstem ü Zāl

Toldı her kûşe cünbüş-i deh ü nüh
Zemzeme ile zuhûr idüb, kih u meh.

El kılıç kabzasında her gāzī
Gösterir hasma sırr-ı ser-bāzı.

Talber gönli her dilīrin cüst
Çekilür cenge hemçü dargam-ı cest.

Nesr: Pādişāh-ı dilīr fi'l-hāl sufûf-ı guzāt-ı tertīb-i dil-pezīr eyledi. Rüesā-i dilāverāne istimāletler virüb "Dār-ı dünyāda elem birdir. Nusret ü hezīmet ü ᶜināyet Hodā'ya müteᶜallik bir sırdır. İmdi hātırınızı hoş tutun. Cidden havf u hirās tahayyülātına vücûd virmen. Er gibi deprenmek üzere olun. Merdāne cünbüşler kılun" diyû nasīhatlerden sonra rüesā-i mücāhidīne hitāb eyledi. Tertīb-i mukaddemāt-ı cenge müteᶜallik bu gûne sözler söyledi.

Li-Münşiihī:

Didi: Ey serverān-ı ᶜarbede-kār
Mehterān-ı guzāt-ı dār u diyār!

Yüzünüz āğ u alnınız açuk
Zātınız lutf u himmete lāyık.

Dimeniz: Bī-nihāyedir ser-bāz
Tağıdır bin gurābı bir şehbāz.

Nesr: Bu gûne pend itdükden sonra leşkerini üç bölük itdi. Bir bölüğini emvāl-i ganāim ve alınan esīrleri bir yere götürüb, anların hıfzına meᵓmûr kıldı. Bir bölüğini Evrenoslı ve İshāklı beğlerine koşdı ve bir bölüği kendinin rikābı hizmetinde kaldı. Bu tarīkla Kara Bere nām kalᶜa sahrāsında alaylarını bağladıkdan sonra kılıcın çıkardı. Tīğ-ı ᶜuryānla aᶜdā tarafına hareket kıldı. Bi-hasebi'l-fermān cemīᶜ-i dilāverān kılıçlarını ᶜuryān itdiler, āheste āheste düşmān-ı dīn üstine gitdiler.

el-Kıssa, tarafeynin bahādırları kıtāle iştiğāl eyledi. Bir tarafdan nākûslar ve bir cānibden tabl u kûsler sadāsı ᶜāleme velvele bırakdı.

Li-Münşiihī:

Güm güm ötdi yine nakkāre-i kûs
Zemzem kıldı bir birin nākûs.

Berû cānibde ᶜasker-i İslām
Allāh Allāh diyû çözüb aᶜlām.

İki deryā karışdı birbirine
Öni itdi takaddüm āhirine

İrişüb ᶜavn-i Hazret-i Yezdān
Cünd-i aᶜdāyı kıldı rû-gerdān.

Nesr: Eğerçi ki, yedi kerre dilīrān-ı guzāt, küffārın yüzin dönderdi, yedisinde bile Derencīl-i dalīl dahī istimālet virüb, yine her birini cenge gönderdi. ᶜÂkıbet kendüyi yıkub bağladılar. Ser-dār-ı guzāt cenābına getürdiler ve ᶜasākir-i dalālet-meāsiri **(181b)**

münhezim olub, varta-i helâkden (b205) kurtulanlar firâr vâdîlerine yol buldı.

Li-Münşiihî:

Ardına bakmayub, kaçardı kilâb
Ardın almışdı sanasın seylâb

Düşmüş ardına anların merdân
Kesmek ardınca başların revân

Kimi sancar sinân, kimi hançer
Kimi kûpâl ourur, kimi şeşper.

Mâ-hasal serverân-ı bezm ü vegâ
Nerre-şîrân-ı pîşe-i heycâ

Kâm-rân oldılarganîmetle
Döndiler bâr-gâha nusretle.

Nesr: Menkûldür ki, esnâ-yı cengde ki, namâz zamânı olurdı, müezzine ezân okudub, Ya^ckûb Paşa atından inerdi, bilâ-havf u bîm öyle ve ikindi namâzlarını edâ iderdi. Fe-ammâ tekâbül-i saffeynden evvel iki işâret-i pür-beşâret-i mükemmel zâhir olmuşidi. Kesret-i a^cdâ, kıllet-i guzât-ı ceng-âzmâya binâ-yı nusret ü zafer devletiyle hüveydâ olmuşidi.

Birisi Derencîl memleketi gâretinde bir mahzen-i ^cazîm toptolu nîze vü rimâh bulunduğı ve kostancaları kırılan guzât ol silâhı temellükle behre-i şâd-kâmî bulduğı idi.

İkincisi, safflar bağlanduğı dem henüz seylâb-ı hûnâb seyl-i ^cArim olmamış iken ^casâkir-i İslâm üzerinden üç büyük tayr-ı humâ-

bâl ve cünûd-ı küffâr-ı bed-nâm üstünden yedi cenâh-ı murdâr-ı horkûy-çengâl birbirleriyle ceng ü cidâl itdikde muktezâ-yı tahmîn heft mürgın gâlib olması ve üç tuyûrın inhizâm u inkisâr bulması iken ^caksi vukû^c buldı. Guzâtın gözlerine karşu "**Kem min fietin kalîletin galebet fieten kesîraten bi-izni'llâh**"[1] fahvâ-yı garrâ zâhir oldı. Zümre-i mücâhidîn ol beşâretle kuvve-i kalb hâsıl itmişler, kendü üç binden ziyâdece âdem iken otuz bine yakın küffârla cenge koyulmuşlar idi. Ve bi'l-cümle menkûs sancaklar ile bî-şümâr kellehâ-yı borîde ve Derencîl'le zincîrde ümerâ-yı küffârdan nice fâcir-i muhannes resîde, feth nâmeleri ile der-i devlete gönderildi. Tokuz bin kelleden dahî mahall-i ma^crekede minâreler peydâ kılındı. Ümerâ-i nâm-dâra gûnâ-gûn ri^câyetler ve bezl-i hil^catler ve ser-dâr-ı nusret-âsâra murassa^c tîğ ve mükemmel zerrîn-raht atlar gönderildikden gayrı az zamân geçmedin Rûm-ili Beğlerbeğiliği virildi. Ve bu cihâd-ı ekber müverrihîn-i ahbâr-şinâsa dâstân olub, kütüb-i tevârîhde derc olundı.

Hikâyât-ı Garâbet-Encâm der-Zuhûr-ı Hızru'n-Nebî ^cAleyhi's-Selâm

Kitâb-ı Neşrî'de mestûr ve bu hakîre manzûrdır ki, târîh-ı mezbûrda ba^czı mekkârî ^carabacılar Gelibolı nehrinden yük tutub Edirne'ye giderken Bolayır İnişi nâm mahalle ki, varmışlar, bir ^carabacının öküzi ayağı bir delüğe geçüb, kalmağla esnâ-yı râhda bırağub gitmişler.Bolayır'dan bir öküz tedârük idüb irtesi gelmeği mukarrer kılmışlar. Derd-mend ^carabacı ol mahall-i pür-hatarda

---

[1]) Kur'ân-ı Kerîm, II (Bakara), 249.

kalmış. Gice olub, ᶜālemi zulmet kapladıkda ᶜarabasının altına girüb, ihtifā tedārükinde olmuş. Hemāngeh vakt yetmiş, iki siyeh-pûş kimse gelüb geçmiş. Der-ᶜakab bir boz atlu, yeşiller giymiş nûrānī kimse dahī uğrayub, "Hiç kimse geçdi mi?" diyû ᶜarabacıdan sormuş ve "Sen bu mahalde niçün kaldın?" diyû suāl kılmış.Mekkārī-i mezbûr ol siyeh-pûşların geçdüğini ve bir öküzinin ayağı kanduğını haber virmiş. Hemān-dem ol süvār-ı muhterem atından inmiş, ol ayağı kanan öküzin pāyını mübārek eliyle sığamış, "**Kum bi-izni'llāh**" diyû bir depme urub, kaldırmış. Ayağı dürüst olub, evvelden şikest olmamasına dönmüş. Baᶜde-zān ᶜarabacı-yi nā-tuvān, ol ᶜazīze and virmiş, "Ol geçenler kimler idi ve siz kimsiz? Allāhu Taᶜālā içün bana bildirin" (b206) diyû yalvarmış. Cevābında "Anlar sekiz nefer tāᶜûn-ı ekber idi. Ben anların katl ü izālesine me'mûr olmağın altısını öldürdüm. Deryāya düşmedin yetişebilürsem anların dahī helākine **(182a)** fermān-berdārem" diyû buyurmuş ve kendülerün Hızır **ᶜAleyhi's-Selām** idüğini ᶜarabacıya diyüvirmiş. Ve bu husûs sene-i mezbûre Rebīᶜu'l-Evvel'inin yiğirmi üçünci (23 Rebīᶜu'l-Evvel 898/12 Ocak 1493) gicesi leyle-i Erbiᶜā'da vukûᶜ bulmuş.

Hādise-i İhdā ve ᶜİşrīn: Yine işbu sene-i semān ve tisᶜīn (898/1493) tārīhinde Mihāl-Oğlı ᶜAlī Beğ on ādem ile akın itdi. Ungurûs diyārını yıkub, yakub, Bosna semtindeki Zağurbe'den geçüb, diyār-ı İslām'a yetdi. Baᶜdehû krāl-i dāll tarafından bir leşker gelüb Belgrād'dan geçdi ve Semendire hudûdını nehb ü gāret kıldı.

Ve yine işbu sene Muharrem'in onyedisi(17 Muharrem 898/8 Kasım 1492)'nde beşbin mikdārı beriyye-i Aᶜrābī huccāc üstine geldi,

"Bizim surrelerimiz virilmedi" diyû züvvār-ı zevi'l-ibtihācı hasāret eyledi ki, üçyüz yıldan berû huccāca bu makûle teᶜaddī olunmadığı tahakkuka yetdi.

Ve yine bu senede bir dervīş-i nemed-pûş Dāvûd Paşa İskelesi'nde deryā gibi pür-hurûş olub, bir mikdār semāᶜ u safādan sonra arkasından hırkasını deryāya bırakdı. kendüsi üstine binüb, murabbaᶜ oturub, etrāfındaki seyircilere "Duᶜālar sizi" diyû ᶜummāna toğrı ᶜazīmet itdi, giderek görünmez oldı. Ne nām u nişānın kimse bildi. Vāsılīnden idüğinde şübhe kalmadı.

Ve yine bu senede sādāt-ı Medīne der-i devlete bir zevren-pā getürdiler. Andan evvel bu diyāra gelmiş değil iken ᶜizz-i huzûr-ı Şehriyārī'ye yetürdiler.

Ve bu yıl Mihāl-oğlı ᶜAlī Beğ vefāt itdi. Baᶜdehû Evranos-oğlı Ahmed Beğ haccile Hicāz'a gidüb, sancağı hazīne-dār başı Fīrûz Beğ'e virildi.

Vākıᶜa-i İsnā ve ᶜİşrīn: Fütûhāt-ı nusret-karīn ve cihād-ı ganīmet-sebāt-ı zafer-temkīn icmālidir ki, sene-i isnā ve tisᶜa-mie (902/1496) hudûdında guzāt-ı müslimīne müyesser olmuşdur.

Memālik-i Boğdān hākimi olub, ᶜatebe-i ᶜulyā-yı Şehriyārī hizmetine mensûb olan mesbûtü'l-ᶜahdin delāleti ile tahakkuk bulmuşdur.

Li-Münşiihī:

Kullanan rezm içinde tīğ-ı zebān
Kıssa-i cengi böyle kıldı beyān

Ol zamān ki, rimāh olub aklām
Siperün levhasına yazdı kelām

Kime kim nīze virdi toğrı haber
Oldı mazmûnı nasr u feth u zafer.

Nesr: Ber-vech-i icmāl tahrīr-i vāki^c-i hāl bu minvāl üzredir ki, memālik-i Leh krāli olan bed-kirdār, nev-civānlığı hālinde kuvvet-i bāzûsına i^ctirāf idüb, bu hātıra-i fāsidei mukarrer itmiş ki, yüz yıldan ziyāde silāh u rimāhı āmāde, küffār-ı bāzû-küşāde ile Boğdān memleketinden geçe, diyār-ı İslām'ı nehb ü gāret ve tārāc u hasāret içün yollar aça, zu^cmınca takviyet-i dīn-i Mesīh idüb, hakk u bātılı birbirinden seçe. Boğdān hākimi dahī kendüye hem-kīş ve hakk-ı civār ve isbāt-ı dil-rīş olmağın muvāfakat ve murāfakat şerāyitını ri^cāyet idüb, yılca kona göçe, lākin Boğdān beği gork-i bārān-dīde ve pīr-i sāhib-tedbīr-i bisyār-şinīde olub, Sultān-ı İslām'ın kuvvet-i kāhiresin niçe niçe müşāhede itmeğin mezbûr mütāba^cat itdüği takdīrce mukaddemāt-ı fitne vü fesād netīce virmeyüb, mazarrat u gezendi kendüye ve memleketine yetmeği mukarrer bilmeğin bu bābda re^ɔy-i dil-pezīr eyledi. Hem sûret-i muzāherede āna muvāfakat itmiş gibi olub, hem-kīşlik lāzimesin ri^cāyet kıldı ve hem kendü leşkerinin ^casākir-i İslām yanlarınca iğtinām-ı küllīsine (b206) sebeb oldı. Ya^cnī ki, evvelā vāki^c hāli Pādişāh-ı İslām cenābına ^carz eyledi ve bir sāhib-i tabl u ^calem emīr-i nām-dār-ı muhterem taleb idüb, kendinin re^ɔyi ile deprenmesine tenbīh murād idindi. Fe-lā-cerem civārındaki

ser-hadd beğinden mu^cāvenete bir mikdār ādem recā itdi. Mezbûr mīr-livā dahī ^cale'l-fevr altıyüz mikdārı kendüleri yarar ve atları reh-vār ve kılıçları āteş-bār cerī ve peykār civān-merdānla Silistre muhāzīsindeki **(182b)** nehr-i Tuna'yı geçdiler. Hākim-i Boğdān olan şahsın huzûrına yetdiler. Meğer ki mezbûr, dimāğı fesāda varan krāl-i pür-şûra müte^cākib haber göndermiş, "^cAsākir-i diyār-ı İslām'ın talī^cası geldi, yetdi. Senin hareketin işitmekle ser-dārān-ı mücāhidīn gürûh gürûh bu ser-hadde ^cazīmet itdi. Eğer i^ctimādın yoğise beş-altı bin yarār atlu gönderin. ^cAsākir-i müslimīn ne yüzden gelmededir, görün" dimiş. Fī-nefsi'l-emr kendüsi dahī dört-beş bin Ermenī'yi ehl-i İslām libāsına koyub, emīr-i kebīr Bālī Beğ hizmetindeki dilīrāne hat idüb, talī^ca-i leşker-i İslām olmak üzere hareket itmelerini ısmarlamış idi. Ve bi'l-cümle kendünün delāleti ile bu cümlei bir çengelistān meyānında ta^cbiye kılındı. Lehv-i sünne-^caleyhisini bilmeyen Leh krāli vaktā ki, beş-altı bin ādemīsini gönderdi. "Hākim-i Boğdān'ın didüği vāki^c midir, bi'l-mu^cāyene görün ve bana haberini getürin" diyû sipāriş kıldı. Şol dem ki, geldiler, mezbûra buluşdılar. Fi'l-hāl atlanub önlerine düşdi. Leşker-i İslām ta^cbiye olunduğı çengelistān kenārına iletdi, ānı gördiler. Cünûd-ı İslām'dan tīğları ^curyān, atları teşne-kunān gürûhā-gürûh küllī zemzeme ve şükûh ile çengelistāndan taşra çıkdılar. Leh cānibinden gelen küffārın üzerine yürüdiler. Hākim-i Boğdān cümleden evvel gorīzān oldı. Ya^cnī ki, san^cat-ı firārı anlar kendüsinden ta^callüm itdi. Ve bi'l-cümle ceyşi ile ardına bakmayub kaçmada, ^casākir-i İslām'dan olan sipeh, anların dünbālinden ayrılmayub, kanlar saçmada, hākim-i Boğdān necāt vādīsine yol açmada, bu minvāl üzere āteş-i kıtāl bir mertebede işti^cāl

buldı ki, Leh krālinden gelen beş-altı bin ādemden ancak bin mikdār kāfir halās buldı, mā-ᶜadāsı tuᶜme-i şimşīr olması taᶜayyün buldı.

Li-Münşiihī:

Oldı şikeste kûpāl ü nīze,
Yüz tutdı anlar rāh-ı gorīze

Yüz döndürübtīğ, hord oldı şimşīr
Oldı dü-pāre sīh-ı ser-i ejder

Yaylar şikeste, oklar perīşān
Bī-deste hançer, bī-ᶜukde kalkān.

Nesr: Anlar ki, kaçarak krāle vardılar, nerre-şīrān-ı İslām'ın hücûm ile gelmesin haber virdiler. Evvel Sāhib-Kırān olacak krāl, mücerred işitmekle firāra meyyāl oldı. Ordusını ve mā-melekini bırāğub baş kurtarmak ümīdine berr u beyābāna toğrıldı. Menkûldür ki, yiğirmi bin ᶜaraba yüki yarāğ u yāt ve nefāyis-i emvāl-i mühimmāt, yerlü yerinde kaldı. Cümlesi ᶜasker-i İslām ve Boğdān leşkerinden ehl-i ikdām ser-pençe-i kudretine aldı. Maᶜa-hāzā bir mikdār ganāim-i nā-mahsûreyi ve dest-beste esīr alınan nüfûs-ı kesīreyi bi't-tamām dergāh-ı sidre-makām türābına gönderdi. ᶜAhd ü mīsākı riᶜāyet idüb, Hodāvendigār-ı āfākın dostlarına muhibb-i sahīh, (b207) düşmenlerine düşmen-i sarīh idüğini bildirdi. Fi'l-vākiᶜ bu zikr olunan hidemāt-ı mebrûresi lāyık-ı pesend ü tahsīn oldı. Hilᶜatler ve yarār atlar ithāfından gayrı başına bir altun üsküf giydirilüb, ser-efrāz-ı akrān idüği tahakkuk buldı. Yaᶜnī ki, Boğdān voyvodası surh keçelü altun üsküf giymek ol āndan vākiᶜ oldı. Garābet bundadır ki, hākim-i mezbûr bu hizmet-i mebrûreye kanāᶜat itmeyüb, ᶜatebe-i

ᶜulyādan küllīce ᶜasker istedi. Leh krālinin yād ayak basmadık vilāyetleri gāretine tekrār cüll-i himmet itdi. Bināen ᶜalā-zālik kudemā-i dilīrān-ı guzāt ve ümerā-i huberā-i nusret, ser-dār-ı mücāhidīn, sālār-ı mübārizīn Malkoç-Oğlı Bālī Beğ taᶜyīn olundı. ᶜUmûmen Akıncı tāifesi ile Boğdān voyvodasına hem-rāh olmak buyurdı. Evvelā Silistre **(183a)** mukābilinden nehr-i Tuna'yı geçdiler ve kırk bin mikdārı yarār ādem ile Boğdān memleketine dühûl eyledi. Cümleden evvel Komaniçe nām kalᶜa vü şehrin önine varub, evvel ānı feth itdiler ve sahīh haberler aldılar ki, leşkeri baᶜīd yerdedir. Cidden tedārüki dahī yokdur. Hᵛāb-ı gafleti kemālindedir. Andan geçüb tahta yetdi. Çok şehre yetdiler. Âteş urub yağmalığa başladılar. Hikmet Allāh'ındır, āteş, etrāf-ı şehri kodı, tolandı. Esnā-yı gāretde altıyüz nefer gāzī ve üçbin beşyüz dahī şehirlünin ser-bāzı oda yandı. Miyān-ı āteşden çıkacak mahlas bulamadılar. Baᶜde-mā Boğdān leşkeri kendülere reh-nümā olub, Nevālī nām bir nehr-i ᶜamīka geldiler. Kenārında buldukları gemilerden bir cisr-i ᶜazīm bağlayub, leşker-i İslām'ı geçürdiler. Baᶜdehû sekiz gün sekiz gice ılgār ile gidildi. Sipeh-sālār-ı merkûmın büyük oğlı ᶜAlī Beğ dündār hizmetinde alıkonuldı ve küçük oğlı Tûr ᶜAlī Beğ talīᶜa-i sipāh olub, çarkacılık mühimmātını görüb, bu tarīkla Leh memālik-i maᶜmûresinin sıhhatına irildi. Olur olmaz kiçirek hisārlara tenezzül olunmadı. İğmāzla geçilüb, büyük şehirleri ve nām-dār kalᶜaları gārete mübāşeret kıldılar.

Li-Münşiihī:

Yıkmadık, yakmadık bir yer komadı,
Kefere haylı cenge yüz yumadı.

Niçe yüz rāhıbi helāk itdi
Yerlerin cümle kaʿr-ı hāk itdi.

Nesr: Evvelā Korku nām hisār-ı maʿmûrı feth idüb, ricāl ü nisvānın sāl-hordelerini mord eylediler. Genc yaşlularını esīr idüb, baʿdehû Glagori nām kalʿayı ve İrte Gülbānı nām hisārı ve krālin pāy-taht-ı nām-dārı olan Edene nām şehr-i kebīri gāret kıldılar. Gılmān-ı lāle-rûyānı gumûm-ı ʿāşıkāndan ziyāde getürdiler ve düşīzegān-ı benefşe-mûyānı cefā-yı dilīrāndan artuk getürdiler. Baʿdehû bir şehr-i ʿazīme gelindi. Nerre-şīrān-ı ʿasrın ferīdi Bālī Beğ bir cānibe ve bir mikdār leşkerile küçük oğlı Tûr ʿAlī Beğ dilīri gönderdi ve bir semte Yahyā Paşa-Zāde eşcaʿ-i rûzgār olan Bālī Beğ revāne kılındı. Üç dört gün etrāf u cevānibde gezdiler, niçe fütûhāt ile kām-yāb oldukdan sonra yine muʿaskere geldiler. Yaʿnī ki, ser-dār-ı nusret-āsārın gürûhına karışdılar. Gıbbe zālik beşyüz nev-civān, her biri dilīr-i zor-ı devrān ile Kāsım Beğ-oğlı Malkoç Beğ'i dahī bir tarafa gönderdiler. Ol dahī envāʿ-ı ganāyime dest-res bolub, husûsā Demşāle nām bir şehr-i maʿmûre irüb, bin beşyüz āhen-pûş kāfiri sıyub, sālim ü gānim Bālī Beğ cenābına vāsıl oldılar. Âdem bulundı ki, yiğirmi esīr (b207) çıkardı, mücāhid görüldi ki, akmişeyi yüki ile gāret kıldı. Sene-i mezbûre Ramazān'ının evāhiri(21-30 Ramazān 902/Mayıs sonları 1497)'nde bu vechile ganāim alındı. Muhassal-ı kelām māh-ı Ramazān'ın altıncı (6 Ramazān/8 Mayıs) güni küffār vilāyetine girdiler, Şevvāl āhiri(29 Şevvāl/30 Hazīrān)'nde diyār-ı İslām'a, evāyil-i Zi'l-Kaʿde(1-10 Zi'l-Kaʿde/1-10 Temmûz)'de yerlü yerine vardılar. Fe-ammā şol zamān ki, ʿasākir-i İslām memālik-i maʿmûreden Killi hisārına çıkdı, Ser-dār-ı nusret-şiʿār humus-ı

ganāim-i guzātı hazāyin-i Hodāvendigār içün cemʿ u tahsīl idüb, yerlü yerine gitmekle icāzet virildi.

Li-Münşiihī:

Ne safādır ki, ʿāsker-i İslām
Olalar māl-i iğtinām ile hod-kām

Ne saʿādetdir ki, sınub aʿdā
İdeler cümle vārını yağmā

Ola ehl-i cihād sāhib-i māl
Döne herkes muhassıle'l-āmāl.

Hādise-i Selās ve ʿİşrīn: İskender Paşa ki, eşcaʿ-ı vüzerādır, bir vekīl-i ceng-āzmā idi. Hüsn-i ihtiyāriyle mesned-i vezāretden ferāgat eyledi. Cenāb-ı Şehriyārī'den dahī meʾmûline ruhsat olub, kendüye Bosna sancağı virildi. Sene-i erbaʿ ve tisʿa-mie (904/1498-99) tārīhinde teveccüh-i **(183b)** humāyûn-ı Sultānī kalʿa-i İnebahtı fethine müteʿallik idi ki, Venedik şehriyārı Bunduka Freng nām kār-fermā-yı dalālet-encām ānda sākin olmuşidi, vüzerā-yı sāhib-reʾy böyle tedbīr-i milk-ārā itmişler ki, "Mezbûr İskender Paşa'nın Bosna ser-haddine nehzat ü hareketi ve Ungurûs ve Çesār vilāyetlerine hasārete cesāreti mukarrer ola. Tā ki, küffār-ı bed-kirdār tefrika-i havātırla perīşān-rûzgār olub, birbirlerine muʿāvenete kādir olmayalar. Zīrā ki, ol esnālarda Ungurûs krāli ve Almān keferesinin hākim-i bāhiru'd-dalāli ve Çesār milkinin mütemellik-i muhtāli ittifākla hareket fikrinde idiler" diyû haber ve Bosna ser-haddindeki memālik-i İslām'ı yıkub yakub harāb eylemek tedārüki ile dernekleri maʿlûm idinüb, fe-lā-cerem Pādişāh-ı muzaffer-ʿalem ber-mûceb-i fermān-revā-yı

muhteşem Bosna hudûdının dilâverleri ile dernek itdi. Gāret-i bilād kıssasında küffār-ı eşrārdan tekaddüm idüb, ikibin nefer-i güzīde, şecāʿat ve şehāmetleri pesendīde, nīk ü bed niçe iş görmiş, germ ü serd niçe ser-encām geçürmiş bahādırlar ile ılgār idüb gitdi. Revāne dimekle maʿrûf olan küffār vilāyetine varub, ʿale'l-gafle sükkān-ı memleket-i küffārı gāret eyledi. Horyād-ı bed-nijād olan hûn-hārları kılıçdan geçürüb, yer yüzine lāşelerini dökdi. Zemīn ü zamānı, nakş olunmuş bir musavver bisāta dönderdi.

Li-Münşiihī:

Lāşeden yer yüzi görünmez idi
Küşteler şol kadar döşenmiş idi

Bir musavver bisāt idi hoş-nakş
Bu kadar var ki, örselenmiş idi.

Nesr: Fe-ammā lāle-ruhsār u semen-berān-ı gül-ʿizār gılmān-ı serv-kāmet ve düşīzegān-ı sāhib-cemāl ü behcet esīr kılınub, diyār-ı İslām'a çıkardı. Sultān-ı dīn-dār henüz İnebahtı hisārına toğrı geşt ü güzār itmeden gazālar kutlu ve bāzû-yı iktidārları kuvvetlü olsun diyû ʿizz-i huzûr-ı Pādişāhī'ye fütûhātını ʿarza kıldı. Pādişāh-ı Cem-cāh u Sikender-sipāh tarafından Paşā-yı gāzī cenābına mazmûnı ʿan-ı tahsīn ve mefhûmı mahz-ı āferīn emr-i şerīf-i iltifāt-karīn ile bir murassaʿ şimşīr-i pür-tezyīn ve zer-i hālisden şeşper-i zī-kıymet ü semīn gönderildi. "Yüzi āğ olsun, her kande giderse nusret ü zafer bulsun" diyû hayr-duʿālarına lāyık görüldi. "Tekrār bir yarāğın dahī görsin" buyuruldı. Vaktā ki, bunca tuhaf-ı bī-girān (b208) ve hükm-i şerīf-i lāzimü'l-izʿān, ol ser-dār-ı Sikender-nişān savbına vāsıl oldı, bilā-

teʾhīr guzāt-ı rûşen-zamīr ile Çesār vilāyetine toğrı hareket itdi. On günlük mikdārı mesāfeyi tayy idüb, olur olmaz kalʿalara ve becenelere tenezzül itmeyüb, Aksûy nām şehr-i ʿazīme yetdi. Baʿdehû andan öte ʿubûr idüb, yaʿnī ki, on günlük yol dahī gidüb, meded-i ʿavn-i Rabbānī ve teʾyīd-i leşker-i āsumānī ile her uğraduğı zıyāʿ u bikāʿı yakdı ve yıkdı. Niçe niçe deyr u kenāyisi harāb idüb nākûslarının çānlarına ot tıkdı. Baʿde-mā Devlonya nām bir büyük nehre yetişdiler ki, yedi kısım olmuşidi [ve her bölüği nehr-i Fırāt denlü vār idüği tahakkuk bulmuşidi][1]. Bu minvāl üzere Cezīre-i Bundukıyye ki, Venedik şehridir, ānın muhāzīsine vardılar. Hezārān hezār büyût-i menkûşe ve zer-endûdı [bu minvāl üzere][2] āteşe urdılar ve tuhfe-i ganāyimden istīfā hazz idüb, götürebildikleri denlü nefāyis-i emvāli yüklendiler. Meʾmûllerinden ziyāde ebkār-ı hesnā ve gılmān-ı müstesnāya mālik olub, kemāl-i meserretle ʿavdet itdiklerinde [cāsûslar bu ahbārı getürdiler ki, Paşā-yı mezbûr **(184a)** nehb ü gāret iderek][3] geçdiği Aksu kenārında ol etrāfın beğleri dernek itmişler, ʿasākir-i İslām'ın yollarını bağlayub, "Geçecekleri yol bu reh-güzārdır" diyû cünd-i mansûrın kudûmına müterakkıb olmuşlar. Paşā-yı nām-dār ki, bu ahvāli işitdi, ʿaskerindeki esīrleri huzûrına getürüb, sinni yiğirmiden ziyāde olanları kılıçdan geçürdi. Bir lahzada üçbinden artuk bed-kīşi bī-cān u bī-ser kıldı. Baʿdehû ferāğ-ı bālle çekilüb, ʿasākir-i küffārı, ʿarz-ı intizār itdükleri Aksu'ya geldi. Ümerā-i kefere, sipeh-sālār-ı mansûrın esnā-i ʿazīmet ü ʿavdetindeki fütûhātını işitdiler ve her ne yere uğradıysa müeyyed ü muvaffak olub,

---

1) Bu kısım (b) nüshasında yoktur.
2) (b) nüshasından.
3) Bu kısım (b) nüshasında yoktur.

nusret ü zafer āsārı ile döndüğini fikr itdiler. İrtikāb-ı firārdan gayrı halāslarına çāre bulmadılar. Yaᶜnī ki, ᶜasākir-i İslām'ın bedrekası bildirdüği gibi, karārı firāra tebdīl idüb çekildiler. Pes bu seferin evvelinden āhirine-dek üç ay mikdārı zamān mürûr eyledi. Pādişāh-ı zī-şān bī-havf u hirās ve fütûhāt-ı bī-kıyās ile küffār vilāyetinden meymene vü meysere ᶜubûr eyledi. Andan sonra sıhhat ü selāmetle makarr-ı mukarrerine gelüb, nukûd ü emtiᶜanın humus-ı ganāiminden mā-ᶜadā yiğirmi reᵓs gılmān-ı hüsn-dār-ı rûh-efzā ve niçe benāt-ı şīrīn-harekāt-ı Leylā-sīmā ve tuhaf ü tefārīkdan niçe yük metāᶜ u kālā ᶜatebe-i ᶜulyā türābına bir sīm-i pīş-keş revāne kıldı. Pādişāh-ı İslām, İnebahtı kalᶜası teshīrine kıyām ve fethine cüll-i himmet ü ikdām üzere iken ahbār-ı fütûhāt ü ganāim kendülere ᶜarz olundı.

Li-Münşiihī:

Didiler: Dāimā ser-dārın olsun feth u nusretde
Günün günden yeğ itsün Hak Taᶜālā baht u devletde

Seferlerde rikābından zafer dûr olmasın bir dem
Günün günden yeğ itsün Hak Taᶜālā taht-ı ᶜizzetde.

Vākıᶜa-i Rābiᶜ-ᶜİşrīn: Sene-i sebᶜ ve tisᶜa-mie (907/1501) hudûdunda vākiᶜ Lefçe ve Prûsīçe nāmları ile şāyiᶜ iki pāre kalᶜanın fethidir ki, Bosna vālīsi mezbûr İskender Paşa'nın ferzend-i hayru'l-halefi ve nûr-ı dīde-i sāhib-şrefi Mustafā Beğ ki, nişāne-i ᶜilmiyye ve maᶜrifetle ᶜilm ü şecāᶜat ü celādet tarīkında sāhib-i tabl u ᶜalem ve ᶜilm-i nazm u nesrde ser-āmed-i rûzgār ve ᶜulûm u fünûn cihetinden dahī mevsûf-ı sunûf-ı ᶜülemā-i ahbār olub,

Nazm:

Çü ān civān-baht-ı rûşen-zamīr
Be-devlet civān u be-tedbīr pīr

Be-dāniş büzürg ü be-behcet bülend
Be-bāzû dilīr u be-dil hûş-mend.

(b208) mazmûnına mā-sadak bir merd-i meydān ve ferd-i şecāᶜat-nişān[1] yegāne-i dilāverān ve ferzān-ı bahādırān idüği müttefekun ᶜaleyh-i aᶜyān idi. Bir gün peder-i şehāmet-perverinden recā eyledi ki, kendüye bir mikdār ᶜasker vire, ser-hadd-i küffār-ı kûh-ı Kāf gibi sābit ve ber-karār ve feth u teshīri hesed-kerde-i dilīrān-ı aktār olan Lefçe kalᶜası fethine göndere. Zīrā ki, ser-hadd-i Ungurûs'da ol makûle fethi düşvār kalᶜa yoğidi. ᶜAdīli tasavvur olunsa Yayça kalᶜasından gayrı anılmazdı. Hālā ki, metānetde Yayça'dan artuğidi. Fe-lā-cerem Paşā-yı Sikender-ᶜalem, mezbûr civān-ı muhterem cenābına bin güzīde ādem virdi. "Hodā-yı Taᶜālā muᶜīnin olsun" diyû gönderdi. Feth u teshīri hayāle sığmaz, farazā ki, muhāl olmağla tasavvur bile cāiz olmaz bir hısn-ı hasīn iken fethini ciğer-kûşesine nām-zed kıldı. Vaktā ki, varub muhāsara kıldı, dīvārı üstüvār ve sûrı mürtefiᶜi ber-karār ve içi toptolu küffār-ı füccār iken dilīr-i nev-civān aslā göze göstermedi. Bi'z-zāt kendüsi mübāşir-i kıtāl oldı.

Li-Müellifihī:

Kağan-arslan gibi o merd-i neberd
Girdi meydāna kopdı yerden gerd.

---

[1]) (b) nüshasında "nişân" kelimesi yerinde "ᶜunvân" kelimesi var.

Kendü hûn-rīz ıssı āteş-i tīz
Bulmaz andan ᶜadû mecāl-i girīz

Yetişürlerdi zümre-i küffār(**184b**)
İşleri hep taᶜaccüb-i bisyār.

Nesr: Ve bi'l-cümle hüsn-i tedbīr ile mühimmāt-ı teshīre mübāşeretinden küffār hevl-nāk, havf-i bī-şümārile dil-gīr olub, "**Eyne'l-meferr**"[1] dimeğe başladı. Bi'l-āhare baᶜzı bahādırlar tûlānī ve kemāl-i irtifāᶜla nerdübān-ı kûh-ı Elburz'a sānī niçe mirkāt çûpın kayırdılar. Ol tarīkla dāhil-i sûr-ı kalᶜaya girdiler.

el-Kıssa[2], az zamānda feth u teshīr kıldı. İçindeki keşīşleri ve kehene-i girān olan dil-rīşleri kılıçdan geçirdi. Ganāyim-i vāfire ve tuhaf-ı mütekāsire ile ānın karīninde[3] vākiᶜ Brûsanca nām kalᶜaya teveccüh itdi. Pes kalᶜa-i ûlānın fethi bunun teshīrine ser-māye ve mukaddemāt oldı. Kemāl-i bīm ü hirāsından kalᶜai teslīmleri tahakkuk buldı. Yaᶜnī ki, varduğı günde ānı dahī teshīr kıldı.

Hādise-i Hāmis ve ᶜİşrīn: Yine Bosna ser-haddinde vākiᶜ sābıku'z-zikr Mustafā Beğ İbn İskender Paşa hizmeti diyû şāyiᶜ bir yüz aklığıdır ki, Yayça azıkcılarına vākiᶜ oldı. Bi-ᶜināyeti'llāhi Taᶜālā[4] sene-i semān ve tisᶜa-mie (908/1502) hudûdında taᶜayyün buldı. Yaᶜnī ki, yılda bir kerre ᶜādet idi ki, krāl-i dāll tarafından bir ser-dār-ı dalālet-şiᶜār, bir yıllık zād ü zevādelerini alur giderdi. İhtiyātan niçe

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, LXXV (Kıyâme sûresi), 10.
[2]) (b) nüshasında "kurbında" şeklindedir.
[3]) Bu kelime (b) nüshasında "el-Hâsıl" şeklindedir.
[4]) (b) nüshasında "**Taᶜâlâ**" yerinde "**el-Meliki'l-Müteᶜâl**" vardır.

bin ādemler gidüb, kalᶜa dizdārlarına teslīm iderdi. Vaktā ki, nakl-i zahīrenin zamān-ı muᶜayyeni oldı, emīr-zāde-i büzürg-vār -**Hayru's-serāyā erbaᶜu-mie**- mûcebince üç-dört yüz yarār mücāhidle beş günlük mesāfedeki Yayça kasdına vusûl buldı. Baᶜde-mā şeb-hûnla çengelistān içinde nā-peydā olub, turdı. Zahīre yükleri ile beş bin tamām süvār u piyādeye kılıç koydı. Ve bi'l-cümle nısfı mikdārı tebāh olub, mā-ᶜadāsı firārla rehā buldı. Anların dahī ekseri mecrûh bulunub, yārelerine tīmārdan ᶜāciz olub öldi.

Li-Münşiihī:

Kanlar saçılub ᶜarsada hûnābe döküldi
Sad nīze döküldi, dahī çok sīne söküldi

Başlar kesilüb kanlar olub çekildi ᶜālem
Safflar sökülüb kan getürüb lāşei dem dem

Mevc urdı fenā bahri talazlandı hevādan
Bayraklar ol emvāce şebīh oldı vegādan

Nesr: el-Kıssa, nihāyetsiz māl-i ganīmet (b209) ve tuhaf u tefārīk-ı zī-kıymet ile vālid-i mācidi huzûrına gelüb envāᶜ-ı nevāziş ü ikrām ve iltifāt-ı inᶜām-ı tāmm ile riᶜāyet olundı. Kezālik der-i devletden dahī hilᶜat ü kılıç gönderüb, beyne'l-ümerā ser-efrāz kılındı.

Vākıᶜa-i Sādis ve ᶜİşrīn: Pādişāh-ı deryā-sipāhın İnebahtı kalᶜasını feth u teshīridir ki, sene-i erbaᶜ ve tisᶜa-mie (904/1498) hudûdında mukaddemātına mübāşeret olundı. Ters-hāne-i ᶜāmirede evvelden mevcûd olan sefāyin-i kadīmeden gayrı iki ᶜazīm ve enbûh māvuna yapdırdı ki, her birine yiğirmi dört bin filorī harc olundı.

Yetmiş ayak uzunı ve otuz beş ayak ᶜarzı mukarrer oldı. Baᶜde'l-itmām her birine biner nefer mücāhid-i şecāᶜat-kıyām vazᶜı taᶜayyün buldı.

Birine Kemāl Reīs gibi ser-dār-ı megāzī ve birine Budak Reīs nām gāzī girmek emr olundı. Fe-lā-cerem Sultān-ı muzaffer-ᶜalem, deryā kapudānı Dāvud Paşā-yı sānīye ve korsan gāzīlerin ser-dārı Kemāl Reīs'e hüsn-i iltifāt idüb, üçyüz pāre sefāyin-i ᶜasker-defāyin ile Gelibolı'dan öte revāne kıldı. Mora cezīresi mecmaᶜ-ı muᶜayyen olmak ve mümkinü'l-ᶜubûr olan gemiler İnebahtı halīcinden geçüb, hisār altına vusûl bulmak sipāriş oldı. Şol zamān ki, tonanma-i humāyûn, yaᶜnī ki, merākib-i zafer-makrûn Mora muhāzīsine yaklaşdı, Vezīr **(185a)** Ahmed Paşa bin Hersek, ᶜasākir-i nusret-meāsirle karadan ᶜazīmet idüb, Mora kurbına irdi. Bi-hasebi'l-fermān ol dahī kadırgaya girdi. Şol dem ki, bizim gemilerimiz halīc-i İnebahtı'ya saldı, Venedik'e tābiᶜ Freng tonanması yüz elli pāre keştī, toptolu yarāğ u yāt ve bahādırān-ı bā-sebāt olduğı hālde halīcin ağzın aldı. Tarafeynden top u tüfenge āteş virildi ve gemiler birbirine çatdı. Meşāhīr-i mellāh-ı guzātdan mezbûr Budak gemisine çatdılar. Âhenīn çengāller atub muhkem sarıldılar. Mecāl-i halās olmayıcak, merhûm Budak Reīs tedbīri ile küffārın zevrakına rûganī neft atdılar. Eğerçi tutuşdurub, aᶜdā gemisin yakdılar, lākin kendüler dahī kurtulmadı. Huşk u ter ve guzāt-ı bahr u ber bi'l-külliyye yanub kül oldı. Hattā Reīs Budak ve Yinişehir hākimi Kemāl Beğ ve Kara Hasan nām mellāh-ı deryā-şinās ol vartada helāk oldı. Âhir ᶜināyet-i Bārī yārī kılub, nusret rûzgārı ᶜasākir-i İslām üzerine esdi. Küffār gemileri ve cengcileri kesr u inhizāmla zevālin buldı. **-Fe-enceynāhu ve men**

maᶜahû fi'l-fülki'l-meşhûn-[1] sırr-ı latīfine Kemāl Kapudan ve Vezīr Ahmed Paşā-yı şücᶜān mā-sadak oldı.

Baᶜdehû İnebahtı kalᶜasına teveccüh olundı. Bilā-mevāniᶜ u devāfiᶜ ve be-yümn-i kavāriᶜ u medāfiᶜ halīcden içeru girildi. Kapudān Dāvûd Paşa ve sāir serverān-ı vegā [kalaᶜi döğmeğe başlayub nice yerden harāb itmeğle ve gemileri münhezim olub][2] kendülere meded yetişmemesi tahakkuk bulmağla me'yûs olub cengden el çekdiler. Koru cānibinden kalᶜa muhāsarasına me'mûr olan Vezīr Mustafā Paşa'dan ᶜahd ü mīsāk alub kalᶜai virdiler ve cānları ve başları ile kurtuldılar ve nihāyetsiz ganīmete ve tuhaf-ı zī-kıymete dest-res boldılar.

Li-Münşiihī:

Mā hasal her mücāhid-i kattāl
Oldı ser-cümle gark-ı māl ü menāl

Hüsni bī-gāye bī-nihāye esīr
Kıldı halkı muhassalü'l-emvāl.

Nesr: Ve bi'l-cümle Şehriyār-ı Cihān henüz Türkistān yaylāğında huzûr u rāhatla kām-rān iken mücerred sīt u sadā-yı teveccühleri ile muhassalü'l-merām oldı. Vaktā ki, bu fütûhātın müjdesi yetdi, rāyet-i cāh u celāl hareket idüb, dāru'l-mülk-i Edirne'ye geldi.

Vākıᶜa-i Sābiᶜ ve ᶜİşrīn: Yine Mısr Sultānı Melik Eşref Kayıt Bāy ki, sene-i isnā ve tisᶜa-mie (902/1496) tārīhinde (b209) fevt olub

[1]) Kur'ân-ı Kerîm, XXVI (eş-Şu'arâ' sûresi), 119.
[2]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

ferzend-i reşīdi Melikü'n-Nāsır Sultān Muhammed bin Kayıt Bāy cālis-i serīr olmışidi. Sultān-ı kām-kār ve Hodāvend-i büzürg-vār cānibine ᶜarz-ı hulûs-ı bī-şümār itdüği tahakkuk bulmışidi. İttifākan işbu sene-i erbaᶜa ve tisᶜa-mie Zi'l-Kaᶜde'si(Zi'l-Kaᶜde 904/Hazīrān 1498)'nde pīş-keş-i vāfir ve tuhaf u tefārīk-ı mütekāsir ve fart-ı hulûs u taviyyeti müşᶜir nāme-i cevāhir-nisār-ı belāğat-meāsir ile kār-güzār-ı zümre-i ekābir-i sütûde-goftār-ı ümerā-i mefāhir bir emīr-i kebīr-i rûşen-tedbīri geldi. Cem Sultān'ın duhter-i bülend-ahter ve düşīze-i melek-manzarını ārāyiş-i dil ü cān ve bāᶜis-i āsāyiş-i hānumān idinmeğe rağbet gösterdi. Hān Bāyezīd-i nām-dār ki, mazmûn-ı mekātib-i ihtisās-şiᶜara vukûf-ı küllī buldı, ᶜalāka-i musāheretine cevāz gösterüb, ilçilerine iltifāt-ı bī-gāye kıldı. Hattā Malkoç-Oğlı Bālī Beğ akınından çıkan cevārī vü gılmān ilçi huzûrında vāsıl-ı dīvān olub, guzāt-ı nusret-simātın ganāim-i nā-mahsûresi maᶜlûm olmağın Sultān-ı Mısr'a ol bī-nazīr u māh-cemālleri bedr-i münīr olan esīrlerden niçe gılmān-ı dil-pezīr ve benāt-ı ᶜiffet-mesīr gönderdi. Hattā resûl olan emīr-i sütûde-kāra dahī ol ᶜavātıf-ı ᶜaliyyeden **(185b)** ber-hor-dār kılındı. Fe-lā-cerem Hāliku'l-Levh ve'l-Kalem, Sultān Bāyezīd Hān'ı eltāf-ı hafiyyesi ile muhterem buyurdı ki, Mısr Sultānı duhter-i birāderine taleb-kār oldı. Nitekim ᶜAcem milkinin şehriyār-ı zī-şānı kendi düşīze-i perī-peykerine dāmād-ı büzürg-vār idüği tahakkuk buldı.

Hādise-i Sāmin ve ᶜİşrīn: Kalᶜa-i Muton ve Koron fethidir ki, İnebahtı fethinden sonra ki, Kapudān Dāvûd Paşā-i Sānī ve harem-i muhteremde perverde olan Pireveze hākimi Mustafā Beğ kırk pāre sefīne ile ol limānda alıkonıldı. Fasl-ı rebīᶜ yetişdükde teveccüh-i

humāyûn-ı Sultānī Muton ve Koron fethine müteᶜallik idüği beyān kılındı.

el-Kıssa, İnebahtı ki, sipāh-ı İslām'a kasd-ı gezend ü mazarratdan hālī olmadı, evvelā mīr-livā-i sābıku'z-zikr Mustafā Beğ livāsında yapdırılub, itmāma karīb olan yiğirmi pāre sefīneye fazl-ı zemistānda tebdīl-i sûretle ādemler gönderüb, bir şeb cümlesini tutuşdurub, fenā virdiler. Baᶜdehû Rûm-ili sāhilinde vākiᶜ Rākiye nāmı ile şāyiᶜ kalᶜanın üzerine vardılar. Dizdār ve hafaza-i hisārı hālī bulub, silk-i teshīre getürdiler. Mustafā Beğ ki, bu ahvāli işitdi, kemāl-i celādetinden ārām itmeyüb, feryād-res olmağa cān atdı. Lākin ol varmazdan evvel kalᶜa alınmışdidi, ol havālīdeki nevāhīye āteşler salınmış idi. Mīr-i müşārun-ileyh fenn-i remyde Hodāvendigār-ı bülend-iştihār, yaᶜnī ki, Sultān Bāyezīd Hān-ı nām-dār şāgirdi olub, tīr-endāz ve maᶜreke-perdāz dilīr-i ser-bāz olmağın kalᶜaya kapanan küffārla niçe günler ceng idüb, tā şol hudûda-dek ki, birāderi şehīd oldı ve hemşīre-zādelerine dahī top dokunub, bir kolı düşdi. Hattā kendinin dahī ayağı mecrûh olub, ölüm haddine yetişdi.

Li-Müellifihī:

Şöyle cürᵓetler itdi merdāne
Öyle deprendi şeh-levendāne

Āferīn itdi āna Zāl-i felek
Kıldı tahsīn cemīᶜ-i hayl-i melek

Her hücûmında kıldı ol çālāk
Niçe yüz bin kāfiri tebāh u helāk.

Nesr: el-Kıssa, Eyyām-ı bahār olub, Sultān-ı kār-dān ki, dāru'l-mülk-i Edirne'den hareket itdi, sīt u sadā-yı azīmetleri gûş u hûş-ı (b210) guzāta yetdi. Evvelden İnebahtı'da kışlayub, hıfz u hirāsetine me'mûr olan Kapudān Dāvûd Paşa ve Mustafā Beğ nām mīr-livāi ᶜarz-ı hāl idüb, istidᶜā-i muᶜāvenet itmeğin, berā-yı muzāheret-i ümerā Vezīr Yaᶜkûb Paşa ve Keyvān Beğ ve Matrakçı İshāk Beğ ve Bıyıklı Muhammed Beğ ᶜAzeb ve Yiniçerī'den ve gayrıdan otuzbin mikdārı piyāde leşkerle ileru gönderildi. Vardıkları gibi, İnebahtı limānındaki gemiler ol halīc-i mazīkdan çıkarılub Muton muhāzīsine varıldı. Venedik hākimi sāir kefereden istimdādle hāsıl itdüği üçyüz pāre sefīne, leşker-i İslām gemilerine deryā yüzinde mukābil ve top u tügeng ve şakālûs ve zenberek ve sāir ālāt-ı cengile sabāh zamānından zulmet-i şām evānına-dek mukātil oldılar ve var kuvvetlerini bāzûya getürüb, dikkat ü ihtimāmda kusûr itmeyüb koyuldılar. Lākin Bāsır-ı Nāsır-ı Kadīr, bād-ı nusret ü teshīr, guzāt zümresi üstine esdirüb, küffār leşkerine ve gemilerine tefrika düşüb, helāk olanlara nihāyet olmayub, rû-gerdān kesr u hezīmet cānibine revān oldukları tahkīka yetdi.

Mevkib-i humāyûn ise, pāy-tahtından kopub, bir ay mikdārı katᶜ-ı menāzille Mora cezīresine geldi. Berren ve bahran ᶜasākir-i Sultānī ol havālīdeki kılāᶜ u memāliki ihāta itdi. ᶜAle'l-husûs dahī otāğ-ı cāh u celāl ol cezīreye vāsıl ve guzāt-ı neverdān muhayyem-i Şehriyārī'ye nāzil değgin, Kapudān Dāvûd Paşa ve baᶜzı ümerā **(186a)** ve vükelā kırk iki gün mikdārı Muton hisārını döğmüşler idi, feth u teshīr müyesser olmamışdı. Ammā ᶜasākir-i İslām berren ve bahren ihāta idüb, muhāsara itdükden sonra küffārın hālleri diğer-gûn oldı.

Azıkları dükenüb, yarāğ u yātları gāyete yetüb, Venedik hākiminden istiğāse eylediler, "Bize silāh u zevāde yeşitmezse kalᶜayı teslīmimiz mukarrerdir" diyû söylediler. Mezbûr fācir bir özge tedārük itdi. Bir bölük fedāyīlere bezl-i māl idüb, dört pāre serīᶜu's-seyr gemi tonatdı. Yarāğ u yāt ve zehāyir-i mühimmāt ile mālā-māl idüb, hisāra gönderdi. "Bolay ki, hicāb-ı şeb-i tārda ᶜale'l-gafle kalᶜaya dühûl idesiz" diyû sipāriş kıldı. Fe-lā-cerem, ol fedāyīler kemāl-i cür'et ü ikdāmla geldiler. Vakt-i zuhrda fırka-i guzāt bir yerden mühimmāt-ı feth u keshīre mübāşeret üzere iken altıyüz pāre sefīnenin meyānına uğradılar. Bark-ı hātif gibi çekdirüb, kalᶜa kapusına vardılar. Kemāl-i istiᶜcālle yüklerini boşaldub ol gemileri āteşe urdılar. Bu kerre küffār-ı hāk-sār kuvvetlendi. Tecdīd-i silāhla her bir bī-mecāli bir tuvānā bahādıra döndi. Bu meserretle kalᶜanın deryādan cānibinden teferrüce yöneldiler. Bölük bölük yayıldılar, fırka fırka ᶜiş u nûşe tağıldılar. Kalᶜanın cānib-i berrīsi muhkem olmağla cidden ihtiyāt itmediler.

Li-Münşiihī:

İkdāma hāil olmaz imiş rûzigārda
Merd-i cerīye mümkin imiş kār-ı saᶜb-nāk

Seyr eyle ol sefīne-i çālāk-seyr beğim,
Ser-menzile yetişdi, ne vehm eyledi, ne bāk.

Nesr: Ammā ki, Pādişāh-ı nām-dār, kemāl-i hilm ü şefkatle şühre-i dār u diyār, rüesā-i mellāhīnin bu gafletlerine āzorde-hātır oldı. Fermān-ı ᶜālīsi sudûr idüb, baᶜzīsına teşhīr u siyāset olundı. Meğer Hazret-i Kirdigār "**ᶜAsā en tekrahû şey'en fe-huve**

ḫayrun leküm"[1] mazmûnını ızhār buyurmuş, ānların sürûr u hubûriyle ᶜiş-i mevfûr itmeleri kalᶜanın teshīrine (b210) bāᶜis olmasını guzāt-ı ahyāra tuyurmuş. "**Eẕilletin ᶜale'l-müᵓminīne eᶜizzetin ᶜale'l-kāfirīn**"[2] mûcebince küffārı şādān ve müᵓminleri giriftār-ı ahzān iden kıssanın nihāyetinde beşāret ü şād-mānī mukarrer olmuş. Yaᶜnī zümre-i kefere ᶜiş u nûşe meşgûlken ānatolı kolundan bir ᶜazeb ve bir Yiniçerī ittifāk etdiler. Nā-gehānī bir kûşeden içerû girdiler. ᶜAle-'l-fevr bir bayrāk dikdiler. Mīr-i mīrān olan Simān Paşa ki, her cihetle dilīr ve kalᶜa-küşā idi, bu fursatı ki, gördi, guzāta istimālet virüb, gürûhā-gürûh girmelerine sebeb oldı. Ve bi'l-cümle kalᶜa-i mezbûre berr cānibinden ādemle toldı.

Tā ki, medhûşān-ı küffār bu kıssai tuydı, hemān cenge koyuldılar, keyfiyyet-i şarābla yanar āteşe girdiler. Evvel-i ᶜasrdan āhir-i rûze-dek kıtāl oldı. "**Ve'l-ᶜaṣri, inne'l-insāne le-fī-ḫusr**"[3] mazmûn-ı şerīfi[4] ol bed-kirdār hakkında tahakkuk buldı. ᶜAle'l-husûs "**İlle'lleẕīne āmenû**"[5] istisnāsı ile ānların hüsrānına erbāb-ı īmānın ferah-ı bī-endāzesi müşāhede kılındı. Bi'l-āhare küffār sındı, baᶜzı burûc-ı kalᶜalara kapandı. Anlardan dahī āteş-i ceng iştiğāl kılındı. Yaᶜnī ki, ashāb-ı nār, gāh neft-endāz oldılar, gāh barut kumparaları atub, ihrāk-ı hānumānlarına saᶜy kıldılar. Ol şehr-i be-nām ki, lāyık-ı ehl-i İslām, zīb ü zīnetle tamām ve ekseriyā ferşi ruhām ve bir kişver-

[1]) K. Kerîm, II (Bakara), 216. Ayetin aslında başta "**ve**" ve "**fe**" yerinde "**ve**" kelimesi vardır.
[2]) Kurᵓân-ı Kerîm, V (Mâide sûresi), 54.
[3]) Kurᵓân-ı Kerîm, CIII (ᶜAsr sûresi), 1-2.
[4]) (b) nüshasında bu kelime yerinde "letâfet-meşhûnı" kelimeleri vardır.
[5]) Kurᵓân-ı Kerîm, CIII (ᶜAsr sûresi), 3.

i nüzhet-encām idi, serā-pā yanmasına sebeb oldılar. "**Zālike cezāu aᶜdāi'llāhi'n-nār**"[1] mazmûnını ᶜiyānen gördiler.

Müverrih-i Bercīs-celīs Mevlānā İdrīs kavlince Sultān-ı İslām, aᶜnī bihī Hān Bāyezīd-i **(186b)** be-nām bir gice edā-i nevāfile kıyām ve hitām-ı ᶜibādetle tazarruᶜ-ı tāmm idüb, "Yā İlāhī, bu melᶜûnları gazabın āteşine sûzān kıl! Dīn-i mübīn-i Ahmedī'ye kuvvet virüb hānumānlarını nār-ı hışmın ile hākister ü perīşān kıl!" diyû duᶜā itmişlerdir. Der-ᶜakab icābet-i duᶜāları berekātına şehr ve kalᶜanın büyût u bāzārını karīn-i āteş-i hüsrān görmişler. Nār-ı gazab-ı İlāhī fürûzān olmağın altı gün altı gice yanmış, söyündürmesine çāre bulmamışlar. Baᶜdehû Anatolı Beğlerbeğisi'ne emr olundı, piyāde vü müsellem hizmetine meᵓmûr kılınub, şehr-i Muton harābesi taᶜmīr kılındı. Mesācid ü cevāmiᶜi dahī tertīb olunub, nûr-ı hutbe-i Pādişāhī, dalālet zulmetini kaldırdı ve kābil-i rüşd ü īmān olmayan keferenin boyunları uruldı.

Li-Münşiihī:

Şol Pādişāh ki, sāye-i Yezdān-ı Pāk ola,
Mirᵓat-ı tīğı göstere küffārı münᶜadim

Küfr ehline musallat olan cān u serleri
Elbette seyf ü hançerine kıldı münkasim.

Vākıᶜa-i Tāsiᶜ ve ᶜİşrīn: Baᶜd ez-feth-i Muton ve Koron hisārı ve ol cezīrenin baᶜzı kılāᶜ-ı nām-dārı teshīridir ki, bu hizmet Vezīr-i Müşīr ᶜAli Paşā-i sāhib-şimşīr cenābına ısmarlandı. "Otāğ-ı

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, XLI (Fussılet sûresi), 28.

humâyûn-ı Sultân Mora cezîresinde iken evvelâ Anâvârdîn kal^cası alına, ba^cdehû "Koron fethine müsâra^cat kılına!" buyuruldı. Fe-lâ-cerem, Ser-dâr-ı muzaffer-^calem ol mesâliha mübâşeret itdi. Evvelâ Anâvârdîn kal^casına varub içindeki küffâra nasîhat-nâme gönderdi. "**Üd^cu ilâ sebîli Rabbike bi'l-hikmeti ve'l-mev^cizati'l-haseneh**"[1] nass-ı kerîmine mütâba^cat gösterdi. Anlar dahî hisâr-ı Muton'daki fütûhâtı bilmişlerdi. Bunca mesâ^cî ve ikdâmdan sonra ahvâl-i kefere niye müncerr olacağını işitmişlerdi. ^cAle'l-fevr Paşa cenâbına kal^caivirdiler. Kendüler ba^czı sefînelere binüb dîb-i Frengistân'a güzer kıldılar.

Li-Münşiihî:

Ol sâhib-i zafer
Gördi bu re^ɔyi mu^cteber

Gûş (b211) *itdi mülhimden haber*
Huz mâ şafâ da^c mâ keder.

Nesr: Ba^cdehû Koron fethine teveccüh kıldı. Vezîr Ya^ckûb Paşa ve Kapudân Dâvûd Paşa ta^ckîb idüb, ^cAlî Paşa'ya imdâd kasd olundı. Mebâdi-yi eyyâm-ı ^cahd ü mîsâkla kal^caları virildi. Memâlik-i mahrûseye Koron dahî makrûn olması tahakkuk buldı. Cenâb-ı saltanata beşâret haberleri gönderilüb, ümerâ-i kâr-güzâr ve ser-dârân-ı âzmûde-kâr zümresine hil^catler ve terakkîler ile ri^câyetler olundı.

[1]) Kur^ɔân-ı Kerîm, XVI (Nahl sûresi), 125.

Fe-ammâ vezîr-i kâm-kâr ^cAlî Paşâ-i büzürg-vâr ki, ol fütûhâtın ekseri ânın sa^cy ü mübâşeretiyle görülmişidi, eyâlet-i cezîre-i ma^cmûre, ya^cnî ki, ^câmme-i Mora âna teveccüh olundı. Hattâ -İnzâlü'd-dürri bânîhâ- mazmûnına imtisâlle kapusın kapayu zabt-ı tasarrufında olmağla ruhsat virildi.

Vâkı^ca-i Selâsîn: Tekrâr Anavârdîne kal^casının ihtilâli ve küffâr-ı dalâlet-medârın âna istîlâsı gâilidir ki, ba^czı müste^ɔmenler ki, sûretâ imtisâl ü mütâba^cat göstermişler idi, ammâ bâtın yüzinden küffârla haberleşüb, kal^cayı teslîme ta^cahhüd kılmışlar. Bunların ıhbârı mûcebince küffâr gemileri kal^ca altına geldiler. Münâfıklardan bir zümre yarâğ u yâtına ta^cbiye idüb, bir hîle ile iç kal^caya girmişler ve dizdârını tenhâ bulub öldürmişler, sâir müstahfızlara dahî şehâdet şerbetin içirmişler. Bu tarîkla kal^cayı küffâr-ı hâk-sâra tapşırmışlar. Paşâ-yı nâm-dâr ki, bu haberi işitdi, bî-tevakkuf ol hisârın halâsına gitdi. Lâkin deryâ cânibinden hirâset içün yiğirmi pâre sefîne recâsın ^carz eyledi. ^cAlâ mâ hüve'l-me^ɔmûl Kemâl Reîs'e **(187a)** yiğirmi pâre kadırga virilüb, cengcisi yarâr ve topları âteş-bâr oldığı hâlde geldi yetdi. Ve bi'l-cümle ol mertebede İslâm donanması küffâr gemilerine gâlib oldı. Sekiz pâre büyük sefîneleri alınub, iğtinâm-ı küllîye sebeb oldı. Ba^cdehû küllî nizâ^c u cidâl, evvelki gibi kal^ca-i mezbûr silk-i teshîre çekildi.

Li-Müellifihî:

Feth u teshîriyle şâd oldı yine kavm-i guzât
Her biri aldı murâdınca ganîmet mâlin

Hûb-rû kızları ve muğ-peçeleri aldı levend
Nefsinin buldı murād üzre kamû āmālin.

Hādise-i İhdā ve Selāsīn: Kalᶜa-i Enīfe ve hisār-ı Asûs fethidir ki, vezīr-i dilīr ᶜAlī Paşa, sene-i sebᶜa ve tisᶜa-mie (907/1501) tārīhinde küllī tedārükle kemā-yenbağī şevk-ı garām u tehālükle Enīf kalᶜasına toğrıldı. Mevāid-i lutf u keremle feth u teshīrin irāde kıldı. Ammā küffār-ı muᶜānidīn gāyetle münāfikīn ü mütemerridīn olmağın ol tarīk mesdûd oldı, kār-ı feth u teshīr tīr u şimşīre müncerr idüği bilindi. Vaktā ki, muhāsara olundı, bir günün içinde küffār-ı hāk-sārın ıztırārı mukarrer oldı. Bi'l-āhare ᶜasākir-i İslām'a kalᶜa müsahhar olundı. Nihāyet dötyüz mikdārı küffār-ı eşrâr bir kulle-i refīᶜaya tahassun kıldı. ᶜÂkıbet anlar dahī "**Men necā bi-raˀsihī fe-kad rabih**" mazmûnına rağbet idüb, bin belāyla baş kurtardı.

Baᶜdehû Asûs hisārı muhāsara olundı. Bir gün bir gice döğüldikden sonra anlar dahī ᶜahd ü mīsākla kalᶜa miftāhların gönderdi.

Vakᶜa-i İsnā ve Selāsīn: Pādişāh-ı ᶜālī-cāh Mora kalᶜaları fethinde ᶜarz-ı sipāh üzere iken vilāyet-i Karamān'da İbrāhīm nām bir mechûlü'n-neseb-i mezmûmü'l-haseb nedir ki, "Ben Karamān-Oğlı İshāk Beğ'in ferzend-i reşīdiyem" diyû zuhûr eyledi. Ol havālīde kallāş u evbāş zümresinden nice bin müfsid-i bed-kirdārla (b211) Tāş-ili nām mahall-i mazīk u tenge ᶜubûr eyledi. Tamām yarāğ ü yātı tekmīle ikdām itdükden sonra ol maᶜberden taşra çıkdı. Vilāyet-i Karamān sükkānını ürkidüb birbirine katdı. Fe-ammā Şehzāde-i muzaffer-sipāh Sultān Muhammed bin Şehin-şāh ki, bu husûsı işitdi,

defᶜ-i fitne içün üstine ᶜazīmet itdi. Hāin-i dalālet-kirdār bu haberleri tuyduğı gibi yine Tāş-ili'ne tahassun itdi. Baᶜd ez-ān bu haberler Amāsiyye'de sākin Şehzāde'leri meyānında ᶜizam-ı şānla müteᶜayyin Sultān Ahmed cenābına ᶜarz olundı. Bilā-teˀhīr ᶜasker çeküb defᶜ-i fitne kasdına yüridi. Hākim-i bülend-iktidār Zü'l-Kadr'lü ᶜAlāü'd-Devle Beğ dahī bu hādisei tuydı. Oğlı Şahruh Beğ'i niçe bin ādemle muᶜāvin gönderdi. Eğerçi ki, bī-havf u hirās vardılar, ber-vech-i istīkbāl ol Hāricī'nin kıtāline kasd itdiler, lākin yine Taş-ili'ne girdi, kemāl-i ihtiyātla tahassun kıldı. Ve bu esnāda ᶜasker-i şitā dahī tekaddüm itdi. Defᶜ-i fitne teˀhīri bi'z-zarûre lāzım geldi. Bināen ᶜalā zālik şehzādeler yerlü yerine vardılar, vākiᶜ hāli dergāh-ı felek-bārgāha bildirdiler.

Vaktī ki, āsār-ı nev-bahār zāhir u nümû-dār oldı, cenāb-ı Şehriyārī'den Vezīr-i Aᶜzam Nasûh Paşa'ya bir mikdār ᶜaskerile serdār taᶜyīn kılındı. Üçbin Yeñiçerī ve üçbin bölük halkı şīr-i nerleri ve dörtbin ᶜazeb dilāverleri virildikden gayrı Karamān leşkeri dahī bile olmak emr olundı. Menzil be-menzil mahall-i maᶜhûde varıldıkda Mesīh Paşa, rikāb-ı hizmetindeki leşkeri üç bölük eyledi. İki fırkasını iki maᶜmerde alıkodı. Bir böliği ile kendüsi düşman üstine toğruldı. **(187b)** Hālā ki, bāᶜis-i tesvīlāt-ı Şeytānī olan Varsak Türkleri, niye uğradıklarını bildiler. Mezbûrı iğvā itdiklerine nādim olub, ehl ü ᶜiyāl firākı tasavvurı ile kan ağlamağa başladılar. Nā-çār olub, daᶜvā-yı neseb iden şahs-ı müfsidi içlerinden sürdiler. Kendüler zeyl-i inābete teşebbüs idüb, rikāb-ı vezīre döküldiler. Şerīr-i mağrûr dahī bi-tarīkı-'l-ihtifā gûnā-gûn libās u kisvetle hüveydā olarak Şām hudûdına gitdi.

Hākim-i Haleb ele getürüb, ᶜatebe-i ᶜulyāya hevā-dārlık ᶜarzı ile cezāsın virdi, ismi ve resmi nā-bûd oldı, gitdi.

Hādise-i Selās ve Selāsīn: Yine küffār-ı Efrenc-iştihārdan sene-i semān ve tisᶜa-mie (908/1502-3) tārīhinde vākiᶜ olan Dirāç kalᶜası fethidir ki, ümerādan Muhammed Beğ bin ᶜĪsā ki, mücāhidlerin ser-efrāzı bir nām-dār mübāriz ü gāzī idi, livā-yı İlbasan ser-haddinde mīr-livā iken dāyimā kalᶜa-i mezbûrenin fethi indīşesine düşmiş idi. Lākin umûr-dīde küffār ve sāl-horde füccārla mālā-māl olmağın teshīri mümkin değil idüğini bilürdi ve fursat-ı zamāna müterakkıb olurdı. İttifāk, ol umûr-dīde kāfirler sürüldi, rûz-gārın nīk ü bedinden gāfil hisār erleri nasb olundı. Bir kerre emīr-i nām-dār "Vakt-i feth-i hisārdır" diyû civārındaki ümerāyla kavl ü karār itdi. Kalᶜaya yakın yerde bir küllīce pusu koyub, kendüsi cüzᵓī ādemle ehl-i hisāra göründi. Fe-lā-cerem, ol gāfilān-ı dalālet-ᶜalem ol zümreyi gözlerine yeğdirdiler. İttīfākla kalᶜadan çıkub üzerlerine yüridiler. Hemān-geh pusu yerini geçdiler. Bu kerre rûz-i rûşeni şeb-i tārdan seçdiler. Yaᶜnī pusuda olanlar zāhir oldı. Mezbûrdan lā-yaᶜkıllere kılıç koydı. Kırılanı kırıldı, bakiyyetü's-süyûf kaçarak hisāra girdi. Hālā ki, ehl-i İslām ile (b212) mahlût oldukları hālde duhûl kılındı. Derûn-ı kalᶜadaki sükkān ise, bi'l-fevr istīmān itdiler. Vākiᶜ hāli bilüb guzāta mütābaᶜat gösterdiler. Bu minvāl üzre feth u teshīr ki, müyesser oldı, müjde-i feth ile mefātīh-ı kalᶜa der-i devlete gönderildi. Diz-dār ve hafaza-i hisār taᶜyīn olunub, hıfzında ihtiyāt kılınmak emr olundı. Mezbûr Muhammed Beğ'e küllī iltifāt u riᶜāyet kılındı.

Nazm:

Her kucā mevkib-i mansûr ki, yek pey be-nihād
Devlet ez-çār taraf rûy be-īn-cā āvered.

Ve kıssanın tezyīl-i pür-hikmeti: Küffār-ı hāk-sārın Midilli kalᶜasına kasd-ı mazarratı ve France krālinin karındāşı oğlının kat ü hasāretidir ki, bundan akdem memālik-i İslāmiyye'ye ilhāk olunan İnebahtı ve Muton ve Koron kalᶜaları Venedik dojinin havze-i hükûmetinde dāhil olmağın guzāt-ı müslimīnden intikām almak vādīsinde oldı. Mücerred kendi gemileri ile kādir olmayacağını bilüb, France krāline bī-nihāye māl bezl itdi, tā ki, yek-dil ü yek-cihet oldılar. İkiyüz pāre keştī ile Cezīre-i Midilli feth u teshīrini irāde kıldılar. Hattā ᶜale'l-gafle ol sāhile geldiler. Altmış bin mikdārı küffārla kalᶜanın muhāsarasına iştiğāl eylediler. Husûsā France krāli kendü gemilerine birāder-zādesini ser-dār koşmışidi. Hayli şecīᶜ u dilīr ve kāfir-i dalālet-semīr olmağın ser-rişte-i hall ü ᶜakdi āna tefvīz itmişidi. Vaktā ki, küffār-ı hāk-sār kalᶜayı ihāta eylediler ve toplar çeküb, şeb ü rûz döğmeğle dīvārlarını dil-i ᶜāşık-ı gam-nāk gibi rahne rehne eylediler. Husûsā cezīredeki īl ü vilāyeti gāretle harāb itdiler.

Li-Münşiihī:

Ne sanur düşmen-i bī-dīn ü bī-ᶜakl ansuzın nā-geh
Zafer bulmağla ashāb-ı rezmin bāş u cānına

Alub yānına tīğın salınur mağrûr olur ammā
Öğünsün düşmen öğünsün eğer kalursa yanına.

Hādise-i **(188a)** Rābi^c ve Selāsīn: Lākin Noyın-ı zī-şān, Şehzāde-i sāhib-^cirfān, vāris-i milk olan Korkud Hān ki, Mağnīsā hākimi idi, cezīre-i mezbûreye karīb olmağın fitne-i küffārı tuydı. Sekizyüz nām-dār dilīr-i kār-zār gönderdi. Kezālik Karasī'nin dahī sipāh u zu^camāsı ile ba^czı rençber gemilerine girdi, feryād-res olmak dā^ciyesinde oldı. Ya^cnī Ayazmend İskelesi'nde cem^ciyyet eyleyüb, be-her hāl sille-i seyf-i kıtāl idüb, derûn-ı kal^caya hücûm kıldılar. Bir mikdārı ol mukātelede telef ü tīr ve hedef-i şimşīr olub, halās u rehā bulanları hisāra dāhil oldılar. Sa^cādet-i şehādetle müstes^cad olanlar hod devlet-i pāyende vü bākī buldılar. ^cAle'l-husûs der-i devlete ki, ^carz olundı, Anatolı Beğlerbeğisi Sinān Paşa ve Vezīr Hersek-Oğlı Ahmed Paşa ^cale'l-fevr gemiler tonatdılar, gürûhā-gürûh bir yerden Midilli'ye toğrıldılar. Bu esnāda bir sabāh ki, müezzin-i hidāyet-revāh bir yerden na^cre-i "**Hayye ^cale'l-felāh**" ile bedīdār oldı, ser-dār-ı küffār, lā-siyye-mā birāder-zāde-i France olan fācir-i nā-üstüvār kemāl-i ikdāmla bir rahneden kal^caya hücûm itdiler. Derûn-ı hisārdaki guzāt-ı nām-dār dahī cān u başla çalışub, anların def^cine mübāderet eylediler. İttifāk iki gāzī ve ser-efrāz-ı megāzī ser-dār-ı France olan nev-civān-ı ser-bāzı kemerinden tutub yıkdı, ^cale'l-fevr tīğ-ı kīn-intikāmla kellesini bedeninden cüdā kıldı. Bu kerre France gemilerinin karāra mecālleri kalmadı. Her çend ki, Venedik leşkeri niyāz u tazarru^c kıldı, birisi gûş-ı (b212) hûşına almadı ve ^casākir-i İslām'ın bir yerden teveccühleri dahī işidildi. Bi'z-zarûre küffāra tefrika düşüb tağıldı. Ba^cdehû Anatolı Beğlerbeğisi te^cmīr u termīmine me^mûr olub, leşkeri ile Midilli'ye geçdiler.

Vākı^ca-i Hams ve Selāsīn: Sene-i ihdā ^caşer ve tis^ca-mie (911/-1505) tārīhinde şehzādelerinin ebnā-i kirāmını sünnet itdükleridir ki, müverrih-i berā^cat-celīs Mevlānā İdrīs Heşt-Behişt nām kitābında bu vechile tahrīr-i nefīs itmişdir ki, bezm-i cem^ciyyetde Ayās ki, ber-mûceb-i "**Ẕālike yevmün mecmû^cun lehü'n-nās**"[1] mukarrer oldı. Evvelā halef-i halīfe-i Müste^cān zahīru'l-hilāfeti's-sermediyye fi'z-zamān Şehzāde-i Sultān Ahmed Hān cenābına emr-i ^cālī irsāli muhakkak oldı. Husûsā mansıbları pāy-tahta karīb olan hükkām-ı zī-şān taraflarına ahkām-ı devlet-nişān gönderildi ve bir vakt-i ma^chûd ve zamāna-ı mes^cûdda "**Enzilü'n-nāse menāzilehum**"[2] fermānına mütāba^cat-ı şehriyārī mukarrer oldı.

Li-Münşiihī:

Didiler: Ey vezīr-i sāhib-cāh
Eyle tedbīr-i bezm-i ^cīş-i sipāh

Garka-i ni^cmet olsa sûr-ı sürûr
Ola çīni-keş ānda sad fağfûr

Bahr-i ni^cmetde gezse felek-simāt
Tola māh-çelerle sahn-ı ribāt

Ni^cmete sarf olunsa māl-i helāl
Lezzetde olur halāvet-i bal.

Nesr: Fe-lā-cerem, memālik-i mahrûsede[ki bilād-ı ^cArab ve diyār-ı ^cAcem nāmında ki, diyār-ı mahrûsede][3] ashāb-ı la^cb u kāse[4]-

[1]) Kur^ān-ı Kerîm, XI (Hûd), 103.
[2]) Hadîs-i Şerîf.
[3]) Bu kısım (a) nüshasında yoktur.
[4]) (b) nüshasında bu kelime "tâs" şeklindedir.

bāzān ve sāzendegān ve rāmiş-gerān ve cān-bāzān, husûsā bülbülān-ı gülistān, belāğatde ᶜandilībān-ı bostān-ı fesāhat olan şuᶜarā-i hoş-edā ve kasīde-gûyān-ı büleğā-i Kaᶜbe-i mecd ü ikbāl olan dāru'l-milk-i cāh u celāl semtine huccāc-ı zevi'l-ibtihāc-vār katār katār kavāfil-i meserret-āsāriyle müteveccih oldılar ve her biri dāhil-i meclis-i hāss-ı Sultānī olmak hevesi hevāsında şād u handān olub, ᶜarz-ı kudret ü mahāret hāzırlandılar. Husûsā hakīm-i mûsikī-dān, Fisāgores-i zemīn ü zamān, mazhar-ı meāsir-i lahn-i Dāverī, micmer-i şevk ve sûz u sāzın ᶜûdı, Hᵛāce-i ᶜAbdü'l-Kādir-i Merāğī-i ᶜUdī ki, sürûd-ı havāss-ı mutribān ve mihter-i üstādān-ı edā-şekerān idi. Şāgirdleri olan sāzendegān **(188b)** zümresi ile meşk-i taᶜallüme başladılar.

Li-Münşiihī:

Çok mutrib o demde çaldı kāse
Nağme komadı gönülde tasa

Her nāme ki, kopdı sûrnādan
Nakşını çıkardılar nevādan

Anlar ki, terennüm itdi perde
Elvirmedi Zühre'ye o perde.

Nesr: Baᶜde-mā bir rûz-ı pīrûzda ki, şāh-zādegān-ı celālet-şiᶜārın halvet-i germābeye teveccüh itmeleri ve üstād-ı cerrāh istidᶜāsı üzere hammām-ı perī-rûyāna makām olan cāy-ı gusl-i tahāret-kıyāma gitmeleri ve ol sünnet-i seniyye, vācibāt-ı dīn ü devletden ᶜadd olundığı iᶜtibāre göre farz mesābesinde tutmaları bī-şübhe müstehabb ve riᶜāyet-i sünnet-i Halīliyye ile muttasıf olan fiᶜl-i muhtār-ı vācib olmağın, şāh-zādegān-ı celīlü'l-kadr ki, vāris-i milk-i

hilāfet olan Sultān Ahmed'in nûr-ı dīdeleri ve birāder-i kihteri nāmındaki Sultān Mahmûd-ı emcedin ebnā-i kerāmet-güzīdeleri kemāl-i zīb ü zīnetle atlandırdılar. Ağayān-ı harem-i devlet ve hvāce-i sarāyān-ı ser-vakt-i hāss-ı saltanat olanlar, ᶜumûmen rahş-ı devlete süvār olduklarında bu tertīb-i garībi mukaddeme-i zīnet ü zīb kıldılar ki, şehzādelere hem-sinn olan ekābir-zādeler ve vüzerā ve ümerā ve aᶜyān-ı küberā evlādı yād olunan mehādīm-i āzādeler bi-kadri merātibihim rikāb-ı noyīnān-ı nev-āyīn hidmetine dirildi. Piyāde önlerine düşüb, hammāma varub (b213)gelince saff saff yüridiler.

Kezālik tārīh-i mezbûrda Mağnīsā sancağıyle şevket-rubûde olan şāh-zāde-i pür-cûd, aᶜnī bihī Sultān Mesᶜûd cenābına dahī emr-i ᶜālī gönderilüb, kendü şehzādelerine livā-i eyālet-i vilāyetde bezm-i sûr u ceşn-i pür-sürûr itmesine ruhsat virildi. Bā-husûs birāder-zādeleri cemᶜiyyetine, yaᶜnī meclis-i hitān-ı cennet-nüzhetine daᶜvet kılındı. Bu minvāl üzre ol sāl-i meserret-meāl sürûr-ı sûrla mālā-māl olub, hükkām-ı ᶜālem ve sikāt-ı vülāt-ı matbûᶜu'ş-şiyem cenābından tehniyet-nāmelervārid oldı ve envāᶜ-ı tuhaf u hedāyā vusûli ᶜalā tefāvüti tabakātihim taᶜayyün buldı. Maksûd-ı bi'z-zāt olan hatne ihtitām bulub bir gonca-i nā-şüküfteden bir berg-i ahmer kopdı. Yaᶜnī sünnet-i Halīlī olan bezm-i sûrın sīh kebāki ki, bir pāre lahm-i zāidle aᶜyün-i aᶜyāna nümû-dār kıldı, sadā-yı -**Bāreka'llāh**- āfākı tutdı. Ekārim-i havāss lisānından bu ebyāt-ı latīfe inşād olundı:

Li-Münşiihī:

Mübārek bād bezm-i hatne sûrı
K'ez-o handān şode gülhā-i Saᶜdī

Hoceste bād īn sûr-ı dil-fürûz
Be-Sultān u heme aᶜkāb-ı fīrûz.

Hādise-i Sitt ve Selāsīn: Sene-i selāse-ᶜaşer ve tisᶜa-mie (913/-1507) tārīhine karīn Şāh İsmāᶜīl bin Şeyh Haydar'ın zuhûrına müteᶜallik fitne-i melālet-güzīndir ki, tafsīli Şah-ı maᶜlûmın tercemesi cüzvinde külliyyetle yazılmışdır. Bu mahalde ancak kayfiyyet-i hurûcı ve memālik-i Rûm'da bir nāhiyeye vusûlü vülûcı tastīr olunmuşdur. Bu vechile ki, mezbûr Şāh İsmāᶜīl bir tevān ceri ve babası Şeyh Haydar konduğı vakti, hezār ender-hezār kuvveti ile ᶜasrının zor-āver-i muzafferi olub, ansızın hurûc eyledi. Zümre-i zemīme-i evbāş ve fırka-i mütemerride-i kallāşdan yanına vāfir levend-i ᶜayyāş alub Tebrīz'de cālis-i serīr-i milk oldı ve kendüye Şāh nāmını takub, leşkerine surh çuhādan tāclar giydirüb, surh-ser nāmıyla şöhret virdi. Hattā:

Nazm:

Ger kuned bedreka-i lutf-ı tü hem-rāhī-i mā
Çarh-ı ber-dûş kuşed gāşiye-i Şāhī-i mā.

Nesr: Beytini fass-ı hāteme kazdırub, ᶜuluvv-i himmetini **(189a)** işāᶜa kıldı. Karībindeki hükkām-ı nām-dārdan niçesini ser ü efserinden dûr itdükden sonra mülûk-i Kadriyye'den ᶜAlāu'd-Devle'ye ādem gönderüb, duhterini tezvīce rağbet gösterdi. Nevᶜan tereddüd itdüğīçün memlekete yüriyüb, ol bahāne ile hudûd-ı milk-i Rûm'a dāhil olan Tokāt nevāhīsinde nāhiye-i Kazābād'a geldi. Otāğını kurub, niçe eyyām ol nevāhīde āsāyiş üzre oldı.

Fe-ammā bu kıssa ki, maᶜrûz-ı Şehriyārī oldı, Rûm-ili ve Anatolı leşkeri ve vezīr-i kihter ve secāᶜatle nām-ver ve büzürg-ter olan Yahyā Paşa'yı sipeh-sālār nasb itdiler. "İcāzetsiz memlekete duhûl iden ser-dār-ı zümre-i Celālī'nin hakkından gelinmesi lāzımdır" diyû gönderdiler. Vaktā ki, bu ahbār, mesmûᶜ-ı Şāh-ı zü'l-iştihār oldı, "Hodāvendigār-ı milk-i Rûm, benim vālid-i mācid-i büzürg-vārımdır ve anların taht-ı tasarrufındaki merz u bûm ne benim murād u matlûbum ve ne maksûd u muhtārımdır" diyû cevāb-nāme gönderdi ve kendüsi bilā-tevakkuf o nāhiyeden göçüb, ᶜAlāu'd-Devle memleketine duhûl eyledi. Hattā pāy-taht-ı makarrı olan Marᶜaş nām kasabasını ihrāk bi'n-nār kıldı ve ecdādının mekābirini açdırub, üstühvānlarını çıkarub, dûd-gāh-ı hışm u gażabından hāk-sār itdi. Andan geçüb, Diyār-ı Bekr'e uğrayub, Karabāğ-ı Muğāne çekildi ve gitdi.

Li-Münşiihī:

(b213) *Yaᶜnī ki, yandı hışmının nārı*
Çekdi fi'l-hāl tīğ-ı hûn-bārı

Niçesin kıldı bir dem içre helāk
Zāhir oldı hezīmet-āsārı

Ne kadar elleşe ānınla ᶜadû
Olmışiken kazā kafa-dārı

Şīr-i rezm-iştihāre karşu duran
Sürdi yekrān dutdı peykārı.

Vākıᶜa-i Sebᶜ ve Selāsīn: Şehzāde Korkud Hān livā-yi Mağnīsā eyāleti ile kām-rān iken bir husûsa incinüb, deryādan gemiler ile Mısr'a revān olduğı, andan öte Mekketu'llāh'a varub, hacc-ı şerīf

sa^cādeti ile istis^cād niyyetini buldığıdır. Eğerçi ki, Munlā İdrīs ve ba^czı müverrihān-ı ma^cārif-enīs bu husūsı yazmışlar, cenāb-ı saltanata ār lāhık olmak mülāhazası ile gālibā ol ^casrın vükelāsı tahrīrine rusat virmemişler. Fe-ammā Mevlānā Neşrī-i Edirnevī beyān itmiş. Kitāb-ı Dürr-i Meknûn sāhibi dahī ānın isrine gitmişdir. Binaen ^calā zālik bu hakīr ketmini münāsib görmedim. Vāki^c-i hāl i^clāmında nev^can tereddüd idüb, tahrīr ve testīr defterini dürmedim.

İmdi bu kıssanın aslı ve bu mā-cerānın faslı budur ki, Şehzāde-i mezkûr ^cilm ü ma^cifetiyle zātı ma^crûf ve kütüb-i fıkhiyyeden Fetāvā-yı Muhīt'ın iki mezhebde iftāsı cāiz olan mesāilini ve ihtilāfāt-ı ferīkına müte^callik olan mevādd-ı mesbûtü'd-delāilini bir müstakill kitāb-ı mestûr itmiş, ^cālim ve kāmil ve fezāil-şu^cûr olmağın sāir şehzādelerden verāset-i saltanata kendüyi ehakk u elyak bilürken, Sultān Ahmed cānibine olan meyl-i tāmmı ve vālid-i mācidi ta^cyīni ile tahakkuk bulan husûl-i merāmı ki, işitdi, hātır-ı ^cātır-ı ^cizzet-mendinden bir ^cukde hāsıl olub, sevdā-yı hevā-yı hilāfetden dest-i ümīdini çekdi. Nihāyet berā-yı ri^cāyet-i hātır-ı peder, kimseye ızhār-ı rāz itmeyüb, dem be-dem ol hātıra ile göz yaşlarını dökerdi ve niçe günler,

Mısrā^c:

Tü-rā ehl-i fazl u dāniş hemīn günāh-est pes

mısrā^cını hasb-i hāl idinüb, mahzûn u mağmûm oldı.

Li-Münşiihī:

Hak Ta^cālā o şehzāde-i cüst
Eylemiş ^cilm-i hikmetle dürüst

Tab^c-ı mir^ɔātı şöyle sāf olmuş
Fazl-ı o ebniyeye gılāf olmuş

Görinür anda resm-i kevn ü mekān
Zāt-ı gencinde nesne yok pinhān.

Nesr: Lā-siyye-mā der-^cakab bir kazıyye-i kerīhe dahī **(189b)** vāki^c, Vezīr-i A^czam ^cAlī Paşa'nın küstāhī-i ta^carruz u te^caddīsinden bir hakāret dahī şāyi^c oldı ki, Şehzāde-i mes^cûd mezbûr Sultān Korkûd mutasarrıf oldığı sancağına karīb bir nāhiye ki, merkûm Şehzāde'nin şikāristānı ve rûy-i deryāda tahsīl-i zehāyir içün cārī olan gemilerinin iskelesi ve limānı idi, zamān-ı sābıkda Vezīr-i A^czam olanların hāsslarında dāhil birkaç kalem olmağın Noyīn-i ^cālī-rāy ol nāhiyeyi der-i devletden recā itmişidi ve ol tārīhde Sadr-ı A^czam olan paşā-yı büzürg-vār cidden ^cinād u muhālefet itmeyüb, anları Şehzāde'-ye virmişidi. Kendüye ānın bedeli āhar hāsslar ihtiyār itmişdi. Vaktā ki, Hadım ^cAlī Paşa Cezīre-i Mora vālīsi iken tekrār der-i devlete getürilüb, Vezīr-i A^czam'lık rütbe-i ^cāliyesi ile ri^cāyet olundı, her recāsı makbûl ve her kelāmı mānend-i seyf-i meslûl idüğine mağrûr olub, ol hāssları yine kendüye recā eyledi. Cenāb-ı Şehriyārī'den ruhsat virilmekle havāssına katub tasarrufına ādemlerin gönderdi. Şehzāde-i kām-kār ki, bu ahvāli bildi, der-i devlete mektûblar gönderişidi. "Hāsslarımdan olması vech-i ma^cāşımın lāzımātındandır" diyû mukarrer kılınması iltimās olunmuşidi. Fe-ammā vezīr-i (b214) küstāh, Noyīn-i zī-şānın mektûb u ^carzına mukayyed olmadı. Hattā

ādemlerine ihānet nazarın dahī idüb, bir cevāba tenezzül eylemedi. Fe-lā-cerem, bu ᶜukde-i elem, sābıkdaki hüzn ü gam endīşesi ile verhem olub, vezīr cānibinden olan verhem cefāsına tahammül eyleyemedi.

Sene-i erbaᶜa-ᶜaşer ve tisᶜa-mie Muharrem'i (Muharrem 914/Mayıs 1508) tārīhinde kapusı halkını istedi. Kendüsi [halkını alub Antalya sāhiline varub][1] birkaç nefer havāssı ile anda temekkün itdi. Her çend ki, vālid-i büzürg-vārı tarafından pend ü nasīhat ile mekātib gelürdi, cidden gûş-i iltifāta koymadı. Hattā mevāli-i ᶜizāmdan İmām ᶜAlī dimekle meşhûr olan Mevlānā ᶜAlāu'-Dīn nesāyih u mevāᶜizle ıslāh ümīdine gönderildi, sözini dinlemedi. "Bana saltanat u eyālet gerekmez" kelāmından gayrı söz söylemedi.

Gıbbe zālik, hāsslarına İzmīr mukātaᶜātı ilhāk olundı. Ânı dahī kabûl itmeyüb, ᶜinād u istiğnādan ferāgat itmedi. Baᶜdehû harāc akçesinden ber-vech-i nakd seneden seneye onsekiz yük akçe virilecek oldı ve zuᶜamādan bir ᶜākıl ü dānā kimesne müdebbir-i umûrı taᶜyīn olunub, çünki kār u bār kaydından çekildi, "Bāri bu tarīkla eğlensin" diyû buyurıldı. Ol dahī sükût sûretini gösterüb, vüzerā-i ᶜizām "Hele ıslāh u irzā eyledik" tasavvurında iken beş pāre milk gemilerini ihzār itdirdi. Akbāş nām reīsini bu reʾy ü tedbīrine dāhil idüb, ehass-ı havāssından seksen yedi nefer müşterī kulları ve elli nefer mikdārı bellü başlu ādemleri ile sene-i hamse-ᶜaşer ve tisᶜa-mie (915/1509) tārīhinde nazar-ı mergûb olan esbābını ve hazīnesini ol gemilere yükletdi, sāir ahmāl ü eskālini bir rencber gemisine toldurub, iᶜtizār-

[1]) (b) nüshasından.

nāmesi ile cenāb-ı saltanata gönderüb ve mazmûn-ı mektûbda "Habīb-i Hodā, Resûl-i müctebā Hazrte-i Muhammed Mustafā **-şalla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem-** Hazretleri'ni rüʾyāsında görüb, kendüyi hacc-ı şerīfe daᶜvet itdüğini ve ol vākıᶜasına bināen gemiler ile Mısr'a gitdüğini ve husûl-i merāmla müstesᶜad oldukdan sonra yine milk-i Rûm'a ᶜazīmetini" beyān itdi.

Pes sene-i mezkûre Muharrem'inin yiğirmi sekizinci (28 Muharrem 915/18 Mayıs 1509) güni ki, bu haber-i mûhiş semᶜ-i şerīf-i Pādişāhī'ye **(190a)** vāsıl oldı, vālid-i büzürg-vārı bu ahbār-ı melālet-āsārdan haylice hātır-perīşān olub, kazāya rızādan gayrı çāre yoğidiğini bildi. Nihāyet memleketi halkından hicābına bināen ol müdebbir-i umûr olan vekīline ve sāir ādemlerine, tağılmayub, yerlü yerinde olmak içün emrler gönderüb, tenbīh buyurdı.

Bu tarīkla Şehzāde-i nām-dār ki, gemiler ile ᶜummāna saldırdı. Efrenc tonanmasına rāst gelmek havfi ile şedāyid ü ālām çeküb, bi-ᶜināyeti'r-Rahmān rûzgārı muvāfakatla vezān olmağın beşinci gün Mısr iskelesine çıkdı. Vaktā ki, ol maᶜberdeki emīnler zümre-i tüccārdan kıyās itmeğin reīsini getürdüb ᶜalā mā-cerā bihi'l-ᶜāde resm almak recāsın itdiler. Lākin mezbûr Akbāş, sırr-ı mektûmı fāş idüb, "Bu gemiler ve içindeki yükler Pādişāh-ı milk-i Rûm oğlı Korkûd Hān'ındır. Sālik-i tarīk-ı hacc-ı şerīfdir" didikde, ümerā birbirlerine bakdılar. Memālik-i mahrûse kaydına düşüb, bir fitne-i ᶜuzmā peydā ola, diyû gerçekden korkdılar. "Saᶜādetle ne cānibe teveccüh buyurılur?" diyû Şehzāde cānibine ᶜarz-ı hāl gönderüb, fe-ammā Noyīn-i dānā bu vechile cevāb inhā kıldı ki, vākiᶜ-i hāli

Sultān-ı Mısr'a bildirsünler. Anlardan ruhsat u izn olmayınca kalem-revleri türābına ayak basmayacağımızı iᶜlām kılsunlar, tā ki, cevāblarına tevakkuf oluna. Ne yüzden (b214) emr olunursa mûcebiyle ᶜamel oluna.

Ve bi'l-cümle mukaddem-i Şehzāde'leri tuyuldı. Kemāl-i istiᶜcālle Mısr Sultānı'na haberler gönderdiler. İttifāk, esnā-yi dīvānda ve bir cemᶜiyyet-i celālet-nişānda ki, ol berīd Mısr'a geldi, ümenānın mektûblarını[1] dest-i vezīre virdi. Rāz-ı ser-beste maᶜlûm olmağiçün mührleri açılub bakıldı, vezīr-i müşīrin beşeresi mütegayyir oldı. Şol vechile ki, Sultān ol tegayyüri tuydı. "Mefhûm-ı mektûb her ne ise oku!" diyû buyurdı. Vaktā ki, nāme okundı, Şehzāde'nin bir mikdār ādemle zemīn-i milk-i Mısr'a dühûli maᶜlûm oldı. Sağīr u kebīr-i erkān tehayyür-kunān niçe sözler söylediler. Bi'l-āhare ᶜalā eyyi hāl, ashāb-ı cāh u celāl zümresinden biri gönderilmek ve deryādan çıkan ahmāl ü eskāline, ᶜale'l-husûs kendülerin ve erkān-ı devletinin rikābına lāyık atlar tedārük olunub, anları irsāle müsāraᶜat lāzım idüğinde ittifāk itdiler. Zīrā ki, emīnler mektûblarında Korkûd Hān'ın cevāb-ı maᶜkûlesini ki, "Sultān cenābından Mısr'a varmalarına istiᵓzān dilemesi ve hattā bizler bu cānibde Şehzāde'ye mülākāt ruhsatın taleb itdikde bilā-izn-i Sultān anların bize buluşması cāiz değildir" didikleri cevāb-ı mektûbı tahrīr kılınmışidi. Fe-lā-cerem, medār-ı devlet ve matbûᶜu'ş-Şiyem bu mā-cerāyı hoş görmişidi. "Bu mazmûnlara münāsib cevāb inşāsı dahī lāzımdır" dinilmişidi.

[1]) (b) nüshasında bu kelime "nişānlarını" şeklindedir.

el-Kıssa, tehniyet-i kudûmına müteᶜallik bir mektûb dahī yazıldı ve nüzûl-i niᶜmet ve haleviyyāta müteᶜallik niçe nesne ihzār kılındı ve tokuz tavīle at ve tokuz katār katır ve yiğirmi katār deve bend-i katarlarıyla ve üç katar hecīn ve iki katar müzeyyen zīb ü zīnetleri muᶜayyen develer dahī ki, "Şehzāde'nin hāss yükleri tahmīl oluna" diyû gönderildi. Gıbbe zālik yüz elli reᵓs at ve yetmiş katār deve dahī ādemleri bār-hānesi içün irsāl kılındı ve kırk katār deve dahī matbah-ı ᶜāmire yüklerine müteᶜayyin oldı. Bunlardan mā-ᶜadā tokuz bin nakd-i Eşrefī ve tokuz pāre hilᶜat-i zerīfet-i fāhire ve tokuz nefer hüsn-dār ve lāle-ruhsār gılmān-ı nādir ki, ellerinde murassaᶜ ve zerrīn meclis ālātı karīn-i zīb ü zīver ve bu cümle ile giden leşkere Devīdār-ı Kebīr olan Vekīl-i Harc-ı Sultānī sālār u rehber **(190b)** ve yine ānın başka beş kişi ve āyīnlare üzere bir ᶜalem-i hāss ile tûğ-ı bāhiru'l-ihtisās yanlarınca mukarrer kırk çift tabl u nakkāre dahī mükemmel ve bir mübārek günde cilve-ger oldılar. İleru ādem gönderüb, teveccühlerini bildirdiler.

Dördünci günde müjde haberi vāsıl oldı. Şehzāde cenābında olanlar intizār-ı emelden kurtuldı. Baᶜde'l-beşāre üçünci menzilde Devīdār-ı Hāss vusûl buldı ki, sene-i mezbûre Saferu'l-muzafferinin evāili (Safer başları 915/Mayıs sonları 1509) idi ki, Mısr leşkeri fevc fevc alayın bağladı ki, geldi. Ardınca ᶜalem-i hāssla Devīdār zāhir olub, otāğları kuruldı ve bunlar ol sāhile varınca Korkûd Hān gemiden taşra çıkmadı. Fe-lā-cerem, tabl u tûğ u ᶜalem ve Devīdār ve sāir ümerā-i muhterem yollu yollarınca derilüb, deryā kenārında alaylarını bağlayub ve getürdikleri murassaᶜ raht yedekleri tertīb idüb, kendüler (b215) süvār olacak semend-i tīz-kām-ı Düldül-hırāmı

çeküb, da^cvet-nāme-i Sultān ^cizz-i huzûr-ı Şehzāde'ye ki, ulaşdırdılar, "Sa^cādetle otāğa buyursunlar" diyû haberler gönderdiler. Andan sonra iskele uruldı. Noyīn-i zī-şān sa^cādetle çıkub, semend-i devlete süvār oldı. Özengü ağaları yollu yollarınca atlanub önine düşdi. Bir mübārek sā^catde ol otāğ-ı mu^callāya nüzûl oldı. Ba^cde-mā seyelān-ı Sultānī çekilüb ol bahrin sâhilini ni^cmet daryāsı garka virdi. Der-^cakab müretteb pīş-keşleri çekildi ve tarafeynin ümerā ve a^cyānı ol gün gemilerdeki ahmāl ü eskāli nakline mukayyed oldı. Dahī irtesi bu makûle cāh u celālle ^cazm-i rāh olundı. Menzil be-menzil yüriyüb, dördünci güni Mısr sahrāsına nüzûl kılındı. İrtesi sarāy-ı ^cāmire-i Sultānī'ye teveccüh-i nüzûlleri mukarrer oldı. Mısr'ın sokāk u esvākı tonandı ve Sultān-ı ^cArab, leşkerini tezyīn ü tertīb eyleyüb, Safer ayının tokuzuncı (9 Safer 915/29 Mayıs 1509) güni ki, Yek-şenbeh (Pazar) idi, istikbāl itmeleri ta^cayyün buldı.

Li-Münşiihī:

Güm güm ötdi yine nakkāre-i kûs
Hāk-i pāy oldı serverān u ruûs

Zīb ü zīnetle leşker-i İslām
*"**Allāh Allāh!**" diyüb, açub a^clām*

Durdı zīr-i ^calemde Şehzāde
Güneş altında döndi şimşāde

Niçe yüz dûr-bāş u serhengān
*Oldı **vechek** sadālariyle ^ciyān.*

Nesr: el-Kıssa, Sultān-ı Mısr hemān harem hizmet-kārları ile kaldı. Sāir erkān-ı devleti iclāl ü istikbāl tarīkına saldı. ^cAyn-i

yesārdan çavuşlar ve taraf taraf yasavollar, "**Zahrek, vechek, yemīnek ve şimālek!**" sadālarıyla yol açayordılar. Dahve-i kübrāda sarāy-ı hāss-ı ma^cmûreye kondurub ziyāfet tedārükine tağıldılar.

Evvelā beşyüz koyun, elli kantar bal ve elli kantar yağ ve elliüç müdd pirinç, ikibin tavuk, ikiyüz kaz ve elli yük şeker ve niçe yük ma^cācīn ü cuvāriş ve beş kīse hırdavāt harcı virildi. "On gün istirāhat buyursunlar" diyû muvāsalata işāret kılındı ve bir-iki gün dahī Şehzāde'nin iltimāsına binäen da^cvete cevāz gösterildi. ^cÂkıbet sene-i mezbûre Safer'inin ondördünci (14 Safer 915/3 Haziran 1509) güni ki, rûz-i Cum^ca idi, cemī^c-i vüzerā vü erkān-ı devlet ve ümerā ittifākla varub, Noyīn-i zī-şānı atlandırdılar. Önine düşüb, Sultān-ı Mısr'ın bār-gāhına getürdiler.

Li-Münşiihī:

Serverān-ı guzāt, ve'l-hāsıl
^cİzz ü şevketle oldılar nāzil

Sanki bahr idi leşker-i İslām
Mevc ü hīziyle turdı kıyām

Çıkdı çāk sonra bir dürr-i şeh-vār
Zātı kalmaz meyān hayli kenār

Zātı ^cArş-ı berīne hem-sāye
İki ^cālem āna fürû-māye

Nesr: Meğer ki, kār-fermā-yı Mısr Meydān Kapusı'nda intizār üzre kalmış **(191a)** idi. Kaçan teşrīf ideler diyu revzene şimāl yollara

nazar salmışdı. Sultān ki, piyāde istikbāl idüb, karşudan göründi. Şehzāde mütenebbih olub, sür^catle atından indi. Übüvvet-şi^cār mu^cānakalar, bünüvvet-disār mülāhazalar müeddā kılub,

Li-Müellifihī:

Hayra makdem nûr-ı dīdem, hayra makdem sevdüğüm
Ru'yet-i dīdārına cān u gönülden övdüğüm.

Nesr: didi ve Şehzāde'nin gözlerin öpdi. Anlar dahī Sultān-ı müşārun ileyhin gerdenini takbīl eyledi. Bu tarīkla anlar ikisi el-ele olub hirāmān eyvān-ı hāss cānibine revān, (b215) vüzerā vü ümerā ise ırakdan nigerān ve tarafeynden zāhir olan übüvvet ü bünüvveti ta^caccüb-kunān. Vaktā ki, taht-ı saltanata yetdiler, ma^can cülûs itmek kasdın itdiler. Eğerçi ki, Sultān-ı Mısr'ın murādı Şehzāde'nin mesned-i sa^cādete iclāsı oldı, lākin Noyīn-i zī-şān "Ben taht u tāc sevdāsından ferāgat itmişem. Âna binäen milk-i mevrûsımı koyub gitmişem" diyû ictināb kıldı. Sultān'ın ibrāmı ziyāde oldukca anların ibā vu istiğnāsı tahakkuk buldı. Bi'l-āhare cevāb-ı bā-savāb-ı Şehzāde bu mazmûnla mukarrer oldı ki, bir kürsī getürdiler, taht-ı saltanata mülāsık vaz^c idüb, üstine cülûs kıldılar. Ekābir-i diyār-ı Mısr, Noyīn-i zī-şānın ri^cāyet ü ādābına tahsīn eylediler. Dahī "Şehriyār-ı edīb ve kām-kār-ı hasīb ü nesīb" diyû birbirlerine söylediler. Ba^cdehû Korkûd Hān-ı nām-dār bā^cis-i geşt ü güzār, üç kerre rü'yā ^cāleminde rü'yet-i Ahmed-i Muhtār idüğini ve hacc-ı şerīf ve merkad-i latīfleri ziyāretine anlar cenābından da^cvet olunduğını, ^cākıbet mecbûr u bī-ihtiyār ve bilā-ruhsat-ı Hodāvendigār terk-i dār u diyār idüb, Mısr'a geldüğini behr-i beyān idüb, anlar dahī cümle levāzımları görilüb ve

vālid-i mācidlerine ahbār-ı sıhhat ü muvāsalatlarını bildirüb, ma^cnen hīn-i icāzetleri dahī hāsıl kılınub, hacc itmeleri münāsibidüğini söyledi ve ol gün ^cazīm ziyāfet oldı ve çār kaplu hil^catler ve gûnā-gûn tuhaf u hedāyā ile birbirlerine ^carz-ı mahabbetler ve "**Tehādev tehābbû**"[1] mazmûnını ri^cāyetler mütehakkık oldı. Ba^cdehû Cenāb-ı Hodāvendigār'a resûl gönderilüb, haber gelince Şehzāde dāru'l-milk-i Mısr'da istirāhat itdi. Cümle havāyic ü levāzımı ta^cyīn olundukdan sonra günde beşyüz hasene ceyb harçlığı mu^cayyen oldı. Nām-dār ağalarına ve bellü başlu ādemlerine dahī hallü hālince müşāhereler ta^cyīni tahakkuk buldı. Şeh-zāde-i zī-şān, ^carz-ı hulûs-ı bī-girān idüb,

Li-Münşiihī:

Didi: Ey mihribān-ı çārum-taht
Kuvvet-i sā^cidin müsā^cade-baht

İde pāyende devletin Yezdān
Kemeri tīğ ola sütûn-ı Sinān

Bezm-i rezminde niçe bed-kirdār
Cür^ca-veş hāk-sār ola her bār.

Suna dest-i ^cadûna cām-ı murād
Kaniyle tola kāse-i kussād.

Nesr: Ya^cnī ki, bu yüzden niçe rīş-i handiyle ^carz-ı ittihād üzere oldı. Âhire'l-emr Şehzāde'nin Mekketu'llāh'a ^cazīmeti, gerek Hodāvendigār ve gerekse Sultān-ı Mısr olan büzürg-vār münāsib görmediler. İlçisi der-i devletle geldikden sonra Sultān'a ri^cāyeten Şehzāde'nin sancağını kırk kerre yüz bine yetişdirdiler. Tā ki, sene-i

[1]) Hadîs-i Şerîf.

sebᶜa-ᶜaşer ve tisᶜa-mie hudûdı(917 Sonu/Şubat ortaları 1512)'nda Antalya'ya geldi. Kemā fi'l-evvel kapusı halkı mükemmel olub, anda karār u ārām kıldı.

Hādise-i Semān ve Selāsīn Ve Baᶜzı Havādis-i Zemīn ü Semāvāt-ı Berīn: Sene-i hamse-ᶜaşer ve tisᶜa-mie Rebīᶜu'l-Âhir'inin yiğirmi beşinci (25 Rebīᶜu'l-Âhir 915/12 Ağustos 1509) gicesi leyle-i Se-Şenbeh(Salı gecesi)'de vākiᶜ memālik-i Rûm'da "Kıyāmet-i suğrā" diyû şāyiᶜ zelzele-i ᶜazīmedir ki, ol āna-dek ne olmuş idi ve ne kütüb-i tevārīhde yazılub, sıhhatı vukûᶜ bulmuşidi. Kırk beş gün ᶜale't-tevālī yir deprendi. İki ay mikdārı halk örtü altına girmeyüb (b216) yatmadı, bağçelerde yatdı. Mücerred İstānbul'da deprenmeyüb, etrāf-ı memālikde dahī deprendi. Edirne'de hod, niçe niçe yerler yıkıldı ve Anatolı havālīsindeki Rûm **(191b)** vilāyetinde Çorum nām, zelzelesi mevfûr olan kasabanın iki mahallesi yire geçdi ve mescidleri ve mināreleri bi'l-külliyye yıkıldı.

Ammā nefs-i İstānbul'da yüz tokuz mescid, bin yetmiş hāne harāb oldukdan sonra beş bin mikdārı er ü ᶜavret ü sıbyān helāki mukarrer oldı ve şehr içre bīli bütün aslā mināre kalmadı ve sûr-ı Kostantīn'in üç kat hisārı, korı cānibinden Eğri Kapu'dan başlayub, yıkıldı Yedi Kulle'ye gelince. Baᶜdehû dolaşub İshāk Paşa Kapusı'na varınca harāb oldı. Yaᶜnī ki, yer yer yıkılub, baᶜzı tahtaları ancak yerinde kaldı. Ve yine sarāy-ı ᶜÂmire'nin deryādan tarafı Dilsiz Kapusı'ndan Kayıklar Kapusı'na-dek ki, hālā İskele Kapusı didikleridir, yer yer harāb oldı. Ve ᶜİsā Kapusı bin tokuz yıldan berû ber-karār idi, bu zelzelede ol dahī yıkıldı gitdi. Ve bi'l-cümle sûr-ı

şehrden bennāᵓ zirāᶜiyle kırk bin arşun bārû yere berāber oldı ve Sultān Muhammed Cāmiᶜi'nin dört ᶜamûd-ı kebīrinin başı çatladı ve sağ tarafından bir demir kiriş üzilüb sol cānibinden āna mukābil olan demir kiriş eğildi ve kubbesi yarılub sıvası pārelenüb, ᶜimāret ve tīmār-hānesinin niçe kubbesi yıkıldı. Ve Semāniye Medārisinden Zamīrī Medresesi diyû meşhûr olan medresenin ders-hānesi ve üç kubbesi yere indi. Ve baᶜzı medārisin birer ikişer kubbeleri hāke berāber oldı. Ve Karamān başdan başa yıkıldı. Ve bunlardan gayrı Sultān Bāyezīd Cāmiᶜi kubbesi tağılub, pāre pāre oldı. ᶜAlī Paşa Cāmiᶜi'nin dahī kubbesi fenā buldı. At Meydānı'nın altı direği düşdi. ᶜÂkibet Hodāvendigār-ı sāhib-müknet "Şehr-i Kostantıniyye kadīmden zelzelesi çok yerdir" diyû göçdi. Varub dāru'l-mülk-i Edirne'de temekkün itdi. Hikmet Hodā'nındır, sene-i mezbûre Receb'inin tokuzuncı (9 Receb 915/23 Ekim 1509) güni ki, Şenbeh (Cumartesi) gicesi yine bir garīb zelzele oldı ki, İstānbul'daki zelzele-i ᶜazīmenin aynı idüği tahakkuk buldı.

Bi'l-āhare Miᶜmār Hayru'd-Dīn Paşa, Padişāh-ı rûy-i zemīn içün bir çatma ev tedārük itdi. Onbeş günde encāma irişdirüb, Şehriyār-ı kām-bīn ānın içinde karār eyledi. Kezālik ol yılın şehr-i Şaᶜbān'ının üçünci (3 Şaᶜbān 915/16 Kasım 1509) güni evvelkilere ᶜadīl bir zelzele-i sehm-nāk dahī zuhûra geldi. Ve yine işbu şehr-i mezbûrın ontokuz(19 Şaᶜbān 915/2 Aralık)'ında bir āzīm bārān-ı bī-pāyān ve emtār-ı tûfān-nişān nāzil olub, nehr-i Tunca şiddet-i galeyānla taşub, üç gün kimseye geçid virmedi. Hattā Yenişehr'i basub, niçe nüfûsı gark-āb eyledi. Edirne bināsından berû zāhir olmayan tûfān ol eyyāmda zāhir u

nümāyān oldı. Ba^cde-mā işbu sene-i mezbûre hudûd(915 sonları/Mart ortaları 1510)'ında Sultān Selīm Hān'ın duhter-i bülend-ahterini ᶜammesi Sofī Hātûn ki, Sultān-ı ᶜasr Bāyezīd Hān'ın kızıdır, ānın oğlı Muhammed Beğ'e virdiler ki, ümerā-i kirāmdan bir hob-rû ve hoş-hisāl nev-civān-ı sāhib-i (b216) bāl ü yāl idi.

Vākıᶜa-i Tisᶜ ve Selāsīn: Sene-i mezbûre Ramazān(Ramazān 915/Aralık 1509)'ında Eğriboz Beği çıkub Eğriboz dimekle meşhûr ve onsekiz yıldan berû katᶜ-ı maᶜberi bahr ile pür-şürûr melᶜûnın katl ü izālesidir ki, mīr-livā-i mezbûr ol harāmi-i menfûrın sekiz pāre gemisine rāst geldi. Tekābül ü tekātülden sonra iki pāre sefīnesini topla urub batırdı. Birisi kaçub kurtulub, beş pāresini dahī kabzasına aldı. Ve esnā-i cengde reīs-i fitne vü fesād ve reᵓs-i ehl-i ᶜinād olan kapudān-ı bed-kirdāra tüfeng tokunub mord oldukdan gayrı niçe kāfir u fācirin başı kesildi. Bin yüz cengcisi ve onaltı **(192a)** pāre sancakları ser-nigûn kılınub der-i devlete gönderdi.

Nazm:

Bedo çün be-meydān-ı merdān şodend
Heme çün siper rûy-gerd(ān) şodend.

Nesr: Ve mord olan kapudānın [kaddince bir altun zincīr][1] ve baᶜzı esbābı ki, otuziki vukıyye hālis altun ve toksan vukıyye gümüş ki, [iki kantārdan][2] ziyādedir, ālāt-ı bezm ve esbābı meclis ile ᶜarz olundı.

[1]) (b) nüshasında "Boyunca bir zincîr-i zer" şeklindedir.
[2]) (b) nüshasında "İki kantâr, belki dahî" şeklindedir.

Ve bu sene Şevvāl(Şevvāl 915/Ocak 1510)'inde Mısr ilçisi Edirne'nin Yeni Sarāy'ında Hodāvendigār'ın fevkānī hāss otasında ziyāfet olunub, küllī nukûd u tuhaf bağışladı.

Hādise-i Erbaᶜīn: Kostantıniyye bārûsının ve Galata'nın ve sāir mehāzinin termīm ü taᶜmīridir ki, yiğirmi evden bir ādem ve ev başına yiğirmi ikişer akçe takdīri ile cere-hor emr olundı. Şehzādeler sancağından alınmayub, mücerred sāir Anatolı memleketinden otuzyedi bin ādem ve Rûm-ili'nden yiğirmitokuz bin ādem çıkarılub, üçbin mikdārı bennā ve neccār getürdiler. Bunlardan gayrı üçbin müsellem ve sekizbin yaya kireç yakmak emr olundı. Bu cümle cemᶜinden sonra Zi'l-Hicce'nin onsekizi(29 Mart)'nden sonra başlanub sene-i sitte-ᶜaşer ve tisᶜa-mie Safer'inin yiğirmiüçünci (23 Safer 916/1 Haziran 1510) güni tamām oldı. Hattā Miᶜmār Hayre'd-Dīn bin Miᶜmār Murād bu yüzden tārīhini Galata'da Kabbān Kapusı'nda kazdırdı.

Nazm:

În Hisār-ı refīᶜ ger sengeş
Hasm-rā ber-teneş be-sad selᶜ

Ve'z zemān şehī ki, ruᵓyet-i o
Ez kamer bihter-est der-talᶜa

Çün meremmet şod o be-vakt-i şerīf
Şod müverrih-i ᶜimāret-i kalᶜa.

Nesr: Fe-ammā hemān İstānbul sûrı değil, kalᶜa-i humāyûn ki, Üsküdār önündeki bahr içinde vākiᶜ kiçirek kalᶜadır, ānı ve Yini

Hisār'ı ve mukābilindeki kalᶜayı ve menzilliği ve iki küçe köprilerini ve burgusları ve Silivri kalasını cemīᶜan altmış dört günde taᶜmīr ve termīm eylediler.

Baᶜdehû Selātīn-i Âl-i ᶜOsmāniyān altun ve gümüş evānī içinde taᶜām yemek evvelā bu sene vākiᶜ oldı. ᶜÂmme-i hükemā, Pādişāh-ı milk-ārā cenābına ikdām u ibrām itmeğin tencereleri ve tābeleri ve sahanları ve tebsileri zer ü sīmden işledilüb, evvelā üç gün anlarda beşinci yemeği fukarāya itᶜām olundı. Baᶜdehû kendüler dahī tenāvüle başladılar. Fī-sene-i sitte-ᶜaşer ve tisᶜa-mie (916/1510).

Hādise-i İhdā ve Erbaᶜīn: Baᶜzı havādis-i rûy-i zemīn ve fitne-i sefāyin-i deryā-nişīn beyānındadır ki, ol cümleden biri, baᶜzı küffār-ı Efrenc, Beytu'llāh'a (b217) zarar u gezend kasdına gemiler tonatdıkdan sonra hākim-i Mekke, Mısr sultānından istimdād itmişidi. Anlar dahī ālāt u esbāb u sefāyin ekseriyā Rûm'dan gelmekle Hodāvendigār cenābından istiᶜānet itmişidi. Pes her ne isterlerise bahālarıyla almağa ruhsat virilüb, Sultān Korkûd ile gelen gemiler vāfir mühimmāt u ālāt yüklenüb Rodos mukābilindeki limānda yaturken nā-gāh küffār-ı füccār haber-dār olmağın tonanması gelüb ol gemileri basdı. Halkı kenāra dökilüb, ālāt u esbābı ile cemīᶜ-i sefāyini nusret-i defāyini ile alub Frengistān'a çekildi. Hazret-i Hodāvendigār bu husûsa ᶜitāb-dār, gāyetle dacret-şiᶜār olub, deryā reīslerinin korsanı Kemāl Reīs'e intikām tedārüki buyuruldı. "Gelibolı'ya varub, deryā kapudānı olan mīr-livādan istedüği gibi gemiler alub, küffārdan intikām almağa gide ve vilāyetlerini yıkub ve yakub harāb u yebāb ide". Meğer ki kapudān olan bed-nihād u Ungurûs-nijād, küffār-ı

zāhiru'l-irtidād kabīlinden olmağın bir eski ᶜamel-mānde **(192b)** gemii reng-i rûğanle tezyīn itdi. "Size münāsib yeğrek sefīnedir" diyû derd-mend Kemāl Reīs'e çekdi. Zuᶜmınca küffār-nihādlığını ızhār idüb kemāl-i zevālini murād idindi.

Vaktā ki, reīs-i büzürg-vār bahr-i ᶜummāna saldı ve bir kavī rûzgār çıkub, seren çevirmesi lāzım geldi, Ol keştī-i ber-geşte-hāl hemān ortasından dü-pāre ve tahtaları birbirinden āvāre olub, reīs-i meşhûr ve içindeki kevm-i mevfûr bi'l-külliye gark ile helāk oldı. Kapudān-ı bed-aslın niçe yıllar harem-i Pādişāhī'de hizmet itmesi İslām'ına sebeb olmadı. Bed-sirişt olmağın sûret-i zāhiri bātınına uymadı.

Nazm:

Dīv ger savmaᶜa-dārī kuned ender melekût
Hemçü İblīs hemān tīnet-i māzī dāred

Nā-kes est ān ki, bed-rāᶜa ve destār-ger est
Düzd-i der-dest eğer cā-kāzī dāred.

Nesr: **Ve kāne zālike fī-hudûdi seneti sitte-ᶜaşer ve tisᶜa-mie** (916 sonu/Mart sonu 1511). Ve sene-i mezbûrede Şeyh Haydar-Oğlı İsmāᶜīl, vilāyeti hālī sanmağla Âzerbaycān'ı gayr elinden alub zabt eyledi. Baᶜdehû üçbin ādemle karındāşını ve baᶜzı ümerāsını gönderüb, Şehzāde Selīm Hān'ın taht-ı hükûmetindeki Trābzûn vilāyetini gāret ü hasāret itdirmek diledi. Hālā ki, Şehzāde-i nām-dār kemāl-i teyakkuz ve intibāh üzere bī-dār idi. Haberlerini tuyub anlar kasdine leşker gönderdi. Fursat bulub cümle ādemini kılıçdan

geçürüb, birâder-i İsmâᶜîl'i tutdılar, ehl ü ᶜiyâliyle gönderüb, Trâbzûn kalᶜasında habs itdiler ve bu ahvâli der-i devlete bildirdiler.

Nazm:

Rehânde kûsfend ez-gork-i zâlim
Resânde sît-i ᶜadl ez-Kâf tâ-Kâf

Be-cây-i hizmeteş pür-nây-i gıybet
Kemer-beste küleh-i dârân-ı etrâf.

Nesr: Ve yine bu sâl-i mübârek hudûdı(916 sonu/Mart sonu 1511)'nda Selîm Hân-Oğlı Şâh Süleymân'a kendü iltimâsiyle Kefe sancağı virildi. Hattâ nûr-ı dîdesi bahânesiyle bi'z-zât Kefe'ye vardı. Cümle ümerâyı kaldırub, "Onyedi kerre yüzbinle oğlıma sancak virilmişdir" diyû mukâtaᶜât zabtına âdemler kodı. Baᶜdehû Çerkes vilâyetine akın itmek murâd idindi.

Vaktâ ki, (b217) Hodâvendigâr'a bu ahvâl maᶜrûz oldı, "Yerine varasın" diyû bi'l-ittifâk emrler gönderüb, mukayyed olmayıcak "Bizimle saltanata yoksa müşterek misin?" diyû ᶜitâb-âmîz nâmeler yazıldı. Şehzâde-i kâm-kâr dahî "Gazâdan menᶜ idersin, bari bana İç-il'de bir sancak virin, epsem oturayın" diyû der-i devlete toğruldı ki, tafsîli sene-i âtiye havâdisinde tahrîr olunupdı ve nakîr u kıtmîr ol mahalde tezkire vü tastîr kılınupdur.

Vâkıᶜa-i İsnâ ve Erbaᶜîn: Teke eyâletinde zuhûr iden Anatolı Beğlerbeğisi Karagöz Paşa'yı katl iden evbâşlar ve Surh-ser tâifesine mütâbaᶜat gösteren kallâşlar kıssasıdır ki, yukaruda beyân olunduğı üzre Şehzâde Sultân Korkûd hiffet-i ᶜaklile ibn vakt olanlar gibi

harekât-ı nâ-mahmûd idüb, Hazret-i Hodâvendigâr'ın Sultân Ahmed cenâbına meyl-i tâmmını ve birâder-i kihteri Sultân Selîm'in Kefe sâhilinden Rûm-ili'ne geçüb, nasb-ı aᶜlâm ve hiyâneti ki, işitdi, hiffet-i dimâğ peydâ eyleyüb, bir gice Antâliyye'den göçdi, Saruhân sancağına varub sadr-ı hükûmete geçdi. Etrâfındaki erbâb-ı fesâd miyân-ı şebde sefer itmesini baᶜzı nâ-sezâ-ahvâle tuyurdılar. Beyne'n-nâs mîş ü yâş söylenen "Pâdişâhımız gâyetle pîr u zaîf ve marîz u nahîfdir, belki bu esnâlarda dünyâsın değişdirmişdir" mesâvîsini kendi goft u gûlarına uydurdılar. Binâen ᶜalâ zâlik Teke sancağından Elmalu nâm karyede sâkin ser-keşler ve gümrâhlar içinde Karabıyık-Oğlı diyû hîle-ver biri müteᶜayyin, **(193a)** sûret-i salâhda Şeyh nâmına mezkûr, sorhlı ashâb-ı fesâd u şürûr olan bed-baht, nedir ki, "Ben sâhib-zuhûr olan Şâh İsmâᶜîl bin Haydar'ın halîfesiyem" diyû hurûc eyledi. ᶜAle'l-fevr niçe bin gümrâhı başına cemᶜ idüb, "Min baᶜd devlet ü saltanat benimdir" diyû söyledi.

Nazm:

Oldı ashâb-ı fesâdâta imâm
Didi: "Hep birdurur helâl ü harâm"

Gâret itdi her diyârı bî-hisâb
Köyleri kıldı harâb ender-harâb

Didi: "Câhil kavlidir fiᶜl-i nikâh"
Oldı her ᶜavret rızâ ile mübâh.

Nesr: Çünki Anatolı vilâyetinde bu makûle bir fitne zuhûr itdi, "Bunların defᶜine hüsn-i tedbîr eylesün" diyû mîr-i mîrân olan Karagöz Paşa'ya emrler gitdi. Mezbûr mücerreb-i umûr olmayub,

nevᶜan nev-devlet ve mağrûr olmağın bin mikdār ādeme bir zaᶜīmi ser-dār eyleyüb, gönderdi. Zuᶜmınca varduğı gibi izāleleri ve hûn-gerdenleri irsālleri mukarrer bilindi. Hālā emr ber-ᶜaks olub, zaᶜīm-i mesfûr küşte-i hebāen mensûr ve bilesince varan şirzime-i mağrûr tuᶜme-i şīr u şimşīr-i ehl-i şürûr oldı. Bu kerre dahī ziyādece tedārük içün mīr-i mīrān-ı nām-dār otāğı ile kenār-ı şehrde āşikār ve sipāh-ı etrāfa ulaklariyle haberler perrān u tayyār oldukda tāife-i bāğıye ki, bu hāli tuydılar, "Cemᶜiyyetden evvel üstine varılmak münsibdir" diyû terk-tāze rağbet kıldılar. Yaᶜnī ki, beşbinden ziyāde ādem ve kızılbaş halīfesi nāmındaki mülhid-i aᶜzam ile ber-vech-i istiᶜcāl yetişdiler. ᶜAle'l-fevr Karagöz Paşa'yı basub, göz açdırmayub girişdiler. Yanında tevābiᶜini katl-i ᶜāmm itdükden gayrı kendüsini tutub kazuğa urdılar ve sıbyān ve nisvān-ı müslimīne meymene vü (b218) meysere el koyub, istedükleri gibi mutasarrıf oldılar.

Nazm:

Kopdı bir velvele kim ehl-i şürûr
Eyledi milki hebāen mensûr

Ne oğul, kız kodı ne māl ü menāl
Cümlesin kıldı eşrār pā-māl.

Nesr: Pes bu ahvāl ki, sene-i sebᶜa-ᶜaşer ve tisᶜa-mie Rebīᶜu'l-Evvel(Rebīᶜu'l-Evvel 917/Hazīrān 1511)'inde zāhir oldı, Vezīr-i Aᶜzam Hadım ᶜAlī Paşa'ya ser-dārlık nasb olunub, bir mikdār bölük halkı üçbin Yiniçeri ile gönderildi. Kezālik Sultān Ahmed Rûm leşkeri ile ve Sultān Muhammed bin ᶜAlemşāh Karamān dilāverleriyle Sadr-ı Aᶜzam mülākāt idüb, iktizā itdüğine göre yek-dil ü yek-cihet olmaları

fermān olundı. Fe-lā-cerem, şehzādegān-ı muhterem ve vezīr-i müşīr-i aᶜzam Germiyān vilāyetine tābiᶜ Altuntāş nām mahalde buluşdılar. Hüsn-i ittifākla aᶜdā-i dīn ü devlet üstine yüridiler. Zümre-i zemīme-i aᶜdā gördi, ᶜasākir-i Pādişāhī kesretle hüveydādır, mukābil olmayub, bir saᶜb tağa urdılar. Kendülere müntehī olan saᶜb-nāk yolları korıdılar. Otuz sekiz gün tamām muhāsara şeklinde turdılar. Vezīr ᶜAlī Paşa ve şehzādegān-ı memālik ü diyār ol tağın etrāfın alub kondılar. Gûyā ki, ser-nigûn bīd gibi cevānibin ihāta itdiler ve ol hanāzīr-i rûbāh hilkat olan hasm-ı dil-gīrin fursatına müterakkib oldılar. Fe-ammā ihātalarına mağrûr, "Zahm-horde şikārımızdır" diyû mesrûr, Sultān Ahmed ise, ol leşkerdeki sipāh u Yiniçerī'den beyᶜat hāsıl itmeğe mücidd ü sāᶜī. Nedir ki, "Saltanat bana mukarrer olmuşdur. Bir el öndin beyᶜat ü tebaᶜiyyet idenleri ᶜulüvv-i himmetim hāmī vü rāᶜīdir" diyû bezl-i makdûr, leşker ise, mütābaᶜatdan ictinābda, "Mā-dām ki Pādişāh'ımız sağdır, birinizden beyᶜatimiz muhāldir" diyû şāfī cevābda iken, hikmet Hodā'nındır, şirzime-i aᶜdā **(193b)** ol girīvelerden bir reh-güzār peydā kılmışlar, bunların haberleri yoğiken kazmalar ile yol açub, Karamān cānibine toğrı inmişler ve çekilüb "Âsitān-ı Şāh-ı kerem" diyû diyār-ı Rûm'a vusûl bulmuşlar.

Hemān ᶜAlī Paşa bu haberi tuydı, nāire-i nedāmet ve ihtirāk cān-ı gam-gīnine koydı. Bin mikdārı Yiniçeri ile ol kavm-i şuᵓmın ardına düşdi. Fe-ammā Sultān Ahmed mukayyed olmayub, kapu kullarının kendüden nüfûrına incinüb, sancağına ᶜazīmet itdi. Vaktā ki, ser-dār ᶜAlī Paşa ol gümrāhān-ı peymāye yetdi, arāzi-i Rûm'dan Sarmaşlık nām mahalde tekābül-i tarafeyn ve saffeyn mukarrer olub,

her kişi ceng ü cidâle sarf-ı makdûr itdi. ᶜAsâkir-i Hodâvendigâr henüz yetmemiş idi ki, elleşdi, hançer u tīğ-ı bürrân, ser-i nīze vü peykân-ı sinân birbirine hâl diliyle teşâtüm idüb dilleşdi. Eğerçi ki, ᶜAlī Paşa'nın ikdâmı tamâm idi ve yanındaki dilâverlerin kıtâle ihtimâmı bâᶜis-i husûl-i merâm idi, lâkin Karamânīler cibilleti hiyânet olurlar, nakz-ı ᶜahd ü peymânı mukarrer itdiler. Zümre-i aᶜdâ bir yerden sadâ idüb, "Bire Karamânīler! Kanı sizinle ᶜahd ü peymânımız?" diyû tezkīr-i mâ-cerâ kıldılar. Ol küfrân-ı niᶜmeleri bir uğurdan harâb idüb, harb u darbdan el çekdirüb, nīzeleri gibi firâra toğruldılar.Zīrâ ki, ibtidâ-i hurûclarında birbirleriyle haberleşmişler, "Birbirimizi koyub ᶜOsmânlı'ya muᶜīn olmayalım" diyû ᶜahdleşmişler idi. Fe-lâ-cerem, anlar ki, firâr ihtiyâr itdiler, kıtâle çalışan leşkerin şâhbâz-ı rûhlarını ürkütdiler. Eğerçi ki, ᶜAlī Paşa dönmedi, şīrâne cürᵓetler ve hareketler idüb, bi'd-defeᶜât ᶜadû hayline at bırakdılar ve illâ anlar kesīr, bunlar kalīl, (b218) anlar muhârib, bunlar hârib, anlar sarf-ı makdûre, bunlar girīz-i nüfûre. Bi'l-âhare ᶜAlī Paşa'ya şehâdet müyesser oldı. Kezâlik bâğīlerin mihteri, Kızıl-bâş mürīdlerinin nâm-veri Şeytân Kulı nâm müfsid ki, anlar lisânında Şah Kulı nâmında bir mülhid idi, nihâyetsiz zahm-ı mühlikle depelendi, cânını derk-i esfele revâne kıldı.

Bu minvâl üzere tarafeynin ser-dârları bī-ser, leşkerleri hâk ü hûn içinde zīr u zeber, diri kurtulanların vird-i zebânı -**Eyne'l-meferr**-[1], anlar bunlardan ve bunlar anlardan bī-haber, perīşân u

[1]) Kur'ân-ı Kerîm, LXXV (el-Kıyâme), 10.

perâkende oldılar. [Muhâsebe-i hezīmet ü zafer müddeᶜâsını sonra tuydılar][1].

Menkûldür ki, Sultân Selīm, mâlik-i taht u dīhim oldukdan sonra Sultân Ahmed'i ele getürdi. "Pâdişâh'ım! Bana kıyma. Bir tekye köşeciği göster, geçineyin" diyû yalvardı. Bu mukâbelede cevâb bu taᶜbīr-i müstetâb oldı ki, "Sen bir şehzâde-i ᶜâlī-cenâb ve kapu kulların bī-hisâb iken civârında baᶜzı mülhidân-ı nâ-savâb hurûc-ı bī-irtiyâb kıldılar. Babanın beğlerbeğisini gâfil basub kazığa urdılar. Eğer senin dīde-i bahtın bīdâr olsa, anlarun tedârükini görürdün. Vâlid-i mâcidin tarafından leşkere ihtiyâc çekdirmeyüb cezâlarını virirdin. Yoksa vücûd-ı bī-sûdından zerrece ihtiyât eylemez idim" diyû söyledi.

Li-Münşiihī:

İşte şâhenşâh-ı İskender-mesâff
Böyle Şâh'ın tīğı olmaz der-gılâf

Böyle sultân-ı Süleymân-iştihâr
Dīv-der mecmûᶜın eyler târ u mâr.

Vâkıᶜa-i ᶜUzmâ ve Hâdise-i Kübrâ der Hudûd-ı Selâse ve Erbaᶜīn: Noyīn-i nev-âyīn, Şehzâde-i şecâᶜat-karīn Sultân Selīm Hân-ı kâm-bīn kıssasıdır ki, sene-i sebᶜa-ᶜaşer ve tisᶜa-mie (917/1511) hudûdında der-i devlete ᶜazīmet-i güzīn oldı. "Hilᶜat-i saltanat kaddine biçilmez kabâ-yı râşiddir" diyû dâru'l-mülk-i Edirne'ye toğruldı. "Gelmeyesin" diyû mirâran emrler gönderildi. Aslâ ol kelimâtı **(194a)** ısgâ eylemedi. Bi'l-âhare ᶜülemâ, babasına "ᶜÂkk olduğı ve

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yoktur.

kanı helāl idüği mezhebimizde tahakkuk buldı" diyû ittifâk eylediler. Hattā sûret-i fetvālar yazub, nişānlayub gönderdiler. Hālā ki, bildüğinden dönmedi. "Emr-i saltanat muhtell olmuşdur ve milk-i mevrûsımız vālid-i pīrin gaflet ve ihmāli ile zevāl bulmak mertebelerine varmışdır. Elbette ben kendüler ile mülākātım lāzımdır" diyû buyurdı ve yüridi. Onbin mikdārı ādemle sene-i mezbûre Rebīᶜu'l-Âhir'inin evāhiri(Rebīᶜu'l-Âhir sonları 917/Temmûz sonları 1511)'nde dāru'l-milk-i Edirne'ye toğruldı.

Hafī değildir ki, eyālet ü riyāset siyāsetle tevᵓem olub, bir pādişāh ki, arslan gibi yırtıcı olmaya, saltanat hilᶜatine müteᶜallik olan reᵓy ü tedbīri ser-rişte çendān dikiş tutmaya. Savlet ü gazabından olan evlād-ı pāk-nijādı, bendegān-ı ᶜubûdiyyet-nihādı iken korkmaya ve üşenmeye, niteki muhtār-ı sāhib-serīr ve pīr-i hoş-tedbīr-i rûşen-zamīr, Sultān Bāyezīd Hān-ı ᶜālem-gīr ᶜahdinde hāl bu minvāl üzere oldı. Kendü sağlığında memleketine tatvīl-i yed idüb, her şehzādesi bir tarafdan hurûc u hücûma fürcet buldı.

Evvelā Sultān korkûd Vezīr ᶜAlī Paşa ile mā,meynlerinde bāᶜis-i nizāᶜ olan hāsslar kıssasını ser-māye-i zemzeme vü gavgā itdi. Kapusını tağıtdırubbilā-icāzet-i peder Mısr Sultānı (b218) cānibine gitdi.

Ve Sultān Selīm, birāderi mihteri Ahmed Hān-ı lāzimü't-tekrīm cenābına olan meyl-i ᶜazīmi tuydı. Bir bahne ile dāire-i edebden taşra çıkub muhālefet kasdine Trābzûn civārındaki Karahisār-ı Şābīn sancağını livā-yi saᶜādetine iltimās itdi. Ruhsat virilmedikde ādemlerine irhā-i ᶜinān idüb, livā-i mezbûrı fuzûlī zabta

mütesaddī oldı. Dest-i teᶜaddīsini dirāz itmekle mīr-livā olan derd-mendi ᶜacz hāline getürüb kaçırdı. Bi-tarīkı'l-firār der-i devlete varub, "Sancağı bana zabt itdirmedi" diyû Sultān Hodâvendigār'a şikāyet kıldı ve bir fasl Sultān Ahmed ile bir yaylak nizāᶜına dahī mürtekib olub, mā-beynlerinde hayli bürûdet ü ᶜadāvet zuhûr itdi. Fursat buldukca birbirlerinin ādemlerine dest urub öldürdiler. Babaları hayātında bu gûne nā-sezā evzāᶜa başladılar. Hattā bir defᶜa Selīm Hān, ādemlerini fermān-berān eyledi. Leşker çeküb, Sultān Ahmed üstine varmağı mukarrer itdi. Bi'l-āhare ikisine dahī emrler gönderilüb, nasīhat olundı. Mā-beynleri nevᶜan ıslāh-pezīr olmak şeklin tutub, sene-i hamse-ᶜaşer ve tisᶜa-mie hudûdı(915 sonu/Mart ortaları 1510)'nda ikisinin dahī oğullarına üçer kerre binle sancak virildi. ᶜAlemleri bir günde ve bir sāᶜatde çıkub der-i devletden Sultān Süleymān'a Kefe sancağı mukarrer oldı. Ammā hadd-i zātında şehzādelerin hareketine bāᶜis olan husûs bir ahvāl-i garābet-nusûs idi ki, bir gün Bāyezīd Hān zaᶜf-ı pīrīden şikāyet-kunān ve vüzerāsına bu sırrı ᶜiyān eyledi ki, evlādından Sultān Ahmed'i veliyy-i ᶜahd idinüb, taht-ı saltanatı āna teslīm eyledi.

"Sultān Selīm-i kahār, bī-havf u bīm ve maᶜnen halīm ü selīm, Hān Ahmed, lāzimü't-tekrīmdir" diyû vedīᶜat-i memleketi āna ısmarlaya ki, zamānında reᶜāyā vü berāya āsûde ahvāl ola. "Eğerçi raᶜiyyet, merhameti gālib pādişāh zamānına düşüb rāhat olsunlar" dir idi. Fe-ammā etrāf-ı memālikdeki mülûk-i sāhib-hurûc defᶜine sell-i seyf ve şecāᶜat lāzım idüğini anmazdı.

Vüzerā ki, Şehriyār'ın bu goftārını işitdiler, ekseri sükûn ihtiyār itdiler. Ancak Vezīr Mustafā Paşa cevāb virdi: "Hemān-geh bu vaz^cı irtikāb idesin hāl-i hayātında kıyāmet ve gavgālarını müşāhede kılasın" diyu men^ca ikdām itdi.

Fe-lā-cerem, bu sırr-ı mübhem ki, **(194b)** tuyuldı, "**Küllü sirrin cāveze'l-isneyni şā^c**" mazmûnı müte^cayyin oldı, şehzādeler birez bahāne ile harekete başladılar. Tercīh-i suāl ile her biri "Tāc u taht benim hakkımdır" dimeğe āğāz itdiler.

el-Kıssa, vüzerāsının meyl-i tāmmı ve Hodāvendigār'ın ihtimāmı tāc u taht Sultān Ahmed'e olmak üzere idi. Ancak Rûm-ili beğleri, zümre-i Yiniçeri Sultān Selīm Hān cānibine meyl itmişler idi. Hattā bir def^ca ki, Sultān Ahmed'in kapu kethodāsını saltanat müjdesi ile gönderdiler. "Milk āna yüz tutdı, mübārek olsun!" didiler. Vaktā ki, kethodā vardı, niçe lutflar ve niçe bahşişler tertībin itdi. Ahmed Hān ise, "Niçün bilā-emr geldün?" diyû mezbûra yüz virmedi. Ol dahī incinüb, fermān-ı ^cālī talebine gitdi. Ol tomār-ı beşāret-disārı olduğı gibi (b219) Sultān Ahmed'den rû-gerdān olub, Hān Selīm tarafına iletdi. Bu kerre Noyīn-ı şecā^cat-nişān bir şīr u jiyān ve bebr-i demān ve su^cbān-ı āteş-feşān gibi müteharrik ü cenbān oldı. Vüzerādan varan mektûbları ḫ^vāb-ı hargûş idüğini bildi. Bu kerre esbāb-ı tereddüdi kaldurub, "Her çi bād ābād" diyerek yola girdi. Ve bi'l-cümle vālid-i mācidi Sultān Bāyezīd, zühd ü takvāsı bedīd, muhibb-i sulehā bir pādişāh-ı sa^cīd idi. Bu kerre aslā sevdāsında memālikini teksīre cüll-i himmet ve hizānesini tevfīre ^cazm ü niyyet yoğidi. Vüzerā ba^czı yerlerin feth u teshīrini ^carz eylemeyince "Diyār-

ı İslām'a zararları vardır, alınması ve def^ci lāzımdır" dimeyince ol cānibe teveccüh itmesi veyahud ser-dār nasb idüb, leşker göndermesi nādir idi. Hattā gāh u bī-gāh nush u pend yüzinden vükelāsına cevāb idüb, "Re^cāyā pādişāhların koyunculkarıdır. Mā-dām ki, anların oğulları berre ve çobana zabt u himāyetleri emr-i ^casīr ve mazarrat-ı gorkāndan sıyānetleri gayri yesīr ola" diyû temsīli çoğidi. Bināen ^calā-zālik etrāf-ı cevānibdeki a^cdā harekete ve memālik-i Rûm'a kasd-ı mazarrata el uzatmışlar idi ve ebvāb-ı şenā^cat ü fesādātı meftûh kılub, fenn-i fitneden niçe fusûl ü ebvāb düzetmişler idi.

Cümleden biri, İsmā^cīl bin Haydar ol esnālarda zuhûr idüb, niçe pādişāhların milk-i mevrûsını kahran ve cebren elinden alub nāmını Şāh kodı ve niçe hükkāmın memālik-i ma^cmûrelerini pāymāl itmekle vilāyetlerine gāret ü hasāret āteşlerin saldı. Husûsā kurbındaki Şeybek Hān'la savaşub başın kesdi. "Veled-i reşīdin vālid-i sa^cīde armağandır" diyû Sultān Bāyezīd cenābına gönderdi. Ya^cnī silsile-i muhabbeti tahrīk sûretinde simā^c-ı ^cudvān-ı muhālefeti ziyāde kasdin eyledi. Bu tarīkla rûz be-rûz ^caskerini ziyāde itmekde ve sā^cat be-sā^cat memālik-i ma^cmûre halkının huzûr u āsāyişi zāil olub gitmekde idi. Hodāvendigār ise, za^cf-ı kuvāsına bināen ızhār-ı sekīne vü vakār ile ser-gerdān ve vüzerā vü ümerā ol cānibde tegallübe hayrān, re^cāyā ise bu ortalıkda perīşān-hāl ü ser-gerdān olub, Şāh İsmā^cīl'in sīt u savleti bir dereceye vardı ki, "^cAcabā vilāyet–i Rûm'a bugün mi gelür ki veyāhud teveccühi yarına veya obir güne mi kalur ki?" diyû havfile tereddüd iderlerdi. "Ve bu ru^cb u hirās sonı niye varsa gerekdür?" diyû birbirlerine söylerlerdi. Hattā vilāyet-i Rûm'a mahsûs emti^cadan ba^czı nesne ister oldı. Sûret-i ^carz-ı muhabbetde ādemleri gelüb, ahvāl-i

vilâyeti ve kendüden olan havf u huşû^cı tamâmen fehm eyledüği (195a) muhakkak boldı.

Şehzâde-i kebîr, ya^cnî Sultân Ahmed-i şehîr, taleb-i tâc u taht u serîr itmede ve "Milk-i mevrûs bana kaçan nakl eylese ki, ^cîş u nûşe meşgûl olub huzûr itsem?" dimede, sâir şehzâdeler dahî birer vechile tûl-i emellerinden ve taleb-i tâc u tahta müte^callik tedârük ^camellerinde, ammâ Sultân Selîm-i vakûr gâyetde ^câlî-himmet ü gayûr olmağla sâir şehzâdelerden kihter ve sinnen asgar iken himmeten ve gayreten her birinden ekber u mihter olmağın, Şâh İsmâ^cîl'in hareketine ve surh-serân ve İbn-i Erdebîl'in cür^ɔet ü cesâretine rencîde vü bî-huzûr olurdı. Dem be-dem teessüf ü nedâmet ve mâlik-i taht u saltanat olmaduğına (b219) ^carz-ı peşîmânî vü mihnet kılurdı. belki gâh gâh hâricden kimse âgâh olmaduğı demlerde göz yaşları katarâtını dökerdi. Gûyâ ki, nihânî cünûd-ı gaybî ile akınlar salub, dûd-ı âh-ı ^calev-nâkden zerrîn ^calemler ve bayraklar çekerdi. Âhir-i kâr, "Kızılbâş tâifesinin dest-i te^caddîleri itâlesini Âl-i ^cOsmân'ın milk-i mevrûsının izâlesine müstevcibdir" diyû hüsn-i tedbîr idüb, kurret-i ^caynı olan noyîn-i nev-âyîni, ya^cnî ki, şehzâde-i selîmü't-tab^c-ı Süleymân-temkîni Kefe sancağına vâlî nasb itdi. Anları taht-ı eyâletine ulaşdırmak bahânesiyle Rûm-ili'ne geçmeğe himmetini ^câlî kıldı. Vaktâ ki, Trâbzûn'dan Kefe'ye geçdi, andaki mukâta^cât mahsûlini ser-cümle zabt itdi. Şehzâdesi Sultân Süleymân'ı eyâleti hizmetinde alıkoyub kendüsi pâytaht-ı ^caliyyeye toğrı geçdi. Rûz be-rûz kat^c-ı merâhil ve ber-mûceb-i baht-i fîrûz tayy-i menâzil iderek dâru'l-mülk-i Edirne'ye yaklaşdı.

Vezîr-i A^czam ki, Hadım ^cAlî Paşa idi, Sultân Ahmed Hân'a müntesib ve kurb-i Pâdişâhî sa^câdetini müktesib bir âdem idi, bu ahvâli işitdi. Bilâ-te^ɔhîr Sultân Bâyezîd'e bildüği gibi ^carz itdi ve ^cisyân u tuğyân iftirâsiyle izâlesine cüll-i himmet itdi ve leşker tehiyye kılub, husûsâ ılgâr ile Edirne'den İstânbul'a müteveccih olub, "Makarr-ı seltenetde bulunmak evlâdır" diyû söyledi. Fe-ammâ pend ü nasîhat ve ba^czı mevâ^ciza-i pür-hikmet ile kable'l-muvâsalat ric^cat ü ^cavdet içün, a^ckal-i mevâli-i Rûm Mevlânâ Sarı Gürz merhûm cenâbını karşu gönderdiler. "Münâsib olan, fermân-ı Sultân'a itâ^cat itmekdir" diyû bildirdiler. Hâlâ ki, bu ma^cnâ çendân sûret virmedi. Mevlânâ-yı mezbûrın nasîhatiyle Selîm Hân-ı mes^cûd, yolndan dönmedi.

Dürr-i meknûn müellifi kavlince yiğirmi binden ziyâde leşker cem^c itdi. Rûm illerinin gerçek şehlevendleri Şehzâde-i nâm-dâr ordusına yüz tutdı. Mülhim-i gaybî ise her ân ve her sâ^cat lisân-ı hâlile vasfında bu ebyâtı okurdı:

Nazm:

Ve inne'l-me^câliye hâtemün ve ente fidduhû
Ve inne'l-verâ leylün ve ente sirâcî

Ve inneke fahrun li'l-eyâleti lem yütık
Bihâ maradun illâ ve hannüke ^cilâcuhû.

Nesr: Sultân Korkûd ise, Anatolı mâ-beyninde evzâ^c-ı garîbeye başladı. Kendüye Teke sancağı virilmiş iken bir şeb ^cale'l-gafle makarr-ı ^cizzetinden göçüb, Saruhân vilâyetine teveccüh kıldı. Hodâvendigâr tarafından havf u ihtiyât eylemedi.

Sultān Ahmed ise, zu'mınca kām-rān u taht u tāc u saltanatla zī-şān olub, hātem-i memleketi benānında ve nukûd-ı nüfûs-ı leşker ü ra'iyyeti enbānında bilüb, "Çünki Korkûd bilā-izn-i Pādişāhī sancağını koyub, livā-i Sāruhān'a ta'arruz itdi ve Selīm Hān, oğlı bahānesiyle Kefe ser-haddine varub, bilā-izn ü ruhsat Rûm-ili'ne geçdi, evvelā Korkûd'ın üstine varub, hakkından geleyin, sāniyen Rûm-ili'ne geçüb Hān Selīm'in vücûdını nā-bûd kılayın" diyû 'asker çekdi gitdi. Ba'dehû Vālid-i mācidine i'lām itdi. **(195b)**

Li-Münşiihī:

Sipāriş eylemedin kimse āna bu hāli
Fuzûlī memleket ıslāhına revān oldı.

Ne kahramān idüğin bilmedi birāderinin
Ki, oldı Rüstem-i dāstān ki, Erdevān oldı.

Nesr: Kaçan bu haberler Cenāb-ı Şehriyārī'ye vardı, Sultān Ahmed'in bu gûne hiffetine āzorde-hātır olub, 'itāb-(b220)āmīz emrler gönderdi. "Zinhār makarr-ı devletinden hareket itmeyüb, yerinde turasın. Vezīr 'Alī Paşa'ya surh-serān ahvāli sipāriş olunmuşdır, ānın müşāveresi ile 'amel idesin" cevābını inhā kıldı.

el-Kıssa, Sultān Selīm, menzil be-menzil ki, Edirne'ye toğruldı, iki menzil karīb oldukda babasına i'lām-ı hāl kıldı. Husûsā vālid-i mācidi tarafından gelen resûl-i vācibü'l-kabûle küllī ri'āyet idüb, insırāfa ruhsat virdi. Eğerçi ki, Hodāvendigār ilçisi Şehzāde'nin yollarda idüği 'adāletini söyledi, "Fermān-ı şerīfinden kılca inhirāf itmemişdir" diyû beyān eyledi. "Hemān murādı izn-i humāyûn olursa sa'ādet-i pāy-bûsla müşerref olmakdır" mazmûnını edā kıldı. Fe-

ammā ashāb-ı nifāk tarh-ı resm-i gamz u iftirāda ittifāk eylediler. "Çünki maksûdı pāy-bûs-ı 'izzet-me'nûs idi, bu denlü müsellah 'aker ile gelmesi ne lāzım idi?" diyû söylediler. Şehriyār-ı cihānı i'tikād-i pākinden tahvīl idüb, pāy-tahtında mevcûd olan onbeş bin mikdārı ādemle kıbāl ü kıtāle tahrīs eylediler.

Tā ki, tûğ-ı Sultanī Edirne'den çıkdı, kapucı-başiyle çıkması kānûn iken ihtiyātan Rûm Beğlerbeğisi Hasan Paşa'yla gönderildi, tā ki, bir konak ileru vara, bir münāsib mahalli mu'asker-i humāyûnların tedārükini göre. Henüz tûğ-ı Sultānī ve Rûm Mīr-i Mīrānı ser-menzile varmadın, Selīm Hān'ın tûğı zāhir oldı. Hasan Paşa'ya ru'b u hirās müstevlī oldı, yine Edirne'ye döndi. Kibār u sığār ve hükemā-i ahyār "Uğurdan dönülmesi bunlara hayr 'alāmeti değildir" didiler. "Şehzāde-i nām-dārın kuvvet-i bahtına delāletdir" diyû haml idüb, "Tāc u taht āna mukarrer ola gibi" diyû söylediler. İrtesi alaylar ile Pādişāh'ı çıkarub, harb u darb niyyetine 'azīmet kıldılar. Vaktā ki, yakın varıldı, ordusı Çukur Çayır nām mahalde sāz-kār ve otāğı ve haymeleri eflāk gibi ber-karār ve tāli-i mes'ûdları kuvvet-i bahtile nümû-dār müşāhede olunub, kemāl-i sekīne ve ızhār-ı vakārından üstine varılmak cāiz görilmedi, mukābelesindeki sahrāya nüzûl kılındı. Kendüler ise bir mürtefi' mahalle çıkmışlar, ordû-yi humāyûn-ı Sultānī'ye 'ayn-i i'tibār ile nazar salmışlar ve bu tedbīri mukarrer itmişler ki, eğer cünûd-ı Şehriyārī'den ber-vech-i küstāhī el uzadılub, kasd-i harb u darb iderler ise, ya'nī "**el-Bādī azlem, ve't-tābi' lehû eslem**" mazmûnına kendüleri mā-sadak gösterirler ise kendüler dahī dilāverlerine ceng ruhsatın vireler. Levh-i meşiyyetde mersûm olan 'udvāndan ve husûm mefhûmını tahkīk ise irgöreler.

el-Kıssa bu ma'nāyı fikr,

Şi'r:

Tīğ eğer-o nī lebr-i ser ne-keşem be-pāy-i tû
Der-dil ü cān taleb kunī cān u dilem berāy-i tû.

beytini vird-i zebān idinmişlerdi.

Sultān-ı Cihān ise, bir sebze-pûş 'araba ile 'iyān oldı. Selīm Hān tarafından olan hicābı kaldırub, nigerān oldı. Lākin göz yaşı hāil olmağın 'alā mā-yürād göremedi. Devletle otāğına inüb istirāhat ruhsatını buldı. Fe-lā-cerem, ol şeb-i muzlim ber-taraf olunca tarafeynin leşkeri "**el-Leyletü ḥublā**" mefhûmına tarassudla sabāha-dek mütehayyir turdı. İrtesi ki, Rûm-ili **(196a)** beğleri tavassut idüb, mā-beynin musālahasını recā eylediler, hayr-endīşliğe müte'allik niçe kelimāt idüb, ıslāh-ı zātü'l-beyne (b221)kûşişler itdiler ve Şehzāde tarafına ādemler gönderüb, "Bu def'a sa'ādet-i mülākāt müyesser değildir ve Sultān Ahmed'in velī-yi 'ahd olması sahīh haber değildi. Mā-dām ki, Şehriyār-ı Cihān bā'is-i āsāyiş-i 'ālemiyāndır, verese-i müte'attışinden bir ferdi istihlāf cāiz olmaz. Kendülerün rihlet ü intikālinden sonra meşiyyet-i İlāhiyye kimin zuhûrına müte'allik ise kimsenin muhālefeti bāriz olmaz" diyû söylediler. Bünyān-ı erkān esās-ı musādakātı bu takaddümātla müstahkem kılub, Selīm Hān iltimās itdüği üzre Semendre sancağı müjdesin gönderdiler. Hattā İzvirnik sancağı ve Alaca Hisār'ı ma'an tevcīh eylediler.

Li-Müellifihī:

Merd olan dem be-dem neberd ister
Rûy pür-gerd ü hûy serd ister

'Arsa-i rezm ü kār-gāh-ı vegā
Bebr-i merdān-ı şīr-merd ister

Bekleyen nokta gibi dāiresin
Kendüyi ceng içinde ferd ister.

Nesr: Fahvāsına mā-sadak idüğini bildirdiler.

Nazm:

Şükr Hodā-rā ki, be-'avn-i ezel
Şod be-safā ceng-i husûmet-bedel

Nādī-i ikbāl der-īn köhne deyr
*Gulgule endāht ki, **-es-Sulhu hayr-**[1]*

Nesr: Ba'de-mā Pādişāh-ı milk-ārā, übüvvet ve bünüvvet iktizāsını müeddā kıldı. Ya'nī ki, ma'zerete āğāz idüb, hüsn-i cemāl sāhibi on gulām-ı zī-şān, her biri üsküf-i zerrīn ve kemer-i sīmīnle der-meyān şāhid-i surh u sefīd ise, yiğirmi hemyān, katār katār üştürān ve esterān ve tavīle ile raht-ı zerrīn ve mükemmel, esbāb u tuhaf u tefārīk ise, bī-girān ve mazmûn-ı sābıkı müş'ir 'ahd-nāmeleri dahī nümāyān olduğı hālde ādem gönderildi.

Pādişāh-ı Cihān ise, dāru'l-milk-i Edirne'ye revān ve Şehzāde-i mehābet-nişān Semendre cāniblerine 'azīmet-kunān, bu tarīkla def'-i

[1]) Kur'ân-ı Kerîm, IV (en-Nisâ'), 128.

fitne-i ᶜālemiyān muharrer oldukda zümre-i münāfikīn hayli dil-gīr oldılar ve Sultān Ahmed cānibine bu haberleri bildirdiler. "Rûm-ili ᶜaskeri rikāb-ı Pādişāhī'de ictimāᶜ ile hāzırīn iken sizin ber-vech-i istiᶜcāl pāy-tahta gelüb, serīr-nişīn olmanız lāzımdır" diyû iᶜlām eylediler.

Fe-ammā Selīm Hān ki, Zağra Eskisi'ne vardı, hevā-dārları olan Rûm-ili ümerāsını Semenrde'ye gitmesini cāiz gördi."Bu eyyāmda ki, halk-ı ᶜālem ayāğ üstündedir. Lillāhi'l-hamd yanınızda altmış bine karīb bī-hirās u bī-bāk ve bī-nehīb ᶜasākiri nusret-meāsir-i nā-şekīb mukarrerdir. Bu takdīrce muhassalü'l-murād olmadın bir tarafa ᶜazīmetiniz baᶜīd-terdir" didiler. Noyīn-i nev-āyīnin Zağra hudûdında tevakkufına sebeb oldılar. Eğerçi ki, ol livā zabtına ādem saldı, lākin leşkeri ile kendüsi Filibe havālīsinde kaldı. Hattā tebdīl-i sûretle muᶜasker-i Sultānī'ye vardı, açmazdan cümlesini temāşā kıldı ve dönüb yine kendi ordusına geldi. "Elbette sancağa varasın"diyû emrler gelmeğin, "Anatolı'da Vezīr ᶜAlī Paşa'nın nusret ü zaferi haberleri gelince tevakkufum lāzımdır" diyû cevāb gönderdi.

Fe-lā-cerem, az zamān geçmedin ᶜAlī Paşa cānibindeki havādis haberleri geldi. Hodāvendigār'un gumûm u ahzānına sebeb oldı ve dāru'l-milk-i İstānbul'a toğruldı ve ol hīnde baᶜzı ümerā ilkāsıyla Selīm Hān dahī Edirne'ye teveccüh kıldı. Varduğı gibi zindānındaki mahbûsları āzād itdi ve ol şehre ber-vech-i küstāhī subaşı ve muhtesib dikdi, yaᶜnī ki, sükkān-ı memlekete neşr-i ᶜadl ü cûd üzerine. (b221) Lākin vüzerā tarafından ᶜale't-tevālī haberler geldi. "Ber-vech-i istiᶜcāl yetişirseniz taht u devlet size müterakkıbdir" diyû iᶜlām

kılındı. Zīrā ki, Hodāvendigār **(196b)** pīr ve zaᶜīfü'l-iktidār olmağın hiç bir hālde ber-karār değildir. Her nereye sevk itseler ol tarafa meyl iderdi. Sābıkā Selīm Hān'la itdüği ᶜahd ü mīsākı unutdı. Yine müfsidīn ve gammāzīnin dürûğ-ı bī-furûğına kulak tutdı. "Muᶜaccelen Ahmed Hān'ı getürdin ve benim fermān-ı ᶜālem-mutāᶜımı imtisālen ser-menziline yetürin ki, milkini sāhibine virem ve tahtı vārisine teslīm kılam" dimeğe başladı. Hālā ki, zümre-i sipāh u Yiniçeriyān, "Nakz-ı ᶜahd ü peymān lāyık-ı şān-ı şehriyārān değildir" diyû pādişāha taᶜne taşları ile taşlardı.

Muhassal-ı kelām, Hān Selīm-i ᶜālī-makām kırk-elli bin mikdārı dilīr-i hûn-feşānla İstanbu'a toğruldı. Pederi devletü saᶜādet birle sefer esnāsında bulunub Karışdırān sahrāsında mukābil ü mukātil olmaları muᶜayyen boldı. Pes leşker-i Pādişāh-ı mansûr müsellah u mevfûr ve müheyyā ve Pādişāh'ın İstānbul'a vusûli vüzerāya maksad-ı aksā olub, kasaba-i Çorlı sahrāsına çekilüb giderler iken Şehzāde ᶜaskeri göründi. Tezāhum-i cüyûş-ı dil-pûşından bisāt-ı zemīn ü zamān gûyā ki, bir şāl-i gabrāya büründi. Rikāb-ı humāyûna vuslat, takbīline hulûs-ı niyyet üzere kullarını pür-zīb ü zīnet ve kullarını ser tā-pā silāh u rimāhla karīn-i şöhret kılub gelürken, Vezīr-i Aᶜzam olan Hadım ᶜAlī Paşa ki, Sultān Ahmed tarafına meyl ü muhābā üzre idi. Pādişāh'ın ᶜarabası yanına vardı ve örtüsinin Şehzāde ᶜaskerinden tarafını kaldırub, leşker-i mevfûrını gösterdi ve "Güzīn müretteb ü müsellah ᶜasker ve müzeyyen ve mükemmel alaylar, oğul babasını ziyāret için midir veyāhud tīr u şimşīr ile katl ü hasāret içün midir, bir nazar idüb görin ve ᶜizz-i huzûrınızda cāiz ise bī-garaz ᶜukalā zümresine sorun" diyû söyledi.

Pâdişâh-ı vehm-nâkin kalb-i şerîfi gerçekden hirâsân idi. Eğerçi Sultân Selîm Hân Cenâbı'ndan o makûle fikr u endîşe yoğidi. Ancak vâlid-i mâcidi ziyâretine ve tedbîr-i memâlik-firâsetine iştiyâk u tahassüri çoğidi.

Li-Münşiihî:

Dir idi ketm-i hakk idüb vüzerâ
Pâdişâh'a hilâf idüb inhâ

"Dîn ü devlet umûrı muhtelldir
Re'y ü tedbîr hayli mühmeldir

Surh-serler fesâda sâ'îdir
Sanki, ağnâma gork râ'îdir

Vardı yağmâya milk-i 'Osmân'ı
Hᵛâb-ı gafletdedir nigeh-bânı

Kapladı bâğ-ı milki hârla has
Bâğ-bânında yok salâha heves

Olmayınca tedârük âna bu sâl
Olamaz her nihâl meyveye dâl.

Nesr: "Birâderler ise 'îş ü 'işretde huzûz-ı nefsâniyye ile ümîdi saltanatda re'âyâ hâlini görmezler ve bu derdin 'ilâcını hükemâdan sormazlar" diyû efkârda, şebân-rûz "Yazıklar 'arz-ı saltanata!" diyû âh u zârda idi. Selîm Hân taht u tâcı huzûr u râhat içün istemezdi. Ya'nî ki, Hazret-i Hodâvendigâr'a bu niyyetle gelürdi. Mukâbele vü mukâteleyi ne tezekkür ve ne tefekkür kılurdı. Lâkin gamz-ı gammâz ile kalb-i Pâdişâhî mütegayyir oldı. Evhâm u hayâlâta düşüb zülâl-i

tabî'ati mütekeddir oldı ve gürûhâ-gürûh leşker-i pür-şükûhını huzûrına istimâlet virdi.

Li-Münşiihî:

Didi: "Ey serverân-ı milk-i vegâ
Eyleniz pendimi benim ısgâ

Bunca yıllardurur ki, subh u mesâ
Buldunuz ni'metimle neşv ü nemâ

Şimdi evlâdımın (b222) *görin kârın*
Milkim içün benimle peykârın

Açdı ağzın bana üç ejderhâ
Bir başımla 'aceb bulam mı rehâ?"

Didiler ağlaşub sipâh u çerî:
"Komuşuz biz yolına cân u seri

Hâşe li'llâh eyleyüb seni terk
İdevüz hizmetinde gayreti **(197a)** *berk*

Yolına cânımız fedâ olsun
Vârımız ser be-ser bahâ olsun.

Nesr: Leşkerin bu tarîkla kendüye hevâ-dârlığını ki, gördi, bir mikdâr mesrûr-ı pür-hubûr oldı turdı. Kendü harbe ruhsat virmedüği takdîrce oğlı tarafından kıtâli mukarrer eylemeğin icâzet-i ceng ü vegâda tekaddüm kasdını kıldı. Ya'nî ki, mecbûr olub, "Toplara âteş virsünler" diyû buyurdı ve cidâl ü kıtâl niyyetine tertîb-i sufûf idüb turdı.

Selîm Hān-ı ᶜākıl, yaᶜnî ki, Şehzāde-i civān-baht-ı kāmil bu makûle evzāᶜa ki, nazar kıldı, vüzerādan olan müfsidler Hodāvendigār'ı tahrîk u iğvā itdiklerini bildi. Riᶜāyet-i eb ve sıyānet-i edeb içün cidden cidāle mübāşeret itmedi ve kimse kılıç kabzasına el urmasına ruhsat virmedi. -**el-Hükmü li'llāhi'l-Gafûr**- diyüb döndi. "**Ve li'llāhi ᶜākıbetü'l-umûr**"[1] nassını vird-i zebān idinerek Kefe cānibine çekildi.

Li-Münşiihî:

Didi: "Rām olmadıysa şimdi nigār
Kim bilür rām ola dîğer bār

Mümkin olmaz belî safā-yı visāl
Yārı hicr itmeyince kāmeti dāl

ᶜÂşıkın himmeti olunca dürüst
İrişür bezm-i vasl-ı yārine cüst

Bana lāzım sebāt-ı himmetdir
Vasl-ı maᶜşûka saᶜy ü dikkatdir

Umarım yār-i ser-keş āhir-i kār
Eyleye nakd-i vaslını nisār

Mümteniᶜ sanma yār-i dil-hvāhın
Sen taleb eyle virmek Allāh'ın.

Nesr: Fe-ammā ol gün kesr u hezîmeti müşāhede kılan levend-i evbāş zümresi "Vakt-i fursat-ı ganîmetdir" diyû Şehzāde leşkerinin dünbālinden ayrılmadılar. Cümle raht u baht u mā-melekini yağmā

[1]) Kur'ân-ı Kerîm, XXII (el-Hacc), 41.

idüb, Şehzāde'nin kafā-dārlarını bile katlile hebā kıldılar. Bir başı ile cāy-i maᶜrekeden güçle kurtuldı. -**Men necā bi-reˀsin fe-kad rabih**- mazmûnına mā-sadak oldı. Eğerçi ki, evvelki mülākāta kıyās itmeyüb, mübāşir-i kıtāl olsa, yaᶜnî ki, kendü leşkerine irhā-yi ᶜinān idüb, izn ü ruhsatı vukûᶜ bulsa belki kesr u inhizām lāzım gelmeye idi. Olduğı takdîrce de çāk bu vechile bed-nāmlık zuhûr itmeye idi. Evvelā hüsn-i icāzetleri ile firār sûretin gösterdiler, "Sābıdaki mukābele gibi ol tarafdan dahî harb u kıtāle ruhsat olmaya" tahmînin itdiler. Hālā ki, bunca nüfûsın izālesine sebeb oldılar ve bu yüzden tefrîka ile kendüler dahî hātır-perîşān olub, küllû infiᶜāl buldılar.

Gıbbe zālik, tarîk-ı halās u rehāya sālik olub, Görke Tağı nām mahalle vardı. Bakiyyetü's-süyûf olan ādemleri huzûrına müctemiᶜ oldı.

Beru cānibde Şehriyār-ı kām-kār dahî etrāf u cevānibe ādemler saldı, ne Şehzāde'nin kandalığın bildi ve ne hod sıhhatından bir haber aldı. Bu hāliyle çekilüb, İstānbul'a vardı. Harb u kıtāl ki, sene-i sebᶜa-ᶜaşer ve tisᶜa-mie Cemāziye'l-Evvel'inin sekizinci (8 Cemāziye'l-Evvel 917/3 Ağustos 1511) gününde olmuşidi ve pāy-tahtına dühûli şehr-i Cemāziye'l-Âhir'inin onyedincisi(17 Cemāziye'l-Âhir/11 Eylül)'nde taᶜayyün bulmuşidi.

Vaktā ki, İstānbul'a girdi, yine vüzerā ve ümerāyile meşveret idüb, tahtını Sultān Ahmed'e teslîm mukarerr oldı, lākin hiç bir ferd (b222) rızā virmedi. Yiniçerî ise Sultān Selîm cānibine meyl-i tāmm üzere olmağın "Senin sağlığında bize kimse gerekmez" cevābını virdiler. Kaçan ki, Sultān Ahmed Anatolı'daki sefer-i bî-zaferinden

döndi, bir iş becermiş gibi gelüb dest-bûs itmek hevesini itdi. Hattā Gekbuze nām mahallde kondı. İstānbul'a dühûle ruhsat talebin itdi. Fe-ammā Yiniçeri tāifesi cidden rızā virmediler. "Murādları bu bahāne ile der-i devlete getürüb tahta geçürmekdir" diyû bu cümlesi men°ine ikdām idüb, bu husûsa mücidd ü müttefik oldılar. Hattā Vezīr Mustafā Paşa Üsküdār'a atlar geçürdüb istikbāl hātırasını itdikde ol gice üçbin Yiniçeri mikdārı çerī ittifākla hücûm itdiler. Müşīr-i müşārun-ileyhin **(197b)** evini basub cümle mā-melekini gāret kıldılar. Kendüsi bin belāyile güçle başın kurtardı. Andan mā-°adā Vezīr-i Sānī Hasan Paşa ve Rûm-ili Kazaskeri Müeyyed-Zāde ve Nişāncı Paşa içün "Bunlar da Sultān Ahmed'e tābi°dir" didiler ve evlerini ve mā-meleklerini ālān ü tālān idüb yağmāladılar. Eğerçi ki, Vezīr Mustafā yine vezāretinde mukarrer kılındı, ammā gayrılar Yiniçerī hücûmı ile °azl olunub, ma°zûl kaldılar ve Anatolı Kādı-°askerliği'ni Monlā Halīl'e ve Nişāncı hizmetini İbrāhīm Paşa-Oğlı'na tevcīh olundı. Ve bu kıssa, sene-i mezbûre Cemāziye'l-Âhir'inin selhi(Cemāziye'l-Âhir sonu 917/23 Eylül 1511)'nde oldı.

Fe-lā-cerem, Sultān Ahmed Hān-ı muhterem gördi ki, rûz-gār elvirmez, Gekbûze'den göçüb gitdi. Anatolı vilāyetlerini teshīre teveccüh itdi. Vaktā ki, vilāyet-i Yûnān hudûdına yetdi, birāder-i mihteri Sultān °Alemşāh ki, işbu sene-i mezbûrede fevt olmuşidi, eyālet-i Karamān ānın şehzādesi Muhammed Hān'a virilmiş idi. Hālā ki, Sultān Ahmed sābıkā ba°zı evzā°ından āzorde olmağın ānın ahzine yüridi. Mezbûr, mütenebbih olub, Konya kal°asına kapandı. Der-i devletden men° olundukca muhāsaradan el çekmedi. °Âkıbet azığı dükenüb, açlığa tahammül idemeyüb, amānla kendüye vardı. Hālā ki,

bu husûs içün leşker Sultān Ahmed'den yüz döndürmeğe sebeb oldı. "Pādişāh-ı Cihān, vālī nasb eyledüği Şehzāde'yi bilā-emr u cürm muhāsara itmek mahzā °isyāndır" diyû her kişi kendüden el çekdi.

el-Kıssa, ol Şehriyār-ı kerīm, "**İz cāe Rabbeke bi-kalbin selīm**"[1] mefhûmına mazhar düşüb, tekrār perākende olan leşkerini cem° eyledi ve °atebe-i °ulyā savbına bir dahī niyyet eyledi. Ammā bir vechile °āzim ve bir vechile hûsûl-i merāma cāzim oldı ki, ya bezl ü cān ide, ya tahsīl-i genc-i şāygān veyāhud terk-i hānumān ide. Himmet-i °āliyesin berk idüb, bir tarīkla pāy-taht-ı °aliyyeye vusûl ve dāhil-i Kostantıniyye'deki Yinibāğçe sahrāsına nüzûl eyledi. Aslā def°ine imkān ve men°ine çāre vü dermān olmadı. Vüzerā-i zī-şān ve küberā-i erkān yollu yollarınca dest-bûs devleti ile müşārun-ileyh bi'l-benān ve °arz-ı tuhaf u hedāyā ile şādumān u handān oldukdan sonra kānûn-ı °Osmānī üzere kendülere dahī takbīl-i yed-i Sultān lāzım gelüb, dīvān-ı humāyûna da°vet kılındılar.

Ekser-i müverrihīn kavlince °āmme-i sipāh ve kāffe-i Yiniçeriyān-ı zāhiru'l-intibāh murāfakatiyle varub şeref-i takbīlile müstes°ad oldılar.

Fe-ammā Kitāb-ı Dürr-i Meknûn-ı pesendīde-mazmûn kavlince sa°ādet-i mülākātı, (b223) devlet atına süvār iken münāsib gördiler. Ya°nī ki, ihtilāf-ı mehûfdan halās ve rehā bulmakda cest ü çālāk bulundılar. Bu vechile ki, evvelā mürûr-ı inhināya māni° ba°zı emrāz hudûsiyle temāruz eylediler. Sāniyen "Mā-beynimizde a°dā ve ashāb-ı

[1]) K. Kerîm, XXXVII (Sâffât), 84. Âyette"**Rabbeke**" yerinde "**Rabbehû**" kelimesi vardır.

hulûs sûretindeki olan eşirrâ mukaddemâ bu ᶜabd-i bî-günâha niçe iftirâlar itdiler. Hattâ saᶜâdetlü Pâdişâh'a iᶜtikâd virüb, bilâ-günâh bu ᶜabd-i kemterini topa tutdurdılar. Maᶜa-âzâ çevkân gibi kec değildim ve sözlerim gibi râst idim, muᶜavvec değildim. Pes mâ-beynimizde bir zerre muᶜânede vü hilâf yoğiken bünyâd-ı mekr u fitneye temel bırâğub, ceng ü cidâle müeddî ᶜamel zuhûra getüren müfsidler ki, henüz ᶜatebe-i ᶜulyâları anlara mahalldir, câizdir ki, yine bir iftirâ itmiş olalar ve tabᶜ-ı şerîf-i ᶜâlem-ârâların iğvâyile **(198a)** iğzâb idüb, bu kemterin izâlesine bir tarîk bulmuş olalar. Be-her hâl at arkasında buluşulmak evlâ vü enfaᶜdır ve mufassalen musâhabet-i kîl ü kâl irtikâb-ı rukûbla dahî aᶜlâdır" diyû neylediler ise eylediler ve ne söylediler ise söylediler, at arkasında buluşmağı mukarrer itdiler. Fe-lâ-cerem, irtesi ayak dîvânı oldı ve cemîᶜ-i erkân-ı devlet zîb ü zînet ile atlanub, Şehzâde-i kâm-kâr, Hodâvendigâr-ı kerem-kirdâr huzûrına ittisâl buldı. Beyân-ı âlâm-ı firâk ve hikâyet-i şedâyid-i iştiyâk, lezâyiz-i mülâkât u ittifâkla mestûr kılındukdan sonra Sultân Bâyezîd Hân, Şâh İsmâᶜîl'in teᶜaddîsinden şikâyet eyledi ve "Memâlik-i mahrûse reᶜâyâsından şark tarafında olanlarına huzûr u râhat komadı" diyû söyledi. "Bi'l-âhare ser-dâr nasb idüb ve yanına murâdınca leşker koşub göndersem olmaz mı?" didi.

Hidîv-i Noyîn, aᶜnî bihî Şehzâde-i felek-temkîn, vakâr-ı sengîn ile kelimât-ı şîrîn edâ eyleyüb, "Emr u fermân Pâdişâh'ın ve mukadderât-ı umûr, Sâniᶜ-i mevcûdât olan Allâh'ındır. Cidden fermâna muhâlefetim yokdur ve emr-i şerîf-i vâcibü'l-imtisâle ᶜinâd ü teᶜallülle müsâraᶜatım yokdur. Lâkin terk-i cân ve bezl-i mâ-melek ü hânumân itmeğe giden ᶜasker, Pâdişâh'ları huzûrından gayrı yerde

edâ-i hizmet itmezler ve Hodâvendigâr'ın rikâb-ı şerîfi hizmetinden ayrılub, bî-gâneye mütâbaᶜatla bir günlük yola gitmezler. Farazâ sûret-i zâhirde itâᶜat gösterüb gitseler, maᶜnâ yüzinden muhâlefetleri mukarrerdir. Cân tenden ayrılmaduğı gibi anlar dahî hizmet-i ᶜulyânuzdan ayrılmayacağı mutasavverdir. ᶜAle'l-husûs ki, İsmâᶜîl gibi Hâricî'ye karşu varalar ve ânın niçe sâhib-i hânedâna cürᵓetin işitmiş iken, Hodâvendigâr'sız âna karşu duralar, güçdür. Bir muhârebede ki, bi'z-zât saᶜâdetlü Pâdişâh bile olmaya, benim gibi bendenin sâir ümerâ ve vüzerâdan fark taᶜayyün bulmaya" diyû selîs ü belîğ takrîr itdi ve "Bu şuğl-i hatîrin saltanatsız edâsı müyesser değildir" diyû musarrah söyledi, ol hâlle ayrılışdılar, menzillü menzillerine döndiler. Bâyezîd Hân gördi ki, vâris-i milk-i cihân ᶜarz-ı istihkâk-ı tevân idüb saltanatı taleb eyler ᶜalâ tarîkı't-tenvîh. Hattâ ᶜasker-i mansûrın dahî murâdları saltanatın anlara tefvîzıdır, her biri tasrîh ider. Bîm-ı gazab-ı Husrevâne ile mütenebbih olan vezîrler dahî murâd-ı Şehzâde'ye müteᶜallik sözler seylerler.

Bu tarîkla hᵛâh u nâ-hᵛâh, teslîm-i taht (b223) u külâh eyledi ve kendülere kasaba-i Dimetoka'i tekâᶜud ihtiyâr idüb, teveccühi mukarrer oldı.

Sultân Ahmed ise, havf-i tâc u taht ile kuşlukluk menzile karîb, nihâyet-i Halîc-i Bahr-i Rûm'ın mâ-verâsında zâhiru't-tağrîb olan Mâldepesi nâm mahallde leşkeriyle nüzûl itmiş idi.

Şehzâde Korkûd ise, tebdîl-i sûret bir musâhibini yanına alub, pây-taht dâhilindeki Yiniçerî odalarına dühûl itmişidi. Yaᶜnî ki, baᶜzı hevâ-dârları bi'r-reᵓy sebeb olmuşidi. Hattâ Selîm Hân'a taht u

saltanat mukarrer olmazdan evvelce varub buluşması dahī vukūᶜ bulmuşidi. Bu ümīd ile ki, ol tāife-i bī-mer ki, āb-ı rū-yi leşker-i muzafferdir, kendüye muᶜīn ü zahīr olalar ve pāye katᶜ itdürüb, serīr-i saltanat-ı ᶜurūza bāᶜis-i dest-gīr olalar ve sāir şehzādeler dahī yerlü yerinde cemᶜiyyet ve humā-yı huzūr u āsāyişleri uçmuş **(198b)** ehl-i istirāhat gibi hurūca ᶜazm ü niyyet idüb tururlardı. Mütehayyir idiler ki, milk, sāhibini bulmuşidi ve emānet-i emāret, mālikine vāsıl olmuşidi. Yaᶜnī ki, anlar "Görelim ahvāl niye müncerr olur" diyū mütereddid iken, ol hazretin nāvek-i himmeti kemān-ı tedbīrden pūte-i maksūda isābet itdi ve gayrıların sāha-i tabīᶜatlerindeki tasavvurāt u efkār müteᶜaddide iken, zabt-ı memlekete ehakk ve eyālet-i saltanata elyak olan şān-ı mürüvvet-nişānları tahta cülūs idüb, hāss u ᶜāmmı rāhat itmişidi. Bundan sonra ahvāl niye müncerr olmuş ise anların saltanatı esnāsında beyān olunmuşidi.

el-Hāletü hāzihī yine sultān Bāyezīd Hān'ın vefātı ve İtānbul'dan Dimetoka'ya ve bu tarīk-ı saᶜādet-refīkdan sarāy-ı āhirete harekātı iᶜlānına mübāşeret kılındı. Yaᶜnī ki, rızāları ile tekāᶜudi taᶜyīn olunub, Edirne'ye gönderildi ve kendüler dahī gönderi çıkdılar. Ahyānen piyādelikleri hālinde ᶜarabalarının yanınca yüriyüb, hayr-duᶜāların aldılar. Tevkīr u taᶜzīmden dakīka fevt itmediler. Husūsā Rūm-ili Beğlerbeğisi Yūnus Paşa'yı ve Defter-dār Kāsım Çelebī'yi bile koşdılar ve kapu halkının ādāb-ı mülūke mālik rūz-gār-dīdelerinden niçe kimseyi bu hizmete taᶜyīn buyurdılar.

Sultān Korkūd dahī ᶜarz-ı sadākat idüb, "Benim vicdānımda milk-i devlete cidden rağbet yokdur. Murādım bir kūşede huzūr idüb, devām-ı devletünüz duᶜāsına muvāzabatdur" dimeğin, Midilli sancağı tevcīh buyuruldı.

Baᶜdehū kapu halkına bahşīş ü terakkīlerini meʾmūllerince virdiler. Bundan sonra vāris-i yektā olan şehzādeleri ve Sultān Süleymān Kefe'den gemiler ile der-i devlete gelmesini emr itdiler.

Ammā vālid-i mācidleri Sultān Bāyezīd Hān ki, sinn-i şerīfleri elli yediye ve müddet-i saltanatları otuz iki sāle varmış idi, Dimetoka'ya giderken esnā-i rāhda baᶜzı maraz ᶜārız olub, iştidādından ve baᶜzılar kavlince pīrlik zaᶜfı ve gumūm-ı kesīre ile mahlūt olduğı, fücāeten olmasına vesāvis izdiyādından birkaç gün içinde vefāt eyledi. Yaᶜnī ki, sene-i semāni-ᶜaşer ve tisᶜa-ime (918/1512) tārīhinde intikāl eyledi. **Rahmetu'llāhi ᶜaleyhi ve eskenehū fi'l-Cenneti'l-Aᶜlā.**

Nazm:

Gül eğer reft ez-o gülāb be-mānd
Subh gāyib şod āfitāb be-mānd.

VE MİN HAYRÂTİHİ'Ş-ŞERİFE

Evelā İstānbul'da vākiᶜ bir ᶜimāret ve cāmiᶜ-i şerīf ve bir medrese-i latīfe ki, cihet-i (b224) tedrīsi Şeyhu'l-İslām ve Müfti'l-Enām olanlara meşrūtdur ve anlara cārī āb-ı ferāvān ve sıbyāna müteᶜallik debīristān ve dāru'z-zıyāfe-i müsāfirān ve ᶜimāret-i ᶜāmire-i ābādān ki, vasat-ı dāru'l-mülkde vākiᶜdir ve cümlesi sekiz yılda itmām kılınduğı şāyiᶜdir. Bundan mā-ᶜadā evliyā-i kibārın vākıf-ı esrārı Seyyid Şemsü'd-Dīn Muhammed Buhārī üzerine bir mescid ve

hānkāh-ı kübrā ve yine mahrûse-i Edirne'de bir cāmi^c-i şerīf-i a^clā ve bir medrese-i ^culyā ve dāru'ş-şifā-i merzā ve ^cimāret-i ^cāmire-i vālā ve zāviye ve ^cimāret ve mekteb ve ribāt-ı dāru'z-siyāfet ve Rāygā dimekle ma^crûf yerde bir hānkāh-ı mukarrer ve kasaba-i ^cOsmāncık'da on tokuz tāk u kemer ile bir cisr-i murahham u kār-gīr ve Geyve nām kasabada ondört kemer ile muhkem bir cisr-i metīn ü müstahkem, serā-pā muhassan u murahham ve Sarûhān vilāyetinde Gedüz nām nehr üzerinde ontokuz kemer ile nümāyān bir köprī dahī ābādān kıldı ki, serā-pā seng ü ruhā-nişān idi.

Ve bu zikr olunan hayrāt u hasenātdan mā-^cadā nukûd in^cāmına **(199a)** müte^callik ba^czı in^cāmāt u hayrātı dahī vāridi. Sāl be-sāl meşāhīr-i ^cülemāya vāsıl olurdı ve kendülere ol sebeb ile ücûr-ı mevfûre hāsıl olurdı. Husûsā Şeyhu'l-İslām ve Müfti'l-Enām-ı eyyām olan lāzimü'l-ikrām cenābına otuz bin akçe ve kuzāt-ı ^casker ve gayrilerden sāir mevāli-i ^cizāma yiğirmi beşer bin akçe, Altmışlı'lara ve Semāniye Medārisi müderrislerine yedişer bin akçe ve Otuzlı ve Kırklı müderrisīne dörder bin akçe ve Yiğirmişerli ve Yiğirmibeşerli müderrislere ikişerbin akçe ve meşāyıh zümresine dahī [bi-kaderi hālihim lā bi-hasebi ācālihim][1] beşer, dörder ve ikişer ve üçer bin akçe ki, bu cümle her sene başında in^cām-ı mukarrer ve rûz-nāmçe-i ihsān u ^catıyyelerinden muharrer ve ba^czılar hakkında kand-i Mısrī gibi mükerrer dahī vāki^c olurdı. Safahāt-ı a^cmāllerine mesûbāt-ı dünyā ve āhiret yazılması ta^cayyün ü tahakkuk bulurdı.

---

[1]) (b) nüshasında "bi-kaderi ācālihim lā bi-kaderi hālihim" şeklindedir.

FASL: VÜZERÂ-İ SULTÂN BÂYEZİD HÂN BİN MUHAMMED HÂN

Müverrih Tuğrāī Ramazān-Zāde Efendi, vüzerā zikrinde ba^czı müstedrek yerler irtikāb idüb, Sultān Muhammed merhûm vüzerāsından yazduğı ekābiri tekrār Sultān Bāyezīd vükelāsında yazar. Keennehû ikisine de vezīr oldı dimek kasdın ider. Fe-ammā bu hakīr rütbe-i vezārete kangısının zamānında ^curûc itdiyse ānı ol ^casrın vüzerāsından ^cadd eyledim. Nihāyet āharın zamānında dahī vezīr iken fevt oldığını mahallinde yazdım. Fī-nefsi'l-emr, hem kelāmımız mufassal olmadı ve hem müverrih-i fazīlet-enīs, āb-ı rûy-i hāk-i teblīs Mevlānā İdrīs yazduğı üzere sahīhi yazıldı.

İmdi Sultān Bāyezīd ^casrındaki vüzerānın evveli, esnā-i cülûsda Yiniçerī katl itdüği Muhammed Paşa yerine Vezīr-i a^czam olan **İshāk Paşa** idi ki, ānın tercemesi Sultān Muhammed vüzerāsı meyānında beyān olunmuşdur. Ba^cdehû **Dāvûd Paşa**. Muhassal-ı kelām, birkaç yıla-dek vālid-i mācidi vükelāsından niçesini hizmetlendi. Ba^cdehû kendü zamānında sudûr-ı vezārete ^curûc idüb, sīret-i fukarāya rağbet ve meşāyih tarīkına sülûkle şöhret viren **Kāsım Paşa** idi ki, cülûs-ı humāyûnlarında merd-i sāhib-hüner olmağın, Nişāncılık virildi. Ol zamānda ma^cārif ü fezāile rağbet kılduğı ecilden, ba^cdehû vezāret rütbesine lāyık görüldi. Eğerçi ki, bunlar dahī Sultān Muhammed merhûmın hüsn-i terbiyetiyle hāsıl olmuşlardı. Lākin kat^c-ı merātible sadārete Sultān Bāyezīd devrinde vusûl bulmuşlardır. Üç sene vezāret itdükden sonra sene-i seb^c ve semānīn (887/1482) tārīhinde fevt oldılar.

Biri dahī **Dāvud Paşa**'dır ki, Sultān Muhammed ᶜasrında Anatolı beğlerbeğisi olub, cülûs-i ᶜizzet-meᵓnûsda saᶜādet-i pāy-bûse sāir ümerādan takaddüm itmeğin az zamanda vezāret rütbe-i ᶜāliyesine lāyık görildi. Hadd-i zātında şecīᶜ, dilīr ve müdebbir müşīr olmağın cüzᵓī müddetde vezīr-i aᶜzamlık sadr-ı ᶜālīsine vāsıl olub, müstemirren onbeş yıl düstûr-ı aᶜzam-ı bülend-iktidār kılındı. Baᶜdehû ᶜazl olunub ber-vech-i tekāᶜud Dimetoka'ya gönderildi ve iki yıl kayd-ı hayatda olub vefāt eyledi. Ammā ol vezīr-i celīl-i kām-bīn mazhar-ı kerīme-i "**ve emdednākum bi-emvālin ve benīn**"[1] olub, ferzend-i erşed-i emced-i Mustafa Beğ Hazret-i Hudāvendigār'a dāmād olub, küllī iltifāt-ı şān buldı. Ve serhadlyerde ümerā-i nām-dārın aᶜdel ü esᶜadı zikr olunub hisāl-i hamīdesinde cümle-i erkān-ı devlet ittifāk eyledi. Ve müşīr-i müşārun ileyhin māl ü menāli hod bir derecede (**199b**) vefretiyle ber-kemāl ve hizānesi nefīs emtiᶜa vü nukûd ile mālā-māl idi ki, Devlet-i ᶜOsmāniyye'de hiç bir vekīl-i celīl ol denlü gınāya vāsıl olmamışidi. Hattā vefāt-ı hālinde Rûm-ili Kāzı-ᶜaskeri, resm-i kısmetine ikdām itdükde veresesi bi-tarīkı's-sulh beş yük akçe ile ırzā eyledi. Bin akçede yiğirmi akçe resm-i kānûn iken ol denlü māl-i vāfire dest-res boldılar. "Hālā ki, tamāmen yazılsa resmi yiğirmi yük akçe olur" diyu ol tārīhde şöhret bulmuşdur.

Bir vezīr dahī Muhammed Paşa bin Hızır Beğ'dir ki, Ungurus serhaddinde emīr-i ᶜālī-kadr iken reᵓy ü tedbīrine ve maᶜārif-i kesīrine bināen vezāret virildi. İki yıl mesned-i vekāletde kām-rān oldukdan sonra ᶜazl olunub, şehzāde Sultān Ahmed cenābına lala taᶜyīn

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, XVII (İsrâᵓ), 6.

buyurıldı. Muhibb-i cemᶜ-i direm ü dīnār ve mümsik-i hırs u tamaᶜ-ı bīdār "**İnna'llāhe lā-yuhibbü'l-müsrifīn**"[1] nassı ile mütemessik ü sāz-kārdır. Ve bir ehl-i ᶜilm vezīr idi. Amāsiyye'de medrese ve hānkāhı vardır.

Biri dahī **Ahmed Paşā-i Fenārī**'dir ki, Nişāncı iken vezīr oldı. Eğerçi ki, Sultān Muhammed Hān'ın şiddet-i gazab ve āteşliği havfından celā-yı vatan idüb, Hindûsitān'a gitdi. Anlar serīr-i saltanatda mütemekkin oldukca yād vilāyetlerde tavattun itdi. Lākin Bāyezīd Hān'ın cülûsı esnāsında tekrār Rûm'a gelüb, evvelā hidmet-i tuğrāyile, sāniyen vezāret gibi rütbe-i milk-ārāyile irtifāᶜ-ı şān buldı. Mesīh Paşa ᶜazlinden sonra vezīr-i aᶜzam olub, iki sene hizmetden sonra tekāᶜudiyle Burûsa'da nāsdan munkatıᶜ u münzevī oldı.

Bir vekīl-i celīl dahī **İbrāhīm Paşa b. ᶜAlī Paşā-yı Halīl**'dir ki, ᶜOsmān Hān zamānından berû eben ᶜan cedd rütbe-i vezāretle kām-rānlıkdan hālī olmayub, cülûs esnālarında Sultān Ahmed lalalığıyla Amāsiyye'de alıkonuldı. Kendülere dahī şehzādelikleri evānından berû hizmet itmeğin ol vechile tevfīkı revā görüldi. Baᶜdehû kādı-ᶜaskerlik virilüb, "**ve le-kad āteynā İbrāhīme ruşdeh**"[2] nassını tasdīk mûcebince vezāret rütbe-i ᶜāliyesine (b225) vāsıl olub, ondört yıl vezīr-i aᶜzamlık sürdi. Bi'l-āhare sene-i hams ve tisᶜa-mie(905/1499-500)'de hizmetde iken fevt oldı. Cāh u celāl ve maᶜrifet ü kemāli cemᶜ itmiş bir hayr-endīş ve

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, VI (Enᶜâm), 141; VII (Aᶜrâf), 31. Âyetlerde "**İnna'llāhe**" yerinde "**İnnehû**" kelimesi var.
[2]) Kurᵓân-ı Kerîm, XXI (Enbiyâᵓ), 51.

kavī-mezheb ve kīş-i ākil idi. İstānbul'da cāmi{c} ve medresesi ve ba{c}zı hayrātı vardır.

Biri dahī Hādım {c}Alī Paşa'dır ki, Rûm-ili beğlerbeğiliğinden pāye-i sadārete ve Ahmed Paşa-i Fenārī {c}azlinden sonra rütbe-i rātibe-i vezārete lāyık görilüb, on seneden ziyāde vezāret makāmında ser-efrāz, husûsā vekālet-i kübrā cāy-gāhında merām-pervāz iken, gāh Bursa sancağı lāyık ve sezā-vār görüldi ve gāh oldı ki, Mora sancağı virildi. Ya{c}nī ki, ol ser-haddin fitnesi mündefi{c} oluca anda ikāmeti münāsib görüldi. Yedi yıl mikdārı emāret ve intizām-ı memālik ü suğûra bezl-i himmet itdükden sonra mezbûrın vezāreti hālindeki {c}adāleti ve hüsn-i zindegānī yüzinden kibār u sığārla mu{c}āmele ve ülfeti beyne'l-ekābir mezkûr u müştehir olmağın, ba{c}de zamān ki, pādişāh-ı cihān, mezbûrın Mora ser-haddindeki hüsn-i sülûkini kemāliyle anladı ve bildi, sene-i isnā-{c}aşer ve tis{c}a-mie(912/1516)'de vezāret müjdesiyle der-i devlete taleb kılındı. Geldüği gibi yine vezāret-i kübrā sadrı lāyık görilüb, iltifāt-ı bī-gāyat olundı. Ba{c}dehû Anatolı vilāyetinde hurûc iden Şeytān-Kulı **(200a)** cenginde şehādet sa{c}ādetine fāiz oldı. İstānbul'da latīf cāmi{c}i ve medresesi ve iki yerde dahī ta{c}mīr-i cevāmi{c}i vardır. Cümlesi latīf ve hob eserlerdir.

Biri dahī **İskender Paşa**'dır ki, Sultān Muhammed Hān nazar-kerdelerinden olub, vefāt etdiklerinde Bosna Beği bulundı. Ammā Pādişāh-ı Gāzī zamānında vezāret-i {c}āliye ile iltifāt olundı. Ammā yedi yıl vezāretden sonra yine {c}azl olunub, celādet-i kāmile ve şehāmet-i şāmilesine bināen Bursa sancağı virildi. Ölünce anda kaldı

ve Mustafā Beğ nām bir veled-i reşīd-i ma{c}ārif-fercāmı kendüye hayr-ı halef oldı ki, dilīr-i dilāverlikde babasını utandırmak mertebesine vardı ve hadāset-i sinni hālinde merci{c} u melāz-ı dilīrān olub, ma{c}ārif cihetinden dahī küllī behre hāsıl kılub, Fārisī ve Türkī nazm u nesrile te{c}līfe kudret buldı. Ümerā-i {c}izām-ı sehāvet-fercām zümresinden iken fevt oldı.

Biri dahī **Ahmed Paşa b. Hersek**'dir. Hersek vilāyetindeki küffārın ulu beğ-zādelerinden iken, {c}unfuvān-ı şebāb hālinde tevfīk-ı İlāhī ile kām-yāb olub, Sultān-ı ehl-i İslām'ın bāb-ı sa{c}ādet-meābını istilām ile beyne'l-havāss isti{c}ād u istilām cihetinden ihtisās buldı. Sultān Muhammed merhûmın intikāli hālinde Anatolı Beğlerbeğisi bulunub, hīn-i cülûsda Sultān Bāyezīd Hān cenābına dahī küllī sadākat ve hizmeti sebk itmeğin, Pādişāh-ı merhûmın vasiyyeti üzere dāmād idinmeleri tahakkuk buldı ve yine emīru'l-ümerālık mansıbında temekkün-i pür-temkīni dahī mukarrer oldı. Bi'l-āhare sene-i isneyn ve tis{c}a-mie(902/1497)de Mısır'dan geldükden sonra vüzerā-i {c}izām meslekine münselik olub, üç sene vezāret-i kübrā ile cem{c}an yedi sene vekālet eyledi. Ammā Mevlānā İdrīs-i Münşī kavlince yedi sene vezāretden sonra sadr-ı a{c}zam oldı. Ol rütbe-i rātibede üç sene merci{c} u melāz-ı erkān olması ta{c}ayyün buldı. Ba{c}de-mā iktizā-i rûzgārla beğlerbeğlik mertebesinde kapudān-ı zī-şān kılındı. İnebahtı fethinde hod aslında ser-dār-ı nusret-bār, ol vezīr-i müşīr idüği hadd-i tahkīka vāsıl oldı. Husûsā gāh Firengistān (b225) tarafındaki a{c}dā leşkeri ref{c}inde ve gāh memālik-i mahrûseye mazarrat u gezend niyyetiyle Karamān hudûdına dāhil olan Mısır {c}askerinin kesr u hezīmetinde kemā-yenbağī hizmeti vücûda geldi.

Hattā safahāt-ı evsāf u medāyıhında nerre-şīrān-ı ceng-āzmāyān, bu ebyātı hilye-i lisān idindi:

Nazm:

Ez-dest-i iktidār-ı tû her lahza mī-çeked
Der-halk-ı düşmenān-ı tû āb-ı ciğer-hırāş.

Makhûr ez-dest-i düşmen ve mansûr ez-dest-i dost
Def^c-i fitne dest-i tuvānet be-dûr bāş.

Nesr: Ba^cde-zamān ki, Fireng leşkeri deryā gibi cûşān ve tonanması bihār-āsā hurûşān olub, sevāhildeki memālike kasd u gezend ve ziyān itdüklerinde vezīr-i müşārun-ileyhe Gelibolı ma^cberine varmak emr olundı. Ya^cnī ki, vezāretine kapudānlık zamīme olub, ol hizmetde küllī sa^cyi ve ikdāmı zuhûra geldi ve bi'l-cümle bir def^ca Koca Dāvûd Paşa yerine ve bir def^ca dahī Yahyā Paşa makāmına iclāsile vekālet virildi. Ve kemāl-i celādetine bināen ol ^casrda mecrûh u me^ɔhûz olub, Mısır Sultānı Kayıtbāy nazarına vāsıl oldı. Nice dürlü ikrām u ri^cāyet olunub, bi-tarīkı'l-ıtlāk Cenāb-ı Şehriyār'e gönderildi.

Ser-dār-ı ^casker-i İslām olanların biri dahī **Hādım Ya^ckûb Paşa**'dır ki, Pādişāh-ı müşārun-ileyhin kadīmī havāss-ı bāhiru'l-ihtisāslarından **(200b)** olub, şehāmeti kāmil ve celādeti şāmil, eşca^c-ı ümerā ve evda^c-ı vükelā bir nerre-şīr-i engüşt-nümā olmağın, muttasıl kat^c-ı merātib üzere oldı. Mukaddemā Sultān Muhammed merhûmın mürebbālarından olub, oğlı Sultān Bāyezīd Amāsiyye'de şehzāde iken gönderdiler. Anda Kapuağası oldukdan sonra [Pādişāh-ı

mesfûr, cālis-i serīr oldukdan sonra][1] mīr-i ^cālemlik virdiler. Ba^cdehû Sultān Ahmed'e lala gönderilüb, ta^cayyün buldı. Ba^cdehû ilkā-i rûzgār ile Aydın ili sancağı virilde. Gıbbe zālik şehzāde-i şehinşāh lalalığı dahī virildi. Vaktā ki, Adana ve Tarsûs üzerinde Sultān-ı Mısr leşkeri ile ceng olundı, Ya^ckûb Paşa Karamān Beğlerbeğisi olub, ba^cde-zamān kendünün taleb ü rağbetiyle Bosna sancağı virildi. Derencīl Bānını tutub, Rüstemāne gazālar ve merdāne neberd-nümālar itdüğine bināen, sene-i tis^c ve tis^cīn(899/1493)'de Rûm-ili Beğlerbeğisi olub, dīn ü devlete lāyık ve tab^c-ı şerīf-i Hüsrevānī' ye muvāfık hidemāt-ı meşkûresi vücûda gelmeğin sene-i selās ve tis^ca-mie(903/1497)'de Hādım ^cAlī Paşa vezāret rütbe-i rātibesi ile irtifā^c-ı şān buldı. Dört sene ol hizmet-i celīle ile evkātını güzerān itdükden sonra ba^czı emrāza ibtilāsı, bā^cis-i tekā^cud u inzivāsı olub, Selānik sancağına kanā^cat ve ^cömri āhir olunca vilāyetde hüsn-i ma^cīşet üzere oldı.

Biri dahī **Dāvûd Paşā-yi Sānī**'dir ki, Harem-i muhterem-i Pādişāhī'de hāsıl olub, lāyık-ı ^cināyet-i Hüsrevāne olmağın, ^cale'l-husûs safahāt-ı dāniş-i dīneti, hilye-i ma^cārif ve kemālātile irtisām olmağın, ağalıkdan hizmet-i tuğrā-i garrāyile ri^cāyet olundı. Ba^cdehû tabl u tûğ u ^calemle ser-efrāz-ı ümerā-i lāzimü'l-i^czāz zümresinden kılınub, Niğbolı sancağı beği iken vezāret müjdesi gönderildi. Üç yıl ^cale't-tevālī cenābı, merci^c-i ekābir u e^cālī olub, kat^c-ı merātib-i ^culyā rütbesinde iken, (b226) reh-zen-i ecel yolun buldı ve urdı. Ya^cnī ki, sene-i ihdā-^caşer ve tis^ca-mie (911/1505) tārīhinde raht-ı ikāmeti bu menzil-i hāk-dānīden götürdi. Ammā Muhammed Beğ nām bir veled-i

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

erşedi kalub, tavr-ı şecā^catden kāmil ve ma^cārif ve kemālāt-ı muhassenātı şāmil, bī-karīne-i rûzgār ve nādire-i ümerā-i ahyār koyub, herkes mīr-i mezbûrın hüner-verliğine tahsīn kılurdı.

Nazm:

Her ki, gûyed be-medh-i o suhanī
Çün sadef pür kuned zi-dür dehenī.

Biri dahī Vezīr **Mustafā Paşa**'dır ki, Sultān Bāyezīd Hān'ın nazar-kerde-i hāssı ve ni^cmet-horde-i bāhiru'l-ihlāsı olan bendelerden iken; zātındaki envār-ı kābiliyyet gün gibi ^culüvv-i şānını iktizā eyledi ve cebīnindeki levāmi^c-i cibillet, māh-ı pür-nûr gibi sa^cādet-i ^cunvānını müstevcib oldı. Evvelā risāletle Cem Sultān'a gönderildi. ^cAnede-i ^cabede-i asnām olan hükkām-ı liyām-ı Fireng'in gûnā-gûn cefālarını çekdi. Bu hizmet-i müşkilei ber-vech-i ahsen edā itdükden sonra sene-i selās ve tis^ca-mie Zi'l-Ka^cdesi(Zi'l-Ka^cde 903/Haziran-Temmuz 1497)'nde Rûm-ili Beğlerbeğiliğiyle muhassalü'l-murād kılındı. Ve ammā şānında kat^c-ı merātibe liyākat olmağla sene-i seb^c ve tis^ca-mie (907/1501-2) tārīhinde mansıb-ı vezāret tevcīh kılındı. Ve hadd-i zātında nīgû-haslet ve pesendīde-hilkat idüği ittifāk-ı ārāyile müsbet oldığı ecilden az zamānda vezīr-i a^czamlık pāyesiyle ser-efrāz-ı vükelā oldı ve ol rütbe-i sāmiyede düstûrān-ı kām-kār ve vükelā-yi bülend-iştihār zümresinden ziyāde iltifāt u i^ctilā buldı ve tab^c-ı latīfi dāimā hayrāta māil idi. Ve tarīk-ı meberrāta nāil olmağla dāru'd-devleti's-seniyye **(201a)** mahmiyye-i behiyye-i Kostantıniyye'nin Yedikule'den cānibinde bir cāmi^c-i ferah-bahşā ve medrese-i latīfe-i ^culyā ve zāviye-i ^cāliye-i nüzhet-nümā ve savāmi^c ve hucurāt-ı

matbû^cu's-süknā ve ribāt-ı savāb-irtibāt-ı bī-hemtā binā itdirüb, bir müteberrek ahyānda cihāt-ı lāzimesi ki, müntehī oldı, Pādişāh-ı sāmī-mekān ol mahall-i nüzhet-nişāna da^cvet olunub, i^czāz ü ikrāmına sarf-ı makdûr olundı. Evvelā sa^cādetle geldikleri gibi sümm-i semend-i sümüvvet-menzillerine envā^c-ı atlas u kemhā ve serā-ser zer-beft ü dībā pāy-endāz kılub, bir yük çil akçe ve dīnār, be-cihet-i şükrāne nisār-ı pāy-i rahş-ı bī-bahāne kılındı ve nefāis-i akmişe-i rengā-reng ve kālāk-i garrā-i Şāmī ve Fireng envā^cından boğça boğça īsār ve pīş-keş ve ber-güzār kılındukdan sonra onbeş gulām-ı māh-peyker ve melek-manzar, cümlesinde zerrīn üsküf ü kemer ve dilleri envā^c-ı ma^cārif ve hānendelikle münevver ve kemālāt-ı nādireleri hüsn-i bī-hemtālarına ser-ber ve yüz pāre mikdārı ibrikler ve kāseler ve safālar, mümessek ^canber şarābları ile memlû kılınub ol hûb-rûların kiminde der-keff ve kiminde ber-ser, ya^cnī ki, "**Ve yetûfu ^caleyhim vildānün muhaledûn, bi-ekvābin ve ebārīka ve ke^ɔsin min-ma^cīn**"[1] nass-ı kerīmine vāki^c hālleri mazhar, Mustafā Paşa ise,

Şi^cr:

Ba^cd-ez-makdem-i tû ger hezār cān ārend
Muhakkar-est ne-şāyed ki, ber-zebān ārend.

Nesr: mazmûnı ile ^cözr-h^vāh, ānen-fe-ānen ^carz-ı hizmetini hāk-i pāy-i dergāh , bu vechile tuhaf u tefārīk ithāf ve hedāyā tarīkıyla tahkīk kılındukdan sonra ni^cmet-i gûnā-gûn çekildi.

---

[1]) Kur'ân-ı Kerîm, LXVI (Vâkı'a), 17-18.

Hazret-i Şehriyār-ı cihān ve sāir devlet-erkān olan rû-şināsāna ziyāfet bezl olundı. ᶜAle'l-husûs sāha-i cāmiᶜ-i bī-misāl, sükker alayı ile mālā-māl olub, kantar kantar sükker-i bī-timsāl-i ᶜacībe ve bahār-ı mehār-eşkāl-i mütenevviᶜa-i garībe, birkaçı pīş-keş ü ithāf (b226) ve bir nısfı yağmā-yı huddām-ı sidre-metāf kılındı.

Ve baᶜde'z-ziyāfe devām-ı devlet-i Pādişāhī duᶜāları itmām olunub, Şehriyār-ı Horşīd-hirām bi'z-zāt istihsān-ı tāmm buyurub, "Hazret-i Hayy ü lā-yenām, hayrātını kabûl eyleyüb, Cennet-i Aᶜlā'-sındaki ser-menziline tarīk-ı meberrātını bol eylesin" diyû niçe lütuflar itdiler ve atlanub sarāy-ı ᶜāmirelerine gitdiler.

Fī-nefsi'l-emr, insānın bir şerefiyyeti nutkile ve bir mertebeti ülfet iledir. ᶜAle'l-husûs Pādişāh'ile bendegānın münāsebetleri ve tarīkı rıfk u lutf u riᶜāyetle ülfet ü ziyāfetleri ola. Huzzār-ı meclis ve nuzzār-ı müste'nis, ol Pādişāh-ı kām-kārın hāzır-sāzlığını tahsīn ve bende-düvāzlığına āferīn eylediler ve hāle münāsib nice tārīhler ve kıtᶜalar söylediler. Ol cümlenin ahseni, müverrih Mevlānā İdrīs'in bu tārīh-i nassıdır. ᶜİmāret-i mezbûre kapularından olanlara resm itdirilmişdir:

Nazm-ı Tārīh:

Hāzihī bukᶜatün mübārekeh
İmmeşet hayyethu mebānīhā

Ruttibet fī-hilāli Sultānin
Mā rae'd-dehra kattu sānīhā

Bāyezīd efāda merhameten
Küllü'nfāda bihā ve dānīhā

Kad benāhā vezīruhû sıdkan
İsmuhû lafzuhû maᶜānīhā

Mustafa'l-halkı Âsafu rütbeten
Lem-tecid rütbete tedānīhā

Hātifün sāha fī-fī-müverrihā
"Rabbi evsıl sevābe bānīhā"

Sene 980 (1571).

Biri dahī **Yahyā Paşa**'dır ki, Sultān Muhammed merhûmun makbûl kullarından [vādiᶜan hüsn-i iltifātına mukārin makbûllerinden][1] olub, vefātları esnāsında mezbûr **(201b)** Yahyā Paşa Rum-ili Beğlerbeğisi bulundı. Lākin cülûs-ı humāyûn tārīhinde ol mansıb-ı ᶜālī āhara tefvīz olunub, baᶜzı ser-haddlerin hıfzına ihtimāmen mezbûr Yahyā Paşa Bosna'ya mīr-livā gönderildi. Baᶜdehû sene-i selās ve tisᶜīn(893/1487)'de tekrār Rûm-ili Beğlerbeğiliği virildi. Mürûr-ı zamān ile baᶜzı mesālih-i şehriyārī iktizā ve istidᶜā itmeğin, sene-i semān ve tisᶜa-mie hudûdı(908/Mayıs sonu 1503)'nda Anatolı Beğlerbeğiliği tefvīz kılındı. Hadd-i zātında levend meşreb ve vāsiᶜ-mezheb olanlardan ᶜadd olunmağla, baᶜzı müverrihīn bī-dādlığına taᶜarruz eylemişler. Hattā "Yahyā Paşā-yı zālim" diyû musarrah yazmışlardır.

---

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

el-Kıssa, dirāz-kāmet, mevzûn hilkat, nāzik-tabī^cat, ser-pīşe-i şecā^cat, dil-pür-rīşe-i şehāmet, Rüstem-i rezm-şiken Sikender-bezm bir nerre-i şīr-i mehīb ve dilāver-i bī-nehīb idi ki, ^casrında sānīsi muhāl ve karīnesi tasavvur-ı fāsid hayāl idi. Ve dûdmān-ı sa^cādeti gûyā bir şāhīn yuvası idi ki, her toğan evlādı hālet-i tufûliyyetde pür-tedbīr u civān-ı müşīr, elbette bir dilīr-i sāhib-dārugīr olurdı. Ve ferzendān-ı pāk-nijādı gûyā ki, cünbān-ı māderde cenīn iken bāzīçe-i silāh u rimāhı ta^callüm idüb, çıkardı. Hattā kendüler Bosna'da vālī iken Hamza nām Bālī Beğ nāmı ile bülend-iştihār bir ferzend-i celādet-mendleri ki, henüz ondört yaşında idi, ammā rağbet ü iltifātı ceng ü peykāre müte^callik silāh u rimāh āzmāyişinde idi, ol esnāda küffār cānibinden haber gelürdi ki, "Onbin yarār müsellah ve çāpuk-süvār melā^cīn-i bed-kirdār, zarar-gezend kasdına serhadd-i İslām'a gelmişler ve fülān kal^ca havālīsinde konub, nevāhī-i memālik-i İslām'a terk ü tāzı mukarrer itmişler". Merhûm Hamza Beğ ki, bu hāli işitdi, vālid-i mācidi huzûrına varub, pāy-bûsla hezār tazarru^c u niyāz itdi ki, kendüe icāzet virile, hevā-dārlarından ^cadd itdüği dörtyüz nefer dilāverleriyle küffārın reddi vü tardına teveccüh kıla. Her çend ki, (b227) pederi ruhsat virmedi, "Bu āna gelince sen ceng görmedin ve meydān-ı kār-zārda hiç bir vechile murād almadın. Bā-husûs bu makûle çokluk küffāra niçe varursın?" diyû söyledi, men^cine sa^cy ü dikkat eyledi, müfīd olmayub, tazarru^c u niyāzı arturdı ve bu makûle ciğer-sûz sözler söyledi:

Nazm:

Çe gam ger sāl-i men üftād kemter,
Ki, bāşed şīr-i dil şible'l-gazanfer.

Nesr: Bi'l-āhare babası rızā virdi. Du^cā-i hayr ile ol nev-civān-ı cān-sitānı düşmene mukābil gönderdi. Vaktā ki, beyān olundığı üzere dörtyüz mikdārı guzātla vardı, a^cdā-i dīne şebīhûn idüb, cem^ciyyetlerini fenāya virdi. Başlar kesildi, kanlar saçıldı, oklar atıldı, nīzeler sancıldı. Bir özge savāş ve bir nā-dīde pür-hāş olub, civān-ı sīm-endām kendü rumh-ı hûm-āşāmı ile nicesin akdardı ve nicesin bī-ser kılub, kellesin aldı. Bu hālle kendüler mansûr, düşmenleri makhûr, sālim ü gānim çıkageldiler. Niçe rûzgār guzāt meyānında nusret ü iğtināmla söylendiler. Ve bi'l-cümle mezbûr Yahyā Paşa sene-i semān ve tis^ca-mie (908/1502-3) tārīhinde def^c-i a^cdā içün tekrār Bosna'ya vālī gönderildi. Ammā sene-i tis^ca-mie(900/1494)'de ki, dāmād-ı Pādişāhī olan Rûm-ili Beğlerbeğisi Sinān Paşa fevt olub, iki cihetden mahlûli merkûm Yahyā Paşa'ya revā görüldi: Evvelā Rûm-ili vilāyeti ki, mansıb-ı sābıkı **(202a)** idi, sāniyen duhter-i bülend-ahter-i Şehriyārī'yi tezevvüci ki, murād-ı muvāfıkı idi.

Biri dahī **Karagöz Paşa**'dır ki, Ağayān-ı hāss ve mahremān-ı bāhiru'l-ihlāsdan iken, Yiniçeri ağalığı virildi. Ba^cdehû Kastamonı sancağı ile ser-efrāz kılınub, der-^cakab Anatolı Beğlerbeğiliği tevcīh olundı. Ba^cde zamān Şeytān-Kulı kıssasında kendüye şehādet müyesser oldı.

Biri dahī **Hasan Paşa**'dır ki, ba^czı elviyeye mutasarrıf olub, mevā^cid-i kerīme-i Pādişāhī'ye bināen sür^catle kat^c-ı merātib itdirilüb, evvelā Anatolı vilāyeti virildi. Ba^cdehû Rûm-ili beğlerbeğiliği tevcīh buyuruldı. Ammā mu^cammer olmayub, az

zamānda vefātiyle fenā buldı. Harem-i muhterem-i Sultānī'de hāsıl olmuş ve hüsn-i terbiyetle ser-efrāz-ı akrān idüği ta^cayyün bulmuşbir ^cākıl ü edīb devletlü idi.

Biri dahī mezbûr **Sinān Paşa**'dır ki, gāyetde vecīh ü dānā ve nihāl-i kāmeti mevzûn u bī-hemtā olmağın, Sultān Bāyezīd Hān'a dāmād-ı nīk-nihād oldı. Ammā kat^c-ı merātible ber-murād olmayub, ^cunfuvān-ı şebābı hālinde hādise-i mevtile zevāl ü fenā buldı. Zīrā ki, ancak evvelā Anatolı vilāyeti virildi. Ba^cdehû kapudānluğla Gelibolı eyāletine mutasarrıf oldı, Aatolı Beğlerbeğiliği Hersek-Oğlı Ahmed Paşa'ya değdi. Vaktā ki, ^casker-i Mısr'ile savaşda münhezim ü me^ɔhûz kılındı, eyālet-i mezbûre yine Sinān Paşa'ya virildi. Ba^cde-zamān ki, Ahmed Paşa kurtuldı, yine mansıbı āna mukarrer kılındı. Bu kerre kapudānlığile Gelibolı eyāleti yine Sinān Paşa'ya virildi. Sene-i tis^c ve tis^ca-mie (909/1503) hudûdında vefāt idince ol mansıbda ber-karār kılındı.

Biri dahī **Yûnus Paşa**'dır ki, Karagöz Paşa Anatolı vilāyetinde şehīd oldukda, vilāyet-i mezbûre beş-altı ay hākimsiz durdı. (b227) Ba^cdehû Yiniçeri Ağası Yûnus Ağa'ya eyālet-i mezbûre tefvīz kılındı. Eğerçi ki, vüzerā ve melikü'l-ümerā olanlar yazıldıkdan sonra yol ve tarīk mûcebince lāzimü'l-īrād olanlar, bi-hasebi'r-rütbe kādı-^caskerlerdir, lākin ^cülemā sınıfı ehl-i dīvān zikri hālinden yazılmak münāsib görülmemeğin, bu takdīmde şeref ü rütbe kasd olunmadı. Ancak ehl-i dīvān birbirinden ayrılmayalar, ^cülemā sınıfı dahī muntazam ve merbût yazılalar. Bināen ^calā zālik, Defter-dārlar takdīm olundı. Hālen tercīh ve takdīmleri kasd kılındı.

Ammā Defter-dārlar ve Nişāncılar ki, Pādişāh-ı Mağfûr ^cAsrında vücûd bulmuşdur:

Ashāb-ı hisāb ve rukûm ki, mazāhir u imnā-makām ma^clûmdur, ol ^casr-ı bāhiru'n-nasrda olanların biri Mevlānā Muhyiddīn: Pes Çelebī dimekle ma^crûf ve ma^crifet ve fazīletle mevsûfdur. Zümre-i müderrisīnden iken sene-i sitt ve semānīn ve semāni-mie (886/1481) tārīhinde Rûm-ili'nin Māl Defter-dārlığı virildi. Ba^cdehû ba^czı şikāyetcileri tegallüb itmeğin, bir sene sonra ^cazl olunub, yeri Ahmed Çelebī'ye virildi ki, Feylesof-Zāde dimekle meşhûr ve erbāb-ı kalem mā-beyninde zekā ve fıtnatla dahī mezkûrdur. Dört sene mikdārı mutasarrıf oldukda ba^czı husûs içün ol dahī ma^czûl oldı.

Mansıbı Mustafā Çelebī'ye virildi ki, Cendereci-Oğlı dimekle meşhûrdur ve ba^czılar kavlince Cenderelü Hayreddīn Paşa neslinden olub, haseb ü neseb cihetinden müftehir, lā-siyye-mā ^cirfān-ı vāfir ve hiddet-i lisānı zāhir ādem idi ve tahsīl-i emvālde sa^cy ü ikdāmla meşhûr bir muhassıl-ı muhterem idi. Bi'l-āhare eceli yetişüb, sene-i tis^ca,mie(900/1494)'de vefāt itdi.

Ânın yerine yine sābıku'z-zikr Leys Çelebī menzilet-i devletini **(202b)** isbāt itdi ve bi'l-cümle sene-i hams ve tis^ca-mie (905/1499) tārīhine-dek Defter-dār oldı ve kapusı melāz-ı erbāb-ı hācāt olub, küllī revnak virüb, ba^cdehû yine hal^c u ^cazl olunub, yerine

Zağnos Paşa-Oğlı ^cAlī Çelebī Defter-dār kılındı. Lākin ekābir-i ^casrile hüsn-i mudārāta sālik olmadığı ecilden ta^cassubla istikāmetine sekāmet ıtlāk olundı ve emānetine hiyānet nāmı konuldı. Bi'l-āhare

sene-i seb^c ve tis^ca-mie(907/1501)'de ^cazl olunub, ba^cdehû mezbûr ^cAlî Çelebî, tâ^cat ve ^cibâdet ve inkıtâ^c-ı ^cuzlet ve ferâğat ihtiyâr kıldı.Gıbbe-zâlik Defter-dârlık mansıbı

Yegân-zâde Hüseyn Çelebî'ye virildi. Ammâ cüz^î husûs içün müddet-i kalîlede^cazl olunub, yerine Leys Çelebî revâ görüldi. Ammâ iki yıldan sonra tekrâr ol dahî ma^czûl ve Leys isminin müsemmâda te^sîri cihetinden nefyile mahzûl ve tarîk-ı ^culemâdan gelmeğin, Bursa'daki medârisden birine mansûb u meşgûl kılındı ki, bunların her biri evvelâ Anatolı Defter-dârı olub, sâniyen Rûm-ili'ne varmışlar idi ve ol târîhde Defter-dâr iki olmağın, Rûm-ili ve Anatolı ta^cbîr olunur idi, Baş Defter-dâr ıtlâk olunmaz idi.Vaktâ ki, Leys Çelebî'nin ^cazli mukarrer oldı, ma^cnâ-i infisâl, kurbındaki ehl-i mansıba da sirâyet idüb, kaplân-ı rûzgâr ve muhassılân-ı bülend-iştihârdan Pîrî Muhammed-zâde Sirâcüddîn Kâsım Çelebî'ye Anatolı'dan Rûm-ili Defter-dârlığı virildi. Beyne'l-a^cyân Âsaf-ı Süleymânî ve Hârûn-i ^cİmrânî ve Büzürcmihr-i Nûşirvânî i^ctibâr olunmağın, Beytü'l-mâl hizmetine şâyeste görüldi. Ve Şârih-i (b228) Mûcez-i Hubb Mevlânâ Cemâleddîn Aksarâyî evlâdından Cemâleddîn-zâde dimekle ma^crûf ve meşhûr ve kuzât-ı müteşerri^cîn meyânında fezâil ü ^cirfân ile mevsûf Pîrî Muhammed Çelebî'ye Anatolı Defter-dârlığı revâ görüldi. el-Hakk, ol ^casrda ikisi bile mümtâz-ı akrân ve ser-efrâz-ı suhan-verân, ma^crifetleri râbıta-i zamân-zed-i dîvân ve selîkaları, zâbıta-i kavânîn-i erkân iki memdûh-ı mahdûm ve nâdire-dân idi ki, berâ^ca-i ^cakl ü rûh ânların hakkında bu nazmile terennüm-kunân idi:

Nazm:

Ve zâlike li-feyzi'l-^cadli ^caklün müşahhasu
Ve hâzâ li-def^ci'z-zulmi rûhun mücerredu.

Ammâ Fırka-i Nişânciyân ki, Muvakkı^cât-ı Dîvân-ı Sultânî ve Tuğrâ-keşân-ı Ahkâm-ı cihân-bânî'dir:

Ser-defter-i zümre-i debîrân ve serverân-ı hüner-verân-ı şâgirdân olub, Şeyhu'l-İslâm, Müfti'l-Enâm ve hallân-ı mufassalât-ı eyyâm oldıgı gibi, muvakka^ca-i beyân-ı mesâil-i kânûn iftâsiyle engüşt-nümâ-yı erkân olmağın, ol zamânda şimdiki zamân gibi evliyâ-yı ağniyâya hizmet-i tuğrâ-i garrâ tefvîz olunmazdı. Pâdişâh-ı nâm-dârın adı çekilmesün diyu bu cühelânın nişân çekmesi revâ görilmezdi. Evvelâ erbâb-ı kalem ve ashâb-ı rakam zümresindeki erbâb yoklanurak onlarda hizmet-i tevkî^ca lâyık ^câkıl ü dânâ bulundığı zamânda fe-bihâ, ve illâ müderrisîn-i dirâset-karîn fırkası tefahhus olunurdı. İçlerinde neşşâ-i inşâ ile kadri mu^callâ ve ma^crifet-i inşâd u imlâ ile memdûh-ı efâdıl-i büleğâ her kangısı ise, âna tevcîh kılınurdı. Fî-zamânınâ tuğrâ-keş-i gabâvet-nümâ olanlar gamze mâlik, hamzada hemzeyi fark eylemekde, elif gibi râh-ı râstı koyub, râ gibi kec tarîka sâlik veyâhud lâm ve dâl emsâli inhirâf-ı tab^cile "**Küllü kâtibin...**" ta^crîfindeki müzahrefâta mütehâlik edânî, efâzıl-ı ahâlî rütbesiyle kâm-kâr kılınmazdı. Müddet-i ^cömrini şikâyetci evâmir-i kitâbetine sarf iden kâtibîn-i kâsibîn dest-müzdile **(203a)** hizmet eyleyen ehl-i hıref, câhilîn mesâbesinde iken, ol makûle menâsıb-ı ^câlîye revâ görilmezdi.

Fe-lā-cerem, Sultān Bāyezīd Hān cülûsında ᶜumde-i ashābu'l-ᶜirfān, erbābü'l-bedāyiᶜ ve'l-beyān Kāsım Çelebī nişāncı bulunub, ol eyyām-ı şād-mānīde vezāretle kām-yāb kılındı.

Ânın yerine bir güzīde-i küberā pesendīde-i ümerā fehim-i sāhib-dehā Sinān Çelebī tuğrā-i garrā hizmetine sezā-vār göründi.

Baᶜdehû sene-i semān ve semānīn (888/1483) esnālarında Âl-i Fenārī'den Ahmed Çelebī ki, Hindustān seferinden mürācaᶜatla der-i devlete geldi, hizmet-i tuğrā bu kerre ānlara tefvīz olundı.

Tevkīᶜ-i refīᶜ mansıbı, halefü'l-eᶜālī, eşrefü'l-ahālī diğer Ahmed Çelebī'ye virildi. Baᶜde-zamān mezbûr ehl-i maᶜrifet-i sānī ki, dāniş ü ᶜirfānı beyne'l-akrān meşhûr ve celādet ü basīretle evsāf-ı hasenesi ᶜinde'l-ekābir mezkûr idi, nişāncılığla kām-rān ve ser-bülend-i ümerā-i zī-şān kılındı. Baᶜde-zamān Gelibolı sancağıyla kapu-dānlık tevcīh kılınmışidi. Ashāb-ı aklām arasında hizmet-i tuğrāya lāyık kimse yoğidüği ᶜilm-i ᶜālem-ārā-i Pādişāhī'ye gün gibi zāhir olundı. Ahsen-i ᶜālīleri oldı ki, erbāb-ı ᶜilm ü ᶜirfān zümresi tecessüs oluna, ol hizmete şāyeste ādem bulunur ise, südde-i seniyyelerine ᶜarz kılına.

Fe-lā-cerem, efāzıl-ı maᶜārif-disārdan muhtāru'd-devleti's-Sultāniyye, iftihāru'l-ᶜatebeti'l-ᶜOsmāniyye, (b228) ser-tāc-ı bendegān u āzāde Caᶜfer Çelebī Tāc Beğ-Zāde ki, hakkında hıred-i horde-dān:

Münşiihī:

Īzā emera ᶜalā dakkın enāmilehû,
Ekarra bi'r-rıkkı kitābe'l-enāmi lehû

kelāmını hilye-i lisān itmişdir, zümre-i sürûş ü kerrûbīn ve şuhûd-i ᶜudûl-i Kirāmen Kātibīn ferīd-i ᶜasr-ı bāhiru'n-nasr-ı hākānī, sānī-i Büzürcmihr-i Nûşirvānī ve sālis-i Âsaf-ı Süleymānī ve rābiᶜ-i Hārûn-i ᶜİmrānī ve bu evsāfı ile cihāt-ı sitte ve havāss-ı hamse ve çār-erkānı memlû kılmışdır, Mahmûd Paşa Medresesi'nde elli akçe ile müderris iken tuğrā-i garrā hizmeti virildi. "**Nāvili's-sahīfete kāriehā**" mantûkı kasd olunub, beyne'l-müderrisīn iᶜtilā-i şānına cüll-i himmet sarf olundı ki, tafsīli Sultān Selīm Hān ᶜasrındaki ᶜülemā katında tafsīl olunmuş, rütbe-i rātibe-i maᶜrifeti rubᶜ-i dāire-i māhiyyet ve kevkebe-i mahāreti **-kemā hiy-** ol mahalde taᶜdīl olunmuşdur. Maᶜa-hāzā āsārı müknet-i fezāyiline delālet ider ve münşeāt ü eşᶜārı, neşᵓet-i muᶜārefeti küheni ile hikāyet eyler.

Bu ahkar-ı bī-riyā iᶜtikādınca müşārun-ileyh-i dānā, nāmı zātına gālib ve māhiyyeti māhī-i şöhreti şöhretde gārib, nazmı sāde ve gayr-ı sedīd, inşāsı neşᵓe-i halāvetden baᶜīd bir maᶜrifet sāhibi vahīd imiş. Nihāyet kadr-şinās pādişāhlar zamānına rāst gelmeğin kemāl-i cāh u celāleti gûyā ki, fezāyil-i rātibesine göre bedīd imiş.

Fe-ammā Şehriyār-ı milk-ārā merhûm Sultān Bāyezīd Hān-ı sāhib-rā "Hizmet-i nişāna lāyık beyne'l-emāsil mümtāz ü fāik yoklansun" buyurduğı bu bī-vücûda ᶜacīb ve müstağreb görünmüşdür ki, zamānımda dört pādişāh-ı ᶜālī-cāh devrine yetişdim, hālā ki, ehl-i ᶜirfān ve münşi-i nādire-dān yoklanduğını ne gördüm ve ne de işitdim. Hemāngeh tuğrā-nüvīs-i Hākānī olan kimse vefāt eyler, sadr-nişīn olan sāhib-i saᶜādet her kimi murād idinür ise, müteveffānın yerine ānı isbāt eyler. "Cidden bundan ehakkı var mıdur ki?" diyû sorulmaz.

Farazā ki, "Bu makāma bundan elyak ve enseb ādem var" diyû sevk olunsa da, kulak urulmaz.

Li-Münşiihī:

Ne güzel devr imiş ol devr-i latīf
Halka maᶜlûm imiş latīf ü kesīf

Şimdi hod bir zamāna kaldık kim
Ni fürû-māye bellüdür ne şerīf

Kimse ağırlamaz vakār ehlin
(203b)*İder ammā ihānet ü tahfīf.*

Ve Ammā ᶜÜlemā-i ᶜAsrihī

Mevlānā Muhammed b. İbrāhīm b. Hasan: Kasaba-i Niksār'dandır. Ekser-i fünûnı Yûsuf Bālī b. Fenārī'den ve Monlā Yegān'dan okudı ve ᶜilm-i Riyāzī'yi Mevlānā Kādı-zāde-i Rûmī şāgirdi Fethu'llāh Şirvānī'den gördi. Gerek ᶜilm-i Riyāzī'de ve sāir ᶜulûm-ı şerᶜiyyāt ve ᶜakliyyātda müşārun-ileyh olub, müzekkir ve müfessir olmağla, Sultān Bāyezīd tahta cülûs itdükde yevmī elli akçe taᶜyīn eyledi. Gāh Ayasofya'da ve gāh Sultān Muhammed Cāmiᶜi'nde nasīhat iderdi ve baᶜzı evkātda vaᶜzı meclisine Pādişāh bi'z-zāt hāzır olurdı. Sûre-i Duhān'a Tefsīr'i ve Kādı Beyzāvī Tefsīri'ne Şerh, Vikāye'ye Hāşiye'si vardır. Sene-i ihdā ve tisᶜa-mie(901/1495)'de Kostantıniyye'de vefāt idüb, Şeyh Vefā Cāmiᶜi'nde defn olunmuşdur.

Mevlānā Ahī Yûsuf b. Cüneyd: Tokādī'dir ki, meşhûr Ahī-Zādeler ki, bunlarun neslindendir. Evvelā Seyyid Ahmed Kırīmī'den, baᶜdehû Kitāb-ı Dürer ve Gurer müellifi Mevlānā Hüsrev'den

telemmüz idüb, beyne'l-akrām ᶜālim ve fāik ve ifāde ve dirāsete lāyık oldukda (b229) evvelā Monlā Hüsrev Medresesi'ne, sāniyen Hücre'ye ve Kalender-hāne ve Mahmûd Paşa ve Sultāniyye-i Bursa medārisine müderris oldukdan sonra elli akçe ᶜulûfe ile Semāniye müderrisi oldı. Baᶜdehû onar onar terakkī ile vazīfesi seksene çıkub, anda ifāde-i ᶜulûm üzre iken vefāt eyledi ve nefs-i Kostantıniyye'de bir mescid binā eyleyüb, mütemellik olduğı kitābları ᶜülemāya vakf eyledi. Vikāye'ye şerh-i makbûli ve elfāz-ı küfre müteᶜallik Hediyyetü'l-Mehdiyyīn nām risāle-i gayr-ı medhûli vardır. Pesend ü tahsīne niçe vechile her biri sezā-vārdır.

Ve **Mevlānā Kāsım Hatīb b. Yaᶜkûb:** Amāsiyye'lidir. Mevlānā Seyyid Ahmed Kırīmī'den tahsīl-i ᶜulûm idüb, Amāsiyye'de medrese virildi. Baᶜdehû Şehriyār-ı Cihān Amāsiyye'de mīr-livā-i zī-şān iken mezbûr monlā kendülere muᶜallim taᶜyīn kılındı. Vaktā ki, serīr-i saltanata cülûs itdiler, mezbûra Bursa'daki Murādiye Medresesi'ni virdiler. Gıbbe-zālik şehr-i Amāsiyye'de şehzāde Sultān Ahmed'in hocası iken fevt oldılar. Muhaddis ve müfessir ve müzekkir monlā idi.

Mevlānā Sinānüddīn Yûsuf: Sultān Murād Hān vüzerāsının birinin kulı idi. Seksen akçe ile Semāniye müderrisi iken vefāt eyledi. Üstādı Mevlānā ᶜAlī Kuşcı'nın Fethiyye nām müellefine şerh yazmışdır.

Mevlānā Sinānü'ş-Şāᶜir: Ekser-i ᶜulûmı Monlā Hüsrev'den tahsīl itmişdir. Sadru'ş-Şerīᶜa'ya hāşiye-i makbûle yazmışdır. Ehl-i ᶜilm ve müşıağil ᶜazīz idüği tevātüre yetmişdir.

Mevlânâ Şucâᶜaddîn İlyâs: Usûlî Şucâᶜ dimekle meşhûrdur. Semâniye medârisinin birinde müderris iken vefâtı mestûrdur.

Mevlânâ Şucâᶜaddîn İlyâs: Bunlar dahî Sahn-ı Semâniye'de müderris iken vefât eylemişlerdir. ᶜÜlemâdan birinin memlûki iken hüsn-i terbiyet ve taᶜlîmine mukârin olmuşdur. Ve bu iki monlâ mâbeynini fark, lakab-ı meşhûrladır.İsmen ve mansıben, belki ᶜilmen ve fazlen farkları yokdur.

Mevlânâ ᶜAlâeddîn el-Yegânî: ᶜÜlemâ-i ᶜasrdan tahsîl-i ᶜilm ü maᶜrifet itdükden sonra baᶜzı medârise, baᶜdehû Semâniye'nin birine müderris oldı. ᶜAkabince yevmî seksen akçe ile Burûsa müftîliği virildi. Beyne'l-akrân fezâili meşhûrdur. Târîh-i vefâtı hod **-Ve kad mâte merhûmen saᶜîden-** (991[1]/1503) mısrâᶜı ile **(204a)** mestûrdur.

Mevlânâ Lutfullâh Tokâdî: Monlâ Lutfî dimekle meşhûrdur. Zû-fünûn ᶜâlim ve beyne'l-fudalâ muᶜazzez ve muhterem olmağla, baᶜzı ashâb-ı garaz-ı "**fî-kulûbihim maraz**"[2] hâşâ zendeka ve ilhâd iftirâ idüb, teftîşi Mevlânâ Efdal-Zâde ile ile Hatîb-Zâde'ye emr olunmuş. Bâᶜis-i teftîş Hatîb-Zâde iken, yine âna buyurulub, ᶜadâletden ᶜudûl kılınmış, ᶜakd-i meclis olundukda hod baᶜzı eşirrâ, tezvîr ile iftirâ itdüklerine, Monlâ Efdal-Zâde sâkit iken Monlâ Hatîb-Zâde'nin garaz-ı kadîmi fâyit olub, "**bi-ibâhati demih**" dimiş, meydân-ı siyâsetde zulmen boynı urulmuş. Hattâ Mevlânâ-yı mezbûr

---

[1]) Cümleye göre tarih böyle olmakla beraber bu imkânsızdır. Vefat tarihinin doğrusu Şakâyık'ta 909/1503 olarak geçiyor. (ᶜAtâî, 295).

[2]) Kur'ân-ı Kerîm, II (Bakara), 10.

muttasıl kendüye isnâd olunan ilhâddan tenzîh iderek kellesi bedeninden cüdâ düşmüşve baᶜde'l-infisâl yine lisânından kelime-i şehâdet sudûr itdüğini kibâr u sığâr işitmiş. Bu zulm-i ᶜazîm vâkiᶜ olduğı gün ki, Hatîb-Zâde meskenine varmış, "Lillâhi'l-hamd kitâbımı Lutfî'nin elinden halâs itdim" diyû havâssına neşât u sürûr göstermiş. Ammâ Mevlânâ-yı mezbûr ehl-i fazl ve zâtı maᶜmûr, ᶜibâdet ve tâᶜate bâzilü'l-makdûr, seherden medreseye mevsûl ve ikindi zamânına-dekders ü ifâdeye meşgûl monlâ imiş. Nihâyet zebân-dirâz olub, (b229) muᶜâsırları olan ᶜülemânın zemm ü kadhında mecbûr ve bî-pervâ imiş. Âna binâen belâ-yı nâgehânîye ibtilâsı ve siyâseti hüveydâ imiş. Baᶜde'l-ᶜasr Şeyh Vefâ zâviyesine varub, ahşama-dek Sahîh-i Buhârî nakl ider imiş ve ekser-i evkâtında nakl-i hadîs iderken suhufât-ı kitâba göz yaşları dökermiş. Semâniye'de müderris iken baᶜdehû Burûsa'daSultân Murâd Medresesi'ne altmış akçe ile müderris olmuş, lâkin bu vechile siyâset olunmuş. Seyyid Şerîf'in Şerh-i Miftâh'ına hâşiyesi ve Sebᶜ-i Şidâd adlu makbûl ve fazlına şâhid risâlesi vardır.

Kütüb-i muᶜteberenin birinde gördüm ki, ol târîhdeki evliyâ-i diyâr-ı ᶜAcem'den biri hadîs-i şerîf nakline meşgûl iken sibâk-siyâk münâsebeti yoğiken "**Muhammedün Resûlu'llâh**" dimiş. Vechi suâl olundukda "ᶜÜlemâ-i Rûm'dan biri mazlûmen katl olundı. Ve esnâ-i siyâsetde "**Lâ ilâhe illa'llah**" diyüb itmâmına kab-ı rûhı mâniᶜ-i kavî olmağın bu hakîr "Edâ eyledim" buyurmuş, yaᶜnî ki, sırr-ı mükâşefesini ve merkûmın mazlûmen katlolundığını bu tarîkla tuyurmuş. **Ravvaha'llâhu rûhah**.

Mevlânâ ᶜİzârî ki, Germiyân'lıdır ve Hüsrev ü Şîrîn nazm iden Mevlânâ Şeyhî'nin kız karındâşı oğlıdır. Baᶜzı ᶜülemâdan, husûsâ ᶜAbdü'l-Kerîm nâm monlâdan tahsîl-i ᶜulûmdan sonra tedrîcile Ebâ Eyyub-i Ansârî Medresesi'ne otuzla, baᶜdehû Kalender-hâne'ye ve Edirne'deki Çifte Medreseler'in birine, baᶜdehû Semâniye'ye mderris olub, sene-i ihdâ ve tisᶜa-mie(901/1495)'de anda müderris iken fevt olmuşdur. Şedîdü'z-zekâ, sedîdü'n-nühâ monlâ imiş. İki satır yiri bir günde ders itmek vakti ile fazîleti hüveydâ imiş. Ve'l-hâsıl gâyetle zekî ve fâzıl ve muhakkık ve kâmil monlâ imiş ve her satırda cemîᶜ-i fünûnın kavâᶜidini icrâ idüb, baᶜdehû tahkîk-ı mahall eyler imiş. Şerh-i Mevâkıf'ın İlâhiyyât'ına hâşiyesi ve Monlâ Lutfî'nin Sebᶜ-i Şidâd'ına ecvibe-i maᶜkûlesi ve Fârisî ve Türkî latîf eşᶜârı varmış. Hâlâ ki, fî-zamânina cümlesi nâ-bûddur. Bu kadar vardır ki, ancak ashâb-ı mahâlis anlar ile maᶜdûddur.

Mevlânâ Kıvâmüddîn Kâsım b. Ahmed el-Cemâlî: Zamânının ᶜülemâsından tekmîl-i maᶜârif itdükden sonra **(204b)** Monlâ ᶜAlî Kuşcı'dan telemmüz eyledi. Baᶜdehû baᶜzı medârise, dahî sonra Semâniye Medârisi'nin birine müderris oldı. Der-ᶜakab İstânbul kazâsı virilüb, icrâ-i ahkâm-ı şerᶜiyye üzre iken fevt oldı. Ve bi'l-cümle kesîru'l-hıfz bir monlâ imiş. Fezâili Monlâ ᶜAlî Kuşcı'dan görüb, husûsâ ᶜulüvv-i şân u sehâ ve ihsân semtinden telezzüzi ile hüveydâ imiş.

Mevlânâ ᶜAlâeddîn ᶜAlî b. Ahmed el-Cemâlî: Sığar-ı sinni hâlinde Monlâ Hamza-i Karamânî'den telemmüz ve ânın yanındaMuhtasar-ı Kudûrî ve Manzûme-i Nesefî hıfzından telezzüz

itmiş, baᶜdehû Monlâ Hüsrev huzûrında dahî tahsîl-i ᶜulûma iştiğâl itmiş. Bu tarîkla baᶜzı menâsıba mutasarrıf olub, Sultân Muhammed Hân zamânında otuz akçe vazîfe ile müderris iken Vezîr Sinân Paşa'ya varub geldüğine binâen Muhammed Paşâ-yı fermânî monlâ-i mezbûra ihâneten mansıbını tebdîl itdikce, beşer akçe vazîfesini tenzîl idüb, küllî cefâ eylemekle tarîk-ı tedrîsi terk idüb, Şeyh Vefâ Hazretleri'nden beyᶜat iderler ve ânların zâviyesinde iştigâl-i tilâvet ve ᶜibâdet eylerler. Baᶜde-zamân Sultân Bâyezîd Hân taht-ı saltanatla kâm-rân oldukda (b230) monlâ-yı müşârun-ileyhi vâkıᶜalarında görürler. Vüzerâdan birini gönderib daᶜvet olundukda imtisâlü'l-emr itmeyüb, "Bir fakîr-i münzevî hakîriz" diyû istiğnâ itdükde cebren otuz akçe ile Amâsiyye fetvâsını virdiler ve ol şehr-i matbûᶜa gönderdiler. Baᶜdehû Bursa'da Murâdiye Medresesi virürler. Baᶜde-zamân andan ferâgat idüb, ânı ᶜammi Şeyh Muhyiddîn Cemâlî ziyâreti içün Amâsiyye'ye varırlar. Baᶜdehû elli akçe ile İznîk Medresesi, ᶜakabince Bursa Sultâniyyesi virilür. Gıbbe-zâlik, hayrât-ı Pâdişâhî' den Amâsiyye'deki medrese binâ olundukda hizmet-i fetvâ ile ol medrese kendülere tevcîh buyuruldı. Baᶜde-mâ Medâris-i Semâniye'den birine gelüb, niçe rûzgâr anda müks itdükden sonra haccı şerîf niyyetiyle Mısr'a giderler. Baᶜzı fitne hâdis olub, ol sene ziyâret saᶜâdetiyle müstesᶜad olmaları müyesser olmamağın, iki sene mikdârı Mısır'da temekkün iderler. Bu esnâlarda İstânbul'da müftî olan Efdal-Zâde vefât eyledi. Bir zamân Semâniye müderrisleri neşr-i fetvâ hizmetine meᵓmûr kılındı. Vaktâ ki, Mevlânâ ᶜAlî Cemâlî Efendi hacc-ı şerîfden geldi, yevmî yüz akçe ile mesned-i fetvâ anlara tefvîz kılındı. Baᶜde-zamân Pâdişâh-ı cihân Kostantıniyye'deki medresesini şâmihu'l-bünyân itdikde yevmî elli akçe ile mevlânâ-yı

müşârun-ileyhe virdi. Medrese-i mezbûre mansıb-ı fetvâya zamîme kılınduğına niçeler hased peydâ kıldı. Hattâ zümre-i hâsidînden Monlâ Seydî-i Hamîdî "Yanlışdır" diyû ba°zı fetvâlarını cem° idüb, dîvâne getürdükde, vüzerâ ol müftî-i zî-şâna gönderdikde, cümleye cevâbdan sonra Monlâ Seydî'ye bed-du°â itmişler. İrtesi gice bağteten fevt olmasına sebeb olmuşlar.

el-Kıssa, monlâ-yı mezbûr hizmet-i fetvâya meşgûl olub, sâkin oldığı çârtâkdan tarîk-ı °âmma bir zenbîl sarkıdırdı ve müsteftî fırkası kitâba muntazır olmayub sûret-i mesâili yazarlar ve zenbile korlardı. sâ°atiyle cevâbın yazardı ve yine kendüsi sarkıdırdı. Sultân Selîm gibi gazûb pâdişâhı bir def°a yüz elli âdem katlinden ve bir kerre dört yüz âdemin siyâsetinden men° itmişdir ve bir fi°l-i münker zuhûrını işitdikde bilâ-izn ü da°vet dîvâna gelüb, "Elbette Pâdişâh'a buluşmamız **(205a)** lâzımdır" diyû mülâkât itmişdir. "Bu fi°l-i münkerden ferâgat eyle" diyû Pâdişâh'ı men°a sa°y eylerdi. Her çend ki, "Sen umûr-ı saltanata karışma" diyû incinürdi, "Umûr-ı âhiretine karışurın" diyû cevâb virirdi. Âhir-i kâr Sultân Selîm-i nâm-dâr, ehl-i hakk idüğin gördi, ma°an iki kâdı-°askerlik tefvîz buyurdı. Kabûl itmeyüb istiğnâ itmekle beşyüz filorî in°âm ve yüz akçe vazîfesine terakkî ile ikrâm eyledi.

Te°lîfâtından fıkha müte°allik Muhtârât nâm kitâbı ve zikrullâhla devrin cevâzına risâlesi vardır. Muhassalan zühd ü takvâda bir âyet ve bezl-i fetvâda nâdire-i sâhib-fazîlet idi. Tokuzyüz otuz iki (932/1525) senesinde Sultân Süleymân °asrında vefât eyledi. **Nevvera'llâhu kabrah.**

Mevlânâ °Abdurrahmân b. °Alî b. Müeyyed: Amâsiyye'-lidir. °Ulûm-ı °akliyyenin gâyetine ve fünûn-ı nakliyyenin nihâyetine vâsıl olub, tekmîl-i fezâil itdükden sonra Bâyezîd Hân Amâsiyye'de şehzâde-i (b230) zî-şân iken meclis-i şerîfine dâhil oldı. Hattâ huzûrında küllî takarrub bulub, ba°zı müfsidîn bu duhûle rızâ virmediler. Sultân Muhammed Hân'a i°lâm idüb, katline emr-i şerîf göndermeğe sebeb oldılar. Vaktâ ki, bu ahvâl, Noyın-ı sâhib-celâl cenâbına mesmû° oldı, levâzim-i sefer ve müstevfî sîm ü zer virilüb, kable vusûli'l-emr âhar diyâra gönderildi. Tâ ki, mevlânâ-yı mesfûr memâlik-i Çerâkise'den Haleb'e vardı, ba°dehû Şîrâz'a çıkub, Celâlü'd-Dîn-i Devvânî hizmetine vusûl buldı. Niçe yıllar tekmîl-i °ilm-i fünûn itdikde Sultân Bâyezîd Hân'ın taht-ı saltanata cülûsı haberin işitdikden sonra milk-i Rûm°a geldi. Cemî°-i mevâlî, husûsâ Hatîb-Zâde ve sâir ahâlî fazlına şehâdet itmekle Kalender-hâne Medresesi virildi. Ba°dehû Semâniye'nin birine geldi ve sene-i tis° ve tes°în (899/1493) hudûdında Edirne kazâsı tevcîh olundı. Der-°akab sene-i mezbûre Rebî°u'l-Evveli (Rebî°u'l-Evvel 899/Aralık 1493)'nde Anatolı Kâzı-°askeri oldı. Ba°dehû Hacı Hasan-Zâde vefât idüb, Rûm-ili Kâdı-°askerliği ile i°tilâ-i şân buldı. Fe-lâ-cerem sene-i seb°a-°aşer ve tis°a-mie (917/1511) târîhinde bir fitne-i °uzmâ zuhûrına binâen °azl olundı ve cümle mâ-melekini gâret kıldılar ve yüzelli akçe tekâ°ud virildi. Lâkin kabûl eylemedi. Çok zamân geçmeyüb, Selîm Hân ki, câlis-i serîr-i milk oldı, mezbûrın vazîfe-i tekâ°udine Karaferiye kazâsını zamîme buyurdı. Der-°akab sene-i tis°a-°aşer ve tis°a-mie (919/1513) târîhinde Rûm-ili Kâzı-°askeri idinüb, Çaldıran savaşı seferinde rikâb-ı Sultânî hizmetinde bulundı. Ba°dehû sene-i °işrîn-(920/1514)'de ihtilâl-i °aklına binâen °azl olunub ve ikiyüz akçe

tekâᶜudle sâir ᶜülemâdan imtiyâz virildi. ᶜUlûm-ı ᶜArabiyye'de mâhir ve ᶜİlm-i Kelâm ve Hadîs ve Tefsîr'de dahî fazlı bâhir, ecell-i mefâhir, efdal-i ekâbir, nüshasının ᶜadîli nâdir bir zât-ı şerîf imiş. Her kalemde hüsn-i hatta mâlik oldukdan gayrı, her lisânda eşᶜâr-ı garîbe nazmına sâlik bir yegâne-i ᶜasr imiş. Zamânındaki ᶜülemâdan birisi bir risâle tasnîf idüb, imzâ cânibine Rûm-ili Kâdı-ᶜaskeri Hacı Hasan-Zâde'ye iletdükde "**Risâle li-nikâti'l-fünûni câmiᶜîne ve mislühâ li-delîli tafsîli sâhibihâ**" yazmış. Müeyyed-Zâde merhûma ᶜarz itdükde

Nazm:

Hâtîke risâleten ᶜalâ vefkı's-suâlî
Men emᶜane fîhâ yetelekkâ bi-kabûlî

Yestaᶜzımü men ellefehâ sümme yekûlü:
"Yâ hayra risâletin ve yâ hayra resûlî"

elfâz-ı belîgası ile imzâ itmişler. Ve kendüler ki, sene-i isneyn ve ᶜişrîn ve tisᶜa-mie (922/1516) târîhinde vefât eylemiş. ᶜÜlemâdan **(205b)** biri vefât târîhini bu yüzden söylemiş:

Târîh:

Nefsi'l-fidâu bi-hibrin halle hîne kadâ
Fî-ravzatin ve'hve fi'l-cinâni mecbûr

Makâmuhû fî-aᶜle'l-Firdevsi yeskününhâ
Âniyetuhû fi's-sera'l-vildânu ve'l-hûr

Kul bi'llezî yettakî târîha rihletihî
Yübeccelü'l-Müeyyed merhûm ve mebrûr

Ve'bka min men baᶜdehû zürriyyetün
Bi-hannâ yezdâdü fî-kabrihî lâ-yüfhemü lehû nûr.

(922/1516)

Mezârları Ebâ Eyyûb-i Ansârî civârındadır. Sene 922/1516. Fezâil-i zâtiyyesinin eşher-i âsârı, bülegâ-i ᶜasrının mâ-bihi'l-iftihârı, şuᶜarânın matbûᶜu'n-nikâtı Mevlânâ Necâtî kendü dîvânını bunların nâmına tedvîn itmesi, yaᶜnî ki, âyîn-i şuᶜarâda mülûk-i selâtînden birine nâm-zed kılması ᶜâdet iken, monlâ-yı müşârun-ileyh vasfı ile taᶜyîni kıssasıdır. Mükerrerâtından gayrı yedi bin pâre kitâba mâlik imişler ve baᶜzı müfîd (b231) resâil dahî teᵓlîf itmişler. Ve monlâ-i mezbûr Hâtemî mahlası ihtiyâr itmişler. Fârisî ve Türkî aᶜlâ gazelleri dahî nazm idüb, fazlından fazla idüğini işâᶜa kılmışdır. Bu matlaᶜ-ı bî-nazîr ânındır:

Nazm:

Çâk olan dest-i cefâyile girîbânımdır
İlişen hâr-ı gam u mihnete dâmânımdır.

Nesr: Bu dahî lutf-ı tabᶜa binâen Kâdı-ᶜaskerliği hâlinde nazm itdüği gazellerindendir. Murâdı şarâb-ı ᶜışk-ı İlâhî idüğine kemâl-i hırs ve şenâbeti işrâbı şâhiddir:

Nazm:

İçelim içelim şarâb içelim
Niçe bir gâv gibi âb içelim

Âhiretde olur şarâb-ı hisâb
Biz ânı bunda bî-hisâb içelim.

Nesr: Bu ebyāt-ı Fārisī'yi Sultān Bāyezīd'e virdüği "hançer" redīf kasīdesindendir:

Şiᶜr:

Zi-dest-i Şāh-i cihān mī-demed nişān-ı hançer
Ki kerd ü cevher ü zer cümle der-miyān-ı hançer

Eğer ne hasm zed himmet-penāh borde
Be-bahr-i çerā şodest serā-ser zi-māhiyān-ı hançer

Şehā be-maᶜreke-i maᶜrifet kemīne-i tû
Zenem be-sadr-ı bozorgān nükte-dān-ı hançer

Be-kār-bahş şeved fazl-ı bedīdārāy
Be-rûz-i ceng kuned çü her şey ᶜiyān-ı hançer.

Mevlānā Muslihiddīn: İbn-i Birgī dimekle maᶜrûf ve ᶜilm ü fazlile mevsûfdur. Kuzāt-ı kasabātdan birinin veled-i reşīdi olub, Kādı-Zāde Mevlānā Kāsım'dan tahsīl-i ᶜilm itmiş, Şehzāde Sultān Ahmed'e hoca oldukdan sonra Semāniye'den birine müderris olmuş, baᶜdehû Edirne Kādīsi iken ᶜazl olunub yüzotuz akçe ile tekāᶜud taᶜyīn olunmuş.

Mevlānā Muhammed bin Hasan-ı Sāmsûnī: Vālidinden ve Mevlānā ᶜAlāu'd-Dīn-i ᶜArabī'den tahsīl-i ᶜulûm itdükden sonra baᶜzı medārisde müderris olmuş, baᶜdehû Semāniye Medārisi'nin birine müderris oldukdan sonra seksen akçe ile tekāᶜud virilmiş, baᶜdehû Sultān Selīm-i milk-ārā Edirne kazāsını iᶜtā eyleyüb, icrā-i ahkām üzere iken fevt olmuş. Sûfiyyûn tarīkına sālik, ᶜīş-i kalīlle maᶜāşa mütehālik bir monlā imiş. Şerh-i Tecrīd ve Şerh-i Miftāh'a hāşiye yazmışdır. Telvīh-i Teftāzānī'ye dahī hāşiyesi vardır.

Mevlānā Seyyidī: Hamīd'lidir. Mevlānā ᶜAlāu'd-Dīn-i Fenārī'den tahsīl-i ᶜulûm itdükden sonra İznīk'de Orhān Gāzī Medresesi'ne müderris oldı. Andan Bursa'da Sultāniyye, baᶜdehû Semāniye'nin birine mutasarrıf oldı. Bi-tarīkı't-tekāᶜud seksen akçe vazīfe taᶜyīn olundı. Baᶜdehû pāy-taht-ı ᶜaliyye medīne-i Kostantıniyye hükûmeti virildi. Anda kādī iken vefātı tahakkuk buldı. Hayli ehl-i ᶜilm ve sāhib-i fazl ve ahlāk-ı hamīdeye mālik ve tarīk-ı kazāda müctehidīn semtine sālik monlā **(206a)** imiş. Teᵓlīfātından Şerh-i Miftāh'a ve Şerh-i Mevākıf'a baᶜzı suālleri vardır.

Mevlānā Seyyidī: Karamān ilindendir. Mevlānā ᶜAlāu'd-Dīn-i ᶜArabī hizmetinden telemmüz idüb, kenārda baᶜzı medāris virildükden sonra Kalender-Hāne'ye, baᶜdehû Burûsa'da Medrese-i Sultān'a ve Medrese-i Sultān Bāyezīd Hān'a vardı ve ānı dahī tasarrufdan sonra Edirne'ye, baᶜdehû Burûsa'ya, dahī sonra İstānbul Kāzī-ᶜaskerliği virilüb, Sultān Selīm devrinde ᶜazl olunub, yüz yiğirmi akçe ile Semāniye müderrisi iken fevt olmuşdur. ᶜİlm ü fazlile meşhûr ve heybet-i vakārla mezkûr, mütevāziᶜ monlā imiş. Ve Mevlānā Seyyidī-i Hamīdī'nin Ecvibe-i İşkālāt'ına risāle yazmışlardır.

Mevlānā Nûru'd-Dīn: Karāsı'lıdır. Sarıgürz diyû meşhûr olmuşdur. Hatīb-Zāde'den telemmüz idüb, baᶜdehû (b231) Sinān Paşa'ya intisāb itdi. Hattā tarh-ı beled olundukda ayrılmayub, bilece gitdi. Baᶜdehû nice medārise müderris olub, İstānbul kazāsına ve Rûm-ili ve Anatolı Kāzī-ᶜaskerliği'ne mutasarrıf oldukdan sonra Sultān Selīm Hān devrinde ᶜazl olunub, yüz yiğirmi akçe ile Sahn Medresesi virildi. Baᶜdehû tekrār İstānbul Kādīsı olub, baᶜde'l-ᶜazl

yine evvelki tekā'ud vazīfesi virildi. Mütesallib, ʿālim ü fāzıl ve muhaddis ü müfessir ve kāmil monlā imiş. Teʾlīfātından baʿzı resāili ve Murtāz nām muhtārāt-ı mesāili vardır. (**Ravvaha'llāhu rûhah**).

Mevlānā Seyyidī Muhammed bin Muhammed: Koca-ili'ndendir. Meşāhīr-i ʿülemādandır. Zamānındaki ekābir-i ahālīnin ekserinden tahsīl-i ʿilm itdükden sonra baʿzı medārise müderris oldı. Hattā nefs-i İstānbul'daki İbrāhīm Paşa Medresesi'ne ve Vezīr Mustafā Paşa Medresesi'ne evvel müderris olan bunlar idüği taʿayyün buldı. Medāris-i Semāniye'nin biri virildikden sonra seksen akçe ile tekāʿud ihtiyār itdi. Sonra İstānbul'a Kādī, baʿdehû Kādī-ʿasker oldukdan sonra kendüsi istiʿfā idüb çekildi. Sultān Selīm ʿasrında İstānbul Kādīsi iken ferāğat itmekle bunlara da yüzyiğirmi akçe Sahn Medresesi virildi. Baʿzı āsār-ı latīfesi vardır. ʿArabī inşāları dahī bī-şümārdır. Hattā "**Nezze't-tülûcü ʿalā hāmetī hattā tefûsu bihā kāmetī**" istiʿāre-i hasenesi, mezbûrdan sādırdır. Niçe zamān maʿzûl turdukdan sonra Mısr'a kādī, baʿdehû yüz otuz akçe ile mütekāʿid iken sene-i ihdā ve selāsīn ve tisʿa-mie(931/1524)'de fevt oldı.

Mevlānā Karabālī: Aydın'lıdır. Mevlānā Hatīb-Zāde'den ve Sinān Paşa'dan tahsīl-i ʿulûm itdükden sonra baʿzı medārise müderris oldı ve baʿdehû Medāris-i Semān'ın birine varub, seksen akçe ile tekāʿud virildi. Baʿdehû terakkī ile yüz oldı. Andan sonra Bursa kazāsı virildi ve yine ʿazl olunub, evvelki vazīfesi ile Semāniye müderrisi oldı. Baʿdehû yine maʿzûl olub, yüz akçe vazīfe ile mütekāʿid iken vefāt eyledi.

Mevlānā ʿAbdu'r-Rahīm: Bābek Çelebī diyû maʿrûf ve Monlā ʿAlī-i ʿArabī evlādındandır diyû mevsûf ve tahsīl-i ʿilm ü kemālāta meşgûf bir ehl-i ʿilm idi. Sahn Medreseleri'nin birine mutasarrıf iken yüz akçe tekāʿud virildi. Ol hāletle, yaʿnī ki, inzivāya rağbet ve kanāʿatle vefāt eyledi. Kesīru'n-nādire ve latīfü'l-muhāvere monlā idi.

Mevlānā Salāhu'd-Dīn Mûsā bin Efdalu'd-Dīn: Sādāt-ı Hüseyniyye'dendir. Sābıku'z-zikr Efdal-Zāde'nin **(206b)** veled-i reşīdidir. Müddet-i ʿömrinde teehhül itmedi. Hizmet-kār nāmına kimseyi kullanmadı. Ancak bir cāriyesi var idi ki, beyne'l-Ervām Veādī didikleri kenīzek ʿacûzedir, ol hizmetin iderdi. Evvelā Vezīr Mahmûd Paşa Medresesi'ne muʿīd oldı. Sāniyen Medāris-i Semāniye'-den birine müderris oldı. Baʿdehû altmış akçe ile tekāʿud virildi. Gāyetde müvesves olub, eyyām-ı şitāda kollarına yiğirmi kova mikdārı sovuk su dökmekle meşhûrdur. Ve ʿālem-i mücerredle geçinüb, eyyām-ı şitāda cāmesini kurudurken eteği yanub giderek şikemine çıkub, kendüye teʾsīr idüb, yanında söyündürür kimse bulunmamağla ve kendüsi söyündürmesine kādir olmamağla yanub vefāt itmişdir. (**Ravvaha'llāhu rûhah**) Aslā kimse ile dünyā kelāmı itmezdi. Telāmizesinden biri rivāyet eyler ki, Mahmûd Paşa Medresesi'nde kendüden ders alurken müezzin ezāna başladı. Monlā-i mezkûr -**Allāhu Ekber**- lafzını (b232) işitdüği gibi -**Taʿālā ve Tekaddes**- didi. "En evvel melāikeden işitdüğim, bu kelime-i latīfedir" buyurdı. Baʿdehû nādim olub, "İfşā-yı sirr eyledim" diyû vāfir döğündi.

Mevlānā Muhyi'd-Dīn: ᶜAcem'den gelmişdir. Mevlānā Gürānī şāgirdlerindendir. Müteşerriᶜ ve müteeddib ve müteverriᶜ ve mütesallib kimse idi. Edirne Kādīsi iken vefāt eyledi.

Mevlānā Yûsuf: Bunlar dahī ᶜAcem'den geldi. Amāsiyye'de müftī iken vefāt eyledi. Şerh-i Mevākıf'a ve Şerh-i Tecrīd'e hāşiyeleri ve Hatīb-Zāde Havāşīsi'ne reddi ve ᶜİlm-i Heyᵓet'de ve Âdāb-ı Bahs'de risāleleri vardır.

Mevlānā Seyyid İbrāhīm: Bunların vālidi diyār-ı ᶜAcem'den gelüb, Amāsiyye kurbında Yinice nām köyde tavattun itmişdir ve evāhir-i ᶜömrinde aᶜmā olmuşdur. Bir gün ki, oğlı İbrāhīm kesb-i hevā içün kendü başın açdı, vālid-i mācid-i aᶜmā "Yā oğul, başını açma, hevādan mutazarrır olma!" buyurdı. Anlar dahī "Hey peder! Senün gözlerin görmez, keşf-i reᵓs mekşûfına düşdi. Neden bildin?" didikde, "Hakk **Celle ve ᶜAlā**'dan recā itdim ki, yüzini görem. Bu esnāda nazarım reᵓs-i mekşûfına düşdi. Hālā ki, aᶜmāliği mukarrer oldı" buyurdı. Ve bi'l-cümle hārik-ı ᶜādete mālik, sāhib-kerāmet olmağla, Sultān Bāyezīd Hān Amāsiye'de şehzāde iken ziyāretine varurdı. Mezbûr Seyyid İbrāhīm, mesfûr vālid-i ᶜazīzi yanında neşv ü nemā buldı. Baᶜdehû Bursa'ya varub, Şeyh Sinānü'd-Dīn ve baᶜzı meşāyih-i tarīkat-i güzīne hizmet eyledi. Medrese virdiklerince kabûl eylemedi ve niçe rûzgâr Hᵛāce-Zāde ile oldı. Sonra Vezīr Karamānī Muhammed Paşa'nın oğlına muᶜallim taᶜyīn olundı. Baᶜdehû Sultān Korkûd'a dahī hᵛāce olub, baᶜdehû Merzīfon Medresesi'ni, fukarāsiyle maᶜan kabûl eyledi. Baᶜde-zamān Sultān Bāyezīd'in Amāsiyye'deki medresesi ile fetvā emrine meᵓmûr kılındı. Sonra anlardan dahī el

çeküb, evāhir-i eyyām-ı saltanat-ı Bāyezīd Hān'da yevmī yüz akçe tekāᶜud virildi. Vaktā ki, Sultān Selīm Hān cülûs-ı taht-ı saltanatla kām-rān oldı, ᶜālim-i büzürg-vārın riᶜāyetine müfīd olmağın, Sultān Selīm Hān İstānbul'a getürüb, hālā Ebī Eyyûb-i Ansārī müderrislerine vakf-ı meşrût olan evleri, anlar içün iştirā idüb, sene-i hams ve selāsīn ve tisᶜa-mie (935/1528) tārīhinde vefāt idince anda sākin oldılar. Ve ᶜömr-i şerīfleri toksāna karīb iken vefāt eylediler. **Ravvaha'llāhu rûhah.**

Mevlānā ᶜAlāu'd-Dīn: İmām ᶜAlī diyû meşhûrdur **(207a)** ve Çorum'ludur. Merhûm Bāyezīd Hān Amāsiyye'de mīr-livā-i zī-şān iken imāmetini eyledi. Baᶜdehû vālid-i mācidinden şefāᶜatle Gümüş Medresesi'ni alıvirdi. Kendüler ki, cālis-i serīr-i milk-i melik oldılar, mezbûra Ankara kazāsı ile ol kasabadaki Beyzā nām medreseyi tevcīh kıldılar. Baᶜdehû Bursa kazāsını virdiler. Talīku'l-lisān ve ceriyyü'l-beyān ādem olmağın, risāletle Mısr Sultānı Kayıt Bāy'a dahī gönderildi. Ol hizmetden sonra kendülere Anatolı Kāzī-ᶜaskerliği dahī lāyık görüldi. Baᶜdehû ᶜazl olunub, yüz akçe yevmiyye ile tekāᶜud virilüb, Bāyezīd Hān, risāletle oğlı Korkûd Hān'a (b232) gönderdi. ᶜAvdetle der-i devlete geldikde şehzādenin kelāmını fasīh ve rāst nakl itmedüğiçün, Korkûd Hān'ın bed-duᶜāsına mazhar düşdi ve ol esnālarda aᶜmā olub, ölünce dünyā yüzini görmedi. Kasaba-i Çorum'ın āb u hākindeki habāset teᵓsīri, monlā-yı mezbûrın ketm-i kavl-i hakkile nā-bīnālığına sebeb oldı.

Mevlānā Mahmûd bin Şeyh Muhammed: Bunlar dahī Sultān Bāyezīd tahtı saltanata cülûs-ı humāyûn itdükden sonra

imâmetin eylediler. Ba^c^dehû on sene Bursa kâdîsi oldukdan sonra Anatolı Kâdî-^c^askeri oldı. Ba^c^dehû yüz akçe ile tekâ^c^ud virildi. Lisân-ı Türkî'de Mahmûdiyye nâm manzûmesi vardır. Ke-ennehû Yazıcı-Zâde'nin Muhammediyye'sine nazîredir. Lâkin müellif nüshasiyle kalub, tekrâr tahrîri müyesser olmamağın, safahât-ı rûz-gârdan hakk olunmuş gitmişdir.

Mevlânâ Halîl: Mevlânâ Halîl diyû meşhûr olub, ba^c^zı medârise müderris oldukdan sonra Semâniye müderrisi oldı. Ba^c^dehû İstânbul kazâsından Rûm-ili Kâdî-^c^askerliği virildi. Hattâ Rûm-ili Kâdî-^c^askeri iken vefât eyledi. Gâlibâ sâdece nazmile Dîvân'ı olan Monlâ Halîlî bunlardır.

Mevlânâ Rüknü'd-Dîn Muhammed Zeyrek: Ba^c^zı medârise mutasarrıf Doldukdan sonra Amâsiyye fetvâsiyle Sultân Bâyezîd Medresesi virildi. Ba^c^dehû Edirne'ye ve İstânbul'a kâdî nasb olunub, Anatolı ve Rûm-ili Kâdî-^c^askeri oldı ve risâletle Sultân Gavrî cenâbına dahî vardı. Ba^c^dehû tekrâr kâdî-^c^asker olub, yine ma^c^zûl oldukdan sonra yüzotuzla mütekâ^c^id oldı. Sene-i tis^c^ ve selâsîn ve tis^c^a-mie(839/1435-36)'de fevt oldı.Mevlânâ Kıvâmü'd-Dîn Yûsuf: Ki, Kâdî-i Bağdâd dimekle meşhûrdur. Şîrâzî'dir. Bağdâd Kâdîsi iken Rûm'a geldi. Semâniye'den birine müderris iken vefât eyledi. Tecrîd'e ve Hazret-i ^c^Alî-**Radıya'llâhu Ta^c^âlâ ^c^anh**-'nin Nehcü'l-Kılâ^c^a[1]'sına ve mukaddimât-ı Tefsîr'e müte^c^allik âsârı ve ba^c^zı fevâid-i ma^c^ârif-disârı vardır. Ammâ ekseri, vefâtından sonra zâyi^c^ olmuşdur.

---

[1]) Hz. Alî'nin eserinin doğru adı "Nehcü'l-Belâğa"'dır. Her iki nüshada da yanlış olarak metindeki şekliyle geçmektedir.

Mevlânâ İdrîs-i Münşî: Bitlîs'dendir. Diyâr-ı ^c^Acem pâdişâhlarından birine nişâncı iken, Sultân Bâyezîd Hân ^c^asrında Rûm'a geldi. Vüs^c^at üzere geçinecek mertebede ri^c^âyet olundı ve tevârîh-i Âl-i ^c^Osmân yazmak buyurıldı. el-Hakk, belîğ u latîf yazmışdır ve hob u mergûb te^o^lif eylemişdir. Andan mâ-^c^adâ Fârisî nazma dahî kudreti kemâlde ve kasâyid-i ^c^Arabiyye'ye ve ba^c^zı fünûna müte^c^allik resâil ve fezâili cidden i^c^tidâlde, nihâyet tatvîl-i kelâm ve tafsîl-i merâm husûsına rağbeti ziyâdedir. Gûyâ ki, âna binâen eser-i hâssının şöhreti fürû-nihâdedir. el-Hakk, fâzıl-ı nâdire-dân, müellif-i bedî^c^u'l-beyân, mâ-bihi'l-iftihâr-ı kurûn u a^c^vâm bir musannıf-ı lâzimü'l-ikrâmdır.

Mevlânâ Ya^c^kûb bin Seydî: Meşhûr-ı me^o^lûf Seydî ^c^Alî-Zâde'dir. Edirne'de Sultân Bâyezîd **(207b)** Hân Medresesi'ne müderris iken, Edirne Kâdîsi oldı. ^c^Âkıbet yüz akçe ile tekâ^c^ud virilüb, sene-i selâsîn ve tis^c^a-mie (930/1523) târîhinde fevt oldı. Makbûl müellefâtı ve gayr-i medhûl musannafâtı vardır. Cümleden biri, hacc idüb, Rûm'a ^c^avdet itdükde Şir^c^atü'l-İslâm'ı şerh eyledi ve içinde lâ-tuhsâ fevâid derc itdi ve ^c^İlm-i Nahv'den Kitâb-ı Misbâh'ın dîbâcesine hâşiye yazdı ve Şeyh Sa^c^dî'nin Gülistân'ını lisân-ı ^c^Arabî ile şerh itdi. Âsârına göre ri^c^âyet olunmaduğı ve diyâr-ı Rûm'da ehl-i rağbet yoğıdığı bunların menâsıb-ı ^c^âliyeye vâsıl olmamasından (b233) ma^c^lûmdur.

Ve bir âyet-i kübrâ dahî **Muhaşşî Hasan Çelebî**'dir ki, zâhiru't-tahkîk, bâhiru't-tedkîk, mâlik-i tab^c^-ı dakîk ve sâlik-i tarîk-i

refīk bir monlā-yı pür-tevfīk iken, gayrın şāgirdleri mesābesinde ri^cāyetle imtiyāz bulmadı.

Li-Münşiihī:

Kimi diyār-ı ^cAcem'den, kimi ^cArab'dan iken
Kimisi zümre-i Etrāk-i bī-edebden iken

İrüb merātib-i ^culyāya Kādī-^casker ola
Fezāili yoğiken ehl-i ^cilme server ola

Eserleri çoğ olan fāzılān-ı milket-i Rûm
Neden ki mansıb-ı a^clādan olalar mahrûm?

Benim yanımda hele ehl-i ^cilm-i bī-te^olīf
Ne müstehakk-ı velādır ne lāyık-ı ta^crīf

Tutulmuş ayla güneş gibidir esersiz zāt
Belī levāzım-ı şems ü kamerdurur lemeāt

Şarābı ^cilm ve ten-i ehl-i ^cilmi farz it cām
Müellefāt olacakdır o cām-ı keyf müdām

Ne boş kadeh tutılur elde rağbetle dilā
Ne neş^oesiz süciye i^ctibār ider hükemā

Şu ehl-i cāmı ki mağbûn ide şarāb-ı gurûr
Bu sırrı fehm idemez rûz u şeb yatur mahmûr

Dirīğ-ı hayf ki sadr ehli mest ü sekrāndır
Zamāne halkı yamān işlerine hayrāndır

Dirīğ-ı hayf ki ehl-i kemāle rağbet yok
Velīk cāhil-i lā-ya^ckıle ri^cāyet çok.

Mevlānā Nûreddīn Hamza ki, **Tīs Çelebī** dimekle meşhûr ve H^vāce-Zāde'den telemmüzle mezkûrdur, Sultān Muhammed Hān zamānında Dīvān-ı Humāyûn Defterdārı iken Burûsa'da Murādiyye'ye müderris oldı. Ba^cdehû yine defterdār olub, Sultān Bāyezīd ^casrında ma^czûlen Burûsa'da temekkün kıldı.

Mevlānā Tācüddīn İlyās: Kastamonı'lıdır. Zamānında Süpürge Şucā^c diyû meşhûr idi. Kat^c-ı merātible Semāniyye medārisinden birine müderris oldukdan sonra sinni toksāndan tecāvüz itmeğin altmış akçe ile tekā^cud virildi.

Mevlānā Şucā^caddīn İlyās: Edirne'lidir. Semāniye'den birine müderris oldukdan sonra fazlına bināen yüz akçe ile Edirne'de Sultān Bāyezīd Hān Medresesi himmet olundı. Sinni toksāndan ziyāde iken vefāt eyledi. Müellefātından Tecrīd'e ve Şerh-i Metāli^c Hāşiyesi'ne ve Şerh-i Şemsiyye ve Şerh-i ^cAdud'a havāşīsi vardır. Müşārun ileyh gāyetle muhakkık ve mütāla^cası sebk itdüği mahallerde müdakkik idi. Her zamānda Seyyid Şerīf'i Sa^cdeddīn Taftazānī'den tafdīl iderdi. Eğerçi ki, "Monlā Sa^cdeddīn bahrdır ammā kederden hālī değildir" diyû söylerdi. **Rahimehu'llāhu Ta^cālā ve eskenehû fi'l-Cenneti'l-A^clā.**

Mevlānā İbrāhīm ki, **İbn Üstād** dimekle meşhûrdur, babası üstād-ı debbāğ olub, vilāyet-i Rûm'da lāciverdī sahtiyān boyasını ol ihtirā^c itmekle Üstād diyû şöhret buldı. Mevlānā-yı mezbûr yiğirmi akçe ile müderris iken vefāt eyledi. Ekser-i ^culûmda yed-i tûlāsı olduğını **(208a)** zamānında mirāran isbāt eyledi.Mevlānā İbn Mu^cīd: Üsküb'de müderris iken vefāt eyledi. Ammā Hatīb-Zāde'nin Şerh-i

Tecrīd'e yazdığını telhīs eyledi ve fünûn-ı mütenevvi^c^adan ba^c^zı resāil dahī tahrīr itdi.

Mevlānā ^c^İyrī-Zāde: Amāsiyye'de müderis iken fevt oldı. Gice ve gündüz müşteğıl, şeb-tā-seher şem^c^-i mütāla^c^ası müşta^c^il, te^o^līf ü tasnīfe māil ehl-i ^c^ilm idi. Hücresi tāmında Tefsīr-i Şerīf mütāla^c^ası iderken ahşam ezānı okunur, edā-i salāt içün inmek kasdin kılur, lākin ayağı sıyrılub, nerdübāndan arkası üstüne düşer, fevt olur. Elindeki tefsīr düşer, açılub göğsüne mukābil gelen sahīfesi, (b233) evvel-i Sûre-i Yāsīn idüği tahakkuk bulur.

Mevlānā Ahmed: Yegān-Zāde'lerdendir. Eyyühüm dimekle mülakkabdır. Bursa kadısı iken elli akçe ile tekā^c^ud virildi. Eğerçi ki, za^c^fu'l-^c^ilm idi, fe-ammā kaviyyü'l-kalb idi.

Mevlānā ^c^Abdu'r-Rahmān bin Muhammed: Haleb'lidir ve Çelebī-Zāde[1] diyû şöhret bulmuşdur. Sultān Muhammed Hān'a musāhib olmuşiken [meclis-i şerīflerinde sû-i edeb itmekle redd olundı. Ba^c^dehû Kütāhiyye'de kādı iken][2] vefāt eyledi. Ammā bülend-himmet ve sāhib-i fazīlet kimse idi. Ba^c^zı te^o^līfāt ve āsārı vardır.

Mevlānā ^c^Abdu'l-Vahhāb: Monlā Kerīm'in oğlıdır. Ba^c^zı kasabāta kādı olmuşdur. Ehl-i ma^c^rifet olmağla Dīvān-ı Humāyûn'da defterdār oldı. Ammā Sultān Selīm zamānında yine kazā tarīkına sülûk itdi.

1) (b) nüshasında "Halebî-Zâde" şeklindedir. Doğrusu da bu olmalıdır.
2) (b) nüshasında bu kısım yoktur.

Mevlānā Yûsuf: Hamīd'lidir. Şeyh Sinān dimekle meşhûrdur. Bursa'da Ahmed Paşa Medresesi'nde müderris iken ferāğat eyledi ve tecerrüd ile ^c^ömr geçürüb Bursa'nın hānlarında sākin oldı ve zād ü zevādesinde dahī riyāzet ve kanā^c^at ihtiyār idüb, Şerh-i Miftāh'a ve Şerh-i ^c^Akāid'e makbûl hāşiyeleri vardır.

Mevlānā Sa^c^dī bin Tāc Beğ: Merhûm Tāc-Zāde'nin karındāşıdır. Semāniyye'nin birinde müderris iken, seksen akçe tekā^c^ud vazīfesi virilüb, salāh u diyānet ve kesb-i ma^c^rifet ü fazīlet sa^c^ādetine mücidd iken vefāt eyledi. Asdak-ı hullānından niçeler merhûmın müddet-i ^c^ömrinde kizb ü mübālağa itmedüğini da^c^vā idüb, şuhûd-i ^c^udûlle isbāt eyledi. ^c^Arabī kasāyid-i belīğası ve yine ol lisān-ı fasīhda garīb inşāları ve Şerh-i Miftāh'a ve Sadr-ı Şerī^c^a'ya hāşiyesi ve ^c^Akāid nüshası nazm-ı hasen ile te^o^līf itdüği manzûmesi ve niçe resāil-i makbûlesi mu^c^teber ve şāyi^c^dir.

Mevlānā Kutbu'd-Dīn Muhammed bin Muhammed bin Kādı-Zāde-i Rûmī'dir. Mevlānā Hoca-Zāde'den ve Monlā ^c^Alī Kuşçı'dan telemmüz üzre iken fevt oldı ve ^c^unfuvān-ı şebāb hālinde rihleti, ^c^ülemāya musībet-i ^c^uzmā idüği tahakkuk buldı. Ba^c^zı makbûl resāili ve az ^c^ömrinde çokluk fezāili vardır.

Mevlānā Muhammed bin Mahmûd bin Muhammed: Mezkûrın karındāşıdır. Ceddi gibi ^c^ilm-i riyāzātda ve sāir fünûnda yed-i tûlāsı olmağla, Sultān Selīm ^c^asrında Anatolı Kādı-^c^askeri oldı. Sonra ^c^azl olunub, yüz akçe tekā^c^ud virildi. Tevārīh ve muhādarātda **(208b)** husûsā kasāid-i ^c^Arabiyye ve Fārisī'de ve riyāziyātda mahāret-i tāmmesi var idi. Ma^c^rifet-i semt-i kıbleye müte^c^allik

risâlesi ve Monlâ ᶜAlî Kuşçı'nın Fethiyye'sine şerhi ve resâyilden makbûl eserleri vardır.

Mevlânâ Gıyâsu'd-Dîn: Kutb-ı rûzgâr Ak Şemseddîn'in karındâşı oğlıdır. Paşa Çelebî dimekle meşhûrdur. Semâniyye'de müderris oldukdan sonra Hazret-i Ebâ Eyyûb'a mahabbeten medresesini tercîh idüb, niçe zamân tahsîl-i kemâlât u ᶜibâdete meşgûl oldı. Baᶜdehû Amâsiyye'de müftî ve müderris olub, ânı dahî terk itdiklerinde yetmiş akçe tekâᶜud virildi. Müdevven kitâbı yokdur. Ammâ ekser-i fünûna müteᶜallik resâil-i makbûlesi çokdur.

Mevlânâ Şeyh Muzafferu'd-Dîn: Şîrâz'dan gelmişdir. Celâlü'd-Dîn Devvânî şâgirdlerindendir. Şâfiᶜî-mezheb ve küşâde-meşreb idüği ve ᶜilm-i heyᵓet ve hisâb ve hendesede yed-i tûlâsı var idüği (b234) menkûldür. Merhûm Müeyyed-Zâde Kâdı-ᶜasker iken toğrı anlara geldi. ᶜAtebe-i ᶜulyâya iᶜlâm itmeleriyle evvelâ İstânbul'dağı Mustafâ Paşa Medresesi virildi ve kendü talebiyle baᶜdehû altmış akçe ile tekâᶜud vazîfesi taᶜyîn kılındı.

Mevlânâ Hakîm Şâh Muhammed: Kazvîn'dendir. Bunlar dahî Celâl-i Devvânî'den telemmüz itmişdir. Mekke-i Mükerreme'de mücâvir iken, Müeyyed-Zâde ᶜarziyle Sultân Bâyezîd Hân Rûm'a getürdüb, ekser-i ᶜulûmda mahâretine ve ᶜilm-i tıbbda hazâkatine binâen yüz yiğirmi akçe ᶜulûfe taᶜyîn eyledi ve Sultân Selîm Hân tahta geçdikde tamâm iltifât ü rağbet idüb, havâss-ı mukarrebîn zümresine dâhil oldı. Musannafâtından Tefsîr-i Kurᵓân-ı ᶜAzîm: Sûre-i Feth'den Fâtiha'ya varınca ve Rabtu's-Süver ve'l-Âyât nâm kitâbı ve Monlâ Hoca-Zâde'nin Tehâfüt'üne ve Şerh-i ᶜAkâid'e hâşiyeleri ve metn-i

İsâgocî'ye ve Kâfiye'ye makbûl şerhleri, husûsâ ᶜilm-i tıbbdan Mûcez'e şerhi ve Hayvânât nâm kitâba tercemesi ve niçe resâili vardır.

Mevlânâ Seyyid Mahmûd: Sultân Bâyezîd Hân'ın hocası oğlıdır. ᶜİlm-i zâhiri tahsîl itdükden sonra tarîk-ı tasavvufa sülûk eyledi ve ol ᶜasr-ı bâhiru'n-nasrda Nakîbü'l-Eşrâf oldı. "Türkî nazma kudreti ve kasâyid-i makbûlesi vardır" diyû Mevlânâ Tâşköprî-Zâde, Şakâyık'ında beyân eylemişdir.

Mevlânâ Muhyi'd-Dîn: Tabl-bâz dimekle meşhûrdur ve beyne'l-ᶜülemâ sît ü sadâsı ᶜilm ile mesmûᶜ-ı cumhûrdur. Semâniyye'de müderris iken vefât eyledi. ᶜİlm-i Kelâm'dan Tavâliᶜ'a şerhi vardır.

Mevlânâ İbrâhîm bin İbrâhîm: Hatîb-Zâde dimekle maᶜrûfdur ve müellif-i meşhûrdur. Hatîb-Zâde'nin karındâşıdır. Bursa'da Murâdiye müderrisi iken vefât eyledi.

Mevlânâ Şeyh Yahyâ bin Yahşî: Müderris iken Sûfiyyûn tarîkına sâlik oldı. Baᶜdehû vaᶜz u tezkîr semtlerine mütehâlik oldı. Mütâlaᶜasız her yerde Kâdî Beyzâvî Tefsîri'ni nakle kâdir idi. Şirᶜatü'l-İslâm Şerhi ve Vikâye'ye hâşiye yazub, ᶜilm ü fazîleti gün gibi zâhir u bâhir idi.

Mevlânâ Süleymân bin ᶜAlî: Karamân'lıdır. Beyne'l-ᶜülemâ Süleymânlı dimekle şöhreti vardır. Baᶜzı bilâda kâdî ve kazâsına medrese izâfetiyle riᶜâyet-i hükkâmından râzî iken hüsn-i ihtiyâriyle terk-i menâsıb ve bu tarîkla ᶜinda'llâh katᶜ-ı merâtib itdi.

Şerh-i Vikâye'ye hâşiyesi ve fenn-i ᶜarûza **(209a)** makbûl risâlesi ve Şeyh Bedreddîn-i Simâvî'nin Câmiᶜu'l-Fusûl'daki iᶜtirâzâtına üçyüz seksen ᶜaded latîf cevâbları ve Kasîde-i Bürde'ye tahmîs ve nazîresi ve ᶜilm-i fıkıhdan Mecmaᶜu'l-Bahreyn'e makbûl şerhi ve Hilâfiyyât nâm kitâbı ve Ferâiz'e şerhi vardır. Sinni seksene yetişdikde fevt oldı.

Mevlânâ ᶜAbdu'l-Evvel bin Hüseyn: Ümmü Veled-Zâde dimekle maᶜrûf ve fazîletinden mâ-ᶜadâ Mevlânâ Hüsrev'in dâmâdı olmağla mevsûfdur. Makbûl olan kasabâtın ekserine kâdî oldukdan sonra ᶜömri yüzden tecâvüz idüb, maᶜtûh olmağla menâsıbdan ferâğat ve ihtiyâr-ı kûşe-i ᶜuzlet eyledi. Müellefâtından vâfir kasâid-i ᶜArabiyye'si ve Kâfiye'nin şerhine hâşiyesi vardır.

Mevlânâ Kemâleddîn İsmâᶜîl: Karamânîdir. Edirne'de Çifte Medrese'nin birinde müderris iken ol târîhde Edirne Kâdîsı olan Müeyyed-Zâde ile muhâlefet eyledi. Âna binâen Kâdı-ᶜaskerliği hâlinde tarîk-ı tedrîsden (b234) çıkarub altmış akçe oturak virildi. Keşşâf Beyzâvî Tefsîri'ne ve Sadru'ş-Şerîᶜa'ya ve ᶜAkâid Hayâlîsi'ne ve Şerh-i Mevâkıf'a havâşî yazmışdır.

Mevlânâ Şemseddîn Ahmed: Mâşî-Zâde dimekle meşhûrdur. Amâsiyye'de Sultân Bâyezîd Medresesi'nde müderris ve müftî iken vefât itmişdir.

Mevlânâ Muhyi'd-Dîn: Karamân'lıdır. Hevâyî dimekle şöhreti vardır. Edirne'de Çifte Medreseler'in birinde müderris iken elli akçe ile tekâᶜud virilmişdir.

Mevlânâ ᶜAlâeddîn: Aydın'lıdır. Beyne'l-ᶜülemâ Yetîm diyû şöhreti vardır. Sultân Murâd Hân ᶜasrında vebâ-i ᶜazîm oldı. Mezbûrın cemîᶜ-i akrabâ ve taᶜallukâtı fevt oldı. Sandukdaki dürr-i yetîm gibi yektâ olmağla Yetîm dimişlerdir. Müddet-i ᶜömrinde mansıb kabûl itmeyüb ᶜâlem-i tecerrüdde ᶜömri geçdi. Gâh olurdı, talebesine günde yiğirmi ders diridi. Aslâ tahsîl-i ᶜilm ve ᶜibâdetden gayrı işi yoğidi ve ᶜömri toksândan tecâvüz eyledi, hâlâ ki, ağzında bir dişi eksik olub düşmedi.

Mevlânâ Şeyh: Ebâ Eyyûb-i Ensârî'de müderris iken vefât eyledi. Fâzıl u ᶜâlim ve şeb ü rûz tâᶜat ü ᶜibâdete kâim, husûsâ nazm u nesrile ızhâr-ı maᶜrifete müdâvim monlâ idi.

Mevlânâ Zamîrî: Sultân Bâyezîd Hân'ın makbûli idi ve Medâris-i Semâniye'den birine müderris oldı. Ammâ fazlile şöhret bulmadı. Gâlibâ Zamîrî mahlası ᶜilm ü fazîletin[1] muzmer kalmasına sebeb oldı. Kendüsi dahî nazmen ve nesren ızhâr-ı muzmere tekayyüd itmedi. Hattâ Sultân Bâyezîd Hân Sahn Medresesi'ni tevcîh itdükde "Derse kâdir değildir" didiler. "Mutavassıt dersini virsün, âna kâdir idüğin bilürin" buyurdılar. Baᶜdehû Sultân Selîm Hân ki, cülûs eyledi, mezbûrı Semâniye'den ᶜazl idüb, altmış akçe tekâᶜud vazîfesin taᶜyîn kıldı.

Mevlânâ ᶜÖmer: Kastamonı'lıdır. Kırâat-ı sebᶜaya, belki ᶜaşereye mâlik, ᶜaşr-hᵛânların taᶜlîm ü ifâdesine mütehâlik sâlih u ᶜâbid ve zâhid ü mücâhid ehl-i ᶜilm idi.

---

[1]) (b) nüshasında "fazlının" şeklindedir.

Mevlânâ ᶜAlâeddîn: Bu dahî Kastamonı'lıdır. Ahlâkı latîf, Kur᾽ân'ın envâ'ını bilür, ehl-i ᶜilm-i lâzimü't-tavsîf idi.

Mevlânâ ᶜÖmer: Bâlâda mezkûr olan Monlâ ᶜÖmer'in oğlıdır. Husûsâ "**el-Veledü sirru ebîh**" mazmûnınca ehl-i Kur᾽ân'da babasına hayr-i halefdir. Andan mâ-ᶜadâ tâzeliğinde Ak Şemseddîn -**Kuddise sirruh**- meclisine dâhil ve himmetine mazhar olmuş[1] mücevvid-i sâhib**(209b)**-şerefdir. Kendiden menkûldür ki, vefâtından sonra bir defᶜa civân iken Hazret-i Şeyh'in ziyâretine varmış, kubbe kapusını mukaffel bulucak "Yâ Şeyh, ziyâretinden mahrûm nice gideyin?" diyû çağırmış. Fi'l-hâl kilid düşüb, kapusı açılmış ve bir ᶜaşr Kur᾽ân-ı ᶜAzîm tilâvet idüb, kerâmetini taᶜaccüb idüb, bu fikrile dönüb gitmiş.

Mevlânâ Hüsâmeddîn: Dellâk-Zâde dimekle meşhûrdur. İstânbul'da Sultân Muhammed Câmiᶜi'ne hatîb ve ahlâk-ı hasenesiyle ekâbirin ekserine habîb ü lebîb olmuşdur.

Ve Mine'l-Meşâyih Fî ᶜAsrih

Şeyh Muhyi'd-Dîn-i İskilibî: Şeyh Yavsî dimekle maᶜrûf ve Mevlânâ ᶜAlî Kuşçı'nın dâmâdlığı ᶜırkiyle dahî mevsûfdur. Husûsâ Şeyhu'l-İslâm ve müfessir-i be-nâm Ebu's-Suᶜûd merhûmun vâlid-i mâcididir. ᶜİlm-i zâhiri tahsîl itdükden sonra ᶜilm-i hakîkati tekmîl itmişdir. Dânişmendliği ferâğat itmişler. Baᶜde's-Sülûk İbrâhîm-i Kaysarî Hazretleri'nin halkasında olmuşlar. Baᶜdehû Hacc-i Şerîf'e

[1]) (b) nüshasında burada "hayr-ı halefdir ki" ziyâdesi vardır.

ᶜazîmetle Amâsiyye'ye uğrayub, Sultân Bâyezîd'i şehzâde buldukda "Zamân-ı ᶜavdetimde seni serîr-i saltanatda bulurın" diyû cülûs müjdesini virmişdir. İhbârı vâkıᶜa (b235) mutâbık bulunmağla Sultân Bâyezîd Hân kendiden beyᶜat ve her cihetle emrine mutâbakat idüb, beyne'l-meşâyih Şeyhu's-Sultân diyû şöhret bulmuşdur ve kendüler içün nefs-i İstânbul'da zâviye-i ᶜâliye dahî yapdırılmışdır.

Kerâmâtına gâyet ve havârık-ı ᶜâdâtına nihâyet yokdur. Cümleden biri: Zamân-ı şerîflerinde bir gice bir ᶜazîm zelzele olur. Kable'l-vukû' kendüler Sultân Bâyezîd'e haber gönderir. "İstirâhat itdükleri halvet-hânei tebdîl itsünler" diyû işâret kılurlar. Derhâl Pâdişâh'a haber vâsıl olur. Anlar dahî emre imtisâl idüb, firâş ü meskenini tebdîl kılur. Fe-ammâ hemân ol sâᶜatde bir zelzele-i hevl-nâk vâkiᶜ olub, halvet-hâne-i kadîmin sakfı çâk çâk ve yıkılub ahşâb u ahcârı âlûde-i hâk olur. Pâdişâh-ı mezbûr altında bulunmamağla kurtulur. Hazret-i Hodâvendigâr'ı dehşet alub, yayanca ziyâret-i Şeyh'a teveccüh kılur. Geldikde görürler ki, Şeyh'in savmaᶜası yıkılmış, dökülen taşları ᶜazîzin cevânib-i erbaᶜasına yığılmış. Gûyâ bir üstâd-ı bennâ ol binâyı kirec ü sengile yapub müstahkem kılmış. Yıkılan cidârdan cidden mutazarrır olmamışlar. Niçe mutazarrır, belki gubârından bile müteessir olmamışlar.

Bir menkıbe-i celîle dahî budur ki, Şeyh'in ehibbâsından birinin oğlı ᶜazîm cinâyet ider. Şol vechile ki, bihasebi'ş-şerᶜ siyâsetine vüzerâ bi'l-ittifâk ᶜazm-i niyyet ider. Mezbûrın babası mahzûn u nâlân, Cenâb-ı Şeyh'a ağlayurak gelür. "Vüzerâdan oğlumun halâsını recâ idün" diyû yalvarır. Lâkin Şeyh, ol maᶜnâya ruhsat virmezler ve

vezîrlerden iltimâsı cidden câiz görmezler. "Oğlunun halâsını Zât-ı Bârî Ta^câlâ'dan recâ idelim. Gerek Pâdişâh-ı ^câlem ve gerek vüzerâ-i sâhib-kerem, cemî^can ol dergâha muhtâclardır" diyû buyururlar. İrtesi ki, mücrimi dîvâna getürürler, siyâseti ta^cyînine katlanub tururlar. Hikmet Hodâ'nındır, vüzerânın zebânına ve kâdî-^caskerlerin lisânına ol mücrimin evsâf u medâyihi vârid olub, hattâ cümle-i ehl-i dîvân, siyâsetinden halâsına müsâ^cid olur ve bi'l-cümle siyâset yerine ri^câyet iderler. Belki ba^czı in^câm u ihsân itmeğe niyyet iderler. Şahs-ı mezbûr handân u mesrûr çekilüb gitdükden sonra vüzerâ birbirine hitâb ve "Tahvîl-i niyyetimize bâ^cis **(210a)** ne idi?" diyû cevâb iderler. "Biz hod bunı katl itdirmek mukarrer idi, niçün salıvirdik?" diyû söylerler. İrtesi tuyarlar ki, Şeyh'in nefs-i pâki müessir olmuş, mücrim-i mûmâ-ileyh anların yümn-i himmetleriyle halâs bulmuş.

Bir kerâmet-i ^cacîbeleri dahî budur ki, ^cazîz'in hulefâsından Şeyh ^cAbdu'r-Rahîm-i müeyyedî bir gün kendülere varırlar. Kâdî-^caskerlik'den ma^czûl olan ^cAbdu'r-Rahmân nâm birâderlerini bile iledürler. ^cAzl belâsından şikâyet idüb, mansıb olmasını murâd idinürler. Her çend ki, Şey sabr cânibini terğîb ider, müfîd olmaz ve ne kadar ki, câh-ı dünyevî mahall-i mehleke idüğini söyler, monlâ-yı mezbûr müstefîd olmaz. ^cÂkibet şeyhinin emri ile bir seccâde döşerler ve ^câdet üzre bir yasdık tayarlar. İşâret-i ^câlîleriyle Mevlânâ ^cAbdu'r-Rahmân geçer oturur. "Kâdî-^caskerliğinizi Hazret-i Allâh mübârek itsün" diyû Şeyh-i ^cazîz tehniyet kılur. Fi'l-vâki^c onbeş günde bilâ-taleb mezbûra Kâdî-^caskerlik virilür.

Şeyh-i müşârun-ileyhin kerâmâtı bî-intihâdır ve ol cümleden oğlı Ebu's-Su^cûd'ın fazîlet-i zâtiyyesi bir âyet-i kübrâdır. Tokuzyüzyiğirminci (920/1514) senede vefât itdiler. Kasaba-i İskilib ki, vatan-ı (b235) mevlidleridir, defnini isbât itdiler.

Bedîhe li-Müellifihî:

Ravvaha'llâhu rûhahu'l-a^clâ
Bi-cemâlihî kazıyyeten ^culyâ.

Şeyh Muslihu'd-Dîn: Siroz'lıdır. ^cAzîz-i mûmâ-ileyhin hulefâsından ve ^cilm ü fazlile meşhûr olan ehibbâsındandır.

Şeyh Seyyid-i Velâyet: Tâhiru'n-neseb, zâhiru'l-haseb, bir seyyid-i büzürgdür. Hattâ Hazret-i İmâm ^cAlî'ye [-**Radiya'llâhu Ta^câlâ ^canh**-][1] varınca ensâbı mukârin-i şumârdır. Hacc-i şerîf sa^câdetiyle müstes^cad olduklarında Şeyh Ahmed ki, Tarîk-ı Zeyniyye'de ^cAbdu'l-Latîf-i Kuddûsî hulefâsındandır ve Seyyid-i müşârun-ileyhin mürşididir, ^cArafât'da Seyyid'e gösterirler. "İmâmın sağ cânibinde turan elbette kutb-ı zamân olmak mu^cayyendir, görmüş ol" diyû buyururlar. Görseler ki, yemîninde olan, Monlâ Ayâs'dır. Pes Hacc-ı şerîfden geldiklerinde ba^czı ashâb "İmâmın sağ cânibinde kim tururdı?" diyû cevâbını isticlâb itdiklerinde "Monlâ Ayâs idi" diyû cevâb virürler ve ol gice sabâha-dek ba^czı ^cârıza ile ölmek mertebelerine varurlar. İrtesi ki, Şeyh Ahmed'le Monlâ Ayâs'a varurlar. Gazabla Seyyid'e nazar ider ve "Niçün sırrımı fâş itdün?" diyû ^citâb-ı bî-merr kılurlar. Hattâ "Bu gice senin helâkini recâ

[1]) (b) nashasından.

eyledim. Lākin rûh-ı Resûlullāh -**Salla'llāhu [Ta^cālā]**[1] **^caleyhi ve Sellem**- iltimāsiyle sahīhu'n-neseb idüğini bilüb, ferāğat eyledim" diyû buyurdılar. ^cÂkibet sene-i hādī ve erba^cīn ve tis^ca-mie(941/1534)'de maraz-ı istiskādan vefāt itmişlerdir. Nefs-i İstānbul'daki mescidi hazīresinde defnini isbāt itmişler. -**Ravvaha'llāhu rûhah**-

Ve bi-**Şeyh Muhammed:** Bolı'lı Çelebī dimekle meşhûrdur. Sāhib-i cezbe ve istiğrāk, Şeyh-i bāhiru'l-istihkāk olub, ^cilm-i tasavvufı Hācī Halīfe'den ahzile mezkûrdur. Vefātı tis^ca-mie (900/1494) tārīhinde mestûrdur.

Şeyh İlyās: Niyāzī dimekle ma^crûf olub, ^cālim ü ^cābid ve müştağil bir zāhid-i ^cazīz idi.

Şeyh Rüstem Halīfe: Bursa'da sākin ammā velādeti Göynük'de müte^cayyin, nāsdan teşa^{cc}ur içün ta^clīm-i sıbyānla mukayyed, bilā-zarûret kimse ile söyleşmez ve ammā kimseden lutf u himmetini dirīğ itmezdi. İn^cāmı vāfir ve it^cāmı mütekāsir, hālā ki, cihet-i vazīfesi denlü olmaduğı zāhir idi.

Şeyh ^cAlī Dede: Bunlar Şeyh Vefā **(210b)** hulefāsındandır. Hattā vefāt itdüklerinden sonra seccādesine bunlar oturmuşdur. Nefsi mübārek, tarīkati makbûl, müslümānlara nush u pendi mebzûl ^cazīz idi.

---

[1]) (b) nashasından.

Şeyh ^cAlāeddīn el-Esved: ^cÂrif Billāh Hācī Halīfe'nin hizmetinde riyāzat idüb ve anlar naki itdükden sonra Şeyh Muhyi'd-Dīn Kocevī hizmetinde ahz-i tarīk itmişlerdi.

Şeyh Seyyid ^cAlī bin Meymûn: Vilāyet-i Mağrib'den Endülüs nām şehrden idiler. Ba^cdehû gāh Mısr ve gāh Şām'da temekkün eylediler. Bi'l-āhare Bursa'da tavattun itdiler. Lākin rihletleri yine Şām-ı Şerīf'de vāki^c oldı. Makāmāt-ı ^caliyye ve ahvāl-i seniyye sāhibi, husûsā zühd ü vera^c ve takvā rāğıbı ehl-i Hakk ^cazīz idi. Aslā ümerā ve selātīnin hedāyāsını kabûl itmezdi ve Şeyh-i ^cÂrif Billāh-i mütevekkilen[1] ^cala'llāh idi.

Şeyh ^cAlvān-ı Hamevī: Müderrisīnden iken ferāğat idüb, sābıku'z-zikr Seyyid ^cAlī-i Mağribī hizmetlerine yetüb menākıb-i celīle ve ahlāk-ı bī-^cadīleye mālik ve mezheb-i Şāfi^cī'den fetvā virmek semtine (b236) sālik ^cazīz idi. Sene-i isneyn ve ^cişrīn ve tis^ca-mie (922/1516)tārīhinde vefāt eyledi.

Ve bi-**Şeyh**[2] **Muhammed: İbn ^cArrāk** dimekle meşhûrdur. Babası ümerā-i Çerākise'den ve kendüsi sipāh libāsında sāhib-i hadem ü haşem bir mīr-i muhterem iken cümlesini terk eyledi. Sābıku'z-zikr Seyyid ^cAlī hizmet-i şerīfine yetdi. Şebān-rûz küllī riyāzatlar itdi. Hattā yiğirmi gün tamām bir katre su içmek vāki^c olmadı. Ağustos eyyāmı olmağla şiddet-i ^cataşdan bir gün yıkıldı düşdi. Şeyh'a "İbn ^cArrāk teslīm-i rûh üzredir" didiler. Aslā cevāb virmedi.

---

[1]) (b) nüshasında "mütevekkil" şeklindedir ki, doğrusu da budur.
[2]) (b) nüshasında "Ve Şeyh" şeklindedir.

"Su içirin" dimedi. Tekrār bir dahī söylediler, "Başına bir kırba su dökün" diyû buyurdı. Fi'l-vākiᶜ öyle itdiler. Bir mikdār harāreti sākin oldı ve bu ıztırābı feth-i küllīye sebeb olub, ol esnālarda maksûdına vāsıl oldı ve müddet-i ᶜömrini Medīne-i Hazret-i Resûlullāh **-Salla'llāhu ᶜaleyhi ve Sellem-** mücāvereti ile geçürüb, anda vefāt eyledi ve anda defn olundı.

Şeyh ᶜAbdu'r-Rahmān: Sofī-Zāde dimekle şöhreti vardır. Bunlar dahī Seyyid ᶜAlī bin Meymûn hulefāsındandır. Hattā Şām'a göçdükleri zamānda Bursa'daki makāmlarını anlara ısmarladı. Mütevāziᶜ, mütehāşşiᶜ ve ᶜavāmm-ı nās libāsında bir ᶜazīz-i vāsıl idi.

Şeyh İsmlāᶜīl-i Şirvānī: Hoca ᶜAbdullāh-i Semerkāndī hizmet-i ᶜaliyesine vāsıl olmuş, anlardan sonra Mekke-i Mükerreme'detivattun kılmış ve Sultān Bāyezīd ᶜasrında vilāyet-i Rûm'ı teşrīf itmiş, vakûr u mehīb ve mütesallib ü bī-nehīb, yanında sağīr u kebīr berāber, vicdānında emīrle esīr hem-ser, müfessir ve muhaddis bir ᶜazīz idi.

Şeyh Baba Niᶜmetullāh: Maᶜārif-i İlāhiyye'den mütebahhir ve ᶜulûm-ı ledünniyyeden mukahhar, Kitāb-ı Gülşen-i Rāz'ı Şerh itmiş ve bilā-mütālaᶜa Tefsīr-i Şerīf teᵓlīf itmiş ve dakāyık derc eylemiş fasīh u belīğ bir ᶜazīz idi. Karamān vilāyetine tābiᶜ Akeşhr'de sākin olurlardı.

Şeyh Muhammed Bedahşī: Tārik-i dünyā ve mütecerrid-i ᶜibādet ü riyāzatla akrānından müteferrid, Şam-ı Şerīf'de sākin bir ᶜazīz idi. Sultān Selīm Hān feth-i Şām'la kām-rān oldukda iki defᶜa

ziyāretine vardı. Ancak Sûre-i ᶜÂdiyāt'a varınca okumuş, ammā cemiᶜ-i tefāsīr u ehādīs bi-tarīkı'l-keşf maᶜlûmı olmuş.

Şeyh Seyyid (211a) Ahmed el-Buhārī: Tārīk-ı Nakşibendiyye ulularındandır. Nefs-i İtānbul'da Sultān Muhammed Cāmiᶜi kurbında mezārı ve zāviyesi olan Şeyh Buhārī bunlardır. Hoca ᶜAbdullāh-i Nakşibendī hizmetinde oldılar. Baᶜdehû Şeyh İlāhī ile Rûm'a geldiler. Sonra İstānbul'a gelüb Şeyh Vefā Hazretleri'ne dahī mukārenet itdiler. Ammā bu zikr olunan meşāyih-ı kibārın cümlesinin muᶜazzez ve mükerremi idi.

Şeyh İlāhī'den rivāyet olunur ki: "Şeyh Ahmed-i Buhārī altı yıl tamām uzun gicelerde bile kıyām idüb yatsu abdesti ile sabah namāzını bile kılmışdır" diyû buyurmuşlar. Hattā huzzār-ı meclisden baᶜzılar Buhārī Hazretleri'ne suāl itmişler: "Pes siz ne mahalde istirāhat idersiz?" diyû celb-i makāl itdiklerinde "Baᶜdehû tulûᶜı'ş-şems şeyhinin katırını ve merkebini alub, her gün ki, tāğa giderin ve şeyhin matbahına anlar ile odun nakl iderin, anları bir mikdār otlamağa saların, baᶜdehû bir dırahta tayanub, bir sāᶜatcik istirāhat eylerin" diyû buyurmuşlar. Ve Şeyh İlāhī vefātından sonra sırr-ı şerīfi Şeyh Ahmed-i Buhārī'de zāhir olub, İstānbul'da mütemekkin olmuşlar ve bī-nihāye sālikini rāh-ı Hakk'a irşād idüb, ᶜuluvv-i derecāt bulmuşlar. Kendüler dahī sene-i isneyn ve ᶜişrīn ve tisᶜa-mie(922/1516)'de (b236) Sultān Selīm Hān'ın zamān-ı saltanatında vefāt eylemişler. **-Nevvera'llāhu merkadeh mā-dāme fīhi erkadeh-**. Cenāzeleri gasline meşğûl olan Şeyh Mahmûd Çelebī'den menkûldür ki, "Esnā-i gaslde üç kerre göz açub bakdıklarını gördüm ve

kabrine vaz^c itdiğimiz gibi kıbleden cānibe bi-nefsihī döndüklerini tahkīka ir-gördüm. Hattā tilāvet iden hāfızlar dahī gördiler bu hāletleri ki, bi-^caynihī müşāhede kıldılar" buyurmuşdur.

Şeyh Muslihuddīn: Uzun Muslihuddīn dimekle ma^crûfdur ve fazl u kemālātla mevsûf olub, Şeyh İlāhī hizmetinde oldılar. Ammā aslda ma^cden-i nühās olan Bakır Küre'den zuhûr buldılar. Kerāmātından biri budur ki, Bursa'da Şeyh Tāceddīn mezārına vardılar ve içine bir hasır döşediler. Her sabāh kırk güne-dek Sûre-i Yāsīn tilāvetine meşgûl oldılar. Kırk gün tamām oldığı gibi kendüler de rihlet idüb mahalde bile defn olundılar.

Şeyh ^cÂbid Çelebī: Hazret-i Mevlānā Celāleddīn-i Rûmī neslinden olub, semt-i kazāya sülûk itmiş iken tarīk-ı sûfiyyûna sālik oldılar. Kabā-yı riyāseti çıkarub, ^cabā-yı diyānete girdiler ve niçe rûzgār Şeyh İlāhī Hazretleri'ne hizmet eylediler. ^cÂkıbet Kostantıniyye'de bir mescid ve fukarā içün hucurāt yapub, vefāt itdüklerinde anda defn olundılar.

Şeyh Lutfullāh: Üsküb'lidir. Şeyh İlāhī10'den istirşād idüb, himmet-i ^culyālarıyla makāmāt-ı ^cāliyeye ^curûc eylediler ve Üsküb kurbında karye-i Cebel'de bir zāviye yapub anda ^cibādete meşgûl oldılar.

Şeyh Bedreddīn ki, **Bedreddīn Baba** dimekle meşhûrdur, bunlar da Şeyh İlāhī[1] hulefāsından diyû mezkûrdur. Ba^cdehû vefāti

---

[1]) (b) nashasından. Asıl nüshada "Şeyhu'llâhî" şeklindedir.

Şeyhihī Edirne'de münzevī oldılar. Halkdan inkıtā^cla küllī merātibe vusûl buldılar. Ve bi'l-cümle semā-i tarīkın bedri ve erbāb-ı hakīkatin sadrı, mürşid-i enām, merci^c-i hāss u ^cāmm bir ^cazīz idi.

Şeyh ^cAlāeddīn Halīfe: Sipāh tāifesinden iken ^cAlāeddīn Abdāl'a iktidā eyledi. Anların himmetleri ile kerāmāt-ı seniyye hüveydā eyledi. ^cÂkibet İstānbul'da Sofīler dimekle ma^crûf mahalde bir zāviye binā idüb anda ikāmet kıldı. Kerāmātından biri budur ki, **(211b)** tālib-i iksīr olanlardan, Şeyh'in bir āşināsı ol ümīdiyle vāfir meblağ telef ider. Hattā yüzbin akçe mikdārı dahī düyûna dahī mübtelā olur, mā-meleki gider. Iztırābla bir gün Şeyh'a varub hālini beyān kıur. Şeyh tebessüm ider. "İksīr san^catla olmaz" diyû tekellüm ider. Ba^cdehû yerden üç dört avuç toprak alur, "İşte iksīr böyle olur" diyû tālibe ^carz kılur. Görse ki, zer-i hālis olmuş. "Var imdi bununla ^camel eyle ve deynini kazā eyle" diyû virir. Tālib-i mezbûr dahī pek a^clā zer bahāsına furuht idüb, deynini edā kılur. **-Ravvaha'llāhu rûhah-**

Şeyh Sevindik: Koğacı Dede dimekle meşhûrdur ve kerāmāt-ı seniyye ile mezkûrdur. Mevlānā Kirmastī İstānbul'da kādī iken o tārīhde müftī olan Efdal-Zāde meclisine vardı. Mezbûr Koağcı Dede'yi anda gördi esnā-i kelāmda sofiyyûn'ın raks-ı semā^cında Mevlānā Kirmastī Şeyhu'l-İslām'a şikāyet eyledükde anlar Koğacı Dede'yi gösterüb, "Ol zümrenin mûcebince ser-çeşmesi bunlardır. İşte bunlar ile şöyleşün. Eğer bunları ıslāh iderseniz cümlei ıslāhınız mukarrerdir" didikde Monlā Kirmastī şeyh-i mezbûrı kendü meskenine iletüb ve mürīdlerini da^cvet (b237) idüb getürüb, bir

mikdār itᶜāmla ziyāfetden sonra "Zikru'llāh idün, ammā be-şart-i ān ki, vakār ve sükûnla deprenün" diyû emr iderler. Anlar dahī "**Semᶜan ve tāᶜah**" diyû oturdukları yerden zikr iderken mezkûr Koğacı Dede hemān bir kerre sayha ider ve Monlā Kirmastī'nin kulağına mahfī bir söz söyler. Hemānā mecbûr ve bī-ihtiyār kalkarlar, cübbe ve destār kaydlarını ber-taraf kılurlar. Zamān-ı mağribe-dek ferāğata kādir olamayub, zikru'llāh'a meşgûl olurlar. Hattā Kādī-i müşārun-ileyhin başından ᶜimāmesi ve omuzundan ridāsı düşer. Sofiyyûndan ziyāde vecd ü şevk ızhār ider. Pes vakt-i mağrib yetişüb, Şeyh duᶜā itdükde Kādī ve sofiyyûn silsileden boşanmış dīvāneler ve sekr hālinden kurtulmuş mestāneler gibi kalkarlar. Monlālar Kirmastī'ye hitāb idüb, "Siz niçün bu vazᶜı ihtiyār itdünüz?" diyû söylerler. Min baᶜd mülzem olub, hikmetini bilür. Semā u vecdin hāleti ihtiyārī değil idüğini idrāk kılur.

Ve **Şeyh İmām-Zāde:** Halvetī ulularından vilāyet-i Aydın'da mütemekkin sāhib-i cezebāt ve mālik-i riyāzāt, müstecābü'd-daᶜve ᶜazīz idi.

Şeyh Salāhu'd-Dīn: İznīk'dendir. Ahlāk-ı hamīdeye mālik ve ıslāh-ı mürīdīn semtine sāliks mürşid idi.

Şeyh Bāyezīd Halīfe: Edirne'de sākin idi. Takrīri vāzıh vāᶜiz ve müzekkir ve edāsı müessir muhaddis ve müfessir kişi idi.

Şeyh Sinān: Sünbül Sinān Efendi dimekle meşhûrdur. ᶜİlm-i zāhirde kāmil ve beyne'l-akrān mütebahhir ve fāzıl oldukdan sonra Efdal-Zāde dānişmendlerinden iken terk idüb, Şeyh Çelebī halīfcden

beyᶜat ve hulûs-i bālile inābet eyledi. Baᶜde-zamān hilāfet seccādesine cülûsdan sonra Mısr'a varub niçe zamān anda mütemekkin oldı. Baᶜdehû Rûm'a gelüb, nefs-i İstānbul'da Mustafā Paşa Zāviyesi'nde āhir-i ᶜömrine-dek irşāda ve vaᶜz u tefsīr ile ızhār-ı salāh u irşāda meşgûl oldı. Vaktā ki, Çelebī Şeyh tarīk-ı Hacc-ı Şerīf'de vefāt eyledi, merhûm Sünbül Efendi hem-rāhları bulunub, seccāde-i hilāfet ile duhter-i bülünd-ahterleri Safiyye Hātûn'ın tezevvüci maᶜan vasiyyet olundı. Emrlerine imtisāl olunub, saᶜādet-i sıhriyyet dahī tahakkuk buldı.

Hikāyet olunur ki: ᶜAzīz-i mûmā-ileyhe gāhī vaᶜz esnāsında müfti's-sekaleyn ekmelü'l-hāfikayn olan Kemāl Paşa-Zāde merhûma taᶜrīz kasd idermiş. "Ve mücerred ᶜilm-i zāhirle tekmīl-i tarīkat müyesser değildir. Maᶜa-hāzā **(212a)** Şeyhu'l-İslām'ımız olan Mevlānā-yı Aᶜlem ve Efdal bu meziyyetden behre-ver değildir" dirmiş. Bu kaziyye monlā-yı mezbûrın semᶜ-i şerīfine değer "**Men yesmaᶜ yahal**" fahvāsınca Şeyh-i mezbûra bir mikdār inhirāf-ı hātır hāsıl ider ve kendülere varub gelen meşāyıha "Ol kara başlu kāfir edebden hāric baᶜzı kelimāta cürᵓet idermiş. Hālā ki, kendü cehlini ᶜilm tasavvur idüb bir cānibe sû-i zann eyler imiş" didikleri ki, Sünbül Efendi'ye dahī münᶜakis olur. Yaᶜnī ki, Şeyhu'l-İslām, kendüleri "Kara başlu kāfir" diyû yād itdiklerine ᶜilm-i şerīfi taᶜalluk kılur. Anlar dahī esnā-i vaᶜz u tezkīrde bu hususı anarlar ve bast-ı mukaddemātla meclis-i şerīfindeki hāzırīne hitāb iderler ki, "ᶜAsrımızın Şeyhu'l-İslām'ı ve mevāli-i ᶜizāmın ser-bülend-i be-nāmı bu hakīrin ᶜimāme-i sevdāsına dahl idüb, maᶜa-hāzā sevdāmızdaki sevāddan iğmāz buyurub, "Kara başlu kāfir" diyû söylerler imiş. Fe-ammā biz edebden

çıkmayalım (b237) ve anların kelām-ı şerīfine muhālif sözlerle hātır yıkmayalım. Kendülere "Ak başlu müslümān" ta°bīrin idelim. Zāhir budur ki, rûz-i mahşerde anlar kāzib olacaklar değildir, biz kāzib çıkalım" diyû latīfeler sebk idermiş. Ammā ba°de-zamān mā-beynleri musāfahat üzre olur, her meclisde ki, monlā-i zīşān ile cem° olur, şeyh-i büzürg-vārı elbette sağ cānibine alur. Vefātına "Nûr ola Sünbül Sinān'ın kabri heb" tārīhi dahī ol monlā-yı mütecerridden sudûr bulmuşdur. Ve mürşid-i nām-dārın irtihāli sene-i erba° ve selāsīn ve tis°a-mie (934/1527) hudûdunda vāki° olmuşdur. Nefs-i İstānbul'da Mustafā Paşa Cāmi°i hazīresinde defn olunmuşdur.

Şeyh Cemāleddīn İshāk: Cemāl Halīfe diyû meşhûrdur. Karamān vilāyetinden kopub, bunlar dahī °ilm-i zāhire isti°dād-ı vāfire mālik ve Kādī-Zāde-i Rûmī hizmetlerinden tahsīl-i °ulûma mütehālik olub, tahsīl-i ma°ārifle müşārun-ileyh bi'l-benān oldukdan sonra hüsn-i hatt-ı kitābetde dahī ser-defter-i hattātān olmağın Sultān Bāyezīd Hān nefs-i nefīsleri içün mezbûra Nahv ü Sarf'ı tamāmen yazdırmışlardır ve mukābelede ücret nāmına küllīce in°ām buyurub, ol bidā°a ile Hacc-ı Şerīf'e varmışlar. Ba°de-ziyāret-i Beyti'l-Harām tarīk-ı tasavvufa meyyelān-ı tāmm idüb, Şeyh Habīb hizmetine vardılar. Envā°-ı mücāhede-i tekmīl-i tarīk idüb, hilāfet seccādesine cülûs kıldılar. Ba°dehû Karamān'dan İstānbul'a geldiler. Merhûm Pīrī Paşā-i Karamānī, kendülere rağbeten ve ızhār-ı meveddeten bir zāviye binā eylediler ve meşīhatın anlara meşrût kıldılar ki, anlardan sonra medrese olub, ile'l-ān Cemāl Halīfe Tekyesi diyû meşhûr olan zāviye oldur. Ammā va°z u tezkīrinde cezebāt-ı kesīreye mazhar düşüb, gāh sayha ve bükā kılmak ve gāh kendülerin kürsīden aşağa

bırakmak, ekser-i evkātda vāki° olurdı. Sene-i selāse ve selāsīn ve tis°a-mie (933/1526) tārīhinde fevt oldılar. Mezār-ı şerīfleri yine İstānbul'dadır. Bundan akdem mezkûr olan Seyyid-i Velāyet, mezbûr Pīrī Paşa ve ekābir-i °ülemā ile ol hānkāhın evvelki cihetinden ki, hāzır olmuş, °ālem-i istiğrāka varub düşmüş turmuş. Ba°dehû başın kaldırub, "Bu hānkāh ba°de-zamān medrese olacakdır. Fülān tārīhde sofīler yerine dānişmendler girecekdir" diyû mükāşefe kılmışlar. Ahvāl-i ātiyeyi tamāmen müşāhede buyurmuşlar. -**Rahimehu'llāhu Ta°ālā**-.

Şeyh Dāvûd: Kasaba-i Mudurnı'dandır. Şeyh Yahyā-yı Bāküvī Hazretleri'nin **(212b)** mürīdlerindendir. Şeyh Habīb'den bey°at aldılar ve °ilm-i tasavvufda tahkīkāta mālik ve tedkīkāt mezāyāsına sālik ehl-i fazl olmağla Kastamonı hākimi Kızıl Ahmed Beğ kendüye mektûb yazdı.Ehl-i sülûke müte°allik olan devāyir-i hamsenin şerh olunmasını iltimās eyledi. Anlar dahī ol bābda Gülşen-i Tevhīd nām bir kitāb-i müdevven te°līf itdiler ve manzûm ve mensûr Türkī ve °Arabī lisānla fehme karīb nice ma°ānī ve dakāyik beyān eylediler. Ehl-i sülûk mā-beyninde makbûl kitābdır. Ve Şeyh Dāvûd'un kerāmātına dahī nihāyet yoğidi, mukarrerdir. Cümleden biri: Ehibbāsından birinin oğlancuğı sinn-i temīze vāsıl olur. Hālā ki, tekellüme kudreti olmayub, nutk-ı şerīf mevhibesinden bī-hāsıl olur. Vaktā ki, Şeyh Dāvûd'a getürürler ve hayr-du°āsın recā kılurlar. Evvelā kendinin (b238) ağzı bārından alur ve mezbûr sabīnin dehānına ilkā kılur. Sāniyen el kaldurub du°ā ider. Nutk-ı fasīhla tekellüm itmesini recā ider. Hemān ol gün ol sabī ki, hānesine gelür, lisānı açılub, selāset üzre tekellüm kılur.

Şeyh Kāsım Çelebī: Şeyh Çelebī hulefāsından ve meşāyıh-ı Rûm'ın vera^c u zühdi ve takvā ile meşhûr olan sulehāsındandır.

Şeyh Ramazān: Şeyh Hācı Bayrām tarīkatındandır ve müstecābü'd-da^cve ve müstetāb-ı İlāhiyye, sāhib-i edeb ve vakār ve huzû^c ve huşû^c makbûlü'l-etvār ^cazīzdir.

Şeyh Baba Yûsuf: Bunlar dahī Hācı Bayrāmī'lerdendir. Vā^cız u nāsıh, kelimāt-ı tayyibesinin te^ɔsīri vāzıh müfessir kişi olmağın Sultān Bāyezīd Cāmi^ci tamām olub, ibtidā namāz kılındukda Şeyh-i mezbûr, minberine çıkub müslümānlara va^cz u nasīhat kıldı. Şiddet-i te^ɔsrinden ekser-i halkın girye ile āh u nālesi ^cayyûka çıkdı. Hattā pencerelerden bu cem^ciyyet-i ^cuzmānın seyre gelen küffārdan üç kimseye sa^cādet-i İslām müyesser olub, Şeyh'in telkīni ile īmāna geldiler. Fe-lā-cerem, Sultān Bāyezīd Hān bu vechile cem^ciyyeti ve şeref-i İslām'a müeddī nasīhati mahz-ı sa^cādet-i hidāyet bilüb, Şeyh'i baba idindi. Mā-beynlerinde übüvvet ü bünüvvet ^cakdi müstahkem oldı. Eğer kendüler ve eğer vüzerā-i ^cizām vāfir ihsān ü in^cām itmekle Şeyh'a küllī gınā elvirdi ve Hacc-ı Şerīf'e gitdi. Aslā nazm okumağa dağil ki, nazm itmeğe kādir ola. Böyle iken Hacerü'l-Esved yanında oturub bir kitāb-ı manzûm te^ɔlīf itmesi ilhām oldı. Bi-^cināyeti'llāhi Ta^cālā eline kalem aldığı gibi nazma kudret ve ol kitābı tasnīfe cüll-i himmet müyesser oldı.

Şakāyık'da mezkûrdur ki, Şeyh-i büzürgvār hacc idüb, bir sene mücāveretden sonra Medīne'ye varmışlar. Devābb çullarından birini giyüb yüzi üstüne sürüni sürüni envā^c-ı meskenet ve bükā ile Ravza-i Mutahhara'i ziyāret niyyeti ile varub ziyāret kılmışlar. Ve hāric-i

kubbede bir ^casā durürmuş ki, huddām-ı ravza gözedir görürmüş. İttifāk Fahr-i ^cÂlem -**Salla'llāhu ^caleyhi ve sellem**- ol ^casāyı Şeyh'a virmişler. Bunı alub üç şakk idüb, "Birini Bursa'da Seyyid Muhammed Buhārī mezārına ve birisini Ankara'da Şeyh Hācı Bayrām'ın merkad-i pür-envārına, üçüncisini falān şeyh-i büzürgvārın kabr-i latīf-i ^cunvān-şi^cārına iletüb komasını buyurmuşlar.

Şeyh Baba Yûsuf'a ki, bu emr olur, ^casāyı alur. Huddām rızā göstermeyüb, men^cine ikdām kılur. Lākin Şeyhu'l-Harem olan şahs-ı muhterem tekrār ^casāyı Şeyh'a virür. ^cÂlem-i **(213a)** menāmda Haret-i Resûl-**Salla'llāhu ^caleyhi ve sellem**-'den işāret olmağla teslīmine müsāra^cat kılur.

el-Kıssa, mürşid-i nām-dār hayli büzürgvār idi. Nefs-i İstānbul'da vefāt eylemişler ve meyyitini Ebā Eyyûb civārında defn eylemişler. -**Ravvaha'llāhu rûhah**-.

Ve Amma'ş-Şu^carāu'l-Büleğāu'l-Mādihûn Ke-Tilke'd-Devleti'l-^cUzmā

Cem Sultān: Sultān Bāyezīd merhûmın birāder-i kihteridir. Bu hakīr, Dīvān'ına mālik oldum Isgāya lāyık niçe ebyātını buldum. Güzīde eş^cārından bunları ihtiyār itdim:

Nazm:

Taşlarla döğünüb yürür āb-ı revānı gör
[Rahm eyler oldı][1] kevn ü mekānı gör.

[1]) (b) nüshasında "Rahm eylemez āna yine" şeklindedir.

Tağlar başında ebr-i felek ağlayub yürür
Yanınca raᶜdun itdüği āh u figānını gör.

Diğer:

Oldı yüzünün berkaᶜı ol zülf-i (b238)*semen-sā*
Sübhāne Kadīran ceᶜale'l-leyle libāsā.

Nesr:[1] Merhûm Sultān Bāyezīd İbn Selīm Hān'la ve Sultān Süleymān'la eğer ser-encāmda ve eğer nazm-ı belāğat-nizāmda bunları hem-hāl bulmuşuz. Fe-ammā ser-güzeşte ve zebān-ı vukûᶜ-nazmında Şāhī merhûmı bunlar eşᶜar ve anların nā-murādlığa müteᶜallik olan ebyātı bunların ebyātından şāᶜirāne ve nāzik-ter idüğini tahkīk itmişizdir. -**Nevvera'llāhu merkadehumā**-.

Sultān Korkud: Bunlar Sultān Bāyezīd merhûmın Sultān Selīm'den mihter ve ve Sultān Ahmed'den kihter olan oğlıdır. ᶜUlûm-ı ᶜArabiyye'de sāhib-i teʾlīf ve nazm-ı inşāda dahī lāyık-ı tavsīf bir şehzāde-i vācibü't-taᶜrīf idi. Vaktā ki, vālid-i mācidi Sultān Ahmed'e māil ve anları velī-ᶜahd idinmeğe kāil olmuşdur, mezbûr Korkud Hān elem-keşīde-i devrān olub, hasb-i hālini bu ebyātla beyān eylemişdir:

Nazm:

Tāc u kabāyı terk idüb ᶜuryān olayın bir zamān
Gurbetde seyrān eyleyüb mihmān olayın bir zamān

Çeng ü rebābın[2] sohbeti mutrib tamām oldı hemān
Bezm-i belāda ney gibi nālan olayın bir zamān.

---

[1]) (b) nüshasında "Ve dahî" şeklindedir.
[2]) (b) nüshasından. Asıl nüshada "zebânın" şeklindedir.

Âfitābī: Amāsiyye'dendir. Sultān Bāyezīd merhûma vāsıta-i nazmile tekarrub kesb itdükde baᶜzı ashāb-ı garaz-ı "**Fī kulûbihim maraz**"[1], mezbûrı nifākla, iltifāt-ı Şehriyārī'den düşürdiler. Pīrliği hālinde pāye-i ᶜulyādan düşmüş şeyh-i fānī gibi zīr u zeber kıldılar. Mezbûr dahī ᶜarz-ı hāl ve nazm-ı ser-encām-ı mā fi'l-bāl semtinden bu gûne kasīde diyüb, Cenāb-ı Şehriyārī'ye gönderdi. Fi'l-cümle iskāt-ı gazaba vesīle idinmişdir.

Nazm:

Müjeñ tīrine cān atmak hedef-i devlet nişānıdır
Velī bendin gibi hālinin ol devlet nişānıdır.

Yeter düşdüm ırāğ ok gibi kurbān olduğum rahm it
Ham ebrûlarından kim yed-i Kudret nişānıdır.

Zamānında bu Şāh'ın çek tasarrufdan elin ey çarh
Yıkarlar pīrsen gönlün yiğitlik ᶜunfuvānıdır.

Emīrī: İsm-i şerīfi Seyyid Mahmûd ve ashāb-ı nesr u nazm olan sādāt-ı nāfiᶜu'd-derecātdan maᶜdûd bir vücûddur. Hattā Bāyezīd Hān ve Selīm Hān zamānlarında Nakībü'l-eşrāf olmuş zāt-ı şerīf-i pür-cûddur. Hayli lezīz goftārı ve nazm-ı selīs-i āb-dārı vardır ve bu ebyātı evsāf-ı şehriyārīde nazm itmişdür ki, tahsīn-i belīğa sezā-vārdır:

Nazm:

İki cihānı iki Bāyezīd'e kıldı tufeyl
Hodā kılub nazar-ı lutfa her birin manzûr

---

[1]) Kur'ân-ı Kerîm, II (el-Bakara), 10.

Birisi ᶜâlem-i maᶜnîde şöhre-i âfâk
Birisi sûret-i maᶜnîde gün gibi meşhûr

Birisi mehbit-ı feyz-i Cenâb-ı Rahmânî
Birisi rehber-i cumhûr-ı gâziyân-ı gayûr

Ânın fezâyili Hakk fazlı gibi nâ-maᶜdûd
Bunun hasâili Hakk lutfı gibi nâ-mahsûr

Bu virdi şerᶜin esâsına sıdkile ihkâm **(213b)**
O kıldı zühd diyârını ᶜaşkile maᶜmûr

Şemâili mütenâhî değil çü her birinin
Gerek birisine sorf ola mâ hüve'l-makdûr

Zihî merâsim-i cevrin merᵓiyy-i fuzalâ
Levâyih-i himemin oldı feyz-i ehl-i huzûr.

Nasrî: Vilâyet-i ᶜAcem'dendir. Sultân Bâyezîd zamânında Mevlânâ Câmî ve Nevâyî'nin terbiye-nâmesiyle diyâr-ı Rûm'a gelmişdir ki, el-HakkTürkî ᶜibârâtı zebân-ı vukûᶜ didikleri ıstılâhâtı ᶜAcemî'liğine göre iyû zabt itmişdir. Bu matlâᶜ ânundur:

Matlaᶜ:

ᶜÂşıklarını âh o Mesîhâ-dem öldürür
Bir âdem öldürür ki, Mesîh Âdem oldurur.(b239)

Ve Lehû:

Gerçi kim dirler cihânda ᶜârife bir gül yeter
ᶜÂrife bir gül yeterse bana yarım gül yeter.

Ve Lehû Fârisî:

Tâ hâk-i pâyet ez-nazar-ı ehl-i derd rift
Çendân çendâ gûyest dîde ki, deryâ be-gerd reft.

Ve Lehû:

Rûz-i bârân pes ki, der kûy-i bütân ger dîde-em
Der tarîk-ı ᶜaşk-bâzî gork-i bârân dîde-em.

Behiştî: İsmi Sinân'dır. Karışdıran Süleymân oğlı dimekle meşhûrdur. Bir vazᶜ-ı nâ-şâyestesi sâdır olmağın vilâyet-i ᶜAcem'e gidüb, bir zamân Mevlânâ Câmî ve Nevâyî hizmetiyle mübâhât idüb, baᶜde zamân yine anların şefâᶜat-nâmeleriyle Rûm'a gelmişdir.

Lisân-ı Türkî'de Hamse nâmına kitâblar dimişidi ve manzûm ve mensûr baᶜzı risâleleri dahî tasnîf kılmışidi. Hattâ ki,

Nazm:

Didim hele ben cevâb-ı hamse
Dimedi bu dilde dahî kimse.

Nesr: beyti ile tefâhur itmişdir ve şöhre-i ebnâ-i zamân olan bir-iki beyt-i cevâhir-feşân dahî andan sudûr itmişdir. Hakk budur ki, eyü nazm eylemişdir.

Nazm:

Yâr-i bî-pervâ dirîğâ gussadan hâlim harâb
Sevmesün ᶜâlemde kimse dilber-i ᶜâlî-cenâb

Bir de insâf idelüm yâr oldığîçün neylesün
Zerre-i nâ-çîzden ᶜâr itmesün mi âfitâb?

Tâcî: Nişâncı Ca^cfer Çelebî merhûmın pederidir. Sultân Bâyezîd merhûm şehzâde-i zî-şân iken şehr emîni, ba^cdehû Defterdâr ve Dîvân-ı münşî olmuşdur. Ammâ "Mevlânâ ^cÂşık lalası oldı" dimekle "Lalalara paşa ıtlâk olunur" diyenlere "Gûyâ ki, **lâ lâ**" diyû mu^câraza kılmışdır. Bu matla^c merhûm-ı mezbûr Tâcî Beğ'indir:

Min Nazmihî:

Göz yaşlu, gönül zülf-i perîşânlar içinde
Kaldım karânû gicede bârânlar içinde.

Temennâyî: Kaysariyye kurbında sâkin tâife-i Kalenderiyye meyânında vücûdı müte^cayyin, Latîfî kavlince Tenâsuhî-mezheb, zümre-i zemîme-i melâhideye hem-meşreb bir kimse imiş.

Min Nazmihî:

Ey sanem sen mazharu'llâh'sın
Nüsha-i cümle Kelâmu'llâh'sın.

Ve Lehû:

Sofî Kalender ol gel, kazıt saçı sakalı
Sana bu bir tuzakdır gider bu kîl ü kâli.

Nesr: Ta^crîf-i esrârda bu Fârisî matla^c dahî ânındır:

Ve Lehû:

Kubbetü'l-hadrâ ki, ber-keff-i ^cârifân câ-kerde-end
Ez-hayâl-i o hezârân nükte peydâ kerde-end.

Sânî: Rûmî'dir. Sâbıkâ hüsn-i cemâline ve gonca ve lâl ve yâl ü bâline binâen Yûsuf-ı Sânî lakabı ile mezkûr olmuş. Ba^cdehû mâ

metâ^c-ı sabî fenâ buldukda Yûsuf'lığı gidüb Sânî'likle meşhûr olmuş. Bu ebyât ânın zâde-i tab^cıdır:

Nazmihî:

Dil-rubâlar dilâ benîm-nemdir
Nûr-i dîdem sürûr-ı sînemdir.

Dâne dâne serimde katra-i eşk
Sebzeler üzre sân ki şeb-nemdir.

^cÂlemin âhiri ölümdür bil
Âdemin âhiri de bir demdir.

Çâkerî: Ümerâdan ve ebnâ-i ^cAbdullâh iken selîka-i nazmiyyeye sâlik olan şu^carâdandır. Henüz ^cunfuvân-ı şebâb hâlinde iken zamân-ı ^cömri min-vechin şitâb idüb, rîş-i sefîd peydâ **(214a)** itdükde "Dahî zamânı değildir" diyû boyayub esved itmiş. Hattâ bir gün Şehriyâr-ı Cihân kendüye rîş hande-kunân "Nîçün bu nûrı zulmetle tagayyür idersin?" buyurmuşlar. Kendüsi dahî hâzır-cevâb olub, "Hadd-i zâtında yalan söyler ve sâdık sûretinde görinüb şirret ve tezvîr yüzinden bana reng eyler. Âna binâen yüzine karasürüb teşhîr ideyirin" didikde, mizâcı, mizâc-ı Şehriyârî'ye muvâfık olmuş, hakkında küllî ^cinâyetleri tahakkuk bulmuş. Bu ebyât mezbûrın nazmındandır:

Min Nazmihî:

Sâkî piyâle sun ki felek bî-(b239)*emânmış,*
Ol dahî dilberüm gibi nâ-mihribânmış.

Ve Lehû:

Derûn-ı dilden ider derdile nāy
Cihān bizden tehī kalsa gerek vāy.

Celīlī: Bursevī'dir. Şi°rde kem-bidā°a, tarīk-ı ma°rifetde evkātını zāhiru'l-izā°a bir kimsedir. Bu matla° ānındır:

Min Nazmihī:

Yine bir derzi güzel sevdi gönül pāresi çok
Rişte-i zülfüne bağlu yeler āvāresi çok.

Nesr: Monlā Latīfī bu minvāl üzre yazub, Edirne'li Celīlī'yi Sultān Selīm Hān °asrında ve İznīkī Celīlī'yi Sultān Süleymān zamānında yazmış iken Mevlānā °Âşık, mücerred bir Celīlī yazub ānı da İznīkī yazılanı sanub, "Bursevī iken °adem-i tetebbu°ına bināen İznīkī yazdı" diyû dahl itmişdir. Hālā bī-vech ta°arruz itmişdir. Zīrā ki, Hamse nāmına mesnevīleri ve nazm-ı dil-āvīzle şöhreti olan Celīlī Sultān Süleymān °asrındadır. Gerek Bursevī ola, gerek İznīkī, ikisinin de mahallinde gerekdir tahkīki.

Hasan-ı Mu°īd: Rûmī'dir. Tarīk-ı °ilme meşgûlken fenā galebe idüb, abdāl olduğı, şu°arā-i °asrının ma°lûmıdır. Hattā Sultān Bāyezīd °ahdinin evāsıtında bir Rāfızī kallāş, mezbûr derd-mendi katlile hûn-bāş kılmışdır. Redd-i sadr °ale'l-°acz kā°idesinde bu ebyāt ānındır:

Min Nazmihī:

Mısr-ı hüsninde ki, kim kıldı gönül cān u seri
Şām-ı zülfinde imiş, aldı lebinden haberi

Firkat-i gülden ki, kelām itdi sabā
Bülbülin lāle-sıfat kana boyandı ciğeri.

Ciğeri gamzen okı deldi ve dilden geçüben
Cānıma oldı revān tuymadı sīnem siperi.

Hākī: Üskübī'dir. Eş°ārı mikdārıncadır. Ne sakīl-i bī-ma°nīdir, ne inceden incedir.

Nazm:

Melāmet çekmezin her giz hicrān ber-kemāl eyler
Ki bir nesne kemāl olsa felek ānı zevāl eyler.

Nesr: Ammā bu hakīr kavlince hakkı edā bu idi:

Melāmet[1] çekmezin gamdan ki hicrān ber-kemāl eyler
Kemāle irse bir nesne felek ānı zevāl eyler.

Zekāyī: Şehzāde Sultān °Alemşāh'ın dīvān kātiblerinden imiş. Şā°irlendüğinden gayrı inşāya dahī ölçümlenür tanur imiş. İkisi ortasında bu ebyāt-ı inşā-meāl ānın mevzûn makālindendir:

Nazm:

Selāmī hemçü sīm ü sünbül ü gül
Peyāmī çün nevā-yi sāz-ı bülbül

Kadd-i mevzûn gibi mevzûn du°ālar
Hadd-i cānān gibi rengīn senālar.

Dahī mihr[2] gibi envā°-ı eşvāk
Dil ü cāndan nitekim hubb-i °uşşāk.

---

1) (b) nüshasındn. Asıl nüshada "Melâlet" şeklindedir.
2) (b) nüshasındn. Asıl nüshada "Mihrî" şeklindedir.

Nesr: Eğerçi ki, "çü sīm"'den murādı ma^clûm değildir. "İflās hālinde nazmile halt-ı kelām itmişdir" dimekden gayrı cevāb-ı ma^ckûli mefhûm değildir.

Zihnī: Sultān Bāyezīd Hān ebnā-yı kirāmından Kefe vālīsi Şehzāde Sultān Muhammed'in Defterdār'ı imiş. Hālā ki, "Bana beytü'l-māl ısmarlandı" diyû erbāb-ı nazmın beytü'l-mālini çalmada sārıkların sālārı imiş. Ma^ca zālik nazmı bī-ma^cnī, tahayyüli mā lā-ya^cnī bir şahs imiş. Bu matla^cından hasb-i hāli ashāb-ı kāle rûşen olmuş:

Nazmihī:

Gerçi ki, nigārın ruh-ı āli güle benzer
^cÂşıklarının nālişi de bülbüle benzer.

Rāddī[1]: Üskübī'dir. **Koca Hasan-Zāde** dimekle mezkûr ve ba^czı nāzikce sözler ve matla^clar düşürmekle meşhûrdur.

Nazmihī:

Kemeri koçmağa ol sīm-beri döne döne
Der-meyān itdi niçe sīm ü zeri döne döne.(b240)

(214b) Seyfī: Sinobī'dir. Kuzāt tāifesindendir. Sultān Bāyezīd Hān şehr-i Amāsiyye'de mīr-i zī-şān iken āşinālığ itmiş. Her kaçan ki, mansıb-ı kazādan ^carzı gelüb okunurmuş, "Seyfī'nin yine nev-goftesi var mı?" buyururmuş. Sofya'da hayli hayrātı vardır. Vefātı dahī anda

[1]) (b) nüshasında "Ridâyî" şeklindedir.

vāki^cdir.Bir gün Tursun nām müzevviri tarh-ı beled içün ^carz eyler. Mektûb manzûmesini bu tarīkla yazub nüfûzını farz eyler:

Nazmihī:

Şehrlü bir müzevvirdir bu Tursun
Şehrde biz turalım ya bu tursun.

Nesr: Ve bu ebyāt dahī ānın zāde-i tab^cıdır:

Diğer:

Gerçi güzeldürür senin ey meh-likā kaşın
Kendin eğdirir kemān çekerse nola kaşın

Değme kimesne çekmez ānın yāyı berkdir
Katī bağırlıdır seün ey bī-vefā kaşın.

Bildi yolunda toğruluğum çünki kāmetin
Ta^cn oklarını niçün atar bana ya kaşın?

Şāmī: Ümerādandır. Ya^cnī ki, Şamlı-Oğlı diyû meşhûr olan şu^carā-i üdebādandır. Ruz-merre edālara māil, sādece sözler nazmına rāğıb ve nāil kimesne imiş. Bu matla^c-ı meşhûr ānındır:

Nazmihī:

Yetmez mi temāşā-yı nigār elde sunarsın
Ey ^cāşık-ı mihnet-zede, buldukça bunarsın.

Şāhidī: Edirne'lidir. Cem Sultān merhûmın Defterdārı olub, ba^czı sāde sanāyi^c ve tevriyeden āzāde beytler ile ol kapunın mā bihi'l-iftihārı idi. Bu iki matla^c ānındır:

Nazmihī:

Didim kim: Görmedim cānā, gözin gibi güzel gözler
Didi: Ben dāhī görmedim senin gibi güzel gözler.

Ve Lehû:

Çeşme-i Hızr diyen cām-ı Sikender-lebine
Yaraşur āyīneden top dise gabgabına.

Şādır: ᶜİlm-i edvārdan ḥabīr u māhir Necātī Beğ'den telemmüzi zāhir, zümre-i kuzātdan bir kābil kimesne imiş. Ve bu matlaᶜ ānın zāde-i tabᶜı imiş:

Nazmihī:

Gözlük tutarın görmeyeli rûy-i nigārı
Dörd oldı gözüm yol gözedür görmeğe yāri.

Şevkī: Edirne'de bir pīre-zenin ᶜabd-i müşterāsı iken tarīk-ı kitābete sülûk itmiş. Bu gazel mezbûrın zāde-i tabᶜıdır ki, şuᶜarā niçe nazīreler söylemişdir:

Nazmihī:

Rā kışın misālini itmiş müsvedde
Yazan hilāl şeklini tāk-ı zebercede

Mey-hᵛārenin duᶜāsı nola olsa müstecāb
Her dem kadeh duᶜāsın okur pīr-i mey-gede.

Âşûblar koparsa lebinden nola hattın
Şimdi mey oldı bāde-i nāb üzre ᶜarbede

Kimdir dir isen ey yüzi gün Şevkī-i garīb
Bir gözi yaşlu yıldızı düşkün felek-zede.

Diğer:

Hayāl-i laᶜl-i cān-bahşınla cān tenden revān çıkdı
Ben ağlamayın ağlarsam özimden iki cān çıkdı

Hakk budur ki, ᶜasrındaki şuᶜarāya göre ahsenü'l-vücûddur. Zīrā ki, edāsında haşviyyat-ı kesīresi nābûddur.

Safāyī: Sīnobī'dir. Sultān Bāyezīd Hān nāmına dīvān tertīb idüb baᶜzı zurefānın nevᶜan mergûbıdır. Hattā kendüsi merhûm Likāyī'ye haber gönderüb, "Beyne'n-nās dīvānımızın şöhreti nicedür?" diyû sordukda bu kıtᶜai cevāb yazub göndermişdir:

Kıtᶜa-i Likāyī:

Sizin dīvānınız destān olubdur
Şehrlü köylü okur şöhreti var

Gözi āhûların vasfıyla şimdi
Geyik destānı denlü rağbeti var

Nesr: Ve bu ebyāt dahī mezbûrın eşᶜārındandır:

Diğer Ve lehû:

Gönlümi buldum ānın zülfine tolaşmış imiş
Göz kararub kuru sevdālara bulaşmış imiş.

Bī-haber didiler leblerinin geldi hattı
Nazar itdim çü şeker tenger[1] tengine mûr üşmüş imiş.

---

[1]) (b) nüshasında yok.

Sunᶜī: Kastamonı'dandır. merhûm Necātī Beğ şāgirdlerindendir. Şuᶜarā-i Fürs ebyātını dahī kem (b240) tetebbuᶜ itmemiş ve zamānında bᶜazı pesendīde sözler söylemiş. Hattā Sultān Mahmûd āsitānesinde Necātī, Nişāncı ve Tāmiᶜī defterdār olub, Sunᶜī kātib-i dīvān bulunmuş. Mezīd-i ᶜināyetleri recāsına bu beti söylemiş:

(215a)Nazmihī:

Sunᶜī kulını tīz onarurdı Necātī Beğ
İllā nidem ki, Tāliᶜī itmez muᶜāvenet.

Nesr: Ve bu gazel-i musannaᶜ dahī ānın ihtirāᶜıdır:

Ve Lehû:

Ey dost çünki gördi cemālin ᶜayān ᶜuyûn
Şerh eylemekde oldı ānı bu zebān-ı zebûn.

Ammā ᶜacebdir ki, üstādı bu edāyı ıslāh itmeye.

Nazm:

Şerh eylemekde oldı kemālin
Zebān, ve zebûn yekdir dimeye.

Zarīfī: Vidin'lidir. Kābil-i şān bir şāᶜir-i nev-civān iken gitmişdir ve bu sözlerini zurafā pesend itmişdir:

Min Nazmihī:

Sanma ruhlarına benzeye sanur giderek
Ki, tutar mihr u mehi iki gözi gibi felek.

Gözüm öğrendi sirişkiyle ānsız olamaz
Sudan ayrılırsa bilürsin ki, nolur hāl-i semek.

Keştī-i dil yine gam bahrine toğrultdı dümen
Dostum idelüm Allāh onara nolsa gerek.

Ne günāh itdi Zarīf seni sevdiyse beğim
Kerem it kıyma garīb olana ey Şāh-ı dilek.

Zarīfī: Bolı'dandır. Hayli rûzgār-dīde, seyyāh, bisyār-şinīde şahs imiş. Müşkil üç oldı zīnetde. Bu gazel mezbûrın ihtirāᶜıdır:

Nazmihī:

Yandı dil cānile ciğer müşkil oldı
Kaldım gam-ı hicriyle sefer müşkil oldı.

Ve bu kıtᶜa dahī ānındır:

Ve Lehû:

Bāğ arasında görüb dildārı
Kulunum didim eyā serv-i revān.

Serv-i serkeş gibi dik geldi hemān
Bīd-veş cān u ten oldı lerzān

Sīm ü zer bezlin idüb yalvarıcak
Kodı serkeşliği ve yatdı yamān.

ᶜÖmerī: ᶜAbdu'l-Kerīm oğlıdır. Husûsā ᶜAbdullāh ᶜadd olunan zümredendir. Rûm-ili kadılarındandır. Tabᶜ-ı nāzik-ārā birle gazel dimeğe rāğıb kimesne imiş.

Nazmihī:

Katī bağırlu tāş-ı kabāsın sen
Sevmezem ki, gönül yayasın sen.

Diğer:

Dilîr ki, uyhuya vara gelmez gözüme hᵛâb
Öpsem doya mı diyû çeker cânım ıztırâb.

Nesr: Bundan mâ-ᶜadâ rûzgâr-ı[1] rûzgârın ahvâl-i nâ-hemvârını beyânda bu ebyât ânun letâfet-i zihnini isbât makûlesidir. Hakk budur ki, hûb nazm eylemişdir.

Ve Lehû:

Nâ-ehl oldı şimdi zamân u zemîn dahî
Dâhî bî-zevkın oldı câm-ı mey ü nâzenîn dahî.

Hiç âferîde ehle nazar eylemez dirîğ
İhsân dükendi kalmadı bir âferîn dahî.

Kimse çerâğ uyarmağı yâd itmez oldı hîç
Mihrin zamân kim ide gibi çarh-ı berîn dahî.

Her giz zamâne kimse bitürmediğin görüb
Korkarım budur ki sebze bitürmez zemîn dahî

Gamm-ı gussa defᶜine kerem-i Hakk'a dayanur
ᶜÖmerî mey iç eğerçi ki itdin yemîn dahî.

ᶜAndelîbî: Şehzâde Sultân Mahmûd mâdihlerindendir. Bülbüle taklîd idüb nağamât-ı şatarâtına binâen Bülbül dinilmiş. İsmi Hasan'dır. ᶜÂkıbet hüsn-i sadâdan gayrı her bir hâme-i nazm-edâ dahî ızhâr idüb iltifâtına karîn kılınmış.

---

[1]) (b) nüshasında yok.

Min Nazmihî:

Hob söyler haddine serv-i semen budur diyen
Râst ider kaddine bir serv-i dil-cûdur diyen.

Diğer:

Gördüm ol gül-ᶜizârı bir bâd-pâye binmiş
Gûyâ ki, berg-i güldür bâd-ı sabâya binmiş.

Nesr: Ekâbirden birine mülâzemet idüb, taleb-i ahz ü celîle sedd-i bâb itdiklerinde bu matlaᶜ dahî mezbûrındır: (b241)

Ve Lehû:

Eline zer alub varsan efendi gel buyur dirler
Tehî-dest olsan ammâ ki, efendi uyur dirler.

ᶜAhdî: Edirne'lidir. Burdur'da ahkâm kâtiblerinden, husûsâ nazm u eşᶜâr râğıblarından idi. Bu matlaᶜ ânundur:

Matlaᶜ:

Kande varsam sâye-i ser-bülendim vâr iken
Kime kul olam senin gibi efendim vâr iken.

Firdevsî: Bursevî'dir. ᶜAsrında tevârîh karışdırmış ve bir mikdâr nazm u nesri şîr-i sükker-vâr alışdırmış, hattâ baᶜzı akrânı ile semend-i tabîᶜatı meydân-ı imtihâna çıkarub yarışdırmış **(215b)** kimse imiş. Menkûldür ki, Sultân Bâyezîd Hâm emriyle Süleymân-nâme'yi nazm u nesr üzre üçyüz altmış cild kitâb itmiş ve zuᶜmınca ekser-i ᶜulûmı mustalahâtı ile edâ idüb cüll-i himmet-i bî-hisâb itmiş. Mezbûrın nezâket-i tabᶜı üçyüz altmış kitâbdan maᶜlûmdur ki, "**el-**

ᶜ**İlmu noktatün kesserehe'l-cāhilûn**" kelāmına mā-sadak düşmüş. Kütüb-i tevārīhde birer faslile edā olunan kıssai kelimāt-ı müzahrefesiyle iksār idüb okunmakdan veyahud yazmakdan alıkomuş. "**Ke-meseli'l-himāri yahmilü esfārā**"[1] mantûkuna kendüyi mazhar düşürmüş. Garābet bundadır ki, ısgāya kābil bir kıtᶜası dahī yokdur. Cihāt-ı sitti tamāmen tetebbuᶜ kılsalar bir rubāᶜisine dest-res bolmuş kimesne bulunması maᶜlûm değildir. Vaktā ki, Pādişāh-ı mesfûr tazyīᶜ-ı evkātle ol üçyüz altmış cildi nazar-ı iltifātla manzûra bürünmüş iclā-i bedīhiyyātdan olan haşviyyātını giderüb seksen cilde intihāb ve mā-ᶜadāsını ilkā-i āteş itdükde monlā-yi pür-gûy ke-ennehû incinmiş, Hakīm Firdevsī'ye taklīden birkaç nā-sezā ebyāt söyleyib diyār-ı ᶜAcem'e gitmiş. Hālā ki, mücelledātı musannıf nüshasında bile kalmamış. Sonra Didüği ebyātını hiç bir kātib-i serīᶜu'l-kalem ve bedīu'r-rakam yazmağa tenezzül kılmamış. Bu tarīkla "**Nesyen mensiyyā**"[2] kalmış. Bi'l-āhare "Bu ebyāt ol Süleymān-nāme'dendür" diyû Monlā Lütfī īrād ü isbāt itmişdir:

Min Nazmihī:

Gel ey vāᶜiz işit sözün hakīmin
Eğer ki vār ise tabᶜ-ı selīmin.

Dilersen vazᶜ idesin bir ᶜimāret
Eğer köy ü ger şehr u vilāyet.

Gerek seyr eylesen yer yüzünde
Yüriyesin yücesinde düzünde.

---

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, LXII (Cumuᶜa), 5.
[2]) Kurᵓân-ı Kerîm, XIX (Meryem), 23.

Bulasın bir yeri kim ola ᶜālī
Şimālinden yana ola cibāli

Açık ola velī Garbī-hevāsı
Öni sahrā ve tāğ ola verāsı

Eykende sovuk olmaya şitāsı
Pek ıssı olmaya yazın hevāsı

Bu resme yerde yapsan menzil ü dār
Kapusın şarka ola didi miᶜmār

Nesr: Derd-mend Firdevsī-i Tûsī'nin rûhı mezbûr ile iştirāk-i mahlasdan āzorde ve bunun eşᶜārı okunan vilāyetden esen yil tokundukca mezārının kiyāhı bile pejmürde iken tekrār bir taklīd dahī hicv semtindeki tereddüdinden peydā olmuşdur. Bu kerre hakīm-i zī-şānın rûhı hayā bulmakdan bile meᵓyûs idüği hüveydā olmuşdur. Nolaydı her şāᶜir liyākatine göre mahlas ihtiyār ideydi. Bu bābda Sultānu'ş-Şuᶜarā fermānına muhālefet cāiz olmayub, taᶜyīn-i mahlas-ı ehass anlardan ruhsatla zuhûra geleydi.

Figānī: Karamānī Şehzāde Sultān ᶜAbdullāh mādihlerindendir. Bu dahī İskender-nāme nazmını ihtiyār itmiş. Hālā ki, kendüyi āzorde-hāl itdükden gayrı eşᶜārını bile dil-āzār itmiş. Bu matlaᶜ ānındır:

Nazmihī:

Yeşim rûhların çeşm turdı (b241) *nice ᶜizzetle*
Yolında sāil olmuşdur yürürler şimdi devletle.

Kādirī: Edirne'lidir. Müderris zümresinden iken şi^cre heves idüb, ısgāya kābil sözler söylemişdir. Hattā Sultān Bāyezīd'e nazmile bu makûle ^carz-ı hāl eylemişdir:

Min Nazmihī:

Ey Şehinşāh ki, āsitānında
Cümle-i müşkilāt olur münhal

^cAdl ü dādın ihāta itmişdir
Rub^c-ı meskûnı ey Şāh-ı A^cdel:

Ne vardır ki, devr-i ^cadlinde
İde mazlûm zālimle cedel.

Māni^c-i vasl şem^c olub mikrāz
Per-i pervneye irgöre halel.

Bu ebyāt dahī ānın vāridātındandır:

Beyt:

Leylā gibi çemende konub gül otāğla
Mecnûn yüreği gibi yanar lāle tāğla

Hengāme-gīr olsa sürāhī ^caceb değil
Kim nice pehlevānı **(216a)** *basar bir ayāğla.*

Dil-i tıflı görün ki, düşüb bahr-i eşkime
Öğrendi suda yüzmeği iki kabāğla

Pervâneler nemed giyüb envār-ı hüsnini
Dervīşler gibi tolanurlar çerāğla.

Köyünde Kādirī-i rakīble deyr gören
Bülbül çemende hem-nefes olur mı zāğla.

Kandī: Sirozī'dir. Cen Sultān şā^cirlerindendir. Kannād olmağla bu mahlası ihtiyār itmişdir. Nazma kādirlerden idi.

Min Nazmihī:

Çün dolaşdın zülfine ey dil perīşān ol yüri
Kara bahtım vār imiş ney gibi nālān ol yüri

Bu matla^c dahī ānındır:

Ve Lehû:

Kande kandım ey sanem cülāb-ı la^clin kandine
Kim banā Kandī diyû bühtān idersin her nefes.

Kātibī: Bursevī'dir. Pür-gûy olmağın şümāra kābil değil kasāyid ü eş^cārı vardır. Bu matla^c-ı meşhûr ānındır:

Nazmihī:

Yine ey cām-ı musaffā seni gördük silme
Meclisin revnakısın dünyede art eksilme.

Kebīrī: Rûm-ili'ndendir. Zelzele-i kübrāda fevt olmuşdur. Bu gazel, zāde-i tab^c-ı hāssıdır:

Nazmihī:

Ey göz demidir eşk-i firākıyla tolundı
Ağyār bugün yārile bāzārı tolandı.

Hışmile yine cevr ü cefā tīğı bölündi
Ey dil sana mı yā bana mı ānı bilendi.

Mezbûr Kebīrī, nevᶜan kibr u ᶜucbe mübtelā olub, muᶜāsırlarını göze göstermez, anlar da kendüyi şāᶜir hisābına saymazdı. Bināen ᶜalā zālik Kātib Şevkī bu kıtᶜayı dimişdir ve kendüsine yazub göndermişdir:

Kıtᶜa-i Kebīrī:

Şiᶜr-gûler arasında hemīn taᶜdād içinde sıfra benzer
Tezāyüddurur aᶜdāda hisāba saymaz ānı hāsib-i defter.

Mestī: Edirne'lidir. Hayli merdum-ı ᶜayyāş, sāhib-cemāl ve mestāne gözleri, sāhib-i yāl ü bāl olmağın bir nev-civān-ı pür-gonca vü dilāl olmağın merhûm Necātī Beğ taᶜalluk itmişdi. Niçe taᶜalluki Leylā'ya ᶜarz-ı mihr iden Mecnûn gibi taᶜaşşuk itmişdi. Menkûldür ki, ᶜuşşākından biri mahdûm-ı mezbûrın āsitānesi hizmetinde sābit-kadem olmağı recā ider. "Elbette bu Sultān-ı melek-hüsne tavāşī nāmına gayr-i nāşī bir bende lāzımdır" diyû ālet-i vücûdını keser. Yaᶜnī ki, kendüyi töhmete mahmûl olan kazıyyeden munfasıl ider. Tā ki, merāmına vāsıl olur. ᶜÖmri āhir olunca āsitānesi hizmetinde sebāt u bakā kılur. Ve bu şiᶜr-i āb-dār mestī didikleri civānındır:

Nazm-ı Dil-ārām:

Benim Sürāhī gibi şāh-ı tāc-dārım yok
Kuluyum ayağın öpmeye iktidārım yok.

Mey-i Elest sunuldı elüme rûz-ı ezel
İçelden ol meyi mestem dahī humārım yok.

Münīrī: Amāsiyye'lidir. Şehzāde Sultān Ahmed vasıflarında ve bezm-i hāssına mahrem olan kurbī ᶜāriflerinden idi. Bu matlaᶜ ānındır:

Nazmihī: (b242)

Öğdi cevāhirini su gibi çeşm-i eşk-bār
Gül-zār-ı gûyına getürince iki pınar.

Mihrī: Amāsiyye'dendir. Bikr-i fikri gibi mümtāz ve şevher-i tabᶜına karīn zāhiru'l-iᶜcāz bir hātûn-ı ᶜışk-bāz idi. Merhûm Sultān Ahmed'in meclisine dāhil ve muᶜāsırları olan şuᶜarā ile letāyife māil, hattā İskender nām civān-ı sīm-endāmla ser-vakt tühemine vāsıl bir nāzenīn-i bī-muᶜādil iken dāmen-i ᶜiffetine dest-i bī-gāne fursat bulmadı ve pīrāhen-i ᶜismetine ᶜuşşāk-ı müştāk-ı ferzāneden kimse vāsıl olmadı. Hattā ki bir gün bedīhe dimişdir.

Nazmihī Ārām-ı Cān:

Niçe İskender-i laᶜlim zülāli
Suya iletdi ve susuz getürdi .

beytini inşād eylemişdir. Muhassal-ı kelām, zen-i dehr-i firībine aldanmayub dünyāya merdānelikle geldi ve gitdi. Zülāl-i visālinden ne kimse behre-mend oldı, ne bezm-i ülfeti ser-vaktine yetdi. Bu matlaᶜı Necātī'ye nezāyirindendir:

Ve Lehû:

Āteş-i gamda kebāb oldı ciğer döne döne
Göklere çıkdı dühānınmla şerer döne döne

Dil-i derûnımda tutuşdı yine bir şemᶜ gibi
Ten-i hayālinle fener oldı **(216b)** *yanar döne döne*

Vuslat-ı laᶜline irişmeğe cān cānbazı
Resīmān-ı ser-i zülfinden iner döne döne.

Necātī Beğ: Şuᶜarānın pīr-i pīş-kademi ve büleğānın mīr-i bī-nazīr-i muhteremi, mesel-gûyların ser-āmed-i nām-dārı, fusahā zümresinin şehriyār-ı muhtārı, nādire-i kurûn u aᶜsār ve uᶜcûbe-i dühûr u emsār, bir şāᶜir-i büzürg-vār idi.

Eğer edāsı hem-vār olaydı, "Hāfız-ı Rûm'dur" dinilse, cāiz idi. Eşᶜār-ı belāğat-nümāsı yek-dest bulunaydı, "Hüsrev-i Merzubûm'dur" dinilmek bāriz idi.

Şehr-i Edirne'den Sāyilī nām bir şāᶜirin kulıdır ve nāmı ᶜİsā'dır Latīfī kavlince. Ammā ki, Mevlānā ᶜÂşık tahkīkınca şehr-i mezbûrdan bir pīre-zenin "**Kurretü ᶜaynin lī ve lek**"[1] hitābı ile perverde kılduğı oğulluğıdır. Tahsīl-i maᶜārifle neşv ü nemā buldukdan sonra tekmīl-i maᶜrifete heves itmiş ve tekmīl-i kitābete dahī bezl-i ᶜömr ü nefes itmiş, vaktā ki, Sultān Bāyezīd Hān şehzādelerinden ᶜAbdullāh Hān mīr-livā-yı Karamān olmuş, Dīvān Kitābeti nāmı ile Necātī, ᶜabd-i mükātebi olub, bile gitmiş. Hikmet Hodā'nındır, merhûm şehzāde riyāz-ı cevānibde[2] berûmend olmaz, Necātī merhûm dahī keşākeş-i ālām-ı fākadan kurtulmaz. ᶜÂkıbet erbāb-ı himmet olan ahāli-i devletin kimi mürebbī ve kimi meyāncı olur, müceddeden sancaka çıkan Sultān Mahmûd nām şehzādeye nişāncı olur. Hattā merhûm Müeyyed-Zāde, mezbûrın terbiyetine bezl-i makdûr eyler. Noyīn-i Cem-kadr dahī riᶜāyetine taᶜahhüd ile lütf-i mevfûr eyler.

---

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, XXVIII (Kasas), 9.
[2]) (b) nüshasında "hᵛābında" şeklindedir.

Li-Münşiihī:

Şāh Mahmûd-ı Gaznevī'ye bedel
Sadr-ı ikbāle geçdi Şāh Mahmûd

Vasfın idüb Necātī nezm iderek
Oldı Firdevsī yirine mevcûd.

Nesr: el-Kıssa, giderek Noyīn-i zī-şāna musāhib olur. Hattā münāzara-i Gül ü Hüsrev nām kitābı nazm itmesine emr-i şerīfi sudûr bulur. Mezbûr dahī semᶜan ve tāᶜaten diyû iştigāl itmiş. İtmāmı müyesser olmadın Şāh Mahmûd dahī sarāy-ı āhirete gitmiş. Necātī-i merhûm, ālām-ı firākla evvelkiden ziyāde mağmûm olmuş, ne ol kitābı itmāma saᶜy itmiş ve ne ihtitāmı taᶜayyün bulmuş. Bu ebyāt, ol manzûmesindendir ki, hayli hoş-āyendedir:

Der-Vasf-ı Tīr u Kemān:

Kirişini bir gezin ötdürse yāy
Atıla panbuk gibi niçe alāy

Yāy göründükce süner oldı ok
(b242)*Cāna ecel gibi sunar oldı ok*

Ok çekilür tırnağa denlü tolar
Hayli ulaşdırmağa tırnak çalar

Değdi kiriş itdi sadā-yı hazīn
Pek çekene uz atana āferīn.

Nesr: Mevlānā ᶜÂşık kavlince bu kitāb-ı manzûm, Leylā vü Mecnûn nāmına tamāmen merkûm oldukdan gayrı sābıku'z-zikr şehzāde-i merhûm Karamānī ile, Hüccetü'l-İslām İmām-ı Gazzālī'nin

Kimyā-yı Sa[c]ādet'ini ve muhāzarāt-ı müdevvenātdan Cāmi[c]u'l-Hikāyāt mücelledātını, min ciheti'l-itmām, te[ɔ]līf-i bāhiru'l-ihtitām itmişdir. Nihāyet [c]Ankā gibi mevcûdü'l-ism ve müna[c]dimü'r-resm olmağın, nā-bûd olub gitmişdir. Hālā ki, ikisine de mübāşeret itmişdir ve ol iki eserin her biri niçe yıllar iştigāl iktizā itmekle ve merhûm Necātī'nin fezāil-i zātiyyesi ol makûle genc-i şāyegān feth idecek nisāb haddine yetişmemekle kümeyt-i hāmesi tevaggul tarīkına bile gitmemişdir. Bā[c]is budur ki, "Ol āsārın bir faslına vāsıl olmuş kimse yokdur. Belki hayālāt-ı zevi'l-iyābdır"[1] diyû feth-i bābına dest-res bolmuşı hod ma[c]dûd olsa dahī çokdur. [c]Ale'l-husûs Sehī Beğ merhûm ki, [c]ömr-i vārī gibi Necātī Beğ hizmetinden ayrılmazdı. Bir nefes meclisinden cüdā olmağı eyyām-ı [c]ömrinden saymazdı. Yine ol iki kitābı **(217a)** vechin mine'l-vücûh yād itmemişdir. Ancak münāzara-i Gül-i Hüsrev'i yazmışdır. Ânı dahī "Leylā vü Mecnûn idi" diyû tetebbu[c]la galat semtine gitmemişdir. Vaktā ki, Şehzāde-i pür-cûd merhûm Sultān Mahmûd vefāt eylemiş[2], iki āsitāneden ayrıldıkdan sonra birine dahī intisāba hicāb idüb [c]uzlet ü inzivāya rağbeti isbāt itmiş, hattā mezīd-i [c]ināyet-i Şehriyārī'den ma[c]āşına bol bol vefā ve erbāb-ı devlet [c]atāyāsından kemāl-i istiğnāyile istīfā itmeğiçün ayda bin akçe ta[c]yīn olunmuş, ucuzluk zamāna rāst gelmeğin kaht u gılā-yı sīm ü dīnārdan hātırı meksûr bir taraf bulunmuş. Âhir-i [c]ömrine-dek sābıku'z-zikr Sehī Beğ ve vārise-i vāhidesini tezvīc itdüği [c]umdetü'l-müderrisīn Ümmü Veled-Zāde'si [c]Abdü'l-[c]Azīz nām dāmād gibi gam-h[v]ār-ı nā-şādı ve hem-civārlarından Nakkāş Bayrām nām nedīm-i

[1]) (b) nüshasında "zevi'l-erbâbdır" şeklindedir.
[2]) (b) nüshasındn. Asıl nüshada bu kelime yoktur.

ülfet-nihādı ile geçinmiş. Ne mu[c]ammer olmuş, ne evlād devletinden behre-dār olmuş ve ne evlād-ı duhter-i bülend-ahterinin ebnā-yı kirāmı ru[ɔ]yetinden kesb-i nûr kılmış.

Ahyānen berāy-ı hātır içün gönli seyr u sülûk istese, merhûm Müeyyed-Zāde hizmetine gidermiş. Sermāye-i tereddüdi anların teveddüdine tahsīs idermiş. Bu hālile sene-i erba[c]a-[c]aşer ve tis[c]a-mie (914/508) hudûdında tûfān-ı beliyyāt-ı [c]ālemden necāt bulmuş. Sefīne-i pür-sekīne-i tābûtı bahru'l-[c]urafā-i [c]ummān-ı ehl-i safā ve Şeyh Ebu'l-Vefā mahallesinin sāhilinde ikāmet lengerini bırāğub anda defn olunmuş. Hattā mezbûr Sehī Beğ "Gitdi Necātī hāy" tārīhini dimiş ve merkadini yapdırub seng-i mezārına yazmış. Ma[c]a-zālik merhûmın vāridātından,

Nazmihī:

Bir seng-i dil-firākına ölen Necātī'nin
Billāh mermerile yapasız mezārını.

Nesr: beytini dahī kazdırmış. Hattā nān ü nemeke bināen ol bināyile merhûmın rûh-ı latīfini ihyā kılmışdır. -**Nevvera'llāhu Madca[c]ah**-. Eğerçi ki, Mevlānā İdrīs Heşt Behişt nām tevārīh-i Âl-i [c]Osmān olan kitābında merhûmı Hüsrev-i Rûm diyû merkûm itmişdir. Ol [c]asra-dek gelüb geçen (b243) Rûm şā[c]irlerine kıyāsla vasf itdi ise hakk budur ki, muhassenāt-ı medāyihini mektûm itmişdir. Zīrā ki, büleğā-yı [c]Acemī'ye şümûli maksûd olması muhāldir. Fusahā-yı Rûm'dan zuhûr idecek ahlāfı kasdi ise mānend-i hayāldir ve bu teşbīh min vechin münāsib ve vecīhdir. Yohsa Hüsrev-i Dehlevī'nin sāhib-i Hamse'liği ve sāir fezāili fikr olıcak Monlā İdrīs'in temsīli min vechin

teşbîhîdir. Fe-ammâ şu^carâ-i büleğâ-i Rûm'dan ve şâgirdlerimiz nâmındaki pâkîze-gûy-i ma^clûmdan Mevlânâ Sâfî ki, mahallinde mezkûr olacakdır, fusahâ-yi ^cAcem'in meşâhîrine şu^carâ-i Rûm'ın rû-şinâsları teşbîh yüzinden didüği kıt^ca hakk budur ki, manzûme-i pesendîdedir. Ancak bu hakîr vasfındaki hüsn-i zannı medhûl-i efâzıl-ı nâ-güzîdedir.

Nazmihî:

Şâ^cir-i cihânda çokdur feyz-i Hodâ'ya mazhar
Anları zinde kılmış nehr-i hüner-i zülâli

Meşhûr-i ehl-i ^cirfân, ashâb-ı resm-i dîvân
Birkaç suhan-ver olmuş ser-edfter-i ahâlî

Rûm-ı ^cAcem'de kopmuş a^cyân-ı ehl-i nazmın
Eşrâfı, ya^cnî olmuş birbirinin misâli

Selmân anıldı, Ahmed H^vâce yazıldı Zâtî
Hüsrev'lenür Necâtî Hâfız'lanur Hayâlî

Nâzik edâlarından Şâhî sayıldı Bâkî
Her dilde kudretinden Câmî tutuldı ^cÂlî

Sâfî bu penç beytde yazıldı şeş cihetde
Altı güzîde zâtın evsâf-ı pür-kemâli.

Nesr: Ba^cde-mâ biz yine sadr-ı kelâma gelelim, Merhûm Necâtî'nin ba^czı güzîde ebyâtını beyân idelim. Bir zamânda **(217b)** cümle dîvânını intihâba me^cmûr oldum. Kırkdan ziyâde ma^cmûr gazellerini buldum. Ol cümleden bu iki matla^c-ı garrâ penç ebyâtı ile matbû^c-ı ehl-i nühâ idüği müttefekun ^caleyh-i edâdır:

Nazmihî:

Dil kişverine zülf-i siyâhın belâ yeter
Yıkmağa ol vilâyeti bir ejdehâ yeter.

Diğer:

Bî-vakt geldi yâr eşiğine meh-i münîr
Şeb-revlik ânın işde getürdi yüzine kîr.

Nesr: Ve bu matla^cları dahî makbûl ve güzîdedir. Ya^cnî ki, sâir metâli^cinden ziyâdece pesendîdedir.

Diğer:

Nigârâ, tûtiyâ-yı hâk-i pâyin özge dârûdur
Çekilse sürmeden eksik değildir, göz terâzûdur.

Ve Lehû:

Hatt-ı ruh-i yâr ehl-i mahabbet ecelidir
Gâfil yürime aç gözini gün gicelidir.

Diğer:

Dilberde murâd ân ola, endâm değildir
Keyfiyet olur meyde, garaz câm değildir.

Ruhın gülzârına sünbül saçın saç kim nikâb olmaz
Kim ol şem^c-i şeb-ârâdır, âna zulmet hicâb olmaz.

Nesr: Hikmet Hodâ'nındır, bu gazelini görmedin zemîninde nevâdir şekli olmuş. Ya^cnî ki, bu hazretden dahî bu makûle müreddef ve mukaffâ bir gazel sudûr bulmuş, ma^ca-zâlik üç beyti bâ^cis-i

mağfiretimiz olacak zuhr-i tarīk-ı āhiret hisāb olunmuşdur. Bināen ᶜalā zālik īrādı münāsib görülmüşdür.

Li-Müellifihī:

ᶜİnāyet her kime yüz tutsa ᶜisyānı nikāb olmaz
Güneş toğdukda zīrā perde-i zulmet hicāb olmaz

Giceyle hᵛāb, gündüzle gaflet oldı bāᶜis-i hayret
Bize dünyānın inkārı gibi hāzır cevāb olmaz

Habībin sev dilersen mağfiret takrībin ey ᶜÂlī
Rakīb olmak gibi Mevlāᶜya rengīn intisāb olmaz.

Necmī: Cānik'dendir. ᶜİlm-i nücûmda kām-yāb, dānende-i rumûz-ı usturlāb bir hakīm-i fehīm-i maᶜrifet-meāb imiş. Bu matlaᶜ, hasb-i hāl idinüb dimiş:

Min Nazmihī:

Neler eyler kişiye tāliᶜ-i bed
Ahter-i saᶜd eylemezse meded.

Nesr: Ve bu dahī bir kassāb-civānī vasfından nazm itmiş:

Ve Lehû:

Bir gün bir dilber-i kassābın olam kulı kurbānı
Tenümi şerha şerha itse terk itmezem ānı

Terāzudan inen diler budur yā Rabbī sen sakla
Hased kurdundan ānı kim, olubdur Yûsuf-ı Sānī.(b243)

Niyāzī: Monlā Lütfī üç Niyāzī tercemesin yazub, "Biri Bursevī'dir. Yıldırım Hān mādihlerindendir ve biri Karamānī'dir ki,

Sultān Bāyezīd Şehzādeleri'nden Sultān ᶜAbdullāh vāsıfıdır" diyû yazmışdır. "Ve biri dahī Sirozī'dir. ᶜAsrımız şuᶜarāsındandır". Hālā ki, bu hakīr bir Niyāzī Dīvānı'nı gördüm ki, Necātī Dīvānı'ndan ziyāde idi ve dībācesinde,

Nazmihī:

Benim İlyās Niyāzī Gelibolı vatanım
ᶜAyn-ı bahr iki gözüm, keştī-i cāndır bedenim.

Ve bir kasīdesinin meyān beytinde,

Min Nazmihī:

Rûy-i dünyā kim bugün buldı cemāliyle kemāl
ᶜAdl-i Sultān Bāyezīd bin Muhammed Hān'dan.

dimişdir. İsmi İlyās olduğı ve tarīk-ı ᶜilme sālik-i müstaᶜiddān zümresinden idüği maᶜlûmdur. Bu takdīrce Karamānī bir Niyāzī dahī vār idüği gayr-ı mefhûmdur. Laᶜl ü āyīne-redīf kasīdeleri vardır ve meşhûr-ı āfāk olan,

Nazmihī:

Cefā-yi yāri mi, cevr-i nigārı mı diyeyim?
Firāk-ı dārı mı, terk-i diyārı mı diyeyim?

Yā tûl-i ᶜahd-i belā-yı baᶜīd rûzımı mı?
Yā mihnetiyle geçen rûzgārı mı diyeyim?

Rûhın gaminden ölüb lāle bitse sīnemde
Gelüb otāğla bekler mezārı mı diyeyim?

Ve şöhre-i āfāk olan,

Ve Lehû:

Vā-firkatā ki, kaldı bu hasret kıyāmete
Vā-hasretā ki, irmedim ol serv-kāmete.

Nesr: Bu matlaᶜ dahī ānındır. Muhassal bu hakīr kavlince bir Niyāzī-i Karamānī yokdur. Sultān ᶜAbdullāh ile vilāyet-i Karamān'a varması galat olunmuşdur.

Visālī: Aydın'lıdır. Edirne **(218a)** Sarāyı'nda hvāce olmuş, gördiği şiᶜre dehhāl, "Bu kāᶜide-i ᶜarûziyyeye uymaz" diyû kīl ü kāl itmesi, husûsā Necātī gazellerine dahli iltizām idüb, zuᶜmınca goft u gûy-i bī-meāl itmesi mukarrer imiş. Âna bināen kendü şiᶜrinin dahī selāseti inᶜidāmı günden azher imiş.

Nazmihī:

Gözlerimdir güzelim gözini cān ile seven
Göze göster gözini gözden ırāğ olma igen

Görmek olmaz iki gözüm gibi güzeli velī
Görmişem göz seni gördükde iki gözümi ben.

Vasfī: Sirozī'dir. Fe-ammā kuzātın bī-baht bī-rûzīdir. Gāyet zaᶜīfü'l-mizāc ü bīmār ve ikide birde rihleti şöhre-i dār u diyār olmağın "Öldi" diyû kādīlığını alurlar idi. Dirliğinden ayru düşmüş morde gibi huzûr u rāhatı gülzārını pejmürde kılurlardı. Hattā bir defᶜa dahī mansıbını almışlar, düşe dura Vezīr ᶜAlī Paşa'ya gelüb, bu kıtᶜa ile mukarrer itdirmiş:

Nazmihī:

Vasfī-i pīr u nā-tuvān içün
Öldi diyû rivāyet itmişler

Gālibā şermile huzûrında
Hayretinden kināyet itmişler

Gördiler günde bin kez öldiğini
Binde birin hikāyet itmişler.

Ve bu ebyāt dahī ānındır. Hakk budur ki, hob-edādır.

Ve Lehû:

Gönül belā okına kıldılar nişāne seni
Belā içün mi getürdi Hodā cihāne seni?

İki cihānda çü-cān bir olurmuş ey dilber
Ne cānile vireyin ben iki cihāne seni?

Bahāne ᶜaşkın idüb ben fakīre cevr itme
Ânın hakkı ki Şehā itdi bī-bahāne seni.

Hāşimī: Sādāt-ı Aᶜcām'dandır. Sultān Selīm Hān Şehzāde iken musāhiblerinden, pederi dahī ol āsitānenün cārûb-keşlerinden olmağla rāğıblarından iken Karışdırān sahrāsındaki savaşda fevt olmuşdur. Kendüşi niçe zamānlar muᶜammer olub, bu zemīnde vāfir nezāyir dinilmişdir. Evvelā mezbûr Hāşimī bulmuşdur.

Nazmihī:

Bezm-i mey eylemişem dün gice sultānlar ile
Niçe sultānlar (b244) *ile bī-ser ü sāmānlar ile*

Ne bana vasl müyesser ü ne hod sabr-ı habīb
Düşeyin şehrine şeydā olub efgānlar ile.

Nesr: Acemī'liğine göre kem dimemişdir. Husûsā ki, üstād yirine konılub niçe gümrāh kendüye peyrevlik itmişdir.

Hilālī: Burûsavī'dir. Bu matlaᶜının baᶜzı şuᶜarā peyrevidir ve mahlas cihetinden münāsebetle hod haylice nazm-ı maᶜnevīdir.

Nazmihī:

Gün germ olub igende hüsnini ᶜarz itmesün garaz
Nisbet yüzünle kevnde beyne's-semāi ve'l-arz.

Nesr: Bu dahī mansûr nām imāmın hicvinden bir kıtᶜasıdır:

Ve Lehû[1]:

Asacaksın cihānda ey Mansûr
Sana görmem imāmeti maᶜkûl

İsm-i mefᶜûl adın takındın çün
Cāiz olmaz imāmet-i mefᶜûl.

[1]) (b) nüshasında "Nazmihî" şeklindedir.

FASL DER SALTANAT-ı İSKENDER-i ZAMÂN VE SELİM-i SÜLEYMAN-NİŞÂN SÂHİB-KIRÂN-ı MEMÂLİK-SİTÂN SULTÂN SELİM HÂN BİN SULTÂN BÂYEZİD HÂN

-Nevvera'llāhu Madcaᶜahumā bān Dāru'l-Cinān-

Velādetleri sene-i hamse ve sebᶜīn ve semāni-mie(875/1470-71)'-de ve cülûs-i bā-saᶜādetleri semāne-ᶜaşer ve tisᶜa-mie Safer'inin yedinci gününde rûz-i Şenbeh(7 Safer 918/24 Nisan 1512 Cumartesi)'de vākiᶜ oldı ki, ol esnāda ᶜömr-i nāzenīnleri kır küçde bulundı. Ancak sekiz sene saltanat itdiler. Hādimü'l-Haremeyni'ş-Şerīfeyn taᶜrīfinin rütbesi, yaᶜnī ki Mısr u Şām u Haleb ve Haremeyn-i Şerifeyn hutbesi ki, hasretü'l-mülûk idüği mukarrer ve sāhib-kırānlık daᶜvāsın idenler bu saᶜādetin tahsīli ve nāmûs-ı devletin **(218b)** bu yüzden tekmīli recāsında bezl-i cān itdükleri günden azhar idüği mukarrer, bi-ᶜināyeti'llāhi'l-Meliki'l-Mennān, bu saᶜādet-i ᶜuzmā ile iᶜtilā-i ᶜizam-i şān anlara müyesser oldı. Kendüler sekiz yılda tahsīl itdikleri mühimmāt-ı saltanat seksen yılda sāirlere nasīb olmaduğı taᶜayyün buldı. Hattā bu mazmûnı riᶜāyeten Şeyhu'l-İslām ᶜumde-i enām-ı eyyām sultānü'l-ᶜulemā' fi'l-hāfikayn el-muᶜazzezü'l-mevsûfü'l-mahsûs bi-müfti's-sekaleyn Kemāl Paşa-Zāde Mevlānā Şemsüddīn Ahmed **Nevvera'llāhu Madcaᶜahû bi-envāri'ş-şerᶜi'l-Mahmûdiyyeti-'l-müeyyed** pādişāh-ı mesfûrın feth-nāmesinde bu makûle bir kıtᶜa ile nazm eylemişler ve cüll-i himmetlerine muᶜammer olmaduklarına her vechile ızhār-ı teessüf itmişler:

Min Nazmihī:

Çok iş itmişdi az ᶜömri içre
Sāyesi olmışidi ᶜālem-gīr

Şems-i ᶜasridi ᶜasrda şemsin
Zılli memdûd olur zamānı kasīr

Ve yine mersiye şeklinde bir tercīᶜ-i bendleri varidi ki, ser-bendi:

Hayf Sultān Selīm'e yüzbin hayf
Hem kalem ağlasun āna hem seyf

Nesr: düşmüşdür. el-Hakk, ilhām-ı Rabbānī ile nazma gelüb, te'sīrāt-ı garībesi āteşinden sükkān-ı rûy-i zemīn, belki Mele-i Aᶜlā'-daki Kerrûbiyûn bile yanub tutuşmuşlardur. Ve bi'l-cümle pādişāh-ı mağfûrun hûnīlikden gayrı yerine sulhan medhal bulamazlardı. Hālā ki eyālet-i siyāsetle tev'emān idüğini ve mezbûr katline teşmīr itdüği kimseler ekseriyā nüfûs-i zāyiᶜa makûlesi olub, katle istihkāk ve liyākati zāhir oldığını bilemezler.

Fī-nefsi'l-emr:

Mısraᶜihī:

Karīb-i sûzān-āteş sûzān buved

Nesr: fahvāsınca "Saᶜādet-i takarrubla mukarreb olanların katline teveccühleri mukarrer olsa, Pīrī Paşa-yi Karamānī, bunca zaman makām-ı vezāretde sābit-kadem olmazdı ve ol makûle gadûb pādişāhın tabᶜ-ı şerīfine muhālif kavlen ve fiᶜlen ᶜömrinde bir vazᶜ

sādır olmadı" dimenin sıhhati taayyün bulmazdı. Zira beşerden hatā ᶜaceb değildir. (b245) Husûsan ki, nevᶜan huşûnet-i tabᶜa mübtelā olmasına ve harem-i hāssında hāsıl olmayub, hidemāt-ı ᶜāliyesine sonradan takarrub bula. Bu takdirce elbette bir nā-sezā vazᶜı mürtekib olması müstağreb değildir. Lākin pādişāh-ı mesfûrin kadir-şināsığından, husûsā Tāc-Zāde Caᶜfer Beğ merhûmı katl idüb, baᶜdehû niçe zamanlar ızhār-ı teessüf-i bī-intihāsından ehlek-i ᶜadīli olmaduğını bilüb, andan sonra bir ānın gibi vücud bulmadığını idrāk idüb, musāhiblerinden hilāf-ı muktezāları baᶜzı efᶜālde sādır oldı ise iğmāz-ı ᶜayn buyurmuşlardır ve ol makûle ᶜazīzü'l-vücûd ᶜākılin katlini ve ānın yerine olur olmaz gāfilin nasbını, şān-ı şerīfine mûcib-i şeyn u ᶜār bilmişlerdir. Zīrā ki, dīvān-ı şerīflerini serā-pā gördüm ve hüsn ü nazm ve lütf-i ifādede ki, mahāret-i kāmilelerini maᶜlûm idindim. Ânun gibi pādişāh-ı nükte-dān ve şehriyār-ı cevāhir-nişāndan sāhib-i maᶜārif hakkında riᶜāyet ü iltifātdan gayrı, hāşā ki, nesne sudûr ideydi? Ve her ne denlü gazûb u hûnī ise de cühelādan gürûh gürûh vācibü'l-katller tururken, fezāyil-i zātiyye ile karīn-i ᶜizzet ü şükûh olan erbāb-ı tabᶜın izālesi maᶜāzallāh ki, sudûr ideydi.

Li-Münşiihī

Pīleyi nār-ı fürûzān yakar ammā ey dil
Eylemez zerrece yākûtla elmasa zarar.

Hüner ashābı güherdir ānı zāyiᶜ kılmaz
Ehl olan eyler ānınçün niçe bin nāsa zarar.

Selātīn-i Âl-i ᶜOsmān'daki pādişāhlar da müşārun ileyhin ecdād-ı ᶜizāmında, Ebu'l-Feth Sultān Muhammed Gāzī, cümleden

mevsûfdur. Bu delîl ile ki, İstanbul fethine müte^callik **(219a)** olan hadîs-i şerîfinde ^cizâm-ı şânı "**Ni^cme'l-emîr**"'le ma^crûfdur. Ammâ anlardan sonra gelen pâdişâhlardan sâhib-kırânlık nâmı, Sultân Selîm Hân'a mahsûsdur. Nitekim "**Müeyyed min ^cindillâh**" olmaları, fütûhât u âsârlarıyla mansûsdur. Bundan mâ-^cadâ, cedd-i büzürgvârı Sultân-ı Enbiyâ lisânından mevsûf olduğı gibi zât-ı şerîf-i nâm-dârları, burhân-ı evliyâ İmâm ^cAli-yi Murtazâ lisânı ile memdûh u ma^crûfdur. ^cİlm-i cifirde "**Lâ-büdde min Selîmi Âli ^cOsmân yemlikü'r-Rûm ve'l-^cAcem sümme yemlikü Cezîrete'l-^cArab**" lafz-ı dürer-bârı ile, tehniyet-i feth-i Mısr u Kâhire ile celâdet ü iktidârı gün gibi mekşûfdur. Eğerçi ki, ba^czı zâhir-bînler Pâdişâh-ı mesfûrın Karışdıran sahrâsında rû-gerdânlığı firâr ihtimâli ile ortalığa karışdırub "**Müeyyed min ^cindillâh**" olmasına mâni^c tutarlar. Hâlâ ki, vücûh-i kesîre ile galat idüb, sadedden taşra giderler. Bu delille ki:

Evvelâ: "Müeyyed min ^cindillâh" rütbesi düşman leşkeriyle ceng esnâsında olur. Bir ferzend-i sa^cîd, vâlid-i mâcidi ziyâretine gelmekde, ol ya^cnî niçe tahakkuk bulur?

Sâniyâ: O mevhibe-i İlâhiyye pâdişâhlık erîkesine cülûsından sonra mu^cteberdir. Firârları sâbit de olsa, emâretleri hâlinde olmağla ta^crîfin tasarrufına zarar virmedüği azherdir.

Sâlisâ: Ol zamânda da^cvâ-yı saltanat husûmetiyle geldikleri takdîrce rû-gerdânlıkları cengden evvel olmağla der-^cakab yine der-i devlete gelüb kendülerden müsinn ve zî-kudret vüzerâ teshîriyle

mukayyed (b245) şehzâdelerde cem^ciyyet mevcûd iken, maksûdına zafer bulmağla ol ihtimâlât bi'l-külliyye meslûbdur.

Li-Müellifihî

Musahhar oldı âna milket-i ^cArab u ^cAcem
Sekiz yıl içre bu denlü hünerleri itdi ol Şâh.

Bir ol kadar dâhi olsa zamân-ı ^cömri eğer
Basît-ı arzı tamâmen kılurdı zabt sipâh.

Atardı fethi kemendini kulle-i Kâf'a
Olurdı tîğı şu^câ^cında dîv u der gümrâh

On altı yılda idübdür Sikender-i Rûmî
Cümle yer yüzini ^caskerine cevelân-gâh

Velî ol şâh-ı memâlik-sitân-ı ^câlem-gîr
Kapûsın selâtîn-i rûzgâra penâh

Sekiz yıl içre alurdı on altı yıl kâmın
Sunaydı sâğar-ı âb-ı hayâtı âna İlâh

Dıraht-ı devleti geç bitdi lîk tiz yitdi
Cihânı kaplamadın gitdi hayf ol Zıllullâh.

Nesr: Pâdişâh-ı muşârun ileyhin ümmet-i Muhammed'e iki hizmeti sebk itmişdir. Her biri bâ^cis-i ma^crifet-i Yezdân idüğinde şübhe yokdur.

Evvelâ: Vâlid-i büzürgvârı Sultân Bâyezîd Hân'ın hilkat-i şerîflerindeki sebât ve sükûn-ı ^canâsırın cüz^o-i gâlibini hâke makrûn itmekle hareketden kalduğı ve gün günden Şâh İsmâ^cîl-i Erdebîlî Ehl-i Sünnet ve Cemâ^cat memâlikine müstevlî olub kılıç çalduğı dahî tursa,

rûy-i zemînin teshîrine cüll-i himmet kılduğı ve Sultān Selîm Hān gibi sāhib-kırān-ı ᶜasr elinden tabanca yemesi memālik-i etrāf pādişāhlarının hānumānlarına sular koyduğı husûsın defᶜidir.

İkinci: Ol makûle sāhib-i hurûc ki, daᶜvā-yı şeref-i siyādet ide ve ırk ve nesebi māderi tarafından Emîr Hasan-ı Tavîl ve āna ferzend ü halef-i cemîl Sultān Yaᶜkûb-ı Celîl hānedānına nisbet, hem şāhlık ve hem mürşid-i gümrāhlık semtinden hezār hezār evbāşa hüsn virüb idlāl ve baş baş müfsidleri sāye-i rāyetinde ᶜibādı pā-māl idinüb, serkeşlik üzre iken bî-havf u tereddüd üstüne varub zarar ve şurûrını ahālli-i İslām'dan menᶜ-i pür-defᶜidir ki, ol makûle hasm-ı kavînin defᶜi kırk yıl kāmil tedārik isterdi ve ol zümre mā-beyninde **(219b)** kibār u sığār ve kāffe-i aᶜyān-ı büzürgvār -**ᶜiyāzen billāh**- ne cefālar çekdi. Kanı dökülmeyüb sağ kurtulanlar dahî bîmār u zerāne kanlar yutaydı ve ᶜaskerine gāh saᶜādetle ve gāh kerāmetle ve gāh velāyetle iᶜtikād viren Hāricî'nin hānedān-ı devleti āteşgede-i gebrān gibi gitdikce kuvvet ve iştiᶜāl bulub söyündürmesi niçe rûzgār harb u kıtāl ve iştiğāl îcāb iderdi.

Li-Munşiihî

Böyle bir āteş-i furûzānı
Bî-nişān itdi tîğ-ı rahşānı

Kārgîr bir kemer kılub kılıcın
Seyl-i kahrın kesile mi tuğyānı?

Başdan ayağa gark-ı hûn oldı
Surh-ser haylinin dilîrānı

Çaldırub Çaldıran'da tabl u nefîr
Kûsının çarha çıkdı efgānı

Dahî ol sille-i zahmi sersemîdir
Ol cüyûşın lüyûş-ı bî-cānı

Çarhacılar elinde şuᶜle-i tîğ
Çarha koymuşidi çarh-ı gerdānı

Şeh Selîm olmayaydı İsmāᶜîl
Arturirdı nüzûr u kurbānı

Terkeş-i kahr-ı berîn ol ser-keş
Gördi sandukasında pinhānı

Kaçdı nahçîr-i zahm-horde-misāl
Baᶜdez-în çekdi pāye dāmānı

Terk idüb rezmi başladı bezme
Defᶜ-i gamm oldı derde dermānı

Tîğ-ı hûn-bārını gılāfa çeküb
Çekdi cām-ı şarāb-ı reyhānı

Müddet-i ᶜömri gerçi ᶜişretle
Kodı meydānı tutdı mey-dānı

Nesr: Ve bi'l-cümle Sultān Selîm'in menākıb-i latîfesine nihāyet yokdur. (b246) Ahlāk-ı kerîme-hısāli, maᶜārif ve kimāli gibi gāyet çokdur. Daha şehzādelikleri hālinde kendülere lala gönderilen ümerānın şānına nazar kılurlardı ve iniş ve binişden hālî bulduklarını, bir bahāne ile lā lā diyû redd iderlerdi. Cidden bî-maᶜrifet lala istihdāmına rıza göstermemişler idi.

Mısrā[c]

[c]Uluvv-i himmetidir böyle işlere bā[c]is

Taht-ı sa[c]ādet-i kübrāya cülûs buyurdukları gibi, şehzāde-i yektāları ki, dürr-i şehvār-ı bī-hemtā gibi, sadef-i zemīn ü zamānda, bir ferzend-i [c]izzet-mend-i milk-ārā idi, makarr-ı [c]izzetleri olan Kefe sāhilinden pāytaht-ı [c]aliyyeye da[c]vet buyurdılar ve kendüler mühimmāt-ı umûra mukayyed olub, turfa-i hılāfa zāhib olan birāderlerinin, ahsen-i tedārik ile ele gelmelerine re[ɔ]y-i cemīl üzre oldılar. İttifākan bir rûz-i sa[c]īdde vüzerā-i devlet-nüvīd ile dīvān-hāne-i humāyûnlarında goft u şinīd üzre iken nāgehān beşāret-resān deryā tarafından bir top atıldı ve bir berīd-i meserret-nüvīd, sabā gibi bāb-ı dīvāna yüz sürüb, şehzādeleri Sultān Süleymān'ın makdem-i mübāreki müjdesin getürdi. Fi'l-hāl ber-mûceb-i fermān-ı kazā-timsāl, vüzerā-i sāhib-cāh u celāl ve sipāh-ı [c]atebe-i [c]aliyye-i vācibü'l-iclāl gürûhā-gürûh arz u zīnet ü şükûhiyle semt-i istikbāle revān oldılar. Evvelā şehzāde-i kāmkārı sefīne-i sabā-reftārdan ta[c]zīmile bir bād-pā kadırgaya aldılar, sāniyen İstanbul hākine kadem basdıkları gibi süvār u piyāde ser-cümle bende vü āzāde semt-i semend-i şehriyārī takbīlinde āmāde olub, tevfīr u tevkīr ile menzilgāh-ı sidre-nazīrine vāsıl oldılar. İrtesi kānûn-ı [c]Osmānī üzre dīvān ve cem[c]iyyet-i erkān olub Noyīn-i nev-āyīn hazretlerini dest-bûs-i [c]izzet-me[ɔ]nûsa karīn ve şehriyār-ı [c]ālem-temkīn, nûr-i dīdeleri dīdāriyle mesrûr-ı hem-nişīn idüb, menzillü menzillerine çekildiler.

AMMÂ HİLYELERİ

Mu[c]tedilü'l-kāme, makbûlü'd-dahāme, ya[c]nī kadd-i mevzûnları ne kasīr ve ne tavīl ve mübārek bedenleri ne lāğar ve ne lahm ve şahmı kesīr, çehresi müdevver, sanki bedr olmuş ay gibi münevver, mukavves-ebrû, kavī-pāzû, yassı yağırlu **(220a)** sürāhī boyunlu, koç burunlı, hışm-ağīl bakışu, inci gibi mücellā ve beyaz dişlü, çatma ve siyah kaşlu, seblet-dār, ya[c]nī bıyıkları mehābetle āşikār, hüsneleri pāk-tıraş, ehl-i Cennet çehresi behresiyle sezāvār, sābāş, nāzik-tab[c] u zarīf, kelimātı melīh ve hüsn-i edāları şerīf, ceng-cûy, pür-hāş-hûy, libās-ı pīrvīnleri ekseriyā çār-kab ve tırāzı üstādāne nukûşla müzehheb, [c]imāmeleri dahī şāhāne, kendülere mahsûs tavr-ı yegāne ve hālā Selīmī ıtlāk olunan üslûb-ı bī-bahāne, nihāyet anların fazlası taylasān ve şimdiki hālde mücevvezeye sokulan dülbend ucı ol ucdan bir nişān, merhûm ve mağfûr, mezbûr peder-i nām-dārı ve cedd-i büzürvārı gibi, tāc giymediler ve mücevvezeye hod cidden cevāz göstermediler. Ba[c]zı musāhibleri hikmetini suāl itdükde "Eşrāfa mücevvezeleri ve esnāfa üsküfleri ve pādişāhlarına mülāzemetleri zamānına mahsûs kisvetleridir ki, mülûk şānını ta[c]zīmen ve kendülerin mertebelerini ta[c]yīnen giyerler. Hattā teşrīfen başları üzerinde yir iderler. (b246) Pes bizim mücevveze giymemiz anları tekrīmen ise yanlışdır. A[c]lādan ednāya ta[c]zīm hilāf-ı mu[c]tād olmağla ma[c]kûs bir işdir. Bu takdīrce selātīne lāyık ve ta[c]yīn-i rütbelerine muvāfık olan bir [c]imāme-i şerīfedir ki, neteki, tāc-ı kiyānī o [c]asr-ı kadīm pādişāhlarına muvāfık ve mahsûs dürr-i murassa[c] deyhem olması bu sırra münāsib latīfedir" diyû buyurmuşlar.

Mısrā[c]

[c]Uluvv-i himmetidir böyle işlere bā[c]is

Taht-ı sa[c]ādet-i kübrāya cülûs buyurdukları gibi, şehzāde-i yektāları ki, dürr-i şehvār-ı bī-hemtā gibi, sadef-i zemīn ü zamānda, bir ferzend-i [c]izzet-mend-i milk-ārā idi, makarr-ı [c]izzetleri olan Kefe sāhilinden pāytaht-ı [c]aliyyeye da[c]vet buyurdılar ve kendüler mühimmāt-ı umûra mukayyed olub, turfa-i hılāfa zāhib olan birāderlerinin, ahsen-i tedārik ile ele gelmelerine re[ɔ]y-i cemīl üzre oldılar. İttifākan bir rûz-i sa[c]īdde vüzerā-i devlet-nüvīd ile dīvān-hāne-i humāyûnlarında goft u şinīd üzre iken nāgehān beşāret-resān deryā tarafından bir top atıldı ve bir berīd-i meserret-nüvīd, sabā gibi bāb-ı dīvāna yüz sürüb, şehzādeleri Sultān Süleymān'ın makdem-i mübāreki müjdesin getürdi. Fi'l-hāl ber-mûceb-i fermān-ı kazā-timsāl, vüzerā-i sāhib-cāh u celāl ve sipāh-ı [c]atebe-i [c]aliyye-i vācibü'l-iclāl gürûhā-gürûh arz u zīnet ü şükûhiyle semt-i istikbāle revān oldılar. Evvelā şehzāde-i kāmkārı sefīne-i sabā-reftārdan ta[c]zīmile bir bād-pā kadırgaya aldılar, sāniyen İstanbul hākine kadem basdıkları gibi süvār u piyāde ser-cümle bende vü āzāde semt-i semend-i şehriyārī takbīlinde āmāde olub, tevfīr u tevkīr ile menzilgāh-ı sidre-nazīrine vāsıl oldılar. İrtesi kānûn-ı [c]Osmānī üzre dīvān ve cem[c]iyyet-i erkān olub Noyīn-i nev-āyīn hazretlerini dest-bûs-i [c]izzet-me[ɔ]nûsa karīn ve şehriyār-ı [c]ālem-temkīn, nûr-i dīdeleri dīdāriyle mesrûr-ı hem-nişīn idüb, menzillü menzillerine çekildiler.

AMMÂ HİLYELERİ

Mu[c]tedilü'l-kāme, makbûlü'd-dahāme, ya[c]nī kadd-i mevzûnları ne kasīr ve ne tavīl ve mübārek bedenleri ne lāğar ve ne lahm ve şahmı kesīr, çehresi müdevver, sanki bedr olmuş ay gibi münevver, mukavves-ebrû, kavī-pāzû, yassı yağırlu **(220a)** sürāhī boyunlu, koç burunlı, hışm-ağīl bakışu, inci gibi mücellā ve beyaz dişlü, çatma ve siyah kaşlu, seblet-dār, ya[c]nī bıyıkları mehābetle āşikār, hüsneleri pāk-tırāş, ehl-i Cennet çehresi behresiyle sezāvār, sābāş, nāzik-tab[c] u zarīf, kelimātı melīh ve hüsn-i edāları şerīf, ceng-cûy, pür-hāş-hûy, libās-ı pīrvīnleri ekseriyā çār-kab ve tırāzı üstādāne nukûşla müzehheb, [c]imāmeleri dahī şāhāne, kendülere mahsûs tavr-ı yegāne ve hālā Selīmī ıtlāk olunan üslûb-ı bī-bahāne, nihāyet anların fazlası taylasān ve şimdiki hālde mücevvezeye sokulan dülbend ucı ol ucdan bir nişān, merhûm ve mağfûr, mezbûr peder-i nām-dārı ve cedd-i büzürvārı gibi, tāc giymediler ve mücevvezeye hod cidden cevāz göstermediler. Ba[c]zı musāhibleri hikmetini suāl itdükde "Eşrāfa mücevvezeleri ve esnāfa üsküfleri ve pādişāhlarına mülāzemetleri zamānına mahsûs kisvetleridir ki, mülûk şānını ta[c]zīmen ve kendülerin mertebelerini ta[c]yīnen giyerler. Hattā teşrīfen başları üzerinde yir iderler. (b246) Pes bizim mücevveze giymemiz anları tekrīmen ise yanlışdır. A[c]lādan ednāya ta[c]zīm hilāf-ı mu[c]tād olmağla ma[c]kûs bir işdir. Bu takdīrce selātīne lāyık ve ta[c]yīn-i rütbelerine muvāfık olan bir [c]imāme-i şerīfedir ki, neteki, tāc-ı kiyānī o [c]asr-ı kadīm pādişāhlarına muvāfık ve mahsûs dürr-i murassa[c] deyhem olması bu sırra münāsib latīfedir" diyû buyurmuşlar.

Veled-i Reşīd ve Ferzend-i Sa^cīdleri, merhûm Sultān Süleymān Hān idi. Sadef-i ^cālemde bir gevher-i yektā ..te ki, cinān-ı mādere bir ferīde-i ^cālem-bahā idi, velādetleri sene-i tis^ca-mie (900/1494) re^csinde Trabzon'da vāki^c oldı. Ol pādişāh-ı ^cazīmu'ş-şāndan anlardan gayrı veled-i necīb vücûda gelmedi. Bu takdīrce hizmet-i hilāfet içün halk olundukları mukarrer oldı. Ve re^ɔs-i miede vücûda gelmeleri ^casākir-i İslām'a bir āyet-i kübrā olub, "**İnna'llāhe yeb^casü li-hāzihi'l-ümmeti bi-re^ɔsi külli mietin men yüceddidü lehā dīnehā**" hadīs-i şerīfinin mazmûnına mazhar-ı mutahhar idükleri tuyıldı ve bu delīl-i celīl-i nusret-sebīlin müceddeden takviyet-i dīn-i Muhammed kılub niçe futûhāta bā^cis olmaları taayyün buldı. Ma^ca-hāzā bī-münāza^ca vu kıtāl vāsıl-ı taht u tāc ve cāh u celāl olmaları ve vālid-i mācidlerine vāki^c olan ahvāl-i kıtāl ve izāle-i şehzādegāna müte^callik fetret ü ihtilāl ile hātırlarını mükedder bulmamaları Hazret-i Hālık'ın kendülere bir mevhibe-i ^cazīmesidir. Ve peder-i bülend-ahteri çekdüği metā^cib mukābelesinde mağfûr buyrulması Sāni^c-ı Cihān-Āferīn'in bir ^catıyye-i kübrāsıdır.

Der Ahvāl-i Birāderān ve İntikāl-i Şehzādegān ez-Ebnā-i Kirām-ı Sultān Bāyezīd Hān

Kendüler makarr-ı ^cizzet-mend-i saltanata cülûs buyurduklarında birāderleri Sultān Ahmed, vüzerādan ba^czıların da^cvetlerine bināen güzīde ^casker ile sebük-bār ber-vech-i isti^ccāl ü ılgār İstanbul'a nīm-menzil yakın ve nihāyet mā-beyninde cārī olan deryā tarībi ile nev^can dûterīn olan Maldepe'ye gelmişler idi ve defāyin-i künûz-ı memālike mālik olmak hātırasiyle anda konmuşlar idi. Çünki Sultān Selīm'in

tahta cülûsı ve ^casākir-i İslām'ın anlar tarafından olan fermān-ı ^cālī-şāna imtisāl-me^ɔnûsı mesmû^cları oldı. Bilā-tevakkuf u ārām çekilüb Karamān'a gitdi ve ol diyārda bulunan evbāşlardan leşker cem^c idüb, pādişāh-ı ^casrile mukābil olmak tedārükin itdi. Hālā ki, ^cusfûrın **(220b)** şehbāzile mukābelesi muhāl ve ^casker-i mûrın pīlān-ı pīrûzile mukātelesi fāsid hayāl, şehriyār-ı cihān ise ol tarafa iltifāt eylemedi ve vüzerāya "Bu ahvālin sonu neye müncerr olur?" dimedi. Bu cānibden irhā-i ^cinān mülāhazası ile vāfir gümrāhān cem^cine mukayyed oldı. Zu^cmınca taht u tāc u saltanatı tasarrufında bildi. Bāri Rûm-ili eyāleti Sultān Selīm Hān'a ve Anatolı emāreti kendüye milk-i bī-girān olmak tasavvurında sābit-kadem olub ^cīş u nûşa iştiğāl kıldı. Ammā Hazret-i Şehriyār-ı bā-vakār ferzend-i necīb-i ^cizzet-mendlerini pāytaht-ı ^caliyye mahmiyye-i behiyye-i Kostantıniyye hirāsetine fermān-ber-dār idüb kendüler sa^cādetle Burûsa cānibine müteveccih oldılar. Birāderleri Sultān Ahmed'in oğlı Sultān ^cAlāuddīn (b247) Burûsa halkını āzurde itdüği ve halkından amān-bahā diyu celb-i māl-i mevfûr ve Burûsa subaşısı olan şahsı katlile hebā-i mensûr kıldığı ve ahālī ve vilāyet kendüden ve pederinden ibā vu nefret idüb şikāyet-nāmeleri rikāb-ı humāyûna vusûl buldığı ber-vech-i icmāl isti^ccālle hareketlerine ve Burûsa havālīsine ^cazīmetlerine sebeb oldı.

Fī-nefsi'l-emr Sultān Bāyezīd-i sa^cīd mezbûra bu vasiyyeti temhīd itmişidi: "Mā-dām ki, birāderlerinden ızhār-ı ^cinād u ^cisyān tahakkuk bulmaya ve safā-yı āyīne-i milk jeng-i fitne vü fetret ile nümāyān olmaya, anların hakkında nāire-i gazab-ı sultānī, şerāre-i lehīb-i āteş-feşānī gibi fürûzān olub dûdmān-ı vücûdları bi'l-külliyye

infitā bulmaya" Ve bi'l-cümle hemāngeh Sultān ᶜAlāuddīn nā-sezā hareket idüb, maᶜrûz-ı re'y-i ᶜālem-ārāları oldı. Bilā-te'hīr izāle-i vacûd-ı bī-sûdlarına teveccüh-i ᶜālem-ārāları tahakkuk buldı.

Li-Münşiihī

Ne bir künāmda ārām ider iki şīr
Ne bir niyāmda asılı iki şimşīr

Ne bir mahfede rāhat bulur dü dilīr-i merd
Ne bir şehirde iki server-i sütûde-serīr

Nesr: el-Kıssa Sultān ᶜAlāuddīn ki, āvāze-i mevkib-i humāyûnı işitdi, girīzān u hirāsān bin belāyile Burûsa'dan çekilüb gitdi. Niçe şedāyid geçirdükden sonra güçle vālidi Sultān Ahmed cenābına yetdi ve tantana-i şevket-i şehriyārī zümresini işitdüği gibi bir yere nakl itdi. Ammā ᶜasākir-i nusret-meāsir-i humāyûn yümn-i hareket ile anları taᶜkīb kasdine Ankara cāniblerine ki makrûn oldı, mukaddemā mukaddeme-i sipāh-ı zafer-dest-gāh olanlara serdār-ı bā-intibāh taᶜyīn olunan Malkoç-oğlı ᶜAli Bey ki, abdāl-i ricālin ferzānesi ve dilīrān-ı ceng ü kıtālin şeh-levend-i merdānesi idi, ber-vech-i istiᶜcāl Sultān Ahmed cāniblerine meyyāl olundukda biᶜz-zarûre diyār-ı Karamān'dan göçüb Amāsiyye semtlerinde karār itdi. Fe-ammā seyl-i revān ve āteş-i fürûzān gibi ardına düşen ᶜasākir-i bī-girān havfinden anda dahī turamayub ol derbendīleriyle Derende'ye, baᶜdehû Malātiyye şehrine-dek yetdi. Hizmetinde dāmen der-meyān ve daᶜvā-yı hulûsla cān-feşān olan ümerā-i rû-şināsān dahī iki kısım olub, bir böliği hātime-i kār ne sûretle bedīdār olacağını bildiler. Envāᶜ-ı inābetle rû-gerdān olub, rikāb-ı humāyûn-ı şehriyārī takallübine

ᶜazīmet-kunān oldılar ve me'mûllerinden ziyāde riᶜāyetler ile şād-kām oldılar. Ammā bir kısmı ᶜinādında musırr olub, "Ya taht ola, ya baht, ya tīğ-ı saht ve ten-i baht ber-taht" diyüb Sultān Ahmed(**221a**)'den ayrılmadılar. Mezbûr Malkoç-Oğlı bir mikdār ᶜasker-i mansûrānlarla mukābele ve mukāteleye me'mûr kılınub, Hazret-i Şehriyār-ı memālik-şikār, Ankara'dan Burûsa cānibine güzār ve ecdād-ı emcādları ziyāretine taleb-kār olub, Anatolı memālikine vazᶜ-ı muᶜtād üzre beğlerbeğiler nasb itdiler ve cülûs-ı humāyûn senesi Ramazānı'nda Burûsa cānibine ᶜazīmet buyurub ahāli-i vilāyet ve rû-şināsān-ı memleket sümm-i semendine pāy-endāzlar ile tevkīr u hürmet ve zümre-i mevālī (b247) ve fırka-i ahālī gürûhā-gürûh ᶜarz-ı daᶜavāt-ı ᶜubûdiyyet itmede kusûr kılmadılar. Ammā Sultān Ahmed ki, firār ile Malātıyye semtine güzerān idüb, Amāsiyye sancağını Cenāb-ı Şehriyārī'den Dāvûd Paşa Oğlı Mustafa Beğ'e erzānī görülmiş idi. Baᶜdehû Hazret-i Pādişāh-ı devlet-dest-gāhın saᶜādetle Burûsa cānibini teşrīf ve mezbûr Mustafa Beğ Amāsiyye zabtına gelüb, ahāli-yi vilāyeti ᶜadl ü dād ile taltīfin gûş itdükde dīvān idüb havāssına rûzgārdan bir mikdār şikāyet ile derdin döküb, "ᶜİnāyet-i Girdigār ile mevrûsime mālik olmak recāsında iken yalnız kendü sancağımız sıyānetine kādir olmayub, Mustafa nām nöker-zāde bize gālib ve biz ol vilāyetden hārib olmak şeklinde nā-murād ve meksûru'l-fuād, bī-ser u sāmān olmuşuzdur. Böyle dirilikden ise ölüm çok yeğdir. Bu gayretle pāytahtımızda henüz furû-māye yeğdir" diyû niçe güftār ve muharrik-i kibār u sığār olub makālāt ızhār itmekde hücûm-ı tāmmile ılgār eylediler. ᶜAle'l-gafle Amāsiyye'ye varub kalᶜasını zabt ve mīr-livā-yı mezbûrı ahz ü bast eylediler. Şehzāde-i kām-kārın mīr-livā-yı muhtār hakkında cüll-i himmet-i humāyûn-āsār idüb afv-ı cemīlinden mā-

ᶜadā vezīr-i celīl dahī idindiler. Rāy-ı ᶜālem-ārālarında ne mertebe isābet itdüklerini ᶜukalā-i rūzgāra bildirdiler.

el-Hakk, maᶜraz-ı helākde bezl-i lutf u kerem ve kaᶜr-ı mağāk-i hākde ᶜarz-ı hulk u şiyem biᶜt-tabᶜ mezmûm ism olduğından tegāfül kıldılar ve bi'l-cümle Sultān Ahmed'in kûs-i devleti vilāyet-i Rûm'da müceddeden āvāze saldı.

Ol cānib muhāfazasında Malkoç-Oğlı aᶜyān-ı vilāyetin ol cānibine meyl-i tāmmını müşāhede kılub ᶜarz kıldı. Fe-lā-cerem şehriyār-ı muzaffer-ᶜalem ber-vech-i teennī tedbīr-i sedīd ü muhkem kılub, ol beş şehzāde ki, āsitān-ı dûdmān-ı ᶜOsmānī'de her biri bir āzāde idi, biri Sultān Şehinşāh oğlı Muhammed Hān ve üçi dahī Sultān Mahmûd oğulları Sultān Mûsā ve Sultān Eymir ve Sultān Orhān ve biri dahī Sultān ᶜAlemşāh oğlı ᶜOsmān idi.

ᶜArûsī ki, hāhende dāred besī
Nemī-āyed āsānī be-ᶜakd-i kesī

mefhûmınca evvelā şehzādelerin nihāl-i vücûdlarını dest-i kahr u gazabla kunde ve nābûd kıldılar. Kendüler şikārda iken ağayān-ı hāss ol mühimmātı itmām idüb ecsād-ı münevverelerini cedd-i büzürgvārları Sultān Orhān mezārında āsûde kıldılar.

Sāniyen Sultān Ahmed cānibinden sûretā iğmāzla birāderleri Korkud Hān içün Mağnisa tarafına ᶜazīmeti mukarrer itdiler. Eğerçi ki, hīn-i cülûsda bu vechile ᶜahd ü peymān itmiş idiler ki, dāyimā birbirine dahl kasdın itmeyeler, lākin baᶜzı şeyātīn, vesvese-i dīv-i laᶜīnle Korkud **(221b)** Hān'a ağu virdiler ve hevā-yı riyāset-i

saltanatla derûnını pür-gavgā kılmağa sebeb oldılar ve bu makûle hām sevdā ki, mesmûᶜ-ı Şehriyār-ı milk-ārā oldı, gavrına yetişmek içün havāss-ı huddāmından birini ümerā-i devlet cānibinden mahtûm mektûblar ile Korkud Hān'a gönderdiler ve tīğ-ı hışm u gazab-ı Şehriyārīden (b248) şikāyetle kendüleri der-i devlete daᶜvet şeklini gösterdiler. Hemānā şehzāde-i sāde-dil ol sāhte mektûblara inanub ve ümerānın mevāᶜīd-i garībesini gerçek sanub ve yevm-i vaᶜd ve cāniblerinden ᶜazm-i saᶜd mulahhas beyān olunmak tebesteheti müşᶜir nāmeler gönderdi. Bināen ᶜalā zālik Pādişāh-ı mekārim-mesālik ol tarafa ᶜazīmet ü reftār ve bilā-teʾhīr āvāze-i sayd ü şikāriyle Mağnīsā tarafına ılgār buyurdı. Beşinci günde ki, ᶜale's-seher ser-menzile varıldı ve Korkud Hān'ın sarāyı ᶜale'l-gafle muhāsara kılındı.

Ol nā-murād ki, bu ahvāli bildi, şīr-i şirzime pençesine düşen kurda şebīh idüğini idrāk kıldı. Ağalarından Piyāle nām rāz-dār-ı mahremi ve muᶜtemedün ᶜaleyh-i kadīm olan muhteremi ile mütehammil oldukları denlü ve alabildikleri kadar sīm ü zer ve girān-māye laᶜl ü yākût ve dürr ü güher götürüb bağçe kapusın açdırdılar. Yarar atlara süvār olub, ol muzāyakadan halās ve "**Arzu'llāhi vāsiᶜah**"[1] nass-ı kerīmini vird-i zebān ile tālib-i felāh u halās olub çekildiler.

Nazm:

Bilādu'llāhi vāsiᶜatün kazāhā
Ve rızku'llāhi fi'd-dünyā fesīh

---

[1]) K. Kerîm, XXXIX (Zümer), 10.

Fe-kul li'l-kā^cidīne ^calā ehvān
İzā dākat bikum arzāhā.

fahvāsınca,

Li-Müellifihī:

Kurd gibi yetdi çü şīr-i cān-sitān
Korkusundan Korkud oldı bī-nişān

Eşk-i hān-ābı mey ve bağrı kebāb
Hem-demi ancak Piyāle pür-şitāb

Cān atub bir gārda kıldılar karār
Oldılar pinhān ol iki yār-ı gār

Nesr: Eğerçi ki, cüst ü cûda taksīrāt olunmadı, ve illā hiç bir vechile şehzādenin nām u nişānı bulunmadı. Bi^cl-āhare menāzil ü me^cābire ehl-i idrāk ve fehm-i derrākde cest ü çālāk ādemler kodılar ve kendüler sa^cādetle Bursa pāytahtına ^cazīmet buyurdılar.

Ammā şehzāde ve Piyāle, zevādeleri gamm u derd-i nāle ve mihnet-i endûhları nevāle, üç hafta ol gār-ı tārīkde turdılar. ^cÂkıbet azıkları nihāyet buldığını gördiler, ol me^omende muhallis tedārükinde mecbûr oldılar. Ya^cnī ki, çıkub Teke diyārına varmağı, andan sāhil-i bahre düşüb tebdīl sûretiyle Frengistān'a cān atmağı münāsib gördiler. Bu tarīkla livā-yı Teke muzāfātından bir gār-ı tāra dahī girdiler. Birkaç gün anda dahī eğlendiler. ^cÂkıbet zevādeleri tedārüki ve Frengistān'a revān olmağa kābil keştī bulmak tehālüki emr-i vācibātdan olmağın Piyāle izn-i şehzāde ile gārdan taşra geldi ve bir rûstāyī bulub ^carz-ı eymān u gılāzla keşf-i rāz itdi ve birkaç altunla

altındağı semend-i gül-gûnı virüb malzeme tahsīline gönderdi. Eğerçi ki, dihkān-ı nā-tuvān, dāmen der-meyān birkaç gün hizmete şitābān oldı, lākin altındağı semend-i bād-peymādan husûsā raht-ı bī-hemtādan rāz-ı ser-bestesi tuyuldı. Ya^cnī ki, tutılub "Bu tamgalı kümeyt-i burāk-intikāli sana kim virdi?" diyû bir mikdār gûşmāl kılındı. Bi^cl-āhare mīr-livā olan Kāsım Beğ envā^c-ı şikence ve ^cazāb u ^cikābına çeküb gûnā-gûn ^citāb itmeğle dihkānı söyletdi. Mā-cerāyı ma^clûm idinüb derûn-ı gārdaki şāhzādei ve Piyāle'i ele getürdi ve ^catebe-i ^culyāya ^carz idüb, emr-i şerīflerine mutarassıd oldı.

(222a) Fe-lā-cerem bāb-ı humāyûndaki havāss-ı bendegān-ı harem (b248) zümresinden Karaçin-Oğlı nām şahs-ı muhterem anların ahz ü nakline gönderildi ve bir mikdār yaklaşduğı gibi ba^czı mevā^cīd şekliyle Kapucıbaşı Sinān Ağa ber-vech-i isti^ccāl irsāl kılındı.

el-Kıssa, bir gün şehzāde-i nā-murād hāb-nāk iken Piyāle'yi Sinān Ağa da^cvet eyledi. Ba^cde'l-musāhabet ^cavdet idince kemend-endāz eliyle Korkud Hān'ın göz açdurmayub işi bitdi ve hāb-nāk iken vāsıl-ı huld-i berīn oldı. Mevtle hāb meyānında fark yoğidüği bi'l-mu^cāyene müşāhede olundı. Piyāle şehzādenin kāse-i ^cömrini şikest buldı. Dest-i sāki-i mātemden tas tas zehirler nûş idüb, mest ü ser-gerdān cür^ca gibi hāk-i zillete yüzini sürüb yeksān oldı vasiyyeti ile Bursa'ya gelüb Orhān Gāzī mezārı civārında defn olundukdan sonra kayd-ı hayātda oldukca türbe-dārlığı hizmetiyle bā^cis-i sa^cādet-i dünyā vü āhiret bilüb müddet-i ^cömrini velī-ni^cmeti hizmetinde ifnā kıldı.

el-Kıssa, bu vechile sāir şehzādelerin dahī tedārüki ber-taraf olundukdan sonra Şehriyār-ı cihān-sitān, Sultān Ahmed'in izālesine dāmen-der-meyān idüb miyān-ı himmeti berk ve sāir mesālihi süveydādan ser-cümle terk idüb, sûret-i nifākda ᶜaliyye-i ᶜulyāya hizmet ve hıfyeten Hān Ahmed cenābına ahbār-ı ahyārī ile ᶜarz-ı ᶜubûdiyyet iden Vezīr Mustafā Paşa, sābıkā Engürī'den ᶜinān-ı ᶜazīmetleri inᶜitāfına ve Sultān Ahmed'in Malātıyye tarafına inhirāfına sûret-i salāhda ānın tedbīri sebeb olmuşidi. Evvelā ānın vücûd-ı bī-sûdını tīğ-ı siyāsetle nā-bûd itdiler. Baᶜdehû havāss-ı vüzerā vü ümerā olandan Sultān Ahmed'e nāmeler yazdırub, mazmûnında "Bunca bī-günāh şehzādelerin, husûsā Vezīr Mustafā Paşa gibi emekdārın katli bizi tavk-ı hizmetden girīzān ve ᶜarsa-i mutābaᶜatdan rû-gerdān eyleyüb dāimā makdem-i humāyûnınıza müterakkıblerdur.

Şöyle ki: Saᶜādetle teveccüh buyurmayasız. Hengām-ı kıtāl ü kıbālde bir uğurdan cenābınıza meyyāl ve hûnī-i bī-rahmin izālesine her birimiz bir tīğ-ı kattāl olub, elbette şāhid-i merāmınız mirʾāt-ı intikāmında cilve-gīr olmak mukarrerdir" diyû iᶜlām itdirdiler. Baᶜdehû bu firīble hasmın dām-ı cengine karīb olmasını mukarrer bilüb, düşmen yarağı tedārükin emr itdiler.

Fī-nefsi'l-emr mekātib-i ümerā ki, Sultān Ahmed cenābına vāsıl oldı, her birini berāt-ı saᶜādeti sanub, gûyā ki maksûdı hāsıl oldı, bilā-teʾhīr ᶜasker çeküb Karamān üzerine yüridi. Husûl-i merām sevdāları çeşm-i ᶜālem-bīnini büridi. Vaktā ki, Karamān beğlerbeğisi Hemdem Paşa ki, vākiᶜ-i hāli bildirdi, Anatolı beğlerbeğisi ile yek-dil ü yek-

cihet olub, aᶜdānın kalᶜ u kamᶜına gûşiş itmeleri buyuruldı ve celādet ü şehāmetle nīzesi gibi müşārun ileyh bi'l-benān olan Mīr-Âhûr Bıyıklı Muhammed Ağa çarhacılara serdār ve tılāye zümresine sipeh-sālār nasb olunub gönderildi. Şehriyār-ı ᶜālem-medār dahī, kıyāsen anlar Ermenī Derbendi'ne geldükden sonra Bursa'dan rāyāt-ı ᶜizz ü iclālle mukābele ve mukātele niyyetine ᶜāzim oldı. Bu tarīkla Yinişehir ovaları mahatt-ı rihāl-i ricāl olub menzil-i ceng ü cidāl idüği (b248) taᶜayyün buldı.

Fe-ammā Sultān Ahmed gördi ki, aslā nāmeleri mazmûnındaki **(222b)** mevāᶜidden bir eser zuhûr itmedi, ol kitābet ve hatm-i karīb-ihtitām sanᶜat-i reʾy ü tedbīr ile dest-i tasarruf-i Şehriyārī'den bīrûn idüğini fehm eyledi. Lākin ne çāre, ᶜummān-ı ceng ü āşûbdan ne sığınacak yer ve ne kenār! Hᵛāh u nā-hᵛāh mücādeleye āheng ve Anatolı kolı ile bir mikdār ceng anları rû-gerdān kıldı. Dibelik bāᶜis-i gurûr olub, ᶜaskerini cenge tahrīs sadedinde oldı. Bu hāletde Cenāb-ı Sultānī'den Tukakīn-zāde Ahmed Paşa Anatolı kolına feryād-res gönderildi. Husûsan Tatar-Hān Oğlı Saᶜādet Girāy Hān, ol neberd-i sahrā-neverd dīresinde nokta gibi ferd olub küllī merdānelikler zuhûra getürdi. Bu tarīkla tarafeynin dilāverleri geşiş ü gûşişde deh ü nüh sadāları ile deryā-yı ceng ü cünbüş ve gurunbüşde iken bād-ı nusret ü zafer tûğ u rāyet-i pādişāhī cāniblerine vezān idüği mukarrer oldı. Ol esnāda Sultān Ahmed atından yıkılub murādātı gibi meyān-ı gil-i emelde kalub şīrān-ı heycā-gerān pençesine giriftār kılındı ve sāᶜatiyle rikāb-ı humāyûna getürilüb Kapucıbaşı Sinān Ağa, ser-menzil-i sahrā-i ᶜademde otāğ-ı rihlet ü ikāmetin kurmak ve vücûdını

havāss-ı havāss-i hams ve nüdemā-i iᶜrāz-ı ahz ü kabz-ı lemsden kurtulmak emr olundı.

Ammā Mevlānā Saᶜdeddīn b. Hasan Cān, zāde-i tabᶜ-ı nādire-dānlarından bu mahalde birkaç ebyāt-ı belāğat-nişān nazm itmişlerdir.

Nazmihī:

Sinān Ağa idüb emre itāᶜat
Varub şehzādei itdi izāᶜat.

Cihānda gırre olmak yanlış işdir
Ki gerden bendi bir karış kirişdir.

Niçün çāha kişi şöyle girişe
Ki boynı ᶜākıbet gire kirişe.

Kabûl-i ᶜāmme gibi cāme olmaz
Velī her şahs-ı geç endāme olmaz.

Hudā virmek gerekdir taht u bahtı
Virür mi meyve bāğın her dırahtı?

Nesr: Bu tarīkla Sultān Ahmed'in mihr-i tāliᶜi ekall ü gārib ve havāss-ı tevābiᶜ giriftār-ı şīrān-ı muhārib oldukda cümlesi ᶜafv-i cemīl buyuruldı. İnsāfen ve ᶜadāleten birine siyāset revā görilmedi. Lākin Sultān Murād nām oğlı firār ile Şāh İsmāᶜīl-i Erdebīlī vilāyetine güzār idüb, üç-dört yıl cefā-yı çarh-ı gaddāra siper oldukdan sonra nā-murādlıkla vefāt eyledi ve diğer oğlı Sultān ᶜAlāeddīn bir birāderi ile Mısır sultānına ilticā idüb, kuvvet-i kāhire-i

pādişāhī havfinden "**Üdhulû Mısra in şāa'llāhu āminīn**"[1] mazmûnına mā-sadak olmak hātırasiyle vardılar. Az zamān geçmedin nefs-i Kāhire'de Kahhār-ı Mutlak meşiyyeti ile tāᶜûn marazından vefāt eylediler. Bāğ u rāğ-ı milk bi'l-külliyye nebātāt-ı ecnebiyyeden pāk oldı ve mirᵓāt-ı pāk-nāk-i memleket jeng-i kıtāl buldı.

Ve'l-Hāsıl pādişāh-ı ᶜādil ve Hān Selīm-i bī-muᶜādil bu mühimmāt u merāma encām buldukdan sonra Gelibolı maᶜberinden saᶜādetle Edirne pāytahtına vardılar ki, sayd-kāşān-ı kadīm ve makarr-ı ᶜizzet-mend-i Hüsrevān-ı kavīmdir, fe-lā-cerem selātīn-i etrāf ve havākīn-i eknāf, husûsā mülûk-i küffār ve mesned-nişīnān-ı memālik-i füccār gûnā-gûn pīş-keş ve hedāyā vü tuhaf-ı girān-bahālar ile tecdīd-i ᶜahd ü mīsāk itmeğe birbirlerinden müsābakat kasdın itdiler ve yarar ve nām-dār vezīrleriyle tehniyet-i cülûs-ı humāyûn edāsında müsāraᶜat (b249) gösterdiler. Lā-siyyemā pādişāh-ı **(223a)** Mısr ki, Sultān Gavrī idi, sāir ᶜarz-ı hulûs bihārının sāhilinde tek ü pû üzre iken ol gavrına derk itmişidi. Yaᶜnī ki, sadākat ᶜarzında ve tuhaf ihdāsında cümleden artuk bezl-i mā-melek kılmışidi.

Hikāyet: Ol ᶜasırda dīvān-ı humāyûn kātiblerinden husûsā bu makûle dīn ü devlet erinin rāğıblarından semd-i teᵓlīf ü inşāya sālik ve musannıf-ı "Kitābu Tabakāti'l-Memālik" aᶜnī muvakkıᶜ-ı dīvān-ı sultān, Celāl-Zāde Mīr Mustafā-i Nişānī bu hakīre takrīr ve Sultān Ahmed'in sebeb-i katlini bu yüzden taᶜbīr kıldılar ki, ol zamān meᵓhûz ve merbût getürilmiş ve ᶜizz-i huzûr-ı şehriyārīye yetürilmiş, pençe-i siyāsetden rehā kılınmasını ve bir mikdār tekāᶜudle bir kûşede

[1]) K. Kerîm, XCIX (Yûsuf), 99.

geçinmesini recā idüb, hezār tazarru^c ve niyāz ile bir nāme göndermiş: "Ve bi-hasebi'ş-şer^c bize katl ü siyāset lāzım gelmez iken, mücerred izdiyād-ı devlet ve inhisār-ı saltanat içün bu fi^cl-i mezmûmı irtikāb ider misiz ve ben hakk-ı verāsetden fāriğ ve bir dilim nān-ı huşke kāni^c olmak cāiz iken yine beni katlile nā-yāb ider misiz?" diyû minnetler itmiş.

Sultān-ı ^cāli-himmet ve sāib-re^oy ü tabīat bu vechile cevāb yazmışlar ki: "Senin vücûdını izāle ve sinān-ı cān-sitān-ı kahrımızı itāle, mahzā hirāset-i hudûd-ı memleket içün değildir ve ^cizz-i huzûrımızda ^cadem-i vücûdın ^cale's-seviyyedir ve böyle idüği zāhir u bāhirdir. Farazā bu kadar kār u bāriyle ve cem^ciyyet-i bī-şümāriyle gelmiş iken inhizām u inkisār ki, bi-^cināyeti'llāhi Ta^cālā ^carz-ı kudret ve iktidārımız mukarrer olub ve senin kûşe-i kanā^cati ihtiyār ve bir mikdār tekā^cudle fāriğ-ı rûzgār olasın. Böyle olan şahsın tekrār gûşiş-i şemātātından üşenmek ve bunun vücûdı sermāye-i fitne ve fesāddır diyû havf eylemek hātırası hutûr idenlerden değildir. Fe-ammā çünki hüccet-i katliñi recā ve kendüñi bī-günāh ^cadd idüb, tafsīlini beyān iktizā itmiş, bā^cisi budur ki, sen taht-ı Yûnān'da sākin şehzāde ve ^casākir-i bī-girānla her ān ālāt-ı harb ü rezme hāzır ve āmāde iken Şeytān Kulı nām Hāricī gelüb karībinden geçe ve memālik-i mahrûseden Kütāhiyye'ye girüb, pādişāh-ı ^casrın bir beğlerbeğisini katl ide ve niçe müslümānları nehb ü gāret ve katlile hasāret idüb, sālimīn ü gānimīn Kızılbāş'a toğrı çekile gide, sen āna karşu varmayasın ve havza-i hükûmeti ol makûle Hāricī zararından kurtarmayasın, mücerred ^cīş u nûşinde olub, ^cālem harāba varduğından ığmāzı ^cayn idesin. Pes ne vechile şehzāde-i sezā ve husûsā serīr-i

saltanata revā olabilür misin? Pençe-i siyāsetden rehā buldığın takdīrce bunca nüfûs-ı bī-günāh zāyi^c olmağla beyne'n-nās bizi dahī hicāba düşürürsin. İmdi evlā olan budur ki, hakkından geline ve safha-i rûzgārdan vücûdın pençesi hakk oluna" diyû buyurulmış.

Eğerçi ki Sultān Ahmed teşebbüsi zeyl-i i^ctizāra tatvīl-i yed idüb, mahzā taksīr olan te^ohīrun sebebini yazmış. Ya^cnī ki, "Ol husûsın def^cine cenāb-ı pādişāhīden me^omûr değildim" diyû cevāb virmiş, "^cÖzri günāhından artuk ve düşman def^cinde emr talebine ruhsat yok" diyû buyurmuşlar ve izālesini enseb ü evlā görmişler.

(223b) Ve bi'l-cümle, eğer Sultān Ahmed ve (b249) Sultān Korkud ve eğer Sultān Mustafā ve Sultān Orhān ve Sultān Süleymān ki, evlād-ı Sultān Muhammed'dir ve Sultān Muhammed b. Sultān Şehinşāh ve Sultān ^cOsmān ferzend-i Sultān ^cAlem-şāh, bu zikr olunan yedi nefer şehzādeler bir şeb Bursa'da ahz olundılar ve birbirlerine hemrāh kılınub civār-ı rahmete gönderildiler. Ve kāne zālike fī Şevvāli sene tis^ca-^caşer ve tis^ci-mie (Şevvāl 919/Aralık 1513).

Sāir pādişāhlar zamānında vāki^c olsa her birinin tedārüki hezār zahmet ve meşakkat ve bī-şumār ihrācāt ve hasāret ile niçe yıllarda müyesser olmazdı. Ve Sultān Süleymān evlātından Sultān Bāyezīd ile evlādına vāki^c olduğı gibi **^ciyāzen bi'llāh** bed-h^vāh-ı dīn ü devlete varmalarından değmede kurtulunmazdı. Ammā şehbāz-ı cest-bāz olub kebûterān gibi bir bir ele getürdi ve bilā-^casker ve harc-ı sīm ü zer, meşakkat-i geşt ü güzār murādātı istedüği gibi elvirdi. **Rahimehumu'llāhu Ta^cālā ve eskenehum ferādīse**

cennetihi'l-ᶜulyā bi-hurmeti nebiyyihī Muhammedini'l-Mustafā salla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem.

AMMÂ FUTUHÂT-I İCMÂL-İ CEMÎLELERİ

Feth-i güzīde-i diyār-ı ᶜArab, feth-i mahmiye-i Haleb, feth-i belde-i cennet-makām, feth-i Dimaşk u Şām, feth-i Ümm-i Dünyā dimekle müsemmā ve feth-i Mısr-ı Kāhire-i ᶜUzmā ve feth-i kalᶜa-i Malātıyye, ve feth-i kalᶜa-i Divriği ve kalᶜa-i Derende ve kalᶜa-i Bihiştī ve kalᶜa-i Gerger ve kalᶜa-i Kāhta ve kalᶜa-i Birecik ve kalᶜa-i Gaynāb (Gīnāb). Malātıyye'den berû zikr olunan kılāᶜun zābıtları havf-i satvet-i kahramānī ve bīm ü hirās-ı salābet-i cihānbānī ile miftāhlarını getürdiler ve şikence-i pençe-i şīr-i şimşīrden istīmānla halās oldılar ve feth-i kalᶜa-i Antākıyye ve kalᶜa-i Hamā ve kalᶜa-i Humus ve kalᶜa-i Karalar ve kalᶜa-i Safed ve feth-i Birke-i Taberiyye ve kalᶜa-i Hān-ı Leccûn ve feth-i kalᶜa-i Kākûn ve kalᶜa-i Cülcüliyye ve kasaba-i Remle ve feth-i kalᶜa-i Gazze ve feth-i kalᶜa-i İskenderiyye. Ve beyne'l-Mısr ve'ş-Şām vākiᶜ olan meşāyıh-ı ᶜurbāndan İbn Hargûş ve İbn Haneş ve İbn Saᶜīd ve Emīr Tarrābāy ve meşāyıh-ı Cebel-i Nablûs ve Benī İbrāhīm ve Benī Sevālim ve Benī ᶜAtā ve ᶜAtıyye ve meşāyıh-ı etrāf-ı Safed ve sāhil-i ᶜAkkā ve Kuds-i Şerīf. Bu cümle tevābiᶜ u levāhıkı ve meşāyıh-ı ᶜurbānın ᶜaşāyir u savāyıkı ile bi-esrihim musahhar oldılar ve yine Diyārbekir beğlerbeğisi Bıyıklu Muhammed Paşa tavassutı ile Kürdistān hākimlerinden Şāh ᶜAlī Beğ, hākim-i cezīre-i milk-i Halīl, hākim-i Haftyekfā Pīr Muhammed Beğ, hākim-i Çemişkezek Kāsım Beğ, hākim-i kalᶜa-i Ekīl ve hākim-i Sûdān ve hākim-i ᶜİmādiyye ve

hākim-i Yahtā ve hākim-i Cīfcûr ve hākim-i Palu ve hākim-i İnāk ve hākim-i Zirīkī ve hākim-i Sasun ve hākim-i Zayrān ve bunlardan māᶜadā niçe Kürd beğleri ile ᶜÂmme-i Kürdistān'ın fethi ve teshīri müyesser olub, müjdesi geldi.

FE-EMME'L-HAVÂDİS Fİ ᶜASRİH

Evvelā: İstanbul içinde Yinibahçe'de otāğ-ı humāyûnla konub, babası Sultān Bāyezīd Hān'a Dimetoka'da tekāᶜud buyurub, ᶜinde'l-baᶜz yiğirmi yük akçe sāliyāne taᶜyīn itdiler.

Sāniyā: Kendüler otāğ önine taht kurdurub ve saᶜādetle üstine cülûs buyurdılar. Vüzerā-i ᶜālī-menzilet ve sāir erkān-ı devlet yollu yollarına **(224a)** el kavuşub turtılar. Baᶜdehû nefs-i nefesleriyle ᶜaskerin kibār u sığārına hitāb-ı müstetāb idüb, "Maᶜlûmunuzdur ki, Şeyh Haydar Oğlı İsmāᶜīl bir nā-merd-i rezīl iken adını Şāh kodı ve niçe hānumāna sular koydı. Günden güne (b250) fitnesi artmakda ve etrāf-ı memāliki Kızılbāş-ı evbāş kallāşlarıyla muttasıl çarpmakdadır. Pes ol makûle mezhebi bātıl, meşrebi nā-pāk u ᶜātıl murdār levend, bāᶜis-i mazarrat u gezend olmak nāmûs-ı dīn ü devlete lāyık değildir. Bu āna gelince sükût idenler gibi ihmāl ü imhālimiz ᶜakl-ı kāmile muvāfık değildir. İmdi evvelā ol müfsidün üstine küllī seferim vardır. Ümīd-vārım ki, Hazret-i Kirdigār bu bābda cümlemize muᶜīn ve meded-kār ola" diyû söyledi. Karşısındaki ᶜasker-i mansûrdan bir cevāb istedi, lākin hışm-ı āteş-i lehībleri havfinden kimse cevāb virmeğe germiyyet idemedi ve seylāb-ı kahr u gazabları korkusundan kibār u sığār huşk-leb kalub icrā-i kelāma cürᵓet idemedi ve seylāb-ı kahr u gazabları ne mertebe idüği bundan maᶜlûm oluna.

Muhassalan bu tarīkla üç defᶜa ve cevāb-ı şīrīn-i müstetāb sudûrından sonra Yiniçeri zümresinin cerīlerinden ᶜAbdullāh nām bir dü-mûy oda kethudāsı ki, tokuz akçe ᶜulûfesi āmāde, nevᶜan müteᶜayyin fırka-i piyāde bir bahtı küşāde üftāde idi, birkaç kadem ileru geldi. Ser-ber-zemīn idüb, şehriyār-ı ᶜasra bir mikdār duᶜā kıldı. Baᶜdehû suāl-i şāhenşāhīye cevāb virüb, "Hakk **Celle ve ᶜAlā** pādişāhımızın ᶜömrini dırāz ve lutf u ihsānını ᶜibādına hātır-sāz ve iltifāt-ı bī-girānını çāker-efrāz eylesin ki, pādişāhımız rûh-i revāndır. Anlardan ayrı düşen leşker māned-i cism-i bī-cāndır. Zāt-ı şerīfleri gibi yegāne pādişāhı Allāh'dan isterdük. Bu kadar bir nev-civān ve pīr-tedbīr ferzāne pādişāhımız ola. Natᶜ-ı zemīnde Şāh evine at sürsek dir idik. Li'llāhi'l-hamd duᶜāmız kabûl oldı ve nāvek-i recāmız pûte-i icābete vusûl buldı. Fermān Hudāvendigār'ındır. Şimdi buyursın şimdi gidelim. Her ne zamānda teveccüh kılursa emrine itāᶜat idelim" diyû takrīr ve leşker-i mansûrın hüsn-i mutābaᶜatlarını taᶜbīr itdüği gibi deryā-yı himmet-i sultānī mütemevvic görildi. Ol tokuz akçe ᶜulûfeye mutasarrıf yiniçeri-yi derdmende Selānik sancağı buyuruldı.

"ᶜAle'l-husûs teng-dest u nātuvān ve emāret olan kār u bāra iktidārı bī-nişāndır" diyû vüzerāya tenbīh buyurdı. Üç gün sonra "Ümerā kısmının kāmrānı mālik olduğı mühimmāt-ı raht u baht ile beni selāmlayın" diyû emr olundı. Vükelā-yı kibār irtesi ol tedārüki gördiler. Bir bārgīre mālik olmayan piyāde, esb ü ester ve setr-i māde ve ner katārlarile ve ol tertībe mālik ve muvāfık zīb ü zīnetile muhassalan kānûnen lāzım olandan ziyāde şöhretle rikāb-ı humāyûn selāmına ᶜazr itdiler.

Li-Münşiihī

İşit sāhib-kırān-ı ᶜālem-gīr
İşte şehinşeh-i sütûde-zamīr

Böyle inᶜāma böyle ihsāna
Niçe kul olmasın sağīr u kebīr?

Bir şehinşeh ki, kadri berterdir
Nazarı ᶜayn-i cevāhir-iksīr

Kûşe-i çeşmile nigāh idicek
Bir hakīri iderhoceste-emīr

Vüzerānın bu işde medhali yok
Reᵓy ü tedbīr şehdedir teᵓsīr.

Hādise-i Sālise-i ᶜUzmā

Şāh İsmāᶜīl üzerine teveccühleridir ki, cülûs-ı humāyûnları senesinde ve sene-i tisᶜa-ᶜaşerde (919/1513) şehzādeler vakāyıᶜını gördiler ve ol mevāniᶜı ber-taraf kıldılar. Yaᶜnī ki, gülistān-ı saltanatlarında **(224b)** bunca nebātāt-ı ecnebiyyei (b250) izāle kılub, sāha-i milk-i devleti iki senede tathīr kıldılar. Baᶜdehû memālik-i ᶜAcem fütûhātına yöneldiler. Evvelā ruesā-i ᶜaskere istimālet virüb ve ravāfız-ı surh-serāna gazā itmenin takdīmi şerᶜan evvelā vācib idüğini hikāyet idüb, ümerā-i etrāf ve küberā-i eknāfa muhāzara tenbīh idüb evāmir-i ᶜaliyye gönderdiler ki, "Evvel-bahār-ı nüzhet-şiᶜārda ki, sahrālar lāle-zār ve sütûr u huyûle kuvvet olan çemen-zāriyle ᶜālem cennet-āsār oldukda memālik-i mahrûseden onbin kemān-dār piyāde cest ü çālāk ve cenge āmāde ᶜazīzler ki, Yinişehr sahrāsında ordû-yı nusret-makrûne mukārin olalar". Bu minvāl üzere

ᶜasākir-i kûh-şükûh gürûhā-gürûh sefer tedārükine tehālük idüb, sene-i ᶜişrīn ve tisᶜa-mie Muharrem'inin yiğirmi ikinci (22 Muharrem 920/19 Mart 1514) güni rāyāt-ı sipāh-ı celālle pāytaht-ı kadīm karār-gāh-ı şehriyārān-ı kerīm olan Edirne şehrinden çıkub menzil-be-menzil İstanbul'a müteveccih olundı ve māh-ı Safer'in ikinci (2 Safer/ 29 Mart) güni Ebā Eyyûb Ansārī kasabasında Fil Çayırı'na nüzûl buyuruldı. İskelelerden ᶜasākir-i deryā-şümār ᶜubûr u güzār idince bi'z-zarûre birkaç gün müks ü huzûr ihtiyār olundı. Husûsā ecdād-ı emcād-ı ᶜizāmlarının mekābir-i münevvere ve merākıd-i mükerremelerini ziyāret idüb, ervāh-ı latīfelerinden istizhār ve istimdād kıldılar. Baᶜdehû ferzend-i ercümendleri Sultān Süleymān Hān'a ki, emāret-i Mağnīsā ile kâm-baht ve kām-rān idiler, fermān-ı humāyûnlarıyla Gelibolı maᶜberinden geçüb Edirne pāytahtını muhāfaza itmeleri işᶜār buyuruldı. Bu tarīkla niçe günler maᶜber-i Üskadār'dan ᶜasākir-i bī-şümār, deryā-bār gibi revān oldı ve Rûm-ili beğlerbeğisi Hasan Paşa kemāl-i muzāyaka-i maᶜābirden Gelibolı iskelesine ᶜāzim olub, Rûm-ili ᶜaskeriyle ol maᶜberden geçüb Yinişehr sahrāsında muᶜasker-i humāyûna vāsıl olıcak oldı. Bu tarīkla tezāhum-i ᶜasker ve tekādüm-i cünûd-ı bī-merr muzāyakasından şehriyār-ı İslām ancak māh-ı Safer'in yiğirmi dördünci (24 Safer/20 Nisan) güni Üsküdār'a güzār buyurub saᶜādetle Maltepe dimekle maᶜrûf olan püşte-i refīᶜa otāk-ı gerdûn-nitāk ile müşerref oldı ve mühimmāt-ı sefer u ālāt ve esbāb-ı geşt ü güzer ne ise nakīr u kıtmīr görüldi.

Ve mukaddemā Anatolı vilāyetlerindeki hukkām-ı bāhiru'l-ahkām gönderilüb, Kızılbāş-ı evbāş meredesinden olan riyāz-ı dīni İslām'ı pejmürdelerden teftīş ü tefahhus itdirilüb, sinn-i heft-sāleden

heftād-sāleye varınca kırkbin mikdārı nüfûs-ı menhûs ele girüb rafz u şenāᶜati ve efᶜāl-i şenīᶜa ile ol kallāşlara Şīᶜa ve Ravāfız ve ilhād serini ki, tuᶜme-i tīğ-ı ᶜālem-gīr ve lokma-i şīr-i şimşīr idüb, defterin göndermişler idi ve Şāh-ı Surh-ser tarafından halīfe nāmıyla gürûh-ı merededen ahz-i beyᶜatle ve cāsûslığla ahvāl-i ᶜāleme vukûf tahsīl idüb iᶜlām u işārete meᵓmûr olan ser-hayl-i ashāb-ı şerdir, bir mülhid-i nā-merd-i habāset-şuᶜûr ele girmeğin habsile muᶜasker-i humāyûna irsāl kılmışlar idi. Mezbûr fitne-engīzi çāh-ı habsden çıkarub, getürdiler ve hātem-i şāhāne ile bu makûle bir nāme-i nāmī ve yegāne virilüb, "Var gördiğin söyle ve maᶜlûmun olan mevāddı iᶜlām eyle" diyû Şāh-ı gümrāh tarafına **(225a)** gönderdiler ve ol mektûb-ı (b251) bedīᶜ-üslûb Fārisī inşā ile mergûb ve mazmûn-ı şerīfi ke'l-levhi'l-latīf matbûᶜ ve nā-meslûb olmağın ᶜaynı ile bu mahalle nakl olundı.

Sûretuhû:

"**Kāla'llāhu'l-Melikü'l-ᶜAllām**: "**İnne'd-dīne ᶜinda-'llāhi'l-İslām**"[1], "**Ve men yebtaği gayra'l-İslāmi dīnen fe-len-yukbele minhu ve huve fi'l-Âhireti mine'l-hāsirīn**"[2], "**Fe-men cāe**[3] **mevᶜizatün min Rabbihī fe'ntehā fe-lehû mā selef ve emruhû ila'llāh ve men ᶜāde fe-ülāike ashābu'n-nār, hum fīhā hālidûn**[4]. **Allāhumme'cᶜalnā mine'l-hādīne'l-mühtedīn, gayri'l-mudıllīne ve'd-dāllīn, ve salli ᶜalā**

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, III (Âl-i ᶜİmrân), 19.
[2]) Kurᵓān-ı Kerîm, III (Âl-i ᶜİmrân), 85.
[3]) Doğrusu "**câehû**".
[4]) Kurᵓān-ı Kerîm, II (Bakara), 275.

Seyyidi'l-ᶜÂlemîn, Muhammedini'l-Mustafa'n-Nebiyyi'l-Emîn ve âlihî ve sahbihî ecmaᶜîn.

Baᶜde-mā, īn hıtāb-ı müstetāb ez-cenāb-ı celālet-meāb-ı mā ki, kātilü'l-kefereti ve'l-müşrikīn, kāmiᶜu aᶜdāi'd-dīn ve gammu ünûfi'l-ferāᶜīn, muᶜaffiru tīcāni'l-havākīn, sultānu'l-guzāti ve'l-mücāhidīn, Ferīdûn-fer-i İskender, Keyhusrev-i ᶜadl u dād, Sultān Selīm Hān bin Sultān Bāyezīd Hān bin Sultān Muhammed Hān bin Sultān Murād Hānem be-sûy-i tü ki, fermānde-i ᶜAcem ve sipehsālār-ı aᶜzam ve serdār-ı muᶜazzam, Dahhāk-i rûzgār ve Dārāb-ı gīr u dār, Efrāsyāb-ı ᶜahd-i Emīr İsmāᶜīl-i nām-dārī, semt-i sudûr yāft tā habīr u āgāh bāşī ki, fiᶜl-i Faᶜᶜāl-i ber-hak ve sunᶜ-ı Cevād-i Muttaliᶜ **Celle Celāluh** her çend muᶜallel bi'l-farz nīst, mutazammın-ı mesālih-i hükm-i nā-mütenāhīst, ke-mā verede fi'l-Kitābi'l-Mübīn: '**Ve mā halakne's-semāvāti ve'l-arda ve mā beynehumā lāᶜibīn**'[1] ve hikmet-i hilkat-i insānī ki, ᶜayn-i aᶜyān ve nekāve-i cihān ve hulāsa-i ekvān, hilāfet-i İlāhīst, **ke-mā kāle ᶜAzze ve Cell**: '**Ve Huve'llezī ceᶜalekum halāife'l-arz**'[2], ammā ez-ān cihet ki, efrād-ı benī nevᶜ be-cāmiᶜiyyet-i letāfet-i rûhānīst ve kesāfet-i cismānīst, mazhariyyet-i esmā-i mütekābile-i kābiliyyet dād, tertīb-i niyābet ü tahakkuk-ı hilāfet bī-itāᶜat-i şerīᶜat-i mukaddese-i vāli-i vilāyet-i hıtta-i nübüvvet ᶜaleyhi efdalü's-salevāt ve ekmelü't-tahiyyāt sûret ne-bended, her āyīne şerāyiᶜ-i nebevī bāᶜis-i fevz-i saᶜādet-i dü cihānī ve sebeb-i mağfiret-i cāvidānīst. Pes her ki, ez-mutāvaᶜat-ı ahkām-ı İlāhī

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, XXI (Enbiyâᵓ), 16. Âyetin aslında "**semâvât**" yerinde "**semâᵓ**" kelimesi var.
[2]) Kurᵓān-ı Kerîm, VI (Enᶜâm), 165.

ruh tābed ve ez-dāyire-i inkıyād-ı evāmir-i Yezdānī bīrûn āyed ve hetk-i perde-i dīn ve hedm-i şerᶜ-i mübīn-rā kıyām nümāyed, ber-kāffe-i müslimīn ᶜumûmen ve ber-selātīn-i ᶜadl-āyīn husûsan vācibest ki, '**Yā eyyühe'llezīne āmenû kûnû ensāra'llāh**'[1] be-gûş-i hûş be-gûşend ve der-refᶜ-i mekāyid-i ve defᶜ-i mefāsid-i ān müfsid bi-hasebi'l-istitāᶜa ve'l-imkān be-kûşend. Maksûd ez-īn teşbīh ānest ki, kāffe-i tefrika-i cemāᶜat-i Bāyındır bih bi-hukmi

Nazm:

Çü pīşe tehī gerded ez-nerre-şīr
Şeğāl ender āyed be-pīşe dilīr.

Nesr: Ez-tarīk-ı taᶜaddī emāret-i bilād-ı şermī-rā mütesaddī geştī ve ez-genc-i mezellet ü fermān-berī be-suffa-i bār-ı haşmet fermān dihī, kadem nihādī ve ebvāb-ı zulm ü bīdād-dā be-rûy-i müselmānān-rā bāz kerde, zendekaī vü ilhād-rā bā-yekdīğer izdivāc ü imtizāc dādī ve işāᶜat-i fitne vü fesād-rā şiᶜār u disār hod sāhte, ᶜalem-hā-yı sitemkārī ber-efrāhtī şāhī vü fermān-revānī ber-haseb-i devāᶜi-yi hevā-yi nefs ve rağabāt-i tabīᶜat, hall-i kuyûd-i şerīᶜat ve ıtlāk-ı nevāmīn-i millet, pendāşti-yi mefātīh-ı efᶜāl ve mesāvi-yi ahvālet çün ibāhat-i furûc-i muharreme ve irākat-i dimā-i mükerreme ve tahrīb-i mesācid ü menābir ve ihrāk-ı merākıd ü mekābir ve ihānet-i ᶜülemā **(225b)** vü sādāt ve ilkā-i mesāhif-i kerīme der-kāzûrāt (b251) ve sebb-i Şeyhayn-i Kerīmeyn **rıḍa'llāhi Taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn** küfr u irtidādet-rā bi'ttibāᶜ u işāᶜat ki, mûcebeş katlest ve besī ᶜalā ruûsi'l-eşhād müttefeku'l-kelām ve'l-

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, LXI (Saff), 14.

aklām bi-esrihim fetvā dādend. Mā nīz be-cihet-i takviyet-i dīn ve iᶜānet-i mazlūmīn ve iğāset-i melhūfīn ve itāᶜat-i evāmir-i İlāhī ve ikāmet-i nāmūs-i pādişāhī be-cāy-i harīr u perniyān zırh u haftān pūşīdīm. **Bi-ᶜināyeti'llāhi Taᶜālā ve husni tevfīkıh** be-elviye-i zafer-disār ve ᶜasākir-i nusret-şiᶜār ve şīrān-ı kārzār ve dilīrān-ı hançer-güzār ki, çün tīğ ez-niyām-i gazab ber-ārend ᶜömr-i ᶜadū-yi müdebbir kātıᶜ be-derece-i tāliᶜ āyed ve çün tīr be-kemān-ı kīn der-ārend sehmü'l-mevt burc-i kavs tarīd der-şehr-i Safer, hutime bi'l-hayri ve'z-zafer, ez-deryā vu diyār ᶜubūr fermūdīm bedān niyyet ki, eğer teᵓyīd-i Bārī **ᶜazze ve celle** yārī kuned ser-pençe-i dest-i kāmkārī ve dest-i bāzū-yi sitemkāriyet ber kunīm ve ez-ser-i kudret u serverī sevdā-yı saf-derī ez-ser-i serāsīmeāt beder kunīm. Mefāsid-i şerr u şūret ez-ser-i ᶜaceze vu miskīnān ber dārīm ve ezān āteş ki, der-hānumānī zedeī, dūr ez-dūdmānet berārīm ki, **men zeraᶜa'l-arza hasade'l-mihan**, çün kabl ez-seyf-i teklīf-i İslām hükm-i şerīᶜat-i Mustafavīst **salla'llāhu ᶜaleyhi ve sellem**. İyn nāme-i nāmī hilye-i tahrīr u tahbīr yāft, lā-raybe fīh nüfūs-i ādemī-zād mütefāvitest ki, en-nāsü meᶜādinü ke-meᶜādini'z-zeheb ve'l-fidda, melekāt-ı rediyye der-baᶜz-ı mizāc tabīᶜatest kābil-i zevāl nīst,

Mısrāᶜ:

Ki zengī zi-şüsten ne-gerded sefīd

Nesr: Ve der-baᶜz ᶜādet ki, ez-müzāvele-i şehevāt ve mümāreset-i habāyis ve ihmāl-i tabīᶜat-i nāşīyet o-rā imkān-ı izāle nīst. Ez-ān gofte-end ki: ᶜFie-i eşrār be-teᵓdīb ü taᶜlīm-i ebrār ez-makūle-i ihtiyār bāşedᵓ. Be-ihtimāl-i sānī, eğer hod-rā der-silk-i

"**ellezīne izā faᶜalū fāhişeten ev zalemū enfüsehum zekeru'llāhe fe'stağferū li-zünūbihim**"[1] münselik ü münharit gerdānī. Ve der her hāl Hodā-yı Müteᶜāl-rā hāzır u nāzır dānī ve ez kār-ı kāy bedo kirdārhā-yı nā-savāb ve sīrethā-yı zişt peşīmān nümāy ve ez-derūn-i dil ve hamīm-i cān be-tevbe vü istiğfār ve rābī dān bikāᶜ u kılāᶜ ki, zemīneş der-zamān-ı pişīn sitem-i sütūr-i leşker-i mansūr-ı mā-rā rūy mālīde ve ez-makāl-i metāyā her kūşeī ez-ān nevāhī halkaī efkende key be-gūş keşīde būd ez-mesāffāt-ı memālik-i mahmiye-i ᶜOsmānī mahsūb dāşte be-bendegān-ı südde-i ᶜazamet-penāh-ı mā bisyārī saᶜādet tü-rāst ez-nuvvāb-ı kāmkārī gayr ez-nīgūyī vü dil-cūyī ve ᶜātıfet ü hoş-hūyī, dīğer çīzī ne-bīnī ve eğer çünānçe,

Nazm:

Hūy-i bed der tabīᶜatī ki, nişest
Ber der-cüz be-vakt-i merg ez-dest

Nesr: Ber-ān efᶜāl-i kabīha ve aᶜmāl-i fazīha musırr u mücidd bāşī in şāa'llāu'l-Eᶜazz ᶜarsa-i ān memleket ki, ez-rūy-i tağallüb be-dest-i tasarrufet üftāde-est, ᶜan kārīb muhayyem-i ordū-yi ᶜasākir-i nusret-meᶜāsir hāhed şod, müddetīst ki, ez-gāyet-i sebükbārī sevdā-yı serdārī der-ser dārī ve ez-fart-ı hod-rāyī daᶜvā-yı cihān-gīrī ve kişver-küşāyī ber-zebān mī-ārī,

Mısrāᶜ:

Çü merdī be-meydān-ı merdān ü rāy

---

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, III (Âli ᶜİmrân), 135.

Nesr: Ki, her çe nihâdeî perde-i takdîrest, be-zuhûr âyed. **Ve'l-emru yevmeizin lillâh**[1]. **Ve's-selâmu ᶜalâ meni'ttebeᶜa ᶜasâkira'l-müslimîn.**

Farsça Mektubun Tercümesi:

"Her şeyi bilen gerçek Melik Allah şöyle buyurdu: ᶜAllah katında din şüphesiz İslâm'dır˒. ᶜKim İslâmiyet'ten başka bir dine yönelirse, onunki kabul edilmeyecektir. O, âhirette de kaybedenlerdendir˒. ᶜKime Rabb'inden bir öğüt gelir de, vazgeçerse, geçmişi kendisinedir. Onun işi Allâh'a aittir. Kim geri dönerse işte onlar Cehennem'liktir. Onlar orda temelli kalacaklardır˒.

Allâh'ım, bizi doğru yolu gesteren ve doğru yola gidenlerden et, sapıtan ve yolunu saptıranlardan değil. Âlemlerin efendisi emîn peygamber'in Muhammed Mustafâ ve onun âl ve ashâbının hepsine rahmet et.

Bundan sonra bu güzel mektup bizim büyük sığınağımız, müşrik ve kâfirleri öldüren, din düşmanlarını kahreden, Firᶜavn'ların burunlarını sürten, hâkânların miğferi, gâzî ve mücâhidlerin sultânı, İskender gibi yırtıcı, Ferîdun şerefli, adâletin Keyhüsrev'i Sultân Murâd oğlu Sultân Mehmed oğlu, Sultân Bâyezîd oğlu Sultân Selîm Şâh Hân'ın senin tarafına ki, ᶜAcem'in âmiri büyük başkumandan, zamânı güldüren, kargaşalıkların Dârâb'ı, zamânın Efrâsyâb'ı, Emîr İsmâᶜîl şöhretli, ortaya çıkma pozisyonu buldu. Bilesin ki, her şeyi yapan azameti yüce Allâh'ın işi hak üzere ve mutlak bağışlayıcıdır. Her ne kadar yapmak zorunda değilse de uygun olanı yapan ve hükmü sonsuz olandır.

---

[1]) Kur˒ân-ı Kerîm, LXXXII (İnfitâr), 19.

Apaçık Kitap'ta geldiği gibi ᶜBiz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık˒. Kâinâtın özü, cihânın safveti ve ileri gelenlerin gözü insanın yaratılış hikmeti Allâh'ın halîfeliğidir. Şerefli Yüce Allâh'ın buyurduğu gibi ᶜSizleri yeryüzüne de hâkim kılan O'dur˒.

Fakat bu yönden ki, bu nevᶜin fertleri rûhî güzellikleri ve bedenî pislikleri kendinde toplamasından dolayı karşıt isimlere kâbiliyetli olur. Gâyenin sıralanıp hilâfetin gerçekleşmesi, mukaddes nübüvvet makâmı sâbibinin (en güzel salât ve selâm ona olsun) şerîᶜatına uymaksızın meydâna gelmez.

Elbette Peygamber'in şerîᶜatları iki cihân mutluluğunun başarısı ve ebedî mağfiret sebebidir. Öyle ise her kim İlâhî hükümlerden yüz çevirir, Allâh'ın emirleri çerçevesinden çıkar, dîn perdesini yırtıp, şerᶜ-i mübîni yıkmağa kalkarsa, genellikle bütün müslümanlara, özellikle adâletli sultânlara ᶜEy insanlar, Allâh'ın dîninin yardımcıları olun˒ çağrısını akıl kulağına yazmaları ve hîleleri yok edip, imkân ölçüsünde bozguncuların bozgunlarını kaldırmaya canla çalışmaları gerekir.

Bu güzel sözden kasdedilen odur ki, bazan Bayındıriye topluluğu fırkası: ᶜOrman aslandan boşalınca çakal oraya kahraman olarak girer˒ hükmüyle tecâvüz yolundan doğu ülkeleri emîrliğini gözetliyor ve bayağılık köşesinden emre uyuyorsun. Gazap ve hiddetle emir verip, ayak basıyorsun. Adâletsizlik ve zulüm kapılarını müslümanların yüzüne açıyor, zındıklık ve yoldan çıkarmayı birleştirip kaynaştırıyorsun. Fitne ve bozgunculuğu yaymayı kendi prensip ve giyeceğin yapıyorsun, zulüm bayrağını yükseltiyorsun. Şahlık ve uygun buyruk nefsin arzusu ve yaratılış isteğince şerᶜin bağ ve çözümü ve milletin nâmuslarından kayıtsızlığını düşünüyorsun. Kötü işler ve kötü korkuların; zinâyı helâl kılmak, haksız yere kan dökmek, mescid ve minberleri yıkmak, kabirleri ve mezarları yakmak, büyük ve bilginleri küçümsemek, mushafları pisliklerin içine atmak, saygı değer iki büyüğe

(Ebû Bekr ve ᶜÖmer, Allah onlardan râzı olsun) kötü söylemek gibi tevâtür derecesine vardı.

Din imamları (ilimde liderleri), yakīn sahibi bilginler (Allah hepsinden hoşnud olsun), senin küfrün ve dinden çıkışına, öldürmeyi ve şehitlerin başları üzere esirliği gerektiren taraftar ve bağlılarınla, söz ve kalem ittifākıyla onların esir olmalarına fetvā verdiler. Biz de dini güçlendirme, zulme uğrayanlara ve zayıflara yardım ve İlāhī emre uyma, pādişahlık nāmusunu yerine getirmek için ipek yerine zırh ve kaftan giydik, Cenāb-ı Hakk'ın yardımı ve güzel tevfīkı ile zafer libāsı sancaklar, zaferi şiār edinmiş askerler, savaş alanlarını aslanları, hançer vuran yiğitlerle ki, kılıç gibi öfke kınından çıkarıp, tedbirli düşmanın ömrünü tālih derecesinde kesmeye yönelir ve kin yayındaki okun çıktığı gibi çıkarırlar. Hasmı öldürme oku yay burcuna girer. Safer ayında zafer ve hayırla son bulup, denizden geçmeyi emrettik. Bu niyyetle ki, eğer Aziz ve Yüce Yaratıcı'nın yardımı yar olursa mutlu el gücünün pençe ucuyla senin zulüm el ve pazunu kaldıracağız. Senin kargaşalık, kötülük ve şerrini āciz ve zavallıların başından yok edeceğiz. Senin dumanından felākete uğrayan evleri o ateşten kurtaracağız. Zira ᶜFitne eken sıkıntı biçerᵓ. Mustafā(Allāh'ın rahmeti ona olsun)'nın şerīatine göre kılıçtan önce İslām'ı teklif hükmünce, bu namlı mektup, süslü yazı haber verdi. Şüphesiz insanların nefisleri farklıdır. Zira ᶜİnsanlar altın ve gümüş madenleri gibi madenlerdirᵓ.

Kötü alışkanlıklar bazı mizaçlarda bir huydur ve yok olması mümkün değildir. Çünkü zenci yıkamakla beyaz olmaz. Bazıları fitneye çağırır. Bu nefsin isteklerinden ve kötülüklere alışkanlık ve yaratılışı ihmalden neşᵓet eder. Onu gidermek mükkündür. Bundan dolayı şöyle denmiştir: ᶜKötüler iyilerin eğitim ve öğretimiyle iyilerden olurᵓ. Bununla beraber bu ikinci ihtimāl, eğer kendisini ᶜOnlar fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulm ettiklerinde Allāh'ı anarlar,

günahlarının bağışlanmasını dilerlerᵓ zümresinin yolunda gidersen ve her halde Allah Taᶜālā'yı hāzır ve nāzır bilirsen, kötü işlerden, doğru olmayan hallerden ve çirkin gidişattan pişmanlık gösterirsin ve cān u gönülden tevbe ve istiğfār edersin.

Önceleri senin toprağındaki kale ve yerler bizim muzaffer ordumuzun cins atlarının tırnağıyla yüz sürmüş, binitlerimizin nallarından her köşe o çevreden düşen halka kulak uzatmıştı. Osmanlı toprakları ülkelerine katılanlardan sayılmıştı. Büyük pādişāhımızın eşiğinin kölelerine senin için büyük mutluluktur ki, bahtiyar nāibler iyilik, gönül yapma, yumuşaklık ve güzel huyluluktan başka bir diğer şey görmezsin. Her ne kadar şöyle denildiyse de:

ᶜYaratılışa yerleşen kötü huy, ölüm zamānından başka elden gitmezᵓ. Bu ötü ve çirkin fiil ve davranışlarda ısrar edersen, Azīz Allāh dilerse zorla eline düşen o ülke toprağına en kısa zamanda muzaffer ordunun çadırı kurulacaktır. Bir müddet basit sebepten komutanlıkta kumandanlık hevesi ve aşırı görüşünden ülke zabt ve fethedenin ülküsü fasih bir dille insanca insanların alanına girersin ki, ne konmuşsa takdīr perdesidir, meydana gelir. "O gün buyruk yalnız Allāh'ındır". Selām, müslümanların askerlerine tābi olanlara olsun".

(226a) Vaktī ki, bu zikr olunan nāme-i nāmīleri şāh-ı mağrûra vāsıl oldı, sāha-i tasavvurātında havf u haşyet leşkerini iklīm-i vücûdına müstevlī buldı. Gāh alındı, reng-pezīr olub beşeresi sufret ü humretle ālûde mīr-i ᶜāşıkāne döndi, gāh gayret-i cāhiliyye ile ol mezāmīr-i mergûbeden tegāfül sûretini gösterüb efkār-ı mergûbe-i caᶜlī lāf u güzāfını hāyil gösterdi. Taht-ı itāᶜatındaki hazele-i rafazasını ki, dekāyık-ı dāniş ü bīnişden bī-haber ve lezāyiz-i dād u dihiş hayālātına mazhar bir zümre-i zemīme-i bī-ᶜakl idikleri mukarrer idi, farazā ki, esnā-i ceng ü kıtālde sāyir ᶜaskeriyān u sipāh

"**Allāh Allāh!**" sadāları ile rezm-i nusret-güvāh itdikleri gibi anlar beydā-i nizā^c u cidālde Şāh edālarını vird-i zebān idinürlerdi. Sāyir ecnās-ı Terekeme'den ekseri mülhide bir gürûh-ı mekrûh-ı gayr-i muhtereme idi. Yini yaka oldukları zamān ve henüz zuhûr u hurûc itdükleri evān olmağın bir çift çahşırı iki kişi giymek ve bir çift āstini iki yini yaka rûstāyī bölüşmek, ya^cnī ki, iki çahşırı bir uğurdan temellüke kādir olmayanları birisi ile iktifā itmek ve beğleri ve bellü başlularının ekseri ol tarīka gitmek şi^cār u disārları islām ve īmānları gibi şatr-ı vāhid ile kanā^cat sûretini göstermek üzre idi.

Dem olurdı ki, Şāh-ı nev-sipāh bir şahsa gazab eylerdi, karşusında hāzır bulunan hazeleye "Yen bunı" diyû söylerdi. Fi'l-hāl ol behāyim sıfatlu etrāk ol derdmendin ağzını ve burnını koparub çāk çāk iderlerdi. Lisān ve beynini kelle-i kûsfend ve dili gibi tatlu tatlu hora geçürürlerdi. Ke-ennehû segān ve gurkān gibi merdum-hordeliği, hisāl-i hamīdeden bilürlerdi. Kendüsi dahī bu yüzden icrā-yı fermāna mahzûz olurdı. Bu hāleti kuvvet-i kāhiresinden ^cadd idüb tefāhur kılurdı.

Menkûldür ki, Sultān Hüseyn Mīrzā ki, şehrīyār-ı Baykara şöhreti ile ma^clûm-ı zü'n-nühādır, Şāh İsmā^cīl'in evāil-i hurûcındaki ahvāli ve zümre-i surh-serāndan merdum-horluğa müte^callik ef^cāli işitdi, bir mikdār tefekkür ve isti^cāze kılub vüzerāsına hitāb ve "Ol mühmele tehniyet-i cülûs mektûbı ve bir mikdār dünyā cīfesi gönderin" diyû cevāb eyledi. Her çend ki, "Ol ne mühmeldir ki, bu cānibden bu denlü iltifāta lāyık ola ve kendüye bu yüzden tevagguliniz ta^cayyün bula" didiklerinde "Bizim murādımız andan ru^cb u hirāsına

bināen değildir. Mahzā ol makûle kavm-i gûl-sīret ve zümre-i zemīme-i bed-hilkat, memālikimiz türābına ayak basmasun içündür" dimişler idi.

el-Kıssa, Mezbûr İsmā^cīl "**Ene ve lā gayr**" da^cvāsını sebīl idinüb, etrāfındaki mülûkin ba^czına bir tarīkla zafer buldığına mağrûr olub, İskender-i rûzgār ve Süleymān-ı bülend-iştihār olan Sultān Selīm-i nām-dār cenābına bī-edebāne edālar ile nāme gönderdi. "Er isen meydāna gelesin" diyû, hattā kendü ser-i kem-bahtına lāyık lāzime-i zenān ba^cz-ı nesneler gönderdi. Ke-ennehû miğfer yerine mi^ccer giydi. Bī-hamiyyetliğini bildirüb, himāyet-i nāmûs-ı merdān mühimmesini sıyānet kıldı. Fe-lā-cerem mektûbına bu vechile cevāb yazıldı, lāyıkına göre suratına sillesi uruldı.

Sûretuhû:

(226b) "İsmā^cīl-i bahādır, **aslaha'llāhu şāneh**, tevkī^c-i refī^c-i cihān-mutā^c ve berāyi^c-i belīğ-i vācibü'l-inkıyād ve'l-ittibā^c vāsıl olıcak (b252) ma^clûm ola ki, dergāh-ı sa^cādet-destgāhıma mektûb gönderüb, cür^oete müte^callik kelimāt idüb, izdiyād-ı cür^oete bā^cis olur nesne irsāl olındı ki, ^cGelmede müsāra^cat idesin. Biz dahī intizārdan kurtulavuz^o diyû bildirmişsin. Ma^clûm oldı. İmdi bizim zātımızda konulan hālet ve cibilletimizde olan cür^oeti ^camele getürüb mesāfe-i ba^cīdeden senin kasdına leşker-i bī-girān-ı zafer-nişān ve rāyāt-ı feth-āyāt-ı nusret ^cünvānla menāzil ve merāhil kat^c idüb havza-i hükûmetinde olan memlekete duhûl itdik. Âyīn-i selātīn-i ülü'l-emr ve mezheb-i havākīn-i zevi'l-kudre pādişāhların taht-ı tasarruflarında olan memleket, menkûhası olan mesābesindedir. Rucûliyyetden

hissesi ve fütüvvetden behresi, belki derûnunda fi'l-cümle zehresi olan kimse kendüden gayrı bir ferd ana ta^carruz itdüğine tahammül itmek ihtimāli yokdur.

Öyle olsa bunca gündür ^casākir-i nusret-meāsir memlekete dāhil olub kāmrānlık iderler. Henüz senden ne nām ne nişān peydā ve ne vücûdından eser hüveydādır. Hayātın ve memātın ^cale's-sevādır. ^cÂrızī cür^ɔet kesb itmeğe hācet kimde var idüğine zāhir-i hāl tamām şāhiddür.

Vāki^c kaziyye budur ki, şimdiye değin senden bir fi^cl vücûda gelmiş değildir ki, andan celādet ve merdānelik fehm oluna. Sûrete gelen ^camel dahī serā-ser semere-i mekr u hiyeldir. Şek yokdur ki, ceräet-i ^cārıziyyenin eseri ancak telbīs ü tedlīs olur, gayrı olmaz. Mübtelā olduğun derdin devāsı hele ma^clûmın imiş, gāyet-i tahrīk o lāli isti^cmāl eyle, bāşed ki, mukābeleye ve ceräet-i kavīmine bā^cis ola.

Bu cānibden dahī sana ^cināyet bilürsen fevka'l-hadd olmuşdur. Senin za^cf-ı kalbin izālesi içün leşker-i zafer-rehberden kırk bin er ifrāz olunub Sivas ile Kaysariyye mā-beyninde tevakkuf emr olunmuşdur. Hasma mürüvvet ancak bu denlü olur. Eğer min ba^cd ber-karār-ı sābik gunc-i zāviyeye ru^cb u hirāsda münzevī olasın, erlik sana harāmdır. Miğfer yerine mi^ccer ve zırh yerine çadır ihtiyār eyleyüb serdārlık ve şāhlık sevdāsından ferāğat eyleyesin.

Nazm:

Zi-tû īn kār ber-ne-āyed
Tûbā īn kār-ı bernāy

Nesr: **Ve's-selāmu ^calā meni'ttebe^ca'l-hüdā**"[1].

Eğerçi ki Şāh'a yazılan Fārisī ve Türkī nāmeleri kim inşā itdüği bildirilmemişdir. Lākin ol tārīhde hizmet-i tuğrā Tāc Beğ-Zāde Mevlānā Ca^cfer-i Gûşīşī ile engüşt-nümā olmağın anların āsārından olmak münāsib görülmüşdir. Hālā ki mücerred anların zāde-i tab^cı olmayub, tasarrufāt-ı şāhāne ile musahhah ve mu^canven idüğine zebān-ı Fārisīdeki mahāret-i Hüsrevāneleri delīl-i celīl ^cadd olunmuşdur.

Muhassal-ı kelām, māh-ı ^cālem-tāb gibi kat^c-ı menāzil ve āfitāb-ı ^cālī-cenāb misāl tayy-i bürûc u merāhil kılub, sene-i mezbûre Rebī^cu'l-Evvel'inin yedinci (7 Rebī^cu'l-Evvel 920/2 Mayıs 1514) güni mezār-ı Battāl Gāzī civārında konıldı. Üç gün istirāhat buyurulub, ^casākir-i İslām mevācib-hvārlarından **(227a)** her ferde biner akçe bahşīş ü in^cām ve biri bin yerini tutan her mücāhid merde ol mikdār nukûdle iltifāt u ikrām kılındı. Ba^cdehû vüzerādan Dukakīn-Zāde Ahmed Paşa erbāb-ı tīmārdan yiğirmi bin ^caskere pīşvā kılınub (b253) şāh-ı gümrāh ahvālini tecessüs içün serhadd-i milk-i Rûm'a gönderildi. Der-^cakab Sinob vālīsi Ahmed Beğ ki, Karaca Paşa nāmiyle meşhûrdur, beş yüz güzīde süvār ve silāhşör ve cerī ve ^cālī-mikdār cünd-i cerrārdan dil alub a^cdāyı dil-gīr itmek kasdine revāne kılındı ve bu zümrei ta^ckīb ve ma^cnen düşmene zafer lāzimesini tergīb içün Mihāl-Oğlı Muhammed Beğ ki, hengām-ı kıtālde hasmından yüz döndürmesi muhāl ve ceng ü cidāl hılālinde nā-dīde hünerler ve nā-şenīde erlikler göstermemesi fāsid hayāl idi, Rûm-ili gāzīlerinden bir

---

[1]) Kur^ɔân-ı Kerîm, XX (Tâhâ), 47.

gürûh-ı nusret-şükûhla anlar dahî gönderildi ve ᶜumûmen erbāb-ı tîmār olan sipāha binde yüz akçe terakkî virilüb hātır-sāz ve bende-nüvāzlık tarîkıyla mahrûse-i Sivās'a gelindi ve ᶜasākir-i bî-kıyās yoklanub defterleri ᶜarza-i ᶜarsa-i felek-mümāss olmak buyuruldı.

el-Kıssa, cünûd-ı nā-māᶜdûd ki, tamāmen yoklandı, yüz kırk bin leşker mevcûd ve silāh-ı cengle mahfûf ve maᶜdûd bulundığı haber virildi. "Lākin ihtimāldir ki, Şāh-ı gümrāh, kesret-i sipāhdan havf u intibāh idüb mānend-i rûbāh-ı sûrāh mağāra-penāh olub, nerre-şîrān-ı vegāya mukābil olmaya ve seferimiz nusret netîcesin virmeyüb ardınca serserî gezmek lāzım gele" diyû baᶜz-ı merdā ve pîrān ve vasatu's-sinn olan dilîrāndan kırk bin ᶜaskeri tefrîk ve vilāyet-i Karamān ve Rûm'da muhāfaza hizmetine taᶜyîn kılınub diyār-ı ᶜAcem seferinden taᶜvîk buyuruldılar ve sālār-ı ashāb-ı ilhād bu haberden āgāh olub "Leşkeri tamām değilimiş" diyû mukābeleye ikdām itmesini irāde kıldılar. Husûsā ki, ol havālîde serdār-ı surh-ser olan Ustacallı Muhammed Hān gurāb-vār hücûm-ı şāhîne tākat getüremeyüb şāhına toğrı firār itdükde sütûr u huyûl kısmına murābiᶜ ve çerā-gāh olan sahrāları ve ᶜumûmen mezāriᶜ ve merᶜāları āteşe yakub güzār itmişdi. Yaᶜnî ki, zuᶜm-ı fāsidince ᶜasker-i nusret-meāsirin merākibi maᶜāş emrinde muztarib olub ᶜavdete rağbet göstereler diyû bu bātıl hayāl ve tasavvurı kılmışidi. Hālā ki, şehriyār-ı pesendîde-rāy, tedārük-i zehāyir husûsunda dahî kār-fermāy olub, niçe bin kıtār ve ester-i girān-bār rûz-be-rûz zevāde bār oldukdan sonra Karadeniz'den niçe yüz pāre sefāyin zād ü zevāde yüklerine defāyin olub Tarabzûn iskelesine gelmişidi ve cevv ü gendum u ürz yükleri tilāl ü cibāl gibi yığılub ol sevāhili zehāir deryāsı ile garka virmişidi

ve bi'l-cümle havf-i pādişāhî ile Şāh-ı pelîdin firārı raᶜiyyetinden idi ve her zamān endîşeleri meydāna çıkmayub baᶜz-ı şevāhik u cibāle tahassunla nefretinden idi. Âna bināen taᶜn u tevbîhı vāfir ve serzîşi mütekāsir nāmeler ile gāh nezkeb ü gāh çenber gönderirlerdi. "Senin gibi nā-merde destār u miğfer yerine bunlar lāyıkdır" diyû muhannesliğini tasrîh kılurlardı ve gāh "Sen bir sofî-zādesin. Taht-gāh-ı saltanata lāyık bir fürû-māye üftādesin. Sana münāsib (b253) olan bunlardır" diyû hırka, ᶜabā ve şal ve misvāk ve ᶜasā gönderüb, "Sana zāviye-nişîn olmak münāsibdir" **(227b)** diyû bildirirlerdi.

Bu minvāl ile māh-ı Cemāziye'l-ûlā'nın yiğirmi beşinci (25 Cemāziye'l-Evvel 920/17 Haziran 1514) güni Yassı Çemen nām menzil-i pür-deşt ü demen ol serv-i ser-efrāz-ı bāğ-ı saltanata menzil ü nişîn oldukda şāh-ı genc-nihād ve diraht-ı berûmend-i ilhād tarafından lāf u güzāfı müşᶜir nāme-i fesāhat-sevādle bir dîv-nijad ilçi geldi. Gönderilen maknaᶜai ve serāğûc ve çenber mukābelesinde bir hokka maᶜcûn getürdi. Yaᶜnî ki, kendüsi fısk u fücûra meyyāl ve sāhib-kırān-ı sitûde-hısāl ol makûle muharremātdan berāet-i hāl üzre idüğini bildirmiş, zuᶜm-i fāsidince ibtilā-i keyf iftirāsına cürᵓet itmiş. Fe-keyfe ki, nāmesini mest ü lā-yaᶜkıl iken yazub keyf ü kemden gāfil idüğini işāᶜat kılmış.

Fe-lā-cerem, haddinden artuk goft u gûsı ilçilerinin siyāsitini mûcib oldı ve simet-i iğzābla zen gibi hicāb-ı haşyetden çıkub, meydān-ı merdāne gelmesi mukarrer bilinüb, Cenāb-ı Kirdigār'a hamd ü sipās-ı bî-şumār ᶜarza kılındı ve kendüye bu makûle bir mektûb-i mergûbu'l-üslûb gönderildi.

Sûretuhû:

"İsmâ^c^îl-i bahâdır, **aslaha'llâhu şâneh**, misâl-i lâzimü'l-imtisâl vâsıl olıcak ma^c^lûm ola ki, hetk-i perde-i İslâm ve hedm-i şerî^c^at-i Seyyidi'l-Enâm -**^c^aleyhi's-salâtü ve's-selâm**- itmeğe kıyâm göterdüğin hadd-i tevâtüre yetişüb, nokta-i tînet-i mazarrat-nihâdın ki, merkez-i dâire-i fitne ve fesâddır, azfâr-ı tîğ u hançer-i âbdâriyle hıtta-i rûzgârdan hakk eylemek kâffe-i müslimîne umûmen ve selâtîn-i ülü'l-emre ve havâkîn-i zevi'l-kadre husûsan cümle-i vâcibâtdan idüği eimme ve ^c^ülemâ -**Keşşera'llâhu emşâlehum ilâ yevmi'l-cezâyâ**- bi-esrihim fetvâ virüb âna binâen mahzâ ihyâ-yi merâsim-i dîn-i Muhammedî ve ikâmet-i nâmûs-ı şerâyi^c^-i Ahmedî eclîçün leşker-i bî-şumâr-ı hasm-şikâr ile senin kasdına bilâd-ı şarka teveccüh-i humâyûn gösterüb deryâdan ^c^ubûr olunduğı zamânda hıtâb-ı müstetâb gönderüb, mazmûn-ı şerîfinde ^c^Tegallüb cihetinden taht-ı tasarrufında olan nevâhî ve arâzî, sa^c^âdet-i zıll-i zalîl-i râyât-ı feth-âyâtımla müstes^c^ad olıcak er isen meydâna gelesin. Hakk **Sübhânehû ve Ta^c^âlâ**'nın meşiyyeti ve irâdeti niye müte^c^allik olmuş ise zuhûr bula^ɔ^ diyû buyurmış idim. Garaz bu idi ki, birkaç ay önürdiden sen dâhî mütenebbih olub tedârükin idesin. ^c^Gâfil bulundum, havza-i hükûmetimde olan halkı cem^c^ itmeğe eyyâm müsâ^c^id olmadı^ɔ^ diyû ^c^özr ü bahâne eylemeyesin. Pes müddet-i medîddür ki, müzâhame-i nüfûs-ı mütekâsireden cihân, dîku'n-nefes ve müsâdeme-i silâh u sinândan hevâ teng-nefes ve ni^c^âl-i metâyâdan cirm-i zemîn âhen-pûş ve tanîn-i nây-ı rûyînden tâsîçe-i ^c^illiyyîn pür-hurûş olmuşdur.

Bu esnâda sirran ve cehren, hayran ve şerren senden cür^ɔ^eti ibhâm ider bir vaz^c^ sâdır olmamışdır. Siyyemâ şimdiki hâlde diyâr-ı Âzerbeycân'da olan tilâl ü cibâl semm-i sütûr-i leşker-i mansûrdan sipihr-i pür-hilâl olmışiken dahî senden ne nâm u nişân peydâ ve ne vücûdından eser hüveydâdır. Bir vechile (b254) mestûru'l-hâlsin ki, vücûd u ^c^ademin ^c^ale's-sevâdır. Kılıç da^c^vâsın idenlerin sipihr gibi belâlara göğüs germek pîşesi ve serverlik sevdâsında olanların miğfer gibi zahm-i tîğ u teberden tınmamak her nefs endîşesi olmak gerekdir.

Nazm:

^c^Arûs-ı milk kesî der kenâr gîred teng
Ki bûse ber leb-i şimşîr-i âbdâr dihed

Nesr: **(228a)** Hırz-i selâmetde perde-nişînlik ihtiyâr idenlere erlik adı hatâdır. Ölümden korkan kimesneler kılıç kuşanub ata binmek nâ-sezâdır.

Nazm:

Ki der merg ân kes be-gûyed be-pây
Ne zeyn ender-âmed be-çîned zi-cây

Nesr: Hâlâ ki, bu mesâbede ihfâ ve bu derecede inzivâ ki, sebeb-i ağleb-i ihtimâli kesret-i leşker-i bî-kıyâsdan istîlâ-i ru^c^b u hirâs olmakdır. Öyle bu ma^c^nîlerin izâlesi maslahatîçün kırk bin nefer mikdârı er, leşker-i zafer-rehberden ifrâz olunub, Kaysariyye ile Sivâs mâ-beyninde ikâmete emr olundı. Hasma irhâ-i ^c^inân ve tevsî^c^-i dâire-i meydân, bundan artuk olmaz. Eğer sende dahî gayret ü hamiyyetden fi'l-cümle şemme vârise ^c^asâkir-i nusret-meâsire mukâbil olasın.

Ezel-i āzālde mukadder olan her ne ise maᶜraz-ı bürûzda cilve-gīr ola in şāa'llāhu Taᶜālā. **Ve's-Selāmu ᶜalā meni'ttebeᶜa'l-hüdā**[1].

el-Kıssa, Kazā-i Erzincā(n) muhayyem-i ᶜasākir-i bī-girān oldukda ruesā-i cunûd ve aᶜyān-ı leşker-i nā-maᶜdûd baᶜz-ı Etrāk-i ᶜanûd-ı havf u haşyet-ālûd, niçe goft u gûye başlayub, "Şāh-ı ᶜAcem, peygûle-i hafāda behem iken bu makûle ᶜasākir-i mevfûru'l-haşem ile vilāyet-i İran harābelerine varmak, gencīne-i saltanatı gûl-i beyābān olan suᶜbānlara teslīm itmekden evlāsı bu menzilden ᶜavdetdir. Zīrā Şāh'ın meydāna gelmesi rucûᶜumıza ᶜayn-ı ᶜilletdir" diyû gāh Yiniçeri zümresini ihlāl ve gāh otāğ-ı humāyûna Rikᶜalar bırağub ᶜarz-ı hāl itdiklerinde āmālleri netīce virmedi ve ol gûne bī-maāl akvāle cidden gûş-i iltifāt tutulmadı.

Fe-ammā Karamān beğlerbeğisi Hemdem Paşa ki, sāir ümerāya nisbet mahrem-i esrār-ı Pādişāhī ve maᶜni-yi hem-dem ü hemī-zem kişver-küşā idi, ol bī-çāreye toğrıldılar. "Elbette hulāsa-i kelāmımızı Cenāb-ı Şehriyārī'ye bildir" diyû yalvardılar. Ol dahī iltifāt-ı Pādişāhī'ye mağrûr olub, ruesā-i leşker lisānında ol kīl ü kāli beyān eyledüği gibi, Pādişāh-ı Karamān, fermān-ı Şāh-ı Cihān'la ᶜadem milkine ılgār itdi. Mansıbı Zeynel Paşa'ya tevcīh olundı.

Baᶜde-mā Cemāziye'l-Âhir gurresi(1 Cemāziye'l-Âhir 920/24 Temmuz 1514)'nde Şehsuvār-Oğlı ᶜAlī Beğ, sāhib-i tīr u kemān-ı Türkmānān ile ve ümerā-i Bayındıriyye'den, Dāver-i nīk-nihād, yaᶜnī ki, Emīr Ferah-şād, nerre-şīrān-ı hoş-kümātla ve Mihāl-Oğlı

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, XX (Tâhâ), 47.

Muhammed Beğ ve Bālī Voyvoda nām dilāver ki, Rûm-ili bahādırlarından niçe şehbāz-ı nusret-nişān ile birer semte dil kasdına gönderdiler. Kendüler dahī cünûd-ı bī-girān ile katᶜ-ı merāhile ᶜazīmet buyurdılar.

Cedd-i mācidleri Sultān Muhammed Hān, Uzun Beğ'le masāff-ı bī-girān itdüği Yini Eski Depe'ye gelindükde ol tārīhde Yanya Beği olub, baᶜde-mā vezāret rütbesine suᶜûd iden Yaplak Mustafā Beğ'le Tarabzûn Beği Muhammed Beğ'e, erbāb-ı tīmār maᶜzûllerinden koşılub Bayburd kalᶜası fethine revāne kılındılar ve ol esnālarda (b254) ümerā-i Gürcistān'dan Mīrzā Cānīk vāfir nüzûl ve zehāyir ve hedāyā ile ilçi gönderüb ᶜarz-ı ᶜubûdiyyet kıldı ve Küçük Mīr-āhûr hilᶜat-i behiyye ve baᶜz-ı ahbār-ı hafiyye ile mīr-i mezbûra gönderildi.

Andan Göle nām harābe kalᶜa kurbına nüzûl olundı. Yahyā nām bir cündī, Kör Şādī dimekle maᶜrûf dilīr-i bahādır korcii dil getürdi. Ol meclis-i Şāhī'den dil getürmek daᶜvāsiyle gitmişken mezbûr Yahyā'nın **(228b)** pençesine giriftār oldı. Şāh-ı mezbûr ve sipāh ahvālinden soruldukda "Ben Tebrīz kurbında kodum gitdim ve hālā tahmīnen Tebrīz'dedir" diyû bildirdi ve Pādişāh-ı cürᵓet-nihād bu dil haberinden dil-şād olub, Tebrīz'e toğrılub Eleşkird gedinde nüzûl kerde oldı. Fe-ammā Yiniçerinin goft u gûsından mizāc-ı şerīfleri nevᶜan inhirāf buldı ki, zahmet-i rāhdan şikāyet ve çekdikleri metāᶜibi hikāyet idüb ol menzilde ᶜavdet buyrulmasını recā itdiler. "Min baᶜd bu bī-mecāl ve zaᶜīfü'l-hāl kullarını geşt ü güzer mihnetinden āzāde kılmak temennā eyleriz" diyû tazarruᶜ kıldılar. Lākin Pādişāh-ı dānā bu vechile cevāb-ı bā-savāb-ı bī-hemtā kıldılar ki, "Biz henüz ser-

menzile varmadık ve maksûdımız olan hasma mukābil olmadın bu hālle ᶜavdetimiz muhāldir. Sevki değil tefekküri bile fāsid hayāldir. Ammā garābet bundadır ki, şāh-ı evbāş gibi nev-devlet-i kallāşın meredesi yolına cānlar virirler. Farazā evlād u ᶜiyāllerini zebh itdirmek emrin eylese fermānına itāᶜat kılurlar. Maᶜa-zālik mezhebleri bātıl ve meşrebleri nā-pāk ü ᶜātıldır. Biz kalᶜ u kamᶜ-ı mülhidīn içün şerᶜ-i şerīf-i Nebevī mûcebince bu serhadlere ᶜazīmet itdik ve eben ᶜan cedd hizmetimize mensûb olanlarla ol kavm-i mekrûhın izālelerine sarf-ı niyyet eyledik. Yine maksûda vāsıl değilken ᶜavdetimize saᶜy iderler. Ahkām-ı dīn-i mübīn içün itdiğimizmesāᶜi-yi cemīle netīce virmemesini murād idinürler. Hālā ki, biz yolumuzdan dönmezüz.

Evvelā budur ki, ülü'l-emrin emrine itāᶜat ve inkıyād idenlerle ser-menzil-i matlûba-dek gideriz. Şunlar ki, zaᶜf-ı kalble ehl ü ᶜiyāl hayālini ve metāᶜib-i tarīkı bahāne iderler ve "Bundan öte gidemezüz" dirler. Ânun gibiler kendü bilürler. Dönerlerse dīn-i mübīn şāhrāhından dönerler ve eğer bahānenüz düşmen gelmedüği ise, düşmen dahī ilerüdedir. Er iseniz benimle hem-ᶜinān u revān olun ve illā dem heyecān itdüği demlerde tek yürütmen, düşmene darbet-i zenān olun" diyû ᶜazm eyledi ve bunı söylediler:

Mısrāᶜ:

Men ne-mī-kerdem ez-īn ᶜazm ki, der-dil dārem.

mazmûnını beyān kıldılar ve menzil-be-menzil maksad-ı aksā olan ser-menzile teveccüh buyurdılar. Ol goft u gû iden tāife ki, bu hāli

gördiler, biᶜz-zarûre rikāb-ı humāyûnları mülāzemetinde üftān u hīzān ser-menzile revān oldılar.

Hᵛāce-i Pādişāh-ı kām-bīn Hasan Cān-Zāde Mevlānā Saᶜdeddīn, kendü pederlerinden nakille kitāblarında yazarlar ki: "Bir gün Sultān Selīm merhûmın şeref-i hitābına sezā-vār ve ᶜAcem seferine müteᶜallik niçe güftār olunmak sadedinde hakīre otāğ-ı humāyûnlarındaki nukbeleri gösterdiler. Ol bī-edeb ve bī-hamiyyetlerin bu makûle evzāᶜ-ı fāsideleri ᶜırk-ı ehl-i Ravāfız'ın (b255) ibkāsına sebeb oldılar. Yoksa ol sene Âzerbeycān'da kışlanub, ahvāl-i surh-serān ber-taraf olurdı" diyû buyurdılar. Meğer ki, ᶜavdet ü rucûᶜ teklīfin itdükleri zamānda otāğ-ı gerdûn-nitāk şibāk-i nücûm-ı āfāk gibi mersûm olmasīçün defeᶜātle tüfeng atmışlar, tabᶜ-ı şerīf-i Şehriyārī'ye **(229a)** havf u hirās galebe idüb, ᶜavdetlerine bāᶜis olsun diyû edebden hāric evzāᶜa cürᵓet itmişler ki, merhûm Hudāvendigār ol nukbeleri ben bendesine gösterdi. "Âna bu ekābir-i ᶜaskerden baᶜzıların ilkā ve tergībiyle bu mertebe cürᵓet itmişler idi" diyû haber virdi. **İntehe'l-kıssa**.

Ol sene Receb-i müreccebinin gurresinde (1 Receb 920/22 Ağustos 1514) ki, yevmü's-Sülāsā(Salı)'dır, Çaldıran sahrāsına muttasıl kûhsār üzre otāğ-ı humāyûnları kuruldı. Baᶜdehû Şāh-ı şarkiyān dahī ol sahrānın cānib-i şarkīsinde nüzûl idüb ol gice tā seher zamānına-dek karavollar tek ü pûda ve talīᶜalar tulûᶜ-ı subha-dek fursat u nusret behrelerini cüst ü cûda oldılar. Seherden Hazret-i Hudāvendigār bi'z-zāt tertīb-i sufûf-ı sunûfa hüsn-i iltifāt idüb kānûn-ı ᶜOsmānī ki, sefer-i nusret-eserleri Rûm-ili'ne olsa Rûm-ili sağ kol,

ammā Anatolı'da olsa cānib-i yemīn Anatolı ᶜaskerine mevkıf-ı maᶜkûl olagelmişdir. Ol kānûn üzre Anatolı Beğlerbeğisi Sinān Paşa sağda ve vüzerā-i ᶜizāmdan Hersek-Oğlı Ahmed Paşa ve Dukakīn-Zāde dīğer Ahmed Paşa ve bir dahī vezīr Mustafā Paşa tertīb-i alayla mukayyed olub, Pādişāh'ın şemᶜ-i cemᶜ-i devletini pervāne-vār pervāzla ihāta idüb, bezl-i nakd-i cāna tālib idiler. Şehsuvār-Oğlı ᶜAlī Beğ ise serdār-ı mukaddeme-i leşker ve Şādī Paşa sāfe-i cünûd-ı bī-mer, yaᶜnī dündār-ı ᶜasākir-i nusret-eser olmak buyuruldı.

Nazm:

Heme gāziyān ez-yemīn ü yesār
Suvār u piyāde şode sad-hezār.

Nesr: Bu tarīkla tekābül-i saffeyn ve tehācüm-i ferīkayn olub, dilāverler tekāver-i şīr-heybetler ile tekā-pûda nīze ve tīr u şimşīriyle aᶜdānın metāᶜ-ı hayāt ve zindegānīlerini chasûslar gibi cüst ü cûda iken, Şāh İsmāᶜīl ᶜarz-ı cürᵓet-i fezāhat-sebīl idüb sancağı dibinde Vezīr Mīr Necm-i Sānī ki, Seyyid Niᶜmetu'llāh-oğlı Mīr ᶜAbdu'l-Bākī dimekle meşhûrdur, ānı ve sadr-ı ᶜülemāsı olan, Seyyid Şerīf Cürcānī neslinden Seyyid-i Şerīf'i ve baᶜz-ı nāmdār ve muᶜtemedün ᶜaleyh ve şecāᶜat-kirdār on ümerāsını alıkodı. Kırk bin mikdārı güzīde Kızılbāşla ᶜazm-i pür-hāş idüb meysere-i sipāh ve miyān olan ᶜaskeri dü-nīm idüb, cünûd-ı bī-vehm ü bīm zafer bulmak ümīdiyle ardlarından geldi ve Rûm-ili dilāverlerine bir uğurdan at bırakdı ve Beğlerbeği sancağını gözedüb ol gürûh-ı pür-şükûhı birbirlerine katdı.

Hikmet Hudā'nındır, piyāde ve kemān-dār ᶜazeb tāifesi uğurlarına rast geldi. Ol zümrei serā-pā pāy-māl ve tuᶜme-i tīğ-ı kıtāl kıldı ki, dimişler:

Nazm:

Piyāde-rā çe tahammül be-pāy-i hayyālān
Ve bi'l-cümle surh-serān lisānında Çaldırān

Nesr: Ve Rûmiyān meyānında Sofī Kırān nāmı ile meşhûr-ı cihān (b255) olan sahrā-yı bī-girānda birbirlerine mukābil oldılar. Zebāne-i "**Yevme'lteka'l-cemᶜān**"[1] bir yerden fürûzān ve nişāne-i "**Ve cāehumu'l-mevcü min külli mekān**"[2] tûfān-ı Nûh -ᶜ**aleyhi's-selām**- sıfātında nümayān oldı. Alaylar bağlandı, muhanneslerin āteş-i vehmile ciğerleri tağlandı. Dilīrler hāy u hûyda, dilāverler naᶜre-i ceng-āzmāyda dih ü nüh sadāsı halk-ı ᶜālemi girān tā girānger eyledi ki, veyh vāveylāsı rû-şināsān ekremi hayret ü dehşetle mukarrer eyledi. Gürûhā-gürûh cenge koyuldılar. **(229b)** Şükûhā-şükûh zīb ü zīnet-i silāhla maᶜārik saflarına dizildiler. Çarhacılar alub virmeğe başladılar. Karavollar sāğ u solı gözetmeğe, dündārlar ise "**Ve li'llāhi ᶜākıbetü'l-umûr**"[3] fikriyle hātime-i cenge tevakkuf itmeğe başladılar. ᶜAle'l-husûs her top-ı ejder-ser, dehān-ı evren gibi ᶜaskeri pür-şerer itdi ve āhenīn zincīrler ile pīl-i demān gibi anları müselsel bende çekdi. Ümerā-i nāmdār yollu yolundan hizmet ve her mīr-i mīrān-ı bülend-iştihār kollu kolundan harb ü darb mühimmātını riᶜāyete mukayyed oldı. Pādişāh-ı ᶜālem-

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, III (Âl-i ᶜİmrân), 155, 166, VIII (Enfâl) 41.
[2]) Kurᵓān-ı Kerîm, X (Yûnus), 22.
[3]) Kurᵓān-ı Kerîm, XXII (Hacc), 41.

medār ise, mihver-i felek-peykār ve kutb-i rûzgār-ı kārzār olub, ᶜaskerin kalbinde sābit-kadem ve ber-karār olub durdı [ve sadā-yı tabl u nefīr bir yana ve sûrnā-yı sûr-teᵓsīr bir yana ᶜāleme velvele bırakdı, dilīr dilāverlerin][1] sabr u karārı harmenini āteşe yakdı. Kezālik surh-serān tarafından dahī mühimmāt-ı ceng ve sinān-ı cān-sitān ve kemān-ı hadeng ve gûpāl-i kıyāmet-nişān ve şīr-i şimşīr-i peleng-āheng, müzeyyen ve müretteb ve müsellah ve muᶜayyen yerlü yerinden sonra "Şāh, Şāh" diyû kasd-ı āheng, "**Allāh, Allāh**" diyû rezme giren dilāverler ile harb-i gīr u peşenge mukayyed oldılar. Fe-ammā bi-hükmi'llāhi Taᶜālā gitdikce kuvvetlerini zaᶜfa, belki zaᶜfların zuᶜfe mübeddel gördiler ve Hudāvendigār sufûfını bünyān-ı marsûs gibi yerlü yerinde kār-gīr ve tīğlarını mesābe-i murahham-kemer müşāhede kılub, hātime-i kār bu vechile be-dīdār olacağını anladılar ve meymene-i sipāh-ı ᶜOsmānī'ye Diyār Bekr ve Kürdistān hākimi Ustacalu Muhammed Hān'ı havāle kılub, sarf-ı makdûre gûşişler itdi. Ammā Anatolı Beğlerbeğisi Sinān Paşa sancağıyla nīzesi gibi müşārun-ileyh bi'l-benān, ablak-hirām ve pür-cûş ve siperi ber-ketf ve cevşeni ber-dûş, top ᶜarabaları zincīrlerini sedd-i āhenīn itdi ve alayını kemā yenbağī tertīb idüb, dilīrānı meydān-ı cenge tahrīs üzre oldı ve raᶜd-endāzlara tenbīh idüb, "ᶜAsākir-i aᶜdā tamām mukābil gelüb icāzet olmayınca toplara āteş virmeyesiz" diyû söyledi. Vaktī ki, Ustacallı ahfā ve aᶜyān ile mukābele ve mukātele kasdına nümāyān oldılar. **Allāhu Ekber**. Her top-ı ejder-ser bir suᶜbānı şerer-peyker olub, ān-ı vāhidde Ustacallı saflarını nā-peydā ve ekserini şāhrāh-ı ᶜademe toğrı pûyān-ı sebük-pā kılub, şāhın ekser-i iᶜtimādı ki, ol

[1]) (b) nüshasından.

zümreye idi, bi-ᶜināyeti'llāh münᶜadim oldı. Çengāl-i ecelden halās olanları dahī "**Ke-ennehum cerādün münteşir**"[1] perākendelikle intişār buldı ve bi'l-cümle Meşhed hākimi ki, sanādīd-i ᶜArab'dan Seyyid Muhammed Kemāne nām bahādır-ı yegāne idi ve Bağdād vālīsi Halīfe Beğ nām şecīᶜ-i bī-(b256) bahāne idi, anlar ve anların emsāli niçe başbuğ olan dilīrler ol maᶜrekede gom-nām u bī-nişān kılındı.

Ve ᶜasākir-i Hudāvendigārī'den, husûsā Anatolı kolından Mīr-Livā Ayās Beğ ve Niğde hākimi Yörgüç-Oğlı Sinān Beğ, İskender Beğ ve Beğşehir valisi Kark-oğlı Sinān Beğ ve Kaysariyye sancağı Beği Üveys Beğ ve Karesi hākimi Sultān-Zāde Şāh Muhammed Beğ, ol hücûmda şehādet şāh-rāhına gitdiler ve serv-i cānlarını uğûr-ı dīn ü devlete fedā itdiler. Baᶜdehû Mora hākimi Hasan Ağa ve Previzin beği Süleymān Beğ ve Yörgüç-Oğlı Muhammed Beğ ve Mihāl-Oğlı Mustafā Beğ, saᶜādet-i şehādetle ser-efrāz olduklarından sonra, Rûm-ili Beğlerbeğisi **(230a)** Hasan Paşa'ya dahī niçe yerde zahm-i mühlik uruldı. Bi'l-āhare çāpuk-dest kulları kapub cāy-gāh-ı maᶜrekeden taşra çıkarıldı. Ol hīnde ānın dahī rûhı āşiyāne-i bedenden pervāz idüb, mürg-zār-ı Huld-i berīne mülhak oldı. Fe-lā-cerem Rûm-ili kolı tamām münhezim olub, sancakları ser-nigûn, takviyet talebiyle Cenāb-ı Şehriyārī'ye makrûn olduklarında bir mikdār dilīrān-ıcān-şikār bölük halkından ve bir mikdār nere-şīrān-ı heycā-kār-ı tüfeng-endāz Yeñiçeri zümresinden gönderildi ve ᶜale'l-fevr beğlerbeğiliği āhara virilüb, kemāl-i tehācüm ve terākümle gönderildi.

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, LIV (Kamer), 7.

Ammā Rûm-ili kolından olan, nān u nemek-i Şehriyārī'i gözedüb cān-sipārlik idenler Âl-i Malkoç'dan Sofya sancağı Beği ᶜAlī Beğ ve Silistre mīr-Livāsı Tur ᶜAlī Beğ idiler ki, zümre-i surh-serān, Hazret-i ᶜAlī hānedānına muhabbet-i bī-girān ᶜarz iderlerken evvelā ihrāk-ı dûdmānlarına mübāşir olan ol iki ᶜAlī oldı. Yaᶜnī ki, Malkoç-Oğullarından iki nām-dār vāli-yi velī idüği tahakkuk buldı.

el-Kıssa, surh-serān bī-inbisāt ahlāt-ı fāsideden olan dem-i fāsid gibi cünûd-ı nā-maᶜdûd-ı İslām'la ihtilāt idüb, süveydāları sevdā-yı nusret ü zaferle mālā-māl, ammā çehreleri reng-i safrā ve yüzleri bī-sûd reng-i safrā ve sevdā ile nümû-dār olub, kanları balgam gibi füsürde ve bahār-ı zindegānīleri hirās-ı sipāhile pejmürde oldukdan mā-ᶜadā ol tāife-i hāife ehl ü ᶜiyāl pā-bendiyle mübāşir-i kıtāl kılınmağı keennehû gayret-i külliyyelerine sebeb fehm itmeğin, gerek Şāh'ları ve gerek fürû-māye sipāhları evlād u ᶜiyālleri ile harb-gāha gelmişler idi. Anlar gayretine gûşişlerini ziyāde kılmışlar idi. Hālā ki, ekserinin ᶜiyāl ü nisvānı, hattā Şāh İsmāᶜīl'in Tāclı Hānım nām ārāyiş-i dil ü cān u hānumānı ᶜasker-i mansûr pençelerine giriftār olub alındı ve meşveret-i ᶜülemāyile "Tāclı Hānım ere nikāh ola" diyû Tāc-Zāde Caᶜfer Çelebī'ye menkûha olmak erzānī kılınmış idi ki, ol hīnde Anatolı Kadıᶜaskeri idi.

Ve bi'l-cümle Rûm-ili kolı sipāh ve Yeñiçeri dilāverleriyle kuvvetlenüb Şāh ᶜaskerine hücûm ve tüfeng fundukları ile sipihr maᶜrekesin mazhar-ı nücûm itdiklerinde surh-serān bi'z-zarûre rû-gerdān oldılar. Hālā ki, gayret-i cāhiliyye ile yine ol kolın (b256) kafalarından nusret ü zafer bulmak hātırasiyle tarīd ü cevelān

gösterdiler. Maᶜa-hāzā kendülerin meᵓmûl-i merdüm-rubāya giriftār kıldılar. Yaᶜnī ki, kānûn-ı ᶜOsmānī üzre kat kat sedd-i sedīd olan ağrık-ı tokātī meyānında kalub dāma düşen mürgān gibi serāsime oldılar. Bu tarīkla ᶜasker-i aᶜdā sındı ve cünûd-ı Pādişāhī mansûr u muzaffer oldı. ᶜÂkıbete'l-emr Şāh-ı gümrāh onsekiz bin mikdārı sipāh ile kaldı ve bir iki kerre atdan yıkıldıkdan sonra yine atlandı ve firār idüb Cûres-i Bārgān yolından yevm-i harb irtesi Tebrīz'e vardı. Meşhûrdur ki, yetīmān-ı Tebrīz ve leīmān-ı pür-sitīz bir fersah yerden Şāh'ı kenāra ve secdeden baş kaldırmayub vechine nazzāre itmeğe kādir değiller iken ol gün bī-muhābā karşu çıkub hāl ü hātır sormuşlar **(230b)** hattā defᶜ-i harāret içün görmüşler ki, çāk çāk olmuş bir harbuze dahī sunmuşlar. Ammā bī-edeblikleri Şāh-ı gümrāha teᵓsīr idüb derûnında ᶜukde-gīr olmuş, baᶜde-zamān bir bahāne ile ekserin tuᶜme-i şīr-i şimşīr idüb intikām almış.

el-Kıssa, Şāh'ın 'avreti ki, ekser-i müverrihīn kavlince Taclu Hānım'dur, ümerādan Mesīh Paşa-Zāde'nin bir gice mihmānı olmuş ve teslīm-i sadef-i dü-nīm itdükden gayrı laᶜl-i böğrekden sāhte bir çift gûşvāre-i girān-bahāsını teslīm idüb, şīrīn-zebānlığla kendüyi āzāde itdirmiş ve levendāne bir dāne ata süvār olub, hûy-kerdeliği hālinde Hoy şehrine ve andan Tebrīz'e vusûl bulmuş ve Tāc-Zāde tezvīci tezvīc iden baᶜzılar kavlince Şāh'ın āhar ᶜavreti imiş ki, ol Tāclı Hānım'a nisbet ser-tāc-ı ashāb-ı hüsn ve bī-bahā ᶜadd olunur imiş.

Hikāyet olunur ki, bir gün Sultān Süleymān Hān ve Âsaf-ı ruhsat-dādesi İbrāhīm Paşa-yı hilᶜat-nişān ve Mevlānā Saᶜdeddīn'in pederleri Hasan Cān, kemāl-i inbisātla musāhabet iderken İbrāhīm

Paşa "Saᶜâdetlü Pâdişâhımızın merhûm Sultân Selîm'e baᶜzı muᶜârazaları vardır, buyurulsa olmaz mı?" diyû istiksâ itdükde riᶜâyeten li'l-edeb merhûm Şehriyâr-ı pâk-meşreb "Merhûmın umûrına iᶜtirâz bizim ne haddimizdir? Nihâyet sen kendü müşkilini istifsâr eyle" diyû buyurduklarında İbrâhîm Paşa, merhûm Hasan Cân'a hitâb idüb, "Sultân Selîm merhûmın üç-dört husûsı ᶜâdet-i selâtîne muhâlif değil midir?" diyû mezbûr Hasan Cân'dan istifsâr idüb,

"Biri Şâh'ın ilçilerine habs ü siyâseti,

İkincisi Tâclu Hânım'ı Tâc-Zâde tezvîcine rağbeti,

Ve üçünci, tüccâr kısmının malların alub hazîneye vedîᶜatı,

Dördünci, Mîr ᶜAbdu'l-Vahhâb gibi seyyid-i sahîhu'n-neseb ve sarîhu'l-haseb cenâbına habsile ihâneti değil midir?" didikde, mezbûr Hasan Cân dahî ber-cevh-i icmâl cevâb-ı bâ-savâb virmişler ki,

İlçilerine siyâset, Şâh'ın iğdâbına cüll-i himmet ve meydâna çıkmasına icbârdan delâlet idi ve Tâclı Hânım'ın tezvîcine rağbet, ᶜülemâ ile meşveret ve ashâb-ı mütᶜada nikâh olmaduğına binâen saᶜy ü dikkat idi.

Ammâ vedîᶜat-i mâl-i tüccâr baᶜde inhizâmi'l-eşrâr kendülerden (b257) veyâhud vâris-i hvârînden reddi mukarrer olduğına binâen ihtiyâr u cürᵓet idi" bildirmiş. Merhûm Sultân Süleymân dahî sükût itmiş ve kemâ yenbağî pesend buyurmuşlar.

Hattâ hilᶜat-i fâhire ile kadr u rütbesin arturmışlar ve sâbıku'z-zikr Mevlânâ Saᶜdeddîn, babaları Hasan Cân'a vâlid ve kendülere cedd-i mâcid olan hâfız, kırâatı Monlâ Muhammed Isfahânî'den târîh müelliflerinden rivâyet ve dahî Şâh'ın inhizâmı vâkıᶜasını şâyiᶜa bu tarîkla hikâyet kılurlar ki:

Ol seferde Şâh-ı ilhâd-siyer ile hem-râh u hem-ser makûlesi olub ceng güni bir mürtefiᶜ yerden baᶜz-ı havâssıyla Şâh-ı güzîde-sipâhın sol kola hücûmını ve peyâ-pey yedi kerre hamlesini ve kudûmını ve her hücûmında yedek değişdirüb ızhâr-ı salâbet ü cürᵓetle ᶜazîmet-i maᶜlûmını ve ol hâl ile âfitâb-ı ᶜâlem-tâb sararub feleğin çehresi baᶜde'l-ᶜasr ve kable'l-gurûb münhezim olan şâhiyân gibi zerd-gûn oldukda bakiyyetü's-süyûf olan surh-serân bir yerden şerzemeleri zâhir birer şirzime olub mükerrer at saldıklarını temâşâ iderken nâgehân cemᶜiyyetleri perîşân ve hezîmetleri benâtu'n-naᶜş gibi nümâyân bir küllî dâru-gîr ve bir zemezeme-i **(231a)** teᵓsîr göründi ki, evvelki muhârebelerden ziyâde muhâceme vukûᶜ bulmışidi. Meğer ol hînde Şâh atdan yıkılub dilîrân-ı sipâh atlandırınca niçeler bî-cân u ser düşüb bi'l-âhare Şâh-ı celâdet-şiᶜâr ihtiyâr-ı firâr ve bir korcısını kendü makâmında bir mikdâr ber-karâr eylemişidi ki, fi'l-cümle katᶜ-ı menzil idince Şâh idüği bilinmeye ve yerinde kalan hâss korcii mülebbes Şâh kıyâs olunmağla ᶜasâkir-i ᶜOsmânî ânı girift ü ahze mukayyed ola. Bu tarîkla gurûb zamânında herkes Tebrîz'e toğrı şitâbân oldı. Biz dahî sâir havâssla ol kaçanlara hem-ᶜinân ve râst geldiğimiz baᶜz-ı surh-serân Tâclı Hânım'ı cûyân ve niçesi "Şâh kandedir?" diyû tâc-dârını tefahhus-kunân, hattha Helvacı-Zâde Hüseyn Beğ nâm mahrem-i Şâh-ı be-nâm ki, baᶜde

zamān risāletle der-i devlete gelüb, niçe zamān Yedi Kulle'de mahbûs kalmışdır, āna dahī rāst geldik ki, Şāh tarafından Tāclı Hānım tecessüsine ba^czı yoldāşları ile fermān-berān ve esb-i rehvāriyle sabā gibi her tarafa revān idi. Biz ki, Tebrīz'e varub muhtefī olduk, Tāclı Hānım firārile Hoy şehrine vardığına ve hākimi isti^ccàlle Şāh'a gönderdiği haberini aldık ve bi'l-cümle ol neberd-i müstağreb sāni-i Receb'de Erbi^cā (2 Receb 920/23 Ağustos 1514 Çarşamba) güni vukû^c buldı. Husûsā "**^cAşra Receben terā ^caceben**"[1] mazmûnı çıkar. Çarh-ı devvār nakş u nigār-āsār-ı edvār itdüği Takvīmü Kavīmi'l-Ahbār kenārında mestûr idüği şuyû^c buldı.

Şehriyār-ı tekāver-suvār vakt-i ^cişāya-dek rahş-i şebdīz üzre karār ve müteşebbis-i zeyl-i firār olan Şāh-ı bī-^cār ahvālini esahh-ı ahbār ne ise, istimā^c idince turdı. Mübeşşirān-ı feth u nusret, Şāh-ı şarkın ol hīnde gün gibi nā-peydālığını hikāyet itdükde ^caskere nüzûl içün icāzet buyurdı. Herkes çadırın kurub kondı. Ammā ordu-yı Sultānī gül-^cizār u lāle-ruhsārla bāğ u rāğ-ı Bihişt'e döndi ve ol meydān-ı (b257) hûn-ālûd surh-ser tācları ve hûn-āğaşte başları ile lāle-zār-ı Cinān gibi görindi. Husûsā şeb-tā-seher dilīrān-ı vegā akmişe-i vükelā ve tuhaf-ı mütenevvi^ca-i girān-bahā iğtināmına meşgûl olub, fülûs-i ahmere mālik olmayanlar nisāba vusûl nasīb oldı. Sīm ü zer ise hemyān hemyān hāk-sār u rāygān olub, heyecān-girān-ı Rûmiyān' ın ceyb-i tasarruflarına girince kendüler gibi hātır-perīşān bulundı. Evvelā bir otāğ-ı vālā ki, hıyām-ı zer-endûdı çarh-ı berīne

[1]) Doğrusu "^c**İş Receben tera ^caceben**".

hemtā idi, mīrīye zabt olundı. Nefāyis-i akmişe ve tuhafdan dahī lāyık-ı tasarruf-ı Pādişāhī olanlar Hizāne-i ^cÂmire'ye alındı.

İrtesi ki, yevm-i Hamīs idi, ol menzilde ārām olunub, ^cazīm dīvān ve erkān-ı a^cyān dest-bûs-ı tehniyet-i fetihle kām-rān ve hizmet-güzerān, in^cām-ı terakkīden niçe ^catāyā-yı şāmile ile şād u handān kılındı ve şühedā-i rûşināsān cenāzeleri defn itdirilüb etrāf-ı memālik-i bilāde fetih-nāmeler ile ulaklar göndürildi.

Dahī irtesi pāytaht-ı Âzerbaycān olan Tebrīz'e ^cāzim ü revān olub, hemān ol konakdan, vüzerādan Dukakīn-Zāde Ahmed Paşa ve Defterdār Muhammed Efendi ki, sonra vezīr-i a^czam olmuşdur, ve beşyüz Yeñiçeri ile Sekbānbaşı, ber-vech-i ^cadālet Tebrīz muhāfazasına gönderildi. Hattā müverrih-i Bercīs-celīs Mevlānā İdrīs dahī Selātīn-i Bayındıriyye zamānından berû a^cyān-ı Tebrīz ile ta^cāruf u ihtilāt üzre idüği ma^clûm-ı Pādişāhī olmağın, müjde-i amānla sükkān-ı Tebrīz'e ilkā-i **(231b)** itmīnān içün bilece gönderildi. Ammā Tebrīz dārugası ki, Tāclu Hān tefahhusına me^ɔmûr olan Hüseyn Beğ idi, mevkib-i humāyûnın ol cānibe ^cazīmet-i sa^cādet-makrûnın tahkīk itdüği gibi, Şāh'ın kābil-i tahmīl olan hizānesiyle vezīr vusûlinden mukaddemfirār itdi ve Tebrīz muhayyem-i cünûd-i nusret-hitām olmazdan evvel ümerā-i Ekrād'dan Hacı Rüstem nām dürzī ve pür-sitem ki, mukaddemā Şāh cānibine mütāba^catla har gibi devletin depmişdi, yüz elli mikdārı ādemi ve evlādı ile kılıçdan geçirildi ve Hālid nām Kürd-i fāsid dahī ol mikdār ādem ile ^carz-ı mütāba^cat idüb, hālā ki, ānın dahī dürûğ-ı pür-fürûğı olmağın, cümlesi Rüstem-i bed-endīşe hem-rāh kılındı.

Bu tarīkla Receb'in onaltıncı (16 Receb 920/6 Eylül 1514) güni ki, rûz-i Erbiᶜā (Çarşamba) idi, Tebrīz kurbındaki Surhāb'e nüzûl-i humāyûn buyurıldı. Aᶜyān-ı sükkān-ı Tebrīz, dāmen-i ᶜadālet-i Pādişāhīye dest-āvīz ve hamd ü senā ile dillerini şükr-rīz idüb, ber-vech-i iclāl nusret ü ikbāl gibi istikbāl hizmetine istiᶜcāl kıldılar ve menzil-i mezbûrdan şehre-dek gûnā-gûn envāᶜ-i nukûşa makrûn musavver pāy-endāzlar ile sümm-i semend-i Hākāniyye ol yüzden dahī çehre-sāy oldılar. Fe-lā-cerem, ol hıtta-i muhterem, Kaᶜbe-i emān-ı hadem ü haşem olub, Kızılbāş-ı evbāş zuhûrından berû āgende-i şutur ve ıstabl-i huyûl-i cumhûr olan mesācid ü cevāmiᶜ silindi ve süprildi ve mehāfil ü menābir zīnetle sipihr-i berīne hem-ser görüldi.

Dahī irtesi ki, rûz-i Cumᶜa idi, cāmiᶜler guzātla (b258) toldı ve hoş-hvān hāfızlar ve hoş-āvāz hatībler sadāsı kıbāb-ı ᶜāleme velveleler salub, şuyûᶜ-ı Şīᶜa ve zuhûr-ı Revāfız-ı şenīᶜa ol esnālara karīb olmağın Sünniyyü'l-mezheb ü Seneviyyü'l-meşreb ᶜAcem sulehāsına nihāyet yoğidi. Ol gün anlardan ᶜazīm bir velvele ve zemzeme peydā oldı ve girye vü figān velveleleri çāk-i evc-i ᶜayyûka irdi ve esāmi-i sāmi-yi çār-yār-ı güzīn rıdvānu'llāhi Taᶜālā ᶜaleyhim ecmaᶜīn yād olundukca menābir umehāfil gûyā ki, raᶜşe-dār āh u zārda ser-āğāz-ı pür-teᵓsīr idüb, cāmiᶜīnin ve sāmiᶜīnin ciğerlerini tağlardı. Ve'l-hāsıl, tokuz gün Tebrīz'de istirāhat, maᶜīşet-i huyûl ü devābba tamām kıllet müstevlī oldukdan sonra "**el-ᶜavdü ahmed**" mazmûnını riᶜāyetleri mukarrer oldı.

Ve māh-ı Receb'in yiğirmi beşinci (25 Receb 920/15 Eylül 1514) güni saᶜādetle göçildi. Lākin Karabağ ki, kadīmden, selātīn ü havākīn zümresine kışlak olagelmişdir. Yolları ol semte uğrayub, ᶜasākir-i nusret-meāsir muhtemel ise ol kış ol mahalde kışlayub eğlenmek murād-ı humāyûn değil idüği vākiᶜ-i hāli maᶜlûm idindüklerinden sonra sene-i ātiyede tekrār ᶜazīmet buyurub tā ᶜurûk-ı Ravāfız ve mülhidīni ber-vech-i istiᶜcāl munkatıᶜ idince Karabağ'da eğlenmek hātırasıyla Tebrīz'den göçildi ve ashāb-ı hiref ve Sünnī-mezheb olan aᶜyān-ı zī-şeref makûlesi bin hāne intihāb itdirilüb ve cümlesinin esb ü ester ve mühimmāt-ı seferleri gördirilüb vilāyet-i Rûm'a vāsıl olınca bir emīr meᵓmûr ve ol cümlenin sıyānetine nām-zed ve fermān-ber kılındı. Hadīs-i "**Hubbu'l-vatan mine'l-īmān**" şatrı vicdānlarında mukarrer iken hüsn-i iltifāt-ı Şehriyārī ol elemlerini dahī zāyil itdi. Sükkān-ı Tebrīz, ᶜaskerdeki zabt u berhīz ve yāt u yarāğı makûlesi iken şīr ü şeker gibi imtizāclarını müeddeb-engīz görüb ardlarınca acıyu kaldılar. Cüyûş-ı sürûşla ülfetden sonra vuhûş-ı şeytanet-hurûş tasallutını **(232a)** fikr itdüklerince göz yaşlarını ᶜalā vechi't-tekrār nazardan saldılar. Bundan mā-ᶜadā Emīr Tīmûr Gürgān neslinden pādişāh-ı Horāsān Sultān Hüseyn Baykara Oğlı Bedīᶜu'z-Zamān Mīrzā ki, tekālīb-i devālīb-i çarh-reftār gibi gözleri kûzelerini delv-i ser-nigûn gibi eşk-bār idüb, nā-girīz ü nā-çār Kızılbāş u kallāş tasallutından istimtāᶜ niyyetiyle Tebrīz'e gelmişdir, mevkib-i humāyûnla niᶜmeti gayr-ı müterakkıbeye makrûn olub Sarāy-ı Humāyûn'dan yevmī bin akçe ᶜulûfe taᶜyīn kılındı ve İstānbul'a geldiği gibi vebāya giriftār olub, sarāy-ı fānīden Bihişt-i cāvidāna nakl itdi

ve Hazret-i Ebā Eyyûb-i Ansārī ᶜ**aleyhi rahmetü'l-Bārī** civārında āsûde oldı.

el-Kıssa, ᶜinān-ı ᶜazīmetleri Kaᶜramān ve Karabāğ semtine münᶜatıf olub, giderken ekābir-i ᶜasker, ittifāk-ı nifākla birbirlerine hem-ser olub, Yeñiçeri zümresini tahrīk itdiler. Mardin'den nehr-i Aras kenārına geldikleri menzilde sûret-i ricālde muhālefetlerini īmāyile ᶜinān-ı ᶜazīmetleri Rûm semtine döndürdüklerini bildirdiler. Ammā Şehriyār-ı memālik-sitān, zümre-i Yeñiçeriyān ve ruesā-i ᶜasākiri nusret-nişān yek-dil ü yek-cihet izᶜān buyurduklarında Karabağ kışlağından ferāğat (b258) gösterüb Nahcivān ve Revān cānibine revān oldılar ve Yeñiçeriye iğvā viren vüzerā-i vizr-intimāya kinler içüb erre-i siyāsetle diraht-ı vücûdlarını laht laht itmeği derûnında mukarrer kıldılar. Hattā ol zümreden biri Mustafā Paşa idi ki, işāret-i Pādişāh ile dilsûzlardan biri kuskunın kesüb ihānet itdi ve haftasına varmayub ᶜazl olundı ve bir ay geçmedin Hersek-Oğlı Ahmed Paşa ve Dukakīn Oğlı diğer Ahmed Paşa'nın dahī çadırlarını başlarına yıkub maᶜzûl ve matrûh kılındılar. Eğerçi ki, zāhiren Ahmed ismi ile müsemmā olan vezīrlerin ᶜazline bāᶜis baᶜz-ı beze, miskīn reᶜāyā, ᶜaskerin tatvīl-iyed itdüklerinden şikāyet ve kāh u şaᶜīr ve meʾkûlāt gāreti ile kendülerin dil-gīr itdüklerini hikāyet sadedinde vukûᶜ buldı, lākin bāᶜis-i asli-yi evvel, beyān olunan mādde-i pür kibr u kīn idi. Vaktā ki, sene-i mezbûre Şaᶜbān'ının yiğirmiikinci (22 Şaᶜbān 920/12 Ekim 1514) güni Nahcivān'a geldi, Defterdār Pīrī Muhammed Efendi'ye vezāret tevcīh olunub zahīre ve sāyir zād u zevāde kemyāb ve girān bahā ile nā-yāb olmağın etrāfa zehāyir tedārükine gönderildi. Bayburd cāniblerine varub niçe yüz pāre

anbārları mālā-māl kıldı ve gurre-i Ramazān(1 Ramazān/20 Ekim)'da ᶜasker-i berf dahī akın salmada makdûrını sarf ve rûyi zemīni Akdeniz ᶜummānı gibi jerf ve ammā ᶜuryān olan fukarānın hûn-āb olan dīdelerini ᶜayn-ı şegerf itdi.

Ve Bayburd fethine gönderilen ᶜaskerden haber gelince anda ikāmet buyuruldı. Der-ᶜakab kalᶜa-i Bayburd ve Keyfī kalᶜasına olan dest-i berd ol eyyām-ı berd ü şitāda miftāhları teslīmine bāᶜis olub ol murādları dahī encām buldı. Baᶜdehû Emīr-Âhûr Bıyıklu Muhammed Ağa'ya Bayburd ve Erzincān ve Tarabûzûn ve Karahisār-ı Şebīn ve Cānīk eyāletleri cemīᶜan tevcīh ve tefvīz kılınub ol serhaddlerin hıfzına serdār taᶜyīn kılındı. Şecāᶜat ve şehāmetine ve hüsn-i tedbīr ile istikāmetine iᶜtikād-ı tāmmları olmağın ol hizmet-i gāmızanın edāsı anlara sipāriş olundı.

Nazm:

Her çi der dāmān-ı deryā bûd u ender cīb-i kān
Bende-i dīrīne-rā der cīb ü dāmān kerde bûd

Nesr: Baᶜdehû nakl ü hareket buyurılub **(232b)** salāt-ı ᶜīdi Niksār'da edā itdiler. Şevvāl'in altıncı (6 Şevvāl/24 Kasım) güni Amāsiyye'ye dāhil olub, Evvel Bahār'a-dek anda kışlamağı mukarrer kıldılar ve arzû-yı evtān iden dermāndegān zümresine ibtidā-i fasl-ı Rebīᶜ'de bāb-ı humāyûnlarına ittisāl tenbīhi ile hüsn-i icāzet buyurdılar. Ammā mihnet-i kaht u galā berd-i şitā gibi bī-intihā olub, berf ki, sûretā rûy-i zemīni dakīka-misāl gark idüb, pervīzin ser-i sipihr-i berīn şeb urûz elemekde idi. Hālā ki, galā-yi gallāt unun kīle-i

İstānbûlī'sini dörder yüze satardı. Hālā ki, satan "gabn-i fāhiş" diyû da^cvādan ve iştirā kılan "rāygān aldım" diyû sevinmeden hālī değildi.

Ba^cdemā Rûm-ili Beğlerbeğisi Engurī'de kışlamak buyurıldı ve Amāsiyye'ye girildiği gün Şehsüvār-Oğlı ^cAlī Beğ rikāb-ı humāyûnlarına yanaşub vilāyet-i Zü'l-Kadriyye ^cAlāu'd-Devle'den alınub kendüye virilmek va^cde-i kerīmesidir ki, silk-i tahrīrlerine münharit olmağın atından inüb sümm-i semendleri hākine rûy-māl kıldı. Ammā ol ma^chûdın husûli bir mikdār (b259) zamān mürûrını iktizā itmeğin ^cucālete'l-vakt Kaysariyye sancağı tevcīh buyurıldı ve evsāfı hurûf-ı zurûfa sığmaz ^catāyā, belki tasavvurı ezhān-ı masnûna münderic olmaz bahşiş-i bī-intihā ile sancāğına gönderildi. ^cAlāu'd-Devle'nin Süleymān nām oğlı ki, Bozok'da Mīr-Livā idi ve Şehsüvār-Oğlı ile ^cadāvet-i kadīmesi beyne'n-nās hüveydā idi, me^ɔzûn ve murahhas olmağın Kaysariyye'ye vardığı gibi ılgār itdi ve küllī muhārebe zuhûrından sonra Süleymān Beğ'i katl idib mā-vaka^cai der-i devlete ^carz kıldı.

Bu kerre ^cAlāu'd-Devle'ye ihāneten mezbûr Ahmed Beğ'i Bozok sancağı zamīmesi ile ser-efrāz kılındı. Dahī ^culüvv-i himmet-i Pādişāhī ve fart-ı ^cināyet-i Şehinşāhī ki, bir kulına iki-üç mansıbı inzımāmla tevcīh kıla ve zamānında ^cazl belāları olmayub, her kişi istihkāk-ı zātiyyesine göre müreffehü'l-hāl ve sāhib-i cāh u celāl kılına.

Nazm:

Tā ebed īn hāndāned bāğ-ı devlet tāze bād
Tāir-i ikbāl-i şān dāim bülend-āvāze bād

Nesr: Fī zamāninā bir mansıbı ikiye, üçe taksīm idüb nā-ehillere tevcīh iderler ve bir tālib zuhûr itdüği gibi, altı ay oldı ise "Eyü müntefi^c oldı" diyû ^cazline cüll-i himmet iderler. Şöyle ki, sühan-āferīn olub, "^cAzle bā^cis nedür?" dir ise, rağmen ^calā nef^cihī teftīşini dahī buyurub, olanca mā-melekini elinden alurlar. Bināen ^calā zālik, esās-ı milk-i devlet mütezelzil ve kirbās-ı refī^cu'l-esās-ı eyālet mütenezzil olub, ümerā ve sipāh, zu^cafā menzilesine ve zu^camā, fukarā-i re^cāyā mertebesine rişk ider oldı.

Ve ol esnālarda vüzerā ma^czûllerinden ba^cz-ı akviyā Yeñiçeri zümresindeki eşkiyāya iğvā virüb Vezīr Pīrī Paşa'nın ve Mu^callim-i Sultānī Halīmī'nin evlerin basub ve basdırub tahrīk-i fitne vü fesāda ashāb-ı cevr u ^cinādı tahrīk eylediler. Bināen ^calā zālik Dukakīn-Zāde Ahmed Paşa mazhar-ı gazab-ı Sultānī olub vücûdı siyāsetle nā-bûd kılındı. Ba^cde zālik Şāh-ı gaddār ser-i hvāb-ı gaflet ü mestīden bīdār olub cerāyimine istiğfār ve hışm-i Sultānī'den isti^cfā-i bisyār mazmûnını müş^cir nāmeleri ile hedāyā-i cezīle gönderdi ve sādāt-ı Tebrīz'den Mīr ^cAbdu'l-Vahhāb'ı ve Sāhib-i **(233a)** Hāvī neslinden Paşa dimekle ma^crûf Kādī-i Egānī ve Monlā Şükru'llāh el-Ma^cālī ve hulefā-i Hayderiyye'den Hamza Halīfe nām şahsı cem^c-i kesīr ile ber vech-i risālet şefā^cate gönderdi ve merdān-ı rezm-āzmā eline giriftār olan zevcesi irsālini küllī minnetler ile iltimās itdi. Ammā bu vechile recāsı havf u hirāsa ibtilāsından olmağın sem^c-i kabûlle isgā buyurulmadı. Mīr ^cAbdu'l-Vahhāb ve Kādī Paşa İstanbul kurbındaki Yini Hisār'da ve sāir rufekāsı Dimetoka kal^casında habs itdirildi ve sābıkā Tebrīz kurbında sûret-i itā^catle bāb-ı sa^cādete muvāsalat iden Kürd Rüstem ki, tāziyāne-i tīğla kendüsi ve tevābi^ci te^ɔdīb kılınmışdı.

Mīr Hüseyn nām oğlı Kızılbāş'dan firārla bu esnāda dergāh-ı felek-medār türābına gelüb yüz sürdi. Da^cvā-yı ^cubūdiyyetde sādık ve mezīd-i ^cināyetden ri^cāyete (b259) lāyık olmağın babası zabt itdüği vilāyetin eyāleti ocaklık tarīkıyla tevcīh kılınub ri^cāyet buyuruldı.

Hādise-i Rābi^ca: Ba^cz-ı fütūhātın vukū^cı ve ümerā-i Ekrād'a Evvel Bahār'da sefer tenbīhi ve teveccüh-i müveccehleri anlar semtinden a^cdā cānibine mün^catıf kılınmak takrībidir ki, evāmir-i ^caliyyede iş^cār u ızhār olunub tevzī^c-i ahkām-ı cihān-mutā^c hizmeti müverrih Hakīmü'd-Dīn Mevlānā İdrīs-i Bitlisī'ye ^cināyet kılındı. Bu vechile āşinālığı dāimā ^catebe-i ^culyālarına ^carz-ı hedāyā ve pīşkeşlerinde reh-nümālığı mūcib olmak mülāhazasıyla mevlānā-yı mezbūra küllī iltifāt kılındı. Ammā Şehriyār-ı memālik-küşā Amāsiyye kılā^cına sayd u nahçīre müte^callik temāşā ile nev^can ferāğ-ı bāl üzre iken nāgehān ba^cz-ı kār-āgāhān lisānından bu haberler ma^crūz kılındı ki, kal^ca-i Kemāh sūrāhına ilticā iden ^cakārib-i surh-serān kendülere akreb olan memleket-i Erzincān hıfzında ^casker-i mansūra ve gāh u bī-gāh türktāz ve ^cale'l-gafle şeb-hūnla āteş-endāz olmakdan hālī olmamışlar. Eğerçi ki, anlar hizmet-i mukābelede taksīr itmeyüb her hücūmlarında mahznu u mağmūm ^cavdet eylemişler ve illā hātır-ı ^cātır-ı Pādişāhī bu mikdār cür³etlerinden inhirāf-pezīr olub, Bıyıklu Muhammed Paşa'ya evāmir-i ^caliyye gönderildi ki, sa^cādetle kendüler varmazdan mukaddem Kemāh kal^casını ihtiyātla muhāsara eyleye ve hedm-i kal^ca her ne cānibden ise mümkün olan mertebeyi ma^clūm idinüb mevkib-i humāyūna vusūlinde mühimmāt-ı feth u nusret ta^cbiye olunmuş buluna.

Fi'l-vāki^c öyle oldı. Fermān-ı ^cālī üzre bir haysiyyetle muhāsara kıldı ki, bād-ı vezāndan gayra ruhsat-ı hurūc u dühūl muhāl oldı. Vaktā ki, āsār-ı Rebī^c ve etvār-ı bedī^c zāhir u bedīd olub, Hudāvendigār-ı sa^cīd Amāsiyye'den sene-i ihdā ve ^cişrīn Rebī^cu'l-Evvel'inin beşinci (5 Rebī^cu'l-Evvel 921/19 Nisan 1515) güni çıkdılar, menzil be-menzil tayy-i sebīl ve merāhil kılub Karlu Göl'den güzār ve Karacabey Çayırı'nda nasb-ı hıyām-ı sipihr-iştihār itdüklerinde Mısr sultānı Kansu Gavrī cānibinden nāme vü ilçi geldi ve āyīn-i pādişāhān-ı kadīm üzre dest-būs-ı ^cizzet-me³nūse ruhsat virildi. Eğerçi ki nāmesinde vāfir ^carz-ı muhabbet ve musāfāt kılmış ve illā Şehsuvār-Oğlı ^cAlī Beğ iki sancak tevcīhini istiksār idüb sābıkā babası Şehsuvār-ı selātīn-i ^cArab u Rūm meyānında fitne-engīz olmağın Bāb-ı Züveyle'de salb olunmuşdur. Nazar-ı iltifātdan eşk-i ^cāşık gibi iskātını ve Zü'l-Kadriyye vilāyetindeki hutbe vü sikkede nāmının inzımāmını recā itmiş, zümre-i Çerākis'e hayālāt-ı **(233b)** müvesvese makūlesi idüğini bildirüb, kıllet-i ^calkını gün gibi āşikār kılmış. Fe-ammā mezbūr mağrūr-ı bī-^caklı bu mertebe küstāhlık vādīsine götürmek, farazā ki, inzımām-ı hutbesi hayyiz-i cevāzda göstermek, Mısr u Kāhire gibi cezīreden kendüyi san^catla taşra çıkarmak, husūsā ^cisyān u tuğyān arasına çeküb, haddinden tecāvüzine bādī haberleri varmak mirāren vāki^c olmuşidi. Tā ol gūne letāyifu'l-hiyel ile ve bed-endīşi meydāna çıkarmışidi. Zīrā ki, sūret-i ahāli-i İslām nāmına olmaları ile meccānen üzerlerine varmak istemezlerdi. "**el-Bādī azlem**" mazmūnına mā-sadak olmayınca memleketine teveccühi revā görmezlerdi. Fe-lā-cerem, semti ile nāmesine cevāb yazdılar ve ilçilerine (b260) "Er ise Mısr'daği hutbe ve sikkesin

sıyānet itsünler" diyû cevāb virüb, yollarına revāne kıldılar ve sa^c^ādetle menzil be-menzil yüriyüb, Rebī^c^u'l-Âhir'in başı(1 Rebī^c^u 'l-Âhir 921/15 Maıs 1515)'nda kal^c^a-i Kemāh mukābilinde kondılar.

el-Hakk bir kal^c^a-i refī^c^a idi ki, her burcı mıntakatü'l-burûca peyveste, mühendis-i bānīsi "**Mā lehā min fürûc**"[1]'a kemer-beste, ^c^ale'l-husûs ecdād-ı ^c^izāmlarından Sultān Yıldırım Hān ^c^ahdinde sāir memālik ü kılā^c^ silkinde münharıt olub, nüvvāb-ı kām-yāb tasarruflarına dāhil iken, Tīmûr-ı serī^c^u'l-mered ve haşem-i nā-ma^c^dûd ile üsûd ü nümûr gibi geldükde huddām-ı Pādişāhī tasarruflarından dûr idüb bu def^c^a kemā fi'l-evvel temellük, mühimmāt-ı dīn ü devletden olub, milk-i mevrûsları idüği tahakkuk bulmağın, be-her hāl feth u teshīrine cüll-i himmetleri ta^c^alluk itdi. Fe-ammā yümn-i makdem ve salābet-i haşem-i muhteşemleri te^ɔ^sīrinden sa^c^ādetle ol vādīyi muhayyem itdükleri gönde feth olub, sāir kılā^c^-ı mahrûseye munzamm kılındı. İrtesi sa^c^ādetle burc u bārûlarını seyre çıkdı ve lāzimü't-ta^c^mīr olan yerlerini termīm ve bir burc-ı ^c^azīmle dahī tetmīm idüb, ümerādan olan Karaçin-Oğlı Ahmed Beğ'e emāreti erzānī görüldi.

Li-Münşiihī:

Kal^c^a fethinde leşker-i Tīmûr
Berk-ı hātif gibidurur meşhûr

Anların kal^c^ı mancınīkledur
Bunların fikret-i dakīkledur.

[1]) Kur^ɔ^ān-ı Kerîm, L (Kâf), 6.

Âferīn āna kim, burûc-ı Kemāh
Alındı bir gün içre niteki ke-māh.

^c^Asrına gelmedi bunın Tīmûr
^c^Özr-i lengile eyleyübdi ^c^ubûr.

Nesr: Fī-nefsi'l-emr, bir kal^c^a-i refī^c^adır ki, meyān-ı besātīn ü gülzār ve mā-beyn-i bāğāt u eşcār-ı meyve-dārda vāki^c^dir ve her sene mevsim-i rebī^c^de ebr-i bahār bārānı nihāyetsiz, murğ beççeleri māide-i ^c^Īsevī gibi ol vādīlere erzānī kılb, ehl-i Kemāh sayyādīn-i efrāh olub, ol ni^c^am-ı nā-mütenāhīyi dönşürürler. Nemek-sûd ile ezhār-ı nā-ma^c^dûd idüb, evānī ve zurûfa koyarlar. Hattā turşı ta^c^mında bir hāletle kurarlar. Eğerçi ki, ol beççeler sûretā selvāya benzer, ammā ta^c^mında menn-i halvādan lezīz-terdir. Ve ba^c^zı sürāh u tilālde kalub sayd olmayanları birkaç gün sonra kanatlanub, uçar. Sāir ^c^asāfīr u mürgān gibi neşīm-i mürg-zārlara göçer. **Fe-sübhāne Men lā-ya^c^lemu hikmetehû illā Hû.**

Vākı^c^a-i Hāmise: Memālik-i Zü'l-Kadiriyye hākimi ^c^Alāü'd-Devle ki, gork-i bārān-zede-i rûz-dīde geçinürdi, hālā ki, şīr-i şer-zedenin siper-i pençesine mukābil rûbāh-vār la^c^b u bāzīçe kasdine kec-reftārlıkla toğrulub, satardı. Mukaddemā, Hodādvendigār-ı rub^c^-ı meskûn, Şāh-ı ilhād-nümûn kasdına āzim ve kendünün ol cānibe ^c^arz-ı hulûs u ^c^ubûdiyyetine cāzim iken yine mahabbet-āmīz emr-i şerīf-i celālet-engīz **(234a)** gönderüb "Bu seferimizde bize hem-rāh olmanuz sa^c^ādet-i dāreyndir, rif^c^at-i derecāt bulmanız fevāyidinden hālī değildir" diyû teklīf itdiler. İtā^c^at-i emr itmedükden gayrı ba^c^zı guzātın yolların sedd ve kuttā^c^u't-tarīk sûretinde fesād-ı müştedd üzre oldı.

Husûsâ sa^c^ādetle ^c^avdet i tdüklerinde vilāyetine zād ü zevāde içün varanlara kemīn-i kīnden tatvīl-i yed dahī eyledi. Lā-siyye-mā selātīn-i Çerākise ile dāimā havākīn-i ^c^Osmāniyye mā-beyni nifākdan hālī değil idi. Cümleden ziyāde anlara intisāb da^c^vāsın idüb dāimā hīle ve bezengden hālī olmazdı. Ma^c^a-hāzā āsitāne-i sa^c^ādetleri türābına (b260) çehre-sāy olmakdan ibā idüb dāimā ^c^özürlenmekle cevāba mütesaddī olurdı.

Fe-lā-cerem kal^c^a-i Kemāh fethi mukarrer oldukdan sonra sekizinci konakda Sivās'a gelindi. Rûm-ili Beğlerbeğisi Sinān Paşa onbin yarar neberd-āzmā ve kişver-küşā ve Yeñiçeri zümresinden bir fırka-i cihān-peymā ile Zü'l-Kadriyye vilāyetine ılgār buyurıldı. Şehsüvār-Oğlı ^c^Alī Beğ ki, ol yolların deşt ü hāmûn ve şevāhikını dekāyıkiyle bilürdi, bedreka-i nusret-nümā ve talī^c^a-i bedī^c^a-i ashāb-ı vegā ta^c^yīn olunub bile gönderildi. Tā ki, mevkib-i humāyûndan evvel şirzime-i a^c^dāyı tālān ve Türkmānān-ı bed-gümān zümre-i zemīmesinitu^c^me-i tīğ u teber-i sinān eyleyeler ve her ne zuhûr iderse rikāb-ı humāyûnlarına karşu haberin göndereler. Bu tarīkla mīr-i mīrān-ı mesfûr ve sāir ^c^asākir-i mansûr çekildi gitdi. Tā ki, ser-menzilleri Elbistān vādīlerine yetdi. Ammā ^c^Alāü'd-Devle-i nā-sipās haber alduğı gibi giriftār-ı yemm ü hirās olub, mahall-i mazīkda tahassuna mu^c^tād oldukları Turna Tağı'na ehl ü ^c^iyāl ve esbāb u ahmāllerini gönderdiler ve gümān-dār ve perīşān-rûzgār ve hevāsına mutāba^c^atları bisyār Türkmān ^c^askeri ile ol kûhın dāmeninde alāyını bağlayub, turdılar.

Bu i^c^tikādı fāsid ile ki, Türkmānān-ı bed-hilkat, dilīrān-ı şīr-haslet ile mukābeleye kādir ola. Eğerçi ki, cihān-dīde pīrleri men^c^a sülûk iderdi, ammā kendüsi cāhil ve pīr ve nā-bāliğ makûlesi olmağın "Her çi bād ābād" diyû cevāb virildi. Vaktā ki, Sinān Paşa Görgün (Gürün) yaylāğından göçdi, ^c^azm-i rezmle süvār-ı rahş-rehvār olan civānları ılgāra seçdi, göz açdırmayub, pīr-i menhûsın alaylarına mukābil geldi. Eğerçi ki, tīrler ve tüfengler atıldı, şimşīrler çalındı ve gürzler salındı, "Ur ve tud" sadāsı ^c^ālemi zemzeme ve velvele-gīr itdükden sonra vukû^c^-ı ceng ve şüyû^c^-ı rezm-āheng ki, māh-i Rebī^c^u'l-Âhir'in yiğirmi tokuzuncı gününde olmışidi, bi-^c^ināyeti'llāhi Ta^c^ālā feth u zafer yelleri perçem-i pür-hiyem-i tûğ-ı Sultānī'ye esdi ve seylāb-ı hezīmet ve firār eserleri Türkmānān-ı bed-gümān hayline rāst geldi. Bu tarīkla ^c^askerleri sındı, ser-dārlarının başı kesildi. Tāğa tahassun kasd idenlere yol virilmedi. Husûsā ^c^Alāü'd-Devle'nin cemī^c^-i evlād ü ahfādı bile bulunub, tu^c^me-i şīr-i şimşīr olub, ancak birāderi ^c^Abdü'r-Rezzāk Beğ evlādıyla esīr olub, bend-i zincīr ile hars gibi Pādişāh-ı kişver-gīr cenābına gönderildi. Ammā ^c^Alāü'd-Devle'nin ser-i borīdesi "Cemī^c^an mā-beynimizdeki nifāk u idlāl heb bunun başı altından idi" diyû Kansu Gavrī'ye **(234b)** irsāl kılındı. Fe-lā-cerem Zü'l-Kadriyye vilāyeti, Şehsüvār-Oğlı ^c^Alī Beğ'e ^c^ināyet olunub, lāzimü'z-zabt olan kılā^c^ına dizdār ve merdümān-ı hisār nasb olundı. Ve Sinān Paşa pāy-bûs-ı taht-ı saltanatla müşerref olub, sene-i mezbûre Cümāde'l-Ûlā'nın altıncı (6 Cemāziye'l-Evvel 921/18 Haziran 1515) güni vezāretle kām-rān ve ^c^umûmen dergāh-ı mu^c^allā kullarının mevācib-(b261)horları biner akçe in^c^āmla şādmān kılındılar. Ba^c^dehû rāyāt-ı Kaysariyye ve Karamān muzāfātından olan Kaysariyye

şehrine vâsıl oldukda Rûm-ili ve Anatolı ve Karamân ᶜaskerine icâzet virilüb, saᶜâdetle İstânbul'a ᶜazîmet buyurıldı.

Ve Tebrîz seferinde Yeñiçeri tâifesini tahrîk idenler, husûsâ ki, hâtır-ı ᶜâtırlarında bir küllî ᶜukde idi, ol zümrenin sahîhu'l-kavl kudemâsından niçesini harem-i muhteremlerine getürdiler, "Elbette sizi kimler tahrîk eyledi?" diyû cevâb istediler. Anlar dahî ketmine kâdir olamayub, İskender Paşa'yı ve Tâc-Zâde Caᶜfer Çelebî nâm Kâdı-ᶜaskeri ve Sekbân başını ele virdiler. Bilâ-teʾhîr tîğ-ı siyâsetle İskender Paşa ve Sekbân başının ahvâlleri ber-taraf kılındı. Ammâ ᶜisyân husûsı Mevlânâ Caᶜfer Çelebî'den istiftâ olunub, anlar dahî "Baᶜde's-sübût katli lâzımdır" cevâbından sonra "Senin dahî fesâdın benim ᶜizz-i huzûrumda gerek lâhikan ve gerek sâbıkan sâbitdir" diyû hakkından gelindi.

Li-Münşiihî:

İskender-i zamânedir ol Şehriyâr-ı milk-i Rûm
Her gûşe kıldı tantanası kûse-pûr

Andan önürdi gelmekle suhan ᶜâleme
Kendin yegâne anladı Cengîz ü ger Tîmûr.

Hâdise-i Sâdise: Ters-hâne-i ᶜâmire tedâriki ve ᶜizz-i huzûr-ı Şehriyârî'nin Firengistân memâliki fethine tehâlükidir ki, evvelâ sefâyin-i leşker-defâyin için vâfir mehâzin ü anbâr yapdırıldı. Yaᶜnî müretteb ters-hâneler ki, gemiler deryâ seferinden geldikde şiddet-i şitâda sütûr ve huyûl ıstabla çekilür gibi gemiler teknesi koruya çekilecek yemîn ü şimâl iki dîvâr ve sakfı ber-karâr, nihâyet-i

deryâdan yana koru cânibine iki tarafı mekşûf ters-hâne yapılmış. Tûlânî hâneler ibtidâ anlar zamânında yapdırıldı.

Vilâyet-i mülûk-i Efrenc memâlikinde görüldüği üzre inşâ itdirildi. Ammâ ki, tekmîli, yaᶜnî ikiyüz pâre gemilere vefâ ideceği tahsîli ve müteᶜaddid ve enbûh mahzenleri Sultân Süleymân -**ᶜaleyhi'r-rahme ve'l-gufrân**- zamânında müyesser oldı ve her bir tarshâne binâsına ellişer bin akçe harc âdet-i mukarrer kılındı. Tahkîk müverrih-i Tuğrâ-nüvîs, emîr-i kebîr-i maᶜârif-celîs, aᶜnî bihî Celâl-zâde Mustafâ Beğ merhûm ki, memâlik-i ᶜOsmâniyye'de Koca Nişâncı nâmıyla maᶜrûf ve maᶜlûmdur, sene-i sebᶜîn ve tisᶜa-mie (970/-1562-1563) târîhinde bir gün bu hakîre rivâyet ve Sultân Selîm Hân'ın salâbetini ve vezîr-i aᶜzam Pîr Muhammed Paşâ-i Cemâlî'nin hüsn-i tedbîr ve firâsetini hikâyet idüb, bir şeb merhûm Selîm Hân-ı kâm-kâr mülûk-i etrâfın tasavvurı ile subha-dek bîdâr ve "Dünyâ bir gölgelik kûşe iken birkaç pâdişâha çok değil mi?" diyû tefekkür ve tezekkür, husûsâ küffâr-ı hâksâr memâlikinde tâc-pûş ve serîr-nişîn hâkimleri olduğına ᶜâr idüb, kable's-subh merhûm Pîrî Paşa'yı servakt-i hâssına daᶜvet idüb, "Bi-ᶜinâyeti'llâhi Taᶜâlâ bunca hadem ü haşem ve hazâyin-i ferâhem ve ve sefâyin-i ejder-dem-i deryâ-dem müretteb ü mükemmel iken sevâhil-i **(235a)** Frengistân'da papa ve Francko ve İspanyol ve Venedik döji gibi kefere-i fitne-cû pâdişâhlık daᶜvâsın itmek ve başlarına tâc giyüb, sikkelerin rûy-i zemînde cârî kılub, nâm u nişânları aksâ-yı arza yetmek, zâhir budur ki, benim tegâfülimle senin ihmâl ü tekâsülindendir. İmdi min baᶜd teveccühim gemiler tedârükine (b261) ve ᶜazîm tonanmalar çıkarub Efrenc keferesi memâlikinin feth u tehâlükinedir" diyû Pîrî Paşâ-i merhûma ᶜitâbı

mutazammın hitāb eyledükde "el-Hakk, bu tedbīrinizde dahī isābet buyurdınız. Bu hafta pāytahtınıza ᶜarzını tasmīm itdiğim umûrı mukaddemā bu kulunuza tuyurdunuz. Fe-lā-cerem yarın sāir vüzerā kullarınızla ᶜizz-i huzûrınıza umûr ᶜarzna giriyoruz ve lāzimü'l-iᶜlām olan umûrı ᶜarz idüb, cemāl-i bā-kemāliniz devletiyle müşerref oluruz. Selāmlayub gideceğimiz mahalde cümlemize ᶜitāb ve husûsā bu bende-i kemtere tehdīd ü ᶜunfile hitāb-ı müstetāb idüb, beşyüz pāre ters-hāne īcādını ve evvel bahāra-dek her bir ters-hānede bir suᶜbān-peyker ve āhen-lenger kadırganın bünyādını muhkem tenbīh buyurur ve "Emir budur ki, hemān şimdi karşuya geçüb, ne mahallerde yapılması münāsib ise taᶜyīn idüb, mübāşeret üzere olasız. Tā ki, sāᶜatiyle bu emr-i mühimme mübāşeret oluna ve Hudāvendigār-ı nām-dārın min baᶜd teveccühleri Frengistān teshīrine idüği biline. Hattā fermān olunan ters-hānelerin bir mikdārı yapılmadan mülûk-i Frenc'in harācları ile kalᶜaları miftāhı ᶜatebe-i ᶜulyāya vāsıl ola" didikde merhûm Sultān Selīm defᶜaten beşyüz pāre ters-hāne ile ol mikdār gemilerin inşāsını istiğrāb idüb, "Didiğin mikdārı ihrācāta hālen hazīnemizde vüsᶜat yokdur. Husûsā ki, etrāfdan düşman hareket idüb koru cānibine sefer lāzım geldüği takdīrce, bu takrīr eylediğin üzre olıcak isrāfın hadden artukdur" buyurdukda ol vezīr-i ᶜākil, silk-i takrīrinde vürûd-ı bī-muᶜādil kılub, "Benim saᶜyim beşyüz pāre ve ters-hānenin sefāyin-i ᶜaşīrini yapmadın maksûd-ı Pādişāhī hāsıl olmakdır. Yaᶜnī ki, niçe yüz pāre kılāᶜun miftāhları ile üçer yıllık harācları ᶜatebe-i ᶜulyānıza vusûl bulub, ters-hāneler ihrācātı maᶜnen yine anların kīselerinden olmakdır. Zīrā beşyüz pāre gemiler tedārüki buyurılur. Vüzerā kulları ile münāsib mahalleri tedārükine karşuya

geçilür. Ayına varmadınbu ahvāl Galata küffārı lisānından dīb-i Frengistān'a iᶜlām kılınur. Fe-lā-cerem gemiler ve ters-hāneleri yapdırmadın irsāl-i harāc ile mütābaᶜat itmeleri evlā fikr olunur. Yoksa yapacağımız nihāyet kırk-elli pāre ile ters-hāne ve kadırgadır. Murād hemān defᶜaten beşyüz pāre sefāyin emr olunmasıdır" diyû takrīr-i belīğ itdükden sonra menziline ᶜavdet eyledi. İrtesi ki, vüzerā ile ᶜarza girdikde vech-i maᶜhûd üzere gemiler inşāsı fermān olundı ve dīvān-hāneden toğrı sāhil-i bahre indiler ve hālā ters-hāne mahalli olan tarafa geçildi ki, serā-pā mezārāt idi, ters-hāne nāmına henüz bir kûşe yapılmış idi. Vüzerā ve aᶜyān ve ağāyān ve defter-dārān, kenār-ı bahrde vākiᶜ olan makābirin tathīrini ve ᶜarzan bir ters-hāne sığacak mikdārı yerlerin **(235b)** ᶜizām-ı emvātdan tefrīkını emr itdiler ve cā-be-cā birer tûlānī hafr itdirüb, niçe yüz makbereden çıkarılan kafaları ve kemikleri anlarda defn itdiler ve başları uçlarına birer ᶜalāmet taşları dikdirdiler ki, ile'l-ān ol tûlānī mezārlar maᶜlûmdur. Bilmeyenler "Zamān-ı evveldeki ümemdir ve anların makbereleridir ki, ᶜādetleri böyle imiş" diyû dillerinde (b262) mezkûrdur.

el-Kıssa, merhûm Celāl-zāde -**Rahimehu'llāhu Taᶜālā**- bu hakīre şöyle takrīr eyledi ki: Fi'l-vākiᶜ bināya ki, mübāşeret olundı, mā-beynde üç ay geçmedin Fransa ve Venedik ve Kıbrıs ve Dubrovnik beğlerinin ve dahī niçe nām-dār mülûkin üçer yıllık harācları ve miftāhları geldi. "Bolay ki, gemileri deryāya çıkmalı olmadın" diyû her biri takaddüm kasdın itdi. Fī nefsi'l-emr bir vezīr ki, sınıf-ı ᶜülemā ve ᶜukalādan olub, liyākat ve istihkākı ile sadra geçmiş ola, lā-büdd tedbīri takdīre muvāfık olur. Ammā şol vükelā ki, ᶜākıl ü dānā

olmadıklarından katᶜa'n-nazar, ebnā-i kefereden bir bölük harām-perver ola ve pāye-i vekāletle riᶜāyete mücerred hizmet ve takarrubine bināen vücûd bula, lā-büdd hizmeti ve tedbīri izᶜān mikdārınca olur. Gemiler yapılmadın harāclar gelmesine cüll-i himmet değil, düşmān vilāyetine varıldıkdan sonra dahī değmede tedārükleri netīce virmeye.

Nazm li-Münşiihī:

Bed-aslile bir görmefürû-māyeyi zinhār
Virsen ki, ola baht u saᶜādet kuluna yār

Her bendesin ister isevezīr itmek olur Şāh
Ammā ki, kula ᶜakl ü hired virmede nā-çār.

Gıbbe zālik, makarr-ı rāyāt-ı cāh u celāl Amāsiyye kışlağında idüği mesmûᶜ-ı küffār ve ehl-i dalāl olmağın, ol senede Ungurûs kırāli hareket idüb, İzvornik serhaddine-dek gāret ve tazyīk-ı reᶜāyāya müteᶜallik baᶜzı şenāᶜat idüb, Hacı Beğ Bayrām merd gāzī, serdār-ı dilīrān-ı megāzī olub, eğerçi ki, cezāların virmişidi ve sezālarında kusûr imişidi. Lākin daha ziyāde gûş-māl içün pāytaht-ı kadīm olan Edirne şehrine buyurıldı. Oturdukları yerden ol mühimmātın dahī tedārüki görildi.

Vākıᶜa-i sābiᶜa: Ahvāl-i ümerā-i kirām ve irsāl-i Mevlānā İdrīs:

Maᶜārif-i memālik-i Ekrād ve memālik-i dilīrān-ı Rüstem-nihād ki, vilāyet-i Âzerbaycān ve Diyār-ı Bekr ve Bağdād meyānında vākiᶜ olub, eğerçi ki, hadd-i zātında ser-keşliğe muᶜtād niçe kabāil ve

ᶜaşāyir-i celādet-nijād idükleri maᶜlûmdur, lākin Kızılbāş-ı evbāşol tarafda ᶜarz-ı tegallüb idüb, ol ümerā ve hükkāma mahzā istimāletle riᶜāyet sûretini göstermeğin, hutbe ve sikke Şāh'ın olmak üzre, her hākim vilāyetinin umûrına müstakill nāzım olub ve birbirlerī meyānında ᶜadāvetleri eksik olmayub, bu minvāl üzre geçinilmek sûretinde olmuşlardı. Fe-ammā ol zamān ki, Hudāvendigār-ı memālik-güzār, Çaldıran cenginde zafer-kerdeler oldukdan sonra, pāytaht-ı Âzerbaycān olan Tebrīz'e ki, ᶜazīmet buyurdılar, gubār-ı sümm-i semendlerini iktihāl idenler, manzûr-ı enzār-ı kimyā-āsārları olduğını baᶜzı mütābaᶜat idenler hakkındaki gün gibi bedīdār kıldılar. ᶜAkīdeleri pāk ve Ehl-i Sünnet ve Cemāᶜat mütābaᶜatında çālāk olanlardan niçe dīn-dārlar, rikāb-ı humāyûnları takbīli ile şeref ü istisᶜād **(236a)** bulmuşlar idi ve mezīd-i ᶜavātıf-ı ᶜaliyyeden hezār iltifāt-ı şāhāne mazhar düşüb, şād u kām ve muhassalü'l-merām ᶜavdet kılmışlar idi. Ammā baᶜzılar buᶜd-i mekān cihetinden ve şāh-ı surh-serān baᶜde zamān musallat olmak havfinden eğerçi ki, ᶜarz-ı itāᶜatle devlet-i ziyārete cürᵓet idememişlerdi. Fe-ammā dīde-i intizār ile ahbār-ı meserret-(b262)āsār nüvīdine müterakkıb olub, "Eyāne zamānda ol pādişāh-ı memālik-sitānın işāret-i ᶜaliyyeleri sudûr eyleye" diyû yollar gözleyüb kalmışlar idi.

Pes müverrih-i hayret-enīs ve müessis-i maᶜārif-celīs, mazhar-ı envār-ı esrār-ı takdīs ve muzhir-i nikāt-ı tarsīᶜ u tecnīs, Heşt Behişt müellifi Mevlānā İdrīs ki, hüner-i sipihrine Bercīs ve kevākib-i burc-ı ᶜirfāndan zevāt-ı rû-şināsāna reīs, hāsıl-ı hāk-i Bidlīs, kelimāt u āsārı nefīs, bir feylesof-ı maᶜānī-tedrīs idi, selātīn-i Bayındıriyye zamānında münşi-i dīvān ve ümerā-i Ekrād'ın ekseri ile āşinālığı

ᶜiyān, husûsā ol serhadlerin ahvāline vākıf ve aᶜyān-ı ᶜaşāyirin ahvāl-i tabīᶜatlarına ᶜārif, merd-i hakīm-tabīᶜat ve hûş-mend bir vāᶜiz-i pür-nasīhat olmağın, yine ol semtlere revāne kılınmışidi ve ol tarafların ümerā-i Ekrād'ını beyᶜatle rakabe-i tābiᶜiyyete getürüb, gerden-nihād itmesi fermān olunmışidi. Fe-lā-cerem, mevlānā-yı mezbûr sarf-ı makdûr idüb, evvelā Urmī ve Üştī hākimini silk-i itāᶜate sevk, rakabe-i mutābaᶜatı hamāme gibi her şehbāza rengīn tavk eyledi. Andan Sûdān hākimi Emīr Seyyid b. Şāh ᶜAlī'ye mülākāt idüb, semt-i saᶜādet sebīline delīl oldı ve Erdebīl memleketini mülhidān-ı Erdebīl istīlāsından halās kıldı. Baᶜdehû ᶜİmādiyye hākimi Emīr Safiyyü'd-Dīn Yûsuf'ı ve oğlı Emīr Sultān Hüseyn'i ve Ekrād'ın rûşen-bahtı olan Buhtī beğlerini dahī silk-i mutābaᶜata dāhil eyledi. Dāru'l-milk-i kadīmleri Cezīre-i ᶜÖmeriyye'den Mûsul'a varınca, der-ᶜakab-i zālik Hısn-ı Keyf'e ve Suᶜurdur ve Bitlīs ve Hīzān semtlerine teveccüh itdi. Anlar dahī mevāᶜız-ı mülûkāne ve nesāyıh-ı hûşmendāne ile silsile-i bendegāne idhāl eyledi.

el-Kıssa, Ümerādan yiğirmibeş bin ᶜakd-i meclis idüb ve Mevlānā İdrīs hātem-i Şāhāne ile mahtûm olan tevāmir-i saᶜādet-nişān ve menāşir-i celālet-burhānla her birini teşrīf idüb virdikde, kûşeleri dürr-i şehvār ile memlû oldı ve hokka-i dehānları sitāyiş-i hamd ü senā cevāhiri ile toldı. Hüsn-i beyᶜat ve vifāk-ı pīrāye-i mīᶜād ü ittifāk olub, bu yüzden kavl ü karār itdiler ki, cādde-i itāᶜatdan bir kadem taşra gitmeyeler ve şāh-rāh-ı mütābaᶜatı koyub, çengelistān-ı ᶜinād ve muhālefete gitmeyeler. Husûsā ki, Hısn-ı Keyfā hākimi Emīr Halīl, Şāh İsmāᶜīl'e zahr-i celīl hemşiresin tasarruf iderdi. Maᶜa hāzā ol musāheret mûcib-i muzāheret olmayub, müstevcib-i mükāberet

olmışidi. Bu tarīkla her hākim-i Kızılbāş gümāştelerin taht-ı hükûmetinden sürdi ve çıkardı ve cānbāşıyla ᶜatebe-i Pādişāhī'ye mütābaᶜat kılmağı sermāye-i devlet ü saᶜādet bildi.

Baᶜdehû rāyāt-ı cāh u celāl Tebrīz'e müteveccih iken ᶜarz-ı mütābaᶜat ve ᶜubûdiyyet idüb, livā-i zerrīn-i Sultānī ile **(236b)** milk-i mevrûsı olan Bidlīs memleketi ocaklık tarīkıyla ᶜināyet olunan Emīr Şerefü'd-Dīn ve Hīzān milki Emīr Dāvergüzīn ve Sason hākimi ᶜAlī Beğ ve Garān vālīsi ᶜAbdī Beğ ve ᶜİzzeddīn Beşīr Beğ oğlı Emīr Melik ᶜAbbās ki, her biri Büzürgān-ı Ekrād'ın emīr-i nām-dārı ve şecāᶜat ve şehāmet haysiyyetinde mā-bihi'l-iftihār-ı kām-kārı (b263) idi, tecdīd-i ᶜahd ü beyᶜat ve temhīd-i ᶜubûdiyyet ve tebaᶜiyyetle ser-efrāz oldılar ve Mevlānā İdrīs'in kelimāt-ı mevāᶜız-nikātından aslā tecāvüz itmediler. Ammā netīce-i kelām-ı mütābaᶜat-nizāmları bu mazmûn-ı mergûbla ihtitām buldı ki, ümerā-i ᶜatebe-i ᶜulyādan kendülere bir serdār-ı nām-dār taᶜyīn oluna, tā ki, ümerā-i Ekrād, cibilletlerinde merkûz olan muhālefet ü ᶜinād ile ᶜadem-i inkıyād üzre deprenüb hīn-i ceng ve hengām-ı āhengde birbirlerine mahkûm olmakdan ibā itmeyeler ve ol yüzden muhālefet ve bād-ı gurûrla mütābaᶜatları harmanını hebā itmeyeler. Ve bi'l-cümle bu cümlenin teklīfi ile Mevlānā-i mezbûr, vākiᶜ hāli maᶜrûz-ı dergāh-ı ᶜadālet-rüsûm kıldı. Ümerā dahī ittifākla memleketlerindeki Kızılbaşlar'ı sürüb çıkarub, milk-i mevrûslarını ᶜatebe-i ᶜulyāya istifādīle zümre-i muhālifīnden halās u rehā eyledi.

Cümleden biri, sābıku'z-zikr Bitlīs hākimi Emīr Şerefü'd-Dīn'dir ki, ᶜakd-i beyᶜatden sonra Kürd-i gejdleri ile makarr-ı

hükûmetini gerdā-gerd idüb, terākiim-i berf ü bārān rīh-i gerd ü tegergi bī-pāyān, ᶜālem-i gabrā gerd ve ᶜaskerini bī-nişān idüb, sahrā-yı Mûş'da her kübe-i deşti bir Mûş oldığı mukadder iken, berf üzre nemed ü kilīm döşeyüb ve pāylarına pālık urınub, niyyet-i fesādla cemᶜ olan Kürd Hālid'in evlādı ve ahvādı kasdına Hanus'a toğrı yüridi ve ol hudûdda Kızılbaş cānibinden hākim nāmına Halīfe Etem Seref Beğ'in ılgārını gûş itdüği gibi, küllī tedārükle mukābil oldı. Lākin kuvvet-i satvet-i Pādişāhī Emīr Şeref cānibine şeref-bahş olmağın, üç defᶜa masāffında dahī Halīfe mağlûb olub ve Emīr Şerefü'd-Dīn gālib oldı. ᶜÂkıbet bin mikdār ādemi telef oldukdan sonra Halīfe-i dalālet-vazīfe. güçle halās buldı. Ammā evlād-ı nisvān ve emvālleri ganāyim-i Ekrād olub, muzaffer u mansûr Bitlīs'e mürācaᶜat kıldı ve kendü ᶜaskerinden ikiyüz mikdārı dilīrin şiddet-i şitādan elleri, ayakları düşüb, şecāᶜatle engüşt-nümā olanları rûzgār-ı gaddār ol cihetden ayāğdan düşürdi.

Nazm:

Zanāhan-ı kebûdān-ı sahrā-yı berd
Besī morde ez-renc-i şebhā-yı serd

Be-derdīki, zahmeş numûdār nīst
Be-zahmī ki, be-emr-hemeş kār nīst.

Ve bi'l-cümle meşāhīr-i hükkām-ı Ekrād'dan sābık Hısn-ı Keyfā beği Halīl ve Sason hākimi ᶜAlī Beğ ve Meyyāfārikīn vālīsi ve otāk-ı sābit Ahmed Beğ-i zerkī ve ekl zābiti Kāsım Beğ ve dayısı, husûsā ᶜAcem seferine teveccüh esnāsında rikāb-ı humāyûnlarına rûy-mālle ser-efrāz olub, Palu kalᶜası hākimi olan Cemşīd Beğ-i merdīsi,

Mevlānā İdrīs ile ᶜarz-ı mütābaᶜat itdükden sonra her biri memleketini feth-i cedīd ile teshīr ve Kızılbāş-ı dil-hırāş kümāştelerini havāle-i tīğ **(237a)** u teber ile matrûh ve maktûl-i dil-gīr idüb, eyyām-ı devlet-i Pādişāhī'de memālik-i mevrûselerine kemā-yenbağī mutasarrıf oldılar.

Li-Münşiihī:

Rûzī ki, be-o misāl-i milk-ārāsı
Sādır şod ezīn pençere-i mīnāsi

Münşi-i felek kerd hatt-ı menşûreş
Lā-zāle mübārizen ᶜale'l-aᶜdāi.

Ve aᶜyān u eşrāf-ı şehr-i Âmid dahī Mevlānā İdrīs'e āmed-şod tarīkını meslûk tutub, delālet-i Pādişāhī ile Hodāvendigār-ı aᶜzam cenābına ᶜarz-ı (b263) ᶜubûdiyyetden sonra Diyārbekr hākimi nāmındaki Ustacallı Muhammed Hān vekīllerini katl ü salb ve mā-meleklerini gāret ü nehb idüb, anlar içeriden ve ümerā-i Kürdistān hakk-ı civār ve ᶜubûdiyyet-i Hodāvendigār hukûkını riᶜāyet idüb, hāric-i şehrden vilāyeti hıfz u hirāset ve ᶜatebe-i ᶜulyādan bir hākim nasbına tevakkuflarını işāᶜat idüb, dāire-i beyᶜat ve tebaᶜiyyetde sābit-kadem oldılar diyû, vaktā ki, hezāᶜat-nāmeler Mevlānā İdrīs cānibinden ᶜarzlar ile Amāsiyye kışlasında cenāb-ı müstetāblarına vāsıl oldı. Evvel-baharda Azerbāycān'a ᶜazīmet-i humāyûnları mukarrer idüği işᶜār buyurılub, her bir hākime murādlarınca berāt-ı ᶜāliye ve istimālāt-nāmeler yazılub, mevlānā-yı mezbûra īsāli işāret kılınub, bir yed-i meserret-nüvīd ile gönderildi. Lā-siyye-mā, Mevlānā İdrīs'in hidemāt-ı mebrûresi, netāyic-i külliyye ile maᶜlûm-ı

ᶜilm-ārāları olmağın, hezār iltifāt u ihsānı müstelzim nevāziş-nāmeler ile, Hz. İdrīs Nebī gibi kadri hākden eflākevāsıl ve cemīᶜ-i murādātı meᵓmûlinden ziyāde ᶜatāyā-yı şāmile hāsıl oldı.

Hādise-i sāmine: İhtilāl-i ahvāl-i Şāh bā-yetīmān-ı Tebrīz ve sipāh-ı Şāh-ı gümrāh ki, Çaldıran sahrāsında yedüği sille zahminin çāresi tedārükine firārīle ᶜIrāk semtine güzār idüb, ümerā ve erkān-ı devletin ahālī ve ᶜiyālleri ki, Pādişāh-ı memālik-sitānın diyār-ı Rûm'a teveccüh-i şerīflerinden sonra şehr-i Tebrīz'de evlü evlerine gelüb, karār itmişler idi, Şāh'ın mağlûb ve menkûb bilüb, yetīmān-ı Tebrīz ve leīmān-ı rûbāh-ı sitīz günden güne kemā-tedīnü tüdān fahvāsınca, hānumān-ı ümerā vü erkān nehb ü gāretine dest-i hırs u intikāmlarını dirāz idüb, bünyān-ı ᶜırz u nāmûsları hedminden mā-ᶜadā māl ü menāllerini dahī yağmā ve anda kalan tevābiᶜleri ile ikide-birde ceng ü gavgādan hālī değiller idi. Bināen ᶜalā zālik şāhlariyle ki, Tebrīz'e geldiler, eşkiyā-i şehrin itdüği fesādātdan muğberru'l-havātır olub, haklarında sille-i seyf kılmağı müstelzim baᶜzı kīl ü kāl itdiler. Şāh dahī inhizāmla Tebrīz'e geldüği hīnde sudûr iden efᶜāl-i bī-edebānelerinden reng-pezīr olmağın, evvel fursatda niçe bin yetīmi ser-rişte-i siyāsetde mukīm ve kellelerini pele gibi dü-nīm itmeği mukarrer idicek, baᶜzı ᶜākil vezīrleri māniᶜ oldılar. "Milk leşkersiz ve ᶜasker ᶜatāyā-yı bī-mersiz ve ᶜatāyā raᶜiyyet ve bezirgersiz müyesser değildir. Bu mahalde bunlara siyāset, bāᶜis-i intişār-ı raᶜiyyet ve sebeb-i harābī-i memleketdir" diyû menᶜine ikdām kıldılar. Ol sebebden berāt-ı zimmetleri, berāt-ı nişān-ı lutfile imzā olundı ve huccet-i efᶜāl-i nā-şāyesteleri -Mezā mā-mezā- kelimesi ile mümzā kılındı. Baᶜdehû Diyārbekr semtinin intizām-ı ahvāline saᶜy **(237b)** ü

ikdām idüb, eyāletini hākim-i sābıkının karındāşı Karahān'a virdi. Mezbûrı ve Ruhā hākimi nāmındaki Turmuş Beğ'i maᶜan, bakiyyetü's-Süyûf olan melāhide-i muᶜānide ile ol vilāyetin muhāfazasına nām-zed kıldı. Anlar dahī beşbin mikdārı sipāh-ı gümrāhla Çapakçur yolundan Âmid'e vardılar. Muhāfazasına sarf-ı makdûr idüb, sükkān-ı memleketi tazyīk u taᶜcīze saᶜy-i mevfûr eylediler ve gāh Şāh-ı gom-geşte-cāh tarafından ber-vech-i dil-hᵛāh istimālet-nāmeler peydā idüb, envāᶜ-ı sitāyiş ü mülātafe ile kalᶜasının teslīmini iltimās eylediler ve gāh (b264) tehdīd ü tahvīf tarīkından bir maslahat bitirmeğe müteᶜallik sözler söylediler.

Fe-ammā ehl-i Âmid, ᶜatebe-i ᶜulyā cānibine itdükleri ᶜubûdiyyetde sābit-kadem olub, rāh-ı cādde-i itāᶜatden inhirāfı cāiz görmediler. Husûsā Revāfız haylinin derdlerine derd ve her kārına merg tarīkında reh-āzorde olub, semt-i muhāceme ve mukātelede aslā kusûr itmediler ve hukkām-ı Ekrād-ı müttefiku'l-mīsāk terk-i şikāk u nifāk idüb, hem-vāre bir serdār irsālini recā itdiler. Husûsā Mevlānā İdrīs cānibinden mükerreren iᶜlām itdirüb, cevābına müterakkıb oldılar. Vaktā ki, ᶜarz-ı Mevlānā ᶜarsa-i pāytaht-ı aᶜlāya vāsıl oldı, Dergāh-ı ᶜÂlī müteferrikalarından, asılda Âmidiyyü'l-vatan, şecāᶜat ve şehāmet ile muᶜanven Ahmed nām merd-i müeyyed, Âmid halkına meded içün gönderildi.Mezbûr Ahmed, Amāsiyye'den Âmid'e ᶜazīmet ve birkaç yüz nefer şīrān-ı merdüm-şikāriyle aᶜdāya kasd ü niyyet-i hezīmit idüb, sebük-bār ber-vech-i ılgār az azmānda Âmid'e vāsıl oldı ve bir şeb-i deycûrda Rûm kapusından hisāra duhûl idüb, muhāsaradan dil-teng olanlara istimāletler virdi. ᶜAskere tāze cān bağışlayub, zaᶜīfleri zıᶜf-ı kuvvetlerine mübeddel oldı ve ümerā-i Ekrād'a yazılan

evāmiri ᶜaliyyeyi dahīMevlānā İdrīs'e irsāl ve anlar dahī mahallü mahalline göndermede istiᶜcāl üzere deprendi.

Pes Karahān, itāᶜat-i Ekrād'dan meᵓyûs olub, ᶜan-samīmi'l-kalbkendüye mütābaᶜat levāzımını selb ve istimālet-nāme-i Sultānī, kibār u sığārının kalbini celb itdüğini iᶜlām eyledükde, Şāh-ı güm-rāh hareketü'l-mezbûh cemᶜ-i sipāh idüb, sābıkā Bidlīs ve Hīzān hākimi nasb eyledüği Kurdī nīk-nām müfsidi serdār eyledi. Mülhid-i merkûm ve hukkām-ı Ercīş ve ᶜÂdilcevāz'la sābıku'z-zikr Kurd Hālid evlādından baᶜzı ümerā-i mağmûm ki, Yāzûgī Beğleri şöhretiyle mefhûm idiler, Ahlāt'a toğrı hareket ve ahlāt-ı galīza gibi ebdān-ı memālike ilkā-i ᶜillet kılub, ol ceyş-i bed-kīş, livā-i Ercīş havālīsine nüzûl itdiklerinde Bitlīs hākimi Şeref Hān ve sāir hukkām-ı mekr, ve Sason ve Şirvān ve Hīzān, Mevlānā İdrīs'in tedbīr-i nefīs ile leşker-i muhālifīne şebīhûn itdiler. Yaᶜnī ki, dört bin mikdārı dilīrān-ı kārzār ile Sübhān Tāğı'nın ardından Ercīş'e ılgār eylediler. ᶜAle'l-fevr, ol gürûh-ı mekrûhı basub, ekserini tuᶜme-i şimşīr ve cān kurtaranları "**arzu'llāhi vāsiᶜah**"[1] yollarında intişār-pezīr idüb, bād-gīri tāğlarına cān uran şāhīni **(238a)** gibi tahassun kıldılar. Ammā zafer-yāftegān-ı īl ü ulus, iğtināmīle ferhān oldukdan sonra kemāl-i gınā vü meserretle döndiler.

Hikmet Hodā'nındır ki, mevkib-i humāyûn-ı Sultānī Kemāh mukābilinde kāh-ı berīn gibi kurulduğı hımāh-ı gûşlarına yetişdi.

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, XXXIX (Zümer), 10.

Husûsûsā Mevlānā İdrīs'e bin kāmilü'l-ᶜayār hasene yol harclığı irsāl olunub, misāl bī-misāl muᶜasker-i humāyûn'a daᶜvet buyuruldı. Fe-lā-cerem, tayy-i bevādīde sābit-kadem olub, Keyfā havālīsine geldikde mukaddemā irsāl eyledüği kāsıd, bir menşûr-ı (b264) mektûm-ı müsāᶜid ile geldi ki, mazmûnında mevkib-i ikbāl, Zü'l-Kadriyye cānibine ᶜarz-ı cāh u celāl itdüği ve ol ᶜazīmet-i nusret-meāl, muhtetimü'l-āmāl olunca Mevlānā-yı sādıku'l-ahvāl, Kürdistān hirāsetinde pesendīde-i aᶜmāl olması işᶜār buyurılmış. Vaktā ki, mefhûm-ı meāl maᶜlûm oldı, Monlā İdrīs, "**el-ᶜavdü ahmed**" mazmûnına rağbeti evlā gördi ve ᶜasākir-i İslām'la Bayburd'a hāzır ve āmāde olan Bıyıklı Muhammed Paşa Âmid'e imdād hizmetiyle meᵓmûr kılınmak vācibātın itdüği bildirildi. Ve bi'l-cümle Mevlānā-yı müşārun-ileyhin ilkāsı üzre mezbûr Muhammed Paşa'ya emr gönderildi ve Sivās Beğlerbeğisi Şādī Paşa ki, Rûmiye-i Suğrā kāmidir, zīr-i destindeki beş sancak beği ile Muhammed Paşa'ya mülākī olub, bi'l-ittifāk Âmid'e ᶜazīmetleri ve biraz seneden berû muhāsara cefālarına giriftār olan kavmin halās olmağla meserretleri hizmeti fermān olundı.

Vākıᶜa-i tāsiᶜa: Mārdīn ve Sancār ve Âmid havālīsinde muhārebāt ve mukātelāt-ı şāyiᶜa:

el-Kıssa, Monlā İdrīs, ᶜasker-i Ekrād'īle cemᶜ-i tedbīr-i nefīs idüb, onbin dilīr ile Keyfā sancağında Muhammed Paşa'ya mülākī oldı. Der-ᶜakab Şādī Paşa dahī beş emīr-i livā ve ᶜumûmen ol sancaklardaki sipāh u zuᶜamā ile gelüb, ᶜaskere kavuşdı. Beşinci günde Âmid nevāhīsinden Karaköprī'ye varıldı. Karahān, mukābeleye tākat

getüremeyüb, Karaköprī haberin alduğı gibi Kara Âmid'den Mārdīn'e toğrı firār eyledi. Yaᶜnī ki, zümre-i mār-ı dīn, ol Mārdīn peyrevliğine musırr olub çekildi ve gitdi. Ammā ᶜasākir-i Sultānī ve mevkib-i civān-bānī sene-i ihdā ve ᶜişrīn ve tisᶜa-mie Şaᶜbān'ının evāyili(Şaᶜbān başları 921/Eylül ortaları 1515)'nde Amāmid hisārındaki karār-māndelere manzûr ve müceddeden hayāt-ı cāvidānī bulmaları üzre müyesser olub yetdiler. Bilā-teʾhīr bāb-ı maksûdları kalᶜa kapusını küşāde ve miftāhlarının teslīmi ile mīr-i mīrān-ı mezbûrın taᶜzīm ü tekrīmi mühimmātını āmāde eylediler ve kalᶜanın burûcını sancaklar ve gûnā-gûn bayraklar ile tezyīn idüb, vāfir şenlik topların atdılar.

el-Hakk, ol kalᶜa-i üstüvār, fethi mühlik bir hisār-ı muhandakdır ki, zamān-ı İslām'da evvel fātihi Hālid b. Velīd -**ᶜaleyhi rahmetü'l-Meliki'l-Mecīd**- Hazretleri idüği Fütûhāt-ı Şāmiyye'de mestûrdur, pes Karahān didikleri mār-ı dīn, Mārdīn'de dahī karār idemeyüb, nefāyis-i ahmālini aldukdan sonra zabtına baᶜzı melāhide nasb eyledi. Vādīleri mahz-ı serāb-ı pür-tāb ve bī-āb olan Sincār sahrāsına çekildi ve gitdi. Ardınca varan ᶜasker-i ceng āzmā, ol sükkān-ı sahrā-peymāya "Seg be-sahrā" diyüb, menzil-i cevsakdan mahall-i maksûda ᶜāid ve Âmid memleketinin zabtına ᶜāmid oldılar ve şehr-i Mārdīn halkını kelām-ı leyyinle itāᶜate daᶜvetleri vaᶜd ü emān tarīkıyla anların mütābaᶜatları Mevlānā **(238b)** İdrīs'in zimmet-i himmetlerine lāzım hālet ᶜadd olunub, Muhammed Paşa ve sāir ümerā-i kişver-küşā ᶜasāyı Monlā İdrīs'e dikdiler. "Rifᶜatimizi isterseniz hem-rāh idinüb, siz bu zahmeti rahmet ᶜadd itmek gereksüz" didiler. Mevlānā-yı mezbûr dahī "**semᶜan ve tāᶜah**" diyüb, beşyüz

nefer Ekrādiyle Halīl Beğ'i hem-rāh idindi. Cevsak'dan göçüb, Mārdīn hisārının altına vardı.

Nazm:

Dürüştī mümkin tā-tuvānī be-kār (b265)
Ki, āyed bezmī zi-surāh-ı mār.

Nesr: mefhûmınca baᶜzı kelām-ı mevᶜizat-encāmı müştemil bir nāmei gönderdi. Kelimāt-ı nasīhat-āyātı teʾsīr idüb, sādāt-ı şehrden Seyyid ᶜAlī tecdīd-ı ahd ü eymān içün taşra gönderildi. Ol fahvā dahī müeddā kılındukdan sonra şehr teslīm olundı. İçinde Surh-serān iç kalᶜaya kapanub, cānlarıyla halāsı, ticāret-i pür-sûd tasavvur kıldılar. Ve bi'l-cümle, Mevlānā İdrīs'le Melik Halīl-i Eyyûbī şehri zabt idüb, etrāf u cevānibdeki Kızılbaşlardan çok kimseyi telef itdirüb ve ahbār-ı feth müjdesiyle Muhammed Paşa cenābına kāsıd gönderüb, dört gün nefs-i şehrde ārām itdiler. Bakiyye-i zabt u teshīr encām-pezīr olmağiçün Muhammed Paşa cānibinden gelecek ahbāra müterakkıb oldılar.

Meğer ki, menzil-gāh-ı Cevsak'da Rûm-ili Beğlerbeğisi Şādī Paşa, baht-ı nā-meymûnı müstedᶜāsınca vürûdlığile fitne-cûlığa āğāz itmiş ve "Âmid sözünden tecāvüze meʾmûr değilem" bahānesiyle ümerāsını ve beşbin mikdārı ᶜasker-i nusretü'n-nevāsını alub mürācaᶜat eylemiş. Fe-lā-cerem, Mevlānā-yı hoceste-şiyem vākıf-ı hāl oldığı gibi, ᶜacele ve şitābla Cevsak'a vardı ve paşaların meyānında āteş-i fitne iltihābına zülāl-ı nasāyıhla teskīn murād idindi. Lākin mezbûr Şādī Paşa musırr-ı ᶜinād u ibā olmağın, meʾmûlleri temşiyet bulmadı. Tekrār Muhammed Paşa ile Mārdīn'e

varub, bir gün bir gice temekkünden sonra, ekser-i cünûdın Şādī Paşa ile irtihāli ve kendülerle olan ᶜaskerin dahītahlīs-ı māl ü ganāim içün ılgārla Âmid'e intikāli, kemāl mertebede tefrika ve ihtilāli mûcib olmağın, karāra mecālleri kalmadı. Anlar dahīme'mûr oldukları Âmid'in muhāsarası niyyeti ile ᶜavdeti evlā gördi ve sāir ümerā-i Ekrād, ol kış Âmid muhāfazasına alıkonılub hıfz u hirāseti umûrında her biri mücidd oldı.

Vaktā ki, Sancar tarafındaki Surh-serān, Mārdīn şehrinin hālīliğini işitdiler, ılgārla gelüb yine evvelki gibi zabt üzre oldılar ve Şāh İsmāᶜīl'e haberler gönderüb, takviyet-i sıyāneti içün bir mikdār ᶜasker taleb eylediler. Paşaların ᶜadem-i musaffātı bu denlü ihtilāfāta müeddīoldı. Vāsıl oldukları niᶜmet-i gayri müterakkabenin şükrinde kusûrları, tekrār ᶜasker-i bī-şümāriyle gelmeği ve ol fursatı fevt iden mīr-i mīrān ve ümerānın haklarından gelinmeği müstevcib oldı. Yaᶜnī ki, Monlā İdrīs'le Muhammed Paşā-yi mezbûr, Şādī Paşa'nın evzāᶜ-ı nā-hemvārından, Mārdīn kalᶜası silk-i hükûmet-i Pādişāhī'ye dāhil oldukdan sonra hurûcına bāᶜis olduğını nakīr u kıtmīr yazub ᶜarz itmekle, deryā-yı gazab-ı Pādişāhī, emvāc-ı müterākime ile cûş u hurûş zuhûrına bāᶜis ü bādī oldı. Yaᶜnī ki, mezbûr Şādī Paşa'nın sebeb-i gammı, sāir ümerānın derd ü elemle dīdeleri **(239a)** gamma giriftār olmak muhakkak boldı. Ammā bu merāmın itmāmı içün Karamān Beğlerbeğisi Hüsrev Paşa, ᶜumûmen sipāh u zuᶜamā ve zīr-i destindeki ümerā ve Anatolı eyāletindeki zuᶜamā ve tīmārları ziyāde ve sipāh-ı bī-intihā ve sipāhī oğlanları ağası Sinān Ağa ve Silāhdārbaşı Bālī Ağa ve Bölüklerindeki nerre-şīrān-ı vegā ve bin nefer tüfeng-endāz

Yiniçeriler ile Başbuğ nāmına bir zābıt-ı engüşt-nümā Evvel-bahār'da Mārdīn fethine teveccüh itmek buyurıldı.

Fe-lā-cerem, (b265) sefer zamānı gelüb, gürûhā-gürûh, ol ᶜasker-i pür-şükûh nakl ü hareket ve Harpût ve Ergani semtlerinden Âmid'e ᶜazīmet sadedinde, baᶜzı kalᶜalar ki, Kızıl-baş gümrāhları yedinde mazbût idi, silk-i teshīre çekilüb, birer birer merbût kılındı. Hattā Harpût kalᶜası ki, henüz Çerkez Hüseyn Beğ muhāsarasında idi, nevāhī kurāsı zabt olunub ancak kalᶜası kalmış idi. Esnā-i rāhda Yiniçeri tāiefesinin hücûmı ile ol merām dahī müyesser oldı. Üçünci günde ᶜasker-i İslām'a tamām musahhar oldı.

Şark cānibindeki Şāh İsmāᶜīl-i pür-tadlīl, Mārdīn kalᶜasındaki mülhidīne takviyet ve taᶜcīl içün, Hemedān hākimi Yegān Beğ'e baᶜzı hükkāmı ve çuka-i Sultānī ve harem korucularından altıyüz nefer-i gümrāhānı hem-rāh idüb, Kerkük yolından Bağdād'a gönderdi ki, varalar, hākim-i Bağdād olan Kayser Hān'a karışub, ittifāk-ı pür-nifāk ile Edirne'ye teveccüh ideler. Eğerçi ki, bu kasdı hayāl idüb, yüridiler. Lākinümerā-i Ekrād'dan olan beğler Âzerbaycān yolların mesdûd kılmağın, Sancar kurbında ol tāife-i rezīle ile seherden zamān-ı gurûba-dek ceng itdiler. Bi-ᶜnāyeti'llāhi Taᶜālā mansûr u muzaffer olub, ol zümre-i zemīmei tağıtdılar. ᶜAle'l-Husûs bu cür'eti iden Cezīre hākimi Bedrī Beğ ve Necāh hākimi Seyyid Ahmed Beğ idi ki, ancak ikiyüzden ziyāde mübāriz-i Kürd'ile yolların bağlamışlar idi, maᶜa-hāzā kuvvet-i satvet-i Pādişāhī, "**Kem min fietin kalīletin galebet fieten kesīraten bi-izni'llāhi Taᶜālā**"[1]

[1]) Kur'ān-ı Kerîm, II (Bakara), 249. "**Taᶜâlâ**" kelimesi yazarca eklenmiştir.

mazmûn-ı latîfinin zuhûrına sebeb olmışidi. Hattâ Ekrâd'dan oniki dilîre şehâdet ve fırka-i surh-serân-ı bed-nijâd tarafından ikiyüzden ziyâde müfside hasâret vâki^c oldı. Bi'l-âhare ol mehzûmân Karahân mu^caskerine dâhil oldılar ve taht-ı tasarruflarındaki Ekrâd kılâ^cından Kerh nâm mahalde bir ay mikdârı oturdılar.

Berû cânibden Karamân Beğlerbeğisi Hüsrev Paşa ve ^cumûmen sefere me³mûr olan sipâh u zu^camâ Âmid'e vâsıl oldılar. Nihâyet bölük halkı gelüb, yetişmemekle anlara tevakkuf kıldılar. Ammâ Bıyıklu Muhammed Paşa bu mâ-beynde sû-i tedbîr ve celâdet sûretinde mahz-ı cehâlet ve taksîr idüb, Çerkes Hüseyn Beğ'i serdâr ve Sarı Kaplan ve Muhammed Ağa nâm meşâhîr-i şücâ^cı ılgâra fermân-berdâr idüb, ikibin süvâr-ı kîne-güzâr ile onbinden ziyâde Kızılbâş-ı gaddâr ^caskerine karşu gönderdi ve kendisi üç fersah bu^cdile şây-i Dicle üzerinde vâki^c cisr kurbında turub anlar düşman terkütâz itdükde mağlûbiyyet düşüb firâr ideler. Bir günlük ılgâriyle tayy olunacak menzili kat^c eyleyüb, cisr-i mezbûr kurbında kendüye mülâkî olalar. Fe-ammâ Evvel-bahâr olub, kesret-i emtâr ol vâdîleri leçn-i âb-dâr itdüğini anmadı ve leşker-i **(239b)** enbûh meyânına düşen gürûh, kurtuldığı takdîrce subh tâ-şeb ılgâr-ı esb-i şebşeble kendüye vâsıl olmak müte^cazzir ve düşvâr idüğini fehm itmedi. Her çend ki, men^c eylediler, işitmedi ve ne kadar ki, "Sû-i tedbîrdir" didilerse ^cinâdından dutmadı.

Nazm:

Her kes ki, nasîhat zi-^cazîzân ne-kuned gûş
Bisyâr ne-câyed serengüşt-i nedâmet.

Nesr: Vaktâ ki, ol dilîrler ve câna başa kalmazlığla meydân-ı peykâra cân atan nerre-şîrler, mu^casker-i surh-serâna vardılar, reme-i ağnâma koyulan gorkân-ı (b266) gorsine gibi cenge koyuldılar. Çadırlarını başlarıa yıkdılar, tınâbların kesdiler, nizâmların bozdılar, çanlarına ot tıkdılar. Ammâ ne fâide ki, nigehbânları bunları ırakdan görmişidi ve Karahân'a ve sâir gümrâhâna haberler virmişidi, anlar dahî çadırlarını cüz³î âdemle meydânda komuşlar idi ve atlanub bir kûşeden busuya girmişler idi, kaçan ki, ikibin atlunun ardı kesildi, cümlesi ol mikdâr ancak olmakdır idüği bilindi, hemânâ surh-serân bir uğurdan kemîngâhlarından at saldılar. Sünnîlerin atları turgun ve kendüleri yorgun şirzime-i kalîle bunları ihâta idüb, ortaya aldılar. Mev^cid-i mülâkât olan cisre gelince niçesi câm-ı şehâdet şehdine vâsıl ve atları pâ-der-gil ve ekseri cân acısıyla hârib ve "Cisr kanday ki?" diyû ittisâlle râğıb...

Hikmet Hodâ'nındır, Kızılbaş kasdına beşyüz atlu ile ılgâr iden Nizâmeddîn nâm şahs-ı bîhûde-goftâr ol köpri kurbında Paşâ-yı sipehsâlâra mülâkât idüb, mahzâ hâtır-nüvâzlık kasdını idüb, "Ol ikibin süvâr Kızılbâş leşkerini sıdılar" diyû söyler. Sâlâr-ı nâ-şâyeste-etvâr dahîi^ctimâd idüb, kemâl-i meserretle Âmid cânibine rucû^c eyler.

el-Kıssa, ol Kızılbâş ile elleşüb, mirâran lisân-ı tîğ u şimşîr ile dilleşüb, keşâkeşden halâsa cân atdılar. Kaçan ki, üftân u hîzân cisr-i ma^chûde gelürler, Muhammed Paşa'yı anda bulmadıklarından gayrı köprünün yolın almağa müsâbakat iden surh-serleri ol mahalde kıtâle hâzır bulurlar. Fe-lâ-cerem, şehîd olunca çalışmağı evlâ görüb,

hayâtdan meʾyûs ve miyān-ı surh-serānda giriftār ve habse meʾnûs zātında şehāmet olanlar hod ceng iderek şehīd olurlar. Nevᶜan bīm ü hirāsı gālib olanlar ümīd-i necātla kendülerin suya atub, vücûdları mā-melekini garka virürler. Eğerçi ki, ol ikibin dilīr, çok surh-serin hûn-ālûde serlerini hevlicān-ı şimşīrlerine gûy-u bāhiru't-tedvīr kıldı ve illā ne fāide, horyād bahādırlığı ile hıredden yād bir bölük kallāş-ı bed-nijād illerinde sermāye-i hayātın yāvī kıldı ve ol dilīrān-ı ceng-āzmādan bir ferd kurtulmadı. Zihī sû-i tedbīr ve fikr-i sakīm.

Gıbbe-zālik, fasl-ı Nev-bahār olub, sefere meʾmûr olan cünûd-ı nā-maᶜdûd Diyārbekr semtine sālik ve yelān-ı bī-emān-ı gird-i bād-ı şitābān gibi meydān-ı harb ü neberde mütehālik oldukda ki, bölük halkı ağaları ile, Diyārbekr vālīsi Muhammed Paşa ahz ü intikām vādīlerin reh-peymā olub, Koçhisār kurbında Karasi Sahrāsı dimekle maᶜrûf karīb olan mahalle **(240a)** vardı. Tekābül-i ferīkayn ve tekātül-i fieteyn oldı.

Yaᶜnī ki, sipehsālār olan Paşā-yi kār-güzār, mānend-i Şehriyār kalb-i ᶜaskerde ber-karār olub, Yiniçeri zümresi kalbin pīşgāhını tezyīn kıldı ve sağ kolda Karamān Beğlerbeğisi Hüsrev Paşa ve ᶜāmme-i sipāh u zuᶜamā ve Anatolı kethudāsı ve āna tābiᶜ olan ashāb-ı heycā saflar bağladılar ve sol kolda Kemāh vālīsi Kara Hüseyn oğlı Ahmed Beğ, ol hudûd ümerāsı ile ümerā-i Ekrād'dan, dört binden ziyāde dilīrān-ı Rüstem-nijād, husûsā sanādīd-i hukkāmdan Melik Halīl-i Eyyûbī ve Sason hākimi Muhammed Beğ ve sāir ümerā-i Şirvānāt ve Egil sancağı Kāsım Beğ ve Bidlīs hākimi Şeref Beğ ve (b266) Nümerān zābiti Dāvûd Beğ ve ᶜItāk vālīsi Zirkī Ahmed Beğ ve

Şāh Velīd Beğ ve yine sağ kol cenāhında Çemişkezek hākimi Mīr Hüseyn Beğ ve ᶜArabkīr zābiti ve Zü'l-Kadrlü'den niçe beğler saf saf turub alaylar bağladılar. Hattā hased ü rişk āteşiyle düşmanın cān ü ciğerlerin tağladılar.

Kezālik cünd-i ᶜaduv dahī iki bölündiler. Meymenede Karamān ᶜaskerine mukābil, Karahān ve zīr-i destindeki gümrāhān ile Şāh'ın hvāher-zādesi Hüseyn Hān ve üçyüz nefer hāssa-i korcıyān, ve ümerā-i meysere mülûk-i Ekrād üzere serdār olan vālī-i Bağdād Kayser Sultān ve Durmuş Hān ve Çuka Sultān ve hākim-i Hemedān ve sipāh-ı zergüzīde ile üçyüz hāssa korcıyān, müretteb ve müzeyyen oldukdan sonra gördiler ki, kalbe urulmak ve saf saf turan tüfeng-endāz Yiniçeri ᶜışk idüb, mā-verāsına yol bulmak müteᶜassirdir, rû-siyāh ve nā-dān Karahān, evvelā Karamān ᶜaskerine hücûm eyledi. Hattā birkaç kadem yerlerinden ayırub, tegallüb sûretin gösterdi. Ve illā Muhammed Paşā-yı kār-dān bir mikdār tüfeng-endāz Yiniçeri zümresini feryād-resān kılub Karamān ᶜaskerini mahalline sābit-kadem kıldı. Gürûhā-gürûh ceng ü āheng esnāsında Karahān'ın hülkûm-ı nā-pākine tüfeng funduğı tokunub, atdan yıkılub, bilā-teʾhīr ᶜāzim-i derk-i Saᶜīr oldı. ᶜAvreti ki, Şāh İsmāᶜīl'in hᵛāheri idi şovherinin düşdüğini, husûsā cānı terk-i beden itdüğini gördiği gibi, baᶜzı ümerā-i rāh-şinās , atları çālāk surh-serān-ı bī-bāk ile Mevsıl yolın tutub, firār eyledi. Baᶜde hezār zor u zār ile Kerkük yolından Tebrīz'e vāsıl oldı.

Ve bi'l-cümle, Karahān ki, düşdi, kellesini Nasûh nām gāzī, cesedinden ayırub, sipehsālār huzûrına getürdi. Az zamān geçmedin

ᶜaskerlerine tefrika düşüb, sûret-i inhizāmla firār itdiler. Ammā ümerā-i Ekrād, gird-i bād gibi, şitāb ile ardlarına düşdi, zümre-i bāğıyenin ᶜöşri ancak halās olub, onbin mikdārı ser-borīde, ser leşker huzûrında maᶜdûd oldı. Kābil-i tahmīl olmamağın, binleri ile iktifā olunub, onbin burunlarına Karahān kellesi serdār nasb olundı. Yaᶜnī ki, bir ser-firāz sināna sancılub, ᶜatebe-i ᶜulyā türābına gönderildi ve bu maᶜrekeden sonra Kızılbaş tasarrufında bākīkalan husûn u kılāᶜ günden güne feth u teshīr olub, sāir memālik-i mahrûseye ilhāk olundı. Ancak Mārdīn **(240b)** kalᶜası bir yıl mikdārı muhāsarada kalub, ahāli-i şehr, ᶜahd-i sābık üzere şehri teslīm itmişler idi. Ve illā Karahān karındāşı Süleymān Beğ nām nā-dān, iç kalᶜada ızhār-ı taᶜannüdle nümāyān olub, tā Hudāvendigār-ı aᶜzam Haleb fütûhātıyla muğtenim oldukdan sonra Muhammed Paşa seferden ᶜavdet idüb, Âmid'e geldi, Mārdīn fethine nāmzed olmağın, hücûm-ı nusret-rüsûmla feth eyledi ve musırr-ı ᶜinād olan Süleymān'ın vücûdını sarsar-ı kahrile berbād eyledi.

Vaktā ki, ᶜumûmen Kürdistān kalᶜaları feth u teshīr olundı ve içlerine tahassunla ᶜinād iden serkeşlerin haklarından gelinüb, Diyārbekr vilāyeti bed-hvāhlar iştirākinden berī oldı. Mezbûr Bıyıklı Muhammed Paşa'nın hidemāt-ı meşkûresi maᶜrûz oldukda, surh-ı sefīd ve esbāb ve tuhaf ve emtiᶜa-i nā-yāb kısmından ecnās-ı bī-hisābla, kat kat hilᶜat-ı fāhire teşrīf buyurıldı ve mülûk ü hukkāma, Mevlānā İdrīs meşvereti ile (b267) tevzīᶜ kılınmağiçün yiğirmibeşyük akçe ve beşyüz kıtᶜa cāme-i zerrīn ve onyedi ᶜalem-i şāhāne-i ber-terīn irsāl kılındı. Mevlānā-yı mezbûr, iltifāt-ı bī-gāyāt-ı Hüsrevānī'den mahzûz olub, cenāb-ı Pādişāhī'den bu gûne bir emr-i şerīf ve irsāl-i tuhaf u nukûd ve

emtiᶜa ile sitāyiş-i latīf buyuruldı. Ol mersûm, ᶜaynı ile nakl olunmadı ve irsāl olunan tuhaf u tefārīk-ı mütenevviᶜa içinde münderic olmağın, tafsīlden ictināb olundı.

Sûret-i Emr-i Şerīf:

ᶜUmdetü'l-efāzıl, kudvetü erbābi'l-fezāil, sālikü müşkilāti'd-dīniyye, hallālü'l-muᶜdalāti'l-yakīniyye, hulāsatü'l-mā-i ve't-tīn, mukarribü'l-mülûki ve's-selātīn, burhān-ı ehl-i tevhīd ve't-takdīs Mevlānā hakīmü'd-dīn İdrīs, edāma'llāhu Taᶜālā fezāyilehû, tevkīᶜ-i refīᶜ-i humāyûn vāsıl olıcak, maᶜlûm ola ki, şimdiki hālde südde-i saᶜādetime mektûbun vāsıl olub, senden umulan hüsn-i diyānet ü emānet ve fart-ı sadākat ve istikāmetin muktezāsınca Diyārbekr vilāyetinin feth-i küllīsine bāᶜis oduğın iᶜlām olunmuş. Yüzin ağ olsun. İn şāa'llāhü'l-Eᶜazz, sāir vilāyetlerinin dahīfethine sebeb-i küllīolasın. Benim encā-i ᶜināyet-i ᶜaliyye-i Hüsrevānem senin hakkında mebzûl ve mutaᶜattıfdır.

Ve'l-hāletü hāzihī, āhir-i Şevvāl-i mübārekīye değin vākiᶜ olan ᶜulûfeniz ile, ikibin sikke-i Efrenciyye filorī ve bir samûr ve bir vaşak kürk kaplu sûflar dahīve bir Firengī kemhā kılāflu müzehheb kılıç inᶜām ve irsāl olundı. İn şāa'llāhu'l-Ekrem, vusûl buldukda sıhhat u selāmetle alub, masārıfına sarf eyleyesin. Mukābele-i hıdemāt ve mahārāt u istikāmetinde dahī ihlāsınıza envāᶜ-ı ᶜavātıf-ı ᶜaliyye-i Hüsrevāne'me sezāvār olub, behre-mend olasın.

Zihī şehriyār-ı Cem-mikdār ve tāc-dār-ı Sikender-kudret ve Süleymān-vakār ki, bu ᶜasr-ı nādiru'n-nasrdaki gibi cühelā-i zimmiyyü

'l-mikdār istihdāmından ictināb eyleye ve Mevlānā-yı mezbûr gibi ᶜākil-i dûr-endīş, fāzıl-ı bī-teşvīş kullanılmağla, oturduğı yerden Ekrād serkeşlerini emrine rām ve ecnād-ı Rüstem-nijād merdüm-keşleri, fermān-berān-ı hulûs-encām kıldı ve mukābelede nice iltifāt u ikrām ve sanādīd-i hükkām ve melikü'l-ümerā nāmındaki emācid-i eyyām, Mevlānā-yı maᶜrifet-fercām cenābına bilā-tereddüd ve tek ü pû itmek mûcib-i iltifāt-ı bī-hisābla hilᶜat ve tīğ ve nukûd ve postīn ve sāir tuhaf-i **(241a)** pür-sûd kısmından niçe teşrīfāt-ı lāyıka ile kadrini felekden ber-ter eyleye. Bāᶜisi bu idi ki, az müddetde Mısr u Şām u Haleb'i teshīr itmek mukarrer oldı ve Şāh İsmāᶜīl-i Erdebīlī ki, sāhib-i hurûc-i pür-tafdīl, zār u nā-çār ve zebûn olub, memālikinden taşra sürmiş idi.

Hādise-i ᶜÂşira: ᶜAzīmet-i Şāh-ı Rûmī-sipāh be-sefer-i nüh-sāle-i celālet-güvāh ve muhārebe-i ān Şehriyār-ı felek-bārgāh, bā-Sultān-ı Çerākise-i ebālih-i edānī-penāh

Nazm:

Merd olan dem be-dem neberd ister
Rûyi pür-gerd ü hûyi serd ister

Bekleyüb nokta gibi dāiresin
Kendüyi ceng içinde ferd ister

ᶜArsa-i rezm ü kārgāh-ı vegā
Şīr-i morden ü şīr-i merd ister.

Nesr: Bir Şehriyār ki, levh-i zamīrinde cihān-gīrlik ahkāmı nigāşte ola, lā-büdd çendān āsāyiş ü huzûrla tazyīᶜ-i eyyām-ı fursata

rızā göstermez ve bir Hudāvendigār'ın ki, şeb ü rûz tasavvurı, kalᶜ-ı kalᶜa-i rafz u ilhād ve halᶜ-ı hulᶜ-ı rāhāt-ı zendeka ve ehl-i ᶜinād (b267) ola, elbette sefer meşakkatini muᶜāşeret ü huzûrdan tercīh ider ve geşt ü güzār-ı metāᶜib ü pür-mihneti, müntic-i mesûbāt-ı dünyā ve āhiret birür, kendüsi ve ᶜaskeri rāhat u āsāyişde olduğına rızā göstermedüğini tasrīh ider.

Çünki sālār-ı cihān-sitān, sāhib-kırān-ı sipihr-āsitān, Ebü'n-Nasr Sultān Selīm Hān, Çaldıran sahrāsında Şāh İsmāᶜīl'e mikdārın bildirdi ve taht-ı tasarrufındaki memālik ü kılāᶜından niçe yerleri zabt idüb, silk-i hükûmetine dāhil kıldı. Süveydāsında sevdā mücerred feth u teshīr içün olmaduğı ve aksā-yı murādı ol dıraht-ı saht-ı rafz u ilhādı kökünden koparmak idüği mukarrer olmağın ve bir dahīDārā-yı ᶜAcem'in vücûd-ı bī-sûdını nābûd itmeğe ᶜazim oldı. Peyā-pey üç yıllıksefere niyyet eyleyüb, teshīr-i diyār-ı ᶜAcem hilālinde feth-i bilād-ı ᶜArab ve hizmet-i Harem-i muhterem saᶜādeti mümkin idüğine cāzim oldı.

Fe-lā-cerem, āhir-i şitāda Edirne pāytahtından ᶜatebe-i ᶜulyā takbīli ile ser-efrāz olan Rûm-ili Beğlerbeğisi ve ᶜumûmen sipāh u zuᶜamāsı ile beğler Gelibolı maᶜberinden geçüb Kaysariyye havālīsinde mevkib-i humāyûna tevakkuf itmek buyurıldı ve sene-i isnā ve ᶜişrīn ve tisᶜa-mie (922/1516) şitāsının evāhirinde vezīr-i aᶜzamı nām-dār Sinān Paşā-yı Şattān-iktidār kırkbin dilīrān-ı rezm-iştihāra sipeh-sālār taᶜyīn olunub, ᶜasākir-i deryā-güzāra memerr u maᶜber olan iskeleler mazīk u teng olmak içün mukaddemce Kaysariyye cānibine varması ve Rûm-ili ᶜaskerin hem-rāh idinüb,

bilād-ı ᶜArab hudûdunda dāhil olan Malatıyye maᶜberinden Diyārbekr'e geçmesi ve Çerākise tarafından ve deryā-yı ᶜAcem semtinden ne istimāᶜ idilürse, ber-vech-i istiᶜcāl ᶜarz eylemesi fermān olundı. Vaktā ki, Paşā-yı nām-dār Kaysariyye'ye vāsıl oldı ve andan geçüb, Malatıyye hudûdına dāhil oldı, sābıkā daᶜvā-yı hulûs itdüklerine bināen ol havālīdeki hukkām-ı Çerākise'ye riᶜāyet-i ādābla mektûblar gönderüb, ᶜasker-i mansûr ile Furāt'dan geçüb, Diyārbekr semtine gitmeğe me'mûr idügini bildirüb, izn ü ruhsat taleb eyler gibi oldukda, ol tāife-i hāife cerāhatla tolmuş çıban gibi ᶜarz-ı cerāhat idüb, dişlediler. **(241b)** Mukaddemā ᶜAlāüddevle'nin kellesi Gavrī'ye gönderildiği husûsdan reng-pezīr olmağla mā-beyndeki bünyān-ı musāfāt ihtilāfāta mübeddel idügini tasrīh kıldılar. Hatā niçe sezāvārīden hāric bārid edālar ile vezīr-i mezbûra mektûblar ile dahī gönderdiler.

Meğer ki, Şāh İsmāᶜīl, Gavrī cānibine resûl-i darāᶜat-sebīl gönderüb, Pādişāh-ı Rûm'ın kendü kasdına ᶜazīmetini ve diyār-ı ᶜAcem teshīri ber-taraf oldukdan sonra, Mısr u Şām ve Haleb fütûhātına cüll-i himmetini baᶜzı delāyil-i ᶜakliyye ile beyān eylemiş ve niçe tuhaf u hedāyā gönderüb, mā-beynine vesīle olub, ıslāh-ı zāti'l-beyn minnetini litmās kılmış, ammā Çerkes-i nā-kes bu merāmın husûlini zor ve ikrāhla mültemis ᶜadd idüb, bunı fikr itmiş ki, Hudāvendigār-ı aᶜzamı tehdīd ve tahvīf ide, "Elbette diyār-ı ᶜAcem teshīrinden ferāgat eyle ve illā benümle husûmeti mukarrer bile" diyû mukaddemāt-ı fitne vü fesādı taᶜbiye vü temhīd tarīkına gide.

Haberi yokdur ki, ol Şehriyār-ı kāmkār ānı vādi-i ᶜisyāna sevk (b268) itmeği bahāne iderdi. "Mā-beynimizde hukûk ve dostluk bozulması bizden olmayub, bolay ki, anlardan olaydı" diyû söyledi. ᶜAle'l-husûs Şāh İsmāᶜīl'e muᶜīn ü zahīr olmak sûretin göstere, muhakkakdır ki, tevcīh-i müveccehleri ol cānibe iken Çerākise semtine mutaᶜattıf ola, ānın tedārüki görildikden sonra yine Kızılbāş-ı evbāş tedārükine encām virile.

el-Kıssa, Gavrī ki, ol Nev-bahār'da Dāver-i Sikender-der'in teshīr-i Îrān'a ᶜazīmeti gavrına yetmiş ve Vezīr Sinān Paşa ᶜasākir-i memālik-küşāyile Kaysariyye'ye geldüğini işitmiş, Şāh-ı Surh-serān'la ittifāk-ı nifāk haberlerin gönderüb, ol ᶜAcem ᶜaskeri ile Âmid'den berû gelmek ve kendüsi Haleb havālīsindeki maᶜberde muᶜasker-i humāyûna mukābil olmak gāilesin mukarrer itmiş ve kıllet-i ᶜaklı muktezāsınca ellibin Bedevī süvār-ı silāh-şör nām-dār ve at canbāzlığiyle bülend-iştihār olan Çerākise-i Ebālise-pindār zümresine iᶜtirār virmekle Şām şehrine ᶜazīmet itmiş ve birāder-zādesi Tomanbāy nām Çerkes'i Mısr zabtına nām-zed kılub, sû-i tedbīr ile taht u tācına vedāᶜ idüb, terk-i diyār kılmış.

Mısrāᶜ:

Sayd-rā çün ecel āyed sûy-i sayyād reved.

Nesr: Çünki vezīr-i nām-dār, ol bī-edebler gönderdiği mekātib-i meslûbetü'l-esālībi pāytahta gönderdi ve Sultān-ı Mısr, Dārā-yı ᶜAcem'le müttefik idüği zāhir olub, tāmme-i kübrā zuhûrı muhakkak boldı.

Hazret-i Pâdişâh-ı Sikender-sipâh, evvelâ erkân-ı devletle müşâvere itdi. Eğerçi ki, kimi feth-i ᶜazîmeti ve teennî ile tedârüke cüll-i himmeti ve kimi celâdet idüb, nakl ü hareketi ihtiyâr semtin tutdı. Ammâ ekseri, terk-i ᶜazîmeti evlâ görüb, ancak Hoca-zâde Muhammed Paşa ki, Nişâncılık mansıbından vezârete sudûr itmişidi ve tarîk-ı ᶜilm-i şerîfde neşv ü nemâ bulmağla, karîha-i sarîha-i Pâdişâhî'deki meyl ü muhâbâ envârını iktibâs itmiş gibi idi ki, cümle muhâlefet idüb, "Bize lâzım olan, aᶜdâya sell-i seyfdir. Gerek Çerkes ve gerek Surh-serân-ı pür-hayfdır" diyû cevâb göndermekle sâir vüzerâdan ziyâde iltifâtla imtiyâz buldı. Gayrılara hezâr ᶜitâb olunub, Vezîr Pîrî Paşa, ol tedbîrdeki hatâsına binâen İstânbul muhâfazasına alıkonıldı. Niçe zamânlar **(242a)** rikâb-ı humâyûnlarının şeref-i hizmet ve mülâzemetinden mehcûr düşdi.

Fe-lâ-cerem, Firᶜavn-ı Mısr olan Gavrî'ye resûl irsâli lâzım gelüb, "**Ve mâ künnâ muᶜazzibîne hattâ nebᶜase resrûlâ**"[1] nass-ı latîfine imtisâlle ᶜülemâdan cerîᵓü'l-lisân-ı mahall-i hvân ve suhan-dân, Rûm-ili Kâdı-ᶜaskeri Zeyrek-zâde Mevlânâ Rükneddîn ve ümerâ-i muhtâr zümresinden Karaca Paşa nâm merd-i ᶜâkıl-i dûr-bîn, risâlet hizmetine taᶜyîn kılındı. Husûsâ ağız haberleri îsâlinde "**Fe-kûlâ lehû kavlen leyyinen leᶜallehû yetezekkeru ev yahşâ**"[2] mantûkı ile ᶜamel sifâriş buyruldı ve mazmûn-ı nâmede saᶜâdetle ᶜAcem vilâyetine teveccühlerin ve ol emâkin-i müşerrefei, ehl-i zendeka ve ilhâddan tathîr murâdları idüğin ve kendülerin dahî hayr-duᶜâları ve mezânn-ı icâbet-i daᶜvet olan emkinede müstecâbü'd-daᶜve

[1]) Kurᵓân-ı Kerîm, XVII (İsrâᵓ), 15.
[2]) Kurᵓân-ı Kerîm, XX (Tâhâ), 44.

ᶜazîzlerden edᶜiye-i sâlihaya mercûd-ı mürtakib olduğını iᶜlâm buyurdılar vetuhaf u tefârîk-ı Rûm'dan vâfir râh-âver nur hedâyâ dahîirsâl kıldılar.

Baᶜdehû vâris-i milk-i cihân, Şehzâde Sultân Süleymân Hân Hazretleri'ni Edirne pâytahtından ᶜUmûmen Rûm-illerine nigehbân ve Bursa pâytahtını, vezâretden maᶜzûl Hersek-oğlı Ahmed Paşa'ya nâmzed-i isâbet-nişân idüb, sene-i mezbûre Cemâziye'l-Ûlâ'sının dördünci güni yevm-i Hamîs (4 Cemâziye'l-Evvel 922/5 Haziran 1516 Perşembe) idi, İstânbul'dan Üsküdâr'a güzâr itdiler. Sûretâ teshîr-i milk-i Aᶜcâm'a, maᶜnen fütûhât-ı milk-i Şâm'a müteveccih olub, menzil-be-menzil Konya şehrine nüzûl buldılar. Andaki mezârât-ı müteberrekeden istizhâr istimdâd itmek üzre iken, Bıyıklı Muhammed Paşa tarafından Karahân'ın kelle-i borîdesi ile onbin mikdârı âzân u ᶜunf vâsıl oldı. Ol ahyâr-ı meserret-ahbâr fâl-i meymûn-ı behcet-âsâr tutulub, kalb-i şerîflerine küllîneşât hâsıl oldı.

Ammâ Sultân-ı Mısr'a gönderilen resûl, Haleb şehrinde Gavrî meclisine vâsıl olub, nâme-i Şehriyârî'i ki, sundılar, içinde münderic olan taᶜzîrât u kinâyelerden hayli intıbâz üzre oldılar. Çerkesân ise segân gibi ᶜavᶜav-kunân ilçiyân-ı cârî-zebân üstine atılmak isterlerdi. Bir derecede zebân-ı taᶜnı dirâz iderlerdi ki, bulsa ikisini de yirlerdi.

Nazm:

Hezâr kâfile be-güzeşt ve şeb bîrûz-âmed
Henûz ân heme der-hᵛâb-ı gaflet-est ü gurûr

Nesr: Derd-mend Zeyrek-zâde, humâ gibi evc-i humâyûnda âzâde iken, bir bölük sağîr ve murgân-ı sîbâh çengâline giriftâr oldı. Lâkin,

Mısrâᶜ:

Mürg-ı Zeyrek çün be-dâm ofted tahammül bâyedeş

Nesr: meseli mûcebince kelâm-ı leyyinle baᶜzı goftâr ve fi'l-cümle murâdlarına muvâfıkkelimât-ı nâ-hencâr itmekle katlden halâs olub, habse gönderildi. Bu tarîkla câh-ı habse meᵓnûs ve halâs urehâ bulmadan nevᶜan meᵓyûs iken, mevkib-i humâyûn haberleri ki, müteᶜâkıben Haleb şehrine yetişdi, Gavrî'nin başına dâr-ı dünyâ târ ve rahş-ı ser-firâzı dâra ve simâm-ı resîmânına nümû-dâr olub, resûlân-ı Sultân'ı bezm-i hâssına getürtdi. Bir mikdâr tekrîm ü taltîf itdükden sonra, cevâb-nâme ile yollarına revâne kıldı ve mektûbı mazmûnında murâdı mücerred Pâdişâh-ı Rûm'la ᶜAcem diyârı didikleri **(242b)** merz-i bûm-ı Şâh'ın meyânına mahabbet ü rifâde ilkâsı idüğin derc eyledi.

Mezbûrân, ol sene-i mübâreke Receb'inin ᶜâşiri(10 Receb 922/9 Ağustos 1516)'nde Bucakdere nâm menzilde muᶜasker-i Pâdişâhî'ye vâsıl oldı. Çerâkise-i Ebâlise, sell-i seyf-i Kızılbaş'dan takdîm olunmasının vücûbını beyân kıldılar. Ammâ râyât-ı câh u celâl ki, şehr-i mezbûrın ontokuzıncı (19 Receb/18 Ağustos) güni Merzübân kurbına vusûl buldı. ᶜAyntâb hâkimi Yûnus Beğ, Gavrî'ye itâᶜatden rû-gerdân olub, pây-bûs-ı taht-ı saltanatla kâm-yâb oldı ve Haleb'e gelince Bedreka-i râh olub, sadâkat üzre hizmeti sebk itdi.Ammâ ol

merâhilde ᶜasâkir-i zafer-meâsirbir haysiyyetle zabt olundı ki, içlerinden dil alınmak muhâl ve dil almağa gelenler dil alınub, nutkı takrîr demlerinde bî-mecâl oldı. Baᶜde-mâ Gavrî-i nâ-dânı bîm ü hirâs istîᶜâb idüb, tekrâr bir ilçi gönderüb, vâfir maᶜzeret itdi. Kendü emrinde müstakill olmayub, ᶜasker-i Çerâkise hᵛâh u nâ-hᵛâh kendüyi Mısr'dan çıkarub, Haleb'e sevk itdiklerini bildirdi. Fe-ammâ vusûl-i resûl ve Haleb havâlîsine nüzûl maᶜan vâkiᶜ olmağın, îmân-ı yeᵓs gibi kabûli tecvîz olunmadı ve tevbe kapusının insidâdından sonra "Gelmedi" diyû nedâmetleri bâdesine yarası mümkin olmadı. Hattâ "Bu ne makûle Çerkes-i kerkes-mikdâr ve nâ-kes-miᶜyâr ki, ᶜaskerine mağlûb ola (b269) ve ᶜinân-ı ihtiyârı ellerinde olub, selb-i iktidârı her yerde meslûb ola?" diyû taᶜyîb buyurıldı. "Vasfında bu makûle mesel-âmîz bir beyt dahî kıräet olundı:

Nazm:

Ey Gavrî-i bî-ᶜakl, der-i cürme nedâmet neden?
*Hakkındadır san bu mesel: "**Bi's-sayfi dayyaᶜti'l-leben**"*

Nesr: Ammâ resûline ruhsat-ı insırâf virildi. Nâmesine cevâb yirine ancak bu matlaᶜın imlâsı münâsil görüldi:

Nazm:

Meyân-ı mâ ger ez-în pes peyâm hᵛâhed bûd,
Peyâm-ı mâ be-zebân-ı husâm hᵛâhed bûd.

Nesr: Şu zamân ki, kâsıd-ı hayret-hîz-i haşyet-âmîz ve dehşet-engîz cevâb-nâme-i müstetâbla Gavrî-i pür-ıztırâb cenâbına yetdi ve ᶜaynen ve ᶜiyânen gördüği şevket ve ᶜasâkir-i bî-nihâyet ve kemâl-i

salâbet-i Şâh-ı Cem-nigîn haberlerini takrîr itdi, bir zamân medhûş ve başına urulmuş mâkiyân gibi hâmûş oldı. Ve illâ nâ-çâr u nâ-gorîz ᶜazm-i rezm ü sitîz idüb, Mercidâbık nâm sahrâ ki, Hazret-i Dâvûd -ᶜ**aleyhi salavâtu'llâhi ve** ᶜ**alâ Nebiyyinâ**- mezâr-ı şerîfine mücâveretle şöhret-i dünyâdır, hâzır ve âmâde kılduğı ol pihn-i deşt-i şâyiᶜ ve sahrâ-yi fesîhatü'l-ercâ-i vâsiᶜ türâbına kondı ve mühimmât-ı harb ve âlât-ı darb tedârükine mücidd oldı.

Berû cânibde Hâkân-ı Cem-reyhem, aᶜnî bihî Sultân Selîm, mezbûra havf ü bîm galebe idüb, mukâbeleye cür'et itmesinden havf-i dilîm üzere iken, bu haber-i fursat-eser ki, kendülere yetişdi, defᶜaten Mısr u Şâm ve Haleb, belki ᶜumûmen beriyye-i berriyye ve arâzi-i milk-i ᶜArab'a mâlik olmuş kadar safâlar kesb itdi. Bilâ-te'hîr düşmen-i ber-geşte-hâlin cemᶜiyyetine toğrı sevk-i cünd-i kesîr idüb yüridi. Bir vechile ol bevâdî ve şebâşib, zemînen ᶜasâkir-i mûr-şumâr ve zamânen gerden leşker-i gubâr , ᶜalâ vechi'l-istîᶜâb yüridi.

Fe-lâ-cerem, ol rûz-i muhterem ki, mâh-ı Receb'in yiğirmi altıncı güni yevm-i Sebt (26 Receb/25 Ağustos 1516 Cumartesi) idi ve ahkâm-ı harb u darb **(243a)** ve neberd kalem-i takrîr ileLevh-i meşiyyet-i Kadîr üzere sebt itdi. Evvelâ mülûk-i mükemmel-esliha, emlâk-i ûlâ ehcine ki, Burâk-vâr tayerân ü seyerân, anların üstinde hattârân u tabbârân rimâh-ı düşman-güzâr ile miyân-ı maᶜrekede pervâz ve raᶜd-endâzlar ve tîr-endâz ve heycâ-sâzlar, elsine-i esinne ile sudûr u ecinnede keşf-i râza başladı. Şakâlûs darbuzenler ise, cümleden mukaddem birer dâne sabî taşladı ve kûhsâr taᶜne taşları ile

taşladı. Tîr u nîze ise, eşcâr-ı ecsâda bâğıyân u sâl gibi vâfir kalemler işledi.

Fe-ammâ her dil bilmeyen Çerkes-i nâ-kes, ol aşlamaların meyvesini hûn-âlûd kellelerden sîb-i rengîn ve zerd-gûn çehrelerden sararmış bihler ile ᶜarsai tezyîn ideceklerini anlaşıldı.

Bu esnâda Anatolı Beğlerbeğisi Zeynel Paşa Anatolı ᶜaskeri ile Hâkân-ı memâlik-küşânın yemîn-i meymenet-şiᶜârında ve Şehsüvâr-oğlı ᶜAlî Beğ ve Ramazân-oğlı Mahmûd Beğ, kemân-dâr ve peykâr-kâr Türkmânân-ı celâdet-iştihâr ile ol ashâb-ı yemîn-i celâdet-disârında âmâdegân-ı ceng ü kârzâr olduklarından sonra yesâr-ı Yesîr-iᶜtibârlarında Rûm-ili Beğlerbeğisi Sinân Paşa ile Sivâs Beğlerbeğisi ve Diyârbekr Beğlerbeğisi Bıyıklı Muhammed Paşa ve bu cümlenin önlerinde top ᶜarabalarıyla tilâlî ve ardlarında (b269) ağrık-ı cibâlî bir tarîkla bağlandı ki, gören Çerâkise'nin rişk âteşiyle ciğerleri tağlandı. Kansu gavrî ki, mücerred istimâᶜla ᶜasâkir-i Âl-i ᶜOsmân gavrını idrâk itmemişdi ve tasavvurınca kendüyi mukâbele ve mukâteleye müstaᶜidd anlayub, ol bahr-i bî-girânın sâhiline tek ü pûda kalmışidi, ol hîn ki, tertîb ü âyîn niçe oldığını gördi ve kendü ᶜaskerini haşarât-ı arz ve behâim ve derendegâna mukâbil bî-vücûd hâk-âlûd itmeğe farz idüb, bir zamân mebhût ü lâl oldı kaldı.

Fe-ammâ ne çâre ki, dilâverân-ı ferîkayn âteş-i harb u darbe kuvvet-i iştigâl virüb birbirlerine at saldı. Eğerçi ki, luᶜbet-i silâha mağrûr olan Mısrî cündîler bir mikdâr hüner göstermek kasdın eyledi. Husûsâ yiğirmibinden ziyâde silâh-şörler, cünûd-ı Mısr ve İskenderiyye ve Sayd ile yemîn ü yesâra terk-tâz itdi ve bedevî-süvâr

Hicāzī'ler ile Kudüs ve Nāblus ve cebeliyye-i Baᶜlbek ve Tarablûs kavāsları ki, gürûhā-gürûh harbīlere ve ser-āğāz-ı harb iden süvārlara ve kendülere tāziyāne endāz kılub, Haleb melikü'l-ümerāsı Hayır Bāy, sipāh-ı Etrāk ü ᶜArab'la Gavrī'nin yemīn-i nā-meymûnına ve Şam mīr-i mīrānı Emīr Sībāy-ı bed-rāy, Dürûzīve Batmānī kemān-dārlar ile yesār-ı ᶜusret-nümûnında manzûru'l-ᶜayn olub, garīb naᶜralar ve dil-firīb velveleler ve ᶜUrbān'a mahsûs ᶜarbedeler ile hayli haşāret ᶜarza itdiler. Lākin kûh-ı pāydār ve deryā-yı ber-karār-ı felek-üstüvār, bünyād-ı āhenīn-üstüvār mukābelesinde ol makûle cünbüş-i nāle-i meges ü fişārī ve zemzeme ve gurunbiş-i nāle-i ceres kabīlinden olmağın, aslā kimse iᶜtibār itmedi ve anlar ᶜarz-ı luᶜbet ü hüner sadedinde iken, sanādīd-i ᶜasker-i Rûm, nīze vü tīr ile rahş-i merād üzere hezārān murād aldı. Farazā cündiyān-ı Çerākise masharalığla meydāna çıkan Ebālise'ye yanbaşı geldi.

el-Kıssa, fermān-ı cihān**(243b)**-mutāᶜ mûcebince vüzrādan Sinān Paşa meyseresine medār içün revāne olub, gürûh gürûh tīz-endāzlar zümre-i heycā-sāz, fırka fırka tüfeng-endāzlar, bölük bölük nīze-güdāz şehbāzlar, hayl-i aᶜdāya göz açdırmayub, bir derecede ceng ve şol denlü neberd ü āheng itdiler ki, kalb-i sufûfda hafakān rencine giriftār olan Gavrī-i nā-üstüvārın harīflerinin çāk-i kılāᶜı tozundan bir gürûha top-ı sāᶜika-misāl güzār eyledi. Nice zamān samme rencine giriftār olub, kulaklar hāy u hûy işitmekden berī oldı. Mercidābık sahrāsı mevc-i hûnāb ile nā-yāb oldı ve ser-geşte-i hûn-āğaşte kelleler, gûyā ki, rûy-i girdābda deverān iden hubāb oldı. Hattā müverrih-i güzīn Mevlānā Hasan Cān-zāde Saᶜdeddīn bu mahalde

zāde-i tabᶜ-ı gevher-çīnlerinden bu makûle ebyāt-ı rengīn nazm itmişlerdir ki, teberrüken, rütbe-i maᶜrifetlerini iᶜlānen īrād kılındı:

Min Nazmihī:

Nīzeler cāna kasd iderler idi
Baᶜlderāna kasd iderler idi.

Niçeler zahm-dār-ı nīze idi
Taᶜnile nīze dize dize idi.

Nesr: Eğerçi ki, Baᶜlderān mahall-i kasd değil idiği nümāyāndır ve illā ol makûle zû-fünûn-ı ᶜālī-şān kelāmına lağv-ı lisān, taᶜne-i nisyān kabīlinden idüği zāhir u ᶜiyāndır.

Ve bi'l-cümle, Gavrīki, bahr-i cengin gavrına gavvās tasavvurıyla direng itdi, tecdīd-i vuzûᶜ bahānesiyle bir hādim-i rāz-dārını yanına alub, cāy-ı makarrını terk itdi, ᶜaskerden ayrılub bir cûy-i firāvān kenārına cān atdı. (b270) Seccādesi üzerinde bir mikdār hᵛāb-nāk oldı, hālā ki, ol hᵛāb ile cihāndan göz yumub, hāzin-i nakd-i ervāh-vār ise göz açdırmayub, ahz-i rûhına fürce buldı. Vaktā ki, Gavrī, dāireden çıkdı, ānı makāmında nā-mevcûd gören Çerkesler dahī bīhûde ceng ü cidālden el çeküb, her biri binā-i āmālini temelinden yıkdı.

Hemānā Cānberdī Gazālī ki, maᶜārik-i kıtālin bir dilīr kattāli idi, baᶜzı ümerā ile Şām cānibine firār itdi ve Haleb hākimi Hayır Bāy, Haleb kalᶜasına tahassun hātırasıyla ol tarafa ılgār idüb gitdi.

Fe-ammā vüzerādan Yûnus Paşa, Hayır Bāy ᶜaskerini taᶜkībe meᵓmûr olmağın, bir nefes dünbālinden ayrılmadı. Hattā ānın ardınca, irtesi Haleb'e irdi ve sokāk u esvākda buldığı gorīz-pāları kılıçdan geçürdi. Baᶜdehû yine Hayır Bāy ardınca, Hama ve Humus semtinden Şām'a seğirtdi. Yûnus Paşa'nın Şām'a-dek taᶜkībi mukarrer olmağın, Yûnus Paşa'ya ādem gönderüb, recā-i ᶜahd ü emān ve ᶜatebe-i ᶜulyā-yı Pādişāhī'ye mütābaᶜatin iᶜlān ve vezīr-i mezbûrın taᶜahhüdi ile varta-i helākden halāsını minnet-kunān oldukda, fī-nefsi'l-emr Haleb hākimi ile bāb-ı saᶜādet kullarından cümle ile hüsn-i ülfet, hattā ticāretle varan sudāgerlere bile riᶜāyet ve "Pādişāh-ı Rûm'ın zıll-i zalīlinde müstezıll olanlardandır" diyû ᶜivān pençesinden himāyet üzere olduğı vezīr-i mezbûra ve Şehinşāh-ı mansûra maᶜlûm bir hālet olmağın, Yûnus Paşa delāletiyle rikāb-ı Humāyûn'a yüz sürdi ve defter-i cerāyimine kalem-i ᶜafv ü ᶜatā çekilüb, sāir nüvvāb-ı kām-yāb silkine münselik kılındı. Hattā Mısr-ı Kāhire feth olundukdan sonra ol nasb olunan hākim-i hayr-endīş, mezbûr Hayır Bāy-ı pesendīde-kīş vākiᶜ oldı. Ammā andan gayri baᶜzı güzīdeler ki, ele girib giriftār u zinde, dergāh-ı ᶜālī-pesende gönderildi, bi-esrihim tuᶜme-i şīr-i şimşīr kılındı.

(244a) Ve bi'l-cümle subh-ı sādıkdan cenge başlandı. Zamānında "**Fe-kutıᶜa dābiru'l-kavmi'llezīne zalemû ve'l-hamdü li'llāhi Rabbi'l-ᶜālemīn**"[1] nass-ı kerīmi, münşid-i ᶜaleyhim gaybī kıbelinden kırāat olundı.

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, VI (Enᶜâm), 45.

Fe-lā-cerem, Pādişāh-ı encüm-haşem o sahrāyı kıbāb-ı çarh-ı berīn gibi muhayyem ve iki gün muᶜasker-i humāyûn ile muğtenim kılınub, nā-bedīd olan Gavri-i ᶜanīd tecessüsine taraf taraf ādemler gönderildi ve ölüsi ve dirisi maᶜlûm olmak irāde buyurıldı ve ümerā-i devlet ve sanādīd-i millet, irtesi hāk-bûs-ı tehniyet-i fethile ᶜarz-ı ᶜubûdiyyet kıldılar ve meᵓmûllerinden ziyāde ganāim ve terakkīlerle şād-kām oldılar.

Hikāyet olunur ki, dergāh-ı ᶜālī çavuşlarından makbûl-i cüyûş ve bir kār-āzmûde çavuş, Gavrī'nin tecessüsi ile cûş u hurûş idüb, giderken, Gavrī'nin hādim-i mahremi olan şahsa rāst geldi. Bilā-teᵓhīr fıtrākle ellerin bend idüb, otāğ-ı humāyûna getürdi. Vaktā ki, hādim-i mezbûr Gavrī-i hᵛāb-nāk tek itdüği hususi bildirdi, tekrār çavuş-ı mezbûra hem-rāh kılınub, tefahhusına gönderildi ve "Kelāmı kavline mutābık ise, Gavrī'nin südde-i sidre-i mümānese īsāli fermān olundı. Fe-amā çavuş ve hādim ki, cāy-ı maᶜhûde geldiler, Gavrī'yi seccādesi üzerinde āsûde ve surhāb-ı mevt-i fenāyile gunûde buldılar. Edebe muvāfık ve merd-i hûşmende lāyık olan, meyyitini tahmīl idüb getürmek idi. Çavuş-ı rustāyī sāir nāsa kıyās, kellesini borīde kıldı. "Lāzım olan, ser-i bī-efserdir" diyû cesedinden (b270) farkını tefrīk idüb, pāye-i serīr-i ᶜulyāya getürdi. Eğerçi ki, mezbûr çavuş bu hidmeti mukābelesinde emīr-i cüyûş olmak terakkubında idi, ve illā terk-i edeb-i Pādişāhī, fermān-kārın kellesi katᶜına cürᵓet-i bü'l-ᶜaceb sudûra getürilmeğin, başı kesilmek ve meydân-ı siyâsetde boynı urulmak fermân duyrıldı.

Fe-lā-cerem, serdārān-ı ᶜālī-himemden biri halāsını recā itmeğin, siyāsetden kurtuldı. Lākin dirliği katᶜ olunub, muhkem teᵓdīb buyurıldı. Ta ki, herkes mikdārını bile, ol makūle hᵛāb-nāk ve gunūde-i pister-i hākin bulduğı ulunun başı kesilmek, husūsā ölünün serini cisminden tefrīk kılınmak mahzā terk-i edeb oldığı biline.

Gıbbe-zālik ordû-yı humāyûn Ceylān nām menzilden nehzat-nümûn olub, āb-ı rûy-i milk-i ᶜArab, mahmiye-i beriyye-i Haleb kurbına makrûn oldukda, ahāli-i Haleb mevkib-i mansûrları istikbāline istiᶜcāl itdiler ve Gök Meydān'a gelince rikāb-ı humāyûnlarında rûy-mālle cilve-nümûn olub, vilāyetler gāret ü hasāretden mahmīve masûn olmak bābında istidᶜā-i ᶜināyet itdiler ve Tīmûr zamānında çekdikleri cefā ve yağmādan, ol pādişāh-ı ᶜadl devrinde meᵓmûn buyrulmasın recā kıldılar.

Fe-lā-cerem, iltimāsları maᶜrûz-ı ᶜatebe-i felek-mümāss kılındıkda mazhar-ı ᶜināyet oldılar ve ol cānibe her zürenin zabtcıları gönderilüb, gāret ü hasāretden kemā-yenbağīhirāset kılındılar ve kalᶜa-i Haleb ki, rûy-i zemīnde misli nāyāb bir hısn-ı hasīn-i büᶜl-ᶜacībdir ki, fethi müddet-i medīd meşakkat ü taᶜab iktizā iderken saᶜādetle Gökçimen nāmı ile meşhûr olan sahrāya konıldı. Kalᶜanın miftāhı nüvvāb-ı kām-yāba teslīm kılındı. Hemānā eyālet-i Haleb, sebk-ı hizmetle pesendīde-i Şehriyār-ı ᶜālī-neseb olan Karaca **(244b)** Paşa'ya tevcīh olundı ve kazāsı, Çölmekci-zāde Kemāl Çelebī'ye tefvīz buyrıldı ve zabt-ı hazāin ü emvāl-i Sultānī ve nezāret-i beytü'l-māl-i ᶜÂmire-i Hākānī ᶜAdullāh Paşa-zāde ᶜAlī Çelebī'ye ısmarlandı ve sāir elviye ve kazā ve kılāᶜ-ı hasānet-nümāya bi'l-külliyye silk-i

milk-i Hüsrevānī'de münharıt olunub, taᶜyīn-i nüvvāb ve kuzāt ve müstahfizān ve dizdārān-ı sikāt ile muntazamu'l-ahvāl kılındı. Ve cümleden Malatıyye ve Derende ve Divriği ve Nokar ve Gerger ve Behisnī ve Kāhta ve ᶜAyntāb ve Kalᶜu'r-Rûm ve Gömi, memālik-i mahrûseye ilhāk olundı.

Fe-ammā hizāne-i Haleb'de mahfûz u mahzûn olan nukûd ve emtiᶜa-i bī-hisāb ve tefārīk-ı mütenevviᶜai kām-yāb, zahm-zerde-i kilk-i hisāb oldukda, on kerre yüzbin surh altun ve ᶜale'l-hisāb bu meblağdan efzûn sebīke vü dirhem-i meskûk-i gûnā-gûn kaleme geldi. Lākin evānī ve zurûf ve murassaᶜ masnûfe-i masnûᶜa-ı mevsûf ve cevāhir-i girān-bahā ile akmişe-i mütenevviᶜatü's-sunûf hisāba gelmek mümkin olmadı. Bunlardan gayrı üçbinden ziyāde girān-bahā vaşak ve sammûr ve dībā ve uskur-let ve katīfe ve atlas ve kemhā ve ve bi'l-cümle akmişe-i duhde ve nā-duhde hıyām-ı sanāyiᶜ-hıtām u bedāyiᶜ-nizām endûhte ve cebehāne ve ālāt ü esbāb-ı ceng ü silāhla memlû seksen bāb mehāzīn-i muᶜallā-kıbāb ve enbārāt-ı gılāl ü kilārlar tolu kand ü nebāt mālā-māl, ᶜale'l-hisāb defter olundukda, ᶜasker-i huddām-ı ᶜālī-makām zabtına dāhil oldı.

el-Kıssa, kibār u sığār ganāim-i bī-şümār ile kām-kār oldukdan gayrı, tekrār, inᶜām-ı Hudāvendigār dahīmebzûl oldı ve ûmûmen āsitāne kullarına bahşīş-i ᶜāmm ve ashāb-ı tīmāra terakkīler ile iltifāt-ı bisyār olundı (b271) ve feth-nāmeler inşā olunub, Şehzāde-i kām-rān, Sultān Süleymān Hān cenāb-ı aᶜlālarına ve sāir ümerā ve hukkām-ı rû-şināsān zümresine, sabā-reftār ulaklar ile revāne kılındı ve bilā-eᵓhīr Diyārbekr Beglerbeğisi Muhammed Paşa'ya, ol semtin

ᶜaskeri ile ᶜavdet ruhsatı virilüb, henüz muhāsara keşā-keşinde mazbûtu'l-ercā olan Mārdīn kalᶜasının fethi ve teshīri müntehāsı fermān olundı.

Ve bi'l-cümle, niçe eyyām ve subh u şām mehāmm-intizām mesāᶜi-yi hamīdesi ile Haleb civārındaki Meydān-ı Erzen nām muhayyem-i hıyām-ı gerdûn-kıyām olub, umûr-ı feth u teshīr-i tāmm itmām-ı ihtitām kılındıkdan sonra "**ᶜAleykum bi'ş-Şām**" mazmûnına rağbet ü ihtirām buyurılub, vilāyet-i Şām-ı Cennet-meşām ki, pāy-taht-ı Dimaşk-ı be-nām ve hāl-i çehre-i eyyām ve pesendīde-i huccāc-ı zevi'l-ibtihāc-ı hidāyet-fercāmdır, ol sipāh-ı hûn-āşām ile katᶜ-ı merāhil emrine kıyām itdiler.

Bu tarīkla Maᶜarratü'n-Nuᶜmān ve Hamā -**Hamāhuma'llāhu Taᶜālā**- ahālīsi zıll-i zalīl-i himāyetlerinde, meserret ve ferhat-nümā olub, kalᶜalarının miftāhlarını rikāb-ı humāyûnlarına karşu gönderdiler ve hudûd-ı cibāh u şifāhlarını pāy-endāz-ı cünûd u sipāh idübb nusret ü ikbāl gibi istikbāle istiᶜcāl kıldılar. Lā-siyyemā peyk-i bī-direng-i sabā, miftāhla gelen resûl ehl-i Hamā'ya zebān-ı hālile "**Yā berīde'l-Hamā, hamāke'llāhu, merhaben merhaben, teᶜāl, teᶜāl**" sitāyişi ile istikbāl iderdi ve satvet ü salābet-i Hüsrevāniye'sini müşāhede kılan sükkān-ı bikāᶜ u zayāᶜ u bilād ve kuzāz-ı sāhib-kırān-ı memālik**(245a)**-küşā ki, "Zi-selātīn-i cihān-peymā, ne bu şevketle peydā ve ne bu gûne celālet ü celādetle engüşt-nümā olmuşdur" diyû söylerdi, Cisr-i nehr-i ᶜÂsī ise, itāᶜat kemerini muhkem ve tuğyān vādīlerini ᶜahd ü ᶜadāletlerinde nā-bûd u mübhem kılub, hāk-i pāy-i kimyā-sāye ile ibtihāca başladı. Eyālet ü vilāyet-i

Hamā, huddām-ı lāzimü'l-himāyelerinden harem-perver ve suhan-dān ve hüner-ver olan Güzelce Kāsım Beğ'e erzānīkılındı ki, Sultān Süleymān Hān ᶜasrında sadr-ı vezārete suᶜûd idüb, İstānbul muhāzīsindeki Kāsım Paşa'yı ihyā ve cāmiᶜ ve medrese ve hammām ile engüşt-nümā eyleyen Kāsım Paşa anlardır.

Ve ammā livā-i Humus, ümerādan İhtimān-oğlı'na tefvīz kılındı ve bu iki livānın etrāfı, mecmaᶜ-ı ᶜUrbān-ı deşt-süvārān olub, zabtında ihtiyāt vācibātdan olmağın sipāh-ı nusret-güvāh zümresinden bi-tarīkı'l-muhāfaza, müstevfī nüfûs-ı zafer-meᵓnûs alıkonıldı.

el-Kıssa, bir sepīde-dem, kurālar yolından sevād-ı şāma kadem basıldı ve Mastabe-i Sultān nām mahalde otāğ-ı muᶜallā-kıbāb-ı eflāk-intisābları nasb olundı. Ahāli-i Şām ise, pûyān u devān, şahrāh-ı taᶜzīme pāy-endāzlar ilkāsiyle çehre-sāyān, "**ᶜaleyke ᶜavnu'llāh**" duᶜalarıyla taraf taraf senā-gerān-ı sitāyiş-güherlerini nisār ve sitem-i semendlerine revān eylemekden hālīolmadılar. ᶜAle'l-husûs, Gavrī-i gavīnin inkızā-i devletini ve bu Şehinşāh'ın ol memālike nehzatını tasavvur itdiklerince "**Cāe'l-Hakk ve zeheka'l-bātıl**"[1] nass-ı latīf-i şāmili zülāl-i hayāt gibi dillerinde cārī ve gönüllerinde ve kalblerinde sārīoldı.

Oniki gün ol şehr-i Cennet-makām, yaᶜnī ki, civār-ı hıtta-i Şām, muhayyem-i sipāh-ı hûn-āşām oldukdan sonra, mevsim-i şitā karīb, Mısr beriyyelerinin tedārüki mühimmātına taharrīve terāhī takrīb-i dil-firīb olmağın, ekser-i sipāh u ümerā vatanlu vatanlarına (b271)

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, XVII (İsrâᵓ), 81.

ᶜazīmet ruhsatiyle meserret-nümā oldılar ve kendüler, erkān-ı devlet ve rū-şināsān-ı maᶜāl-menzilet ile şehr-i Şām'a duhūl idüb, ol zemistānı Dimaşk-ı behişt-akrānda geçürmeği mukarrer kıldılar ve selātīn-i Çerākise, neslen gıbbe neslen tahta cülūs itmeyüb, ümerāsından, celādetle meşhūr olanlar, mālik-i taht u tāc olması kānūn-ı mukarrerleri olmağın, Gavrī yerine fevrī bir gavī dahī oturmak ve bakiyyetü's-süyūf ile Mısr-ı Kāhire'deki makhūrları cemᶜ idüb, ᶜale'l-gafle, üzerlerine ᶜazīmet kılınmak ihtimāl-i bī-işkāl iken cidden ol hātıraya iltifāt buyurmadılar. Ferāᶜine-i Mısr olan Çerākise-i tāğıyenin vücūd ve ᶜademini ᶜaleᶜs-seviyye farz itdiler ve şikār-ı zahm-horde-i dūn-hordeden şehbāz-ı bülend-pervāza mazarrat-ı mihleb ü çengāl ne ihtimāl idügini evc-i tahkīka yetürdiler.

Vākıᶜa-i ihdā-ᶜaşer: Mısrᶜa müstevlī olan haşere zümresi ile vākiᶜ ceng ü cidāl ve ol fütūhāt-ı cemīleye müteᶜallik olan ahvāl-i nusret-meᵓāldir ki, isnā ve ᶜişrīn (922/1516) senesinde Sultān Gavrī Mısr sultānı ve ve ümerā-i Çerākise'nin zī-şānı idi, Selīm Hān'la übüvvet ve bünüvvet daᶜvāsın iderdi ve sūret-i salāhda ilçiler gönderüb, fütūhātını tehniyet semtine giderdi, hakīkaten Şah İsmāᶜil ile haberleşirdi, ᶜAcem fethi ber-taraf oldukdan sonra, kendüye müteveccih olması havfinden defᶜi **(245b)** tedārükine çalışurdı.

Fe-lā-cerem, kendü memālikini dervāze bahānesiyle Mısr'dan Şam-ı şerīfe geldi. Mevkib-i humāyūn-ı Sultānī ᶜAcem Şāhı cānibine teveccüh itdükde ᶜaskerin ardın almağı, yaᶜnī ki, surh-serān mukābeleden ve Çerkesān-ı nā-kesān ardlarından kılıç çalmağı kendü zuᶜm-ı fāsidince mukarrer kıldı. Hālā ki, Sultān Selīm, dānā ve ᶜukalā

cāsūslar kullanmağla vākıf-ı mā-cerā olub, Sultān Gavrī'ye müekked haberler göndermişidi. "Mā-beynimizdeki übüvvet ve bünüvvet ᶜakdi müstahkem ise, Mısr'a dönmeniz evlādır" diyū bildirmişidi. Nāmeleri vāsıl oldukda aslā sūd-mend olmadı. "**el-ᶜAvdü ahmed**" mazmūnına cidden teveccüh kıldı. İttifāk, bu esnālarda Şāh İsmāᶜil dahī hareket itdi ve Karahān nām serdārını leşker-i bī-girānla Kara Âmid teshīrine gönderdi. Fe-ammā Mārdīn'e vāsıl oldığı gibi, Bıyıklı Muhammed Paşa nām mīr-i mīrān-ı kişver-küşā, leşker çeküb, karşu vardı ve tekābül-i saffeyn olub, vāfir savaşıldı. Âhire'l-emr, feth u zafer zümre-i muvahhidīne ve hezīmet ü meferr şirzime-i mülhidīne vākiᶜ oldı. Karahān maᶜrekede maktūl oldı ve leşkerinin ekseri kılıçdan geçürildi.

Li-Münşiihī:

Sikender-i zamānedir ol şehriyār-ı Rūm
Her kūşei kıldı gūşe gūşe yir

Andan öğründi gelmeğe sahn-ı ᶜāleme
Kendin yegāne anladı Cengīz ve ger Tīmūr,

Gıbbe zālik, bu ittifāk-ı pür-nifāka bināen Hudāvendigār-ı aᶜzam, nasb-ı hıyām u neşr-i ᶜalem kılub, pāytaht-ı ᶜaliyyeden çıkdı, Kızılbāş-ı bed-maᶜāş niyyetiyle Sivās etrāfına yetişdi ve bu eyyāmda Sultān Gavrī'den ilçi ve nāme geldi ki, içinde niçe vechile terk-i edeb itmiş. Hattā mazmūn-ı nā-meymūnında "Eğer nush u pendimi dinlersen, pāytahtına dönesin. Şāh İsmāᶜil ile ceng ü cidālden elbette fāriğ olasın. Ve eğer mektūbıma muhālefet idersen, beni kendine ᶜaduv bilüb, dostluk ᶜadāvete mübeddel olmasında şübhe çekmeyesin" diyū

yazmış, iğvâ-yı mülhid ile râh-ı dalâlete düşüb, tarîk-ı müstakîmden azmış.

Pes Pâdişâh-ı dîn-dâr dahî ᶜülemâ-i nâm-dâr ile bu bâbda müşâvere kıldı. "Ebâlise-i Çerâkise'nin katli şerᶜile câiz midir? Eimme-i müctehidînden bu makûleler hakkında ne sâdır olmuşdur?" diyû istiftâ kıldı.(b272)

Fe-lâ-cerem, kâffe-i sanâdîd-i ᶜülemâ üç vechile küfrlerine fetvâ virdiler ve dalâlet ü ilhâdını mukarrer bilüb, kendülerini vâcibü'l-katl ve lâzimü'l-izâle ᶜadd eylediler.

Fetvâ-yı evvel bu mes'ele-i sarîha idi ki, "Pâdişâh-ı İslâm kalᶜ u kamᶜ-ı mülhidîne ictihâd-ı tâmm eyledikde ehl-i İslâm nâmına olan âhar Pâdişâh, şirzime-i melâhideye muᶜâvenet ve iᶜlâ-i dîn-i mübîn ve ibkâ-i şerᶜ-i metîn içün müteveccih olan muvahhidîne menᶜ ile ızhâr-ı ᶜadâvet kılsa, bi-hasebi'ş-şerᶜ anları kıtâl ve mâllarını iğtinâm halâl olur mı?"

Cevâbında "**Men eᶜâne mülhiden fe-hüve mülhid**" buyurulmış, yaᶜnî mü'min olduğı takdîrce de mülhidlere muᶜâvenet itmeleriyle mülhid hükminde olurlar. Şerᶜan kıtâle istihkâk-ı tâmm bulurlar" dinilmiş.

Fetvâ-yı sânî: "Bir tâife ki, etfâl ü sığârını Çerkes nâm küffâr-ı nâ-kes memleketlerine gönderseler ve âb u havâsı letâfetini bahâne ᶜadd idüb, anların hûyları ile hûylanmasın murâd itseler, kendüler ehl-i İslâm nâmına iken evlâd ü ᶜiyâlleri küffâr ile ihtilât itmeği

müslimîne **(246a)** haltdan tercîh itseler, bunlar gibilerin katlleri câiz olur mı?" dinilmiş, "Vâcib olur" diyû buyrulmış".

Fetvâ-yı sâlis: "Bir tâife sûretâ ehl-i İslâm'ız, diyû taᶜzîmen sikkelerine şehâdet kelimesini kazdırsalar, hâlâ ki, Cuhûd u Nasârâ ve yetmişiki milletden olan ağbiyânın eline ve cebine girdüğini bilürken rızâ virseler ve ânınla ᶜiyâzen bi'llâh halâya varub ve nâ-pâklikleri hâlinde götürüb, lâzım olduca harcasalar, ol tâife hakkında ne buyurulur?" diyû sorulmuş.

Cevâbında "Menᶜ ile memnûᶜ olmazlar ise katlleri vâcib olur" diyû beyân olunmuş.

Pes bu makûle temessükât-ı kaviyye tahsîlinden sonra ki, ᶜAcem milkine toğrı revâne oldılar. Eğer Gavrî gabâvet ider ise, üstine ᶜavdeti mukarrer kıldılar. Vaktâ ki, cünûd-ı Hudâvendigâr Halebᶜe vusûl buldı, Sultân Gavrî didikleri gavî, müsellah leşkeri ve müretteb dilâverleri ile Haleb kurbında, Mercidâbık nâm mahalde mukâbil oldı. Silâhşörlüklerine mağrûr, esb-i tâzîleriyle bâzilü'l-makdûr, ekseri nîze luᶜbında mümtâz ve tîr-endâzlık sanᶜatında ser-efrâz, bir bölük nâ-kesler, yaᶜnî tâife-i bâğıye-i Çerkesler, haşr-i mahşûrla dizildiler ve nefr-i menfûr ile sufûf u dizem ve âhenge düzüldiler. ᶜAle'l-husûs, Sultân Gavrî, cãr-ᶜamûdiyle mahmûl bir Zerkeşî sâyebân altında ᶜarûsâne gelüb geçdi. Haleb kalᶜası altından bu gûne evzâ-ı zenân ile cây-i cenge gitdi.

Ammâ Sultân Selîm Hân başında otâğları gark-ı gubâr ve tâbiş-i âfitâbla çehre-i nûr-enîsi mütegayyiru'l-âsâr, cünbüşi merdâne,

hareketi şirāne, tavrı levendāne, oturışı Pādişāhāne, riş ü sebleti gubār-ālûd, hālā ki, cemiᶜ-i raht u silāh cevāhir-i zer-endûd, bir heybetle geçdi ki, ehl-i kalᶜa bālādan pesend ü tahsin itdiler ve kerr u ferr u şevketle güzār itdi ki, melāike-i evc-i aᶜlā ᶜālem-i semādan niçe vechile āferin kıldılar.

el-Kıssa, tekābül-i ᶜaskereyn ve tehācüm-i saffeyn ve tekādüm-i ferikayn ve terāküm-i dıᶜfeyn oldıgı gibi, hikmet Allāh'ındır, Çerākise-i Ebālise bir mikdār feşārilik idüb, ān-ı vāhidde sındılar ve gürûh-ı müᵓminînle bir iki sāᶜat durmadın tağıldılar. Gavri didikleri gavînin kelle-i kem-bahtı getürildi ve pāy-i semend-i Şehriyāri çevkānı ile gûy gibi galtān kılındı. Gıbbe-zālik, ahālī-i şehr-i Haleb ve fuzalā-i diyār-ı ᶜArab, cenāb-ı saltanata (b272) ᶜarz-ı hāl gönderdiler. Timûr Hām hücûmundaki gāret-i merzubûmdan havf idüb, amān dilediler. Mekārim-i cezîle-i Şehriyāri, haklarında mebzûl kılındı. Haleb şehrine kimse desti taᶜaddi uzatmamak buyurıldı. Fe-ammā Çerākise'nin māl ü menāl ve emānettarikıyla sükkān-ı Haleb'de mahfûz olan ahmāl ü eskāli bi'l-külliyye anlara kaldı. ᶜAsākir-i kıtāl zenbûrını tağıdub, şehd ü şirin ve balı ferāğ-ı bālle anlar çaldı. Cidden talebine iltifāt kılınmadı ve tefahhus bile cāiz görilmedi. Tafsili hādise-i ᶜāşirede beyān olunmuşidi. Siyāk u sibāk iktizāsına bināen ber-vech-i icmāli, bu mahalde dahi irādı münāsib görildi.

el-Kıssa, ol kış ki, Şām'dadevletle kışlandı, etrāf-ı memālikde Batmāni ve Dürûzi nām ᶜaşāyir-i ᶜUrbān serkeşleri rabaka-i itāᶜat-kerde-nihād kılındı. Baᶜdehû Safed ve Nāblus ve Leccûn ve Kuds-ı Şerif ve Gazze ve ᶜAclûn sancakları **(246b)** tevābiᶜiyle feth u teshir

olunub, ruesā-yı ᶜUrbān, kayd-ı ᶜubûdiyyetle tarik-ı tebaᶜiyyete münselik kılındı.

el-Kıssa, Ümm-i Dünyā diyû müsemmā olan Mısr-ı Kāhire-i bi-hemtā ki, bir bölük Çerkes'in dest-i tasarrufına düşmüş idi. Medāyin-i dünyānın cümleden akdemi vü akvemi iken, kabza-i Ebālise-i Çerākise'de tiğ-ı Mısri gibi ferr u rağbeti gitmişidi. Eğerçi ki, Pādişāh-ı ᶜālem, ol kış Şām'da sākin olmağla, ᶜasākir-i lā-yuhsānın ekserine ruhsat ve etrāf u cevānibde kışlamalarına icāzet virilmişidi ve illā henüz anlar müstecmiᶜ olub, yetişmedin, tûğ-ı Sultāni pişvā ve livā-i Hākāni, cemāᶜat-i mücāhidine muktedā olub, teveccüh-i Mısr kılındı ve "Göz açdırmadın varılması evlādır" diyû müsāraᶜat olundı. Bu hālle Gazze'ye ki, varıldı ve tarik-ı berriyyei ᶜubûr u duhûl sadedinde, husûsā Hān-ı Yûnus nām menzilde Yûnus Paşa nām vezir katl olundı. Bāᶜisi bu idi ki, Şehriyār-ı mağfûr kendüsiyle meşveret kıldı, "Mecmûᶜ-ı leşkerimiz gelüb yetişmedin Mısr'a teveccühimizde hatā yok mıdur?"diyû sordı. Paşā-yı mezbûr, sāde-dil ve zāhir-bin olmağla, Sultān-ı kām-binin fikr-i dakikını tuymadı. "Fi'l-vākiᶜ, hatādır" diyû, zaᶜf-ı kalbi müşᶜir ve tehdid ü tahvif yöninden müessir niçe sözler söyleyüb, menᶜine mübāşeret itdi. Bināen ᶜalā-zālik cezāsı virildi ve sezāsı müeddā kılındı. Andan mā-ᶜadā emir-i mirān-ı Şām u Karamān, güzide-i dûdmān-ı Âl-i Ramazān, merhûm Piri Paşā-yı nādire-dān, Mısr fethine babası Halil Beğ'le revān, ol esnāda kendüsi, bir pir-i müdebbir civān bulunub, bu hakire hikāyet ve Sultān Selim merhûmın baᶜzı ahvālini rivāyet kılub dediler ki, "Pādişāh-ı mağfûrın yanında ancak sülüs-i ᶜaskeri hāzırin ve mā-ᶜadāsı kışlalu kışlalarında sākinin iken, bağteten Mısr'a ᶜāzim ve amān virmedin varduğı takdirce

feth u teshîrine câzim olmağla, gâh vüzerâ ile meşveret ve gâh ümerâ ile ol kazıyyeden münâzacat idüb, "Te'hîri mi evlâdır, tacîli mi?" diyû söylerdi. "Te'hîri evlâdır" diyû havf ü haşyete bâcis olanları katl eylerdi. Ammâ ol hînde katllerine bâcis bu idüği bilinmezdi. Haremindeki gılmân ü ağâyân gâyetde mahfûz u mazbût olmağın, içerüdeki umûrı şimdiki gibi taşra halkına dinilmezdi. Pes bir gü babam Halîl Beğ'i dahî otağına istedi. Mısr sultânının mevâcib-hor yiğirmibin sipâhîsi olduğını söyledi. "Sen dahî ne dirsin? Gitmede te'hîr mi evlâdır, yoksa tacîl mi?" diyû sordı. Merhûm babam, dost-hilkat ve dostânî-tabîcat (b273) olmağla bî-havf ü bîm goftâr idüb, leşkerden murâd oniki bin kılıçdır, ziyâdesinin vücûdı ve cademi berâberdir. Bu takdîrce kendü kalbine danış ki, cür'et ü şecâcatin vâr ise bu leşker dahîfüzûn-terdir" diyû söyledi. Pâdişâh-ı mağfûr, merhûmun sözinden şu denlü mahzûz u mesrûr oldı ki, defcaten on pâre hilcat giyürdi ve bir uğurdan ol kadar câme-i fâhir-i zerkeşîvirdi ki, dest-bûs hîninde diz çökmeğe kâdir olmadı ve şol kadar ağırlandı ki, hilcatlerbâr-ı girânının altında kalub, bin belâyile yerinden turdı. Merhûm **(247a)** Mısr fethinde şehîd oldukda Adana sancağını bir uğurdan kırk kere yüzbin ile bana virdi.

Ve bi'l-cümle sene-i selâs ve cişrîn Muharremü'l-Harâm (Muharrem 923/Ocak 1517)'ında Şâm-ı şerîfden Mısr'a teveccüh-i müveccehleri mukarrer oldı. Ammâ Gazze'den ki, kalkub Hân-ı Yûnus'a konıldı, andan Ümmü'l-Hasan nâm menzile, andan Bi'r-i cUbeyde, andan Katîbe nâm mahalle ki, zamân-ı kadîmeden bu deme gelince ol menzilde güğercin beslenüb, erkeği Mısr'dan getürilüb, edâ-i hizmet-i risâletde ve dişisi nefs-i Mısr'da macıyyetinde olub, cânib-i

mîrîden muhâfızları ve kırk-elli mikdârı güğercinin nevbetle nakilleri vâr idi. Lâzimü'l-ihbâr baczı ahbâr vâkic oldukda, ber-vech-i ihtisâr bir varakaya yazarlardı. "Filân ehl-i mansıb, filân târîhde ve filân günde Katîbe menziline geldi, kondı" diyû bildirürler idi ve güğercini salıvirürler idi, lâ-yezâl-i evc-i aclâya tayerân iderlerdi. Bacdehû cânib-i Mısr'ı hiss idüb, ol semte inüb giderler idi. Kümesine varduğı gibi tutarlar, varakasıyla hâkimü'l-vakte getürirlerdi. Kendü eliyle açar, okurdı. Ahvâl-i âtiyeden haber-dâr olub, tedârükine mübâşeret kılurdı.

Sene-i semânîn ve tiscа-mie (980/1572) târîhinde bu hakîre, yacnî müellif-i kesîru't-taksîre Mısr seferi ki, vâkic oldı, irsâl-i hamâme, nakl olunduğı üzre bulındı.

el-Kıssa, Katîbe'den Beyrût nâm menziline ve andan Sâlihiyye-i Mısr nâm kasabaya ve andan Hıtâr'a, andan Yelîs'e ve andan Takâ nâm mahalle ve andan Mısr kurbında Ridâniyye nâm menzile varıldı ki, Gazze'den ol mahalle on konakda varılmış.

Hikâyet, baczı Selîm-nâme'lerde mestûrdur ve ve bu hakîre manzûrdur ki, mezkûr olunan menâzil, su kılleti ile mahûf u mezmûm merâhil olub, Sultân-ı cihân-sitân, her çend ki, Mısr'a teveccüh buyurmasını vüzerâya tezkire iderdi, her vezîr bu sacb menzilyollardaki su kılletini söylerdi. Hz. Pâdişâh mütevekkilen cala'llâh, "**İzâ erâde'llâhu bi-cabdin hayran heyyee esbâbeh**" diyû tesliyet buyurdı. Fi'l-vâkic öyle oldı. Aslâ me'mûl mutasavver değil iken ve beriyyelerde yağmur yağması nâdir ve gayri müyesser iken casâkir-i İslâm beriyyeden selâmetle çıkınca bârân eksik olmadı

ve her kişi haymesini bir karlı tağ tasavvur idüb, üzerine yağub dökülensunun cem^cine meşgûl olurdı. Ekl ü şürbine ve devābbı mühimmātına ānı sarf eylerdi. Aslā tüccār ve ebnā-i sebīl ahzine muhtāc olduğı kuyuların sûrābına el sunmadı ve ol beriyyelerde bu makûle bārān andan gayrı zamānlarda vukû^c bulmadı. Hz. Şehriyār'ın āyīnesi sāf olmağla zülāl-i rahmet-i Vahhāb^casker-i selāmet-meāsirini sīrāb itdi ve ol beriyyelerde Hayru'l-Berīn yüzi (b273) suyına kemāl-i rāhat ü tarāvetle çekildi ve gitdi.

Vaktā ki, leşker-i Çerākise, kudûm-ı sāhib-kırānı tuydılar ve hücûm-ı ^casker-i bī-girānı şübhesiz bildiler, Haleb fethinde katl olunan Kansu Gavrī'den bedel kendülere Sultān-ı Mübeccel nāmına olan Toman Bāy nām Çerkes-i nā-kese mütāba^catla alayların bağladılar ve Mısr'dan taşra bir pehn deşt-i bī-girānda ceng ü cidāl mühimmātına müheyyā oldılar. el-Hakk, tund-hû cündīlerine nihāyet yok ve selh-i sûrlarında pür-sûr u mehābet çok. Müddet-i devlet-i Çerākise ki, **(247b)** ol zamānda cemī^can yüz yıla karīb idi, rûz u şeb rağbet ü tedārükleri tīr-endāzlık ve nīze-kerdānlık ile binmek, inmek ve at seğirdirken üstinde ayāğ üzre dikilmek sanāyi^cına müte^callik nīreng ü karīb idi. "Bin gün merāk" mazmûnı mûcebince, o hār ālāt "Bir gün gerek" muktezāsınca ol yevm-i ma^chûdde zāhiru'l-hālāt olub, var kuvvetlerini bāzûya getürdiler ve üzerlerine gelen şīr-er ve şīr-tevān ve ^cālem-gīr-i sāhib-kırānın ne makûle şehriyār-ı memālik-sitān idüğini bilüb, husûsā Halebfethinde bakıyyetü's-süyûf olub, Mısr'a gelenlerden işidüb, ol ki, makdûr-ı beşerdir, andan bilā-tereddüdtedārüklrin gördiler.

^cAsker-i İslām ise, çok çok hurûşān ve fırkafırka cûşān, saf saf nümāyān ve taraf taraf şitābān olub, tīğları ser-tīz ve berrān, nīzeleri nusret bāğında serv gibi hirāmān, tīrleri hattār, şimşīrleri āteş-bār, bir celādetle āşikār ve pür-mehābetle safları nümû-dār ki, "**Mā lā-^caynün raet**" mazmûnı anların haklarında dinmiş ola, "**Ve lā-üzünün semi^cat**" mantûkı, evsāf-ı hasenelerinde söylenmiş. Bu hāletle altun başlı sancaklar ki, āteş-i fürûzān gibi ^ciyān oldı. Gûyā ki, zümre-i muhālifīnin hānumānlarına āteş düşüb, mā-melekleri hāke yeksān oldı. Yiniçeri cerīleri, tüfen-endāzān serān-ı sipāh serserīleri terk ü tāziyle ceng-sāzān, sadā-yı tabl u nefīr ise, semekden simāke velvele düşürdi. Nevā-yı sûr-nay-ı sûr-te^ɔsīri ise, serādan Süreyyā'ya zemzeme bırakdı. Bu minvāl üzre yedi gün ^cale't-tevālī ceng oldı. Gicelerinde bile karavol bekleyen dilāverlerin direng oldı.

Âhir-i kār, bi-^cināyeti'llāhi'l-Gaffār, nusret ü zafer rûzgārı esmeğe başladı. Sultān-ı zī-zemīn ve sāir ^casākir-i müslimīn "**Üdhulû Mısra in şāa'llāhu āmunīn**"[1] beşāreti ile Mısr içine koyuldı. Ya^cnī Sultān-ı ^cālī-şān olan Selīm Hān, rāh u tedbīrde dāmen der-meyān ve meydān-ı re^ɔy ü münīrde moncûkīgibi ^cayyûka āteş-feşān olub, Çerākise'nin alaylarına mukābil olan alaylarına vezīr-i a^czam ve vekīlm-i celīl-i muhterem, secī^c dürrinde kān, ceng pīşe-zārında şīr ü jiyān olan Sinān Paşa'yı serdār ve kendülerin makarr-ı nusret ü zafer-ferlerinde Kıbtıyyet'le bedīdār eyledi ve kendüler ba^czı dilāverān ve bölük halkı nāmındaki kafa-dārān zümre-i mansûresiyle āhar kapudan Mısr'ı feth idüb, cān gibi içine duhûl itdi. Bir vechile ki, aslā zümre-i

[1]) Kur^ɔān-ı Kerîm, XII (Yûsuf), 99.

muhālifīn bu tedbīr-i dil-pezīrden āgāh olmadılar. Hz. Şehriyār-ı memālik-güzārı ol alayların kalbinde tasavvur idüb, derûn-ı Mısr'a cān gibi revān olduğını tuymadılar. Pes kendüler ki, (b274) Mısır içine kadem basdılar, Sinān Paşa'nın şehādeti haberin istimā^c idüb, nev^can emel kemānını yasdılar.

Li-Müellifihī:

Ok gibi menzil aldı Şehinşāh-ı kâm-rān
Toğrıldı ceng içinde cinān bāğına Sinān.

Çün mālik oldı Şāh-ı cihān taht-ı Yûsuf'a
Çok mı avcının içinde satılsa eğer sinān?

Geçdi niçesin **(248a)** *unudulmaz Sinān dahī*
İnledi feth u nasrile Şāh-ı cihān-sitān.

Nesr: Bu dahī rivāyet olunur ki, mezbûr Sinān Paşa, esnā-i cengde niçe zahmile cerāhat-nişān ve Mısr fethine cāzim ve ammā kendüsi şehādet tarīkına ^cāzim olmasını iz^cān itdükde at boynuna düşüb şitābān ve pāy-ı rahş-ı Pādişāhī'ye revān olub cān atar ve Cenāb-ı Şehriyārī'de leşker-i muhālifīnin kuvvet-i inhizāmını ve kulûb-ı mergûb ve nā-mergûblarının za^cf-ı tāmmın i^clām idüb, sümm-i semendine nice dürrler döker ve sufûf-ı mücāhidīn ü mübārizīn ve sāir vüzerā ve ümerā kulları ile pāydār u metīn tururken "Siz sa^cādetle feth müyesser olan [āhar kapudan][1] Mısr içine buyurun" diyû ilkā ider. **-el-Hamdü li'llāhi ve Ta^cālā-** "Eğerçi ki, bezl-i cān itdim, fe-ammā Yûsuf-hisāl Pādişāh'ımı taht-ı Yûsuf'la pāydār eyledim" diyû teslīm-i rûh idüb, āhirete gider. **-Rahimehu'llāhu**

[1]) Bu kısım (b) nüshasında yok.

Ta^cālā ve eskenehû fī-gurafi cennetihi'l-a^clā- Ve ba^czılar kavlince, Sultān Selīm Hān-ı kām-rān dahī Paşā-yı kār-dānın şehādetine giryān olub, "Eğerçi ki, taht-ı Yûsuf'a mālik oldum, fe-ammā dirīğ u hayfā ki, Sinān-ı cān-sitānım aldırub, Mısr'ı kendüme beyt-i ahzān buldum" diyû buyurmuşlar. Ya^cnī ki, mezbûrın mevtine olan gamların bu tarīkla huzzār-ı erkāna tuyurmuşlar.

Ba^cde zālik alay alaya mukābil, dilāverler birbirlerine mukātil iken, a^cdā leşkerine bu haber vardı ki, Pādişāh-ı cihān-sitān Mısr içine hulûl idüb, min-ba^cd gûşişinizden ne fāide ve yok yere ceng ü cidālle ceyşinizden ne ^cāide? Çünki bu haberi işitdiler, dönüb nazar eyledikde Mısr'ın burc u bārûlarında nusret ü zafer bayraklarını görüb, **"Eyne'l-meferr"**[1] vādīlerini gözetdiler, bir garīb sıngınlık oldı ki,

Li-Münşiihī:

Diller Girīvān kullar girīzān
Saflar perīşān kullar hirāşān

Herkesde hayret her dilde mihnet
Her evde gāret her yerde āfet

Rûmīler ammā a^clādan a^clā
Hātır musaffā ^cizzet müheyyā

Sultān-ı ^cālem şādān u hürrem
Her şahsa mahrem sad genc mübhem

Düşmen belāda a^cdā cefāda
Evc-i ^culāda bunlar safāda.

[1]) Kur^ɔān-ı Kerîm, LXXV (Kıyâme), 10.

Nesr: Ammā Pādişāh-ı kişver-küşā Mısr içine duhûlle engüşt-nümā olub, Dāru's-Saᶜāde'ye ᶜazīmet ve sokāk u esvākında güzār ile ᶜarz-ı behcet kılurken durur, tabaka-i ᶜulyā ve metānetle her biri bir hısn-ı müstesnā olan evlerden baᶜzı nākısātü'l-ᶜakl zenān-ı Çerākise-i Ebālise gayretleriyle taᶜne-i zebān olub, nerre-şīrān-ı vegānın başlarına su dökmüşler, yaᶜnī ki, kendüleri ter düşürmek kasdında, ebr-i zulmānī gibi habīsetler itmişler. Bu ahvāl maᶜrûz-ı Pādişāh-ı deryā-nevāl oldukda, bir mikdār semend-i sebük-pāye irhā-i ᶜinān itmezler. Ol mahalde tevakkuf buyurub, bir kadem dahī ileru gitmezler. Emr-i şerīfleri mûcebince, (b274) der-hāl evlerin kapularını yıkarlar. Her birini bir kalᶜa-i metīne benzer, hezār ihtimāmla feth iderler ve ol makûle tatvīl-i yed iden zenleri ele getürirler. Bāmları kenārına āhenīn halkalar ile mıhlayub saçlarından ber-dār kılurlar. ᶜİbreten li'n-nāzırīn, gayrılara mûcib-i ᶜibret olub, niçe zamān ol hālle kalurlar. Nasīhaten li'l-hāzırīn, tā cesedleri çürüyüb, düşünce asılurlar dururlar. Bu hakīr, altmış sene murûrından sonra Mısr'a vardım, ol halkaları kenār-ı bāmlarında mevcûd gördüm ve kudemāya **(248b)** suāl idüb, gavrına irdim.

Bu tarīkla Mısr feth olundı. Sene-i mezbûre Muharrem'inin yiğirmi ikinci (22 Muharrem 923/14 Şubat 1517) güni teshīrine yol bulundı. Ammā Toman Bāy bakıyyetü's-süyûf olan Çerākise-i bed-rāy zümresiyle firāra yüz tutdı. Havāli-i Mısr'da vākiᶜ olan kurāya toğrı tütdi. Cünûd-ı muvahhidīn ise, ardına düşdiler yetişüb kazā-i mübrem gibi başına üşdiler. Eğerçi ki, bir mikdār turuşdılar ve cenge koyulub, küştī-gīrāne tutuştılar. Niçe sāᶜat ᶜinād ü cidālle buluşdılar. ᶜÂkıbet kayd-ı bende giriftār olan pīl-i demānlar gibi savaşdılar. Çünki ᶜizz-i

huzûr-ı Şehriyārī'ye kelleleri geldi ve ol cengde dilīr u dilāverlik idenlere küllī riᶜāyet ve ᶜināyet olundı ve ol hīnde mezbûr Toman Bāy, Züveyle nām siyāset-gāh-ı kadīmde salbi buyurıldı. Eğerçi ki, "**İrham eᶜazze kavmin zelle**" mûcebince ᶜafv ile riᶜāyeti ve rezm illerinde bir mikdār dirlükle himāyeti mümkin idi. Ve illā ᶜinād-ı bī-meāli ve sābıkā gönderdüği nāmelerindeki edebden hāric akvāli ve Çerākise-i Ebālise bakiyyesinin ol ān gelnce gürûh gürûh hücûm-ı hezīmet-misāli, āteş-i kārzārlarının şemᶜ-i morde gibi bakiyye-i iştiᶜāli, mezbûrın salbine ve vücûd-ı bī-sûdunun selbine sebeb oldı. Ve yine bundan sonra niçe günler Zukākī havādisi imtidād buldı.

Hikāyet olunur ki, ᶜumdetü'l-müteahhirīn, üsvetü'l-müteᶜammidīn Kemāl Paşa-zāde Mevlānā Ahmed Şemseddīn, ol zamānda Anatolı Kādı-ᶜaskeri bulunur ve rikāb-ı humāyûna gāh u bī-gāh mukārenetleri vukûᶜ bulur. Pādişāh-ı ᶜālem-medār, ol esnālarda mevlānā-yı mezbûra goftār idüb, Zukāk cenginin imtidādından hikāyet ve "Bu nā-keslerin āteş-i fitnesi muntafī olmadı" diyû rivāyet buyururlar. Mevlānā-yı kār-dān dahī ızhār-ı fazl-ı bī-girān idüb, ᶜilmī cevāb ile Pādişāh'ı tesliyet ve hikemī hitāb ile hücûm-ı aᶜdāyı temsīl ve hikmet iderler. Yaᶜnī ki, bu bābda hātır-ı ᶜātır-ı Pādişāhī'ye gamm gelmesin ve zülāl-i tabīᶜat-ı deryā-tefāturları tekeddür ve tegayyür bulmasın ki, ol şirzime-i kalīlin bu vechile hücûmları şemᶜ-i devletlerinin tamāmen intıfāsına delālet ider. Nite ki, bakıyye-i şemᶜin ziyāsı ahyānen bir uğurdan şuᶜle virmesi ile muzmahill olur gider. bunlar dahī mānend-i şemᶜ-i morde ve şuᶜle-i vücûdı pej-mürde olub, hayātları bedenleri zulümātında efsürde iken gāhī şuᶜāᶜ-ı tiğile görinürler ve lākin bi-ᶜilmi'llāh bir-iki güne varmayub, tolunurlar.

Nazm:

Çerāğī ko fer ve hᵛāhed nişesten
Kuned der-vakt-i morden hāne dū şen.

Nesr: Fi'l-vāki^c Monlā-i müşārun-ileyhin kavl-i kāmili vākı^ca mutābık oldı. İrtesi, şem^c-i cem^ciyyetleri bi'l-külliyye intıfā buldı.

Hikāyet olunur ki, Sultān Selīm Hān, cülûs-ı taht-ı saltanatla kām-rān (b275) oldukdan sonra bir gün musāhiblerine suāl ve "Selātīn-i rûy-i zemīn bir mahalde cem^c olsalar, sadr-nişīn olmağa lāyık kangı şehriyārdır?" diyû istihbār-ı makāl eylemişler. Anlar dahī "Zāhir budur ki, ol pāye-i ^culyā ve sadr-ı mu^callā Pādişāh'ımıza mahsûsdur" diyû söylemişler. Lākin kendüler ol cevābı kabûl itmezler ve anlar edebe ri^cāyet itdüğini bilüb, anların meslekine gitmezler. Belki cüll-i himmetden nāşī, tahassürle ve tereccüzle cevāb iderler. "Hāliyā ol rütbe-i rātibe, Mısr u Şām hākimi olan Çerkes-i nā-kesdir ki, Hādimü'l-Haremeyni'ş-Şerīfeyn ^cunvāniyle mevsûf ve iki cānibden mahmil-i şerīf irsāliyle ma^crûfdur" dirler **(249a)** ve kemāl-i gayretle bir kerre āh iderler. Hāttā ki, hemān ol günden gayret kuşağını berk ve nat^c-ı istirāhatı terk idüb, Mısr u Şām fütûhātına bir sebīl-i tefahhus kılurlar. Hikmet Hudā'nındır, ^cisyān u tuğyān, Çerākise-i gabāvet-nişān tarafından sādır oldı ve nāvek-i himmetleri kemān-ı re^ɔy ü tedbīrlen olub, Mısr ser-menziline vusûl buldı.

Hikāyet olunur ki, feth-i Mısr'ile hoş-hāl ve kıyāsda sākin olub, niçe aylar teferrüc-i nehr-i Nīl'e meyyāl ve erbāb-ı ma^cārifden olan musāhibleriyle rûzgārdan kām alduğına müreffehü'l-bāl iken nā-

gehān niçe vilāyetlerin harācına değer fıddī-elmās bir hātem-i girān-māyeleri mübārek parmağından akar ve kendü kenār-ı Nīl'de bulunmağla Nīl'in ka^crına düşer. Ol nehr-i mübārek ise, bir garīb sudur ki, kalb-i ^cāşık gibi dāimā muğberdir, deryā suyı gibi görünmek, gayri müyesserdir.

el-Kıssa, eğerçi ki, ol düşen hātemden el yudılar. Ya^cnī ki, ānı deryāya düşen mühr-i Süleymān mesābesinde kodılar. Lākin cüll-i himmet-i Şehriyārī, "Gavvāslar ihzār olunsun" diyû buyurdılar. "Ol hātemün bulunması, bu milkin taht-ı yedimizde bakāsına tefe^{ɔɔ}ül olsun" diyû musāhiblerine buyurdı. Fi'l-hāl, bir gavvās-ı çālāk getürdiler ki, şināverlikde māhīlere gālib ve san^cat-ı sibāhatde timsāhları kendüden hārib, "**Bi'smi'l-Mennān ^calā tāli^ci's-Sultān**" diyüb, Nīl içine ki, revān oldı, eliyle koymuş gibi ol ān hātem-i Pādişāhī'yi buldı. Ber-vech-i isti^ccāl taşra çıkub pāy-tahtına ^carz kıldı.

Fe-lā-cerem, Şehriyārī-i muzaffer-^calem, fālleri isābetinden hürrem oldılar. "Merd-i gavvās her ne murād ider ise virilsün" buyurdılar. Harīf-i şināver görür ki, bu ruhsat-ı Şāhāne her zamānda vukû^c bulmaz, bu fursatı zāyi^c kılursa ^cömrinde bir dahī āna mukārin olmaz, bir mikdār tefekkür ider. Sûretā şey^ɔ-i yesīr ve ma^cnīde genc-i kesīr bir husûs tasavvur ider, ba^cdehû āğāz-ı kelām ve du^cā-i devlet-i Şehriyārī lāzimesini itmām idüb, "Murādım, Nīl-i himmet-i Pādişāhī'den bir katra ve mühr-i ^cināyet-i Şehinşāhī'den kem zerre olub, evvelā kendüme, ba^cdehû ferzendime neslen ba^cde neslin recā iderin ki, rûy-i Nīl'deki gemiler ki, ahyānen Bûlāk iskelesine gelürler

ve metā^cları yüklerini boşaldub, cānib-i āhara ^cazīmet kılur. Ol makûle gemilerin her geleninden bir pāre ve her gideninden bir pāre, bir geminin gelüb gitmesi ki, üç ^cOsmānī'ye olur ve bu zikr olunan ^cāide ile benim evlādımın umûr-ı ma^cāşı intizām bulur". Takrīr itdükde bilā-tevakkuf mes^oûlini ^cināyet buyurdılar (b275) ve murādınca bir berāet inşā itdirüb, tuğrā-i garrāyla mu^canven itdükden sonra, eline virdiler. Fe-ammā harīfin dûr-endīşliği Pādişāh'ın tab^c-ı şerīfine te^osīr kıldı ve bu fursatı zāyi^c kılmayub, "Bu gûne fikr-i dakīka mālik, elbette lāyık-ı istihdāmdır ve müdebbir-i devletdir" diyû buyurur. Hattā recā itdi ki, "^cAvāyid evlādına ^cāyid olmak ve kendüsi bir hizmetimizde bulunub, merātib-i ^caliyyeye vusûl bulmak emr-i vācib ve mütehammid" diyû tekrār yine getürtdi. Kıyāfet-nāme mûcebince evzā^c u etvārına nazar itdi. Evvelā yek-çeşm idüğini gördi. Sāniyen edāya mālik değil idüğini bilüb, ba^czı nesne sordı. Sālisen ba^czı emrāz-ı müzmineye **(249b)** dahī mübtelā kılınmış, bināen ^calā-zālik, istihdāmından ferāgat ve mes^oûlini i^ctā ile kifāyet eyledi. Fe-ammā hayf ü dirīğ ki, "Bu ^caklına göre hilkati bulunmadı ve tasarrufına münāsib liyākati müşāhede olunmadı" diyû mirāran teessüf kıldı.

Li-Münşiihī:

Pādişāh böyle yoklasa nûkeri
Cānib-i ^cakla eylese nazarı

Hāliyā iltifātı zāhiredir
Ya^cnī māl ü menāl-i vāfiredir.

Kim ki, bālā-kadd olsa sebelet-vār
Olur elbette sadr-ı cāha yarar.

Hīç dimezler, tavīl olur ahmak
Ahmaka niçe sadr olur elyak?

Düm-i har gibi olsa burma bıyık
Esb-i tāzī gibi olur mı kıyık?

Böyle iz^cāne Şeh Selīm gerek
Devlet-i tab^c-ı müstakīm gerek.

Budur ol Şeh ki, hoş buyurmuşdur
Rāz-ı ser-besteyi tuyurmuşdur.

"Halkı yoklan varınca hammāle
Niçe hammāle, belki fa^{cc}āle.

Birisinde ki re^oy-i sāib ola
Buna lā-büdd vezīr sāhib ola.

Ya^cnī anlardan ictināb itmem
Terk idüb gayrı intihāb itmem.

Belki olsun vezīr-i nīk-hısāl
Ne zarar olsa sābıkā hammāl?

^cÂkıl oldur ki, ^cakla nāzır ola
^cAklın ardınca bahtı hāzır ola".

Nesr: el-Kıssa, genc-i Mısr ki, su^cbānlardan hālī kaldı ve Çerākise'den kendü hālinde ve salāhında olanlar kurtuldı, pes ol diyār bir āyīne-i tāb-dāra döndi ki, yüzinde zerrece keder görinmeye ve bir levh-i musaffāya benzerdi, bi-vechin mine'l-vücûh bürünmeye. Ba^cdehû, ābādi-i lutf u ihsān küşāde ve bakiyyetü's-süyûf olan bize meskenler hakkında ^cināyet mühimmātı āmāde olub, sāl-hordelerine virildi ve kābil-i hizmet olanlara ^cülûfe ile ri^cāyet revā görildi ve

ümerā-i Çerākise'den kerem-kirdār ve nīgû-kār ve salāh-ı diyānetle nām-dār ve hayru'n-nās lakabı ile büzürg-vār olub, kable'l-muhārebe itā^cat ve ^catebe-i ^caliyye kulları silkinde tahsīl-i emn ü devlet iden Hayır Beğ nām hākime Mısr eyāleti tevcīh olundı ve ehl-i vukûf olmağla birkaç yıl hakīmāne hükûmet itmesi revā görildi ve hem kendüler sa^cādetle on ay tamām Mısr'da sākin iken evzā^c u etvārı tefahhus buyuruldı. Bi-^cināyeti'llāhi Ta^cālā bu mühimmeleri dahī gāyet-pezīr oldı.

Gıbbe-zālik, "İskenderiyye bir ^cazīm şehr ve binası binā-i kadīmdür" diyû Hazret-i Şehriyār-ı cihānī varub seyr itmeğe mütehālik olub, sa^cādetle keştīlere süvār oldılar. Sa^cādetle vāsıl olub, ^cacāyib ü garāyibini teferrüc temāşā kıldı.

Ba^cdehû yine Mısr'a gelüb, Şām cānibine ^cazīmet buyrıldı ve kat^c-ı merāhil ve tayy-i menāzil ile Māh-ı Ramazān'ın yiğirmiyedinci güni Dāru'l-milk-i Şām'a vusûl bulub, dört ay mikdārı Dimaşk şehrinde temekkün eylediler ve ümerā-i Çerākise'den olub, (b276) muhārebeden evvel itā^cat ü inkıyād iden Cānberdī nām hākimi dahī Şām'a Beğlerbeği nasb idüb ve Sālihiyye-i Şām-ı Şerīf ki, nev^can Dimaşk-ı Şām'dan munfasıl ve bāğ u bostānlarına muttasıldır, anda varub, Şeyh-i Ekber -**Kaddesa'llāhu sirrahu'l-azher**- mezār-ı münevverini ziyāret eylediler ve merkad-i mutahharına bir kubbe-i ^culyā ve ^cimāreti ile bir cāmi^c-i mu^callā binā olunmasını, husûsā kendüler Şām-ı Şerīf'de iken tamām olub, namāz kılınmasını buyurdılar. Fī-nefsi'l-emr niçe yıllar daha itmāmı **(250a)** muhāl olan sakf-ı murassas ve bünyān-ı muhassas birle henüz kendüler sa^cādetle

anda iken, encāma makrûn kıldılar ve hışm u gadab-ı Pādişāhī havfından neccār u bennā ve fa^{cc}āl zümresini ikişer bölük itdiler. Bir kısmına gündüzin istirāhat ve gice ile hizmet ve bir kısmına, anların aksince ta^cyīn-i vakt ve mübāşeret idüb, gice ve gündüz işletdiler. Ol mühimme dahī husûle makrûn oldı. Murād-ı şerīflerine muvāfık yapılub, nihāyet buldı.

Hikāyet olunur ki, Şām-ı Şerīf'de feth olunduğı tārīhde, Hz. Şeyh-i Ekber'in mezār-ı şerīfinde ^cākif, ^cilm-i cifrin mezāyāsına vākıf bir fāzıl-ı nādire-dān-ı ^cārif bulunmuş, Şehriyār-ı cihān, ziyārete vardıkca anlarınla musāhabet üzre olmuş, Cifr-i Cāmi^c ahvālinden nice esrāra ıttılā^c kasdına, gāh u bī-gāh mücālesetine ruhsat virilmiş. Hattā bir gün kendü hāllerini dahī suāl kılurlar ve "Mısr'ın otsuz ve susuz beriyyesinden geçüb āna vāsıl olmak ve feth u teshīriyle beyne'l-mülûk imtiyāz bulmak müyesser midir?" diyû sorarlar. Ol ^cazīz dahī goftāra gelüb, "Sizin Mısr'ı feth ideceğini Kur^ɔān-ı ^cAzīm'le sābitdir. Hemān turman, teveccüh buyurun" didikde, "Ne vechiledir ve ne makûle nassla sābitdir?" buyruldukda "**Ve lekad-ketebnā fi'z-Zebûri min-ba^cdi'z-zikri enne'l-arda yerişühā ^cibādiye'ş-şālihûn**"[1] āyet-i kerīmesini okuyub, "Lafz-ı "**ard**" mu^carref bi'l-lām zikr olundukda, arz-ı Mısr murād olunur. Nite ki, elif-lāmsız oldukda, mutlakā arz irāde kılınur. Ya^cnī ki, kā^cide-i cifriyyede bu ma^cnā mukarrer ve ibtidā-i āyet-i kerīmedeki "**Ve le-kad**" lafzı ise, hisāben yüzkırkdır ki, ism-i şerīfiniz Selīm olduğına işāretdir ve lafz-ı "**zikr**" ki, tükuzyüz yiğirmidir, ol tārīhden sonra sizin Mısr fethiyle kām-yāb

[1]) Kur^ɔān-ı Kerîm, XXI (Enbiyâ^ɔ), 105.

olmanızdan haber virilmişdir. Husûsâ "Bizim sālih kullarımız ol yire vāris olur" diyû Hazret, hakk sizi tavsîf buyurmuşdur" dimişler. Yaᶜnî feth-i Mısr müjdesi ile Şehriyār-ı cihânı şād idüb sevindirmişler. "Bizim zamān-ı saltanatımız ne mikdār ile muᶜayyendür?" diyû bilmek murād idinüb, sorduklarında, her çend ki, ᶜārif-i mezbûr, ol husûsı ketm ider, ketmine rızā virmezler ve ne kadar ki, ahsen-i vechile cevāb virür, ısgā buyurmazlar. "Elbette beyân eyle" diyû mücidd olurlar. Bi'l-āhare mā-vakaᶜ sûretini ᶜarz u iᶜlān ve mermûz olan kināyāt-ı ᶜalāyimiyle şerh u beyān kılub, hükûmetleri sekiz yıldan ziyādece ve tokuz yıldan noksān ile āmādece idüğini bildirürler. Fe-ammā bu denlü az müddetde çokluk fütûhāta dest-res bolmalarını haber virürler. Sāhib-kırān-ı mansûr bir kerre hasretle āh ider, (b276) baᶜdehû dönüb dikkatle şeyha nigāh ider. Andan sonra "Oğlum Süleymān'ın müddetini görün" buyururlar. Ânın dahî istihrācını irāde kılub, fe-lā-cerem, anlarınki birçok karndan ziyāde sadr-ı saltanatda baht-i küşāde ile kayd-ı zevāl ü fenādan āzāde idüğini bilürler. "Hayf ü dirîğ ki, ānun ᶜömri bende olmuş olsa Süleymān'lık iderdim" diyû esef kılurlar.

Bu zikr olunan dakāyık-ı cifriyye beyānında Kemāl Paşa-zāde merhûm dahî bir risāle yazmışlar. Beyân olunan rumûzı bildirdikden sonra baᶜzı iltizām-ı mā lā-yelzem şekli gösterüb, **(250b)** "Mısr'ı elinden aldığımız hurru'l-asl olmayub, kul cinsi olduğına ve Fātih'in cedd-i büzürg-vārı ᶜOsmān nāmıyla şöhret bulduğına ve "**Zebûr**"'daki zā ile zemherîye işāret idüb, zamān-ı feth zemherî idüğine işāret vardır" diyû baᶜzı rumûz beyān itmişler. Hālā ki, dakāyık-ı mermûzātda sāyirler gitmedüği yollara gitmişler. Bilmezüz hadd-i

zātında baᶜzını şeyh-i cifrî kelimātından ahz idüb, sāyirini kendüleri ilhāk eylemişlerdir. Yoksa tasarruf Kemāl Paşa-zāde'nin olub, ol ᶜazîze deyi isnād itmişler. "**Lā-yaᶜlemü'l-gaybe illa'llāh ve'r-rāsihûne fi'l-ᶜilm**".

Baᶜde-mā sene-i erbaᶜ ve ᶜişrîn (924/1518) senesinden Şām'dan Rûm'a teveccüh buyurdılar. Ol kışı saᶜādetle Edirne taht-gāhında kışladılar. Ammā Şām'la Haleb mā-beyninde Şāh-ı milk-i ᶜAcem kārmāy-ı taht-gāh-ı Güstehem olan Şāh İsmāᶜîl'den bu fütûhāt-ı cemîlenin tehniyetiyle ilçiler geldi ve ber-vech-i mudārā nāmelerine cevāb yazılub, gönderildi. Bu tarîkla sene-i hams ve ᶜişrîn(925/1519)'de devletle İstanbul'a geldiler. Gelesi yıl ki, sitt ve ᶜişrîn(926/1520)'de Kızlıbāş-ı evbāş üzerine sefer-i nusret-eseri mukarrer kıldılar. Hāttā mirāran nidā itdirdiler. Bu niyyet-i hālisa ile ki, mezbûr Şāh İsmāᶜîl ve taht-ı hükmündeki çend dalîl ya budur ki, Ehl-i Sünnet ü Cemāᶜat mezhebine girüb, ᶜatebe-i ᶜulyāya mutābaᶜat göstereler veyāhud katl-i ᶜāmm idüb, ol tāife-i bāğıyenin katᶜ-ı ensāb ü ensāline şîr-i şimşîr ile ve mār u istîᶜāline mücidd olalar. Muhassal-ı vücûd-ı nā-bûd-ı Ravāfızı safahāt-ı hestîden söküb pāk itmeyince Rûm'a dönmeyeler. Ve lākin ümerā ve vüzerā ve eşrāf-ı nās ve ᶜulemā ve ᶜāmme-i sipāh u züᶜamā ve kāffe-i mevācib-horān-ı gurabā bu bābda nizāᶜ u cidāle düşüb, kimi gitmeği münāsib gördi ve kimi gitmemeği ve kimi teᵓhîri evlā gördi, kimi taᶜcîli. Âhir-i kār, sipāh fukarāsının ᶜale't-tevālî seferleri ve mütetābiᶜan Şām u Şārk ve Haleb ü Mısr'a güzerleri tamām inkıbāz-ı hātırlarına bāᶜis olmağın, ol senede teᵓhîri evlā görildi. Yaᶜnî sene-i hams ve sitt(925-26/1519)'de ferāğat şekli gösterildi.

Li-Münşiihī:

"Sefer zahmetleri nār-ı Sakar'dır" didi Peygamber,
Peyā-pey yanmağ ol āteşde güçdür cümle ᶜasker.

Husûsā yer yüzin deryā-misāl kaplayan haylin
Maᶜāşı hayli güçdür, kaht ucundan biribirin yer.

Hādise-i isnā-ᶜaşer: Vezīr-i aᶜzam Pīrī Paşa'nın ser-leşkerliği husûsıdır ki, vilāyet-i Mısr fethinden ki, saᶜādetle dönüb, Rûm'a müteveccih oldılar. Esnā-i rāhda Pīrī Paşā-yi Cemālī'yi vezīr idindiler ve ᶜumûmen kapı kulları ve Yiniçeri zümresini Rûm-ili ve Anatolı ve Karamān ve Rûm leşkerini kendülere koşub, serdārlık şevketiyle vilāyet-i Şark hudûdına gönderdiler. Kendüler saᶜādetle gün gibi tek ü tenhā, ancak hizmetlerinde üzengü ağaları ile hüveyda, pāytaht olan İstānbul şehrine ᶜazīmet buyurdılar.

Pīrī Paşa ve taht-ı hükûmetindeki leşker-i bī-intihā varub, (b277) kenār-ı āb-ı Furāt'da āsûde oldılar. ᶜAcem Şāhı ne tarafdan hareket ider ise, defᶜine meᵓmûr olub, yarar cāsûslar ile etrāf u cevānibe göz-kulak tutdılar. Hālā ki, hareket itmek değil, ᶜAcem yerinde makarr-ı mukarreri olan Tebrīz'de bile turamadı. Bir bahāne ile göçüb, Isfahān gibi mesāfe-i baᶜīdeye gitdi ve bu haberin şuyûᶜı sıhhatından sonra ser-leşker-i mansûra **(251a)** ruhsat virilüb, der-i devlete geldi.

Vākıᶜa-i selāse-ᶜaşer: Bozok Türkmānları meyānında bir dirliğinden bīzār, sevdā-yı milk ü devlete tamaᶜ-kār, hāin-i nā-üstüvār, Celālī nāmına zuhûr eyledi. ᶜAle'l-fevr, Rûm-ili Beğlerbeğisi Ferhād Paşa'ya vezāretle serdārlık virüb, bir mikdār bölük halkı ve

Yiniçeri zümresi ile ol Celālī'nin defᶜine nām-zed kılındı. Ber-vech-i istiᶜcāl Üsküdār'a geçüb, menzil be-menzil ılgār ile revāne olundı. Lākin ol varmazdan mukaddem Şehsüvār-oğlı ᶜAlī Beğ, hukûk-ı niᶜmet-i Pādişāhī'yi yerine getürüb, berk-ı hātif gibi yetişdi. Tīr, nīze ve şimşīr ile ol bed-gümān Türkmānlara ecel-i kazā gibi yetişdi. Cümlesini kılıçdan geçürüb, Hudûd-ı memāliki pāk ve āyīne gibi tāb-nāk eyledi ve bu haber-i meserret-eser geldikden sonraFerhād Paşa'ya ᶜAlāü'd-Devle vilāyetinin eyāleti virildi. Yaᶜnīki, Marᶜaş memleketi erzānī görilüb, Ekecik nām yaylākda bir mikdār ikāmet olunması emr olundı.

Hādise-i erbaᶜ-ᶜaşer: Şehzāde Sultān Ahmed merhûmun Sultān Murād nām oğlı ki, babası fetretinde firār ile ᶜAcem şāhına gitmişidi, baᶜde zamān anda vefāt eyleyüb, yitmişidi, sābıku'z-zikr Ferhād Paşa'ya baᶜzı kimseler haber virirler ki, mezbûr Sultān Murād, Amāsiyye'ye gelmiş, aᶜyān u eşrāfından beyᶜat hāsıl eylemeküzre olmuş, hattā küllī cemᶜiyyete mālik olub, hareketi ve memālike kasd u mazarratı mukarrer olmuş. Paşā-yı mezbûr, sāde-dil ve hod-rāy ve mağrûr olmağın, bu husûsa inandı. Gavrına yetmedin "Sahīhdur" diyû der-i devlete bildirdi. Fe-lā-cerem, emrler gönderildi ki, varub vilāyet-i Rûm'ı teftīş eyleye, mezbûra tebaᶜiyyet idenlere cezālar virile. Serdār-ı mezbûr bu bahāne ile ki, milk-i Rûm'a vardı, eyû sermāyedür diyû ağniyāsına el urdı. "Sen Sultān Murād'lısun" diyû hem mālin aldı ve hem öldürdi. Bu tarīk ile beş-altı yüz nefer-i bī-günāhı katl idüb, kasr-ı vücûdını zīr u zeber kıldı ve Pādişāh-ı ᶜasra bī-hadd ü hasr mezālim ü mehāif kazandı. Bināen ᶜalā-zālik, der-i

devlete da^c^vet olundı. Ba^c^de't-teftīş, hakkından gelinmesi ^c^izz-i huzūrlarında mukarer oldı.

Ammā Meberrāt u Hayrātı ve Keyfiyyet-i Nakl ü Vefātı:

Şām-ı Şerīf'de Sālihiyye nām mevzı^c^-ı latīfde Şeyh-i Ekber -**Kaddesa'llāhu sirrahu'l-ather**- mezārı cevārında bir ^c^ālī ^c^imāret ve cāmi^c^-i cennet-menzilet bināsıdır ve Konya'da Hz. Mevlānā merkad-i mutahharı kurbındaki hucurāt-ı sükkānı olan fukarā içün su getürüb, "**Efdalü'l-a^c^māli sakyü'l-mā'**" mazmūnı ile ^c^amel buyurdıklarıdır. Bunlar ziyāde lāzım ve mühimm olmağla inşā ve icrā itmişlerdir. Bunlardan gayrı hayrāt binā itmiş değillerdir. Ve bi'l-cümle sāmi^c^īn-i ahbār ve müstemi^c^īn-i āsār zümresine ma^c^lūm ola ki, Şehriyār-ı mesfūrın cüll-i himmeti ^c^ālem-gīrliğe ve sāl be-sāl hareketi, izāle-i müşrikīn ve mülhidīnle beyne'l-mülūk teferrüdde ve imtiyāz-ı şāmile-i selātīn-i zevi'l-^c^unvān meyānında tefevvuka müte^c^allik olmağın, sekiz yıldan ziyāde ki, Pādişāh-ı ^c^ālemiyān oldı, sarāy-ı ^c^āmirelerinde (b277) ve İstānbul ve Edirne'de ve etrāfındaki cennet-misāl hadīkalarda cüz'ī ve küllī ^c^imāret ve bināya takayyüd itmek ve ābā vü ecdādı sülūk itdüği teferrüc ve tenezzüh tarīkına gitmek vāki^c^ olmuş değil idi. Bi'l-fi^c^l dāru'l-mülk İstānbul'daki sarāy-ı behişt-erkānın zāhirinde, ya^c^nī ki, sāhil-i halīc-i bahrde vāki^c^ nazar-gāh-ı kibār **(251b)** u sığār olan mahall-i mütebādirinde ta^c^mīr olunan kasr-ı murahham ki, mi^c^mār ile meyānında masnū^c^āt-ı garībesi bir cāy-gāh-ı mergūb u müstahkemdir, husūsā fī-zamānina inşā olunan kusūra göre hayli nāzik ve kalīlü'l-harc ve muhtasar idüği müttefekun

^c^aleyh-i ehemdür. Zamān-ı saltanatlarında ancak o kasrın bināsına ruhsat buyurmuşlar.

Hazīne Defterdārı ^c^Abdüsselām nām ^c^abd-i nām-dārlarına ber-vech-i ihtisār yapdırılmasına fermān itmişler, sāhil-i bahrde sayyād-ı māhiyāna cāy-gāh olub, sayd ü şikār kasdına binā oldukları makāmın ^c^aynı ola. Ya^c^nī ki, gāh u bī-gāh Hazret-i Şehriyār-ı ^c^ālī-cāh māyil-i nüzhet-gāh oldukca ol kasr-ı güzīne varalar, ^c^ubūr iden gemilerden ve perehmelerden eşhās-ı mütenevvi^c^a seyrin idüb, dikkat nazarları kullābına düşen cāsūsları sayyād şebekesine düşmüş māhīler gibi ^c^acz ideler ve ba^c^zı musāhibleri ile umūr-ı milke müte^c^allik müşkilātı anda vardıkca tedbīr ideler. Ve Defterdār-ı mezbūr ki, nev^c^an ^c^izam-ı şān-ı Pādişāhī'ye lāyık ol kasr-ı bī-kusūrı yapdı. Şāhāne firāş ü bisātla döşeyüb, kendülerini haber-dār itdi. Vaktā ki, kadem-i rence buyurdılar, "Beytü'l-māl-i müslimīni isrāf itmişsin" diyū rahş-ı hātırlarını mezbūra tuyurdılar. Ya^c^nī ki, "Ben sana bu denlü ihrācāta ruhsat virmemişdim. "Bir muhtasarca gölgelik yapasın" diyū emr itmişdim" didiklerinde mezbūr ^c^Abdüsselām kendüyi tedārük itdi. "Beytü'l-mālden yapmayub, cümle ihrācātı bu ^c^abd-i kemterleri miyānından olmuşdur. Husūsā "**el-^c^Abdü ve mā yemlikuhū kāne li-mevlāhu**" müsted^c^āsınca, cenāb-ı müstetāblarına ithāf niyyetine zīnet olduğı tahkīk bulmuşdır" didikde hātır-ı ^c^ātırları ferah-nāk oldı. Mezbūra birbiri üstüne üç kat girān-māye hil^c^at giyürdi. "Dahī bizden ne murād idinürse söylesün" diyū ruhsat virildi.

Mezbūr Defterdār eğerçi ki, hayli māl-dār ve Bü'l-hayrāt nāmıyla bi'z-zāt iştihār bulmış ādem idi, lākin ba^c^zı hayrātına evkāf-ı

ᶜakār tedārükinde ᶜaczine bināen, ol ruhsatda İznīk-mīd kasabası kenārında vākiᶜ bir-iki kıtᶜa yerceğiz recā eyledi. Hālā ki, ᶜatāyā-yı Pādişāhī ᶜulüvv-i himmetlerine göre nā-mütenāhī olub, kasaba-i mezbûrın şāh-rāhı ki, ᶜumûmen Anatolı ve diyār-ı şark ve ᶜArabistān yollarının güzer-gāhında vākiᶜ olmuşdur, ol şāh-rāhın bu tarafından vākiᶜ ağaç denizine-dek ittisālle şāyiᶜ, ekseri çerā-gāh u mezāriᶜ ve gayru'l-fevāid ve kesīru'l-menāfiᶜ yerleri kendüye temlīk buyuruldı. İle'l-ān mezbûrın mütevellīleri zabtındadır.

Li-Müellifihī:

Himmet olunca böyle olur Pâdişâh'ın
Bir katra cerre âbdan kula deryā bağışlaya

Mahsûli çok mı, az mı görülsün buyurmaya
Anılduğı mahalde hemān bağışlaya

Kul hizmeti sonunda bir içim su ise Şeh
Bahr-i latīfi vücûd olsa deryā bağışlaya.

Nesr: Fī-nefsi'l-emr nice vākiᶜ olmuş ve kendüler ashābiyle otururken geçen gemilerdeki mahlûkāta ırakdan nazarları tokunmuş, "Falan gemide şu şekilde, şu kisvede bir cāsûs geçmişdir, bulunsun" buyurulmuş, ᶜizz-i huzûrlarına getürilüb söyletdüklerinde, Şāh İsmāᶜīl tarafından dāru'l-milk-i ᶜIrāk niyyetine geldüği bilinüb, hakkından gelinmiş. (b278)

Hulāsa-i kelām Pādişāh-ı müşārun-ileyhin ᶜahd ü devletinde **(252a)** ol kasrdan gayrı nesne yapılmadı. Ânın dahīihrācātı beytü'l-mālden virilmedi. Cāmiᶜ-i şerīf ve medresesini veled-i necībi Sultān

süleymān Hān kendülerün vefātından sonra yapdırmışdır. Tafsīli mahallinde mestûrdur.

Ammā keyfiyyet-i nakl ü vefātı bu vechiledir ki, bundan akdem beyān olunan ahvāl ki, Ferhād Paşa nāmındaki bī-rahm ü kattāl, bī-günāh katl itdüği müslümānlara müteᶜallik baᶜzı umûr, mûcibü'l-ihtilāl idi. Kendüsi der-i devlete getürilmişidi ki, söyledeler, göreler: Bunca müslümān-ı bī-günāhı ne temessükle öldürmüşdür, bilüb tahkīkına vāsıl olub, sonra lāzım olan sezā ve cezāsını vireler. Fe-lā-cerem, sāhib-kırān-ı muzaffer-ᶜalem, sayd ü şikār nāmı ile Edirne pāytahtına ᶜazīmet buyurdı. Sāir erkān-ı devlet ve vüzerā-i maᶜālī-menzilet, umûr-ı cumhûr içün İstānbul'da alıkonıldı. Ancak mesfûr Ferhād Paşa kendülere hem-rāh kılındı. Murād-ı şerīfleri, esnā-i rāhda mezbûrın hāline vākıf olmağidi. Baᶜdehû günāhına göre ya boynun urmak veyāhud boğmak idi. Meğer ki, vezīr-i merkûmın rûz-nāmçe-i ᶜömri pāyāna irmemiş ve güzer-gāh-ı dünyāda mukalled olan rızk-ı maksûmı dükenüb, encām bulmamış idi. Hudûs-ı maraz-ı Sultānī ānın siyāsetine māniᶜ oldı. "Sıhhat yüzin gördükden sonra tedārükini görelim" didiklerince kendülerin zaᶜf-ı bünyesi iştidād buldı.

Hakk **Celle ve ᶜAlā**'nın bir hikmet-i hafiyyesi bu sırr ile zāhir oldı ki, vālid-i mācidleri Sultān Bāyezīd Hān ile savaşdıkları Karışdıran sahrāsına ki, vardılar, ibditā-i ᶜaraz-ı maraz hālini ol menzilde müşāhede kıldılar. Beyne'n-nās yanıkara nāmı ile şöhret bulan ᶜārızaya mübtelā oldılar. "Bolay ki, ᶜilāc-pezīr ola" diyû kırk gün tamām ol menzil-i haşyet-encāmda eğlendiler. Cümle-i etıbbā, husûsā, reīsü'l-hükemā olan Ahī Çelebī nām hāzik-ı bī-hemtā ol kırk

günün içinde ne riyāzātlar çekdiler ve erbaᶜīnler çıkardılar! Müdāvāta sarf-ı makdûr eylediler. Lākin ᶜilācları sûd-mend olmadı. Anlar çāre-gīr olmak kasdın itdikce vecaᶜ u elemi noksān ve tenezzül bulmadı, hattā,

Nazm:

Bana dermān ide sanurdım Ahī
Onulursa hakīm imiş o dahī.

Nesr: beytini bedīhe ol ıztırāb hālinde didiler. Müddet-i ᶜömrinde bundan gayrı Türkī beyt dimedüğine müverrihīn ittifāk itdiler ve baᶜzılar,

Nazm:

Cihānın gerçi nûş itdim yedi tastan geçen zehrin
Velī ol zehr-i kātilden beter gördüm nöker kahrın.

Nesr: matlaᶜı da anlardan sādır olmuşdur.

"Çaldıran savaşında ve Şāh İsmāᶜīl münhezim oldukdan sonra ardınca varub ber-taraf idince saᶜy kasdin itdükde, Yiniçeri zümresi mānıᶜ olub, hᵛāh u nā-hᵛāh kendüleri döndürmüşler idi. Matlaᶜ-ı mezbûrı ol mahalde buyurdukları sübût bulmuşdur" diyû yazmışlardır.

el-Kıssa, gördiler ki, günden güne marazları müştedd oldı. Fermān-ı kazā-cereyānları sudûr idüb, dāru'l-mülkdeki vüzerā ve sāir ve erkān-ı devlet ordû-yı humāyûna daᶜvet olundı. Hemān-dem vezīr-i aᶜzam Pīrī Paşa ve vekīl-i sānī nāmındaki Mustafā Paşa ve Rûm-ili Beğlerbeğisi Ahmed Paşa ılgār ile (b278) geldiler. İrtesi ᶜale's-seher

dīvān itdiler. ᶜAlā mā merre bihi'l-ᶜāde, ᶜarza giren vezīrlere edā-i vasiyyet kıldılar. Ammā baᶜzı umûr-ı mühimmeyi **(252b)** sadr-ı aᶜzam cenābına hufyeten sipāriş eylediler. Mektûb-ı şerīfleri ile silāh-dār kethudāsı Süleymān nām merd-i pāk-izᶜānı vāris-i milk olan Süleymān Hān cenābına gönderdiler. "Muᶜaccelen gelüb yetişesin" diyû maᶜraz-ı zevālde idüklerini bildirdiler.

Ammā vüzerā ki, ᶜarzdan çıkdılar, caᶜlī hayli meserret ü beşāret gösterdiler. Hattā etıbbāya hilᶜatler giydirdiler ve reīs-i hükemāya niçe virgiler virdiler. Ke-ennehû mizāc-ı şerīf-i Pādişāhī sıhhat bulmuşdur, mefhûmını işᶜār kasdın eylediler ve beşāretleri mirᵓātinde aslā melāl ü kedersûretlerini göstermeyüb, kemāl-i behcet ü mesrûr şeklini nümāyān kıldılar. Hattā etrāf-ı memālike "Mizāc-ı Şehriyārī sıhhat bulmuşdur" müjdesi ile ulaklar revāne kılub, baᶜzı levend ü evbāş ki, bu makûle fursatlarda memleket yağmāsına hazırbaş olagelmişlerdir, cidden vefāt idecek ihtimālinden kimseye bir hālet göstermeyüb, evzāᶜ u etvār ve efᶜāl ü goftārlarında küllī ihtiyāt üzre oldılar ve ordû-yı humāyûnla maᶜan göçüb, İstānbul'a müteveccih oldılar. İçlerinde Ahmed Paşa, erazil-perest ve māyil-i ifşā olmağın, ānı Edirne muhāfazasına gönderdiler. "Musāhiblerine keşf-i rāz ide" diyû anda bulunmasını münāsib gördiler.

Ve bi'l-cümle sene-i sitt ve ᶜişrīn ve tisᶜa-mie Şevvāl'inin tokuzuncı güni Şenbeh (9 Şevvāl 926/22 Eylül 1520 Cumartesi) gicesi seher zamānında Şehriyār-ı cihān Hazret-i Sultān Selīm Hān kār u bār-ı saltanatdan iğmāz-ı ᶜaynla bezl-i cān itdi. "**Rabbi innī lā-**

emlikü illā nefsī"[1] nass-ı kadīmini gûyān ve vedīᶜat-i rûhını hāzık-ı cenāna teslīm-kunān cān atub, ᶜālem-i bakā cānibine revān oldı. Tāc u taht u hilāfeti ve Hādimü'l-Haremeyn vasfı ile tekmīl-i ᶜırz-ı saltanata müteᶜallik riyāseti, vāris-i yektā ve ferzend-i ferīd-i bī-hemtāları Sultān Süleymān Hān cenābına alıkoyub, reh-güzār-ı ᶜukbāya toğrıldı.

Vaktā ki, Şehzāde-i ᶜālī-şānın İstānbul'a vusûli seherden kadırga ile geçüb sarāy-ı ᶜāmireye duhûli haberlerin aldılar, dīvān idüb, vākiᶜ hāli solak başılara ve sāir ordu halkına tuyurdılar. Allāhu ekber, üsküfleri hāk-i siyāha zīr u zeber kılındı. Tûğlar ki, gird-bād gibi perīşān olub, solaklar ve peykār başlarına topraklar saçdı. ᶜÂlem cansız tene ve revānesiz bedene döndi. Rûy-i zemīni gamm u gussa zulmeti büridi. Gûyā ki, şemᶜ-i āfitāb bi'l-külliyye söyündi. Bir turfa gırīv kopdı ve bir zemzeme-i āteş-teˀsīr zāhir oldı ki, halk-ı cihān birbirine girdi. Ân-ı vāhidde çadırlar yıkıldı ve İstānbul tarafına giden gidenin olub, kimsede huzûr ve rāhat kalmadı. Mustafā Paşa hazīne ile, Ferhād Paşa meyyitle alıkonıldı. Vezīr-i aᶜzam Pīrī Paşa dāru'l-mülk İstānbul'a ılgār ile revāne oldı.

Li-Münşiihī:

Niçe nālişler itmesün leşker?
Gitdi ᶜukbāya öyle bir server.

Sanki İskender-i zamāne idi
ᶜAkl ü tedbīr ile yegāne idi.

[1]) Kurˀān-ı Kerîm, V (Mâide), 25.

Olsa bir karna mālik ol zī-şān
Özge sāhib-(253a)*kırān olurdı ᶜiyān.*

Hakk Taᶜālā garīk-ı rahmet eyleye
Cāy-gāhın harīm-i rahmet Cennet ide.

Nesr: Ve bi'l-cümle sadr-ı aᶜzam-ı aᶜlem ve vükelā ve vüzerā ve ᶜuzamā zümresine pīr-i pīş-kadem sadīkī Pīrī Muhammed (b279) Paşā-yı efham, zamān-ı ᶜasrda İstānbul'a dāhil ve Şehriyār-ı ᶜasrın ᶜizz-i huzûrına vāsıl oldılar, ahşām zamānına-dek esrār-ı saltanata mahrem umûr-ı cülûsa müteᶜallik niçe mühimm-i mübhem olan sözleri söyleşdiler, irtesi dīvān olmak buyruldı. Hāzır bulunan erkān-ı devlet ve ᶜülemā-i şerīᶜat, yollu yollarınca dest-bûs-ı şeref-meˀnûsla muğtenim kılındı ve yine ol gün ikindi zamānı meyyit-i Pādişāhī dahī gelüb yetdi ve "Bağlar ucına yaklaşdı" diyû bir kāsıd haber itdi. Ol Şehriyār-ı sevük-vār, libās-ı mātemle bir rahş-ı edheme süvār oldılar ve sāir rû-şināsān-ı ahyār ve fuzalā-i ᶜülemā-i şerīᶜat-medār dahīsiyāh libāslar ve mīr zuᶜamālar ile hem-rāh-ı Hudāvendigār olub, meyyiti karşıladılar. Bağlar ucındağı püştede cism-i bī-rûhını ᶜarabadan çıkardılar ve ihzār olunan tābûta vazᶜ-ı muᶜtād üzere kodılar.

Velvele-i sûfiyān ve zemzeme-i zākirān ve debdebe-i mühillān ve tantana-i müezzinān ile Sultān Muhammed Cāmiᶜi'ne getürdiler. Cemāᶜat-ı kesīre ile namāzın edā idüb, hāliyā cāmiᶜ-i şerīfleri olan Mīrzā Sarāyı nām mahall-i mürtefiᶜde defn eylediler.

Li-Münşiihi:

Hayl ü haşemle yer yüzine sığmayan Hıdīv
Bir pāre hāk içinde nihān oldı genc-vār.

Dergāhını nüfûsa ziyāret-gāh eyleyen
Kıldı vücûdı heykelini sākin-i mezār.

Sübḥāne Ḫālikan ḫalaḳa'l-mevte lā-yemût
Sübḥāne Ṣāniᶜan ḫalaḳa'l-halḳa min gubār

Şol yokluğun ki, gāyeti var ne ıztırāb?
Şol varlığın ki, āhiri yokdur ne iᶜtibār?

Tezyīl: Pādişāh-ı mağfûrın maraz-ı mevtinde rivāyāt ve kable'l-meᵓmûl intikālinde ihtilāfāt bī-şümārdır.

Evvelā: Babası Sultān Bāyezīd merhûmın üzerine gelüb, hᵛāh u nā-hᵛāh tāc u taht ve milkin elinden alduğı ve tekāᶜud tarīkıyla Dimetoka'ya giderken "Selīm Hān çünki beni rencīde-i hātır itdün, Allāh'dan dilerin ki, kılıcın keskin ola,ᶜömrin tavīl olmaya, kûtāh u kalīl ola" diyû bed-duᶜā kılduğıdır ki, merhûmın Karışdırān'da mizācı karışması ve kırk gün andan öte harekete kādir olmayub, ol mahalde teslīm-i rûh kılması. Bu rivāyetin sıhhatına delīl ve vākiᶜ ihtimālāt kāl ü kīldir.

İkinci: Gümüşli-oğlı Şeyh Muhammed b. Şeyh Hüsāmeddīn İbn Pīr İlyās-ı Amāsī'dir ki, mezbûr Pīr İlyās, meşāyıh-ı Halvetiyye'nin büzürg-i nām-dārı Şeyh Yahyā-yı Bāküvī ile hem-pīr olmuşlardır ve oniki yıl erīke-i kutbiyyede cülûsla mazhar-ı ızhār-ı İlāhī olub, kerāmāt-ı ᶜaliyye göstermişler. Fe-lā-cerem, fahru's-sādıkīn, murtāz-ı halvet-nişīn Mevlānā Sıdkī Muslihiddīn, muvakkiᶜ-i dīvān-ı Hākānī merhûm Celāl-zāde Mīr Mustafā Nişānī'den rivāyet ider ki: "Hākān-ı mesfûr, ᶜazīz-i mezbûra kapucılar **(253b)** gönderüb, "Nedir ki, küllī cemᶜiyyeti vār imiş ve bi'l-fiᶜl Sultān Korkûd sağdır dimiş?", nāmeyle Amāsiyye'den İstānbul'a götürüb, hātırını hisle meksûr itdükde Vezīr-i Aᶜzam Pīrī Paşa hilāf-ı vākiᶜ inhā ile itmişler ve müşārun-ileyh

hakkında Pādişāh'ı vebāle koymuşlardır" buyurılur ise, "Ol ᶜazīzün hāline vākıf ādem bulunsun ve pāytaht-ı ᶜaliyyelerine gönderilüb sorulsun" diyû ᶜarz itdükde "Ehl-i vukûfdan birisini gönderesin" diyû emr olunur. Tā ki, ol zümreden mezbûr Celāl-zāde ki, ol tārīhde küttāb-ı dīvāndan ve müşīr-i (b279) müşārun-ileyhin tezkirecisi nāmına kābil-i şān olan rû-şināsān olmağın kendüye tenbīh olunmuş. "Dīvān tağıldıkdan sonra ᶜizz-i huzûr-ı Sultānī'ye dāhil olun" buyrulmuş ve "Yabana gitmeyesin" diyû sipāriş kılınmış, mezbûr kātib ol makûle gazûb u gālib Şehriyār'ın halvetine girmek, suāline cevāb virmek hātırası ile güzeşte-i aᶜmāline muhāsib ve seyyiātına tāib olduğı hālde hezār havf u bīmle harem-i muhtereme girmiş, Pādişāh'ı yüzinde gözlüği bir kitāb mütālaᶜasında görmüş ve riᶜāyet-i ādābla topuklamış, Hān Selīm-i gazûb ki, kātib-i mezbûrı görmüş, "Celāl-oğlı Mustafā sen misin?" diyû sormuş. "Ben kulun, Pādişāh'ım!" diyû cevāb virdükde, "Gümüşlü-oğlı'nı niçe bilürsin? Cevher veya meder midir, yohsa hālis zer midir? Niçe idrāk kılursın" didükde "Ol mı? Ol mı? Ol mı?" diyû üç kerre tekrār idüb, hiddet ü gazab āteşini nevᶜan āşikār itmiş. Ammā bu mezbûr Celāl-zāde aslā celāl-i Şehriyārī'den üşenmez ve lisānına cārī olan kelāmından dönmez. "Belī Pādişāh'ım, ulu kişidir. Envāᶜ-ı kerāmāt ve mükāşefāt ānun ednā işidir" didiği gibi, nevᶜan gazabı gitmiş. Bir mikdār rıfkla tekellüm itmiş. Meğer ki, kendüye pīşe ve gazab demlerinde halkı tecrübe yüzinden endīşe bu imiş ki, her kim karşusında şaşa ve hitābının cevābında dili sarmışsa āteş-i gazabiyle ihrāk bi'n-nār ve tīğ-ı siyāsetle cismini hûn-ālûde ve hāk-sār ider imiş. Kātib-i mesfûrdan bu cürᵓeti ki, görmüş, "Dahī berû gel" diyu iltifāt idüb, ᶜülûfesini sormuş, ol dahī "Ondan ne ziyādedir, ve ne dûndur. Benim ᶜülûfem ancak ondur" didikde yine "On mı? On

mı? On mı?" diyû istiğrâb itmiş. "Ben seni vezîr ideyim" diyû va^cde-i hasene buyurub, bunca liyâkatde dirliği şey^ɔ-i kalîl olmasını isti^ccâb eylemiş. Ba^cde-zâlik mahbese göndermiş, "Var Şeyh'a bizden selâm eyle, hâtırını hoş tutsun" dimiş. Anlar ki, zındana varmışlar, Şeyh-ı mezbûrı kemâl-i dacret ü ıztırâbda görmüşler. Evvelden âşinâsı ve kable'l-habs muhibb-i bî-riyâsı olmağla bir mikdâr hâtır-sâzlıkdan sonra tesliyete başlamış. Ya^cnî ki, "Pâdişâh size selâm eyledi. Her ne olduysa a^cdâ tahrîkiyle oldı" diyû söylemiş. Ammâ Şeyh-i mezbûr mest ü hayrân ve cezbe ^câleminde ser-gerdân iken, keşf-i râz itmiş. Ya^cnî ki, "Biz ânın vücûdını hakk itdük" diyû kerâmet evcinde pervâz eylemiş. Ba^cdehû kendüye olan zulm ü hayfı beyân idüb, "Bir alay bî-dîn kapucılar ellerimi muhkem bend eylediler **(254a)** ve namâz zamânı geldikce açmayub, salâtımı terk itdirmekle bana gezend itdiler. Ben dahî ^câciz ve muztarib, Kâdı'l-Hâcât'a tazarru^c-ı bî-mer kılub, elbette Selîm'in selb-i vücûdını recâ itdim ve ervâh-ı enbiyâi şefî^c tutunub, mu^caccelen helâk olmasını istid^câ eyledim. Hattâ derdile münâcât idüb, "Ey Bârî Hudâ, bu zâlim-i bî-pervâ bana itdüği cefâ ile mu^câkab olmazsa ve varlığı yokluğa mübeddel olub, bu esnâlarda fenâ bulmazsa Müntakim ve Gayûr isimlerinin te^ɔsîrini inkâr iderin ve ne gayûr dirin" diyû söyledim. Kemâ-yenbağî ilhâh u ibrâmla tazarru^c eyledim. Ânı gördüm ki, Hz. ^cAlî (b280) -**Kerrama'llâhu vecheh**-zuhûra geldi. Mezbûr Sultân Selîm'in böğrine bir hançer urub, ol bir cânibe-dek vardı. Bu yakında göresin ki, yanıkara çıkarsa gerekdür ve benim bü sözimi tahkîka irgöresin ki, ol zahm-ı mühlik bir tarafdan bir tarafa varınca yarsa gerekdür" diyû söylemiş, kâtib-i nâkılı hayli gam-nâk eylemiş. Vaktâ Cenâb-ı Pâdişâhî'ye gelmiş, "Şeyh neyler?" diyu buyurdukda "Du^cânıza meşgûldür" diyû söylemiş. Ya^cnî bed-

du^câya meşgûl idüğini bu nezâketle edâ idüb, sahîhini beyân itmiş. Fî-nefsi'l-emr ayına varmadın vefât itmiş. Yanıkara çıkarmasıyla ol ^cazîzin müdde^câsını isbât eylemiş.

Şeyh-i mezbûrın evlâd-ı evlâdından fahru'l-kudâti'l-müteşerri^cîn Mevlânâ ^cAbdullâh b. Halîl-i Amâsî ki, dâimâ bu hakîr ile ülfetde ve diyârlarına vâlî olduğumuz haysiyyet ile gâh u bî-gâh mukârenetde idi, cedd-i büzürg-vârı serencâmından bu tarîkla haber virdi ki, "Kapucılar emriyle Amâsiyye'ye gelüb, Şeyh'in savma^casına girdüklerinde yerinde görmüşler, bilâ revzen ü câm bir hücreden firâr ihtimâli muhâl olmağın daf^caten yine girmişler, yine seccâdesini hâlî bulmuşlar. Üçüncide Şeyh kendülere görünmüş. Evvelâ ızhâr-ı kerâmeti bu yüzden olmuş. Ba^cdehû bukağıya urub, yola ki, revân olmuş, ol zevlânei mübârek ayağından döküldüğini görmüşler. Bî-ihtiyâr eline ve ayağına düşüb, i^ctizâr itmişler. Lâkin Sultân Selîm gazab u havfından emn hâsıl idemeyüb, yine de bukağuya urmuşlar.

Bu dahî anlardan menkûldür ki, Şeyh Muhammed-i mesfûr, habs-i Sultân-ı mansûrdan halâs oldukdan sonra Amâsiyye'ye varmışlar, iki yıl mikdârı temekkün idüb, ba^cdehû hacc-ı şerîfe teveccüh kılmışlar. Ba^cde-edâi'l-hacc kendülere bir maraz hâsıl olub, gitdükce izdiyâd u iştidâd bulur. Bi'l-âhare kendü kendülere söylenürler: "Muhammed, Sultân Selîm'in vefâtına sebeb oldın. Şimdi senin dahî bunda kalman lâzım geldi. Teslîm-i rûh itmeğe meşiyyetu'llâh müte^callik oldı" diyürek cân virürler. Hattâ Celâl nâm halîfesi bir gün kendülere sormuş: "Sultân Selîm'e kıymasanız olmaz mı idi?" diyû takrîr-i kelâm kılmış. Fe-ammâ Şeyh-i büzürg-vâr, "Ol

babasına itdüğiyçün kısās lāzım geldi" buyurmuş. Yaᶜnī ki, az zamānda teslīm-i rûh itmesi babasına kıyduğına bināen idüğini sāile tuyurmış.

Fasl fī-Vüzerāihī ve Vükelāihi Ekser Şehīdīn bi-Seyfi Gazabihī ve Kazāihī

Mustafā Paşa: Dāru'l-mülk İstānbul'a cāmiᶜ ve medrese ve ᶜimāret ve hānkāhı olub, merhûm Sultān Bāyezīd'in manzûrı ve harem-i muhtereminde hāsıl olan vükelānın lutf u tabᶜiyle meşhûrıdır ki, Selīm Hān-ı gazûb, cülûs-ı **(254b)** humāyûnı senesinde pāytaht-ı Bursa'yı teşrīf itdiklerinde, mezbûrı saᶜādet-i şehādetle taltīf itmişlerdir. Ammā bāᶜisi çendān maᶜlûm olmamışdır. Baᶜzılar kavlince "Dellāk sûretinde varub zehr-nāk ustura ile Cem Sultān'ı trāş idüb, Frengistān'da şehīd eylediği içün katl olundı" dirler, "Nesl-i şerīf-i Pādişāhī'den birini katl idenlerin hayātı ᶜinde'l-mülûk mesnûn olan kānûndan olmayub, cezāsı vācibātdan olmağla siyāset olundı" haberin virirler. Şehīd-i mezbûrın tercemesi tafsīli Sultān Bāyezīd merhûmın vükelāsı faslında vukûᶜ bulmışdı. Bu mahalde tekrār zikri, serdār-ı şühedā-i vükelā (b280) olduğına bināendir.

Sinān Paşa: Bunlar tavāşī kısmından bir merd-i şecīᶜ idi ki, Mısr fethinde sadr-ı aᶜzam bulunub, tekābül-i saffeyn oldukda, Çerākise leşkeri kendüyi Sultān Selīm kıyās idüb, hücûm-ı tāmm ile zahm-nāk eylemişler idi. Hattā saᶜādet-i şehādeti anda vākiᶜ olub, haber-i mevti Şehriyār-ı cihān-sitānı hayli gam-nāk eylemişdi. "Eğerçi ki, taht-ı Yûsuf'a mālik oldum ve illā semiyy-i Yûsuf-ı Sıddīk Sinān Paşa gibi vekīl-i sıddīk bir serdār-ı ᶜazīz-i Rüstem-sitīzimden

ayrıldım" diyû teessüf itmişler idi. Çaldıran sahrāsındaki pür-hāşda, yaᶜnī ki, Şāh İsmāᶜīl-i Erdebīlī ile vākiᶜ olan savaşda dahī vezīr-i aᶜzam bulunub, hayli hizmet ve fursata bāᶜis niçe cüll-i himmet itmiş, nām-dār ve yarar ve şecīᶜ ve kār-zār bir vezīr-i bülend-iştihār idi.

Yûnus Paşa: Yûnus Paşā-yı mezbûr, marhûm Sultān Bāyezīd ᶜasrında Yiniçeri Ağalığından Anatolı Beğlerbeğiliği ile riᶜāyet olunmuşidi. Baᶜdehû Pādişāh-ı memālik-penāh zamānında sadr-ı vezārete suᶜûd idüb, hayli manzûrları olmışidi. Hattā Şām fethinden sonra Mısr teshīrine teveccühi mukarrer idüb, vüzerā-i ᶜizām ve sāir erkān-ı devlet olan fihām ile meşveret itdiklerinde mezbûr Yûnus Paşa ayağa kalkub, "Beriyye levāzımının cümleden ehemmi "**Ve mine'l-māi külle şeyᵓin hayy**"[1] mûcebince, lāzime-i nüfûs ve huyûl ve devābb olanların elzemi ki, su ihzārı idi, mezbûr müteᶜahhid olub, Bayrām müdebbir-i enām olan kethudā hizmeti istihdāmında olub, otuzbin kırba ile onbeş bin deve tedārük eyleyüb, küllī hizmeti sebk itmişbendeleri olmağın, Mısr feth olundukdan sonra eyāleti āna virilmişidi ve Bûlāk iskelesinin ᶜimāreti mezbûrın kethudāsına ki, Bayrām Kethudā'dır, āna lāyık görilmişidi. Niçe eyyām Mısr'da āsāyiş ü ārām itdükden sonra ki, milk-i Rûm'a teveccüh buyurdılar, baᶜzı umûr tevsītı içün mezbûrı rikāb-ı humāyûnlarına yanaşdırdılar. Hikmet Hudā'nındır ki, mā-beyninde üç-dört kelām sudûr itdüği gibi at başını çeküb, mezbûrı atından indirdiler. Hemān ol mahalde çöküriib, boynını urdırub, Mısr hükûmeini Hayır Beğ'e münāsib gördiler. Ammā bāᶜis-i katl ne idüği maᶜlûm olmadı. Baᶜzılar "Mizāc-ı

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, XXI (Enbiyâ'), 30. Âyette "**Ve**" kelimesinden sonra "**ceᶜalnâ**" kelimesi de vardır.

şerîflerine muhâlif kelimât-ı dürüştine binâen oldı" didiler. Mısr'ı Hayır Beğ'e münâsib görüb, ba^c^dehû vüzerâ arzû-yı saltanat-ı Mısr'ile ba^c^zı mekr u fitneye sülûk idüb **(255a)** Hayır Beğ'e şerr u zararları tokunmasın diyû ihtiyâtan idüği bî-hadd tahkîka irgördiler.

Hüsâm Paşa: Mısr'a giderken Hân-ı Yûnus nâm menzilde katl olunan vezîrdir. Erbâb-ı kalemden zuhûr idüb, rây u tedbîr ile müşârun-ileyh bi'l-benân iken esnâ-yı rukûbda ki, yanaşdırmışlar idi, "Leşkerin katlinden ve Çerâkise cündîlerinin vefretinden ihtiyât lâzım değil midir?" diyû mezbûrı söyletmişlerdir. Derd-mend kişi, nev^c^an za^c^f-ı kalbe bâdî birkaç kelime nakline cür^ɔ^et itmeğin hakkından gelindi. Buyurdılar ki: "Bunun gibi bâtıl-ı bed-dil, cünd-i mansûremizde bulunmak münâsib değildir" diyû tedârüki gördirildi.

Ahmed Paşa: Bunlar Rûm-ili Beğlerbeğiliğinden vezîr olmuşlar, Dukakin-zâdelerin cedd-i a^c^lâsı, ya^c^nî ^c^izam-ı şânla mahsûd-ı akrân olanların ser-bülend-i bî-hemtâsı olub, dâhil-i sohbet-i Pâdişâhî rütbe-i râtibesi ile imtiyâz-ı şân bulmuşlardır. Ba^c^zılar, "Çaldıran cenginden (b281) ^c^avdetle Amâsiyye'de kışladıkları senede mezbûrı katl itmişlerdir" ve ba^c^zılar "Pâdişâh'ı Şâh'ın ardınca varmadan men^c^ eyleyen, sipâh-ı muharrik olan Ca^c^fer Çelebî ve sekbân-başı ile bunların dahî dili var idi. Katline bâ^c^is olan cinâyeti olidi" dimişler. Ammâ niçeler "Sîyâsetinin sebebi, Tâc Beğ-zâde katlindeki sükûti idi" diyû tahkîk itmişler. Bu vechile ki, Pâdişâh-ı nâm-dâr gâyetle nâzik-tabî^c^at ve esnâ-yı musâhabetde rumûz ve nikâtâtü'l-iltifâtları müsbet ve ibhâm ve kinâyâte her hâlde rağbet üzre olub, merhûm Ca^c^fer Çelebî katlinden sonra ol makûle nikât ve

dakâik-âmîz ülfet ü sohbet müyesser olmayub, Paşâ-yı mezbûr musâhib nâmına bir sâde-dil ve vakûr, husûsâ ten-perver-i dahîm ne bellü musâhib ve ne bellü vezîr u nedîm! Bir ^c^azîz kişi olmağın sâhib-kırân-ı mağfûr, Ca^c^fer mün^c^adim oldukdan sonra ânın dâhil-i meclis olmasını revâ görmez. Hemân gitdükden sonra neşîm ü neşîmen-i zâğa düşdüğini letâfet-i tab^c^ından ^c^dd itmez. Esnâ-i musâhabetde Ca^c^fer Beğ merhûmı yâd ider, "Hayf ü dirîğ ki, ânın gibi vücûd-ı latîfi elden çıkardık" diyû teessüf nevhalarını bünyâd ider. Ba^c^dehû mezbûr Ahmed Paşa'ya hitâb idüb, "Niçün ol zamânda Ca^c^fer'in habsini ilkâ itmedin? Bir ağız bana "Kıyma Pâdişâh'ım Ca^c^fer kuluna" dimedin. Belki sözün müessir olaydı habse göndermekle def^c^-i gazabımız tahakkuk bulaydı. İmdi ol zamândaki sükûtundan ma^c^lûmdur, ol makûle emîru'l-kelâm mün^c^adim ola, ekser-i evkâtda musâhabetimiz sana inhisâr üzere ta^c^ayyün bula. Çünki ol gitmişdir. Safâ-yı tabî^c^atı meclisimizi terk itmişdir. Ya senin ne belâdır ânın ardınca sâlik-i râh-ı fenâ olman lâyık u sezâ-vârdır" buyurmuşlar, sâ^c^atiyle derd-mendün tedârükini görmüşler.

İskender Paşa: Bunlar Bostancıbaşı iken mîr-i mîrân ve ba^c^dehû vezîr-i zî-şân olmuşlar. Lâkin vicâhet-i zâhiriyyelerine göre letâfet-i bâtınaları olmayub, nev^c^an gûl ve gabî ve mechûl olmağın, nüfûs-ı zâyi^c^adan ancak diyû gidermişler. ^c^Azlile müteka^c^id olub, "Ben dahî vezîr olmuşdum" dimesini lâyık görmemişler ve bunun katlinden sonra pederleri ^c^abâdileden olanların **(255b)** tevkîline değmede rızâ göstermemişler.

Zeynel Paşa: Müverrih Ramazān-zāde kavlince bunlar dahī vezīr olmuşlar. Ammā nereden zuhûr itdüğini tafsīl itmemişler. Bacde-zamān Sultān Süleymān Hān'ın sûr-ı humāyûnlarında dāhil-i meclis olan ekābirden idüğini Celāl-zāde yazmışdır. Ve bi'l-cümle fıkhda mahāreti ve baczı fünûnda yed-i tûlāsı ve kudreti oldukdan gayrı, zümre-i vüzerānın fusahāsından idi. Sultān Selīm Hān casrında sadr-ı vekāletle kām-rān u be-nām ve Sultān Süleymān Hān zamānında Kefe sancağı ile emr-i macāşını karīn-i nizām ve ber-vech-i te'bīd ü tekācud livā-i kadr u rifcatini manzûr-ı culemā-i aclām itmişdi. Hattā eyālet ü vilāyet-i Kefe münāsebeti ile "Lāle" redīf bir gazel dimiş idi k, matlacı budur:

Min-Nazmihī:

Devr-i gülde düşmeyüb eldenayağı lālenin
Bezm-i gülşende yanar (b281) *yer yer çerāğı lālenin.*

Nesr: Ammā nolaydı şicri mücerred "Lāle" redīf olmayub, Kefe lafzı ile tenāsüb-i tāmm kasd ideydi. Tā ki, keff-i kifāyetinde fakd-ı macrifet ü hüner mevcûd idüğini işācat kılaydı. Bari bizim bu mütālacamız kendüden sudûr itmiş olaydı.

Li-Müellifihī:

Çeşm-i Tātār'a karşu hatt-ı rûyın āşikār
Pervāzı lāledir Kefe'den Rum'a yādigār.

Muhammed Paşa: Bular Hoca-zāde dimekle macrûf ve cevdet-i zihn ü ferāsetle mevsûfdur. Edirne'de Çifte Medrese'nin birinde müderris iken, cilm ü macrifetine bināen, nişāncılık virilmiş, bacdehû

Kansu Gavrī Mısr'dan Şām'a gelüb, ""Mā-beynimizdeki übüvvet ve bünüvvet bozulmasun" dirsen dāru'l-milketime düşesin" diyû cizz-i huzûr-ı Şehriyārī'ye ilçi ve nāme gönderdikde, meşveret içün cemciyyet u dīvān oldukda herkes "cAvdet olunmak münāsibdir" diyû ittifāk itmişken muvakkic-i mezbûr, tabc-ı şerīf-i Şehriyārī'ye muvāfık niçe pesendīde kelimāt idüb, "Evvelā bize lāzım olan iki hasm-ı kavī bir yere gelmedin birinin tedārükin görmekdir. Andan sonra iktizā itdüğine göre ol bir gavīnin dahī mühimmini encāma irgörmekdir" dimiş idi. Sāhib-kırān-ı mağfûr, ānın bu kelimāt-ı dürer-bārından her cihetle mahzûz u me'sûr olmışidi. Der-cakab sadr-ı vezārete curûcı ol mahalde kendüden sudûr iden akvāl-i merdāne ve goftār-ı dilīrānesine bināen tahkīk bulmuşidi.

Li-Münşiihī:

Böyle bilse kulunınkadrini Sultān-ı Cihān
Böyle fark eylesenīk ü bedi Şāh-ı zī-şān

Böyle server yolına cān u seri virmeyenin
İde çevgān-ı kazā kellesi kûyın galtān.

Pīr Muhammed Paşā-yı Karamānī: Sıddīkī-neseb, Cemāl-haseb, meşhûr Pīrī Paşa'dır ki, yüzelli akçe ile kasabātın birinde kādī iken tevliyet tarīkına sülûk itdi. Bacdehû Defterdārlık rütbesine yetdi. Vaktā ki, Sultān Selīm Şehriyār-ı cihān olub, makādīr-i acyān tahkīkı ile mukayyed oldı, mezbûra Mısr seferinden sonra vezāret makāmı lāyık görildi. Az zamān geçmedin, cakl-ı kāmil ve re'y-i dil-pezīr-i şāmiline bināen, vekālet-i kübrā mesnedinde sadr-nişīn olub, ol Şehriyār-ı Cihān'ın āhir-i cömrine-dek, bi'l-istiklāl vezāret itdi. Vaktā

ki, veled-i reşīdleri Sultān Süleymān Hān, cālis-i serīr-i saltanat-ı ᶜālemiyān oldı, üç yıl mikdārı yine vezāret-i ᶜuzmā hizmeti, müşīr-i müşārun-ileyhde taᶜayyün buldı. Baᶜdehû Odabaşı **(256a)** İbrāhīm Ağa'ya virilüb, Pīr-i mûmā-ileyhin ᶜazlin īcāb ider hāl yoğiken Pādişāh-ı nīgû-makāl, "Mādām ki, Pīrī Paşa ᶜarza girerdi, benim vücûdum āfitābını sehāb-ı şerm ü hicāb bürürdi. Ânı ᶜazl itmeyince ben saltanatımda müstakill olmadım, selātīn-i māziye gibi ᶜārıziyye-i haclet ü hicābdan kurtulmadım" buyurmuşlar. Sāir ᶜulûm u kemālātından mā-ᶜadā mesābe-i āb-ı hayātda nazm u goftār-ı rûh-efzāları vardır. Mahlasları Remzī olub, bu gazel-i āb-dār anların kelimāt-ı cevāhir-nisārlarından idüği Tezākir-i Şuᶜrā'da mestûrdur.

Min Nazmihī:

Şeb-i zülfünde kalanlar zulumātla yürür
İrişen lebleri ābına hayātla yürür.

Zāhidi hazret meyşiyle zaᶜīf eyledi kim
Elde tesbīh u ᶜasā salevātla yürür.

Hüsn sermāyesine olalı kaşları nişān
Hükm ider ᶜāşıkına san ki berātla yürür.

Remziyā kaddine benzer niçe serv ola ki ol
Salınur şīveler eyler harekātla yürür.

Ve Lehû:

Bencileyin ney varub feryād idermiş her nefes
Buldı çün laᶜlin gibi ᶜālemde (b282) *bir feryād-res.*

Mustafā Paşa: Bu dahī Rûm-ili Beğlerbeğiliğinden vezīr-i sānī olmuşdur. Gekbüyze'deki cāmiᶜ ve ᶜimāreti bunlar ihyā idüb,

ᶜumûmen ruhāmını Mısr'dan getürüb medresesine kütüb-i nefīse vakf eylemişdir. Hattā vekāleti hālinde Mısr'a vālī olub, Hāin Ahmed Paşa'ya virildkde bundan alınub, virilmişdir.

*[1] Muvakkiᶜ-i Dīvān-ı Sultānī, Celāl-zāde nāmı ile meşhûr olan mīr-i Nişānī ki, Pīrī Paşa'nın tezkirecisi olmuşdur ve müddet-i ᶜömrini hidemāt-ı dīvāniyyede īfā idüb, Koca Nişāncı diyû şöhret bulmuşdur, bu hakīr ile mā-beyninde übüvvet ve bünüvvet ᶜalākası merbût olmağın, ekser-i evkātda şeref-i sohbetleriile müşerref oldum ve ahvāl-i selefe müteᶜallik olan havādisi kendülerden işidirdim, şöyle nakl eylediler ki: "Merhûm Pīrī Paşa vezāret sadrında dāyimā bī-karīne ve yektā kalub, vezīr nāmına olanlar ayına varmadın, siyāsetle nā-bûd olmağın, Sultān Selīm merhûmın zamān-ı saltanatları bir dereceye varmış idi ki, devletlü birbirine bed-duᶜā itdükde, kBolay ki, Sultān Selīm'e vezīr olasın" dirlerdi ve vekālet sadrına gelenler vasiyyet-nāmelerin koynunda getürüb, her ᶜarza girüb çıkdıkca yeniden dünyāya gelmiş gibi meserret-i ᶜarza kılurdı. Menkûldür ki, Pīrī Paşa bir gün ol Şāh-ı memālik-küşāya söylemiş, "En son bir bahāne ile beni de öldüreceksen hemān bir gün evvel halās itsen münāsib idi" diyüb havfini beyān eylemiş. Şehriyār-ı Cihān vāfir gülmüşler, "Benim dahī bu maᶜnā murādım ve seni bī-cān ve hāke yeksān itmek muktezā-i fuādımdır, lākin yerüni tutar bir ādem bulunmaz ve hizmet-i vezāreti kemā-yenbağī edā ider kimse idüği tahkīk olunmaz. Yoksa seni murāda vāsıl itmek emr-i sehldir" dimiş,

---

[1]) Bu kısım Pīrī Paşa ile ilgili olup, Mustafa Paşa buraya yanlışlıkla alınmış olmalı.

latîfe ve kinâye ile. Hattâ hizmetini ve bî-karîne-i ᶜasr idüğini bildüğin beyân eylemiş.

el-Kıssa, bir gün mezbûr Celâl-zâde'ye bir telhîs buyurmuş, "Yanımızda celîs ü refîkımız olmayub, bir vezîre dahî ihtiyâc var idüğin müessir kelimâtla yazın" diyû emr itmiş. Vaktâ ki, telhîs-ı maᶜhûd, Cenâb-ı Pâdişâhî'ye varmış, irtesi vekîl-i celîlü'l-kadre hitâb idüb, "Bir vezîr istemişsin, lâyık kimse var **(256b)** ise virilsin" diyû ruhsat virilmiş. Paşâ-yı mezbûr meserret-kunân ve bi-hasebi't-tarîk, "İşte Rûm-ili Beğlerbeğisi Mustafâ Paşa hâzır ve nümâyândır" didikde Hân Selîm-i gazûb, rû-gerdân olmuşlar, "Sultân Selîm'e cünûn ᶜârız olmadı ki, öyle bî-ᶜakl vezîr idine" dimişler.

Bu hâlile bir-iki ay dahî geçmiş. Tekrâr bir telhîs iledahî mezbûra vezâret recâ itmiş. Bu kerre Pîrî Paşa'ya hitâb ve ᶜitâbı müşᶜir cevâb itmişler, "Ânın vezîr olmasını murâdın ancak nola, senin vezîrin olsun" buyurmuşlar. Bu hâlile mezbûra sadâret virilmiş. Beş-altı ay geçdikden sonra kulları kendüyi yardan uçurmuş ki, "Cemîᶜ-ı umûrı alub viren Sadr-ı Aᶜzam'dır. Senin ahvâl-i vezârete duhûlün ve ahyânen Pîrî Paşa'ya muᶜâraza-i maᶜkûlün, ᶜalâ külli hâl mühimdir. Ânınçün kimse sana mürâcaᶜat itmez. Hiç bir ferd seni vezîr yerine komaz" dimişler, ol gâfil ü lâ-yaᶜkılı pâreye atub, mertebeden düşürmüşler. İrtesi ki, ᶜarza girilmiş, Pîrî Paşa her ne ᶜarz itdiyse, "Bu böyle değildir" diyû muᶜâraza kılmış, "Ya niçedür?" diyû iltifât buyurduklarında, zuᶜm-ı fâsidince takrîre dahî mütesaddî olmuş. Lâkin ol Şehriyâr-ı hışm-nâk (b282) hiddetle pür-âteş-i ᶜalev-nâk olub, elindeki kebbâde ile başına girişmiş, "Bire melᶜûn, bunca zamândan

berû hizmetime makrûn olan Türk'ün sıdk u kizbini bilmez miyin? Senin gibi bî-ᶜaklın kelâm-ı bî-meâli durûğ idüğini fehm itmez miyin? Çâk başdan sen benim vezîrim değilsin, ânın vekîlisin. Bi-hasebi't-tevcîh, bu rütbeye ânın nasb-ı gayr-ı cemîlisin" buyurmuş. Pîrî Paşa ise, "Pâdişâhım, bir bî-günâh derd-menddir, kıyma, pâreye atılmışdır. Siyâsetini revâ görmen" diyû bin belâ ile kurtarmış, vezîr-i zî-şân dahî mikdârını bilüb, Pîrî Paşa'nın elin ve ayağın öperek taşra çıkmış.

Li-Münşiihî:

İşte Şeh-i kadr-şinâs , işte ferîd-i rûzigâr
İşte sezâ-i her sipâs, işte büzürg-i nâm-dâr.

Bıyıklı Muammed Paşa: Bunlar şecîᶜ u dilîr, tuvânâ ve Rüstem-nazîr Mîr-i Âhûr-ı Kebîr iken Diyârbekr câniblerine serdâr gönderdiler. Şâh İsmâᶜîl'in serdârlarından Kara Hân nâm merd-i şehâmet-nişân ile mirâran elleşüb, defeᶜâtle tîr u nîzesi peykânı gibi dilleşüb, bi'l-âhare Kara Hân'ın başın alub ve Diyârbekr'i kılıç ile feth idüb, beğlerbeğiler meyânında hayli nâm-dâr ve zafer-bâr ve nusret-kirdâr ve sipeh-sâlâr idi. Menkûldür ki, Mîr-Âhûrluğı hâlinde Pâdişâh-ı mansûrı salât-ı Cumᶜa'ya atlandırub, -**ᶜalâ mâ cerat bihi'l-ᶜâdeh**- dâmânını onarıb edâ-i hizmet iderken, rahş-tünd Pâdişâh-ı mezbûra leked-kûb havâle ider. Pehlevân-ı mezbûr mütenebbih olub, bi'l-fevr pây-i semendi kuvvetle tutar, "Edebsizlik itme!" diyû yerine vazᶜ eyler. Cidden kendüye tokundurmaz. **(257a)** Ol makûle tevsen-i bâd-bânın darb-ı leked-kûbından müteellim olmaz. Hâlâ ki, Şehriyâr-ı Cihân, kûşe-i çeşmiyle nigerân olur, küllî sürûr u hubûr ᶜarz ider. Hattâ câmiᶜden geldikleri gibi bir kîse nukûd ve bir

boğça elbise-i zerrīn-i nādir-bûd gönderüb bezl-i cûd eyler. "Bizim Mīr-Âhûrımız ᶜasrının Rüstem'idir" diyû kapu ağasına söyler.

Hemdem Paşa: Harem-i saᶜādetlerinde hāsıl olmuş makbûlleri ve gāh u bī-gāh ruhsat-yāfteleri silkine münselik ᶜabd-i maᶜkûlleri olmağın, Şehriyār-ı Cihān diyār-ı ᶜAcem seferine giderken pāreye atılmış, baᶜzı ümerā ve sipāh ilkāsıyla ᶜizzi huzûrlarına menfûr bi't-tabᶜ olan ᶜavdet husûsı tergībine müteᶜallik söz söylemiş. Bināen ᶜalā-zālik ᶜunfuvān-ı şebābı hālinde başdan çıkmış. Yaᶜnī ki, rûzgār-ı siyāset vücûd-ı eyvānını hāke berāber idüb yıkmış.

Ammā Defterdārları ve Nişāncıları

Evvelā **ᶜAbdü'l-Vahhāb b. ᶜAbdü'l-Kerīm**'dir ki, kasaba kadılarından iken hazīne defterdārlığı virildi. Niçe rûzgār ol rütbe-i rātibe ile kâm-kār olub, aldı virdi.

ᶜAbdü's-Selām: Yahûdīlerden iken şeref-i İslām'a müşerref oldı. Baᶜzı hidemāta kullanub katᶜ-ı pāye ile Defterdārlık mertebesine vusûl buldı. Hayli māl-dār ve sāhib-i hayrāt ve mütemevvil-i rûzgār ādem idi. Küçük Çekmece'de ᶜimāret ve medrese mezbûrın āsār-ı meberrātındandır.

Muhammed Beğ Kādı-zāde: Kırım Hānı Mengli Hān cenābından fütûhāt-ı milk-i ᶜAcem tehniyetine geldikde hüsn-i edā ve takrīr-i maᶜārif ve letāyifle şān-ı dil-pezīri pesendīde-i Şehriyārī olmağın alıkonıldı. Dergāh-ı muᶜallāda baᶜzı menāsıba nasb olundukdan sonra Mısr-ı Kāhire fethinde tevkīᶜ-i refīᶜ hizmeti

buyuruldı. Baᶜde zamān Âsitāne Defterdārı olub, Sultān Süleymān ᶜasrındağı Hāin Ahmed Paşa Mısr eyāletine gönderildi, mezbûr Muhammed Beğ muhāfaza sancağıyla revāne kıldı. (b283) Hattā Bāğı-yi mezbûr kendüyi vezīr idindükde emīr-i merkûm, ᶜākıl ü dānā olmağın ümerā-yı Mısr'ile haberleşdi. Berû cānibden küllī ᶜasker ve serdār gönderilmeksizin āteş-i fitnesi intıfāᶜına sebeb oldı.

Yûsuf Çelebī b. ᶜAlī: Yegān-zādelerden mevāli-i Rûm içinde maᶜārif ü kemālātla meşhûr olan āzādelerden iken, baᶜzı menāsıbla katᶜ-ı merātibden sonra Amāsiyye kadısı oldı. Baᶜdehû Sultān Selīm Hān'ın zamān-ı saltanatında İstanbul'a gelüb, Âsitāne Defterdārlığına niçe zamān istihdām olundukdan sonra Şām kazāsı virildi. Beᶜdehû ᶜazl olunub, seksen akçe ile tekāᶜud revā görildi. Şerh-i Mevākıf'a Hāşiye'si ve baᶜzı fününda risālesi vardır.

Ve mine'l-ᶜÜlemā' fī ᶜAsrih

Mevlānā Şemseddīn Ahmed b. Süleymān b. Kemāl Paşa -ravvaha'llāhu rûhah-: Babaları Mīr-livā ve ceddi melikü'l-ümerādan olmağın, niᶜmet-i vāfire ve servet-i mütekāsire ile neşv ü nemā bulub, Muhtasarāt'ı tamāmen tahsīl itdikden sonra sipāh tarīkına sülûk itdi ve Sultān Bāyezīd Hān b. Sultān Muhammed Hān ᶜasrında vezīr-i aᶜzam-ı nām-dār ve vezīr ve vekīl-i bülend-iştihār olan İbrāhīm Paşa bin Halil Paşa'ya mülāzemetle sefer kıldı. Ol esnālarda bir gün sadr-ı aᶜzam, müşāun-ileyhin dīvānında hāzır ve sudûr iden umûr-ı cumhûra dīde-i ᶜibret-bīnīsiyle nāzır iken, haşmet-i kāmile ve übbehet-i şāmile ile mücāhid-i gazā-me'nûs emīr-i kebīr-i ᶜasr olan Ahmed b. Mīr Evranos dīvāna geldi ve cemīᶜ-i ümerāya tasaddur ve

mezbûr paşaya takarrubda takarrur idüb, oturdı ve der-ser **(257b)** bir köhne libās ve câme ve ᶜâlimâne bir perīşân ᶜimâme ile Monlā Lutfī(Latīfī)-i Tokādī meclis-i vezīre getürdi ve bilā-tereddüd ol emīr-i kebīre tefevvuk idüb oturdı. Hālā ki, Mevlānā-yı mezbûr ol tārīhde otuz akçe ile Filibe'de müderris idi. Kemāl Paşa-zāde merhûm ki, makām-ı hizmetde vākıf idi, mezbûrın ol makûle zī-şāna tasaddur itdüğine taᶜaccüble tarīk-ı ᶜilmin şerefiyyetine ᶜārif oldı. Fi'l-vākiᶜ tasavvur eyledi ki, şuğl idüb, Monlā Lutfī mertebesine vāsıl olmak cāiz, fe-ammā saᶜy ü gûşişle ol emīr-i büzürg-vār rütbe-i ᶜāliyesine varması müteᶜazzir ve gayr-i bāriz, hemān ol sāᶜat tarīk-ı sipāhdan rucûᶜ itdi ve Monlā Lutfī dīvāndan çıkıb katurcığına süvār oldukda önine düşüb, menziline-dek iletdi.

Ol seferden dönülüb, dāru'l-milke geldüği gibi, mevlānā-yı mezbûrdan ayrılmayub, Edirne'de Dāru'l-Hadīs müderrisi oldukda Monlā-yı mezbûrdan Şerh-i Metāliᶜ hāşiyelerin okumağa başlayub, şebān-rûz mütālaᶜa çerāğını nûr-efrûz itmeğe niçe eyyām geldi ve gitdi. Ve bi'l-cümle evvelā Monlā Lutfī'den, sāniyen Mevlānā Kastalānī'den, sālisen Mevlānā Hatīb-zāde'den, rābiᶜan Mevlānā Muᶜarrif-zāde'den telemmüz idüb, tarīkı muktezāsınca Edirne'de ᶜAlī Beğ Medresesi'ne müderris oldı. Baᶜdehû Üsküb Medresesi'ne, der-ᶜakab Edirne'de Halebiyye Medresesi'ne mansûb olub, şuğl u ifādesi iştihār buldı. Gıbbe-zālik, Mevlānā Hacı Hasan-zāde ki, kābil-i şān olanlar tarīk-ı kazāya sevkle fazīleti cihetinden ser-bülend-i akrān anılanları katᶜ-ı merātibden ᶜavkile redd ü menᶜ sadedinde olmağın, yiğirmibeş yıl, ᶜale't-tevālī kāzı-ᶜasker olmuşlar ve ol mikdār ᶜahd-i

baᶜīdede ᶜilm ü fazlı müstedᶜāsınca katᶜ-ı merātib idüb, kendüye muᶜārız olacak ᶜülemā terākümünden bu hīle ile halās bulmuş idi.

Li-Münşiihī:

Zihī hırs-ı mansıb, zihī ᶜözr-i (b283) *şûm*
Değildir biri muktezā-yı ᶜulûm.

Nesr: Mezbûr Hacı Hasan-zāde, mesfûr Kemāl Paşa-zāde nāsiyesinde devlet ü fazīlet emārātını müşāhede itmekle, semt-i kazāya sevk itmişdir. Anlar dahī Anatolı Kādı-ᶜaskeri Müeyyed-zāde merhûma varub, vākiᶜ hāli beyān eylemişidi. Ol dahī "Var semt-i kazāyı kabûl şeklini göster. Hīn-i ᶜarzda verā-i kumûnda mestûr olan ahvāli ne yüzden zuhûr idecekdir ve ne hīşile tedārük ister göresin" diyû tesliyet itmişidi. Fī-nefsi'l-emr, mezbûr Kemāl Paşa-zāde, Hacı Hasan-zāde'ye varub, "Kazāya rızā virdim" diyû söyledi. Ol ᶜazīz ise, ol cihetden riᶜāyeti münāsib görüb, bir kasaba kadılığın telhīs eyler. Vaktā ki, ᶜizz-i huzûr-ı Şehriyārī'de ol ᶜarzı okur. "Kemāl Paşa-oğlı'nın oğlı, bu dāᶜīlerinin fakrına binäen bu mansıba tālibdir" diyû hüsn-i terbiyet eyler. Ammā Müeyyed-zāde merhûm, iᶜtirāz şekli ile, cümle-i muᶜtarıza gibi tavassut eylemiş. "Kemāl-i fakrından kazāya rızā virmişdir. Hālā ki, meşāhīr-i fuzalādan olacak kābil-i vücûddur ve iltifāt-ı Pādişāhī'ye mukārin olursa, az zamānda sadr-ı ᶜülemā olacak şān-ı mesᶜûddur" diyû söylemişdir. Hattā "Edirne'de Taşlık Medresesi mahlûldur, buyurun" diyû Pādişāh'ı sevk eylemiş.

Ve hāsıl-ı hāk-i Bitlis, Mevlānā İdrīs ki, Fārisī inşā ile Tevārīh-i Âl-i **(258a)** ᶜOsmān teᵓlīfine meᵓmûrdur, Kemāl Paşa-zāde rāğıblarına lisān-ı Türkī'de tasnīfi buyurulursa, hayli maᶜkûl ve

meşkûrdur. Hattā fakr u fāka ile perīşān-ı hātır idüğine binäen ol ıztırābı dahī ref^c buyrulur ise, te°līfe huzûrı kalbile mübāşereti mücidd ve meysûrdur, terbiyet buyurmuş ve fazl u kemālinden gayrı, cihet-i ma°āşındaki noksānını bile tuyurmuş. Hem mansıb ile kām-rān ve hem te°līfle, hāmesi gibi müşārun-ileyh bi'l-benān ve onbin nakd akçe ile bir sûf ihsān idirüb, Cenāb-ı Saltanat'a intisābla mahsûd-ı akrān olmasına sebeb olmuş.

Bu tārikla tayy-i merātib ve kat°-ı derecāt-ı menāsıb idüb, Çifte Medrese'nin birine, ba°dehû Sahn'a, dahī sonra Edirne'deki Sultān Bāyezīd Medresesi'ne müderris olub, bir mikdār müks itdükden sonra Edirne kazāsı virildi. °Akabince Anatolı Kādı-°askeri olub, beyne'l-mevālī küllī imtiyāz buldı. Hattā Mısr fethinde mansıb-ı mezbûrda bulunub, bile seferledi. Ba°dehû °azl olunub, yüz akçe ile Edirne'deki Dāru'l-Hadīs Medresesi virildi. Andan sonra Mahmiye-i mezbûrdaki Sultān Bāyezīd Medresesi'ne geldi ve az zamān geçmedin Mevlānā-yı Fudayl Çelebī merhûmun vālid-i mācidi Mevlānā °Alī Cemālī yerine müftī olub, sekiz yıl emr-i fetvā ile te°līfāta iştigāl eyleyüb, sene-i erba°īn ve tis°a-mie (940/1533) tārīhinde vefāt eyleyince Şeyhu'l-İslām ve mübtedā-yı °ülemā-i a°lām ve hallāl-i müşkilāt-ı mufassalāt-ı enām ve keşşāf-ı mubāhasāt-ı havāss u °avāmm oldı kaldı. Ammā Mevlānā °Âşık, Meş°aru'ş-Şu°arā'sında "Sene-i ihdā ve erba°īn Şevvāl'inin ikinci (2 Şevvāl 941/6 Nisan 1535) güni fevt oldı" diyû nakl itdi. Hālā ki, merhûm Zātī'nin "**Māte'n-nihrīr**" ve kefenine "**Hiye āhiru'l-libās**" ve mezār-ı şerīfine "**Hāzā makāmu Ahmed**" tārīhleri tokuzyüz kırka mahsûb idüğini ne bildi ve en esahhını °akl itdi.

Ba°zı tārīhlerle bir satırda yazmamış olsa ve mā-beyninde bir-iki safha geçmesi haysiyyetiyle °Âşık'ın nisyānına haml olunsa cāiz idi. (b284) Ve bi'l-cümle sûr-ı İstānbul'dan taşra Edirne kapusı semtinde ve meşāyıh-ı Nakşibendiyye'den Şeyh Mahmûd Çelebī zāviyesinin hazīresinde medfûn ve gunc-i nihān gibi ka°r-ı hāk-i siyāha makrûndur.

Li-Münşiihī:

Ravvaha'llāhu rûhahu'l-eşref
Kāyinen fi'l-Cināni fevka guraf.

Nesr: Merhûmun beydā-i fazīleti bir sahrā-i vāsi° ve fezā-yı tāsi° idi ki, peyk-i bī-direng-i °ukûl ānı tefekkür ile tayy idemezdi. Ve °ummān-ı kemāl ü ma°rifeti bir bahr-i zāhir ve deryā-yı °amīk u zāhir idi ki, gavvās-ı hayret ü basīret ānın nihāyetini derk eyleyemezdi. Eğer kayd-ı fetvāya mübtelā olmasa, °umûmen eslāfına tegallüb itmesi mukarrer idi ve °āmme-i °ülemānın tereddüd ve mülāzemetleri izdihāmından safā-yı zülāl-i tabī°ati tegayyür ve tekeddür bulmasa ahlāfına ahlāk-ı fezāil ve kemālātdan cidden behre komaması müyesser idi. Kuyûd-ı fetvā-yı insle insāndan gayrı cinn tāifesinin hall-i müşkilātına dahī nasb-ı nefs itdüği şāyi°dir ve yevmī beşyüz akçe °ulûfe ile Dāru'l-Hadīs müderrisi iken anlara müftī olub, ba°de fetvā-yi ins hizmetine me°mûr oldukda "**°azeltü nefsī**" diyû ferāgatları ve birkaç gün °ülemā-i cinn tāifesi basīt-ı ma°mûre-i arzı **(258b)** tolaşub, mevlānā-yı mezbûrı, °asrında efdalü'l-mevcûd bolmağla vazīfesini bin akçeye ta°ayyün idüb, hezār ilhāh u ibrāmla irzā itmeleri beyān-ı vāki°dir. Hattā mezār-ı şerīfine "**Hāzā kabru**

Müfti'ş-Şeḳaleyn" yazılması, ᶜülemā-i ᶜizāmdan şuhûd u ᶜudûlle sābit oldukdan sonra vākiᶜ olmuşdur ve kendüler dahī baᶜzı havāssına bu maᶜnāyı keşf itdükleri sübût bulmuşdur. Māᶜa-hāzā ins ü cinne müftīliği hālinde günde bin fetvā virmeleri mirāran zāhir olmışidi. Cinne virdikleri fetvādan mā-ᶜadā inse mühsûs bu denlü hidemāt-ı meşkûreleri mütebādir olmuş.Bā-husûs ki, bir ān teᵓlīfden hālī değiller imiş ve şeb ü rûzda altı sāᶜatden ziyāde istirāhatları az vākiᶜ olmuş. Hattā vefātları hālinde mecmûᶜ-ı musannefātını görmüşler ve tahmīn-i sahīhle bu husûsı tahkīkına irgörmüşler ki, teᵓlīfine mübāşeretleri gününden vefātları tārīhine gelince gün başına bir cüzᵓün teᵓlīfi rāst gelmiş.

Lā-siyyemā, eyyām-ı maraz ve hengām-ı taᶜtīlāt ve aᶜyād ve hidemāt-ı dīvāniyyeye masrûf olan evkāt bile hisāba gelmiş. Bu maᶜnā hiç bir müellif hakkında hüveydā değildir. Kerāmetle olan tayy-i zamān mümkin olduğı gibi velāyetle imtidād-ı ezmāna haml olunmakdan gayrı cevābla kābil-i inhā değildir. Eğerçi ki, müsvedde evrākında kalub, beyāza çıkmayan āsārına nihāyet yokdur ve illā beyne'l-ᶜülemā zuhûr ve şuyûᶜ bulan müellefātı dahī gāyetle çokdur.

Tamām olmağa garīb Tefsīr-i şerīfleri ve Tefsīr-i Keşşāf'a havāşi-i latīfeleri ve Hidāye'nin baᶜzı mevāddına şerh-i münīfleri ve ᶜilm-i fıkhdan Tağyīr ve Tenkīh-i metn ve şerh teᵓlīfi ve yine ᶜilm-i ferāyiza müteᶜallik metn ve şerh tasnīfi ve Telvīh'a hāşiye-i makbûlesi ve Mevlānā Hoca-zāde'nin Tehāfüt'ine hāşiye-i maᶜmûlesi ve funûn-ı şettāya yüz mikdārı resāil-i mergûbesi oldukdan sonra Şeyh Saᶜdī'nin Gülistān'ı mukābili Nigāristān nām Fārisī kitābı, kavāᶜid-i

Fürs'e müteᶜallik Hakāiku'd-Dakāik nām mecmûᶜa-i müstetābı ve zebān-i Derī'de Mecmûᶜatü'l-Lügāt'ı ve lisān-ı Türkī'de Tevārīh-i Āl-i ᶜOsmān'a müteᶜallik münşeātı ve Fārisī ve Türkī eşᶜārı ve bī-mahlaslığı mahlas idinmeğe müteᶜallik Vazᶜ-ı Muhtār'ı vardır ki, cümlesi beyne'l-ᶜülemā makbûl ü mergûb ve ᶜinde'l-fuzalā (b284) kütüb-i muᶜtebereden mahsûbdur. Ve bi'l-cümle kendüleri müfredāt-ı dünyādandır. Niteki, eserleri muᶜteberāt-ı inşād ü inşādandır. Husûsā ᶜālem-i fezāilin ve habl-i rāsihı ve erkān-ı hasāilin hûr-ı şāmihıdır ki, tārīh-ı sebᶜa-mieden berû ki, felek-i devlet-i ᶜOsmāniyye zümre-i ᶜülemāya maᶜmûre ve merzübûm-ı Rûm ıtlāk olunan memālik-i Hākāniyye, fırka-i fuzalā ve fusahaya meşkûredir, ne anlar gibi bir zû-funûn ᶜāleme gelmişdir ve ne zāt-ı şerīfleri gibi, mecmaᶜu'l-fezāil bir feylesof-mevsûf ve muhterem işidilmiştir. Fāzıl-ı Cürcānī'ye sānī ve ᶜAllāme Taftazānī'ye sālis, bāhiru'l-maᶜānī idüğinde reyb yokdur ve mevlānā-yı ᶜazīmü'ş-şānın mutāyebāt-ı latīfesine nihāyet yokdur. Cümleden biri, Sultān Selīm Hān'la Mısr yollarında musāhabet idüb, **(259a)** giderken "Seyyid ᶜAlī-zāde'nin Gülistān'ı şerh ve elfāzını edā-i ᶜArabī resminde tarh itdüği ᶜaceb değil midir?" buyuruldukda, monlā-yı nādire-dān, mezbûrın kem-bidāᶜa idüğini iᶜlān idüb,

Nazm:

Fārisī bilmez o ya neylesün?
Bilmedüği dilde ve ya nice söylesün?

Nesr: diyû cevāb virmişdir.

Diğer: Zurafādan bir-iki nükte-dān, monlānın sürᶜat-i intikālini imtihān kasdına, müftīliği hālinde dershanesine girürler, "Müşāᶜ u

müşterek bir sefinemiz var idi, mā-beynimizde zāyi^c oldı idi. Bundan akdem bu ceybinden taşra serenin ucını görmüş idik" diyû harīfi gösterirler. Ol ise münkir, bunlar ise "Mazanne-i mezbûrdur" diyû mükerrir. Hemānā monlā-yı müşārın-ileyh, kelāma gelür. "Varun hele bu gice toprak döküm"diyû tenbīh buyurur. Ya^cnī ki, cebe sığması kābil olan mefkûd, bir etek toprakla dökülmesi mümkinü'l-vücûd idüğini mutāyebe ile beyān buyurur. -**Nevvera'llāhu merkadehû mā-dāme fī-ferādīse erkadeh**-

Mevlānā ^cAbdü'l-Halīm b. ^cAlī: Kastamonı'lıdır. Diyār-ı ^cAcem'e varub, ^cilm-i zāhiri tahsīl itdükden sonra, tāife-i sûfiyyûna lāyık oldı. Ba^cdehû vatanına gelüb, zühd ü takvā mezāyāsında dahī fāyık oldı. Kable'l-cülûs Sultān Selīm merhûma imām ve ba^cde'l-cülûs hocalık ^cunvāniyle melāz-ı ^cülemā-i a^clām ve yevmī ikiyüz akçe vezīfe ile muhassalü'l-merām oldı. Mısr fethinden sonra Sultān Selīm ile Şām-ı Şerīf'e gelüb, anda vefāt eyledi. Haylice kerīmü'ş-şān ve ^camīmü'l-ihsān kimse idi.

Mevlānā Muhammed Şāh b. ^cAlī b. Yûsuf Bālī: Āl-i Fenārī'dendir. Babaları kādı-^casker iken, Sultān Muhammed Hān ^casrında vücûda gelmişdir ve toğduğı sā^catde yevmī otuz akçe ^cülûfe ta^cyīn olunmuşdur. Hatīb-zāde'den ve Mu^carrif-zāde'den telemmüz idüb, tahsīl-i ^culûm itdükden sonra, evvelā elli akçe ile Manastır Medresesi virildi. Ba^cdehû Semānīye Medārisi'nin birine geldi. Çok zamān geçmedin Bursa'ya ve der-^cakab İstānbul'a kādı-^caskerleri izdihām olmağla, tālibine rāhat ve huzûrdan dûr olduklarına binäen, kādı-i leşker üç olmak husûsı ki, buyuruldı, mevlānā-yı mezbûra

vilāyet-i ^cArab ve ^cAcem Kādı-^caskerliği revā görildi. Ba^cde-zamān Anatolı'ya, ba^cdehû Rûm-ili'ne kādı-^casker olub, ol mansıb-ı celīlü'l-kadrde iken vefāt eyledi. Bursa'da medfûndur. Ahlāk-ı hamīde ve hisāl-i pesendīde sāhibi bir zī-funûndur. Seyyid Şerīf'in Mevākıf'ına hāşiyesi, Şerh-i Ferāyiz'a havāşīsi, husûsan evāyil-i Şerh-i Vikāye'ye hāşiyesi vardır. Hakk budur ki, her birini (b285) a^clā yazmış ve latīf şerh itmişdir. Dahī niçe te^olīfātı zuhûr iderdi ve lākin tīz bitüb tīz yitmişdir.

Mevlānā Muhammed b. ^cAlī b. Yûsuf Bālī: Bu dahī evlād-ı Fenārī'dendir. Beş yıl mikdārı evvelā Anatolı'ya, sāniyen Rûm-ili'ne kādı-^casker oldı. Ba^cdehû hüsn-i ihtiyāriyle ferāgat idüb, yüzelli akçe ile tekā^cudimtiyāz buldı. Ba^cdehû elli akçe terakkī virildi. Andan sonra müfti **(259b)** olub, ba^cde-zamān ānı dahī terk idüb, yine ikiyüz akçe terakkī virildi. Dānişmendlerine Tefsīr-i Şerīf dersin diyüb, ba^czı vāridātını te^olīf üzre oldı. Lākin itmāmı müyesser olmadın fevt oldı. Vecīh ü mehīb, umûr-ı dīniyyede cerī ve bī-nehīb, sābitü'l-cenān, talīku'l-lisān monlā idi. Mezārı Ebā Eyyûb-ı Ansārī civārındadır. -**Rahimehu'llāhu Ta^cālā**-

Mevlānā Muhyiddīn b. ^cAlāeddīn el-Cemālī: Hüsām-zāde Müeyyed-zāde'den telemmüz idüb, tahsīl-i fazl u kemāl ve tekmīl-i cāh u celālle Edirne kadısı oldı. Ba^cdehû seksen akçe ile Sahn'a geldi. andan sonra yüz akçe tekā^cudle beyne'l-akrān imtiyāz buldı. Ehl-i ^cilm-i vakûr, ^cilm-i furû^c ve usûlde ma^clûmātı mevfûr kimse idi.

Mevlânâ Şâh Muhammed b. Muhammed Hacı Hüseyn: Bunlar Dâbbe Çelebî dimekle ma^crûf ve fezâil ü kemâlâtla mevsûf bir mahdûm idi. Evvelâ Dâvûd Paşa Medresesi'ne, sâniyen Edirne'deki Çifte Medrese'nin müderrisi oldukda sonra Sahn'a geldi. Andan Bursa'daki Murâdiye'nin müderrisi olub, tekrâr yine Semâniye Medresesi virilüb, vazîfesi seksen oldı. İştigâlle mücidd olub, tullâba ifâde-i kemâlât üzre iken vefât eyledi.Şi^cr u inşâsı ve ^cakliyyât ve şer^ciyyâtda yed-i tûlâsı, fezâil-i zâtiyyesini isbât eyledi. Kudûrî'ye ve Sülâsiyyât-ı Buhârî'ye şerh yazmışdır. ^cİlm-i tevârîh u âsârda ekser-i ^cülemâdan imtiyâziyle anılmışdır.

Mevlânâ Hüsâmeddîn b. ^cAbdurrahmân: Ba^cde tayyi'l-merâtib ve gıbbe kat^ci'l-menâsıb, Bursa'ya kadı oldı. Andan sonra seksen akçeyle Semâniye Medârisi'nin birine müderris olub, vefâtına-dek tasarrufla ve tahsîl-i ^cilm ü fünûna tevaggulle imtiyâz buldı. Şerh-i Tecrîd'in Hâşiyesi evâiline havâşîsi vardır ve Şerh-i Vikâye'ye müte^callik te^ɔlîfâtı ve ba^czı resâil-i makbûlesi, kesîru'l-iştihârdır.

Mevlânâ Muslihiddîn b. Halîl: Şakâik-ı Nu^cmâniyye müellifi Taşköprî-zâde merhûmın babasıdır. İstânbul feth olunduğı senede Taşköprî nâm kasabada toğmuşdur. Tahsîl-i ^culûm ve tekmîl-i rüsûm itdükden sonra Haleb'e kâdî oldı. İmtisâlen li-emri'l-^câlî, Haleb'e vardı. Ba^cdehû "Kazâ kabûl itmeyesin" diyû vâlidinin vasiyyetini ^carz idüb ferâgat eyledi. Ba^cdehû Semâniye Medârisi'nden yetmiş akçe ile bir medrese virildi. Gıbbe zâlik ^culûfesi toksan akçe olmak üzre Burûsa'da Sultân Medresesi'ne nakl itdi. Muhaddis ve

müfessir ve furû^c ve usûlde tahkîk ve tedkîka kâdir ve müellefâtından ba^czı resâille fezâili zâhir ehl-i ^cilm idi.

Mevlânâ Kıvâmüddîn Kâsım b. Halîl: Sâbıku'z-zikr Hüsâmeddîn'in birâderidir. İnegöl'de müderris iken vefât eyledi. ^cİlm ü kemâlinden gayrı hatt-ı haseni var ve vakâr-ı müstahseni meşhûr ve ehliyyetle **(260a)** mezkûr ^câlim idi. Vücûd-ı zihnîye müte^callik risâlesi ve Şerh-i Mutavvel'e ba^czı makâlesi vardır.

Mevlânâ ^cAbdü'l-Vâsi^c b. Hızır: Evvelâ vilâyet-i Rûm'da, sâniyen diyâr-ı ^cAcem'deki merzubûmda tahsîl-i ^culûm itdükden sonra (b285) Sultân Bâyezîd Hân ^casrında Rûm'a geldi. Sultân Selîm zamânında kat^c-ı merâtib idüb, Bursa kadısı oldı ve Sultân Süleymân ^casrında Rûm-ili Kâdı-^caskeri olub, ba^cdehû ^cazlile yüz akçe tekâ^cud virildi. Hemânâ cemî^c-i mâ-melekini hayrâta ve mekteb ve medrese binâsiyle meberrâta sarf eyledi ve cümle kitâblarını Edirne'de sâkin olan ^cülemâya vakf itdi ve ^câlem-i tecerrüdde Mekke-i Mükerreme'ye vardı. Nâs ile ihtilâtdan münzevî ve fazl-ı zühd ü takvâyı muhtevî monlâ idi. Sene-i hams ve erba^cîn ve tis^ca-mie (945/1538) târîhinde vefât idince mücâvir oldı. Zihî hüsn-i hâtime ki, mevlânâ-yı mezbûrdan sudûr buldı.

Mevlânâ ^cAbdü'l-^cAzîz b. Seyyid Yûsuf ki, **^cÂbid Çelebî** dimekle meşhûrdur, Gelibolı'da müderris ve ba^czı kasabâta kâdî olub, ^cilm-i ma^crifetle ma^crûf ve mezkûrdur.

Mevlânâ ^cAbdurrahmân b. Seyyid Yûsuf: Bursa'da Cündî Beğ müderrisi iken tarîk-ı tasavvufa mahabbet ve zühd ü takvâ

cānibine sülûke rağbet eyledi ve "Maᶜāşıma kifāyet ider" diyû onbeş akçe tekāᶜud taleb idüb, mülemmesine nāil oldı ve cezebāt-ı İlāhiyye ile çokluk kerāmāt-ı ᶜāliyeye vusûl buldı. Bursa'da medfûndur. **Rahimehu'llāhu Taᶜālā.**

Mevlānā Pīr Ahmed: Aydın'lıdır. Tahsīl-i maᶜārif-i kemālāt ve tekmīl-i merātib-i ᶜaliyyeti's-simāt idüb, Medāris-i Semāniye'den birine müderris oldı. Vefātı tārīhine-dek anda müderris olub, vazīfesi izdiyād buldı.

Mevlānā Muhyiddīn İbn Hatīb Kāsım: Amāsiyye'de vücûda geldi ve mevāli-i ᶜizāmdan tahsīl-i ᶜulûm ve katᶜ-ı merātib idüb, seksen akçe ile Semāniye'de müderris iken sene-i erbaᶜīn ve tisᶜa-mie (940/1533) tārīhinde vefāt eyledi. Ehl-i kanāᶜat ve sāhib-i fazīlet, ᶜulûmın envāᶜında māhir ve fenn-i vefk u teshīr ve cifr u mûsikī mezāyāsına kādir oldukdan gayrı, müfessir ve muhaddis ve muhādarāt ve ᶜilm-i kırāetde yed-i tûlāsı zāhir ehl-i ᶜilm idi. Türkī ve ᶜArabī nazma dahī kudreti vāridi. Vaᶜz u tezkīrde hod mahāreti maᶜlûm-ı kibār u sığār idi. ᶜİlm-i muhādarātda Ravzatü'l-Ahbār nām kitābı ve Sadru'ş-Şerīᶜa'ya ve Ferāiz-i Seyyidīn'e makbûl tahrīr-i müstetābı vākiᶜdir. Ammā Ravzatü'l-Ahbār'ı cümleden şāyiᶜdir.

Mevlānā Zeyrnüddīn Muhammed b. Muhammed Şāh Fenārī: Amāsiyye'de Sultān Bāyezīd ᶜİmāreti'ne mütevellī iken Tīre kazāsı virildi. Baᶜdehû Haleb ve Şām'a kādī olub, vefāt eyledi. Mālik-i tabᶜ-ı vakkād, sāhib-i zihn-i nakkād, ceriyyü'l-cenān, talīku'l-lisān ādem idi.

Mevlānā İdrīs b. Kemāl: **(260b)**Kocaili'ndendir. Bursa kādīsı iken seksen akçe ile tekāᶜud virildi. Baᶜdehû tekrār Bursa kādīsı olub, kazāyı hüsn-i rızā ile terk itdüğīçün yüz akçe ile oturak taᶜyīn olundı. Kabza-i İslām'da bir seyf-i meslûl idüği Şakāyık'da mestûrdur.

Mevlānā Bedreddīn Mahmûd: Küçük Bedreddīn dimekle meşhûr ve beyne'l-ᶜülemā fazīleti mezkûrdur. Seksen akçe ile Ayasofya'da müterris iken yüz akçe vazīfe ile tekāᶜud virildi. ᶜÂlim-i fāzıl ve muhaddis ve kāmil ādem idi.

Mevlānā Nûreddīn Hamza: **Üçbaş** dimekle mülakkabdır. Semāniye müderrisi iken Amāsiyye'ye müftī oldı. Baᶜdehû yetmiş akçe ile tekāᶜud virildi. Hubb-i māl ve hırsla meşhûr ve hisset ü denāetle mezkûr (b286) bir fakīh kişi idi. ᶜÖmrinde at binmedi. "Harcı zāiddir" diyû rukûbe mürtekib olmadı. Âhir-i ᶜömrinde nefs-i İstānbul'da bir mahallede bir mescid ve bir medrese binā eyledi. Hattā Vezīr-i Aᶜzam İbrāhīm Paşa merhûm ki, Sultān Süleymān Hān'ın vezīr-i mukarrebi idi, "Monlā, ben seni katī hasīs işidirin. Neden ki, hayrāta akçe sarf idersin?" didikde, "Bu dahī kemāl-i hıssetimdendir ki, mālımı dünyāda komayub, ᶜukbāya bilece alub gitmek isterin" diyû maᶜkûl cevāb virdi.

Mevlānā Muhammed b. Muhammed Berdaᶜī: Diyār-ı ᶜAcem'de tahsīl-i ᶜulûm itdükden sonra Rûm'a geldi. Edirne'de Çifte Medrese müderrisi iken vefāt eyledi. Hadīs ve Tefsīr'de fazīleti, usûl ve furûᶜda küllī mahāreti olub, ahlāk-ı hamīdeye mālik ve hisāl-i hasene tarīkına sālik monlā idi. Kādī Beyzāvī Tefsīri'ne ve Şerh-i

Tecrīd'e ve Telvīh'a ve Âdāb-ı Bahs'e havāşī ve Fārisī, Türkī ve ᶜArabī inşāya münāsebeti var idi.

Mevlānā Seyyid Mahmûd ki, beyne'l-ᶜülemā **Mücellid-zāde** dimekle meşhûrdu, Âbā ve ecdādı Kocaili'nden olub, tahsīl-i ᶜilm ü maᶜrifetle Bursa'da müderris oldukdan sonra sofiyyûn tarīkına sülûk idüb, yavmī onbeş akçe virilmişdir. Hattā Emīr Buhārī Hazretleri'ne mukārenet ve tekmīl-i tarīkat itmişdir ve hüsn-i kitābet semtinde dahī akrānının ekserinden yukarı gitmişdir.

Mevlānā Muhammed b. Yaᶜkûb: Ece-zāde dimekle şöhreti ve funûn-ı ᶜakliyye ve nakliyyede mahāreti var idi. Selānik kadısı iken Bursa kazāsı virildi. Andan maᶜzûl oldukdan sonra fevt oldı. Kerīmü'n-nefs, selīmü't-tabᶜ bir monlā idi.

Mevlānā: Şeyh Şādīlü diyû maᶜrûfdur ve baᶜzı funûnda mahāretiyle mevsûfdur. Edirne'de Halebiyye müderisi iken vefāt eyledi.

Mevlānā Pīr Ahmed b. Nûreddīn Hamza: Leys-zāde dimekle şöhreti ve beyne'l-ᶜülemā fekāhet ve kerem-i şānla ᶜulüvv-i rütbeti meşhûrdur. Mısr-ı Kāhire Kādısı iken yüz akçe tekāᶜud virildi ve tokuzyüz elliiki (952/1545) senesinde vefāt eyledi.

Mevlānā Paşa Çelebī Yegānī: Yegāne-i akrān ve bī-karīne-i aᶜyān olub, Edirne'de Dāru'l-Hadīs müderrisi iken vefāt eylemişdir ve Şerh-i Miftāh'a cā-becā hāşiye yazub fazlını isbāt itmişdir.

Mevlānā Paşa Çelebī İbn Monlā Zeyrek: Edirne'de müderris iken fevt oldı. Zamānında lezīzü'l-muhāverelikle beyne'l-akrān şöhret buldı.

Mevlānā Muhammed b. Zeyrek: Baᶜzı kasabāta kādī ve ekser-i halk **(261a)** kendünün hüsn-i muᶜāmelesinden rāzī iken vefāt eyledi.

Mevlānā ᶜAbdü'l-ᶜAzīz: Fuzalādan Ümm-i Veled merhûmın hafīdi, yaᶜnī veled-i veledi idi. Haleb Kādīsı iken Amāsiyye müftīsi oldı. Baᶜdehû yetmiş akçe tekāᶜudle huzûr-ı rāhat buldı. Kasāid-i ᶜArabiyye nazmında mahāreti ve ekser-i ᶜulûm u funûnda fazīleti var idi.

Mevlānā Muhammed b. Şeyh Muslihiddīn Kocevī ki, beyne'l-ᶜülemā **Şeyh-zāde** dimekle maᶜrûf ve Tefsīr-i Şerīf'i nakl ve tahrīri ve hāşiyesine tahrīri mevsûf bir ᶜazīz idi. Sene-i ihdā ve hamsīn ve tisᶜa-ime (951/1544) hudûdında vefāt eyledi. -**Rahimehu'llāhu Taᶜālā**-. Müderris iken ferāgata rāğıb ve zāviye-i sāimīne tālib olmağın, yevmī onbeş akçe ile tekāᶜud virildi. Tefsīr-i Şerīf nakl idüb, mesācid ü cevāmiᶜde cemᶜiyyet iderdi ve ekseriyā tāife-i sofiyyûnla sohbet iderdi. Vikāye'ye ve Ferāiz'e ve Şerh-i Miftāh hāşiyeleri (b286) ve Kasīde-i Bürde'ye latīf şerhi var idi. Baᶜzı kerāmetle dahī şöhreti mukarrer idi.

Mevlānā ᶜAbdurrahīm ᶜAbbāsī: Sultān Gavrī'nin ilçisi ile Rûm'a geldi. Elli akçe tekāᶜudle riᶜāyet olundı. Kasāid ve münşeāt-ı ᶜArabiyye'de yed-i tûlāsı ve ᶜilm-i hadīsde mesned-i aᶜlāsı oldukdan

mā-ᶜadā hüsn-i hattı dahī vāridi. Buhārī'ye müfīd şerhi ve Şevāhidü't-Telhīs şerhi Meᶜāhidü't-Tansīs nām müellefi dahī maᶜrûf-ı kibār u sığār idi.

Mevlānā Bahşī Halīfe: Amāsiyye'lidir. Diyār-ı ᶜAcem'de tahsīl-i ᶜulûm itdükden sonra Rûm'a geldi. Vaᶜz u tezkīr ve nakl-i hadīsde hüsn-i taᶜbīr ile küllī iştihār buldı.

Mevlānā Muhammed b. ᶜÖmer b. Hamza: Antākiyye'de mütevattın olub, ᶜilm-i kırāati tahsīl itdi. Âhir-i ᶜömrine-dek ders ü iftā ve vaᶜz u tezkīr ile şöhret-i ᶜulyā buldı. Hattā Mısr'a varub, Mevlānā Celālüddīn Süyûtī'den nakl-i hadīse icāzet aldı ve ᶜilm-i fıkhdan Nihāye nām kitāb teᵓlīf idüb, hutbesini Sultān Kayıt Bāy nāmına itmekle küllī cevāiz-i seniyyeye sezā-vār oldı. Baᶜdehû Rûm'a gelüb, Sultān Bāyezīd Hān'ı vaᶜzı ile müşerref kıldı ve Siyer-i Nebī'de Tehzībü'ş-Şemāil nām kitāb teᵓlīf idüb, virdi ve anlarınla Muton fethinde Sultān Selīm ile Çaldıran cenginde bile olub bir kitāb-ı nefīs dahī anlar nāmına teᵓlīf eyledi. Ve sarayda ve Üsküb'de cāmiᶜ ve mesācid yapdı ve Sultān Süleymān merhûmla Ungurûs gazāsında dahī bile bulundı. Bu tarīkla dört Pādişāh-ı ᶜālī-şānın iltifātına mukārin oldukdan sonra, sene-i semān ve selāsīn ve tisᶜa-mie (938/1531) tārīhinde vefāt eyledi. ᶜÂlim-i Rabbānī ve kāşif-i esrār-ı Kurᵓānī bir ᶜazīz idi.

Mevlānā Hayreddīn Hızır: Monlā ᶜAtûfī dimekle meşhûrdur. Sarāy-ı ᶜÂmire hocası iken vaᶜz u tezkīr tarīkına sülûk idüb, ᶜilm ü fazlile mezkûr oldı. Yevmī seksen akçe vazīfe ile İstānbul cāmiᶜlerinde nāsa nasīhat ider idi ve dāimā emr-i maᶜrûf ve nehy-i

münkerle mukayyed olub, küllī cemᶜiyyet iderdi. Keşşāf'a ve Meşārık'a teᵓlīfātı ve ᶜilm-i kelāma müteᶜallik resāili ve tıbba müteferriᶜ tasnīfātı vardır.

Mevlānā ᶜAbdü'l-Hamīd b. Eşref: Kastamonı'lıdır. Tahsīl-i ᶜulûm itdükden sonra tarīk-ı tasavvufa sülûk idüb, meşāyih-ı Nakşibendiyye'den Uzun Muslihiddīn nām ᶜazīz ile sohbet itmişdir. Yevmī otuz akçe ile nāsih idi. ᶜİlm-i tefsīrde yed-i tûlāsı var idüği **(261b)** gün gibi vāzıh idi.

Mevlānā ᶜİsā Halīfe: Bu dahī Kastamonı nevāhīsindendir. Vaᶜz u tezkīr ve nush u tefsīr ile şöhret-i sağīr u kebīr olub, Sultān Mahmûd Cāmiᶜi'ne hatīb dahī olmuşdur.

Mevlānā Şuᶜayb: Türābī nāmıyla şöhreti vāridi. Vecd ü hāl muktezāsınca gāh mīzāha meyl idüb, halkı güldürürdi ve gāh kendüsi mecbûren ağlayub, hāzırīni ağladırdı. Vaᶜz u nasīhat ve ᶜunfuvān-ı şebābı hālinde naᶜl-bandlığa müteᶜallik sanᶜatı dahī makbûldür. Ve bi'l-cümle müfredāt-ı dünyādan olub, nüshası gayr-ı mükerrer ve şahs-ı mecbûldür.

Caᶜfer Çelebī, Tāc-zāde: Peder-i ᶜināyet-mazharı Tāc Beğ, ekfā ve akrānının meşāhīrinden bir şahs-ı emānet-kār ve emīn-i sadākat-kirdār olub, Sultān Bāyezīd b. Muhammed Hān livā-i Amāsiyye'de Noyīn-i zī-şān iken müdebbir-i umûrı, yaᶜnī ki, Hāssa Emīni nāmında bir mukarreb-i manzûrı idi. Ferzend-i necībi mezbûr (b287) Caᶜfer ve diğer veled-i lebībi Saᶜdī nāmındaki püser-i kihter, ol āsitāne-i saᶜādetde neşv ü nemā buldı. Dahī ᶜālem-i sıbāda tıfl-ı nāz-

perver iken, envā^c-ı ni^cmet-i lutf u himmetleri ile perverde oldılar. Meşhûr Mevlānā ^cÂşık, Meş^caru'ş-Şu^carā'sında, "Tāc Beğ, merhûm Sultān Bāyezīd'in lalası idi" diyû "Beğ" lafzından galat itmişdir.

"Lalalara Paşa dinilür" diyenlere "Lala" lafzı ile nizā^c-ı lafzī tarīkına gitmişdir.

Ve bi'l-cümle, mezbûr Ca^cfer, fevāzıl-ı ^casrından telemmüz-i telezzüz-güster ve tahsīl-i ^culûm u funûn-ı bī-mer kılub, tarīkınca Hacı Hasan-zāde nām, fezāil ü kemālātı âmāde monlādan mülāzemet pāyesine vāsıl ve dirāseti müsted^cāsınca ba^czı medāris menāsıbını kendüye hāsıl kıldıkdan sonra, vaktā ki, yevmī elli akçe ile Mahmûd Paşa Medresesi'ne müderris oldı. Beyne'l-ahālī meziyyet-i şi^cr u inşā ile ve fazīlet-i dirāset ü īmā birle engüşt-nümā idüği ta^cayyün buldı.

Li-Münşiihī:

Didi herkes ma^cārif ehlinde
Tāc Beğ-zāde tāc-ı ser gibidir.

Mansıb ile āna tefevvuk iden
Tut ki, efserdir, ol güher gibidir.

Nesr: İttifāk, ol ān hizmet-i tuğrāda ki, emīr-i zī-şān vezāret pāyesiyle kām-rān kılındı, miyān-ı hünerverān-ı küttābda ānın yerin tutar kimse yok idüği bilindi. "Tarīk-ı ^cülemādan bir münşi-i nādiredān ve sāhib-i ^cirfān-ı ma^cārif-nişān tedārüki, mühimmāt-ı umûr-ı devletdendir" diyû vüzerāya emr olundı. Fe-lā-cerem, vükelā-i meālīşiyem, ne kadar ki, tedbīr eylediler, "Kur^ca ittifāk Ca^cfer'e isābet

itmişdir" diyû söylediler. Hattā "Bi-takdīr-i "**Tü^cizzü men teşā^ɔ**"[1], hizmet-i tevkī^c ve inşā, hālā āna münhasırdır" dimekle tevcīh itdirdiler.

el-Kıssa, Sultān Bāyezīd Hān'ın devleti eyyāmında Ca^cfer'in menşûr-ı āmāli, tuğrā-i garrā-i ikbālle mu^canven oldı ve dīvān-ı übbehet-nişān-ı cāh u celāli, tevkī^c-i refī^c-i tereffu^cla izdiyād-ı şeref ü ^cunvān buldı. Niçe rûzgār kadr ü devlet-i vāfire ve sadr-ı übbehet-i bāhire ve ^cizzü nebāhet-i mütekāsire ile evkātı güzerān ve sā^cat u rûzān u şebānı ez^cāf-ı ^cīş ü ^cişretle nümāyān oldukdan sonra, hadd-i zātında gāyetle zen-perest ve hevā-yı nefsānī mübteläsı merdler gibi rütbesi pest olub, zinādan ibā itmezdi ve bir mekkār-ı bī-hemtā gördükde sevdā-yı visāli süveydāsından gitmez, nefsine mağlûb ve hilkat-i zemīme ile ma^cyûb bir ^cazīz olmağın, ekābir-i ^cülemādan birinin harem-i muhteremine kasd-i nā-sezā **(262a)** kıldı. Esnā-i rāhda sīmāsına ta^caşşuk ve kayd-i bend-i zülf-i ^canber-sāsına müşāhede-i dīdārdan evvel ta^calluk idüb, beher-hāl ıdlāl ü iğvāsını iktizā eyledi. Ya^cnī ki, bezl-i mālle ba^czı dellāleler ve metā^c-ı vasl-ı dil-ārāmla simsārī-muhtāleler gönderüb, ne eyledi ise eyedi, ol nigār-ı ^ciffet-disārı kendüye döndürdi. Eyyām-ı firāk ve melāl-i hengām-ı mülākāt ve visāl ^cālemine ittisāl bulunca, Heves-Nāme nām mesnevīsini nazm eyledi, hevā ve heves şedāyidini ba^czı ebyātında münderic olan me^cāni-i mütehayyile ile def^c idüb, gönlin eğledi.

Ve'l-hāsıl, ol ma^cşûka-i nāzenīn, kendüye meyyāle ve serā-perde-i ^ciffet ü ^cismeti dest-i berzen-i muhtāleden pür-kāle ber-kāle

[1]) Kur^ɔān-ı Kerîm, III (Âl-i ^cİmrân), 26.

(b287) oldukdan sonra şevheri olan zāt-ı bī-hemtā ve monlā-i sāhib-fetvā ki, hadd-i zātında salāh u diyāneti zāhir, belki kerāmet ü velāyeti bāhir bir müstecābü'd-da^cve ^cazīz idi, hāle vākıf olduğı gibi göz yaşlarını derdile dökerdi. Ca^cfer'in celāl ü cāhı zevāline ve siyāset-i gazab-ı Şehriyārī ile helāk ü intikāline bed-du^cālar ile münācāt itdi. Bā^cis bu idi ki, evvelā evleri basılub, mā-meleki yağmalandı, sāniyen Sultān Selīm'in tīğ-ı tīz-haşem ü siyāseti vücûdını fenāya virdi. Ammā daha Sultān Bāyezīd Hān kār-fermā-yı ^cālemiyān iken bir bahāne ile ^cazl olunub, devleti zillete mübeddel oldı. Yevmī ikiyüz akçe tekā^cud virildikde istinkāf idüb, kabûlünden ibā ve istiğnāsı ta^cayyün buldı. İttifāk ol esnālarda ki, Sultān Selīm Hān, cülûs-ı ^cizzet-me^ɔnûsla Pādişāh-ı cihān oldı, mekādīr-i nās tetebbu^cına māil ve ashāb-ı ^cirfān hakkında lutf u keremi şāmil bir Hüsrev-i nām-dār ve Şehriyār-ı kerem-kirdār olmağın, Kostantıniyye etrāfındaki kasabāt kādīlıklarından ba^czı mansıb itmekle izāfe, hüsn-i kabûli tahakkuk buldı. Giderek nice iltifāta mukārin olub, hātır-ı nişānı olan hizmet-i nişān ve rütbe-i takarrub-ı Hüsrev-i devrān ve mahremiyyet-i sohbet-i server-i sāmī-mekān, ^cākıbet Anatolı Kādı-^caskerliği ile i^ctilā-i şān dahī mukarrer odı.

Ammā ba^cd-ezīn, Hallāk-ı cihān-āferīn, ol ^cazīzin ahz-i intikāmını zāhiren gayrı sûretden müstebīn eyledi. Pes perde-i takdīrdeki havādis-i ^cibret-rehīn, āhar cihetden zuhûrla Ca^cfer'in katl ü siyāsetini ta^cyīn eyledi. Bu tarīkla ki, Çaldıran sahrāsındaki pür-hāş-ı kıyāmet-nişānda Şāhenşāh-ı zafer-yār cenābına nusret-i kāmile ve Şāh-ı gümrāhın cānib-i mezellet-nisābına kesr u hezīmet-i şāmile mukarrer olmuşidi,. Hazret-i Pādişāh-ı deryā-sipāh, ber-vech-i

istīsāl, izāle-i surh-serāna ^carz-ı teyakkuz u intibāh idüb, ardınca varmağı ve ol kış dāru'l-milk-i Tebrīz'de kışlayub, şirzime-i rafaza-i hazelei bi-esrihim kılıçdan geçirmeği ki, mukarrer kılmış idi, lākin ^cāmme-i Yeñiçeriyān ahz-i ^cinān-ı Şāh-ı cihān idüb, tazarru^c u zāri-kunān, ol sāhib-kırān-ı kader-tuvān hazretlerini Rûm'a göndermişler idi. "Bu def^ca bu denlü nusret ü zafer kāfīdir" diyû "**el-^cavdü ahmed**" mazmûnına rağbet göstermişler idi. Ba^cde-mā ol fitne-i garībeden mā-^cadā, Amāsiyye kışlasına ki, gelindi, ba^czı vüzerānın evleri yağmalandı. Hattā karīn-i Şehriyār-ı Cihān olan Ca^cfer Çelebī'nin dahī mā-meleki **(262b)** serpençe-i nehīb ü gāret ile alındı. Bu makûle evzā^c-ı nā-sezā, evvelki serkeşliklerine serber bir bār-ı girān-ı nā-revā olmağla, ol Şehriyār-ı gazûb ki, hışm u gazabından şīr-i şerzeler bile havf-nāk ve mergûb idi ki, bu gûne bī-edebliklerine cidden tākat getüremedi. Birkaç günden sonra umûr-dīde Yeñiçerī'den iki ser nefer-i muhtārı bir hīle ile harem-i muhteremine uğurlamışdı. Ba^cde-mā zümre-i çerī, ya^cnī ki, fırka-i Yeñiçerī, "Bizi uğurdan döndürmek husûsını kimlerin tahrīk ü iğvālarıyla itmişler idi?" diyû suāl itdi. Kezālik vükelā evleri basılmağla bā^cis ü bādī kangı müfsidler idüğini söyletdi. Pes ol iki nefer kizb itdükleri takdīrce siyāsetlerini mukarrer bilüb, vāki^c hāli didiler. "**en-Necātü fi's-sıdk**" kelāmı ile ^camel idüb, muharrik olanlar Kādı-^casker Ca^cfer (b288) ve Sekbānbaşı nāmındaki seg-i muhakkar birbirlerine memerr u hem-ser idüğini söylediler. Sultān Selīm ki, bu mazmûnı tab^c-ı şerīfine tefhīm itdi, nizām-ı ^cālem içün ikisinin dahī izālesini takdīm itdi. Fe-ammā "Birkaç gün evvel bir mülhid-i muhill-i dāll ü mudill idüği mukarrer bir gümrā-ı edall iken, ber-vech-i istīsāl etbā^c u ensālinin kal^c u kam^cına sell-i seyf iden Şehriyār'ı yolundan tahvīl idenlere şer^can ne

lâzım gelür?" diyû tastîr eyledi, cevâb-ı savâbı terfî ile Ca^cfer'e gönderdi. Ol dahî "Bilâ-te^ɔhîr katl olunmaları lâzımdır" cevâbını yazdı. Cidden kendüye takrîz ihtimâlin virmedi. Fe-lâ-cerem, Hazret-i Şehriyâr-ı muhterem, birkaç günden sonra üçünün bile vücûdını ^cadem idüb, fenâya virdi.

Merhûm Ca^cfer Çelebî, eğerçi ki, kable'l-katl niçe hikâyât îrâd eyledi ve Hârûn er-Reşîd, Bermekîler'den Ca^cfer'i öldürdüğine niçe rûzgâr nâdim olduğını söyledi, pençe-i siyâsetden bir tarîkla halâs-ı recâ eyledi, lâkin gamz-ı gammâzân ol derecede nifâk itmişler idi ki, tab^c-ı şerîfini vifâka tahvîl mümkin olaydı. Hussâd-ı fitne-engîzân, bünyâd-ı fesâdı ol tarîkla kâr-gîr kılmamışlar idi ki, nush u pendile hışmı âteşi intifâ bulaydı.

Eğerçi ki, ekser-i müverrihîn ve tezâkir te^ɔlîf eyleyen ve hüner-verân-ı dûr-bîn sûret-i zâhire bâ^cis-i siyâset olan ahvâli bu tarîkla tebyîn itmişlerdir. Fe-ammâ mezbûrın katline ve cümleden sahîh ve merhûm Celâl-zâde-i Tevki^cî'den bu hakîre nakl-i sarîh olan budur ki, Sultân Selîm Hân, ercâ-i serîr-i saltanatla pâytahta revân ve Sultân Bâyezîd Hân ol vehmile dâru'l-mülk-i İstânbul'a şitâbân iken ki, Karışdıran sahrâsında Şehzâde'nin müretteb ve müzeyyen alayların gösterüb, "Devlet-i dest-bûsa ^câzim değildir, belki ceng ü cidâlle sa^câdet-i cülûsa câzimdir ve bu vüzerâ zümresini nifâkdan ittifâk itmeleri ile toplara ot virilmeki, cengile Şehzâde'nin alayı gayr-ı münhezim gösterilmek" buyrulmuşidi. Fe-lâ-cerem, Şehzâde-i humâyûn-makdem, emâret-i sitîzi ^ciyân ve ^calâmât-ı rustahîzi zâhir u nümâyân görmekle teveccühi Kefe cânibine dönderüb, bilâ-nizâ^c

çekilmiş gitmişidi. Pes ol târîhde yâve-gûyânın biri hezîmet ü firârı müş^cir bir şâyeste târîh diyüb, Şehzâde'nin cenâbına hicv-i nâ-mülâyim kasd itdikde ba^czı ashâb-ı ârâz ol hicv-i rakîki, merhûm Mevlânâ **(263a)** Ca^cfer'e isnâd itmekle "**Men yesma^c yahal**" mazmûnı, dâimâ Sultân Selîm-i gayûrın tab^c-ı latîfine kesel virmekden hâlî olmayub, gâh u bî-gâh tasavvur iderler imiş. "^cIrz-ı şerîfime bu vechile halel viren şahs, meclis-i humâyûnıma dâhil olmak, belki sermâye-i hayâtla bâzâr-ı fanâya nefs cevâhirini virüb almak, nâmûs-ı devletime münâsib değildir" dirler imiş. ^cÂkıbete'l-emr, ol hâtıranın izâlesi içün Ca^cfer'in katlini buyurmuşlar. Hattâ kemâl-i hışm u gazablarından bir iki hançer kendüleri dahî urmuşlar. Ba^cde-mâ gâh u bî-gâh meclis-i humâyûnlarında hâtır-ı devlet-ruhsat sohbetleriyle müftehir olan Dukakîn-zâde Ahmed Paşa ile hâssaten musâhabetleri silkinde hüveydâ Rûm-ili vilâyetlerine melikü'l-ümerâ idi. Ya^cnî ki, Ca^cfer katl olunduğı evânda havf-i gazab-ı Pâdişâhî'den sâkit ve siyâset vukû^cı habs ilkâsiyle (b288) gâyet olmak müyesser iken ilkâ itmediğine, ke-ennehû Ca^cfer'in katlinden hazz itdüğine ^cilm-i şerîfleri lâhik idi. Eğerçi ki, havâssına bu râzı açmazdı ve "Hayfâ ki, Ca^cfer gibi hüner-vere kıydık" dimezdi. Fe-ammâ derûnî nedâmet ü peşîmânî ekser-i mecâlis-i şerîflerinde mukarrer olmağla az zamân geçmedin mezbûr Dukakîn-zâde'ye ^citâb u sitem-i düşnâmla nice ^cikâb idüb, "Ol zamân ki, Ca^cfer'in siyâsetini mukarrer eyledim, katlini müeddî niçe sözler ki, söyledim, sana lâzım olan, zülâl-i lutf u âbla âteş-i gazabımı teskîn idi ve "Bunun katlinden habsile cefâ çekmesi siyâset-i eşeddir. Bu bir yâdigâr-ı dîvânedir" ökensün, tahvîli müş^cir husûsları bana telkîn idi. Neden ki, cidden söylemedin? "**Fi't-ta^ccîli âfetün ve bi't-te^ɔhîri selâmeh**" mazmûnında bir mülâyimce edâ eylemedin?

Belki ānın izālesi, kendinin devlet-i mücālesetin itālesine sebeb olmak mülāhazasıyla niçe hazzlar eyledin. Bu takdīrce humā gidüb gurāb, ānın pervāz-gāhında kalmak ve bigā tayerān idüb bûm-ı nā-savāb ānun neşīmeni neşīm kılınmak bi-vechin mine'l-vücûh şāyeste değildir" diyû ānı dahī katl itmişlerdi. "Bāri bu dāhil oldukca meclis-i Ca^cfer'i tezekkür idüb, gamm-nāk olmayalım" diyû söylemişlerdi.

Bundan ağreb bir kıssa-i bü'l-^caceb dahī olmuşdur ki, Monlā Ca^cfer'in katlinden bir zamān geçdikden sonra nefs-i İstānbul'da Tavuk Bāzārı çarşusı tutuşdı, güpe-gündüz niçe mesākīnin mesākin ü dükkānlarına āteşler düşdi. ^cÂdet-i hāssaları üzre, Sultān Selīm Hān bi'z-zāt def^c-i āteşe hāzır oldılar. Vezīr-i a^czam olan zī-şānı ol mahallde bulub, "Bu āteş ne āteşdir?" diyû buyurdılar. Anlar dahī, "Mektûm ve ne yirden tutuşduğı nā-ma^clûmdur" diyû cevāb virdükde "Aslını bilmemişsin ve bu āteş-i fürûzān, garīk-ı bihār-ı gufrān olan derd-mend Ca^cfer'in āhı āteşidir ki, cemerāt-ı memālik-i cihānı sûzān itmededir ve ednā şereri kulābın hānumānını yakub yandırmadadır" diyû söylediler. Katline nādim, hatālarına cāzim idüklerini vüzerāya ve sāir mahremān-ı sāib-rāya bi't-tasrīh tuyurdılar. -**Rahimehu-'llāhu Ta^cālā ve eskenehû fī-mecālisi Ferādīsihi'l-^culyā**-

Bu dahī menkûldür ki, Sultān Selīm, sāhib-i taht u dihīm oldukda ki, mezbûr Ca^cfer Çelebī bir Fārisī kasīde virmiş, matla^cında,

Cān-āferīn ki, ber-kef-i mā nakd-i cān nihād
Be-her nisār **(263b)** *makdem-i Şāh-ı cihān nihād.*

mazmûnı ile tastīr itmiş, zamān-ı katlinden üç gün evvel fenā-yı ^cāleme müte^callik bir gazel dimiş. Ebyātından,

Nazm:

Ben şehīd-i tīğ-ı ^cışk oldukda rāh-ı yārda
Yumadın defn eyleniz tenden gubārı gitmesün.

beytini pesend eylemiş. Fī-nefsi'l-emr, siyāset olundukda ol ser-defter-i şühedānın cism-i hûn-ālûdı yunmayub, kanı ile defn olunmuş.

Eğerçi ki, tezākir-i musannafları olan mefāhir mezbûrın fazl u kemālini ve şi^cr u inşāya müte^callik ma^cārif-i ma^clûmu'l-meālini ifrātla ta^crīf eylemişler, fezāil-i zātiyyesine nazar eyleyüb, umûr-ı i^ctibāriyyeden olan menāsıbına nazar itmemişler. Ma^ca-zālik mûmā-ileyhin Türkī ve Fārisī eş^cārı ma^clûmdur, mesnevīsi hod ne vādīde idüği mefhûmdur. Her çend ki, nāmı zātına gālib, bir devletlüdür, nihāyet şu^carā-i ^casrına göre inşāya mümāreset itmiş ma^crifetlüdür. İle'l-ān hacle-i safahāt u āsārda bir bikr mazmûnı görülmüşdür. Belki bir kıt^ca veya bir rubā^cīsi, sahāif-i rûzgārda der-kenār bulunmamışdır. Heves-Nāme'si bir nazmı bī-nemekdir. (b289) Hālid-i er Bekr'e benzetdüği ma^cnīleri karīn-i nakade-i şekdür. Nakş-ı nigārını tahsīn eylidği ebkār-ı efkārın ^cArab zenleri gibi dudakları ve yanakları kebûd noktalar ile tonanmış, lāzimü'l-izāle ve hakdır. Müddet-i ^cömrinde ol Fārisī matla^cından belīğ ve rengīn edāsını görmedim. Mahz-ı nazar olduğı cihetden ānı dahī kemā-yenbağī müzāhim olmuş. Ya^cnī ki, ol henüz Rûm-ili Kādı-^caskeri iken mezbûr, kat^c-ı merātible üstādına müsāhim olmuş. Hālā ki, bu iltifāta göre āsārı nādirdir. Mecmû^calarda mukayyed bulduğumuz inşāları, ^cadīl-i tahrīr ve

imlālarını zamānünā mütekāsirdir. Eğerçi ki, bu def^ca īrād olunan eş^cārı ahsen-i vāridāt goftārıdır. Ammā rûzgārdan şikāyetle nazm eylediği "Kāşki" redīf olan gazel-i yādigārı pīrāye-i şāhid-i hāl ve vāridāt-ı garābet-disārıdır.

Gazel:

Ben ne hizmet-kāruna mahdûm olaydım kāşki
Gelmeyeydin ᶜāleme maᶜdûm olaydım kāşki.

Buldı çün hākim vücûd olmasa idim sīm ü zer
Tāş u toprak ya bir avuç kûm olaydım kāşki.

Çün nemā buldum reyāhīnden sayılmazsam dahī
Bir piyāz-ı kem-bahāya sûm olaydım kāşki.

Çünki cān buldum kalaydım bāri hayvānlıkda ben
Bülbül olmazsam gurāb u bûm olaydım kāşki.

Çünki insān oldum āhir bāri lutf-ı tabᶜı yok
Bir girān cān u dem-i mezmûm olaydım kāşki.

Ölmedim çün ol dahī yā Rab bu şûnı görmeyüb
ᶜAşkdan bī-behre vü mahrûm olaydım kāşki.

Nesr: Heves-nāme teᵓlīfine ᶜillet-i sakīfe olan ᶜafīfenin ᶜālem-i visāli suᶜûbetle bed-kirdār olduğı eyyāmda dimişler. Rûzgār gelüb bunca hüsn-i edāya mālik olduklarına nedāmet gösterüb, hayli cürş harc itdikleri gazel-i āb-dārlarıdır ki, mücerred Caᶜfer'e hitābında belāğat-i edā ne mertebedebāᶜis-i ferah u safā idüği, ehline zāhir u hüveydādır.

Pes nazm-ı şehd-āsā ve halāvet-i nesr u inşā, sadr-ı mevālī iken, mürtekib-i zinā oldukları renc ü ᶜanā mine'l-ibtidā ile'l-intihā lutf-ı tabᶜ-ı mevlānāya delālet ider maᶜānī vü fahvā idüği numû-dār oldukdan mā-ᶜadā, ashāb-ı tezākir, kemāl-i dikkatle tetebbuᶜda tefāhur idüb, īrād ü istişhād eyledikleri ebyāt-ı belāgat-meāsir ᶜadd olunan sözleri bunlardır.

Nazmihī:

Saçından **(264a)** *küşte-diller bilinmez kimdir kātil*
Dehānın gıybet itmişdir gümānım anda ve'l-hāsıl.

Ve Lehû:

Hatt yazar haddin senin bu safha-i sīm üstine
Bu ne sözdür, nokta kor hāl-i lebin mīm üstine.

Ve Lehû:

Günde bir kez görse bilmez ol gül-i raᶜnā beni
Neylesün bir demde bin şekle koyar sevdā beni.

Nesr: Heves-nāmesi beytlerinden Latīfī ve ᶜÂşik īrād eyledüği sözleri ki, kudemādan Ahmed Paşa ve Şeyhī Muhākeme'sinde nazm eylemişdir, husûsā ki, kendü kelām-ı bī-teᵓsīrinin meālini beyān eylemişdir. Ahmed'i Şeyh'den tercīh itdükden sonra yine "Belāgat-i kelāmı yokdur"diyû bu beytleri dimişidi.

Nazmihī:

Eğerçi vardır Ahmed'de zarāfet
Bulunur sözleinde hem fesāhat.

Belāgatde velī māhir değildir
Kelāmın rabtına kādir değildir.

Sözünin hüsni vardır, ānı yokdur
Nukûş-ı deyre benzer cānı yokdur.

Buların her birinin (b289) *bellü hāli*
Olubdur terceme ulu kemāli.

Nesr: Muhassal-ı kelām, bunca sinīn ü a^cvām müste^cidd ve müderris-i be-nām olub, iştigāl-i tāmm eylemiş,^culûm-ı ^cArabiyye'de bir pākçe eser ve te^ɔlīfle iştihār bulmamış ve iki pādişāhın iltifāt ve ikrāmına mukārin olub, niçe yıllar kām-kār ve kütüb-i kesīre temellükinden behre-dār olmuş. Hālā ki, ne müessir ve hemvār nazm-ı rengīni dürer-bār risāle te^ɔlīfine kudret bulmuş, ne şöhre-i kibār ve pesendīde-i ^cülemā-i ahyār olacak kıt^ca ve kasīde ile müştehir olmuş, ma^ca-zālik Monlā Latīfī, "Fenn-i nazmda Hassān-ı dehr ve üslûb-ı nesrde Sahbān-ı ^casr idi" diyû vasf itmiş. Mevlānā ^cÂşık ise, "Nesri bir lü^ɔlü-i mensûr olsa ^caceb midir ki, rişte-i güzerān-ı ^cömri lāl-i hüsn-nüvāziş-i Pādişāhī ile muntazam idi ve nazmı dürr-i manzûm olsa tan mıdır ki, dest-i hakkāk-i iltifāt-ı Pādişāhī ile meşkûb olandurur. Huzûr-ı kalb ve safā-yı hātıra mālik olub, ganī ve gānim idi" edāları ile medh eylemiş. Ve Mevlānā Hasan İbnü'l-Mühennā hod, merhûmın musannefātından Heves-Nāme'si ki, meşhûr ve kemāl-i belāgat ve nihāyet-i fesāhat ile makbûl-i cumhûrdur" kelimātı ile hayli ta^crīf kılmış. Hālā ki, Heves-Nāme'si ve sāir eş^cārı ne meşhûrdur ve ne bülegā-i ^casr huzûrlarında makbûl ü manzûrdur. Ve ol kitābında kendinin mā bihi'l-iftihārı olan bu üç beyt nazm itmiş ki, mazmûn-ı garībi kasīde-i hatt-ı ma^ca'l-bānīsine gûyā ki, makta^c veyāhud meyān beyt imiş.

Nazmihī:

Nedir ma^cnīde irdāf-ı ta^cālī?
İki kûh-i girān-ı cennet-havālī.

Zemīni dil-küşā, ferruh fezāsı
Hemānā ol iki kûhın arası.

^cAceb av idecek yerlerdir ey yār
Ki anda dem be-demāhû izi var.

Nesr: Murādı ferec ba^cde'ş-şidde mazmûnını īhām ve lafz-ı ferecin tecnīs-i celīsini īmā-i ^cāmmdır. Erādīf-i ta^cālī edāsı hod, lafz-ı sakīl idüği tamāmdır.

Fe-lā-cerem, mezbûrın şā^cir değil idüği ^cinde'l-^cülemā müsellemdir. Binâen ^calā zālik, mevālī gürûhundan yazılması min ciheti'l-^cadāle elzemdir.

Mevlānā Şeyh Muhammed: Amāsiyye'lidir. Vā^ciz ve müfessir ve nāsih-ı müzekkir, havāss u ^cavāmmın kulûbı cezbinde māhir bir ehl-i ^cilm idi.

Mevlānā Tokādī: Sıfat-ı nisbīsi kendüye ^calem olmuşdur. Amāsiyye'de müderris iken fevt olub, şuğle mücidd idüği şöhret bulmuşdur.

Mevlânâ Muslihuddîn Mûsâ: Amâsiyye'lidir. **Hâfız-ı Kütüb** dimekle meşhûrdur. **(264b)** Zîrâ ki, Amâsiyye'de Sultân Bâyezîd Hân'ın câmi^cinde hâfız-ı kütüb idiği mezkûrdur. Tahsîl-i ^cilm itdükden sonra belde-i mezkûrede gâh va^cz u ta^clîme, gâh tâ^cat ve ^cibâdet-i kavîmle rûzgârın geçürdi ve ^cilm-i fıkha müte^callik mütûn-ı ^caşerei câmi^c Mahzenü'l-Fıkh nâmiyle şâyi^c bir kitâb dahî te^ɔlîf eyledi.

Mevlânâ Mu^cîd-zâde: Amâsiyye'lidir. ^cUlûmın ekserîsini tahsîl itmişidi. ^cİlm-i tasavvuf tarîkını dahî tekmîl idüb, marzıyyü's-sîre, müstecâbü'd-da^cve bir ^cazîz idüği tevâtüre yetmişidi.

Mevlânâ ^cAbdullâh Hoca: Kasaba-i Köpricek'de mutavattın ve ^culûm-ı ^cArabiyye ve fenn-i hey^ɔeti mütefennin, husûsâ salâh u diyâneti müte^cayyin kimesne idi.

Mevlanâ Dedecik-zâde: Lâdik kasabasında mutavattın, halkdan munkatı^c bir sâlih kişi idi.

Mevlânâ Kafal-zâde: Sinob'da sâkin, kırâat-ı seb^caya mâlik ve ahlâk-ı haseneye mütehâlik bir ^cazîz-i sâlik (b290) kimesne idi.

Mevlânâ Sâdık Çelebî: Mağnîsâ'lıdır. Bu dahî ^cilm-i kırâatde mâhir bir ehl-i ^cilm idi.

Mevlânâ Muhammed b. Hacı Hasan: Mahmûd Paşa Medresesi'nde müderris iken zîbü zînete râğıb ve hadem ü haşem tertîbine tâlib olmağın, kazâ semtine sâlik oldı. Ba^cdehû Kütâhiyye kâdîsı olub, gınâyla şöhret buldı. Merhûm Sultân Selîm Hân, ^cAcem fethinden gelürken kâdı-i mezbûr istikbâl eyledi ve olur olmaz sancak

beği tertîbinde müsellah ve müzeyyen gösterdi. Pâdişâh-ı mağfûr, ânın gibilere iltifât üzere olmağın mezbûrı emâret rütbesine çıkardı. Niçe bilâd ü sevâda mîr-livâ olub, haşmet-i vâfire sâhibi iken vefât itdi. Kerîm ü sahî, şi^cr u inşâdan mahzûz, zekî müverrih idi.

Mevlânâ Nihânî: Nefs-i İstânbul'da Mustafâ Paşa Medresesi'ne müderris iken, tedrîs tarîkını terk idüb, Hicâz'a gitdi ve sa^câdet-i ^câlem-i uhrâya fâyiz olub, Mekke-i Mükerreme'de vefât itdi. Muhaddis ve müfessir ve elsine-i selâsede nazma kâdir kimesne idi.

Mevlânâ Sadr-ı Şârih: Hayâlî merhûmun karındâşı oğlı idi. Vilâyet-i Rûm'da, ba^cdehû Mısr u Kâhire'de tahsîl-i ^culûm idüb, vatanına geldi. Bursa'da Orhân ^cİmâreti'ne mütevellî iken vefât itdi. Mahmûdü't-tarîka, makbûlü's-sîre, nâzım-ı kasâid-i ^cArabiyye, ehl-i ^cilm âdem idi.

Mevlânâ Hızır Şâh b. ^cAlâeddîn b. Hacı Hasan: Ba^czı kasabâta kâdî ve hisâl-i marziyyesinden ekser-i halk râzî iken fevt oldı. Ef^câli akvâline uyar, hoş-tab^c idi.

Ve mine'l-Hükemâ^ɔ fî-^cAsrih

Mevlânâ Mahmûd b. Kemâl: Tabîb-i hâzık ve ^cilm-i tıbda mahâretle fâik, **Ahî Cân** dimekle mülakkab, üç Pâdişâh-ı ^cazîmü'ş-şânın mecâlis-i ^câlîsine takarrub ve beyne'n-nâs **Ahî Çelebî** diyû meşhûrdur. Bir Câlinûs-vufûr ve Bukrât-ı sâhib-zuhûr idi ki, babası Monlâ Kemâl, dâru'l-milk-i Tebrîz'den Rûm'a gelmiş ve niçe zamân Kastamonı hâkimi İsmâ^cîl Beğ'e tabîb-i hâss olmuş, ba^cdehû İstânbul'a

gelüb, Mahmûd Paşa Çarşusı'nda dükkān açub, sermāye-i hazākatle küllī nukûd u emlāke mālik olub, meᵓmûlinden ziyāde gınā bulmuş kimse idi. Dāimā müslümānların müdāvātı **(265a)** hizmetine nasb-ı nefs itmeğin, birkaç kerre Sultān Muhammed Hān kendüyi tabīb-i hāss idinmeğe meyelān göstermiş, hālā ki, hakīm-i mezbûr ibā ve istiğnā idüb, "Ben hurr iken kul olamazın ve müslümānlara hizmet-i mesûbātdan ferāgat idemezin" diyû istiğnā yüzinden haber göndermiş. Vaktā ki, kendüsi vefāt eylemiş, veled-i mezkûrı, Ahī Çelebī, Tabīb Kutbeddīn ve Hakīm İbnü'l-mezheb nām kāmil-i sadākat-karīn hizmetlerinden telemmüz idüb, mahāretle iştihār ve beyne'l-ekābir hazākatle küllī iᶜtibār bulub, bir zamān etıbbā-i hāssa meyānında müşārun-ileyh bi'l-benān oldukdan sonra, Sultān Bāyezīd Hān'ın mukarrebinden oldı. Mizācına muvāfık atᶜime tedārükihimmetinden meclisine küllī tekarrub buldı. Hattā "Matbah-ı ᶜÂmire'den bir ān dûr olmasın" diyû matbah emānetini virdi. Baᶜde-zamān, vüzerādan biri mezbûra hased eyledi. Hakkında ne didi ise didi, hizmet-i emānetden mezbûrı ᶜazl itdirüb, lākin sohbetine üns idüb, hizmetinden rızāen ve şükrānına bināen, tekrār riᶜāyet eyledi. Yaᶜnī, kemā-yenbağī iltifāt idüb, hekīmbaşılığı kendüye ᶜināyet (b290) eyledi. Bu hālle niᶜmet-i vāfireye vāsıl ve übbehet-i mütekāsire ile her meᵓmûli hāsıl iken, Sultān Selīm Hān ki, cülûs-ı taht-ı saltanatla kām-rān oldı, ashāb-ı garaz-ı "**Fī kulûbihim maraz**"[1], tekrār ᶜazline fursat buldılar. Baᶜzı iftirālar ile Ahī Çelebī merhûmı ᶜazl itdirdiler. Baᶜde zamān ol kām-kār-ı kadr-şinās ki, ahālī tetebbuᶜında ser-defter-i selātīn-i kemāl-iktibās idi, mezbûrın maᶜārif ü kemālātını tuydı, etıbbāi hāssa

---

[1]) Kurᵓān-ı Kerîm, II (Bakara), 10.

riyāsetini, tekrār kendüye tefvīz kıldı. Hattā gāh u bī-gāh meclis-i şerīfine vāsıl olub, şeref-i sohbetlerine sezā-vār oldı. Esnā-i vefātında hakīmbaşı olub,

Nazm:

Bana dermān ide sanurdum Ahī
Onulursa hakīm imiş o dahī.

Nesr: buyurdukları bedīhe anlara hitāben idüği mahallinde tastīr olunmuşdur.

Ve bi'l-cümle, şol zamān ki, Sultān Süleymān Hān, Pādişāh-ı memālik-i ᶜālemiyān oldı, nifāk-ı hussādla bir defᶜa ᶜazli tahakkuk buldı. Lākin der-ᶜakab, nādim olub, küllī terakkī ile mansıb-ı sābıkı, yine teveccühleri münāsib görildi. ᶜÂkıbet, sene-i selāsīn ve tisᶜa-mie (930/1523) tārīhinde hüsn-i icāzetleri ile Hacc-ı Şerīf'e niyyete ᶜazīmetitdi. Saᶜādet-i Hacc ü ziyāretle müstesᶜad olub, Mısr'a geldükden sonra diyār-ı āhirete gitdi ve İmām-ı Şāfiᶜī -**Rahmetu'llāhi ᶜaleyh**- mezārı civārında defni ve ol esnāda sinn-i ᶜazīzi toksanaltıda idüği, hālā ki, mizācı, kemā-yenbağī sıhhat ve kuvvetde olub, ol mikdār sinniyle dahī esnānından biri eksilmeyüb, tamāmen mevcûd idüği sıhhata yetdi.

Emīr Hakīm b. Monlā İdrīs: Bu dahī hükemā-i bülegādandır. ᶜİlm-i tıbdaki hazākatinden mā-ᶜadā nazm u nesrde dahī mahāreti sābit olan ezkiyādandır. Şehriyār-ı Cihān-dār'ın küllī iltifātına karīn olmuş idi ve etıbbā-i hāssaya dāhil olub, meᵓmûlinden ziyāde iᶜzāz u ikrām müşāhede kılmışidi.

Mevlānā Bedreddīn et-Tabīb: Hüdhüd dimekle mülakkab, ᶜilm-i tıbbı tahsīl ve mahāretini tekmīl itdükden sonra etıbbā-i hāssadan iken vefāt eyledi.

Ve Mine'l-Meşāyih fī ᶜAsrih

Baba ᶜAlī Çemişkezekī: Vāsılīnden **(265b)** ve Melāmiyyûn nāmındaki evliyā-i mukarrebīnden imişler. Abdālān zeyyinde gezüb, hattā āti'z-zikr Gümüşlü-oğlı Şeyh Muhammed'i irşād içün Amāsyye'ye gelüb, seccāde-nişīn ve melāz u melce-i mürīdīn ve bir şeyh-i mürşid-i güzīn iken Çemişkezek'e iletmiş, üç yıl bāğ belledüb, mücāhede itdirmişdir. Baᶜdehû Hacc-ı Şerīf'e iletüb, ol merāmları dahī hāsıl oldukdan sonra ittifākla Amāsiyye'ye gelmiş, birkaç gün geçmedin, Baba ᶜAli-i mezbûr vefāt itmiş. Hattā kutb-ı āfāk Pīr İlyās-ı Amāsī -**kuddise sirruh**- halīfesi Şeyh Abdurrahmān nām ᶜazīzin başı ucunda medfûndur. Ammā anlar derûn-ı kubbede, bunlar bīrûnı açık yerde defn olunmuşdur. -**Ravvaha'llāhu rûhahumā ve eksera fütûhahumā**- Li'llāhi'l-hamd ki, bu hakīr Amāsiyye'ye mīr-livā oldum ve bu zikr olunan ᶜazīzānın ziyāretleri ile istisᶜād ve feyz-i küllī buldum. Hattā mezbûr Şeyh ᶜAbdurrahmān'la mürşid-i gavs-iştihārı Pīr İlyās hakkında bu makûle bir rubāᶜī dahī dimişdim.

Rubāᶜī:

Ol Hazret-i pīr u Şeyh ᶜAbdurrahmān
Gavseyn-i büzürg-vār u kutbeyn-i cihān.

Çün ikisidurur Rûm'a nigeh-bān (b291) *olan*
Onlardurur iden şemᶜ-i murādım rahşān.

Şeyh Muhyiddīn bin Şeyh Celāl bin Şeyh Hüsāmeddīn bin Pīr İlyās-ı Amāsī ki, **Gümüşlü-oğlı** dimekle meşhûr bir ᶜazīzdir ki, ᶜasrında kat kat kerāmeti müşāhede olunmuşdur, bālāda mestûr olunduğı üzre, Fātih-i Mısr olan Sultān Selīm, bunların bed-duᶜāsına hedef olub, zahminden bedel, yanıkara çıkarmışdır. Kendünin zādesi, yaᶜnī ki, veled-i reşīdleri Halīl Çelebī merhûmın bāğ u rāğ-ı vücûdında neşv ü nemā bulmuş, nihāl-i āzādesi guzāt-ı dīn-dārın muhtārı olan perhīz-kārın mā-bihi'l-iftihārı, ᶜunfuvān-ı şebāb hālinde pīrāne evzāᶜa mālik, kemāl-i iftikār u ihtiyācı halālinde istikāmet tarīkına sālik, Mevlānā ᶜAbdullāh -**ᶜammerahu'llāhu ve erdāh**-, bu hakīre böylenakl itdi ki, ceddimiz Şeyh Muhammed'i, Hazret-i Pīr İlyās hulefāsından Şeyh ᶜAbdurrahmān bir mikdār irşād u terbiyet itdükden sonra esnā-yı vefātda seccādelerini anlara ısmarlayub virmişler. "Sen bir bakar idin, biz cidd ü cehd idüb, Gümüşlü-oğlı diyû şöhretin vākiᶜ hāl olmasına niçe gûşiş itdük. Lākin bizden sonra bir kimse gelüb sana nişāne virsegerekdir, elbette āna mütābaᶜat idesin, nereye sevk iderse gidesin, tā ki, hālis altun olasın" buyurmuşlar. Pes Şeyh ᶜAbdurrahmān vefātından sonra, bundan evvel tercemesi mestûr olan Baba ᶜAlī Çemişkezekī Abdāl zeyyinde Amāsiyye'ye gelmişler ve bir sabāh bī-destûr harem-i sarāy-ı Şeyh'a girmişler. "Bāğ benim, bağçe benim, bāğ-bān neme gerek?" diyû kelimāt idüb, dönüb gitmişler. Şeyh Muhammed ki, vasiyyet-i Şeyh'i gözedirlerdi, "ᶜAcabā ne semtden bir mürşid zuhûr eyleye?" dirlerdi, fi'l-hāl pā-berehne kalkub ardlarına düşerler. "Bize bir nişāne göstermen gereksin" dirler. Abdāl-ı mezbûr döner, hitāb idüb, "ᶜAbdurrahmān bize bir mikdār gümüş virdi, altun eyle didi" diyû söyler. Şeyh Muhammed ki, bu remzi maᶜlûm idinür, mezbûr Baba ᶜAlī'nin ardına düşüb, mütābaᶜat

(266a) kılur. "Himmet eyle" diyû tazarruᶜ itdükde, ol hînde çarşu başında rāst geldüği oduncının libāsın soyub Şeyh'a giydirür. Şeyh'in cāmesini āna münāsib görüb, bahşîş kılur. Baᶜdehû kassāb dükkānına varub, iki işkembe alub, Şeyh'a yükledür. Kenār-ı nehre inüb, pāk itdirüb pāreledir ve ol havālîdeki kerkeslere tevzîᶜ itdirür ve ol mahalden toğrılub, Çemişkezek'e çekilür. Şeyh dahî ser pā-berehne muvāfakat kılur. ᶜÖmrinde yaya yürimiş değil iken, Diyārbekr muzāfātından olan kasaba-i Çemişkezek'e varınca bu cihetden mücāhede kıldırur ve anda varduğı gibi kendüyi raᶜiyyet zeyyindeki köhne kisve ve libās ile bir bāğ yeri gösterir. "Bunı belleyüb, bāğ diküb yetişdirmek gereksin" diyû tenbîh kılur.

Li-Münşiihî:

Bal yenmez çekilmeyince belā
*Merd odur, mürşidine diye "**Belā**"*

Nesr: Ve bi'l-cümle Şeyh-i büzürg-vār, üç sene leyl ü nehār vatanından mehcûr ve pister-i rāhaṭ u huzûrdan dûr, kạndalığı bilinmez, sıhhat haberleri alınmaz, el-ayağ yarılub zahm-nāk olmuş. Cānı ağzına gelüb, nezdîk-i varta-i helāk olmuş. İttifāk bir gün kendü kendüye düşünür, "Ne belādır ki, ben (b291) bunı çekerin?" diyû tefekkür kılur. Hālā ki, bu hātıra ki, ᶜazîz-i mezbûra maᶜlûm olmuş, eline bir kürek alub, pārelenince Şeyh Muhammed'i döğmüş ve bu vechile letden sonra cüll-i himmet kılub, eline yapışmış, bir meclis-i şerîfe iletüb, ricālu'llāhi'l-Hakk itmiş. Baᶜdehû ittifākla Hacc-ı Şerîf'e varmışlar, ol merāmı hāsıl itdükden sonra maᶜan Amāsiyye'ye gelmişler. Sultān Bāyezîd'ün eyyām-ı saltanatında irşād-ı fukarāya

iştigāl göstermişler. Ammā āhir-i ᶜömrinde ki, tekrār Hacc-ı Şerîf'e varmış, mevāli-i Rûm'dan bir Kādî-ᶜaskerle hem-rāh olmuş ki, kırk-elli nefer ᶜülemā ve zühhād, ānın sofrasından zād olurlarmış. İttifāk ol monlā ᶜusr-i bevle mübtelā olmuş, hattā zahmeti müştedd olub, vefātı taᶜayyün bulmuş. Şeyh-i mezbûr, "Ol fukarānın maᶜāşı halel-pezîr olmasun" diyû ol marazı kendüsi kabûl eyler. Duᶜā itdüği gibi Kādî-ᶜasker halās olub, ᶜusr-i bevl kendülere rucûᶜ ve hulûl eyler. Âhir, Mekke'de vefāt idüb kalmış. Fuzalā-i Mekke, meyyitini hayli taᶜzîmle kaldırmış. Baᶜzılar kavlince "Sen Sultān Selîm'in vücûdını ifnā itdin" dinilmiş, "Lā-büdd, sen dahî āna fedā olmak gereksin" diyû rûhı kabz olunmuş.

Şeyh Nasûh: Tosya'lıdır. Hatt-ı hasene mālik ve nazm-ı eşᶜāra mütehālik iken, tarîk-ı Zeyniyye'ye sülûk eyledi ve Şeyh Tāceddîn Karamānî hizmetine yetişüb, irşāda mücāz oldı.

Şeyh Muslihiddîn: Bursa'da imām iken, Şeyh Ayās hizmetine vardı. Şeyh Muhammed b. Ahî dimekle meşhûr ve istiğrāk-ı mālle mezkûr, Şeyh Fazlulāh b. Akşemseddîn'e beyᶜat ve tekmîl-i tarîk itmiş, kerāmāta mālik, hārik-ı ᶜādāte sālik ᶜazîz idi. Vefātı karîb, oldukda baᶜzı havāssına tenbîh idüb, "Yakında bana insilāh vākiᶜ olub, rûhum bedenimi hālî koyub üç gün gitse gerekdur. Mādām ki, tenimde intifāᶜ olmaya, yaᶜnî çürümek ve şişmek vukûᶜ bulmaya, beni defn itmeyesiz" dimişidi. Fi'l-vākiᶜ üç gün meyyit gibi bî-rûh yatdı, aslā bedeni mütegayyir olmadı. Üç günden sonra mütegayyir oldukdan **(266b)** sonra defn kılındı.

Şeyh Muhyiddīn: Ebû Şāme dimekle ma^c^rûf ve Kastamonı'da tavattun idüb, kerāmāt ve mükāşefātla mevsûf bir ^c^azīz idi.

^c^Ârif bi'llāh Mütevekkil ^c^ala'llāh Şeyh ^c^Abdurrahīm-i Müeyyedī: Hacı Çelebī dimekle meşhûr ve Müeyyed-zādelerden idüği mezkûrdur. Mevāli-i ^c^izāmdan ^c^ulûm-ı zāhireyi tahsīl itdükden sonra Şeyh Yavsī Hazretleri'nden tarīk-ı sûfiyyûna sülûki dahī tekmīl eyledi. Kerāmāt-ı ^c^aliyye ve mükāşefāt-ı seniyye ile mevsûf ve ma^c^ārif-i sofiyyede küllī mahāret ile ma^c^rûf idi. ^c^Ale'l-husûs, kātib-i hoş-nüvīs ve ricāl-i gaybe celīs ü enīs idüği muhber-i ^c^anhdur.

^c^Ârif-i Mücāhid ve Murtāz u Zāid, Şeyh Muhammed b. Bahāeddīn: Yalıköy'lüdür. Bunlar dahī meşāhīr-i ^c^ülemānın hizmetlerinde tahsīl-i ^c^ulûm itdükden sonra Şeyh Yavsī Hazretleri'ne varmışlar, niçe zamān vatanında mütemekkin olub, ba^c^dehû İstānbul'a geldiler. Şeyh Hacı Çelebī vefātından sonra şeyhinin seccādesine ve zāviyesine cülûs kıldılar. ^c^Ulûm-ı ^c^ālemiyyede bahr-i zāhir ve fünûn-ı ^c^Arabiyye'de fāzıl ü māhir, tarīk-ı tasavvufda hod fezāili zāhir bir ^c^azīz idi. Ammā Ebû Hanīfe'den yādigār kalan Fıkh-ı Ekber'i şerh itmişler ve tasavvufa müte^c^allik niçe resāil (b292) te^ɔ^līf itmişler ve Mevlānā ^c^Alāeddīn-i Cemālī müftī iken birkaç gün marīz oldukda, niyābeten fetvā dahī virdiler. Sultān Süleymān Hān ^c^asrında vezīr-i a^c^zam-ı muhterem olan İbrāhīm Paşa'ya ^c^azīz-i müşārun-ileyhi bir tarīkla nifāk iderler. Hattā "Katl mertebelerine müeddī ola" diyû ahibbāsı küllī havf eylerler. Şeyh-i mezbûr anları tesliyet idüb, "Vezīr-i mağrûr, bizim hakkımızda üç nesneye kādirdir ki, üçi de

muktezā-yı hātırdır. Evvelā katl ki, sa^c^ādet-i şehādetdir. Sāniyen hibs ki, tarīkımızda lāzım halvet ve ^c^uzletdir. Sālisen nefy ^c^ani'l-beleddir ki, sünnet-i Resûlullāh **Salla'llāhu ^c^aleyhi ve Sellem** olan, Resûl olan hicretdir" diyû buyurdılar. Aslā havf u hirās göstermediler. Sene-i ihdā ve hamsīn ve tis^c^a-mie(951/1544)'de Hacc-ı Şerīf'e gitdiler. Ol sa^c^ādetle müstes^c^ad oldukdan sonra Kaysariyye'ye gelüb, anda vefāt itdiler ve şeyhlerinin şeyhi İbrāhīm-i Kaysarī Hazretleri'nin merkadi civārında defn olundılar.

Şeyh Muslihiddīn Hoca-zāde: Şeyh Muslihiddīn diyû müştehir ve Şeyh İbrāhīm-i Kaysarī Hazretleri'nden tekmīl-i tarīkatla müftehir bir ^c^azīzdir. Hattā Şeyh Safiyyüddīn'den sonra ol zāviyede irşād eyledi. Ba^c^de zamān ol makām-ı şerīfi Şeyh Nasûh'a virüb, kendüsi ihtiyār-ı ^c^uzlet kıldı. Dāyimü'l-istiğrāk, kutbu'l-āfāk bir velī-i kebīr idi. Kuds-i Şerīf'de fevt oldı ve cesed-i latīfleri anda defn olundı.

Şeyh Muslihiddīn: Bunlar mu^c^allim-zādelikle meşhûr ve vera^c^ u takvāsı mevfûr, meşīhātdan Şeyh İbn Vefā'ya mukārenet ve Hacı Çelebī ile musāhabet eyledikleri menkûldür. Kırk yıl tamām Terāvīh'i hatm-i Kelāmullah'la kılmışlar ve sene-i erba^c^īn ve tis^c^a-mie(940/1533)'nin onuncı güni vefāt eylemişler.

Şeyh Muhyiddīn: Kara Muhyiddīn diyû ma^c^lûm ve Hacı Çelebī diyû merkûmdan ahz-i tarīkla ^c^izam-ı şānı mefhûmdur.

^c^Ârif bi'llāh (267a) Mevlānā Şeyh Lutfullāh: Bunlar da Hacı Çelebī'nin mücāz-ı mükāşif-i rāz zāhid-i mütehaşşi^c^ ve nāsdan munkatı^c^ ^c^ābid bir ^c^azīz idi.

Şeyh ᶜAlī b. Emīr Hasan: Kitāb-ı Kifāye müellifi Seyyid Celālüddīn-i Gürānī neslinden idi. Seyyid Muhammed Buhārī Hazretleri'nin hüsn-i terbiyetlerine mukārin oldı. Ammā hilāfeti Tosya'lı Şeyh Nasûh'dan olub, yevmī otuz akçe tekāᶜudvazīfesi ile āhir-i ᶜömrine-dekirşāda iştigāl kıldı.

Şeyh Hızır Beğ b. Ahmed Paşa b. Mevlānā Hızır Beğ: Burûsa'da Sultān Murād Medresesi'nde müderris iken Emīr Sultān diyû meşhûr olan Seyyid Ahmed Buhārī Hazretleri'nin hizmet-i şerīflerine intisāb kıldı ve tehzīb-i ahlākla tekmīl-i tarīkatı cānına minnet bildi.

Fasl fi'ş-Şuᶜarā᾿ bi-Zamānih en-Nāzımīn li-Dürer-i Evsāfi Şānih

Mevlānā Âhī: Benlü Hasan dimekle mülakkab, Rûm-ili'nde Niğbolı kazāsında tevellüd itmiş bir küşāde-meşreb, nazm-ı latīfi rûh-efzā, inşāsı neş᾿e-i belāgatle ferah-fezā bir ᶜazīz idi. Hālā ki, Âhī mahlasının şeāmeti kemā-hiy kendüye te᾿sīr idüb, gamm u endûh ile āh u vāhdan kurtulmadı. Müddet-i ᶜömrinde rûzgārından kām alub, akrān u emsāli meyānından taᶜayyün bulmadı. Zamān-ı civānīde babası sanᶜatına rağbet ve ele giren māl-i mevrûsla ticāret kasdın idüb, dāru'l-milk İstānbul'a geldi. Ol ᶜasr pādişāhlarının ᶜilm ü maᶜrifete rağbetlerini ve vüzerā vü erkān-ı devletin ashāb-ı kemālāta ᶜināyetlerini görüb, re᾿sü'l-mālini meāl-i kemāle değişdi. Yaᶜnī ki, tarīk-ı ᶜilme sülûk idüb, sinni (b292) hudûd-ı erbaᶜīne varınca, pāye-i mülāzemet nāmındaki ser-menzile düşdi. Fe-ammā tabᶜında bedāyiᶜ-i nazm-ı kelāma kudret ve melekesinde meziyyet-i inşād ü inşāya

rağbet mukarrer olmağla şuᶜarādan Mevlānā Celīlī ile musāhabet iderdi. Ol Hüsrev ü Şīrīn nazmına mübāşeret itmeğin, Âhī dahī ol tetebbuᶜa mümāreset idüb, gāh ānı nazm ider, gāhī gazeller dir idi. Hattā baᶜzı ebyātını iletüb, meşāyih-ı Nakşibendiyye'den Mahmûd Efendi'ye ᶜarz iderdi. Hālā ki, Şeyh-i büzürg-vār, Âhī'nin āna iştigālini taᶜyīb ü inkār idüb, pervīz-i bī-temyīz ki, Resûl-i Hudā'nın nāme-i şerīfini yırtmış, "Bir gebr-i pür-kibr-i nā-çīz ola, mücerred ekābirden cāize ümīdi ile hayf ü dirīğ ki, senin āna takayyüdle tazyīᶜ-i evkātın tahakkuk bula. Şöyle ki, andan ferāgat eyleyesin, dār-ı cezāda ben senin Cenāb-ı Risālet'den şefāᶜatine müteemmin olayın ki, tekmīl-i saᶜādet-i āhiret eyleyesin" diyû taᶜahhüdine bināen, Âhī ol nazmı encāma ir-görmedin, yaᶜnī ki, nā-tamām kalub, itmāmını münāsib görmedi.

Hakk budur ki, hob nazm eylemişdir. Ol vechile tekmīli mümkin olmaması gûyā ki, kemāl-i nezāketine delālet eylemişdir ve bu ebyāt ol kitābdandır.

Nazmihī:

Fenā bezminde çün durur zamāne
Bakā cāmın sunar Nûşīrvāne.

Felek sundurdı bir devrāna cām
Çıkardı ḳāse-i serden serencām.

Ânın da ᶜīşini devr āhir itdi
Tolusın Hürmüze nûş itdi gitdi.

Der-Velādet:

Toğurdı subh-dem bānû-yı devrân
Bir altun başlu sırma saçlu oğlan.

Der-Sıfat-ı Şeb:

Nehengi çünki çarhın Nīl'e batdı
Bir altun māhī kendin taşra atdı.

Der Gamgīnī:

Nedendir ey meh-i āyīne ruhsār
Ruhun jengār-ı gam tutmuş kamer-vār.

Mübārek hātırın ey çeşme-i cān
Karanûlukdadır çün āb-ı hayvān.

(267b)*Gönül āyīnedir sevmez gubārı*
Götürmez cām-ı Cemşīd inkisārı.

ᶜAlā külli hāl mesnevīsi gazellerinden rācihdir. Eşᶜārı hemvār değil idüği, zīrā ki, vāzıhdır. Cümleden aᶜlā eseri ve müellef-i matbûᶜ u muᶜteberi, Kitāb-ı Hüsn ü Dilī'dir ki, vilāyet-i Rûm'da teˀlīf olunan āsārın makbûl ü bī-muᶜādilidir. Lāmiᶜī merhûmın "Hüsn ü Dilī gûyā ki, bu daᶜvānın hall-i müşkilidir. Ve bu kıtᶜalar dahī ol kitābdandır.

Nazmihī:

Âb-ı hayvān cihānda bir sudur
Ki ānın ötesi karānudur.

Niçe İskender'i o çeşme-i cān
Suya iletüb susuz getürdi hemān.

Ya çeker Hızır gibi ābımdır
Ya Sikender gibi türābımdır.

Ve min Eşᶜārihī:

Gitdi gönül sana gele ey bī-vefā gele
Şāyed ki, isteyü seni gönlüm bana gele.

Yarin harāmī çeşmine kānım halāl itdim
Ya ol harāmī bir gün ola kim yola gele.

Ve Lehû:

Yerde kalmaz āteş-i āh-ı seher-gāhım benim
Tokunur çarhına bir gün ey felek āhım benim.

Nesr: Merhûm Sultān Selīm, mezbûrın baᶜzı ebyātını görmüş, "Kābil-u vücûd ancak" diyû pesend buyurub, baᶜzı ᶜaskerlere Âhī'nin sinn ü māl ve cāhını sormuş, "Henüz mülāzimdir, zamān-ı ᶜömr-i erbaᶜīn idüğine kalbimiz cāzimdir" didiklerinde "Riᶜāyet eylen" dimişler, anlar dahī tarīk-ı muktezāsınca bir medrese ᶜarz eylemişler ve lākin ekābirden biri kendüyi pāreye çalmış, "Sana küllī riᶜāyet buyrulmuşdur, kabûl itme" diyû itmāᶜle yoldan çıkarmış, hālā ki, ᶜadem-i kabûli ᶜarz olundukda nā-kāmlığına sebeb olmuş. Henüz zillet-i mülāzemetden mahzûz, ancak bir dahī "Ânı bana anman" buyurulmuş ve ol esnālarda Âhī bir gazel diyüb,

Beytihī:

O kaddi bālā ve zülfi eğri diyār-ı ᶜışk-ı pür-āşûb
Memālik fitne, Şeh zālim-, ᶜālem ser-keş, sipāh eğri.

Nesr: beyti semᶜ-i Şehriyārī'ye tokunmuş, gazab-ı (b293) āteş-nehebleri müştedd olub, bir dahī tezekkürine mecāl olmamış. ᶜÂkıbet niçe zamāndan sonra Karaferiye Medresesi virilmiş, ol mertebe-i

sâfilede kasîde-i ᶜömri mukattaᶜ bolub, nâ-murâdlıkla dünyâdan gitmiş. -**Ravvaha'llâhu rûhah**-.

Habîbî: ᶜAcem serhaddine karîb bir nâhiyedendir. Pâdişâh-ı mağfûrın zamânında Rûm'a gelüb vefât itmişdir. İstimâᶜa kâbil baᶜzı sözleri vardır,

Nazmihî:

Ger senin-çün itmeyem çâk ey büt-i nâzik-beden
Gözüm olsun bu kabâ eğnimde pîrâhen kefen.

Gitmeye başdan ham-zülfi hayâli sen mehüñ
Üstühᵛân-ı kellem üzre tutsa ᶜakrebler vatan.

Huzûrî: Gelibolı nevâhîsindendir. Sofiyyûn tarîkına sülûk itmiş ve bu devrin âhirinde âhirete gitmiş. Kelimâtı müessir, ᶜuzlet ve huzûriyle istirâhata nâzır kimse idi.

Nazmuhû:

Biz kim, bu cihân gülşenini hâra değişdik
Vârını yoğa yârını ağyâra değişdik.

Gel hûr u cinânı bize ᶜarz eyleme vâᶜiz
Biz Cennet ü Hûrı kamû dîdâra değişdik.

Ve-Lehû:

Bu cihân dâr-ı fenâdır bu fenâ dârına yuf
Bu fenâ dârı nedir belki bakâ dâdına yuf.

Halîmî Çelebî: Nefs-i Kastamonı'da tevellüd itmiş, iᶜâde-i Semâniye'den mülâzemet rütbesine yetmiş, baᶜzı tekmîl-i ᶜulûm ve

fünûndan tahsîl itmeğe diyâr-ı ᶜAcem'e gitmiş, andan gelüb, Mekke-i Mükerreme'de mütekâᶜid olmuş, hattâ tarîk-ı Zeyniyye'de bir pîr-i murtâz hizmetine yetişüb, tekmîl-i **(268a)** tarîkatla iᶜtilâ-i şân bulmuş kimsedir. Baᶜdehû "**Hubbu'l-vatan mine'l-îmân**" câzibesi ile Kastamonı'ya gelüb, ᶜilm-i zâhir ve bâtından âzâdeye rağbet göstermiş. İttifâk Sultân Selîm Hân Trabzon'da mîr-livâ-i zî-şân iken mezbûrın ahlâk-ı hasenesini işitmeleri ile şeref-i sohbetine tâlib olub, daᶜvetine emr-i şerîf ve âdem göndermişler. Hikmet Hudâ'nındır, isimlerindeki münâsib ülfetlerine sirâyet itmiş tamâm ittihâd üzere mücâlesetleri rakd-ı tahkîka yetmiş. Ve bi'l-cümle yıldızları barışmış, yaᶜnî ki, çok zamân geçmedin Sultân Selîm'e cülûs-ı taht-ı saᶜâdet müyesser olmağla Halîmî Çelebî dahî meydân-ı rağbet ü iltifâtda katᶜ-ı merâtib kılmış ve baᶜzı şuᶜarâ bu zikr olunan ülfete ki, muttaliᶜ olmuşlar, bu makûle bir matlaᶜ diyüb sunmuşlar.

Nazm:

Şol Pâdişâh ki, nâm-ı şerîfi Selîm ola
Lâyık budur, musâhibi ânın Halîm ola.

Menkûldür ki, dâru'l-mülk İstânbul'a gelüb, taht-ı saᶜâdetle ki, müşerref oldukda iki-üç gün mikdârı umûr-ı cumhûrın nizâmı ile mukayyed olmağın mezbûr Halîmî'yi görmemişler. Dördünci gün mecbûr olmağın, bağçe kapusından içeru alındırub, tefekkud-i hâtıra teveccüh kılmışlar.

Hattâ mezbûra iştiyâkan ve iltifâten "Ben bu saltanatı neyleyin ki, üç gündür senin cemâl-i bâ-kemâlini göremezin" buyurmuşlar.

el-Kıssa, Kādī ᶜĪsā, Sultān Yaᶜkûb-ı Bāyındırī'ye itdüği duhûl bunlarda zāhir imiş ve Kādī Ebû Dāvud, Muᶜtasım-ı ᶜAbbāsī huzûrında bulduğı hüsn-i kabûl, Halīmī Çelebī'de izdiyādla mütebādir imiş. Baᶜzı umûr ᶜarzında vüzerā ters-nāk olsa, feryād-resleri monlā-i mezbûr imiş. Her ne söyleseler gûş-i rızāyla ısgāları elbette karīn-i kabûl ve me'sûr imiş. Feth-i Mısr'ile kām-rān ve ᶜavdetle diyār-ı Şām'a mihmān olduklarında vefāt itmişlerdir. Hattā ᶜibādetine ve salātına (b293) bi'z-zāt kendüler varub, riᶜāyet-i hukûkı isbāt itmişlerdir. Ve ammā müellefāt u āsārı gayr-i şāyiᶜ, gûyā ki, bu iki matlaᶜa iktifāları vākiᶜdir.

Nazmuhû:

Elime girmişidi dün gice ol zülf-i dü-tā
Sān ki, destimde idi memleket-i Çīn ü Hıtā.

Ve-Lehû:

Ol māh-ruh ki, halkı yakan hüsn-i tābıdır
Germ olmasın mı yer yüzinin āfitābıdır.

Monlā Halīmī: Bunlar diyār-ı ᶜAcem'den gelmiş, Dimaşk-ı Şām-ı Cennet-meşāmda temekkün kılmış bir ehl-i maᶜrifet idi ki, beyne'n-nās Halīmī-i Lügatı diyû meşhûr olan Bahru'l-Garāib nām kitābı bunlar te'līf itmişdir. Bu hakīr, külliyātını gördüm. Otuz mikdārı kasāid ve resāil-i masnûᶜasını mütālaᶜa kıldım. el-Hakk, rikkat-i kalb ve tabᶜ-ı nāzikine āferīn ve mahāret-i zihn-i mûşikāfānesine sad tahsīn ki, merhûm Süleymān Sāveci'nüñ kasīde-i müşkilesine karīb tahayyülāt-ı matbûᶜası var idi. Ve bi'l-cümle ekser-i eşᶜārı ve anları tahsīne lāyık ve sezā-vārdır.

Revānī: Dāru'l-mülk Edirne'den nehr-i Tunca kenārında sākin ve bir Behişt-hadīka-i pür-iştihārda mütemekkin ve şebān-rûz nazar-gāhında cereyān-ı āb-ı revān müteᶜayyin olmağın, Revānī tahallus itmişidi. İsm-i māder-zādı Şücāᶜ ve şecāᶜati tīğ-ı zebānla kātıᶜ-ı nizāᶜ idüği tahkīka yetmişidi. Merhûm Sultān Selīm Hān şehzāde-i ᶜālī-şān iken melāz-ı erbāb-ı ᶜirfān olan āsitānelerine ilticā itmiş, gāh u bī-gāh cevāyiz-i seniyyelerin alub, iltifāt-ı ᶜāliyelerine mazhar düşmüş, **(268b)** baᶜde'l-cülûs, gāh matbah-ı ᶜāmire emānetine mutasarrıf oldukdan sonra Sürre emāneti ile Hacc-ı Şerīf'e varmış gelmiş, hattā hukûk-ı fakr olan sürreden "**es-Sadakatü li-men kabaz**" müstedᶜāsınca ekl ü belᶜile müttehem olmuşdur. Hattā Şehriyār-ı Cihān Selīm Hān-ı kām-rān

Be Revānī sana neler dirler?

mısrāᶜıyla vākiᶜ hālden istihbār itdükde

Bal tutan barmağın yalar dirler

zamīmesi ile cevāb virüb, teftīşden kurtulmuşdur. Baᶜde zamān Kaplıca tevliyetine, ᶜakabince Ayasofya tevliyeti hizmetine dest-res bolmuş. Menkûldür ki, Kırk Çeşme kurbındaki mescid ve hucurātı hasbeten lillāh binā eylemiş, esnā-i ᶜimāretde merhûm Sultān Selīm Hān ol reh-güzāra uğrayub, 'Bu hayrāt kimindir?" buyurmuş, "Revānī kullarınındır" dinildikde başını salub bir mikdār taᶜaccübe kalub, "Hoş Ayasofya, sen ki, ayda bir mescid kuzılarsun" latīfesi ile mezbûrın ekl ü belᶜ himmetini sāmiᶜīne tuyurmuş. Hayli ten-perver ve ālûde-i cām u sāgar, şebān-rûz mey-perest ve dāimī mahmûr u ser-mest kimse imiş. Âna bināen ekser-i eşᶜārı, bāde-i nāb vasfında vākiᶜ imiş. ᶜİşret-

Nāme nām bir risālesi vardır ki, ol manzûme ebyātı kendünün mey-perestliğini dibelik şāyi^c kılmışdır ve bu ebyāt ol manzûmesindendir.

Nazmuhû:

Kimin kim cāmile hoş ^cālemi var,
Süleymāndır ki, elde hātemi var.

Kimin hükmünde olsa pādişāhdır
^cAceb āyīne-i ^cālem-nümādır.

Ne bedr olur ki, buldukda kemāli
Getürür bir araya beş hılāli.

Ne yire kim, ayak basa kademdir
O bezmüñ kāse-bāzı cām-ı Cem'dir.

Âna kim dir kadehdir yā bu müldür
Benefşe kokulu bir tāze güldür.

Nesr: Bu ebyāt dahi Dīvān-ı Eş^cār'ındandır:

Ve Lehû:

Yāre ^carz itdi başım sīmini çeşm-i eşk-bār
Bana göz yaşı gerekmez, didi lutfundan nigār.

Nesr: (b294) Ve bi'l-cümle ^casrına göre şā^cir-i hoş-edā ve ekser-i eş^cārı makbûl-i zurafā idi. Sene-i selāsīn ve tis^ca-mie (930/1524) tārīhinde fevt olmuş, şu^carādan biri bu makûle tārīh-i matbû^c söylemişidi.

Nazmuhû:

Cihānı ser beser tutmuşdı nāmı
Emīr-i nazm ki, ya^cnī Revānī.

Ecel cāmını çünki nûş kıldı
Şu denlü kim, düşüb mest oldı ānī

İşidüb rûh-ı kudsī didi tārīh:
Cinändan yana cān atdı Revānī.

Sücûdī: Rûm-ili'nde Kalkandelen'den ve Pīrī Paşa merhûmın mürebbālarından olub, ol karīnü'n-nasrda silāh-dārlar kātibi olmuşidi. Mücerred sāde nazma kudretine ve sāir eş^cār u nazāyir didikce anlara öykenüb, taklīd-i bī-bedā^catine bināen her ne hāl ise rağbet bulmuşidi. Hattā hāyīde-^cibārāt ve nā-şāyeste-fıkrāyla inşāyla ölçümlenüb, Sultān Selīm Hān'ın fütûhātını bir kitāb itmişdir. Ba^cde vefātihī tasnīf itmeğin cāizesi ifnā-i vücûd olmadan kurtulmuşdur. Merhûm Revānī Mısr yollarında "Berf" redīf kasīde diyüb, ol Şehriyār zī-mahz tābistān olub, "Berf neydüği bilinmeyen beriyyede nazm eyleyesin" diyû buyurdukda, Sücûdī fursat bulub,

Nazmuhû:

Sovuk sözlerle toldurdun cihānı
Başına karlar yağsun Revānī.

Nesr: dimişidi. Revānī dahī mezbûrın **(269a)** nev-civānlığı hālini işrāben,

Nazm:

Yüzün tokunmadık yer yok cihānda
Ânunçün didiler sana Sücûdi.

Nesr: bedīhesi ile cevāb virmişidi.

Sürûrî: Vilāyet-i şarkda neşv ü nemā bulmuş, kendü tavrındaki şu^carāya ekser-i eş^cārı pesendīde idüği zāhir olmuşdur. Tarz-ı lugazda dahī niçe āsārı vardır, ekseri pesend ü tahsīne sezāvār.

Min Nazmihī:

Kāmetim gamdan bunaldı sünbül-i pür-tāb-tek
Gözlerim kanla tolundı lāle-i sīrāb-tek.

Ve Lehû:

Tā ki, sevād-ı ser-zülfün mekānıdır gönül
Şehbāz-ı lā-mekānın āşiyānıdır gönül.

Sa^cyī: Şehr-i Prizren'lidir. Sultān Bāyezīd merhûm, ātīde mestûr olacak gazelini pesend idüb, kendüsini getürdüb, cāize-i seniyye ile ri^cāyetden sonra Sarāy-ı ^cÂmire hocalığını virmişler. Tahsīl-i ma^crifete gûşiş iden gılmān-ı harem ekseriyā andan telemmüz itmişler. Vefātı Sultān Selīm ^casrında olmuşdur ve ri^cāyetine bā^cis olan şi^cri bu idüği tahakkuk bulmuşdur.

Nazmuhû:

Sûretin nakşı yazınca gönül nāmesine
Kanlar ağlatdı gözi kirpiğinin hāmesine.

Bir gümüş-serv-i kabā-pûşdur ol māh ki, ānın
Güneş, altun da olsa yarāşır cāmesine.

Sûzī: Ehl-i sülûk-i Nakşibendiyye'dendir ve kasaba-i Prizrīn'de mütevellid olub, Mihāl-oğlı ^cAlī Beğ'le ekser-i gazevātında bile

bulunmuş. Hattā ba^czısını teşbīhāt-ı rengile nazmına koymuşdur. Bu ebyāt anlardandır.Nazmuhû:

Seher vaktinde çün Zâl-i zamâne
Giyindi ve kuşandı Rüstemâne.

Güneş tîğ u 'utârid hâme tutdı
'Alî Beğ rezm içün hengâme tutdı.

Nesr: Ve bir kâdî ile ba'zı mâ-cerâsı olub, bu ebyâtı diyüb, Sultân Selîm Hân'a virmişdir. Ol kâdî'nın 'azline sebeb olub, evzâ'-ı nâ-hemvârını tahkīka ir-görmüşdür.

Nazmuhû:

Mahşer 'arasâtında ki, dîvân olacakdır,
Ey gâzî sana da'vīci Yezdân olacakdır.

Haşr içre sicillât-ı 'amel çün ola imzâ
Rüşvet rakamı nâmene 'unvân olacakdır.

Devrinde yetîmin ki, gözi yaşı revândır,
Bir gün seni gark itmeğe tûfân olacakdır.

Bu sâz ki, sen perdeler altında çalarsın,
Sanma ki, ânın (b294) *nağmesi pinhân olacakdır.*

Nesr: Bunlardan mâ-'adâ erbâb-ı tab' meyânında meşhûr olan gazel-i âb-dârı budur.

Gazel:

Serv kaddin dikmesidir şâh-ı gül gülzârda
Eşkimin perverdesidir lâleler kûh-sârda.

Ya gönül sînemde mührin gizledi ağyârdan
Ya örümcek perde çekdi Ahmed üzre gârda.

Nesr: Hakkan serâ-pâ matbû' u bî-hemtâ gazeldir.

Sehî Beğ: 'Abdullah oğlıdır. Merhûm şâ'ir Ahmed Paşa'ya ve Necâtî Beğ cenâbına yetişmiş, her birine niçe rûzgâr hizmet itmişdir ve cümleden evvel diyâr-ı Rûm'da Tezkiretü'ş-Şu'arâ te'lîfine bunlar koylanmışdır. Sultân Süleymân merhûm sancağa çıkdıkda Dîvân kitâbeti ile behre-mend olmuş, niçe yıllar ol âsitâne-i 'ulyâ hizmetinde neşv ü nemâ bulmuşdur ve bu ebyât mezbûrın eş'ârındandır.

Nazmuhû:

Dağlar halkası giydirdi zırhlar tenime
Cebe satmak niçe olur göstereyin düşmenime.

Hakk oğuldur, yañadan geçme bugün eşk-i yetîm
Tıfliken dahî bırakmışdı gözem dâmenime.

Sînede derd ü gam dâğını setr itme ki, çün
Düğmeler takdı yaşum kadrası pîrâhenime.

Nesr: Ve bir na't-i **(269b)** Resûl diyüb, mahlas-perverliği, hakk budur ki, hûb itmişdir. Ol makta' budur.

Nazmuhû:

Serv-i gülzâr-ı risâletsin Sehî dervîşini
Sâye-i rahmetden itme yâ Resûlallâh cüdâ.

Nesr: Ammâ Mevlânâ 'Âşık, Meş'ar-ı Şu'arâ'sında "Edirne'lidir. Evâhir-i 'ömrinde bölükden tarîk-ı tevliyete girüb, Ergene'ye ve ba'zı

'amâyire mütevellî oldı" diyû yazmış. Vefâtı sene-i hams ve tis'a-mie(905/1499-500)'de vukû' buldı. Mu'ammer olub, çok yaşadığını bildirmişdir.

Şemsî: Bursavî'dir. Kuzât zümresinden olub, Şehriyâr-ı Cihân'ın Mısr fethine teveccühünde Kefe Kâdîsı bulunmuşdur. Bu ebyât ânın zâde-i tab'ıdır.

Nazmuhû:

Bezm-i cengüñe senin gelmeğe yokdur yüreği
Mâhın ey dost meğer varise çiğdir çöreği.

Ve Lehû:

Dervîş-i nemed-pûş gibi bülbül ırakdan
Gül ruhlarının vasfın okur al varakdan.

Sabâyî: Edirnevî'dir. Fâris'de ve 'ilm-i 'arûzda haylice mahâreti olub, tahsîn ü pesende kâbil Fârisî ve Türkî nazmı vârimiş. Hattâ Şütür'i Hücre-i Kâtibî'ye nazîre diyüb, ekser-i ebyâtı tavsîfe sezâ-vâr imiş.

Min Ebyâtihî:

Ne men şütür-dil ü ne âhırest hücre-i ten
Şütür ne genced ü tengest hücre-i dil-i men.

Şütür-dilân-ı cihân şod esîr-i hücre-i gûr
Çegûne üştür şâdî keşem be-hücre-i ten.

Me-şov çü-üştür ser-geşt be-hücre-i fukarâ
Me-keş be-hücre-i gerdûn-i şütür-sıfat gerde.

Ve Lehû:

Lezzetde lebin kand-i mey-âlûdeye benzer
Terlikde tenin sükker-i pâlûdeye benzer.

Nesr: Ve bu matla' dahî İmâmeyn-i Hümâmeyn vasfındadır.

Ve Lehû:

Ben niçe vasf ideyin Hüseyn'ile Hasan'ı
Kim iki humâdır ***Radiya'llâhu 'anhumâ.***

Sun'î Beğ: Ümerâ-i nâm-dârdan İskender Paşa oğlı Mustafâ Beğ'dir ki, Sultân Selîm 'asrında Trablus sancağı beği idi. Ma'rifeten ve şevketen mîr-livâ olanların yeği idi. Bu matla' ânındır.

Nazmuhû:

Bana rağbet, sana nefret virmiş ey zîbâ-cemâl
Hüsn sende müntehî ve 'ışk bende ber-kemâl.

Ve Lehû:

Gül-ruhlarına lâle eğer olmasa hasret
Bağrında ânın neyler idi dâğ-ı muhabbet?

Tâli'î: Kastamonı'lıdır. Zamânında haylice şöhret bulmuş. Ba'zılar Necâtî Beğ merhûma mu'âdil tutmuş, ehl-i dil ve nükte-dân ve dergâh-ı 'âli-yi Yiniçeri kitâbeti ile kâm-rân bir kâbil-i vücûd imiş. (b295)

Nazmuhû:

Göreli tal'at-ı garrâsını ol sîm-berüñ
Çarhı batdı güneşin, yıldızı düşdi kamerin.

Ve Lehû:

Keskin olduğı bu Yeñiçeri'nin
Dâimâ seyf-i kâtı'ı biledir.

Yağdurur hasma tîr-i bârânı
Harbeden bark-ı lâmi'i biledir.

Zârrdır gerçi nef'in de çokdur
Çok muzırr vâr menâfii biledir.

Bahtı kördür bugün bu tâifenin
Nereye varsa Tâli'î biledir.

Merhûm Sultân Selîm, bunlara ve Sücûdî'ye fütûhâtı te'lîfini emr eylemiş, ikisi dahî nazm u nesrile birer eser komuş ve illâ ol Pâdişâh-ı zî-şânın tab'-ı 'âlîlerine muvâfık ve gâh u bî-gâh istimâ'-ı vasflarına lâyık olmamağın hiç birisi şöhret bulmamış. Yine bu bidâ'a ile gâh iltifâten ser-vakt-i hâssa dâhil olurmuş. Hâlâ ki, kendü işti'âl-i nâr-ı gazabından korkub, duhûlden ibâ üzre olurmuş. "Esnâ-i musâhabetde ır Tâli'î'nin **(270a)** boynunı buyururlarsa benim hâlim nice olur?" diyû tereddüd kılmış. "Bu makûle fehm ü havf-i hafîye müeddî olan ülfetden tecennüb ü ferâğat yeğdir" diyû çekinmiş. Vaktâ ki, bu mazmûn sem'-i şerîf-i Pâdişâhî'ye makrûn olur, "Dâhil-i meclis olmaksızın da ol ma'nâ mukarrer değil midir? Ya'nî ki, "Ur boynunı" dinilmek, ülfet bahânesi yoğiken dahî müyesser değil midir?" buyurmuşlar, mezbûrın nev'an ictinâbından âzorde-hâtır olmuşlar. Ba'de zamân li, bâlâdaki kıt'ayı dimiş. Husûsâ,

Nereye varsa Tâli'î biledir

mısrâ'ını musarrah söylemiş idi. "Mâ'lûm oldı ki, Yiniçeri zümresi paşaların evlerini basdıkda dahî bile mi imiş?" buyurdukda havfından bir tedârük eyler, "Bile idim ammâ, def'-i fitne için varmışidim" diyû söyler ve bu havfile mansıbdan ferâgat eyler. Az zamân geçmedin dâr-ı âhirete rihlet eyler.

Fakîrî: Rûm-ili'nde neşv ü nemâ bulan şu'arâdan ve fukarâdan gınâ-i kalîle-i iksîr-i kanâ'ate mâlik olan gurabâdan idi. Sûz-nâk sözleri haylice mabû' gazelleri vardır.

Min Ebyâtihî:

Haste-dilem, belâ-keşem, âh nidem, nidem, nidem,
Yakdı beni firâk u gamm, âh nidem, nidem, nidem?

Güvâhî: Anatolı vilâyetinde Geyve nâm kasabadandır. Pâdişâh-ı mağfûrun-leh Cenâbı'na Kenzü'l-Bedâyi^c nâm risâle virmişdir. Ba^cdehû Pend-Nâme nazm idüb, rikâb-ı humâyûnlarına ^carz kılmışdır. Hattâ bu ebyât andandır.

Min Nazmihî:

Bu pendin dinledin mi hiç atanın
Kim oğlı, kızı olmaz utananın?

Gerekdir her husûsa cidd ü ikdâm
Murâd üzre bula tâ kârın encâm.

Katî ikdâm gerekdür hâle her ân
Meme virmez ağlamasa oğlan.

Ve Lehû:

Tâ eyledin benefşe-i terden nikâb-ı gül
Virüb hevâya âteş-i hattınla âb-ı gül.

Ve Lehû:

Şükker-zülâl la'lin, la'lin zülâl-i şükker
'Ar^car-ı nihâl kaddin, kaddin nihâl-i 'ar'ar.

Ferhâd olurdı görse, görse olurdı Ferhâd
Şükker lebüni Şîrîn, Şîrîn lebüni şükker.

Olsun Güvâhî Şâhâ, Şâhâ Güvâhî olsun
Çâker kapunda dâim, dâim kapunda çâker.

Neşrî: Anatolı vilâyetindeki kasabâtın birindendir. Ammâ Burûsa'dan neşv ü nemâ bulmuşdur. Husûsâ Tevārīḫ-i Âl-i ^cOşmān yazub, hak budur ki, eyü tetebbu^c kılmışdır. Şi'ri dahî bed değildir. Bu meşhûr gazel ânın zâde-i tab'ıdır.

Nazm:

Gözlerimden (b295) *akdı deryâlar gibi yâşım benim*
Dostlar, çok nesne gördi onmadık bâşım benim.

Geçmek içün seyl-i eşkimden hayâlin 'askeri
Bir direkli iki gözli köpridir kâşım benim.

Nihâlî: Bursavî'dir. Galata kazâsına mutasarrıf iken bir tarîkla Sultân Selîm'in meclisine dâhil olmuşdur. Lâkin müks idüb, ülfetinden hazz olunmak mertebesine varmamışdır. Bu matla'-ı meşhûr ânındır.

Nazmuhû:

Hammâma girdi nâzile bir sîmîn-ten güzel
Şu şöyle diyecek yeri yok , cümleten güzel.

Nihânî: Arnâvudiyyü'l-asldır. Tarîk-ı tedrîse sülûkden sonra fevt olmuşdur. Bu şi'ri diyüb, Sultân Selîm'e 'arz itmişdir. Ba'zılar galat idüb, Şehriyâr-ı mağfûrun-lehin nazmı zann itmişlerdir. Ol ebyât bunlardır.

Nazmuhû:

Lâleler çıkdı kızıl bâşiyle şâhîler gibi
Çekdi sûsen tîğını Sünnî sipâhîler gibi.

Râfızî'dir lâle tâcın bâde vir yâ Rabb diyû.
Yâsemenler Hakk'a yüz tutmuş İlâhî'ler gibi

Ey Nihânî, Çâr-yâr'ı sev Muhammed 'aşkına
Bâyezîdî-meşreb ol, olma tebâhîler gibi[1].

Ketebehû ᶜAbdü'l-ᶜAzîz b. İbrâhîm el-İstânbûlî, şehra Rebîᶜa'l-Evvel yevme's-Sülâsâ' fî-seneti 1083(1672).

[1]) (b) nüshası 297'de "**Kad vakaᶜa itmâmu tahrîr ᶜan yedi adᶜafi'l-ᶜibâd ᶜAbdi'l-Kâdir İbn Yûsuf et-Tokâtî fî-evâili şehr-i Saferi'l-Hayr vakti'd-duha fî-yevmi'l-İsneyn, li-seneti isneteyn ve tisᶜîn ve elf** (1093/1682) **men lehü'l-ᶜizzü ve'ş-şeref**" şeklinde sona ermektedir.

İNDEKS

-A-

ABA-PUŞ, 13b
Abaza, 3b, 4b
ABBAS (Musa Rıza'nın neslinden), 20a
Abbâsîler XIII
Abbasiyân, 9b;
-Abbâsiyye, 44b;
-Âl-i Abbas, 2b
-Hulefâ-i, 101a;
ABDAL MURAD, 24a
ABDİ BEY, 236b
ABDULAZİZ, 9b
ABDULAZİZ (Necati Bey damadı), 217a
ABDULAZİZ b. İBRAHİM el-İSTANBULÎ (Müstensih), 270a
ABDULKADİR MERAÎ UDÎ, 188a
ABDULKADİR b. SA'DULLAH b. AKŞEMSEDDİN 160a
ABDULKERİM (Molla), 155a, 204a, 208a
ABDULLAH (Âlî'nin babası), 18a
ABDULLAH (Mevlânâ), 155a
ABDULLAH (Sehi Bey'in babası), 269a
ABDULLAH (Yeniçeri), 224a
ABDULLAH b. ABBAS, 98a
ABDULLAH b. MAHMUD BURHANÎ, -Sadru'ş-Şerî'a, 83a[1], 147b, 148a, 149a, 203b, 208a, 209a, 260a
ABDULLAH b. SA'D, 98b
ABDULLAH b. ZEYD, 98a
ABDULLAH HAN b. İSKENDER HAN, 3a
ABDULLATİF KUDDUSÎ, 210a
ABDULLATİF KUDSÎ (Şeyh), 161a
ABDULLATİF-İ MUKADDES (Abdurrahman b. Ali b. Hatem-i Ansarî), 65b, 83b, 150a
ABDULMELİK b. MERVAN, 102a
ABDULMU'Tİ (Meşâyih-i Zihniyye'den), 163a
ABDULVAHHAB b. ABDULKERİM, 257a
ABDULVAHİD b. MUHAMMED, 45a
ABDURAHMAN GAZİ, 8a, 13b, 14b
ABDURRAHİM MERZİFONÎ, 147a
ABDURRAHİM MISRÎ, 160b
ABDURRAHİM MISRÎ-ZÂDE (Şeyh), 160a
ABDURREZZAK BEY, 234a
ABDUSSELAM, 257a;
-Bü'l-Hayat, 251b
ÂBE b. SEYYİD İBRAHİM el-ASKERİ, 20a
ÂBİD ÇELEBİ, 162B, 163A
Acayibü'l-Kübrâ (Hanif Şah'ın eseri), 91a,
Acem, 1b, 3a, 3b, 6b, 23a, 24a, 28b, 31a, 36a, 41b, 47a, 82a, 85a, 86b, 93b, 102b, 105b, 107b, 108a, 111b, 112b, 114b, 133b, 134a, 135b, 136b, 137a, 143b, 144b, 146a, 149b, 177b, 185b, 206b, 213b, 218a, 219a, 224b, 225a, 227a, 228a-b, 236b, 242a, 245a, 246a, 250b, 251a, 264b, 267b;
-şâhı 7a, 128b, 245b, 250b;
-bilâd-ı, 19b, 150a, 151b;
-bülegâ-yı Acemî, 217a;
-defterdarlığı, 114b, 115a;
-deryâ-yı, 241a;
-diyâr-ı, 23b, 45a, 64b, 65a, 83a[1], 123b, 188a, 204a, 207a-b, 215b, 241b, 257a, 260a-b, 261a;
-Faris, 30a, 34a, 269b;
-Fürs-i kadîm, 85b
-kadıaskerliği, 259a,
-Kisrâ-yı, 101b;
-şuarâ-yı, 68a;
-şuarâ-yı Fürs, 214b;
-tâcir-i, 41b;

-(zebân-ı) lisân-ı Farisî, 6a, , 42a, 82a, 84b, 149b, 200a, 204a, 205b, 207a, 208b, 213b, 226b, 257b, 258b, 259a, 260b, 263a-b, 269b;
-zebân-ı Derî, 258b;
acemi, 115b, 117b
Aclun, 246a
Ada köprüsü, 77b
Adâbu'l-Bahs, 149b, 206b, 260b
Adana, 174a-b, 175a-b, 200b, 247a;
- kalesi, 169b, 176b
ADEM Hz., XIII, 1b, 35a, 92b, 95a, 100b, 101a, 213b;
-benî 4a, 91a, 93b;
-Ebu'l-Beşer, 102b
Aden, 4a, 86a
Adilcevaz, 237b
Âd kavmi, 179b
ÂFİTABÎ, 213a
AGNADİYUS, 103a-b, 105a-b
ağa, 5b, 6a; 110a, (127b 2. nüshadan), 113b, 115a-b, 116a-b
Ağaçdeniz, 16a
AĞCA HÂCE, 8a
AHDÎ (Edirne'li), VI, 215a
Ahdî Tezkiresi XI
AHİ ÇELEBİ, 252a, 265a;
-Mevlana Mahmud b. Kemal, 264b
AHİ EVRAN, 23b, 24a
AHİ MUSTAFA, 54a
AHİ-ZÂDELER, 203b
ahlâk IX, XI
Ahlak-ı Hamîde, 259a
Ahlat, 7b, 237b
AHMED (Amid'li), 237b
AHMED (Şehzâde, Bayezid II oğlu), 169b
AHMED (Mevlana Hayreddin oğlu), 146a
AHMED BEY (Evranosoğlu), 72a, 124b, 141a-b, 162B, 182a, 257a
AHMED BEY; -Horos-zâde, 57a
AHMED BEY (Sinop valisi), 227a
AHMED BEY (Meyyafarikin valisi), 236b
AHMED BEY (Kara Hüseyn oğlu), 240a
AHMED CELAYİR, 30a-b, 33b, 37a
AHMED ÇELEBİ; -Feylesof-zâde, 202a, 203a
AHMED HAYALİ (Mevlânâ), 158b
AHMED HOCA, 217a
AHMEDÎ, 34a, 39b, 46b, 68a;
-Monla, 46a
AHMED MİRZA (Uğurlu Muhammed oğlu), 177a-b, 178a, 187a
AHMED PAŞA (Hain), 256a, 257a
AHMED PAŞA, 42a, 67b, 84a, 133b, 137b, 138a-b, 139a, 165b, 168b, 264a;
-İbn Veliyyüddin, 80b, 81a, 106a, 145a, 154a, 176a
-Şair, 72b, 85b, 269a;
AHMED PAŞA (Hersek oğlu), 145a, 174a-b, 175a, 176a, 179a, 185a, 188a, 200a, 202a, 229a, 232a, 242a, 252a-b;
-medresesi, 208a
AHMED PAŞA (Kaptan), 176b
AHMED PAŞA (Dukakin-zâde), 222b, 227a, 229a, 231a, 232a-b, 255a, 263a
AHMED PAŞA-İ FENARİ, 199a-b
Ahmediyye (Akşemseddin oğlu Hamdi'-nin), 159b
Ahteriçe (Hacı Bektaş'ın lakabı), 21a
A'KAL OĞLU, 102a
Akâyid Hayâlîsi, 209a
AKBAŞ (Kaptan), 189b, 190a
AKBAŞ MAHMUD ALP, 8a
Akbeşe, 19a
AKBIYIK, 37b, 83a[1], 89a;
-Abdal, 38a
Akcabolı, 49b
AKCAKOCA, 13b, 14b, 15b, 17a, 19a
Akçahisar, 13a, 69b, 76b
Akça limanı, 17b
AKÇAYLIOĞLU, 76b
Akdeniz, 101a, 232a;
-Bahr-i Ebyaz 3b, 4b, 50a, 55a, 93a, 138b, 140b

Akhisar, 23b, 71b
akıncı, 48a, 76b, 119a-b, 124b, 173b, 180a, 182b;
-beyi, 122a
Akka, 223b
Akkirman, 169b, 173a-b
Akkoyunlu, 123a, 127b, 134b, 136a-b, 137b;
-Türkman, 133b
Akkoyunlular XIII
aksâ-yı garb, 7a
Aksaray, 29a, 40b, 57b, 127a, 163b;
-kalesi, 87a
Aksu, 183b, 184a
Akşehir, 21b, 26a, 29a, 35b, 36b, 67a, 69b, 73b, 127a, 210b
AKŞEMSEDDİN (Şeyh Muhammed b. Hamza), 88b, 89b, 90b, 99b, 107a, 157a, 157b, 158a, 158b, 159a, 160a, 160b, 161a, 163a, 209a-b;
-Kutb-ı rüzgâr, 208b
AKTİMUR, 11a, 14a
Akyâl (Kayl), 6b
Akyazı, 13a, 19a;
-ovası, 17a
Âl-i Amâlik, 92b
Âl-i Fenârî, 155a
Âl-i Mervan, 44b
Âl-i Osmân, 2a-b, 6b, 7a-b, 8b, 11b, 15b, 16a, 18b, 23a, 24a, 25b, 30a, 32b, 34a-b, 37b, 51a, 62a-b, 70b, 72a, 83b, 84a, 86b, 88a, 100b, 107a, 112b, 126b, 137a, 172a-b, 178a, 192a, 195a, 203a, 218b, 219a, 243a;
-aşâyir-i Osmâniye 3b;
-bilâd-ı Osmâniyye, 15a;
-devlet-i Osmâniyân (Osmâniye) 7a, 51b, 55b, 113a, 199b, 258b;
-devlet-i Osmâniyye 5a, 13b, 19b, 27a, 104b, 114b, 138b;
-devlet-nişân-ı Osmâniyye, 126b;
-dûdmân-ı Osmânî, 221a;
-eşher-i, 68b;
-hânedân-ı Osmâniyye, 19b, 52a;
-havâkîn-ı Osmâniyye, 234a
-kânûn-ı Osmânî, 24b, 134b, 197b, 219b, 229a, 230a;
-kudret-i Osmâniyye, 16b;
-(memâlik-i) Osmâniyân 3a, 7b, 9b, 26a, 38b, 39a, 43b, 71a, 79b, 123a, 136b, 178b, 234b;
-memâlik-i Osmâniyye, 69a;
-milk-i Osmân, 196b;
-neseb-i Osmanî 7b;
-nesl-i Osmânî(yân) 15b, 47a, 70a, 90b;
-Osmanî, 151b, 225b;
-Osmanlı, 62a, 133b, 193b;
-pâdişâh-ı Osmâniyân, 44b;
-Saltanat-ı Osmâniyye, 10a;
-selâtîn-i Osmâniyân 5b, 109b, 175b;
-sipâh-i (asâkir) Osmânî, 229b, 231a;
Âl-i Ramazan, 175b, 246b;
-evlâd-ı Ramazan, 176a
Âl-i Selçuk, 3b, 7b, 8b, 133a-b;
-asker-i Selçûkiyân 8b;
-devlet-i 10a;
-mülûk-i Selçûkiyye 3b, 8b, 44b;
-Selâtîn-i, 126b
-Selçûkî 8a, 19a;
-Selçûkîler 6b;
-Selçûkiyân 7a;
-Selçuklular, 16a;
-tâife-i 3b;
ALAADDİN (şehzâde), 72b
ALAADDİN (Karamanoğlu), 71a, 126b
ALAADDİN II (Selçuklu sultanı), 9a, 23b
ALAADDİN ABDAL, 211a
ALAADDİN ESVED, 16a, 39a-b;
-Kara Hâce, 19b
-Şeyh-i Arif Billah, 210b;
Alaaddin oğlu sahrası, 61a
ALAADDİN PAŞA, 10a, 16a-b, 18b
Alacahisar, 71b, 73b, 74a, 167a, 196a
Aladağ, 136b

Alaiyye, 35b, 133a-b, 172b;
-kalesi, 87a
Alaşehir, 29a
ALAUDDEVLE (Zülkadiroğlu), 174a, 175a, 178b, 179a, 187a, 189a, 232b, 233b, 234a, 241b, 251a
ALAUDDİN (Monla), 155a
ALAUDDİN FENARİ (Mevlana), 161b
ALBAVUT PİR MUHAMMED BEY, 136b
ÂLÎ (Gelibolulu Mustafa), 66a, 81b, 151b, 217a-b
ALİ (Hz.), 20b, 207a, 210a, 230a, 254a;
-Murtaza, 219a
ALİ (Karamanoğlu), 71a
ALİ BEY (Firuz Beyoğlu), 71b
ALİ BEY (Evranosoğlu), 60b, 72a-b, 73a, 124b
ALİ BEY (Sucuoğlu), 54a
ALİ BEY (Timurtaş Paşa oğlu), 27b, 38b, 70a
ALİ BEY (Ahmet Bey oğlu), 121b
ALİ BEY (Mihaloğlu), 124b, 140b, 141b, 145b, 180a-b, 182a, 183a, 269a
ALİ BEY (Hasan Bey oğlu), 177b
ALİ BEY (Malkoçoğlu), 220b, 221a, 230a
ALİ BEY (Şehsuvar oğlu), 228a, 229a, 232b, 233a, 234a-b, 243a, 251a
ALİ BEY (Sofya sancağı beyi), 230a
ALİ BEY (Sason hakimi), 236b
ALİ BEY b. KARA OSMAN-I BAYINDIR, 133b, 134a, 136b
Ali Bey Medresesi, 257b
Âlî Bibliyografyası XII, XIV
ALİ ÇELEBİ (Zağnos oğlu), 202b
ALİ ÇELEBİ (Abdullah Paşa-zâde), 244b
ALİ FENARİ, 73a, 152a, 156a, 205b;
-b. Yusuf, 151b
Âlî Hakkında Yazılmış Müstakil Biyografik Eserler ve Çalışmalar XII
ALİ MUSA RIZA, 20b
Âlî Mustafa Efendi V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV
ALİ PAŞA (Vezir), 18b, 19a, 26b, 27a, 37b, 38a, 45a, 48a, 56b, 57a-b, 78a, 144a;
-bin Hayreddin Paşa, 38b
ALİ PAŞA (Rumeli Beylerbeyi), 173a, 175a-b, 176a-b, 177a, 193a-b, 195b;
-Camii, 191b
-Vezir, 186b, 187a, 189b, 194a, 196a, 218a;
ALİ ŞİR NEVAİ, 164b, 166b
ALİ TUSİ (Monla), 154b, 155a, 158a
alimler XIII
Alman, 3b, 5a, 101a, 183b
ALP ARSLAN (Canik mirlivası), 63a
Altmışlı Medreseleri, 108a-b, (127b 2. nüshadan), 199a
ALTUNCI-ZADE (Mevlhanâ Hakîm), 156b
Altuntaş, 193a
Amalika, 33a
A'mâlü'l-Hüdâ (eser adı), 65b
Amasile, 134a
Amasya XIII
Amasya Mîrlivâlığı XIII
Amasya Sancak Beyliği VIII
Amasiyye, 23a, 29a, 33a, 38a-b, 42b, 51b, 52a, 53a, 54a, 56b, 62b, 66a-b, 69a, 134a-b, 136b, 154b, 157b, 163a, 163b, 169b, 187a, 200b, 203b, 204b, 205a, 206b, 207a, 208a-b, 209a-b, 213a, 214b, 221a, 232b, 233a, 235b, 237a-b, 251a, 253b, 254a, 255a, 257a, 260a-b, 261a-b, 264a-b, 265b
Amasra, 87a
Amid, 237a-b, 238a-b, 239a-b, 240b, 241b;
-Kara, 238a, 245b
AMLAK b. İLYAN, 100b
Amul kalesi, 121b
Anamaliye sahrası, 57b
Anatolı (Anadolu), 3b, 17b, 24b, 25a, 27b, 29a, 38a, 42a-b, 47b, 48a, 55a-b, 59a, 62b, 63b, 64a, 68a-b, 69b, 70a-b, 71b, 72b, 73b, 74a-b, 76a-b, 87a, 108b, 109a, 121a, 125a, 128a, 133a, 137b, 141a, 142a, 169b, 170b, 171a, 173a, 175a, 176a-b, 179a, 189a, 191a, 192a, 193a, 195a, 196a, 197a, 197b, 199b, 200a-b, 220b, 221a, 224b, 229a, 234b, 239a, 250b, 251a-b, 259a, 270a;
-ağası, 115b;
-Beylerbeyi, 72a, 75a, 78a-b, 79a, 87b, 134b, 135b, 136a, 141a, 145b, 170a, 174a-b, 175b, 186b, 188a, 192b, 199a, 201b, 202a, 222a, 229a-b, 243a, 254b, 254b;
-defterdarı, 114b, 202b;
-kadıaskeri, 114a-b, 147a, 148b, 197b, 205a, 206a, 207a, 208a, 230a, 248b, 257b, 258a, 262a;
-kalemi, 114b, 115a;
-kethüdası, 240a
-kolu, 77a, 186a, 222b, 229b;
Anavarin kalesi, 169b, 186b
ANDELİBÎ; -Hasan, 215a
A'niya sahrası, 176a
Ankâ, 216b
Ankara (Sancağı), 25a, 28a, 31b, 41a, 56a-b, 58a-b, 60a, 67a, 83b, 154a, 157a, 171a, 207a, 212b, 220b, 221a;
-sancağı, 59b
Antakiyye, 35b, 70b, 71a, 73b, 101b, 127a-b, 223b;
-Antakî, 45b
Antalya, 192b;
-sahili, 189b
Arab, VII, XIII, 1b, 4a-b, 6b, 37b, 45b, 80b, 89b, 91a, 93b, 108a, 111b, 114b, 125a, 143b, 171a, 174a, 175a-b, 178a-b, 207b, 219a, 223b, 233a, 242b, 243a, 244a, 246a, 259a, 261a;
-Arabî, 105b, 142a, 182a, 206a, 208a, 212b, 259a, 260a, 266b;
-Arabî kasîde, 80b, 207a, 208b, 209a, 261a, 264b;
-Arabistan, 3b, 55a, 138b, 251b
-aşâyır-ı, 30a;
-beyt-i Arabî, 152b;
-bilâd-ı, 149b, 188a, 241a;
-defterdarlığı, 114b, 115a;
-fuzalâ-i 15a, 86b;
-lisân-ı Arabî 6a, 82a, 84b, 207b, 260b;
-Nedîm-i, 38a;
-Selâtîn-i, 31a, 190b;
arabacı, 135b
-başı, 116b
Arabkir, 240a
ARAB MOLLA, 80b;
-Mevlana Zeynüddin Ali, 179a
Arafat, 150a, 210a;
-kûh-ı, 20a
Arap emîrleri XIII
Arap grameri IX
Arapça IX, X
Aras, 232a
ARİSTO, 9b, 94a
Arkeoloji Müzesi Ktp. XIV
Arnavud, 3b, 4a-b, 5b, 43b, 72a-b, 76b, 87a, 140b, 169b, 179b, 270a;
-Arnabud, 69b, 124b, 132a, 180a;
-Arnavudluk 4b;
-İskenderiyyesi, 139b, 144b
arpalık, 68a, 109a, 115a, 116a-b, 177b
Arşu levh u kalem, 1b
Artugâbad, 53b
ARTUK, 7b
aruz X
Arûz-ı Endelüsî, (eser adı), 20a
arz, 113a
arz-ı hâl, 228a
Arz-ı Rum, 115a
ASAF b. BERAHYA, 92a
asâkir-i bî-girân, 8b

ASFİYE (Harkil'in kardeşi), 95b
Ashab-ı Kehf, 20b
Aslum, 180b
ASTON BANU, 103a-b, 104a-b;
-Bus, 105a-b
astroloji IX
Asus, 187a
AŞIKPAŞA, 7b, 15a, 17a, 46b;
-Fahru'l-Evliya, 170a
-Şeyhu'l-Müverrihîn, 42a;
Âşık Paşa-zade XIV
ATAKOCA, 14b
Atatürk Ün. Edebiyat Fak. Araştırma Dergisi XII
Atatürk Ün. İlâhiyat Fak. XII
ATAYÎ, 84a
Atçılar, 88b
Atina, 69b, 104a, 132b
atmacacı başı, 116a
Atmeydanı, 95b, 101b, 102b, 103a, 179a, 191b
Atranos, 13a
Atsız XII, XIV
Avarifü'l-Meârif, 65b
Ayas kalesi, 175b, 188a
Ayaslığ, 39b, 59b, 104a
Ayasofya, 90a-b, 91a, 95b, 96a-b, 97a-b, 98b, 99a, 102b, 103a-b, 104a-b, 105b, 107b, 146a, 152b, 153a, 203b, 260b, 261b;
-Beytullah, 103b;
-medresesi, 145b, 149a
AYAS PAŞA, 145a, 170a-b, 229b
Ayaşlı Kalesi, 17b
Ayazmend, 125a;
-iskelesi, 188a
Aydın ili, 18a, 29a, 36a, 41a, 52b, 55a-b, 58a, 59b, 62a, 69a, 71b, 74b, 127a, 143a, 155b, 163a, 200b, 211b, 260a
Aydıncık, 16b, 17a, 91b, 92a, 96a, 99b;
- (Edincik) hisarı, 16a
Aydınoğlu, 29a-b, 39b
Aydos, 15b
-Kalesi, 13b;
-Tekfuru 13b
AYGUD ALP, 8a, 11a
AYKUTLUG, 7b
Aynos kalesi, 87a, 119b
Ayntab, 242b, 244b
Aynuri, 132a
ÂY SEYHA , 20a
AYVAZ BEY, 175b
AZÂDE CAFER ÇELEBİ (Tac Bey-zâde), 203a, 255a, 262a-b;
-Latifi-Aşık, 263a-b
Azak, 172b;
-nehr-i, 141b
azeb, 70a, 73a, 76b, 135b, 136a, 142a, 175a, 185b, 187a;
-ağası, 136a
AZEB AĞA, 49b, 50a, 61a, 75b
Azerbaycan VI, VII, 28b, 29b, 30a-b, 33b, 34a-b, 37a, 54b, 134a, 192b, 227b, 228b, 231a, 235b, 235b, 237a, 239a

-B-

BABA ALİ ÇEMİZKEZEKÎ, 265a
BABA İLYAS, 23a
BABA NAHHAS-I ANKARAVÎ, 66b
BABA Nİ'METULLAH-ı NAKŞİBENDİ, 163a
BABA SULTAN, 84b
Bâb-ı Âlî Ağası, 6a;
-bab-ı saadet ağalığı, 116b
bab-ı humâyun, 116b, 117b, 221b, 232b
Bâb-ı Züveyle, 233a
Babil, 34a
BADBARA, 73b
Bafra, 63a
Bağdat, 30a, 31b, 34a, 37a, 84b, 99b, 100a-b, 108b, 116a, 235b, 239a, 240a
Bağdat Mal Defterdarlığı VII
Bağlar İmamı, 161a

BAHADIR, 75a
BAHAUDDİN (şeyh), 160a
BAHAUDDİN b. ŞEYH LUTFULLAH (Mevlânâ), 15b
Bahr-i Hürmüz, 149a
Bahr-i Muhît, 9b
BAHŞİ BEY (Mihaloğlu), 50a, 60b, 61b
BAHŞLU BEY, 19a
BAHŞLU KARITEKE, 8a
Bakırküre, 122b, 123a, 211a
BAKÎ, X, XIV, 117a
BALABANCIK, 14a
BALABAN PAŞA, 74a, 79a
Balat, 99a
Ba'lbek, 243a
BALCIK, 7b
Balıkesir, 17a, 3b, 67a, 78b, 153a;
-Kalesi, 15b
BALİ AĞA (silahdar başı), 239a
BALİ BEY (Malkoçoğlu), 124b, 141b, 145b, 169b, 173b, 182b, 185a
BALİ BEY (Yahya Paşa oğlu), 183a;
-Hamza, 201b
BALİ VOYVODA, 228a
Balkan dağı, 60b
Ballubadra, 69b, 76b, 121a
baltacılar, 117b
BALTAOĞLU, 59b, 61b, 71b
Banu-Germe, 13b
Barça, 27b
BAŞBOĞA, 7b
Başbuğ, 239a
Batha, 4a, 20b
BATLAMYUS, 103a-b, 155a
Batmanî kemandır, 243a, 246a
BATTAL GAZİ, 226b
BAYBEK, 7b
Bayburd, 123b, 228a, 232a, 238a
BAYEZİD II (Sultan), 66a, 76b, 80a-b, 86b, 153a-b, 154a-b, 163b, 170a-b, 171a-b, 185ab, 191b, 201a-b, 205a, 206b, 207a, 209b, 270a;
-Camii, 191b, 212b, 264b;
-Ebu'l-Cihad, 169a;
-Han b. Muhammed Han, 199a, 257a, 261b
-Medresesi, 152a, 207a-b, 209a, 258a;
-Sultan, 151a-b, 152a-b, 153a, 169b, 177b, 178a, 179a, 194a-b, 195a, 198a-b, 200a-b, 202a, 203a-b, 204b, 205b, 206a-b, 207a-b, 208b, 209a, 210b, 212a, 213a-b, 214a-b, 215b, 216b, 217b, 218a, 219a, 220a-b, 223b, 225a, 252a, 253a, 254a-b, 260a, 261a, 262a-b, 265a, 266a, 269a;
-Sultân-ı İslâm, 186a;
BAYEZİD-İ BİSTAMİ, 2a, 20a, 21a, 40b, 157b, 169a
BAYEZİD-İ SUFİ, 54b, 65a
BAYEZİD PAŞA, 50a, 53b, 57b, 58b, 61a-b, 62a-b, 64a, 68b, 69b, 70a
BAYINCAR, 9a
BAYINDIR, 225a;
-selâtin-i, 231a, 236a
-ümerâ-yı, 228a;
Baykara, XIII
Bedî'u'r-Rukûm, XI
Bedâyi'u'l-Metâli', XI
BAYRAM (kadı), 109b
BAYRAM (Kethüda), 254b
Baysa kalesi, 126b
BAYSU, 7b
BAYSUNGUR, 177b
BAYTEMUR, 7b
BAZARLI TOĞAN, 28a, 32a
Bedahşan, 20b, 34a
Bedevi süvari, 241b
Bedir (savaşı), 120a
BEDİUZZAMAN MİRZA (Hüseyin Baykara oğlu), 232a
BEDRİ BEY, 239a
Behisni (Besni), 29a, 244b
Bektaşi börgü, 18a
Belene (Tanrı Yıkdığı Kale), 26a
Belgrad, 69b, 72b, 73a, 74a, 76b, 119a, 120a-b, 121a, 179b, 182a

BELKIS, 77b;
-Akran, 91b
BELOİNOS, 102a
Benâtü'n-na'ş, 26b, 46b
Benî Abbas, 100a
Benî Asfer, 7b
Benî Ata, 223B
Benî Atiyye, 223B
Benî İbrahim, 223B
Benî Sevalim, 223B
Benî Ümeyye, 99b
BERCİS-CELİS (Müverrih), 102b, 112b
Bergama, 17a, 167b;
-hisarı, 16b
-kalesi, 16a;
Bermekiler, 167a, 262a
Beşiktaş, 179a
BETÂLİSE (Batlamyus), 6b
beyaz sancak, 11b
beyaz üsküf, 19a
beylerbeyi, 18a, 22a, 25b, 26b, 68b, 70a, 73a, 78b, 79a, 113a-b, 114a, 116a, 117a, 118a, 134b, 137a, 138b, 144b, 145a, 172b, 193b, 221a, 223a, 230a, 249b, 256b;
-sancağı, 229a
Beypazarı, 47a, 55a-b, 127a, 157b, 160a
Beyrut, 247a
beytü'l-mâl, 115a, 202b, , 251b
Beyşehir, 26b, 62b, 69b, 73b, 127a, 229b
Beyt-i Mağmûr, 2b, 18a, 64a
Beyza medresesi, 207a
BIYIKLI MUHAMMED BEY, 185b, 223b, 233a, 238a-b, 239a-b, 240a-b, 242a, 243a, 244b, 245b, 256b;
-Mir Ahur, 222a, 232a
Biga; -sahrası, 9a;
-kalesi, 24b, 25b
Bigados kalesi, 87a
Bihişt, 223b, 231a, 232a
Bilecik, 10a, 12b, 13a, 19b, 27a;
-Kalesi 12b
-Tekfuru 10b, 12a;
binbaşı, 116a
Biranço kalesi, 87a
Birecik, 223b
Bi'r-i Ubeyd, 247a
Birke-i Taberiyye, 223b
bîrun, 116b
BİŞR, 4a
BİŞR-İ ERTAL, 98a
Bitlis, 207a, 236a-b, 237b, 240a
Boğa, -kalesi, 24b
Boğazkesen (Rumelihisarı), 86b, 87b
Boğdan, 3b, 29a, 48a, 75a, 140a-b, 141a, 173a, 183a;
-Hakim-i, 173b, 175b, 182b;
-Kara, 87a, 139b, 169b, 173a-b;
-memâlik-i, 182a
-voyvadası, 124b, 182b;
Bolayır, 18b, 41b, 181b
Bolgan dağı, 175a
Bolgar, 175b
Boliye, 141b
Bolu, 17a, 19a, 54b, 66b, 72a, 122b, 215a;
-sancağı, 74a
Bölük halkı, 239a
Bor müftülüğü, 203b
Bosna, VI, 5a, 5b, 29a, 39a, 87a, 118b, 126b, 129b, 130a, 169b, 182a, 183b, 184a-b, 200a-b, 201b;
-Bosnalı 5b;
-hakimi, 180b
-kralı, 122b;
-sancağı, 125b;
Bosna Beylerbeyi Ferhad Paşa VI
bostancı, 118a;
-*başı*, 117b, 255a
Bozağ yaylası, 148a
Bozca, 141b
BOZHAN, 7b
Bozok sancağı, 22a, 232b;
-Türkmanları, 251a
bölük ağaları, 113b, 116a;

-*bölük başı*, 16b, 115b;
-*bölük halkı*, 114a;
-*bölük haramîleri*, 8b
BÖRKLÜCE MUSTAFA, 63a-b;
-Sofi-yi Kisrâ, 62a
Brusanca kalesi, 184b
Bucakdere, 242b
BUDAK BEY, 61a-b, 178b, 184b, 185a
Budak gemisi, 185a
Buhara, XIII, 40b, 151b
Buharî (Câmiu's-Sahîh), 79b, 108a, 152a, 204a, 261a
Buhtî, 236a
BUHTUN-NASR, 6b, 35a
BUKRAT, 264b
Bukraz dağı, 175b, 176a
Bulak iskelesi, 249a, 254b
Bulgar, 102b, 104b
BULGAY, 7b
BULGUR AĞA, 56b
BUNDUKA FRENG, 183b
Burak, 14b, 243a
Burdur, 215a
Burgus, 19a;
-kalesi, 24b, 87a
BURHANEDDİN SADR-I HEREVİ, 145b
Bursa, 11b, 16a, 24a, 29a, 35b, 38a, 39a, 42a, 47a, 55a, 56a, 57a, 58a, 60a, 62b, 63b, 64a, 78a, 79a, 82a, 87a-b, 108a-b, 114a, 125a, 137a, 145a, 146a, 153b, 154a-b, 155a-b, 158b, 159b, 161b, 164a-b, 165b, 166b, 167a, 168b, 170b, 200a-b, 202b, 203b, 204b, 205b, 206a-b, 207a, 208a-b, 210a-b, 211a, 212b, 222a, 223b, 242a, 254b, 259a-b, 260a-b, 264b, 266a, 269b;
-Burusa 14a-b, 15b, 16a, 18b, 19a-b, 23a, 24b, 25a-b, 26a, 27a, 28b, 33a-b, 36a, 38b, 39a-b, 40a-b, 41b, 44b, 45b, 47b, 48b, 50a, 54b, 55a-b, 57a-b, 58a-b, 59a-b, 62a-b, 63a, 64a, 65a, 68b, 69a, 70a, 71b, 79b, 80a-b, 81b, 82a, 83a[1], 86b, 146b, 147a, 148a-b, 150a-b, 151b, 152a-b, 170a, 172a, 204a, 206a, 207b, 220b, 221a, 267a, 270a, 270a;
-Burusevî, 45b, 85b, 214a, 215a, 216a, 217b, 218a;
-kadısı, 260b
-Kalesi 14b;
-sancağı, 199b;
-subaşısı, 220b;
Bursalı M. Tâhir, XII
Buvadi Kalesi, 26b
BUZANTİN, 95a, 100b, 102b

-C-

Caber Kalesi, 8a
CA'Lİ MUSTAFA, 70a-b
CALİNUS, 156a, 264b
Câm şehri, 65b
Camii Atîk, 23a, 50b
Camii Kebîr, 64b, 106a, 152a
Câmi'u'l-Buhûr der Mecâlis-i Sûr VII, XI
Câmi'u'l-Kemâlât, XI
Câmiu'l-Fusûleyn (eser adı), 51b, 209a
Câmiu'l-Hikâyât (eser adı), 216b
Câmiu'l-Meknûnât (eser adı), 34a, 50a
CANBERDİ GAZALİ, 243b, 249b
Canik, 29a, 124a, 232a;
-vilâyet-i, 52b;
-kalesi, 63a, 69b;
-beyleri, 71b;
-ümera-yı, 78b
cebeci, 135b;
-*başı*, 116b
Cebel, , 211a
Cebel-i Nablus, 223b
CEBELOĞLU, 53b
CELAL (Şeyh Muhammed Halifesi), 254a
Celâlî, 64a, 69b, 70a-b, 251a, 69a;
-MUSTAFA, 78a

CELALÜDDİN DEVVANÎ, 205a, 208b
CELALZÂDE MUSTAFA ÇELEBİ, 110b, 234b, 235b, 253b, 255b;
-Mîr Mustafa-i Nişânî, 223a, 253a;
-Koca Nişancı, 234b;
-Muvakkı-i Dîvan-ı Sultânî, 256a
CELALZÂDE TEVKİÎ, 262a
CELİLÎ (Edirne'li), 214a
CELİLÎ (İznik'li), 214a
CEMAL SEYYİD SULTAN (Cemâl-i Dürr), 21a
Cemale kalesi, 57b
CEMALÎ, 46a, 68a
CEMÂLÎ-ZÂDE, 68a
CEMENDUR, 7b
CEMİLÎ, 67a
CEM SULTAN, 86b, 138a, 145a, 163b, 169b, 170a-b, 171a-b, 172a-b, 174a, 185a, 200b, 213a, 214b, 216a, 254b, 268b
CEMŞİD BEY (Palu hakimi), 236b
Cemşid ü Hurşid (eser adı), 46a
Cendereci-zâde, 166a
Cendereli-zâde, 19b
Ceneviz, 138b;
-bezirganları, 70b
CENGİZ, 6b, 7a, 35a, 127b, 234b, 245b;
-Al-i 8b, 30a;
-Cengiziyân 9b, 139a
-cünd-i Cengiziyân 8b;
-han 7b, 9b, (128a 2. nüshadan), 146a, 173a;
cennetü Naîm, 81b
Cesar kralları, 139b
Ceylan, 244a
Cezîre, 239a
Cezîre-i Ömeriyye, 236a
Cidde VIII
Cidde Emîrliği VIII
Cifçur, 223b
Cifr-i Câmi, 250a
CİHAN ŞAH MİRZA, 32b, 135b;
-Emir Hasan Ali b., 133b, 134a
Cisr-i Nehr-i Asi, 245a
Cevsak, 238b
Cuhûd, 246a
cülûs merasimi VII
Cülûs-ı Sultânî, 169b;
-humâyun, 201b, 221a, 224a
CUMHUR, 7b
Cures-i Bargan, 230a
cüceler, 117b
Cündî Bey Medresesi, 260a
cünd-i Sultânî, 170a
CÜNEYD, 52b;
-İzmiroğlu, 59b, 63a, 69a, 70a, 71b
CÜRCİ HAN, 173a

-Ç-

Çağatayca IX
Çağatayî resim, 145b
Çağmînî Şerhi, 83a[1]
Çâh-ı Zemçem, 21b
ÇAKERÎ, 213b
Çakırpınar, 56b, 57a-b
Çaldıran, 205a, 219b, 229a, 235b, 237a, 241a, 252a, 254b, 255a, 261a, 262a
Çamurlu, 61a-b, 70b
Çan, 138b
Çapakçur, 237b
Çar, 180b
ÇARBOGA, 7b
Çardak-ı Bedevî, 50a, 59b
Çarkacı, 52b, 136a, 176a, 183a, 219b, 229b;
-başı, 116a, 117b
Çarşanba Suyu, 23b
çaşnigir, 113b, 135b;
-başı, 69a
ÇAVDAR, 9a
çavuşân, 113a, 114a, 135b, 169b, 190b;
-çavuşbaşı, 113a-b
ÇEGENMUR, 7b
ÇEHBAN, 76b, 77a

ÇELEBİ ŞEYH (Meczub-i Vasılîn), 163b
Çemen kalesi, 17b
Çemişkezek, 223b, 240a, 265b, 266a
Çengelistan;
-cezîre-i, 141a
çeri, 175a;
-başı, 60b
Çerkes, 3b, 4b, 5b, 8b, 192b, 242a, 243a-b, 246a, 247a;
-Çerâkise 4b, 7a, 205a, 233a, 245a-b, 247b, 248b, 249a-b, 254b, 255a;
-Çerâkise-i Ebâlise, 242b, 246b, 248a
-Çerkesiyü'l-Asl, 139a;
-i nâ-kes, 174b, 241b;
-selâtîn-i, 234a, 241a;
-Serâkis 4b;
-ümerâ-i, 210b;
Çerkes Kölemenler XIII
ÇERKEZ HÜSEYİN BEY, 239a
Çeşmî VI
Çifte Medrese, 150b, 151a-b, 204a, 209a, 255b, 258a, 259b, 260b
Çin, 3a, 6b, 102a, 125a;
-emîr-i, 22b;
-ü Hıtâ, 102a
-mülk-i 22b;
Çirmen Sancağı, 19a
Çorlu, 16b, 18b, 94a, 196b;
-kalesi, 24b
Çorum, 15a, 191b, 207a
Çubuk ovası, 32a;
-suyu, 41a
çuhadar, 117b
çuha yelken, 4b
çuha-i Sultânî, 239a
ÇUKA SULTAN, 240a
Çukur Çayır, 195b

-D-

DAHHAK, 225a
Dahil, 108a, 110a-b, 112b, (127b 2. nüshadan);
-medresesi, 108b, 109a-b, (128a 2. nüshadan), 111b
Dakâyıku't-Tevhîd XI
Dânişmendiyye -ümerâ-i 3b;
-Danişmend, 85b, 259b
DARAB, 225a
DARÂ-YI ACEM, 241a-b
Darende, 220b, 244b;
-kalesi, 29a, 223b
Daru'l-Hadis, 78a, 150b, 151a, 258a, 260b
Dâru's-Saâde, 15b, 23a, 25b, 64b, 114a, 248a
Dav'-i Misbâh (eser adı), 83a[1]
DAVERÎ, 188a
DAVUD (hz.), 20b, 242b
DAVUD BEY (Nümeran zabiti), 240a
DAVUD PAŞA (I), 75a, 78b, 107b, 134b, 135b, 136a, 141a, 169b, 175a, 177a, 179b, 184b, 185a-b, 186b;
-İskelesi, 182a;
-KOCA, 200a;
-Medresesi, 259b
DAVUD PAŞA (II), 199a, 200b
Debbaghâne, 23b
DECCAL, 63b
DEDE ÖMER RUŞENİ, 163a
def'-i metâ'in (Risâle), 157b
defterdâr, 44b, 66a, 67a, 68a, 109b, 110a, 112b, 113a, 114a-b, 115a, 198b, 202a-b, 207b, 208a, 213b, 214a-b, 255b, 257a;
-defterhâne, 113a;
-hazine, 251b, 257a
-Mal defterdarlığı, 202a;
Defterdar Emîni VII
DEFTERDAR MUHAMMED EFENDİ, 231a, 232a
Değirmenderesi, 60b
DELVEOĞLU, 44b, 76b
DEMGELE, 22a

Demşle, 183a
Deniz, 23b
Depeelen, 179b, 180a;
-kalesi, 169b
Derane, -kalesi, 24b
derbâl 6a
Derbed, 220b;
-kalesi, 60a
DERINCİL; -bân-ı Halil, 169b, 180b, 18a-b, 200b
Dergâh-ı Âlî müteferrikaları, 237b
Derra kalesi, 169b, 187b
ders-iâmm, 40a
Der'u; 140b;
-kalesi, 141a
deryaseraskerliği, 132a
Deryâyı Tredeng, 102b
DESIUT, 74a;
-Lazoğlu, 77b
Deşt-iKıpçak, 4b, 6b, 51a
Devîdr-ı Kebîr, 190a;
-hâs, 190b
Devloya, 183b
devşirme, 117b
Deylen, 51a, 86b, 93b
Deyr-iKebîr, 102b
Deyr-iAzrâil, 102b;
-Küçük Ayasofya, 102b, 105a
Deyvedhisar, 13a
Dıracıkalesi, 87a
Dicle,101b, 131a, 239a
DİGA 143a
DİKTAKOY (Zib-Bakoy), 7b
Dil X
Dil (hliç), 16a
dilâver, 5a
Dilsizkapısı, 191b
dilsizler, 117b
Dimetoka, 18b, 19a, 38b, 198a-b, 199a, 22b, 233a, 253a;
-kalesi, 24b;
-medresesi, 147a
DİNFOZ (Mevlana, Ahmed), 155b
DİPTAKOY HAN, 7b
dirhem-i şer'iyye, 108a
Dîvan XI
Dîvan (Cem Sultan'ın eseri), 213a
Dîvan (Fatih'in eseri), 86b
Dîvan (Gelibolu'lu Niyazî'nin), 217b
Dîvan (Molla Halil'in eseri), 207a
Dîvan (Monla Haki'nin eseri), 83b
Dîvan (Şiblî'nini Farsça eseri), 84b
Dîvan (Necatî'nin eseri), 205b, 217b
Dîvan (Niyazî Bursavî'nin eseri) 42a
Dîvan-ı Eş'âr (Revani'nin eseri), 268b
Dîvan-ı Gazaliyyât (eser adı), 67b
Dîvân-ı humâyûn, 41b, 109a, 110a, 113b, 114a-b, 117b, 197b, 208a, 252b;
-defterdârı, 207b;
-dîvan katibi, 214a-b, 216b, 223a, 269a;
-dîvan-hâne-i, 106a, 113a, 219b, 235a;
-Dîvân-ı münşî, 213b
-hakânî, 253a;
-meclis-i dîvan, 169b;
Dîvîn Kâtibi VI
Divriği, 244b;
-kalesi, 29a, 223b
Diyar-ı Bekr, 8a, 30a, 101b, 115a, 127b, 133b, 165b, 189a, 229b, 235b, 237a, 239b, 240b, 241a, 244b, 256b, 266a;
-beylerbeyi, 223b, 243a
dizdâr, 133a, 173a, 174a, 175b, 184b, 185b
Dobruca, 63b
DOĞAN BEY, 74a, 76a
doğancı başı, 117b
Dokuz Eylül Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi XII
Dokuzlar, 68a
DONAN (top ustası), 88a
donanma-yı humayun, 176a
DRAKULA, 72b, 73b
DRANDO, 102b
DTCF Ktp. XV

Dubrovnik, 235b
DUĞLU BABA, 24a
Dukakin-zâde, 255a
Dulkadırlılar XIII
DURMUŞ BEY, 237b; Han, 240a
Düğenciler, 44a, 48b
Düğür kalesi, 17b
DÜNDAR, 8a
Dürer ve Gurer (Molla Hüsrev'in eseri), 74b, 146a, 203b
Dürer-i Mensûre XI
Dürr-i Meknûn (eser adı), 95b, 97a, 189a, 197b
Düruzevî kemendâr, 243a, 246a
Düveylem, 1b;
-etrâk-ı 6b
DÜZMECE MUSTAFA, 64a, 69b, 70a

-E-

Ebkiye, -kalesi, 24b
Ebnâ-i Abdullah, 213b, 215a
EBUBEKR-i SIDDIK (Hz.), 1b, 163b, 225b
EBU EYYUB el-ENSARİ, 88b, 98a-b, 99a, 106b, 107a-b, 149b, 150a, 205b, 206b, 208b, 213a, 224b, 232a, 259b;
-medresesi, 204a, 209a
-mezarı, 158a
EBU DAVUD, 268a
EBU HANÎFE, 146a, 266b;
-Fıkh-ı Hanefî, 149b
-Hanefî, 45b;
EBU HUREYRE, 88a
EBU İSHAK ALEMDAR, 38b
Ebu'l-Hayr (İskender Han'ın lakabı), 3a
EBU SAİD BAHADIR HAN, 30a
EBU SAİD MİRAN ŞAH, 134a
EBU SÜFYAN b. HARB b. ÜMEYYE, 102a
EBU'S-SUUD, 169a, 209b, 210a
EBU TAHİR MUHAMMED b. MU-HAMMED TAHİRÎ, 83a[1]
EBÜ'L-KASIM, Mevlâna Hattab b., 15a
ECE BEY, 16b, 17a-b, 18a, 19a
Eceabad, 19a;
-kalesi, 17b
Ecvibe-i İşkâlât (eser adı), 206a
EDEBALİ, 16a;
-Mevlana 15a
edebiyat X
Edene, 183a
Edirne, 19a, 25a-b, 26a-b, 27b, 29a, 33a, 38a-b, 42a-b, 43a-b, 44b, 45a, 46b, 47b, 48b, 49a, 50a-b, 51a, 55b, 56a, 57a, 58a-b, 60b, 62a, 63a-b, 64a, 65a, 69a-b, 70b, 72a-b, 73b, 74a, 75a-b, 76a-b, 77b, 78a-b, 79a, 83b, 87b, 88b, 108a-b, 114a, 115b, 119b, 120a, 131b, 137a, 140b, 144b, 145b, 146b, 147a, 150a, 151b, 153b, 154a, 155b, 165b, 167b, 172b, 181b, 192a, 193b, 194a, 195a-b, 196a, 198b, 204a, 205a, 206a, 207b, 209a, 211a, 214a-b, 215a, 216b, 217b, 222b, 224b, 224b, 235b, 239a, 241a, 250b, 251a, 252a-b, 255b, 257b, 258a, 259b, 260a-b, 269b;
-dâru'd-devle (mülk), 119b, 177a, 180a, 185a-b, 191b, 205b, 268a;
-Dârul-Hadisi, 150b, 151a, 257b;
-kadısı, 205b, 206b, 207b, 209a, 259b
Edirnekapı, 89a, 258a
Edremit, 16b, 17a, 36a;
-kalesi, 16a, 36b
Eflak, 3b, 24b, 29a, 40b, 45a, 48a, 50a, 63a, 70b, 72b, 73a, 75a, 124a-b, 125a, 139b, 141b, 172b, 173b;
-hâkim-i, 124b
-voyvadası, 29a, 48a, 58a, 72b, 73b, 116a, 124a, 173a;
EFLATUN, 93a, 127a
EFRASYAB, 225a
Efrence, 8b, 16a, 18a, 29a, 32b, 33a, 75a, 101a-b, 102a-b, 119b, 128b,

129a-b, 140b, 143a, 144b, 169b, 171b, 172a-b, 180b, 187b, 190a, 234b, 235a, 240b, 240b;
-Efrencî-renc, 36a, 89a;
-Efrenciyyü'l-asl, 102b, 125b;
-kefere-i, 36a, 141a, 192a;
-kıralı, 187b
-mülûk-ı, 87b;
Eğil, 240a
Eğriboz, 191b;
-cezîresi, 132a-b;
-Dünya sıratı, 132b
-kalesi, 87a, 133a, 177a;
Eğrice, 10b
Eğri kapı, 99a, 191b
Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat, 219a, 235b, 250b
EKÂSİRE (Acem padişahlarına verilen ünvan), 6b
Ekecik, 251a
Ekil, 223b
ekmekcilik; -ekneklü, 40b
Ekmel (eser adı), 150b
Eksemil kalesi, 17b
Elbasan kalesi, 87a
Elbistan, 20b, 234a
ELBURZ, 62b, 92a, 184b
Eleşkird, 228b
ELİŞ BEY, 9a
Ellili Medreseler, 108a, 109a, 110a-b
Elmalı, 192b
ELVAN AĞA (kapıcıbaşı), 63b;
-(çaşnigir başı), 69a
Elvine sahili, 119b
Emevîler XIII
EMİR ACLAN, 16b
EMİR AKBAŞ, 50b
EMİR BERKOK, 29b
EMİR BUDAK, 178b
EMİR BUHARİ, 158b
EMİR ÇİN OSMAN, 22a;
-zâviyesi, 22a
EMİR DAVERGÜZİN, 236b
EMİR FERAHŞAD, 228a
EMİR HAKİM b. MONLA İDRİS, 265a
EMİR HALİL, 236a
EMİR HOCA AHMED, 22a
EMİR HÜSEYN ENİSİ (Mevlânâ), 157a
Emir-i âhur, 175b
EMİR İSFENDİYAR, 29b
EMİR İSMAİL, 85b, 225a
EMİR LOKMAN, 3b
EMİR MELİK ABBAS (İzzeddin Beşir Bey oğlu), 236b
EMİR MENTEŞA, 33b
EMİR MUHAMMED (Karamanoğlu), 62a-b, 71a
EMİR MUHAMMED AYDINÎ, 41b, 45a
EMİR ÖMER, 3b
EMİR ÖMER b. BEKTAŞ-I MEVSILÎ, 134a
EMİR SAFİYYÜDDİN, 236a
EMİR SEYYİD b. ŞAH ALİ, 236a
EMİR SİBAY, 243a
EMİR SULTAN, 35b, 40b, 77b, 83b;
-Evkafı, 164b
-Seyyid Muhammed Buhari, 30b; 36a, 69a
EMİR SULTAN HÜSEYN, 236a
EMİR ŞAH MELİK, 32b, 69b, 72b
EMİR ŞEREFÜDDİN (Bitlis'li), 236b, 237b, 240a
EMİR TARRABAY, 223b
EMİR ZÂDE NUREDDİN MİRZA, 32b
EMİR ZİYAD, 3b
EMİR-ZÂDE MUHAMMED SULTAN, 32b
Emre (Hacı Bektaş'ın müridi), 21a
enderûn, 116b
Endülüs, 210b
Engüri, 8a, 31b, 36a-b, 41a, 42b, 47b, 48a, 55b, 56a-b, 58a, 222a, 232b
Enife kalesi, 187a
Enîsü'l-Kulûb XI
Envâru'l-Aşıkîn (Ahmed bî-Cân'ın eseri), 83b

Erciş, 237b
Erdebil, 41a, 236a
Erdel, 3b
ERDEŞİR, 176a
ERDEVAN, 195b
Ergani, 239a
Ergene, 269b;
-köprüsü, 78a
Ereğli, 9a, 94a;
-kalesi, 87a
ERKANOS HAKÎM, 94b
Erlenak kalesi, 137b
Ermea, 13a
Ermen, 62b
Ermenek, 8b;
-kalesi, 87a
Ermeni, 102b, 182b;
-Derbendi, 170b, 171a, 222a
-Ermeniyye 7b;
-mülk-i 3b;
-pazarı, 19a;
ERTUĞRUL (Gazi), 7a, 8a-b, 9a-b, 10a, 11b;
-bin Süleyman Şah 7b
ERTUĞRUL (Şehzâde, Yıldırım Bayezid oğlu), 38a
Erzeni'r-Rûm, 7b
Erzincan, 29a, 41a, 62b, 135a, 178a, 228a, 232a, 233a
Erzurum VII, XII
Erzurum Mal Defterdarlığı VII
Esediyye medresesi, 146b
Eski Cami, 64a
Eskihisar, -kalesi, 24b
eski saray, 105b, 118a
Eskişehir, 11b
ESVED BEY, 124b
Eşkâl-i Te'sîs, (Hendese aitbir eser), 28b, 152a
Eşkânyân, 9b
EŞREF-ZADE (Mevlhanâ), 154b, 155a
EVHAD (Mürid), 160a
evkâf-ı Selâtîn, 80a
Evlek (karyesi), 159a
EVLİYÂLI, 104a
EVRENOS BEY (Hacı), 16b, 18b, 19a, 25b, 26a, 28a, 29a, 32b, 43b, 48b, 49b, 50a, 57a-b, 58a, 60a-b, 61a, 69b, 70a;
-evlâd-ı, 176a;
-Evrenoslu, 181a
Eyüp, 145b;
-medresesi, 148a
Eyyûbîler XIII

-F-

FAHHARÎ, 84a
FAHREDDİN RAZİ, 28a, 41b, 149b
FAHRU'L-İSLAM PEZDEVİ, 149b
FAKİH, 9a;
-Mevlana Dursun 15a;
-Tursun, 16a
FAKİRÎ, 270a
Farsça IX, X, XI
FASİHUDDİN MUHAMMED, 149b
FATIMA (Yıldırım Bayezid'in kızı), 38a
FATIMA BACI (Seyyid Nureddin'in kızkardeşi), 20b
Fâtımîler XIII
FÂTİH SULTAN MEHMED, XIII, XIV
Fatiha-i Şerîfe, 39a
Fazıl, 138b
FAZIL BEY, 16b, 17a-b, 18a, 19a
FAZIL DAVANI, 149a
FAZLULLAH, 50b, 64b, 65a;
-Paşa, 79a
FAZLULLAH HURUFÎ, 84a
Fenar, 39a
Fenbel kalesi, 52b, 53a
Ferâidü'l-Vilâde XI
Ferâiz-i Seyyidîn, 260a, 261a
Ferâiz-i Sirâciye (eser adı), 39a, 64b, 209a
FEREC b. BARKUK, 51a

FERHAD BEY, 174b;
-Paşa, 251a, 252a-b
FERHAD ü ŞİRİN, 270a
FERİDUN, 225b
FERHALU, 7b
fermân-ı humâyun, 224b;
-ı âlî
Ferruhnâme (Ahmed-i Dâi'nin eseri), 46b
Fetâva-yı Bezzâziyye (Bezzâzî), 39b
Fetevâ-yı Muhît, 189a
Fethiyye (Ali Kuşcu'nun eseri), 149a-b, 208b
FETHULLAH ŞİRVANÎ, 203b
fetihnâme, 51b, 73b, 218b
Fevrî X
feylesof, 19b
Fıkh-ı Ekber (İmam-ı Azam'ın eseri), 82a, 266b
fıkıh IX
Fırat, 8a, 183b, 241a, 250b
FIRINCI DOĞAN (Yeniçeri ağası), 87b
FİGANÎ (Kanaman'lı), 215b
Fil Çayırı, 224b
Filipe, 25b, 60b, 64a, 196a, 257b;
-medresesi, 147a
filöri, 70b, 100a, 104b, 240b
Firavn, 31a, 225b
FİRDEVSÎ (Bursa'lı), 215a, 216b
FİRDEVSİ TUSÎ, 215b
Firengistan, 13a, 27b, 36b, 75a, 86b, 91b, 93b, 95b, 96a-b, 98b, 99b, 100a, 101a-b, 102a-b, 105a, 128b, 132a, 138b, 141a, 142a, 171a-b, 177a, 186b, 192a, 200a, 221b, 234b, 235a, 254b;
-Fireng, 88b, 89a, 98b, 100b, 103a, 104b, 129a, 133a, 139a, 172a, 180b, 185a, 200a-b, 201a;
-Fireng yazısı, 26a;
-Halic-i Bahr-i Fireng, 102b, 240b
FİRUZ BEY, 26b, 28a, 29a, 32b, 56a, 70b, 73a, 79a, 119a, 182a
FİSAGÖRES, 188a
Fisleke kalesi, 120b
Foça; -sancağı, 141b
Fransa, 102a, 171b, 172b, 235b;
-Franca, 188a, 235a;
-kralı, 187b
FUDAYL ÇELEBİ, 258a
Fursat-nâme X
Fusûlü'l-Hall ü 'Akd ve Usûlü Harc ü Nakd, X, XV
Fusûlü'l-Bedây' fî Usûli'ş-Şerây' (eser adı), 39a
Füsûs, (İbn Arabî'nin eseri), 19b
Füsûs-ı Celiyye-i Arabiyye, 83b

-G-

Galata, 29b, 87b, 88b, 99a, 99b, 100b, 105b, 106a, 145a-b, 192a, 235a, 270a
Garb; -memâlik-i, 102a
Gasiye dağı, 43a
Gavvas, 249a
Gayetü'l-Emânî (Molla Gürani'nin eseri), 79b
Gaynab (Ginab), 223b
Gayûr (Allah'ın sıfatı), 254a
gazab-ı Sultânî, 173b, 174b, 179a
GAZAN HAN, 8b
GAZALİ, 110b;
-Huccetü'l-İslam, 216b
gazel X
GAZİ ABDURRAHMAN, 17a
GAZİ ÇELEBİ (Sultan Mesud Oğlu), 8b
GAZİ MUSA, 175b
GAZİ UMUR BEY (Aydın Bey oğlu), 16b, 18a, 27b, 38b
Gazze, 223b, 246a-b
GEBRE MİHAL, 95a
GEDİK AHMED PAŞA, 87a, 123b, 133a, 138a-b, 140a, 141b, 142b, 143a, 144b, 145a, 172b, 173a
Gediz, 29a, 198b
Gekbüze (Gebze), 50b, 65a, 143b, 197a, 197b, 256a
GELİBOLİ-ZADE (Mevlânâ Muhyiddin), 153b
Gelibolu, VI, IX, 17a, 19a, 24b, 25b, 27b, 28b, 33a, 41b, 42b, 49b, 50b, 55a, 58b, 69b, 70a-b, 75a, 78b, 79a, 83a', 83b, 85b, 115b, 119b, 125a, 129b, 132a, 134b, 142a, 143a, 147a, 148b, 153b, 172a, 176a, 177a, 179b, 181b, 184b, 192a, 200a, 202a, 222b, 224b, 241a, 260a, 267b;
-feth-i, 17b;
-kal'a-i, 16b, 18b;
-liva-i (Sancağı), 18b, 145a, 150b, 151a, 203a
-tekfuru, 17a;
Gelibolu'lu Mustafa 'Âlî VI, VIII, XII
Gelibolu'lu Mustafa 'Âlî ve Mevâidü'n-Nefâis fî Kavâ'idi'l-Mecâlis Adlı Eserinin Tahlili XII
Gelibolu'lu Mustafa 'Âlî'nin Eserlerinin Yeni Bir Tasnifi ve Mevâidü'n-Nefâis fî Kavâ'idi'l-Mecâlis Adlı Eseri XII
Gelibolu'lu Mustafa 'Âlî'nin Hayatı ve Şahsiyeti XII
Gence, 34a
Gerede, 55b
Gerfus kalesi, 129b
Gerger kalesi, 87a, 223b, 244b
GERGER MUHAMMED PAŞA, 141a
Germe, 76a, 129a-b
Germiyan, 24b, 26b, 28b, 29a, 33b, 36a, 46b, 58a, 67a, 78b, 127a, 144a, 193a, 204a;
-oğlu, 29a, 54b, 55a, 67b, 68a, 71b;
-kirâm-ı, 34b
GEYİKLİBABA, 18a, 23a, 24a
Geylan XIII
-Gilan, 34a
Geyve, 198b, 270a
GIYASEDDİN KEYHÜSREV, 16a, 126b
GİRAN HAN, 31b
GİV (Fars masal kahramanı), 172b
Giagori kalesi, 183a
GÖKALP, 7b
Gökçimen, 244a
Gök Meydan, 244a
Gölbaşı, 140b, 141a
Gölburcu, 141a
Göle, 228a
Gömi, 244b
GÖNENLİ BAYEZİD, 70a
Görgün yaylası (Gürün), 234a
Görke Dağı, 197a
Göynik -kasabası, 11b, 15b, 17a, 157b, 210a;
-Gönik, 82a
Gözgören, 63a
GÖZLEROĞLU, 53b
gramer X
Gûl-i Beyâbân, 30a
GÜCBEG, 7b
Gügercinlik kalesi, 87a, 122a
Güğlek kalesi, 169b
Gül-i Sad-Berg XI
Gül ü Hüsrev (Necati Bey'in eseri), 216b, 217a
Gülbanî hisarı, 183a
Gülcüliyye, 223b
Gülek kalesi, 87a
Gülistan (Sadi'nin eseri), 207b, 258b, 259a
Gülizar kalesi, 18a
Gülnar, 71b
Gülşen-i Dâr (Mevlana Şirâzî'nin eseri), 85b
Gülşen-i Tevhid (Şeyh Davud'un eseri), 212b
Gülzar, 160b
Gümülcine, 28a, 87a, 133b;
-kalesi, 24b, 25b
Gümüş kasabası, 66b;
-medresesi, 207a
GÜNDOĞDU, 8a
GÜNDÜZ BEY, 9b;
-Alp 11a

Güneş Kasidesi, 84a
Gürcü. 3b, 5a;
-Gürcistan. VI, VII. 87a, 228a
Gürgan, 134a
GÜVAHÎ, 270a
GÜZELCE KASIM BEY, 245a
Güzelhisar kalesi, 87a

-H-

Habeş, 104a
HABİB-İ HAMİDİ, IX, 186
HABİB-İ NACCAR, 90b
HABİBÎ (Acem), 267b
Hacc IX, 65b
HACCÂC, 30a
HÂCE ATAULLAH, 156a
HÂCE BAHAUDDİN NAKŞİBENDİ, 26b, 162a-b
HÂCE BEY, 26b
HÂCE HAFIZ, 91a
Hacerü'l-Esved, 212b
HACI BAYRAM-I ANKARAVÎ (Şeyh), 41a, 66b, 67a, 68b, 83a[1], 153b, 157a-b, 212b;
-Kutbü'l-Eyyâm, 68a
HACI BEKTAŞ-I VELİ, 16a, 20a-b, 21a-b, 23b, 24a, 45b, 85b
HACI BEY, 235b
HACI HALİFE (Şeyh), 154a, 161b, 210a-b
HACI HASAN-ZÂDE, 81b, 147a, 205a, 257b, 261b
HACI İL BEY, 16b, 18b, 19a-b, 28a, 32b
HACI LALA, 43b
HACI PAŞA, 39b, 41a, 46a
HACI RÜSTEM, 231b
HACI TUĞRUL, 21a
Hadâiku'l-İman (eser adı), 149b;
-Envâru'l-Ahdak, 149b
HADIM ALİ PAŞA, 175a, 189b, 193a, 195a, 196b, 200b
HADIM SÜLEYMAN PAŞA, 145a
HADIM YAKUP PAŞA, 200a
Hadırı, 81b
Hâdimü'l-Harameyn, 2b
HAFIZUDDİN BEZZAZÎ, 65a, 79a
Haftyektâ, 223b
Hakâiku'd-Dakâik, 258b
Hâkân, 6b, 60b;
-ı Çalak, 55b
Hakâyiku'l-Ekâlîm XI
HAKİM ARAB, 156b
HAKİM FİRDEVSÎ, 215b
HAKİM İBNÜ'L-MEZHEB, 265a
hakim-i örfî, 115a
HAKÎM LÂRİ, 94a-b, 156a-b
HAKÎM RUKIYA, 94a-b
HAKİM SİNAN, 67a
Hakîmler XIII
Hâlâtü'l-Kâhire mine'l-'Âdâti'z-Zâhire VIII, X
Haleb, VII, 19b, 20b, 31a, 108a-b, 111b, 114b, 134a, 150a, 157a, 171a, 175a-b, 176a-b, 178a, 187b, 205a, 208a, 218a, 223b, 240b, 241a-b, 242a-b, 243a-b, 244a-b, 246a, 247a-b, 250b, 259b, 260a;
-kadısı, 261a
-ulemâ-i, 84b;
Haleb Timar Defterdarlığı VII
Halebiyye Medresesi, 145b, 152a, 257b, 260b
Haliç, 145b
HALİD (İsyancı Kürt), 231b
HALİD b. VELİD, 47a, 72a, 238a
Halid-i er Bekr, 263b
Halife Bey (Bağdat valisi), 229b;
-Etem Şeref, 236b
HALİL (Hısn Keyf beyi), 236b, 238b
HALİL BEY (vezir), 71b, 74a, 78a-b, 246b, 246b;
Paşa, 87b, 88b, 89b, 175b, 176b

HALİL ÇELEBİ, 265b
HALİL SULTAN (Uğurlu Muhammed oğlu), 177b
Halilü'r-Rahman (Camii), 20b
Halvetiler/Halvetiyye;162b, 163a
-meşâyih-i, 148a;
-ulu1arı, 211b, 253a
Hama, 223b, 243b, 244b, 245a
Hâmân, 31a
Hamid-ili, 26a, 36a, 69b, 71a, 127a, 151b
HAMİDİ PİRİ HALİFE, 162a
HAMZA (Musa Rıza'nın neslinden), 20a
HAMZA BEY, 201b
HAMZA BEY (Antakya hâkimi), 127b, 172b
HAMZA BEY (İzmiroğlu), 60b, 61a, 70a, 71a-b, 72a, 124a;
-(şarabdar), 74b, 76b, 79a
HAMZA HALİFE, 233a
HAMZA-i ŞAMİ (Şeyh), 161a
Hân, 6b
Han-ı Leccun, 223b
Han-ı Yunus, 246b, 247a, 255a
Hanus, 236b
Harçene, 33a
harem ağalığı, 118a;
-harem korucuları, 239a
Hârende (eser adı), 34b
Haric, 108a, 110a-b, 112b;
-*medresesi*, 108b, 109b, (127b 2. nüshadan),
Haricî, 31a, 63a, 69b, 70a, 187a, 198a, 219b, 223a
Harizm, 6b, 34a, 51b
HARKİL, 95a-b, 97b, 100a-b, 101b;
-i Rûm, 101b, 102a;
-HİRAKLİYUS, 101b
Harmankaya, 12a
Har-nâme, 68a
Harput, 239a
HARUN Hz.;
-ı İmran, 202b, 203a
HARUN REŞİD, 100a-b, 262a
has oda, 192a;
-*başı*, 117b
has yağmurluk, 117a
HASAN (Hz.), 269b
HASAN (Haricî), 63a
HASAN AĞA (Kol ağası), 32b, 43b, 48b
HASAN AĞA (Mora hakimi), 229b
HASAN ALP, 8a
HASAN BEY (Akkoyunlu), 127b, 134a, 135b, 136a-b, 137a;
-Dıraz, 135b;
-Tavil, 105b, 123a-b, 128b, 133b, 134a, 135a, 137b, 138a, 141b, 144a-b, 149a, 219a;
-Uzun, 145b, 150a, 177b, 228a
HASAN BEY (Ali Beyoğlu), 133b
HASAN BEY (Alp Arslan oğlu), 63a
HASAN BEY (Hurşid Bey amca-zâdesi), 123b, 124a
HASAN BEY; -Ayvaz (Ulaş oğlu), 138b
HASAN ÇELEBİ (İsmail Bey oğlu), 122b
HASAN-I MUİD, 214a
HASAN PAŞA (Rumeli beylerbeyi), 195b, 202a, 224b, 230a;
-vezir, 197b
HASAN-I RIFAÎ, 23a
Hasankeyf, 136b
has bahçe, 117b, 118a
Hasînül Mir'at, 134a
Hasköy (Edirne yakını), 167b
HASS MURAD (Rumeli beylerbeyi), 135a, 144b, 145b
Hâssa emini, 261b
HASSAN (Şair), 264a
HAŞİMÎ (Acem), 218a
Hâşiye-i Keşşâf, 82a, 149b
Haşiye-i Tecrid, 108a, 147a, 149b
Haşiye-i Tecrid Medreseleri, 108a-b
Haten, 22a, 34a

HATİB-ZÂDE, 108b, 147a-b, 148a, 152b, 204a, 205a, 206a-b, 208a, 257b, 259a
HATME (Şeyh Ahmed'in kızkardeşi), 20a
Hatt-ı İbrânî, 107a
Hattatlık XI
HAVÂKIN (Türk hükümdarlarına verilen ünvan), 6b
Havâle kalesi (Güzel hisar), 69b, 122a
Havâriyyûn, 95b
Havarnak, 105a
HAYALÎ, 217a
Hayâtî X
Haydarîler, 180a;
-Haydarî-kisvet, 61a
HAYDER (Hz. Ali'nin lakabı), 1b
HAYIR BEY, 243a-b, 254b, 255a
Hayrabolu, 16b;
-feth-i, 17b, 18b
HAYREDDİN PAŞA, 78a
HAYRADDİN PAŞA (Mimar), 191b;
-b. Mimar Murad, 192a
Hayvânât (eser adı), 208b
hayzüran çubuğu, 79b
Hazîne-i Âmire, 36a, 109b, 113a, 115a, 117a, 231a;
-i Hakanî, 244b;
-hazîne katibi, 114a;
-hazinedâr başı, 116b, 117a-b
Hediyyetü'l-Mehdiyyin, 203b
Heft Meclis, VI, X
Hemedan, 239a 240a
HEMDEM PAŞA, 222a, 228a, 257a
Herat, 31a, 134a, 149b, 151b
Hersek, 87a, 126b, 180b, 200a;
-sancağı, 125b
Heşt-Behişt, 7b, 86b, 88a, 101a, 102b, 112b, 188a, 217a, 236a
Heves-nâme, 262a, 263b, 264a
Hılâfâtî manzumesi (Neseffî'nin eseri), 15a
Hılyetü'r-Ricâl XI
Hırka dağı, 21a
Hırvad, 3b, 5a-b, 144a
Hısn-ı Hasin (eser adı), 36a
Hısn-ı Keyfa, 236a-b, 238a;
-Hasankeyf, 136b
Hıtar, 247a
HIZIR (a.s), 35a, 40b, 83a², 91a, 95a, 104a, 106b, 181b, 182a, 214b, 267b;
-Ebu'l-Abbas, 104a
-İlyas, 66a-b;
HIZIR BALİ, 73a
HIZIR BEY, 63a, 150a-b, 152b;
-Mevlana Sinanüddin Yusuf b., 150b
HIZIR BEY (Ali Bey oğlu), 180b
HIZIR BEY (Heısekoğlu Ahmed Paşa oğlu), 174b
HIZIR BEY, (Mevlana), 153a
HIZIR BEY HATUNU, 77b
HİBE SULTAN, 178a
Hidâye (Merginani'nin eseri), IX, 39a, 51a, 65a, 82a, 108a-b, 150b, 258b
Hidayetü'l- Hikmet, 146b, 151b
HİDİV, 6b, 36a, 253a
Hilâfiyyât, 209a
HİLALÎ (Bursa'lı), 218a
hilat, 17b, 29a, 58b, 59b, 114b, 127a, 182b, 186b, 191a, 193b, 228a, 230b, 246b
Hind, XIII, 6b, 30a, 34a, 172b, 174a;
-Hindistan, 32a, 199a, 203a;
-mülûk-i 3a;
-râyân-ı 3a;
-u Sind, 47a, 86b
Hint Kölemenleri XIII
Hirakliyye, 176b
Hired-nâme, 68a
Hiri, 64b
Hisar burcu, 70b
Hizan, 236a-b, 237b
HOCA ABDULLAH,
-ı velâyet-penâhî, 82a
HOCA ABDULLAH-I NAKŞİBENDÎ, 211a
HOCA ABDULLAH-I SEMERKANDÎ, 210b

HOCA AHMED, 160b
HOCA AHMED YESEVÎ, 20a-b, 22a-b
HOCA HASAN, 83b, 146b
HOCA MUHAMMED, 54a
HOCA RÜSTEM, 83b
HOCA SA'DEDDÎN, VI
HOCA-İ BÜZÜRGVAR, 54b
HOCA-ZADE (Mevlana), 153b, 154b
Holina, 145a
HOND HATUN (Medresesi), Bk. HᵛÂNDİ HÂTUN (Medresesi) 159b
Horasan, 20a, 34a, 51b, 65b, 134a;
-Horasânî tac, 10a
Horşîd ü Ferah-şâd, 68b
Hoy, 23a, 230b, 231a
HUD (Hz.), 94a
Hulâsatü'l-Ahvâl der Letâfet-i Mevâ'iz-ı Sahîhi'l-Hâl XI
hulefâ-yi Haydariyye, 233a
hulefâ-yi 'ızâm, 31b
Hulefâ-yi Râşidîn XIII
Huline, 143a
Humus, 223b, 243b
Huneyn (savaşı), 120a
HURŞİD BEY, 123b
HUZURÎ, 267b
Hücre, 203b
Hüdâvendigâr, 6b, 14b, 25a-b, 26a, 27a-b, 32a-b, 35b, 37a, 51a, 53b, 56b, 57a, 59b, 63b, 73b, 74a-b, 76b, 80a, 114, 180a, 182b, 183a, 189a, 191a-b, 192a-b, 193b, 194a-b, 195b, 196a-b, 197a, 198a, 199a, 209b, 224a, 229a-b, 233a-b, 235a-b, 237a, 240b, 241a-b, 244b, 245b, 246a, 253a;
-Gâzi 15b, 18a, 24a, 26b
-livâ-i 13a;
HÜMAMÎ, 85a
Hünkâr, 6b
HÜRMÜZ, 267a
HÜSAM PAŞA, 255a
HÜSAM-ZÂDE, 259b
HÜSAMEDDİN (Şeyh Abdurrahman'ın babası), 66b
HÜSEYN (Hz.), 269b
HÜSEYN AĞA, 26b
HÜSEYN BAYKARA, 30a, 37a, 226a, 232a
HÜSEYN BEY (Helvacı-zâde), 231a-b
HÜSEYN BEY (Ohri hakimi), 176a
HÜSEYN ÇELEBİ (Yegan-zâde), 202b
HÜSEYN HAN (hᵛaher-zâde), 240a
HÜSEYN b. MANSUR-I HALLAC, 84a-b, 85a
HÜSREV, 3a, 6b, 47b, 60a, 63a, 67b, 68b, 77b, 87a, 104a, 121a, 137b, 173a, 178a, 200b, 216b, 217a, 222b, 226b, 240b, 240b, 244b, 262a;
-i Cemşid, 36a, 267b
HÜSREV-İ DEHLEVÎ;
-sahib-i Hamse, 217a
HÜSREV GAZİ, 134b
HÜSREV PAŞA (Karaman Beylerbeyi), VII, 239a, 240a
Hüsrev ü Şirin (eser adı), 67b, 68a-b, 204a, 267a
HᵛÂNDİ/HOND HÂTUN (Medresesi), 159b

-I-

Ihşıdlar, XIII
Ilgaz dağı, 63a
Irak, 4a, 31a, 134a, 136b, 236b, 237a, 251a;
-Irak-ı Acem, 34a;
-Irak-ı Arab, 108a
Isfahan, 94a, 250b
Isparta, 151b
Isparta Halil Hamid Paşa Ktp., XV
Işıklar, 180a
Itak, 240a
IYS NEBİ İSHAK, 3b, 7a-b

-İ-

İBLİS (Şeytan), 179b, 192b;
-Şeytânî, 187b
İBN DELVE, 72a
İBN EFLATUN, 154a
İBN ERDEBİL, 195a
İBN FERİŞTEH, 65a
İBN HACER, 79b, 152a
İBN HANEŞ, 223b
İBN HARGUŞ, 223b
İBN HUDA-DAD b. CARULLAH, 21b
İBN İNAL, 53a, 58a
İBN KUBAD, 52b
İBN MUARREF (Mevlana), 153a
İBN MUKLE, 159a
İBN RASUL b. HIDR BALIM b. İSKENDER, 21b
İbn Kelb (Köpekoğlu), 58a;
-muharebesi, 53b
İBN SÂATÎ, 82a
İBN SAİD, 223b
İBN SİNA; -Şeyhu'r-Reis, 149b
İBN TÜCCAR, 80b
İBRAHİM (Hz.), 7b
İBRAHİM (Karamanlı), 187a
İBRAHİM KAYSARÎ, 209b, 266b
İBRAHİM AĞA (Odabaşı), 256a
İBRAHİM BEY (Karamanoğlu), 71a, 73b, 87a, 127a-b
İBRAHİM PAŞA (vezir), 49b, 58a-b, 64a, 68b, 69a-b, 70a, 71b, 72a-b, 76a, 95b, 147b, 230b, 257a, 260b, 266b;
-medresesi, 206a
İBRAHİM b. el-MÜCAB (Mahrem-i Sultan-ı Horasan), 20a
İBRAHİM b. HALİL (Mevlana), 154a-b
İBRAHİM b. HANİF ŞAH, 91a
İBRAHİM PAŞA OĞLU (Nişancı), 197b
İBRAHİM TENNURİ b. SARRAF HÜSEYN (Şeyh), 159b, 160a-b
İBRAHİM b. YAHŞİ FAKİH (Şeyh), 161b
ibrişim kuşak, 117a
İç-il (İçel), 57b, 69b, 114a, 192b;
-medresesi, 108a
iç oğlanı, 27a
İDRİS (Hz.), 94a, 237a
İfrenc, 3b, 5a, 5b
İfrikiyye, 179a
İhya (Gazali'nin eseri), 110b
İKBAL BEY, 56a
İlbasan, 131b, 132a;
-livâ-i, 187b
İlm-i aruz, 269b
İlm-i batın, 148b
İlm-i beyan, 107b
İlm-i bedi', 107b
İlm-i fıkh, 20a, 45a-b, 83a[1], 209a, 258b, 261a;
-ferâyiz, 20a, 258b
İlm-i füru', 108a-b, 145b, 260b
ilm-i hadîs, 15a, 19b, 20a, 45a-b, 65a, 79b, 146a, 148a, 152a, 205a, 260b, 261a;
-usul, 19b
İlm-i hendese, 28b, 107b
İlm-i heyet, 107b, 149a, 206b
İlm-i hisab, 149a, 152a
İlm-i kelam, 108a, 149b, 205a, 208b, 261a
ilm-i kıraat, 79b, 264b
ilm-i kıyâfet, 5b
İlm-i mantık, 107b
İlm-i marifet
ilm-i meânî, 64b, 65a, 107b, 108a
İlm-i muhadârât, 260a
ilm-i nahv, 65b, 83a[1], 107b, 152a, 207b, 212a
İlm-i nücûm, IX, 217b
İlm-i riyâziyye, 150b, 152a-b, 203b
ilm-i sarf, 65b, 107b, 149a-b, 212a
ilm-i tasavvuf, 15a, 19b, 40a-b, 65b, 66b, 152a, 212b, 264b

ilm-i tefsîr, 15a, 19b, 20a, 45a-b, 65a, 79b, 108a, 146a, 148a, 152a, 205a, 260b, 261a
İlm-i tevârih, 259b
İlm-i tıb, 28a, 46a, 208b, 264b, 265a
İlm-i usturlab, 45a
İlm-i usül, 108a-b, 260b
ilm-i usûl-i Arabiyye, 65a;
-fünûn-ı Arabiyye, 83a[1]
-ulûm-i Arabiyye, 28a, 39a, 80b, 205a, 213a, 264a-b;
ilm-i zâhir, 40a, 148b
İLYA (Kostantin'in oğlu), 97b, 100a;
-İlyanos, 103a
İLYAS (Hz.), 95a
İLYAS, 57a-b, 126b
İLYAS BEY, 26b, 32b, 87b
İmadiyye, 223b, 236a
İMAM ALİ, 20a
İMAM ALİ b. MUSA RIZA, 20a, 21a
İMAM CAFER SADIK, 20a
İMAM GAZZALİ, 82a
İmameyn-i Hümâmeyn, 269b
İMAM HEREVİ, 149b
İMAM MUSA KAZIM (Necmetü'n-Nebeviyye), 20a
İMAM ZEYNEDDİN, 38a
İmâret-i Âmire, 106b
İMDAD SULTAN, 22b
İnak, 223b
İNCE BEY, 28a
İNCECİK BALABAN, 26b
İnceğiz, 50a, 58b
İncil, 101b;
-ulemâ-i, 97b
İnebahtı, 145b, 185b, 187b, 200a;
-halic-i, 185a
-kalesi, 169b, 183b, 184a-b, 185a;
İNE BEY (Karasi), 28a, 56b;
-Subaşı, 54b
İnegöl, 13a, 80b, 151b, 259b;
-Kalesi 12b
-Tekfuru 10a-b;
İnekli Kasrı, 179b
İNENİKOLA (İnegöl Tekfuru), 10a
İnlükemer, 17a-b
İnönü, 13a;
-eyaleti 11b;
-livâ-i 13a, 17a, 19a
İnşâ XI
İpsala, 16b, 25b, 119b, 162a;
-kalesi, 24b, 29a, 71b
İran, VII, 30a, 31a, 47a, 134a, 149a;
-vilâyet-i, 228a
-zemîn 7b, 133b, 137a;
İREM b. IVAZ, 100b;
-bağları, 125b
İREM-OĞLU, 70a
İrşad (eser adı), 149b
İSA (Şehzâde, Yıldırım Bayezi'in oğlu), 29a, 34a, 38a-b, 42a-b, 43a, 47a-b, 50b, 54b, 55a-b, 56a
İSA (Hz.), 41b, 95a, 101a, 102b, 103a;
-dîn-i İseviyye, 42b, 47a, 101b, 102a, 104b, 233b;
-(dini) Mesîh, 47b, 96a, 101a, 102b, 104b, 182a, 213b;
-kapısı, 191b
-millet-i Mesîhiyye, 103a;
-Saray-ı, 103a;
İSA BEY (Evranosoğlu), 176a
İSA BEY (Hüseyin Bey oğlu), 141b, 142a
İSA BEY (İshak Paşa oğlu), 156b
İSA BEY (Oğuz oğlu), 145b
İsagoci (eser adı), 208b
İsen, Mustafa, XII
İsfanya, 143a
İSFENDİYAR, 34b, 47a-b, 48a, 51a, 52a, 54a, 55a, 63a-b, 73a, 74b, 145b, 176a;
-(Âl-i) evlâd-ı, 33b, 83b, 122b;
-Emir, 67a, 72a;
-memâlik-i, 123a
İSHAK Hz., 7a, 88a
İshaklı, 181a

İshâkiyye medresesi, 83a[1]
İSHAK PAŞA, 29a, 39a, 74b, 77b, 78b, 87b, 121b, 132a, 144a, 199a;
-Ebü'l-Gârat, 28a;
-Kapısı, 191b
İSHAK BEY (Karamanoğlu), 127b, 128b, 138a, 187a
İSİ BEY, 26b, 39a
İskele kapısı, 191b
İSKENDER, 7a, 33a, 35a, 85a, 93a, 101a, 136a, 112b, 144b, 172a, 193b, 216a, 218a, 225a-b, 226a, 234b, 252b, 267b;
-FİLKOS, 104a
-i Mekadoni 16a;
-i Rumî, 92b, 93a, 95a, 102b;
-sahib-kıran 16a;
-Zü'l-Karneyn 6b, 95a, 105b, 140b, 141a;
İSKENDER (Arnavud), 76b, 131b, 132a
İSKENDER BEY (Mihaloğlu), 124b, 130b, 176a, 178b
İSKENDER BEY (Karaca Paşa oğlu), 177a
İSKENDER ÇELEBİ b. ABDULLAH, 21b
İskenderiyye, 139b, 141a-b, 145a, 243a, 249b;
-kalesi, 87a, 140b, 144b, 223b
İSKENDER MİRZA, 32b
İskendernâme (Ahmedî'nin eseri), 39b, 45b, 46a-b, 215b
İSKENDER PAŞA (vezir), 180a, 183a-b, 184a-b, 200a, 229b, 234b, 255a
İskilip 134a, 160b, 210a
-kazası, 157b
İslâm Ansiklopedisi, XII
İslâm Medeniyeti Mecmuası, XII
İSMAİL BEY (Kastamonu hakimi), 82a, 83a[1], 122b, 123a, 264b
İsm-i Azam, 22a
İspanya, 101a, 138b;
-İspanyol, 235a
İsrail, 88a, 92b
İstanbul, V, VI, VII, IX, XIII, 6a, 11b, 16a-b, 27b, 29b, 36a, 37b, 44a, 48a-b, 49b, 58a-b, 59a, 70a-b, 71b, 78b, 79a, 80b, 87b, 88a, 89a, 90a-b, 91a, 93a-b, 94a, 95a-b, 98a-b, 99b, 100a-b, 101a-b, 102a-b, 103a-b, 106a-b, 108a-b, 114a-b, 115b, 119a, 120a, 121a, 122b, 124a, 134b, 137a, 138b, 139b, 143b, 144a-b, 145b, 146a-b, 147a, 148a-b, 150b, 152b, 154a-b, 156a, 161b, 164a, 166b, 169b, 170a, 179a-b, 191a-b, 192a, 195a, 196a-b, 197a, 198b, 200a, 204b, 206a-b, 207a, 208b 209b, 210a, 211a-b, 212a-b, 218b, 219b, 220a, 223b, 224b, 232a, 233a, 234b, 241b, 242a, 245a, 250b, 251a, 252a-b, 253a-b, 257a, 258a, 259a-b, 260b, 262a, 263a, 264b, 266b, 268a;
-ağası, 115b;
-feth-i İslambol, 90a;
-kadısı, 113b, 148b, 207a;
-kadıaskerliği, 206a;
-kîle-i İstanbulî, 232b
-subaşısı, 115b;
-Tekfuru 13a-b, 29b, 36a, 38a, 42b, 43a, 48a-b, 49b, 50a-b, 54b, 55a, 58b, 69a-b, 72a, 87b, 98a-b, 99b, 103a, 105a, 149a;
İstanoz, 70b, 71a
İstefe kalesi, 169b
İSTEFAN, 100a-b
İstîfa, 132b
İşret-name (eser adı), 268b
İtalya, 191a
İVAZ PAŞA (Vezir), 39b, 68b, 69b, 70a;
-Hacı, 62a, 64a, 72a, 84a
İVAZ SUBAŞI, 64a
İzah (Fenni Me'ani ile ilgili eser), 28a
İzlâdiyye, 74a; İzladi derbendi, 74a
İzmir, XII, 36b, 59b, 125a, 189b;
-Beyi, 70b
-kalesi, 36a, 69a;
-oğlu, 55b, 59a-b, 60b, 61a-b;
izn-i humâyûn, 195b
İznik, 8b, 12b, 13a, 16a, 18b, 19b, 40a, 50a, 51a-b, 55a, 63a-b, 71b, 72a, 85a, 146b, 147a-b, 151a, 154b, 196a, 205b, 211b;
-İznik'e sürgün, 62a;
-İznikî, 214a
-İznikmid, 17a, 251b;
-İznimgid, 13b;
-Kalesi 13a, 15b, 16b, 71b, 87a;
-medresesi, 81b, 147a, 204b;
-Tekfuru-Kalesi 15b;
İzvirnik, 130a-b, 131a, 231b;
İZ BEY, 175b
İZEDDİN ABDULLATİF İBNÜ'L-MELEK, 45a

J

J. Schmidt, V

-K-

KABA BEY, 73a
Kabban kapısı, 192a
Kabil, 34a
kadı, 30a, 35b, 83a[1], 108a, 111b, 115a, 119a, 146b, 173a, 174a 208a-b, 209a, 211b, 218a, 259b, 262a 266a, 269a;
-*kadıasker*, 16a, 19b, 25b, 27a, 45b, 50a, 61a, 62a, 72b, 74b, 78a, 79b, 80b, 85b, 108b, 109a, 110a-b, 113a, 114a-b, 144a, 148b, 151a, 202a, 205b, 206a, 207b, 208b, 209a, 210a, 234b, 259a, 260a;
-*kâdı'l-hâcat*, 254a
KADI BEYZAVİ, 41b, 81a, 108b, 169a, 203b;
-tefsiri, 146a, 147a, 149a, 208b, 209a, 260b
KADI BURHAN(EDDİN), 29a
KADI İSA, 268a
kadırga, 70b, 75a
KADIZÂDE MEVLANA, 161b
KADIZÂDE MEVLANA KASIM, 152a-b, 205b
KADIZÂDE MEVLANA ŞEMSEDDİN, 110a, 149a;
-Rumî, 150b, 203b
KADİ-İ EGANÎ; -Paşa, 233a
KÂDİRÎ (Edirne'li), 215b, 216a
Kaf dağı, 92a, 96b, 184a, 219a
Kâfiye (eser adı), 65b, 150a, 152a, 208b, 209a
Kahire, VIII, 222b, 233b
Kahta, 223b
Kakun, 223b
Kalanora, 11b
Kalecik, 47a
Kalender-hâne, 203b, 204a, 206a;
-medresesi, 205a;
-tâife-i Kalenderiyye, 213b
KALIHAN, 7b
Kaluçe kalesi, 125b
KAMADİ, 7b
Kamçısuyu, 75a
Kandıra, 47a
KANDÎ (Siroz'lu), 216a
Kangırı Vilayeti, 168a
Kanil kalesi
KANSU GAVRİ, 7a, 175b, 207a, 223a, 233a, 234a, 241b, 242a-b, 243a-b, 244a, 245a-b, 246a, 247a, 255b, 261a
KANTUR (vezir), 92b, 100b, 101a
Kanun (İbn Sina'nın eseri), 46a, 147b
Kanûnî Sultan Süleyman, X, XIV
KAPICI EMİN BEY, 75b
kapı ağalığı, 116a, 117a, 145a, 200b, 257a;
-*kapı halkı*, 61a, 198b;
-*kapı kethüdası*, 194b

-*kapı oğlanı kethüdası*, 117a-b;
-*kapı oğlanları*, 117a-b, 118a;
-*kapıcıbaşı*, 63b, 73a, 115a, 116a, 118a, 118a, 195b, 254a;
-*kapıkulları*, 59a, 75a;
Kaplıca, 27a, 268b;
-dağı, 62a
kapudan, 113b, 115b
KARA AHMED, 23b
Kara Bere kalesi, 181a
Kara Burun, 177a
KARA CÜNEYD, 70b, 71b
KARA DEVLET ŞAH, 52b
KARA HALİL (İlk Osmanlı Kadıaskeri), 154a
KARA HALİL Candereli (Çandarlı), 16a, 19b, 25b, 38a, 50b, 60b, 74b, 75a-b, 76a, 79a, 83a[1], 85a, 144a;
-Hayreddin Paşa, 16a, 19b, 27a, 202a
KARA HASAN, 185a
Kara İsa, 169b
KARA MUKBİL BEY, 44a, 48b
KARA MÜRSEL, 8a, 19a, 13a-b
KARA OSMAN, 32b, 134a
KARA PAŞA, 78b
KARA RÜSTEM, 38a
KARA SİNAN (Mevlana), 155a
KARA TEKİN, 8a, 13a
KARA YAHYA, 52a, 54a
KARA YUSUF-I TÜRKMÂN, 30a-b, 31a, 33b, 37a, 62b, 136b;
-Cihan Şah b., 133b
Karaağaç, 26a
Karabağ, 134a, 189a, 231b, 232a
KARABIYIK OĞLU, 192b
KARACA AHMED (Mevlana), 155a
KARACA AHMED SULTAN, 20b
KARACA BEY, 44a, 48b;
-PAŞA, 75a, 120a-b, 227a, 242a, 244a;
-Çayırı, 233a
Karacadağ, 8a
Karacalar (Çankırı'da bir köy), 163a
Karacık, 17b
Karaça, 9a
KARAÇİ BEY, 119b
KARAÇİN OĞLU, 222a;
-Ahmet Bey, 233b
Karadeniz, 36a, 87b, 132a, 227a;
-Bahr-i esved, 93a, 138b;
-boğazı, 140a
Karaferiye, 29a-b, 38b, 205a;
-kalesi, 24b;
-Medresesi, 267b
KARAGÖZ PAŞA, 169b, 174a-b, 175a, 177a, 192b, 193a, 202a
KARAHAN, 7b, 237b, 238a, 239a-b, 240a-b, 242a, 245b, 256b;
-oğlu, 57b
Karahisar, 9a, 12a, 13a, 15a, 16a, 19a, 35b, 54b, 73b;
-Beyi, 63a;
-Kalesi 11a;
-livâ-i 13a;
-subaşısı, 71a;
-ı Şabin, 53b, 62b, 137a, 194a, 232a;
-ı Şarkî, 87a
-Tekfuru 10b, 11a
Karailer, 28b
Karakoyunlu, 62b, 133b;
-ümerası, 136b
Karakoyunlular, XIII
Karaköprü, 238a
Karalar kalesi, 223b
KARAMAN (Şeyh İlyas sofilerinden Nureddin'in oğlu), 15a, 126b
Karaman, 11a, 28a, 34b, 55b, 59b, 65a, 69a-b, 71a, 86b, 87a, 104a, 115a, 126b, 127b, 128a, 133b, 134b, 135b, 137b, 138a, 155a, 163a, 170a, 171a-b, 174b, 175b, 176a-b, 179a, 191b, 193a-b, 197b, 200a, 208b, 210b, 212a, 216b, 217b, 220a-b, 222a, 227a, 232a, 234b, 240a, 246b, 250b;
-Âl-i, 87a;

-beylerbeyi, 131a, 138b, 172b, 174a, 176a, 178b, 201b, 222a, 228a, 239a, 240a;
-bilâd-ı, 28a;
-Etrâk-i, 71a;
-evlâd-ı 8b, 74b, 84a, 126b, 127b, 132a, 134a, 138b;
-İbni Karaman, 24b, 57b, 70b, 71a, 73b;
-Karaman-oğlu, 26a-b, 29a, 39b, 47a, 48a, 55b, 62a-b, 64a, 69b, 71a, 73b, 74b, 76b, 81b, 87a-b, 127a, 128b, 137b;
-KARAMAN-OĞLU İBRAHİM, 161b
-Karamânî, 19b, 42a;
-KARAMÂNÎ MEHMED PAŞA (Vezir-i A'zam), 161b, 168b
-leşkeri, 26b, 187a;
-vilayet-i 15a, 19a, 73b, 85a, 141b, 144b, 155a, 163a-b, 165a, 187a
Karamürsel, 19a
Karanlu, 26b
KARAOĞLAN, 7b, 8a
Karaöyük, 21a
Karasi, 8b, 36a, 55a, 58a, 188a, 229b;
-Beyi, 26b;
-sahrası, 239;
-(sancağı) livâ-i 13a, 18b, 76a, 78b;
-vilayeti 16a-b, 17a, 25b, 47b, 83b
Karasu, 61a
Karatova, 29a
karavul, 43b, 48b, 57a, 58b
KARAYKU, 7b
Karışdıran sahrası, 7a, 169b, 196b, 218a, 219a, 252a, 253a, 262a
Karlı Göl, 233a
Kartene, 69b
KASIM (Musa Rızı'nın neslinden), 20a
KASIM (Şehzâde, Yıldırım Bayezid'in oğlu), 29a, 38a
KASIM BEY (Çemişkezek hakimi), 223b
KASIM BEY (Eğilhakimi), 240a
KASIM BEY (ekl zabiti), 236b
KASIM BEY (İsfendiyaroğlu), 72a
KASIM BEY, 127b, 128a-b, 134b, 137b, 138a-b, 171a, 221b
KASIM ÇELEBİ (Defterdar), 198b, 203a
KASIM PAŞA, 78b, 88b, 145a, 199a, 245a
Kasîde-i Bürde, 209a, 261a;
-Şerhi, 149b
Kasîde-i Nûniyye, 80b
Kasîde-i Ruhiyye, 149b
KASSABOĞLU, 87a
KASTALLANİ (Monla), 153b;
-Rumili Kadıaskeri, 154b
Kastamonı, 8b, 29a, 47a, 55b, 82a, 83a[1], 85b, 87a, 99b, 115b, 122b, 123a, 138a, 142b, 146a, 152b, 165a-b, 166a, 202a, 207b, 212b, 259a, 261a-b, 264b, 266b, 267b, 268a, 269b
Kastamoni, 166a
KASTOS, 101b
Kaşıkhisar, 15b
Kaşifî, 34a
KATAR-ZADE (Mir-liva), 159a
Katîbe, 247a
KATİB SELAHADDİN, 83b
KATİB ŞEVKÎ, 216a
KATİBÎ (Bursa'lı), 216a
Kavâ'idü'l-Mecâlis XI, XII
Kavak nahiyesi (Amasya'da), 157b
Kavala, 133b;
-kalesi, 24b
Kavs-i Kuzah, 82a
KAYA ALP, 7b
KAYÂSIRA (Rum hükümdarlarına verilen ünvan), 6b, 101a-b;
-Kaysar(iyye) 6b, 13b, 16a, 33a, 36b, 46b, 95a, 102b, 177a, 178b, 179a, 213b;
-kaysar-ı Rum, 60a, 92b, 102a
-Kayserân, 30a;
KAYI HAN, 7b, 10a
Kayıklar kapısı, 191b

KAYITBAY, 80a, 171a, 172b, 174a, 200a, 207a, 261a;
-Melikü'n-Nasır Sultan Muhammed b., 185a
KAYSAR BOLİSTINATOS, 101b
Kaysariyye, 19a, 20b, 23b, 24a, 29a, 37a, 40b, 134b, 159b, 160a, 179a, 226b, 228a, 232b, 234b, 241a-b, 266b;
-sancağı beyi, 22a, 229b
KAYSER HAN, 239a, 240a
Kayseri, XIII;
-sancak beyliği, VIII
Kayseri Raşid Efendi Kitaplığı V, XV
KAZIKLI VOYVODA, 124a
Kazvin, 3a, 208b
KEBİRÎ, 216a
Keçikıran, 22a
Kefe, 8b, 63b, 67a, 138b, 139a, 172b, 192b, 194a, 195a, 197a, 198b, 214a, 219b, 255b, 262a
kelâm IX
Kemah, , 233a, 240a;
-kalesi, 123b, 233b, 234a;
-sultân-ı, 238a
Kemâlîler, 63b
KEMAL BEY (Yenişehir hâkimi), 185a
KEMAL ÇELEBİ (Çölmekçi-zâde), 244b
KEMAL HALVETÎ, 68b
KEMAL ÜMMÎ, 84b, 85a
KEMAL PAŞA-ZÂDE, 148b, 211b, 250a-b, 257b, 258a;
-Mevlana Şemsüddin Ahmed, 218b, 248b, 257a
KEMAL REİS, 169b, 177a-b, 184b, 185a, 186b, 192a-b
Kemer, 17b
kenhâ, 169b
Kenzü'l-Bedâyî, 270a
Kerbelâ, -mesâib-i, 32a
Kerh, 239a
Kerkük, 239a, 240a
Kerrubiyûn, 218b
Kestel, 13a;
-medresesi, 146b
Keşan, 24b
Keşiş Dağı, 36a, 83b, 164b
-Yaylağı, 154a
Keşşaf (Zemahşerî'nin eseri), 108b, 148a, 149b, 209a, 261a
kethüdâ, 62a, 117b, 118a;
-oda, 224a
Keverrü'l-Cârî (Molla Güranî'nin eseri), 79b
Keyif kalesi, 232a
KEYHÜSREV, 225a
Keykâvus, -kale-i, 22b
KEYVAN BEY, 185b
Kıbrıs, 235b
KILAVUZ (Karahisar Tekfuru'nun kardeşi) 11a
KILIÇ ARSLAN BEY (Alaiyye hakimi), 87a, 133a-b
kılıç kuşatma, 69a
KILİNOS, 102a
Kıpçak, 139b
KIPTÎ, 7b;
-Kıptiyyet, 247b
kıraat-ı seb'a, 209a
Kırgıhisar kalesi, 17b
Kırım, 79a-b, 173a;
-Hanı, 257a
Kırk Çeşme, 268b
Kırk Hadis Tercemesi, IX
Kırk Medreseler, 108a-b, 110a, 199a
kırmızı börk, 19a
kırmızı çuha, 10a
kırmızı kadife mücevveze, 169b
Kırşehir, 15a, 24a, 47a, 62b
Kısmı Tecnîs (eser adı), 152a
kışla, 9a, 10b, 115a
Kıyâfet-nâme, 249a
KIZIL AHMED BEY, 176a, 212b
Kızılbaş, 169b, 193a-b, 195a, 223a, 228a-b, 229a, 231b, 232a, 233a, 235b,

236a-b, 238b, 239a-b, 241b, 242b, 245b, 250b
KIZILBOĞA, 7b
Kızılca kale, 10b; Tuzla hisarı, 16a
Kızıl hisar, 133a
Kızılırmak, 137a, 176a
kızlar ağalığı, 118a
kilerci başı, 116b, 117a;
-kiler-i âmire, 117a-b
Kili kalesi, 169b, 173a-b
Killi hisarı, 183a
Kimyâ-yı Saâdet (Gazali'nin eseri), 216b
Kirâmen katibîn, 203a
KİR LUKA, 88b
Kirman, 34a, 51b, 149a
Kirmânî, -tîg-i, 22b
Kirmasti, 16b;
-kalesi, 16a
KİRMASTİ (Mevlana), 154a
KİR MİHAL, 100b
KİSRÂ, 6b, 97b, 105b
KÎSU, 4a
kisvet-i Bektâşî, 16a
Kitâb-ı Gülşen-i Râz, 210b
Kitâb-ı Vikâye, 45a, 148a
Kitâb-ı Fasle'l-Hitâb, 83a[1]
Kitâb-ı Fevâyihı'l-Müsekkebe, 45b
Kitab-ı Hüsn ü Dilî, 267b
Kitab-ı Kifâye 267a
Kitâb-ı Salât (eser adı), 40a
Kitâb-ı Şemsi'l-Âfâk fî İlmi'l-Hurûf ve'l-Evkâf, 45b
Kitâb-ı Şifâ (eser adı), 41b
Kitâb-ı Ticâret, 64b
Kitâbu'l-Acâyib ve'l-Garâyib, 83a[1]
Kitâbu Şevâhıki'n-Nübüvve, 102a
Kitâbu Tabakâti'l-Memâlik, 223a
Kocacık, 69b, 76b
KOCA HIZIR (yeniçeri), 75a-b
Kocaili, 13b, 15b, 17a, 19a, 161b, 162a, 260b;
-livâ-i 13a
Kocakaya, 69b
Koçhisar, 13a, 239b
Kol ağası, 48b
Komaniçe kalesi, 183a
Koniş, 64a
Konrapa, 13a, 17a, 19a
KONURALP, 15b, 17a, 19a
Konya, 8a, 9b, 21b, 23b, 29a, 35b, 39b, 51a, 62b, 65b, 69b, 73b, 127a, 138a, 149b, 160a, 168b, 171a, 197b, 242a, 251a
Konya İzzet Koyunoğlu Ktp., XV
Kopruk, 69b
Korku hisarı, 183a
Koron kalesi, 169b, 185b, 186b, 187b
KORCAV, 7b
Kosova, 26b, 27a, 61a, 76b, 77a, 119b
Kostantıniyye, 3a, 13a, 14a, 29b, 37b, 38a, 87a, 88b, 89b, 91a, 92b, 95a-b, 96b, 97b, 98a, 99b, 100a-b, 101a, 102a, 105b, 106a, 107a-b, 115a, 116a, 119a, 124a, 137b, 141b, 143b, 149b, 150b, 169b, 178a, 191b, 192a, 197b, 201a, 203b, 204b, 205b, 211a, 220b, 262a;
-fâtih-i Kostantıniyye, 5b;
-feth-i, 88a;
-el-Melhametü'l-Uzmâ, 102a
KOSTANTİN b. 'ALÂNİYE, 95a-b, 96b, 97a-b;
-Kostantinos (Herakliyus'un oğlu), 102a-b, 103a
-Kuçek, 98b, 100b, 101a-b;
-b. Varnos, 101a;
KOVACIK HACİM SULTAN, 21a
Koyunlu hisar, 123a-b
KOYUN MUSA, 43b, 44a, 48b, 49a
KOZHAN, 7b
Kozluca, 16b
Kozludere, 70b
kölelik, IX
Köpricek, 264b
Köprü, 49b
Köprühisar, 12b, 13a

Körfuz kalesi, 87a, 121a, 129a
KÖR ŞADİ, 228a
KÖSE MİHAL, 11b, 12a-b, 14b, 39a
Köse Tağı (İskilip'te), 157b
KÖTÜRÜM BAYEZİD, 29b
KUBAŞ, 7b
KUBAD, 101b
Kuds-i Şerif, 20b, 65b, 92a, 96a, 105b, 223b, 243a, 246a, 266b;
-Beytü'l-Mukaddes, 92a, 94a, 96b, 101b, 102a
-i muharreme, 78a;
Kudurî (eser adı), 259b
Kumluca, 140b
Kumluhisar kalesi, 87a
Kur'an-ı Azîm, 6b, 39a, 51a, 79b, 80a, 209a-b, 250a;
-Kelâm-ı Kadîm, 100b;
-Kelamullah, 213b, 266b;
-Kitâb-ı Mübîn, 225a
-Kur'ân-ı Kerîm, XIII;
-Mushaf-ı Şerif 9a, 84b, 179a;
KURD HASAN, 71b
KUR-ŞEH MELİK (vezir), 58b
Kurtab, 180b
Kurtboğan Mezarı, 157b
KURTUBİ, 100b
KURULMUŞ, 7b
kûs-ı devlet, 11b
Kusunlu, 169b
Kuştimur, 169b
KUTBUDDİN AHMED b. MAHMUD, 149b
KUTBUDDİN (Hakîm), 156a
KUTGÜN ALP, 8a
KUTLU BEY, 28a
KUTLU BOĞA, 28a, 32b
KUTLUK, 7b
Kuzât-ı kasabât, 205b
Küçük Çekmece, 257a
KÜÇÜK MİR-AHUR, 228a
KÜÇÜK MUSTAFA (Şehzâde), 71a-b
Küçük Türk-İslâm Ansiklopedisi, XII
külâh-ı Mevlevî, 18a, 24b, 86b
Külüç kalesi, 125b
Künhü'l-Ahbâr, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV
Kürd, 239a;
-beyleri, 233b
-Ekrâd, 52b, 53a, 231b, 233a, 235b, 236a-b, 231b, 238a-b, 239a, 240a-b;
-Kürdistan, 223b, 229b, 237a, 238a, 240b;
KÜRD HALİD, 236b, 237b
KÜRD RÜSTEM, 233a
Küre-i Nuhâs, 146a
kürkçü başı, 116b
Kütahya, VI, 26a, 36a, 38b, 67a, 87b, 208a, 223a
-kadısı, 264b
Kütükoğlu, Bekir, XII

-L-

Ladik, 23a, 264b
Lağım, 62a
Lala Mustafa Paşa, VI
LALA ŞAHİN, 19a, 25a-b, 26b, 27b, 32b, 54a
LAMİİ, 267b
Larende, 8b, 66b, 79b, 85a, 127a-b, 128a, 137b, 138b
LÂT, 85a
Laz (Las), 16b, 60a, 119a-b;
-askeri, 26b
-beyleri, 17b;
-duhter-i, 31a;
-Frengi, 32b
-vilayeti, 18b, 50a, 60b, 61a, 71b, 119b, 121a
Leccun, 246a
Lefçe, 184a
Lefke, 13a
Leh, 169b, 172b, 182a-b;
-voyvodalığı, 116a
LEHBAN, 76b
LEKLEK MUSTAFA, 169b
Letâyifü'l-İşârât (eser adı), 51b
levend, 169b
levh-i mahfuz, 84a, 243a
LEYLA, 43a, 184a, 215b, 216a-b, 217a
Leyla vü Mecnun, 159b
Leylucihisar, 13a
LEYS ÇELEBİ, 202a-b
LİCAS (Bulcas), 7b
Limyos adası, 87a
Liş, 140b, 141a
livâ-i Hakânî, 246b
LÖKBAN, 76b, 77a

-M-

Ma'arratü'n-Nu'man, 244b
Magrib Şehriyarî, 179a
Ma'mûriyye, 31b
Macar, 3b, 5a, 5b
Mahaccetü't-Tevârih, (Mevlana Şehabeddin'in eseri), 38a
Mahan, 7b
Magrib, 210b
Mağribî, 165b
Mahbûbu'l-Hamâyil (eser adı), 149b
MAHMUD (Azep ağası), 136a-b
MAHMUD (Mevlana Hayreddin oğlu), 146a
MAHMUD (Muhammed Şah Behmeni veziri), 174a
MAHMUD BEY (Bolu sancak beyi), 74a, 79a
MAHMUD BEY (Ramazanoğlu), 243a
MAHMUD EFENDİ (Nakşi meşayihi), 267a
MAHMUD PAŞA (vezir), 64b, 79b, 82a, 87a, 107a-b, 118b, 119a, 121a-b, 122a-b, 123a-b, 124b, 125b, 126a, 128b, 129a-b, 130b, 132a-b, 135a-b, 137a, 142b, 144a-b, 145a, 146b, 147a, 148a, 149b, 150a, 151b, 152b, 153b, 168a-b, 169b;
-medresesi, 203b, 206b, 261b, 264b;
-Çarşısı, 264b
MAHMUD PAŞA (Karaman Beylerbeyi), 178b
Mahmudiyye (eser adı), 207a
Mahzenü'l-Fıkh, 264b
Makamat-ı Evliya (Risale), 151b
Makedon, 16a, 101a, 102b, 103a
makrame, 117a
Maksud (eser adı), 51b
Makova, 122a
Malâtiyye, 3b, 29b, 100a, 210b, 221a, 222a, 223b, 223b, 241a, 244b;
-kalesi, 29a
Malkara, 16b, 18b, 25b;
-kalesi, 24b;
-medresesi, 148b
MALKOÇ BEY (Kasım Bey oğlu), 183a;
-Âl-i Malkoç, 230a
-Malkoçoğulları, VI
Maltepe, 198a, 220a, 224b
Manastır, 24b, 131b, 179b;
-kalesi, 24b;
-Medresesi, 39a, 151b, 259a
Manavgat, 83b
Manisa, XII, 63b, 71b, 75b, 78b, 79b, 86a, 145b, 189a, 221a-b, 224b, 264b;
-hâkimi, 188a
-medresesi, 148a;
-sancağı, 62a, 76a-b, 188b;
MANSUR (Hallac), 218a
MANSUR BEY, 178a
mantık X
Manzum Kırk Hadis Tercemesi XI
maraz-ı suda' (Çelebi Mehmedin hastalığı), 63b
Maraş, 189a, 251a;
-Kalesi, 13a
Mardin, 232a, 238a-b, 239a, 240a-b, 244b, 245b
MARİYA, 118b

Marmara, 12b;
-Kalesi 13a
Marule, -kalesi, 24b
Mastabe-i Sultân, 245a
Matbah-ı Âmire, XIII, 265a
MATRAKÇI İSHAK BEY, 185b
Mâverâü'n-nehr, 3b, 6b, 82a, 139a, 150a
Mâzenderân, XIII, 30a, 34a
Meâhidü't-Tansis, 261a
Me'âlimü't-Tevhid, XI
Me'âyibü'l-Erâzil, XI
Mebahis-i Vücude, 146b
Micalisü't-Tefasir, 159b
MECDÜDDİN-İ KAYSERİ, 19b
Mecma'-(eser adı), 65a
Mecma'u'l-Bahreyn, XI, 209a
Mecmuatü'l-Lügat, 258b
MECNUN, 43a, 215b, 216a-b, 217a
Mecusî, 103a
MEDERET (Yemen Padişahının kızkardeşi, İslam olup adı sonradan Selâme olacaktır), 22a
Medîne-i Münevvere, 20b, 40b, 41a, 64a, 108a, 182a, 212b;
-Medîne-i Rasulillah, 35a, 210b;
-i mükerreme, 78a
-Ravza-i Mutahhara, 41a, 212b;
Medînetü'l-Kahr, 99b
Medrese-i Müselsele, 28a
Medrese-i Orhâniyye, 19b
Medrese-i Sagîre, 147b
Mehâsinü'l-Âdâb XI
Mehmed III, X, XIII, XIV, XV
MEHDÎ, 180a
mehter, 11b, 114a, 135b;
-başı, 116b, 117a
Mekke-i Mükerreme, 20b, 41a, 64a, 80a, 102a, 108a, 147b, 264b, 267b;
-Beyt-i Ma'mur, 106a;
-Beytullah, 192a;
-Beytü'l-Haram, 212a;
-Fuzala-i Mekke, 266a
-hacc-ı şerif, 189b, 190a, 204b, 209b, 210a, 211b, 212a-b, 265a-b, 266a-b, 268b;
-hâkim-i Mekke, 192a;
-Harem(eyn), 84a, 91a, 241a;
-Haremeyn-i Şerifeyn Evkafı, 118b;
-Hicaz, 102a, 171a, 182a, 243a, 264b;
-Ka'be, 41a, 78a, 79b, 86b, 103a, 115b, 171a, 188a, 208b, 210b, 231b, 260a;
-Mekketullah, 51a, 189a, 191a;
Mektup, XI
Melamiyyûn, 265b
Melik, 6b
MELİK AHMEDOĞLU (Karahisar Beyi), 63a, 85b
MELİK AVER, 49a-b, 50b
MELİK HALİL-İ EYYUBÎ, 238b, 240a
MELİK NASIR FERAH b. BERKUK, 36a
Melvane kalesi, 175b
Menâkıb-i Enîs, 157b
Menâkıb-i Hünerverân IX, XI, XII
Menâkıb-i İmam-ı A'zam (eser adı), 39b
Menâkıbu'l-Vasılîn, 84b
MENGLİ GİRAY HAN, 173a, 257a
Menkub kalesi, 87a, 139a
Menkûdü'l-Cevâhir (eser adı), 51b
Menşeü'l-İnşâ, XI
Menteşe, 29a, 34b, 36a, 55b, 58a, 69b, 74b, 78b, 81b, 87b, 127a, 144a;
-Menteşeoğlu, 29a
Merah, 40a
Mercidabık, 242b, 243b, 246a
MERHUŞ DOĞAN, 76b
Meriç, 60b
Merv, 7b
MERVAN b. HAKEM, 100a
Mervâniyân, 9b
Merzifon, 65b, 66a, 79a, 83a[1];
-medresesi, 206b
Merzübân, 242b
Mesâbih (eser adı), 65a, 108a;

-şerh-i, 149b
Mesâil (eser adı), 46a
Mescid-i Serrâcîn, 66b
MESİH PAŞA, 142-b, 143a, 145a, 187a, 199a;
-Zâde, 230b
Mesin, -kalesi, 24b
MESTÎ (Edirne'li), 216
Meşarik (eser adı), 108, 261a
Meş'aru'ş-Şuara, 258a, 161b, 269b
Meşhed hakimi, 229b
Mevâidü'n-Nefâis fî lavâ'idi'l-Mecâlis VIII, XI
MEVALİ HIZIR BEY ÇELEBİ, 146b, 147a
Mevlânâ IX
MEVLANA; -Şeyh Şâlü, 260b
MEVLANA ABDULAZİZ, 261a
MEVLANA ABDULAZİZ b. SEYYİD YUSUF; -Abid Çelebi, 260a
MEVLANA ABDUEVVEL b. HÜSEYN; -Ümmü Veled-zâde, 209a
MEVLANA ABDULHALİM b. ALİ (Kastamonu'lu), 259
MEVLANA ABDULHAMİD b. EŞREF (Kastamonu'lu), 261
MEVLANA ABDULKADİR, 151b
MEVLANA ABDULKERİM, 148a-b
MEVLANA ABDULLAH b. HALİL-İ AMASÎ, 254a, 265b
MEVLANA ABDULLAH HOCA, 264b
MEVLANA ABDULVEHHAB, 208a
MEVLANA ABDULFASİ b. HIZIR, 260a
MEVLANA ABDURAHİM; -Bâbek Çelebi, 206a
MEVLANA ABDURRAHMAN ABBASÎ, 261a
MEVLANA ABDURRAHMAN b. ALİ b. MÜEYYED (Hatemî), 205a
MEVLANA ABDURRAHMAN b. MUHAMMED; -Çelebi-zâde 208a
VLANA ABDURRAHMAN b. SEYYİD YUSUF, 260a
VLANA AHİ, 267b;
-Benlü Hasan, 267a
VLANA AHİ YUSUF b. CÜNEYD, 03b
VLANA AHMED; -Yegan-zâde, 208a
VLANA AHMED b. MUHAMMED CEZERİ, 36a, 51a
VLANA AHMED PAŞA b. HIZIR BEY, 151b
VLANA AHMEDÎ, 45b, 67b
VLANA ALAADDİN; -İmam Ali, 89b, 206b
VLANA ALAADDİN ALİ b. AHMED el-CEMALÎ, 204b, 58a, 266b
VLANA ALAADDİN ARABÎ, 147b, 05b, 206a;
Şeyh-i Arif Billah, 83a[1], 48a
VLANA ALAADDİN (Aydın'lı); -Yeim, 209a
VLANA ALAADİN (Kastamonu'lu), 09a
VLANA ALAADDİN KOÇHİSARÎ, 3a[1]
VLANA ALAADDİN SEMERKANDÎ, 79b
VLANA ALAADDİN el-YEGANÎ, 03b
VLANA ALİ b. KUŞCU, 149a-b, 50b, 203b, 204b, 208a-b, 209b
VLANA ALİ TUSİ, 64b, 82a, 148b, 49b
VLANA ARAPŞAH, 33b, 34b, 36a
VLANA AŞIK, 68a, 84b, 169a, 13b, 214a, 216b, 258a, 261b, 264a, 69b
VLANA BAHAEDDİN ÖMER, 40a
VLANA BAHŞAYİŞ FAKİH, 83a[1]
VLANA BAHŞÎ HALİFE 261a
VLANA BEDREDDİN MAHMUD, 60b

MEVLANA BEDREDDİN et-TABİB; -Hüdhüd, 265a
MEVLANA BURHANEDDİN (Kadı-i Âzerbaycan), 28b
MEVLANA BURHANEDDİN HAYDAR, 64b, 65a
MEVLANA CAFER-İ GUŞİŞÎ (Tac Beyzâde), 226b
MEVLANA CAMİ', 213b, 217a
MEVLANA CELALEDDİN-İ RUMÎ, 14b, 18a, 21b, 23b, 65b, 69a, 143b, 211a, 251a
MEVLANA CELALÜDDİN SÜYUTİ, 261a
MEVLANA CELİLÎ, 167a
MEVLANA CEMALEDDİN AKSARAYÎ, 19b, 28a-b, 39a-b, 40a;
-Cemaleddin-zâde, 202b
MEVLANA DAVUD-I KAYSERÎ, 19b
MEVLANA DEDECİKZÂDE, 264b
MEVLANA DERVİŞ MUHAMMED b. HIZIR ŞAH, 150a
MEVLANA EFDAL-ZÂDE, 204a-b, 206a, 211b, 212a
MEVLANA EKMELÜDDİN, 39a, 45b, 46b, 51a
MEVLANA ENVERÎ(Nureddin), 67a;
-Ezherî, 67a
MEVLANA FAHREDDİN ACEMİ, 40a, 64b, 153a
MEVLANA FENARİ, 19b, 28b, 39b, 40a-b, 46a-b, 79a, 80b, 83a[1];
-Âl-i Fenarî, 203a, 259a
-Fenârî-zâde, 79a;
-Mevlana Şemsüddin Muhammed b. Muhammed, 36a, 39a, 45b, 65a, 146a;
MEVLANA FETHULLAH ŞİRVANÎ, 83a[1]
MEVLANA FEYZULLAH, 51a
MEVLANA GIYASEDDİN CEMŞİD, 149a
MEVLANA GIYASÜDDİN; -Paşa Çelebi, 208b
MEVLANA HAFIZUDDİN MUHAMMED b. MUHAMMED KÜRDİ, 39b
MEVLANA HAKÎM ŞAH MUHAMMED, 208b
MEVLANA HAMİDÜDDİN b. EFDALÜDDİN, 150b;
-Efdal-zâde, 150b
MEVLANA HAMZA, 39a, 46a-b, 81b;
-Karamanî, 82a
MEVLANA HASAN ÇELEBİ b. MUHAMMED ŞAH el-FENARİ, 152a-b
MEVLANA HASAN b. ABDUSSAMED; -Samsunî, 148b
MEVLANA HASAN b. ALİ, 39b, 85b
MEVLANA HASAN b. MÜHENNA, 264a
MEVLANA HASAN PAŞA, 40b
MEVLANA HASAN-I BASRİ, 19b
MEVLANA HAYÂLİ, 159b
MEVLANA HAYDAR-I ALEVÎ, 51a;
-Acem, 63b
MEVLANA HAYREDDİN b. HALİL b. HACI SAFA, 146a, 150b
MEVLANA HAYREDDİN HIZIR;
-Monla Atufi, 261a
MEVLANA HIZIR BEĞ b. CELALEDDİN, 80b, 81a-b, 145b, 146b;
-İlm dağarcığı, 80b
MEVLANA HIZIR ŞAH, 81b;
-b. Alaadddin b. Hacı Hasan, 264b
MEVLANA HÜSAMEDDİN; -Dellâkzâde 209b
MEVLANA HÜSAMEDDİN b. ABDURRAHMAN, 259b
MEVLANA HÜSAM HÜSEYN b. HASAN et-TEBRİZÎ;
-Ümmü Veled, 153a, 261a
MEVLANA HÜSAM TOKATÎ; -Na'l-band-zâde, 82a
MEVLANA İBN-İ BEŞİR, 146a
MEVLANA İBN-İ MUİD, 208a
MEVLANA İBN-İ TEMCÎD
MEVLANA İBRAHİM (İbn Üstad), 207b
MEVLANA İBRAHİM b. İBRAHİM; Hatib-zâde, 208
MEVLANA İBRAHİM b. MUHAMMED HANEFİ, 40b
MEVLANA İDRİS b. KEMAL, 260a
MEVLANA İDRİS-İ MÜNŞÎ, 7b, 86b, 88a, 89a, 101b, 102b, 112b, 116a, 127b, 133b, 18a, 188a, 189a, 199a, 200a, 201a, 201, 217a, 235b, 236a-b, 237a-b, 238a-b, 240b, 257b;
-Bercis-celis, 21a, 236a;
-Hakimüddin Mevlana İdris-i Bitlisî, 233a
MEVLANA İLYAS b. İBRAHİM, 82a
MEVLANA İLYAS HANEFÎ, 83a[1]
MEVLANA İLYAS b. YAHYA b. HAMZA-İ RUMÎ, 83a[1]
MEVLANA İSA HALİFE (Kastamonu'lu), 261b
MEVLANA İSHAK, 81a
MEVLANA İZARÎ, 204a
MEVLANA KADI ALİ, 136b
MEVLANA KADI-İ BALAT, 83a[1]
MEVLANA KADI MAHMUD, 136b
MEVLANA KAFİLZÂDE, 264b
MEVLANA KARABÂLÎ, 206a
MEVLANA KASIM HATİB b. YAKUB, 203b
MEVLANA KEMALEDDİN İSMAİL (Karaman'lı), 20a
MEVLANA KIRMASTÎ, 211b
MEVLANA KIVAMÜDDİN KASIM b. AHMED el-CELALÎ, 204a
MEVLANA KIVAMUDDİN KASIM b. HALİL, 259b
MEVLANA KIVAMÜDDİN YUSUF;
-Kadî-i Bağdat, 207a
MEVLANA KUTBUDDİN MUHAMMED b. MUHAMMED b. KADI-ZÂDE-İ RUMÎ, 20a, 212a
MEVLANA LOKMAN, 14b
MEVLANA LUTFİ, 84a
MEVLANA MAHMUD BEDREDDİN (Koca Efendi), 28b
MEVLANA MECDÜDDİN, 80b
MEVLANA MUARRİF-ZÂDE, 257b
MEVLANA MUHAMMED (Molla Zeyrek), 146b
MEVLANA MUHAMMED b. ALİ b. YUSUF BALİ, 259a
MEVLANA MUHAMMED b. İBRAHİM b. HASAN, 203b
MEVLANA MUHAMMED b. HACI HASAN, 264b
MEVLANA MUHAMMED b. HASAN-I SAMSUNÎ, 205b
MEVLANA MUHAMMED b. KADİ-İ AYASLUĞ, 81b, 150a;
-Akl-ı selim, 146b
MEVLANA MUHAMMED b. KADİ-İ MANYAS, 83a[1]
MEVLANA MUHAMMED b. MAHMUD b. MUHAMMED, 208a
MEVLANA MUHAMMED b. MUHAMMED BERDAÎ, 260b
MEVLANA MUHAMMED b. MUSTAFA b. HACI HASAN, 148b
MEVLANA MUHAMMED b. ÖMER b. HAMZA (Antakyalı), 261a
MEVLANA MUHAMMED b. ŞEYH MUSLİHİDDİN KOCEVÎ;
-Şeyh-zâde, 261a
MEVLANA MUHAMMED b. YAKUB;
-Ece-zâde, 260b
MEVLANA MUHAMMED b. ZEYREK, 260b
MEVLANA MUHYİDDİN (Acem), 206b
MEVLANA MUHYİDDİN (Karaman'lı);
-Hevâyî, 209a
MEVLANA MUHYİDDİN; -Tabl-bâz, 208b
MEVLANA MUHYİDDİN; -Çelebi, 202a
MEVLANA MUHYİDDİN b. HATİB KASIM, 260a

MEVLANA MUHYİDDİN b. MAĞNİSA, 152b, 153a
MEVLANA MUHYİDDİN eş-ŞEHİR bi-AHAVEYN, 152b
MEVLANA MUHYİ'Ş-ŞEHRİBAN el-HATİB, 147b
MEVLANA MUİDZÂDE (Amasya'lı), 264b
MEVLANA MUSLİHUDDİN; -İbn Birgî, 205b
MEVLANA MUSLİHİDDİN I. HALİL, 259b
MEVLANA MUSLİHUDDİN KASTALLANÎ, 257b;
-Molla Kestel, 147a-b
MEVLANA MUSLİHUDDİN b. HÜSAM, 152a
MEVLANA MUSLİHİDDİN MUSA (Amasya'lı); -Hafız-ı Kütüb, 264a
MEVLANA NECMEDDİN HANEFİ, 40a, 45a
MEVLANA NİHANÎ, 264b
MEVLANA NİYAZİ BURSAVÎ, 42a
MEVLANA NUREDDİN (Kansili); -Sarıgürz, 206a
MEVLANA NUREDDİN HAMZA; -Tîs Çelebi, 207b;
-Üçbaş, 260b
MEVLANA ÖMER (Kastamonu'lu), 209a
MEVLANA PAŞA ÇELEBİ b. MONLA ZEYREK, 260b
MEVLANA PAŞA ÇELEBİ YEGANÎ, 260b
MEVLANA PİR AHMED (Aydın'lı), 260a
MEVLANA PİR AHMED b. NUREDDİN HAMZA;
-Leys-zâde, 260b
MEVLANA RUHÎ, 9a
MEVLANA RUHİ-Yİ EDİRNEVÎ, 10a, 17a, 63b
MEVLANA RÜKNÜDDİN MUHAMMED ZEYREK, 207a, 242a
MEVLANA SADEDDİN b. HASAN CAN, 10b, 222b, 228b, 230b
MEVLANA SADIK ÇELEBİ (Maşa'lı), 264b
MEVLANA SA'Dİ b. TAC BEY, 18a
MEVLANA SADR-I ŞARİH, 264
MEVLANA SAFİ, 217a
MEVLANA SALAHUDDİN MUSA b. EFDALUDDİN, 206a
MEVLANA SARI GÜRZ, 195a
MEVLANA SARI YAKUB-I ZUFUNÛN, 65a
MEVLANA SEFER-ŞAH, 40a
MEVLANA SEYYİDÎ (Hamidli) 105b, 206a
MEVLANA SEYYİDÎ (Karamanlı) 206a
MEVLANA SEYYİD AHMED b. ABDULLAH KIRIMÎ, 79a-b, 203b
MEVLANA SEYYİD ALİ-İ ACEM, 82a
MEVLANA SEYYİD HASAN b. ALİ, 82a
MEVLANA SEYYİD İBRAHİM, 16b
MEVLANA SEYYİD MAHMUD 208b;
-Mücellid-zâde, 260b
MEVLANA SEYYİDÎ MUHAMMED b. MUHAMMED (Kocaili'li), 206
MEVLANA SIDKÎ MUSLUHİDDİN, 253a
MEVLANA SİNANÜ'ş-ŞAİR, 201
MEVLANA SİNANÜDDİN YUSUF, 203b;
-ŞeyhSinan, 208a
MEVLANA SİRACEDDİN MUHAMMED b. ÖMER el-HALEBİ, 150a, 153a
MEVLANA SÜLEYMAN b. ALİ 208b
MEVLANA ŞAHİDÎ, 51a
MEVLANA ŞAH MUHAMMED b. MUHAMMED HACI HÜSEYN;
-Dâbbe Çelebi, 259b

MEVLANA ŞEMSEDDİN AHMED;
-Mâşî-zâde, 209a
MEVLANA ŞEMSEDDİN AHMED b. İSMAİL GÜRANÎ, 79b, 80a-b, 81b, 89b, 107b, 146a, 147b, 148a, 151b, 206b
MEVLANA ŞEMSEDDİN AHMED b. MUSA; -Hayalî, 80b, 146b, 147a, 264b
MEVLANA ŞEMSÎ, 85b
MEVLANA ŞEREF, 36b
MEVLANA ŞERAFEDDİN b. KEMAL KIRIMÎ, 79a, 107b;
-Şârih-i Menar
MEVLANA ŞEYH, 209a
MEVLANA ŞEYHÎ, 67a-b, 68a, 204a, 264a
MEVLANA ŞEYH KUTBUDDİN İZNİKÎ, 40a, 83a[1]
MEVLANA ŞEYH MUHAMMED (Amasya'lı), 264a
MEVLANA ŞEYH MUHAMMED b. YUSUF el-CEZERİ, 36a
MEVLANA ŞEYH MUZAFFERUDDİN, 208b
MEVLANA ŞEYH RAMAZAN, 45b
MEVLANA ŞEYH YAHYA b. YAHŞÎ, 208b
MEVLANA ŞİHABÜDDİN SİVASİ, 38a, 39b;
-Tefsir-i Şeyh, 39b
MEVLANA ŞUAYB; -Türabî, 261b
MEVLANA ŞÜCÂADDİN İLYAS (Şeyh-i Üskip); -Müfred Şüca', 83a[1];
-Usûlî Şücâ', 203b
MEVLANA ŞÜCÂADDİN İLYAS (Edirne'li), 203b, 207b;
-Meder-zâde, 268a
MEVLANA ŞÜKRULLAH, 81b
MEVLANA TACEDDİN İBRAHİM;
-İbn Hatib, 81b
MEVLANA TACEDDİN İLYAS; -Süpürge Şüça', 207b
MEVLANA TOKADÎ (Amasya'lı), 264a
MEVLANA VELİYYÜDDİN, 72b, 73a, 85b
MEVLANA YAKUP b. SEYDÎ; Seydî Ali-zâde, 207a
MEVLANA YAKUP PAŞA b. HIZIR BEY, 151b
MEVLANA YAR ALİ ŞİRAZÎ, 45a, 85b
MEVLANA YUSUF (Acem), 206b
MEVLANA YUSUF BALİ, 40a, 51a, 203b;
-İbn Yegân, 79a;
-Muhammed Şah b. Ali b., 259a
MEVLANA ZÂDE, 146b, 151b
MEVLANA ZAMİRÎ, 209a
MEVLANA ZEYLAÎ, 51a
MEVLANA ZEYNÜDDİN MUHAMMED b. MUHAMMED ŞAH FENARİ, 260a
MEVLANA-YI RUMİ, 162b, 168b
Mevsıl, 240a
Meydân-ı Erzen, 244b
Meydan Kapısı, 190b
MEYDUN (Angur), 91b
Meylik kalesi, 18b
Meyyafarikin, 236b
Mezcid Kalesi, 53b
MEZİD BEY, 53b, 54a-b, 72a, 73a, 79a
Mısır, VI
-Defterdarlığı, VIII, XIII
-Vâliliği, VIII
Mısr, 28b, 29b, 45b, 51a, 80a, 86b, 95b, 99b, 102a-b, 108a-b, 111b, 116a, 118a-b, 133b, 142a, 152a, 172b, 174a-b, 175a-b, 176a-b, 178a-b, 179a, 180a, 189a-b, 190b, 191a, 192a, 194a, 200a, 202a, 204b, 206a, 207a, 210b, 211b, 218a, 222b, 223a-b, 233b, 241a-b, 242b, 245a-b, 247a-b, 248a-b, 249a-b, 250a-b, 254b, 255b, 256a, 258a, 259a, 261a, 265a, 268a-b, 269b;
-asker-i Mısriyye, 28b;
-azîz-i, 133b;

-beylerbeyiliği, 117a;
-Fir'avn-ı, 242a
-iskelesi, 190a;
-ı Kahire, 6a, 7a, 19b, 39a, 41a, 46b, 51a, 65a-b, 79b, 81b, 152a, 155a, 219a, 243b, 245a, 257a, 260b, 264b;
-kuzât-ı diyâr-ı, 109a;
-Mısrî, 177a, 199a, 243a;
-Mısriyyan, 179a;
-milk-i, 51a;
-Sultân-ı, 30b, 36a, 37a, 171a, 175b, 178b, 179a, 185a-b, 190a, 191a, 200b, 233a, 242a;
-i Urbân 7a;
-Ümm-i Dünya, 223b, 246b;
Mısrî kılıç, 172b;
-tîg-ı Mısrî, 246b
Midilli, 87a, 125a, 128b, 129b, 130a, 169b, 187b, 188a, 198b
Mie (Abdulkadir Cürcani'nin eseri), 82a
Miftah Medreseleri, 108a-b
Miftâhu'l-Gayb (Konevî'nin eseri), 39a, 40b, 83a[1]
miftah oğlanı, 116b
Migeran (Gümran), 34a
MİHAİL, 99b, 100b
MİHAL (Ungurus hakimi), 180b
Mihal, -evlâd-ı, 50a-b;
-Mihaliç, 104a
-oğlu, 60a-b, 61b, 70a;
MİHMAR, 8a
MİLOŞ, 27a
MİNNET-ZÂDE GAZİ MUHAMMED, 64a, 75b
Mihr u Mâh VI, XI
Mihr u Vefâ XI
MİHRÎ (Amasya'lı), 216a
milk-i Halil, 223b
Millî Ktp., XV
MİMAR SİNAN, 105a, 106a, 191a
Minak kalesi, 137b
MİR ABDULBAKİ (Seyyid Ni'metullah oğlu); -Mir Necm-i Sani, 229a
MİR ABDULVAHHAB, 230b, 232b, 233a
mîr-âhur, 116a, 117a-b, 256b, 257a
mîr-alay, 57b
mîr-alem, 61a, 116a, 200b
Mîr Ali, 22a
MİR-HOND, 9b, 30a, 37a
MİR HÜSEYN (Kürd Rüstem oğlu), 233a
MİR HÜSEYN BEY, 240a
MİR İSHAK, 127b
mîr-livâ, 5b, 6a, 10a, 11b, 22a, 32b, 33a, 49b, 58b, 62a, 63a, 66a, 69a-b, 70b, 73a, 74a-b, 77b, 87a, 119a, 112b, 126b, 134a, 169b, 174a, 182a, 185b, 191b, 192a, 194a, 201b, 203b, 207a, 216b, 221a-b, 229b, 230a, 232b, 238a, 257a, 264b, 265b
mîr-i mîrân, 5b, 22a, 27b, 71b, 89b, 110a, 113b, 132a, 133b, 169b, 174b, 178b, 186a, 193a, 195b, 229b, 243a, 245b, 255
MİR SİNAN, 129a, 148b
MİR TOYURAN, 56a
Mir'âtü'l-'Avâlim IX, XI
Mir'âtü'l-Usûl, 146a
Mirkâtü'l-Cihâd IX, XI
Mirkâtü'l-vusûl, 146a
MİRÇO VOYVODA, 29a, 42b, 43a, 48a, 58a
Mirkeşân-ı Mantıkî (eser adı), 41a
MİRZA CANİK, 228a
MİRZA EMİR CİHANŞEH, 35b
MİRZA RÜSTEM (Maksud oğlu), 117b, 178a
Mirza Sarayı, 253a
Misbah-ı İftitah (eser adı), 40a, 207b
Mişkât, XI
Mizânü't-Tasrîf (eser adı), 149a
Mogan, 134a
Moğol, 7b, 11a-b, 32b, 47a;
-beyleri 8b;
-dilîrân-ı, 61b

-i Gul, 36a;
-Moğolâne, 36a;
MONLA ABDULAZİZ EBHERİ, 149b
MONLA ABDURRAHMAN CAMİ, 162b
MONLA AHMED-İ DÂİ, 46b
MONLA ALAUDDİN TUSİ, 162a
MONLA ARİF ALİ, 85b
MONLA AŞIK, 167a
MONLA AYAS, 8b, 9a, 210a
MONLA BEDREDDİN MAHMUD (Simavnoğlu), 49a, 50a-b, 51a, 61a;
-Şeyh, 63a, 209a
MONLA CAMİ, 165a
MONLA CELALEDDİN, 65b; Yusuf Edbehî, 149b
MONLA EKMELÜDDİN, 39b
MONLA EZHERÎ, 67a
MONLA HAKİ, 83b
MONLA HALİL (Kadıasker), 197b, 207a
MONLA HAMZA, 69b;
-i Karamanî, 204b
Monla Hamza Tarihi, 34a
MONLA HÜDAVENDİGÂR, 21b
MONLA HÜSAMEDDİN, 151a
MONLA HÜSREV, 74b, 146a-b, 148b, 152b, 155b, 203b, 204b, 209a;
-medresesi, 203a
-Mevlana Celal Muhammed b. Feramurz, 145b;
MEVLANA IYRÎ-ZÂDE, 208a
MONLA İYAS, 148a, 150a, 170b
MONLA KUTBUDDİN, 40a
MONLA LATİFÎ, 41b, 42a, 46a-b, 84b, 213b, 214a, 216b, 264a;
-İmâdeddin, 84b
MONLA LUTFİ TOKATÎ, 147b, 150b, 204a, 215b, 217b, 257b
MONLA MUHAMMED ISFAHANÎ, 230b
MONLA MUSLUHİDDİN HOCAZÂDE, 64b, 80b, 108b, 110b, 146b, 147a-b, 149a-b, 150a, 151b, 206b, 207b, 208a-b, 258b
MONLA NEDİMÎ, 85b
MONLA NEŞRÎ (Müverrih), 7b, 10a, 42a, 70a, 74b, 75a, 79a, 177b, 270a;
-i Edirnevî, 189a
MONLA NİYAZÎ, 42a
MONLA PİR AHMED-İ AZERBAYCANİ (Meşayih-i Halvetiyye'den), 163b
MONLA SAFÎ, 85b
MONLA SENÂYÎ, 68b
MONLA SEYDÎ-İ HAMİDÎ, 204b
MONLA ŞEYH ALİ b. MECDÜDDİN;
-Monla Musannifek, 149b
MONLA ŞEYHÎ (Şeyhoğlu), 46a
MONLA ŞÜKRULLAH el-MA'ALÎ, 233a
MONLA VİLDAN (Muhammed el-Kelek) 153b
MONLA YAKUB b. İDRİS (Kara Ya'kub), 65a
MONLA YEGAN, 37b, 38a, 79b, 80b, 81b, 146a, 148b, 150b, 203b;
-Mevlana Muhammed b. Armağan, 79a
MONLA ZA'İFÎ, 85b
Mora, 29b, 61a, 69b, 76a, 87a, 120b, 121a-b, 128b, 129a-b, 184b, 185a-b, 186b, 187a, 189b, 199b, 229b
Morova, 140b
Motrum kalesi, 143a
Moton kalesi, 169b, 185b, 186a-b, 187b;
-fethi, 261a
MUADİL, 76b
MUALLİM-İ SULTANÎ HALİMÎ, 232b;
-Halimî Çelebi, 267b, 268a
MUARRİF-ZÂDE, 259a
MUAVİYE (b. Süfyan), 97b, 102a, 106b, 142a
Mucez, (Tıbla ilgili eser), 28a, 208b
Mucez-i Hubb (eser adı), 202b
Mudurnu, (Muturnu), 11b, 13a, 17a, 19a, 26b, 45b, 49b, 147a, 212a
Mugnî (usule dair bir eser), 19b;

-Lebib, 152a
-şârih-i, 39a;
Muğrika-i Âvâzât, 156a
Muhakeme (eser adı), 264a
MUHAMMED (Hz.), XIII, 1b, 2a, 19a, 62b, 126b, 143b, 270a;
-Ahmed-i Muhtar, 105b, 112b, 191a, 269a;
-Ahmedî 2a;
-ashab-ı Rasul, 98a;
-dîn-i Muhammedî, 8b, 90b, 107b, 186b, 220a;
-Fahr-i Âlem, 40b, 95a, 100b, 101b, 118b, 212b;
-Fahr-i Enbiya, 22a;
-Gülbang-ı Muhammedî, 61b, 125b, 132b;
-Hayru'l-Mürselîn, 39a;
-Hazret-i Rasul, 20b, 31a, 41a, 65a, 97b, 98b, 101b, 102a, 120b, 130b, 213a;
-makâm-ı Mahmûd 3a,
-millet-i Ahmed, 96a;
-millet-i Muhammediyye, 102a;
-Mustafa, 4a, 44a, 72b, 189b, 223b, 225a, 225b;
-na't-i Rasul, 269b;
-nûr-ı Ahmed, 1b;
-peygamber 9a, 98a, 250b;
-Rasul-i Müctebâ, 69a;
-Rasulullah, 88a, 89b, 204a, 210a, 266b;
-rûh-ı Rasulillah, 150a;
-Server-i Enbiya, 41b;
-Seyyid-i benî Âdem, 83a[2];
-sîret-i Muhammediyye, 80b;
-siyer-i Nebî, 261a;
-Sultân-ı Enbiya, 111b, 149b, 219a;
-sünnet-i Muhammediyye, 72b;
-Şerâyi-i Mustafaviyye, 9a;
-şer'i Nebeviyye, 119a, 228b;
-şerîat-ı Ahmediyye, 102a, 106a, 111b, 227b;
-ümmet-i, 50b, 128b, 219a;
-Zât-ı Muhammediyye, 46b;
MUHAMMED (Germiyanoğlu'nun kız-kardeşinin oğlu), 28b
MUHAMMED AĞA (Çerkez Hüseyin serdarı), 239a
MUHAMMED AĞA (Habeşli ve kızlar ağası), 118a-b
MUHAMMED AĞA (Yeniçeri ağası), 140a, 144a, 148a
MUHAMMED b. ABDULLATİF, 45a
MUHAMMED b. İSA, 187b
MUHAMMED BEY (Davud Paşa oğlu), 200b
MUHAMMED BEY (Kassaboğlu), 87a
MUHAMMED BEY (Mihal Oğlu), 39a, 43b, 48b, 49a, 50a-b, 59a, 60b, 61a, 69b, 70a-b, 72a, 73b, 227a, 228a
MUHAMMED BEY (Minnetzâde, Akıncı beyi), 122a, 130a
MUHAMMED BEY (Sason hakimi), 240a
MUHAMMED BEY (Serdar), 171a
MUHAMMED BEY (Sofi Hatun oğlu), 191b
MUHAMMED BEY (Yörgüç oğlu), 229b
MUHAMMED BEY KADI-ZÂDE, 257a
MUHAMMED BEY, 75b;
-çil-zâde 57a
MUHAMMED B. EBU BEKR-İ SIDDIK, 157a
MUHAMMED EMRULLAH (Akşemseddin'in oğlu), 158a
MUHAMMED FAZLULLAH (Akşemseddin'in oğlu), 158a-b
MUHAMMED HAMDİ ÇELEBİ/HAMDULLAH/HAMDÜDDİN (Akşemseddin'in oğlu), 158a, 159a-b, 160b
MUHAMMED HAN II (Sultan), 153b, 155b, 156a-b, 158b, 159a, 161a, 163b, 164b, 165a-b, 166a, 167b
MUHAMMED HAN (Sultan Şehinşah oğlu), 221a

MUHAMMED HAN-I KARAMANÎ, 62b, 126b, 127a, 147a, 197b, 206b, 216b
MUHAMMED HAVAFİ, 64b
MUHAMMED b. el-KELEK (Mevlana), 153b
MUHAMMED NASRULLAH (Akşemseddin'in oğlu), 158a, 159a
MUHAMMED NURU'l-HÜDA (Akşemseddin'in oğlu), 159a
MUHAMMED NURULLAH (Akşemseddin'in oğlu), 158a-b, 159a
MUHAMMED PARSA, 83a[1]
MUHAMMED PAŞA (veziriazam), 44b, 50b, 64b, 143b, 175a, 199a, 204b;
-b. Hızır Bey, 175a, 178b, 199b
-Rum, 128a, 138a-b, 174b,
MUHAMMED PAŞA (Hoca-zâde), 241b, 255b
MUHAMMED PAŞA (Karamani, Vezir), 156a-b, 158b
MUHAMMED SA'DULLAH (Akşemseddin'in oğlu), 158a
MUHAMMED SULTAN (Timur oğlu), 35b, 37a
MUHAMMED ZEYNÜDDİN b. HAMDİ b. AKŞEMSEDDİN, 159b
Muhammediyye (Yazıcı-zâde'nin eseri), 83a[1-2]
Muhammediyye (Matematik eseri), 149a-b
MUHAŞŞİ HASAN ÇELEBİ, 151b, 207b
MUHLİS PAŞA, 126b
Muhtarât (eser adı), 205a, 206a
Muhtasar (Hadis eseri), 65a, 148a-b, 150b
Muhtasarat, 108a, 146b, 150b
Muhtasar-ı Kudurî, 83a[1], 204b
Mukaddimat-ı Erba', 147b, 148a-b, 149a
MUHYİDDİN ARABİ; -Şeyh-i Ekber, 249b, 250a, 251a
MUHYİDDİN EBU ABDULLAH el-KAFİYECİ, 65a
MUHYİDDİN (Mevlana, Biraluca), 153a-b
MUHYİDDİN b. NECCAR, 81a-b
mum başı, 117b
MURAD HAN I., 2a, 15b, 17a, 37b;
-han, 16a, 18a, 19a, 24a-b, 41b;
-b. Orhan, 152a;
-Sultan, 25a, 26a-b, 27b, 28a-b, 36b, 62a, 66a, 153b
MURAD II., 19b, 50b;
-medresesi, 81b, 148a, 150b, 204a, 267a
-Sultan, 51b, 63b, 64a-b, 66b, 68a-b, 70a-b, 71a-b, 72a, 74a-b, 75a-b, 76a, 77a-b, 78a-b, 79a-b, 81b, 82a, 83a[1], 85b, 84a-b, 83b, 115b, 118b, 119a, 120b, 127a, 134a, 144a, 145b, 146b, 148a, 150a-b, 170b, 172a, 203b, 209a, 225a;
MURAD III., X
MURAD BEY, 72a
Muradiye medresesi, 147a, 150a, 151b, 154a, 203b, 204b, 207b, 208b, 259b
MURAD PAŞA, 144a
murassa bıçak, 117a
Murtaz (eser adı), 206a
Murtazaabad, 54a
MUSA (Hz.), 35a, 61b;
-dîn-i, 47b
-Museviyye, 47a;
MUSA (Kadı-zâde Rumî), 28b
MUSA (Şehzâde, Yıldırım Bayezi'in oğlu), 29a, 38a-b;
-Çelebi, 33a, 54b, 55a;
-Sultan, 2a, 42a, 43a-b, 44a-b, 45a, 46b, 47a, 48a-b, 49a-b, 50a-b, 51a-b, 58a-b, 59a, 60a-b, 61a-b, 62a, 64a
MUSA ABDAL, 24a
MUSA BEY, 174b
Musaddarnâme, 55a
Musahip, 198a
MUSA PAŞA, 152a
MUSA SANİ, 20a

MUSLİHİDDİN (Mevlana), 155a
MUSLİHİDDİN (Mimar), 87b
MUSLİHİDDİN b. ATTAR (Attar-zade, Şeyh), 160b, 161a
MUSLİHİDDİN BAĞAL-İ AHMER (Mevlana), 155b
MUSLİHİDDİN b. EVHADÜDDİN (Mevlana), 154b
MUSLİHİDDİN KOCEVİ (Şeyh), 161a
MUSLİHİDDİN VEFA (Şeyh Vefa, Vefa-zade), 161a, 162b, 163b, 164a
MUSLİHİDDİN ZEKERİYYA AYTOĞMUŞ (Mevlana), 155a
MUSTAFA (Karamanoğlu), 126b, 169b
MUSTAFA (Emir Muhammed oğlu), 62b
MUSTAFA (Şehzâde, Yıldırım Bayezid'in oğlu), 29a, 38a, 127a, 134b;
-Çelebi, 34a
MUSTAFA (II. Mehmed'in oğlu), 86b, 144b
MUSTAFA (nöker-zâde), 221a
MUSTAFA AĞA (saray ağası), 118a, 171b
Mustafa 'Âlî, VI, VII, IX, XII
MUSTAFA BEY (Yeniçeri ağası), 87b
MUSTAFA BEY (Bosna valisi), 184a-b
MUSTAFA BEY (Davud Paşa oğlu), 199a, 221a
MUSTAFA BEY (İskender Paşa oğlu), 200a;
-Sun'î Bey, 269b
MUSTAFA BEY (Mihaloğlu), 229b
MUSTAFA BEY (Preveze hakimi), 185b,
MUSTAFA ÇELEBİ (Cendereci oğlu), 202a
MUSTAFA PAŞA (Çoban), 256a-b
MUSTAFA PAŞA (Şam Beylerbeyi), VI
MUSTAFA PAŞA (vezir), VI, 107b, 172b, 185a, 194a, 197a, 197b, 200b, 201a, 222a, 229a, 232a, 252a-b, 254a;
-bin Hamza Bey, 145a;
-Camii, 212a
-medresesi, 206a, 208b, 264b;
-zaviyesi, 211b;
Mustafa Surûrî, IX
MUSTANSIRÎ MAHMUD BEY, 176a
Musul, 236a
Muş, 236b
Mut, 28b
mutasarrıf, 150b
MUTASIM BİLLAH, 44b; -ı Abbasî, 268a
Mutavvel, 145b, 149b, 152a
Muzafferüddin Medresesi, 146a
MÜBAREK ŞAH-I MANTIKÎ, 51a
MÜEYYED-ZÂDE, 148b, 197b, 205a-b, 208b, 209a, 216b, 217a, 257b, 259b, 266b
MÜFTİZÂDE, 110b
mülazim, 110b, (127b, 2. nüshadan)
Münacaat (eser adı), 151a
MÜNİR, 7b
MÜNİRÎ (Amasya'lı), 216a
Münşeât, VII, XI
Münşeatü's-Selâtîn, 51b
Müntekım (Allah'ın sıfatı), 254a
müsellem, 16b, 70a, 192a
MÜSLİM (Halife), 99b; b, ABDULMELİK, 102a
müstaidd, 108a
MÜSTECAB SUBAŞI, 26b, 28a
müteferrika, 114a, 117a-b, 127a, 135b
Müverrihîn-i 'Osmâniyye'den 'Âlî ve Kâtib Çelebi'nin Terceme-i Hâlleri, XII
Müverrihu'l-Ulûm, 39a

-N-

Nablus, 243a, 246a
Nâdiru'l-Mahârib X
Nahcivan, 232a
Nakîbü'l-Eşrâf, 208b, 213a
nakkâre, 11b, 18a, 61b

nakkaş başı, 116b
NAKKAŞ BAYRAM, 217a
Nakşibendiyye tarikatı, 211a, 261a, 269a;
-meşayih-i, 258a, 267a
nâme-i Sultânî, 237b
Nasarâ, 89a, 96a, 97b, 99a, 100a, 246a
Nasîatü's-Selâtîn, XI
NASRÎ, 213b
NASUH (gazi), 240a
NASUH BEY, 124b, 169b, 177a;
-Ağa, 170a
NASUH PAŞA (Veziriazam), 187a
Navabarda kalesi, 119b
nazım, X
Necah, 239a
NECATÎ, X, 67b, 84a, 205b, 214b, 215a, 216a-b, 217a, 218a, 269a-b;
-Hâfız-ı Rum, 216b;
-Hüsrev-i Rum, 217a
Necef, 20b
NECİ, 7b, 13a
NECMÎ (Canik'li), 217b
nefîr, 11b
Nehcü'l-Kılâ' (Belâga), 207a
Nehrevan, 176b
Nehr-i Meriç, 25b
Nehr-i Sakarya, 11b
Nehr-i Nil, 249a, 267a
Nemrud kalesi, 175b
Neseb-nâme, (Hacı Bektaş'ın nesebini anlatır), 20a
NESEFİ Şeyh Ömereddin, 15a
Nesîm, 84b
nesir, X
Neşrî, XIV
Nevâdiru'l-Hikem, XI
NEVÂÎ, 41b, 67a, 213b
Nevalî nehri, 183a
nevbet-i Sultânî, 11b, 153a
Nev'î, X
Nevruz, 94b, 95a
Nicse kalesi, 171a-b
Nigaristan (Sadi'nin eseri), 258b
Niğbolu, 29a, 72b, 73b;
-kalesi, 29b;
-sancağı, 200b, 267a
Niğde, 29a, 62b, 65a, 127a, 179a, 229b;
-kalesi, 26b
-kasabası, 163a
NİHALÎ, 270a
NİHANÎ, 270a
Nikâtü'l-Kâl fî Tazmîni'l-Makâl, XI
Nikâye (eser adı), 45a
NİKO (kral), 74b, 75b:
-ibn Madya, 90a
Niksar, 203b, 232b;
-kalesi, 52b
Nikoş, 104a
Nîl, 21b
NİLÜFER, 12b
Niş, 74a, 122a;
-derbendi, 74a
-kalesi, 26a;
Nişabur, 20a
nişancı, 68a, 113a, 115a, 197b, 199a, 202a-b, 203a, 207a, 216b, 241b, 255b, 256a, 257a
NİŞANCI CAFER ÇELEBİ; -Tâcî, 213b, 214b
NİYAZÎ; -İlyas, 217b
NİYAZÎ; -Karamanî, 217b
NİZAMEDDİN (Sipahi), 239b
NİZAMÎ (Şair), 67b, 155a
Nodtarav kalesi, 122a
Nofca kalesi, 125b
Nokar, 244b
Novabardo kalesi, 87a
Novabri, 73a
Noyin, 48a, 52b, 54a-b, 134b, 138a, 170b, 171a, 172a, 188a, 189b, 190a-b, 191a, 193b, 194b, 195a, 196a, 205a, 216b, 219b, 261b;
-Hidiv-i, 198a
NUH Hz., 7b, 13a, 96b;
-Sam b., 100b;
-tûfan-ı, 229a

nukre, 115b
Nume, 141b
Nur Risalesi (Akşemseddin'in), 157b
NUREDDİN (Şeyh İlyas sofilerinden), 15a, 126b
Nuriyye Risalesi, 157b
Nuru'l-Hüda Pınarı (Evlek'te) 159a
Nushatü's-Selâtîn, VII, XI
Nusret-nâme VII, X
NUŞİRVAN, 267a;
-Büzürcmihr-i, 202b, 203a;
-Enuşirvan, 62a, 101b
Nümeran, 240a
Nüzhet, XI
Nüzhetü'l-Mecâlis, XI

-O-

Ocak ağaları, 113b
odabaşı, 117a, 256a
Odköklük kalesi, 17b
OGUSTUS, 101a, 102b
OĞUZ, 7b
Ohri, 176a
Oklağı, 62b
OLHA HAN, 7b
One Küpe, 180b
ordû-yı humâyûn, 16a, 59b, 60b, 119b, 122b, 123b, 195b, 252b; Sultânî, 231a
ORHAN -Sultan 2a, 8b, 16a-b, 17b, 18a, 19a-b, 23a, 24a, 28b, 37b, 78a;
-Gazi 9a, 10a, 17a, 18b, 222a;
-Han 12b, 15b, 19b, 23a, 41b;
-hanedân-ı Orhâniyye, 69a;
-haseb-i Orhanî 7b;
-imareti, 264b
-medresesi, 205b;
-şehzâde 14b;
-teshîr-i Orhânî 14b;
Ortaköy (Niğde kasabası yakınında), 163a
ORUÇ BEY, 27b, 38b, 44a, 70a, 78a
ORUÇ (Sivas sancağı sipahisi), 136a
OSKYANDARUS PAPA, 101a
OSMAN (Ahmed Yesevi Hulefasından), 22a-b
OSMAN (Hz.), 1b, 6a, 22a, 98b
OSMAN (Sultan Mahmud oğlu), 221a
OSMAN (Tekeili mirlivası), 70b, 71a
Osmancık, 29a, 54a, 69b, 198b
OSMAN HAN, 2a, 8b, 9b, 10a-b, 11a-b, 12a-b, 14b, 15a-b, 16a-b, 18b, 19a, 24a, 28b, 39a, 41b, 50b, 133a, 223b;
-Bey 8b;
-Ebu'l-Cihad, 37b;
-Ebu'n-nasr, 7a, 9b
-Gazi 9b, 14b;
-Sultan 13a;
Osman Paşa Tekkesi, 22a
Osmanî akçe, 108a
Osmanlı Devleti, VIII
-dönemi, XIV
-tarihi, IX, XIV
-Türkiyesi, VIII
Osmanlılar, XII, XIII
otağ-ı Sultânî, 173a;
-Humayun, 123b, 134b, 179a, 186b, 223b, 228a-b, 244a
Otuzlu Medrese, 199a
Oynaş Kalesi, 13a

-Ö-

ÖMER (Hz.), 1b, 6a, 225b;
-Emîrü'l-mü'minîn, 102a
-b. Hattâb 3b;
ÖMER b. ABDULAZİZ, 99b
ÖMER BEY (Bayezid Bey oğlu), 136b
ÖMER BEY (Turhan Bey oğlu), 124b, 126a, 135a, 176a
ÖMER b. EMRULLAH b. AKŞEMSEDDİN, 158b
ÖMER HAYYÂM, IX
ÖMERÎ (Abdulkerim oğlu), 215a

ÖMER ŞEYH, 32b
ÖZBEK-İ MISRÎ, 174b, 175a-b, 176b, 178b
Özbekiyye -mülûk-i 3a,

-P-

pâdişâh, 6b, 15b, 19b, 23b, 26a, 28a, 29b, 30b, 31a, 32a, 33a-b, 36a, 37a, 38b, 39b, 42a, 44b, 45a, 47b, 51b, 53a, 56b, 59b, 60a, 61a, 62a-b, 63b, 64b, 68a-b, 71b, 72a, 74b, 75b, 76b, 77a, 78a-b, 78a-b, 79a-b, 80a-b, 81b, 83a[2], 86a-b, 87a-b, 108b, 109a, 88b, 90a-b, 92b, 95b, 97a, 100a, 101a-b, 102b, 103a-b, 104a, 106a, 111b, 113b, 114a-b, 116b, 117a-b, 118a, 119a-b, 120a-b, 121a-b, 122b, 123a, 123b, 124a-b, 125a-b, 126b, 127a-b, 128a, 129b, 130a, 131a, 132a-b, 133a, 133b, 134a, 135a, 136a, 137a-b, 140a-b, 141b, 142b, 143b, 144b, 147a-b, 149a, 150b, 151a-b, 169b, 170a, 171b, 172a-b, 173a-b, 174a, 178a-b, 179a, 181a, 183b, 184a-b, 186a-b, 187a, 190a, 191b, 192a-b, 193a, 194a-b, 195a-b, 196a-b, 197b, 198a, 199b, 200a-b, 201a, 202a-b, 203a, 204b, 205a, 209b, 215b, 218b, 219a, 220a, 221a-b, 222b, 223a-b, 224a, 225b, 228a-b, 229a-b, 230a, 231a, 232a-b, 233a, 233b, 234a, 236a-b, 237a, 239a, 240b, 240b, 241b, 242b, 243b, 244a, 245b, 246a-b, 247a, 248a-b, 249a-b, 250a, 251a-b, 252b, 253a-b, 254a, 254b, 255a, 256a-b, 257b, 261a, 262a, 263a, 264a-b, 265a, 267a-b, 268a, 269b, 270a;
-fermân-ı, 179b;
-harem-i Padişahî, 192b;
-ı İslâm, 65a, 105b, 139a, 179a-b, 182a;
-izn-i pâdişâhî, 145a, 195a;
-padişahlık, 235a;
-rikâb-ı padişahî, 196a;
-ı Rûm, 241b, 242a, 243b
Palu, 223b, 236b
Papa, 235a
PAPASOĞLU, 58b
Pasin Ovası, 8a
PAŞA (Osman Gazi dönemi meşayihinden), 15a
PAŞA YİĞİT, 28a, 29a, 39a, 60a-b, 61a, 78b
Payas kalesi, 175b
Payça kalesi, 180b
Pend-nâme, 270a
PERŞUZ BEY, 175b
peş-gir başı, 117b;
-şakirdi, 117b
Hz. Peygamber, XV
peyk, 252b;
-peykân, 32b
Pınarbaşı, 62a
PİR AHMED BEY (Karamanoğlu), 127b, 128a-b, 134b, 137b, 138a
PİR İLYAS AMASÎ, 66a-b;
-Gümüşlü oğlu Şeyh Muhammed b. Şeyh Hüsameddin b., 253a-b, 254a, 265b, 266a
PİR MUHAMMED BEY, 223b
PİR MUHAMMED MİRZA, 32b
PİR ÖMER, 62b
PİRİ MUHAMMED ÇELEBİ, 202b
PİRİ MUHAMMED PAŞA, 115a, 232b, 234b, 235a, 241b, 246b, 250b, 252a-b, 253a-b, 256a-b, 268b;
-Cemalî, 234b;
-Karamanî, 212a, 218b;
-Remzî, 256a
PİSGALENDAROS PAPA, 101a
Prevezin, 229b
piyâde, 5b, 16b, 33a, 229a
PİYALE (kapı ağası), 221b, 222a
Polya adası, 87a, 141b, 143a, 144b, 145a

Potnus kalesi, 24b
Pravadi kalesi, 49b
Prizen, 269a
Prusiçe, 184a
Purut nehri, 173b
Purtukal, 101a

-R-

Rabtu's-Süver ve'l-Ayat (Şah Muhammed'in eseri), 208b
RADDÎ (Üsküplü); -Koca Hasan-zâde, 214a
RADUL VOYVODA, 125a
Rafizî, 180a, 214a, 224b, 228b, 231b, 237b, 250b, 270a
Râhatü'n-Nüfûs, XI
Râiyye, 68b
Râkiye kalesi, 185b
Rasad kalesi, 121b
RAMAZANOĞLU EYLİK b. RAMAZAN, 175b
Ramazanoğulları, XIII
RAMAZAN-ZÂDE (Müverrih), 144b, 255b
Ravza-i 'İrfân, XI
Ravzatu'l-Ahbâr, 260a
Ravzatü'l-Letâif, XI
Ravzatu'l-Müttakîn, 45b
Ravzatu's-Safâ (eser adı), 30a
Râyân (Rây), 6b
Rayga, 198b
Râzî, IX
Reisü'l-Küttâb, 114a, 115a
Remle, 223b
RESUL BABA, 21a
Revan, 232a
REVANE, 183b
REVANÎ, 268a-b
reâya, 6a, 10a, 11a, 16b, 31b, 53a, 171a, 232a
Ridâniye, 247a
rik'a, 228a
rikab-dâr, 9a, 117b
rikâb-ı humâyun, 117a, 119a, 122a, 124b, 137a, 196b, 205a, 220b, 222b, 228b, 232b, 234a, 235b, 236b, 242a, 243b, 244b, 248b, 254b, 270a;
-ağaları, 113b, 116a, 117b;
-meclis-i humâyûn, 123a
Rim Papa, 102b, 171b, 180b;
-Rumiyye-i Kübrâ, 101a
Risâle-i Eşribe (eser adı), 39a
Risâle-i Zırgâmiyye, XI
Risâletü'n-Necât min Şerri's-Sıfât (Sivâsî'nin eseri), 39b
Riyâzu's-Sâlikîn, XI
Rodos, 87b, 97b, 103b, 142a, 143a, 145a, 171a-b, 192a
-kalesi, 161a
Rodoscuk, 29b;
rub', 108a
Ruha, 101b, 237b
Rûm, 3b, 6b, 7b, 8b, 10a, 19b, 20b, 22b, 23a, 24a, 25a, 28b, 29b, 30a, 31b, 32b, 33a-b, 39a-b, 40a-b, 45b, 46b, 47a, 52a, 55b, 60a, 64a, 66a, 71b, 79a-b, 80a, 81b, 82a, 83a[1], 84b, 94a, 96b, 98b, 101a-b, 102a-b, 103a, 104b, 107a-b, 108a, 114b, 138b, 146a, 148a, 149a-b, 150a-b, 152a, 171b, 174a-b, 175a, 176a, 188b, 192a, 193a-b, 194b, 195a-b, 204a, 207a-b, 208b, 211a-b, 212b, 213b, 214a, 220b, 221a, 227a, 231a-b, 232a, 233a, 237a, 242a, 245b, 250b, 251a, 255b, 257a, 258b, 260a-b, 261a, 264b, 265b, 266a, 267b, 269a;
-Âd, 92b;
-asker-i, 136a;
-Azîm-i, 101b;
-bahr-i, 16a, 198a;
-bâzâr-ı Rumiyân, 41b;
-bilâd-ı, 4a, 14a, 66a;
-daru'l-mülk-i, 145b;

-diyâr-ı, 3b, 37a, 64b;
-ehl-i, 3b, 22a;
-erenleri (ricâl-i), 20b, 21a, 22b;
-Ervâm, 5b, 206b;
-fusahâ-yı, 217a;
-Kal'u'r-, 244b
-kapısı, 237b;
-kavm-i 3b;
-Kaysar-ı, 65a;
-meliki'r-, 31a;
-memâlik-i, 191a, 194b;
-memleket-i, 6b, 50b, 52b;
-merz-i bûm-i, 52a;
-mevâlî-i, 147a;
-mevâli-yi, 80b, 111b;
-milket-i, 4a;
-mülk-i, 1b, 2a, 3a, 3b, 4a, 8a, 22b, 23a, 30a, 31a, 36b, 37a, 40b, 41b, 47a, 54a, 64b, 149b, 151b, 174b, 177b, 180a, 189a-b, 190a, 205a, 234b, 243a, 254b;
-mülûk-ı, 7a;
-müverrihân-ı,, 37b;
-Nasârâ-yı, 100b;
-pâyitaht-ı, 107a;
-Rumî-sipah, 241a, 248a;
-Rumiyân,, 30a-b, 32a-b, 38a, 103b;
-Rûmiyye-i Sugra, 134a-b, 238a;
-saltanat-ı, 103a;
-selâtîn-i, 9b;
-sükkân-ı,3b, 40a, 52b;
-şehzâdegân-ı, 38a;
-şuarâ-yı, 14b, 68b, 217a;
-tevârih-i, 105b;
-ulemâ-yı, 45a;
-ümerâ-yı, 48a;
-vilâyet-i, 8b, 9b, 20b, 21a-b, 22a, 23a, 29a, 30b, 33b, 39b, 45a, 51b, 52a, 62b, 63b, 79b, 83b, 85b, 101a, 146b, 171a, 210b, 264b, 267b;
-ı Yunan 3b;
Rûm-ili, 3b, 16b, 17a-b, 18a, 19a, 24b, 25a, 26b, 27b, 28a, 29a, 30a, 41b, 42a-b, 43a, 45a, 47b, 48a-b, 49a-b, 50b, 55a, 60a-b, 62b, 63a-b, 64a, 68b, 69a-b, 70a-b, 72b, 73a, 74a-b, 75a, 76b, 77a, 78a, 79a, 87a-b, 95b, 101a, 102b, 109a, 110a, 114a-b, 127a, 130b, 132b, 134b, 135b, 139b, 145b, 147a, 152a, 170a-b, 173a, 176a, 185b, 192a-b, 194b, 195a, 196a, 202a-b, 216a, 227a, 228a, 229a, 234b, 241a, 250b, 263a, 267a, 268b, 270a;
-ağası, 115b;
-beylerbeyiliği, 22a, 25b, 27b, 38b, 43b, 49a, 50a-b, 58b, 59a, 61a, 69b, 71b, 72a-b, 75a, 78b, 79a, 110a, 115b, 120a, 134b, 135a-b, 139b, 141a, 144a-b, 169b, 173a, 175a-b, 176a-b, 181b, 195b, 198b, 199b, 200b, 201b, 202a, 224b, 229b, 232b, 234a, 238b, 241a, 251a, 252a, 255a, 256a-b;
-kadıaskeri, 109a, 114a, 115a, 197b, 199b, 205a, 206a, 207a, 215a, 242a, 259a, 263b;
-kolu, 116a, 230a
Rus, 3b, 5a, 8b, 102b, 103a, 104b, 131a, 144b, 169b
Ruscuk, -kalesi, 29a
Rûşenîlik, 163a
rûznamçe, 199a
RÜSTEM, 52a, 75b, 135a, 145b, 195b, 200b, 231b, 235b, 240a-b, 256b, 257a;
-ü Zal, 181a, 185b, 269a
RÜSTEM (yeniçeri), 75b
RÜSTEM PAŞA, 109b

-S-

SAADET GİRAY HAN (Tatar Han oğlu), 222b
SABAYÎ (Edirne'li), 269b

SADEDDİN TAFTAZANÎ, 31a, 64b, 80a, 82a, 83a[1], 149a, 205b, 207b, 258b
sâdât-ı Hüseyniyye, 206a
Sadef-i Sad Güher, XI
SADİ (Tac-zâde), 261b
sadrıazam, 110a, 113a-b, 114a-b, 115a, 145a, 189b, 193a, 200a, 252b, 253a, 254b, 256b
Sadra'zam Özdemiroğlu Osman Paşa, VII
Sadra'zam Sokollu Mehmed Paşa, VI
SAFAYÎ (Sinop'lu), 214b
Safed, 223b, 246a
Safevîler, XIII
SAFİYE HATUN, (127b 2. nüshadan), 211b
SAHBAN, 264a
Sahib-i Havî nesli, 233a
sâhib-kırân, 6b, 7a
Sahih-i Müslim, 108a
Sakalibe, 101a, 102b, 103a, 139a
Sakar; -nâr-ı, 250b
Sakarya, 45b, 57a
Sakcı, 63a
Sakız adası, 36a, 51a
Saksin, 104b
Sale, 63a
Salihiyye; -i Mısr, 247a;
-i Şam, 249b, 251a
SALTIK ALP, 8a
Samanderiye, 13a
SAMSA ÇAVUŞ, 8a, 11b, 12a
Samsun, 122b, 123a;
-kalesi, 29a, 63a
sanatlı nesr X
sancak beyi, XIII, 16b, 26a, 128a, 135b, 137a;
-sancak mehterleri, 11b
Sancar, 238a-b, 239a
SANÎ; -Yusuf-ı, 213b, 217b
Sanmağaroğlu, 26a
saray ağası, 116b, 117a-b, 118a
saray-ı (cedîd-i)*âmire*, 24b, 106a, 116b, 117a, 118a, 131b, 143b, 152b, 190b, 191b, 261a, 269a;
-*saray-ı atîk*, 105b, 106a, 118a
SARI BALİ, 9b, 10b
SARI İSMAİL, (Hacı Bektaş'ın müridi), 21a
SARI KAPLAN, 239a
SARI SALTIK, 21b
SARICA PAŞA, 26b, 27b, 32b, 50a, 72a-b, 74b, 76a, 77b, 78b, 144a
SARICA (Top ustası), 87b
Sarıkaya, 11b
Sarmaşlık, 193a
Saruhan, 8b, 29a, 36a, 55b, 58a, 59b, 69a, 74b, 75b, 195a, 198b;
-oğlu (İbn Saruhan), 29a-b, 127a;
-sancağı, 192b
-Saruhânî, 167a
Sâsân, 6b;
-Sâsâniyân 9b
Sason, 223b, 236b, 237b, 240a
Sava nehri, 120a, 122a, 131a
SAVCI BEY, 10a, 24b, 25a
SAVCIOĞLU, 61a
Saverin, 63a
Sayd, 243a
SA'Yİ, 269a
SAYİLÎ; -İsa, 216b
Sazlık, 70a
Sazlu, 70a
Sebâ; -mülk-i 4a
Seb'-i Şidad (eser adı), 204a
Seci, X
Seferihisar 165a, 166a
SEHİ BEY, 46a-b, 216b, 217a, 269a
sekban, 70b, 115b, 234b;
-başı, 231a, 255a
Selânik, XII, 29a, 49b, 69b, 72a, 73b, 78b, 120a, 166b;
-kadısı, 260b
-sancağı, 200b, 224a;
Selasil kalesi, 54a, 55b, 58a, 59b, 61b

SELÂTÎN (Selçuklu hükümdarlarına verilen ünvan), 6b
SELÇUK HATUN (Uzun Hasan'ın hanımı ve Sultan Yakub'un validesi), 163a, 170b
Selim II., X, XII, 159a
Selimnâme, 247a
SELİMÂN-I Selîmü'l-Cenân, 2a;
-nişân, 218a
selîmî sarık, 117b;
-uslub, 220a
SELMA, 81b
SELMAN, 217a
SELMAN AĞA (kızlar ağası), 118a
SELMAN SUBAŞI, 57a
Semâniye (medresesi), 82a, 106b, 108b, 109b, (127b 2. nüshadan), 111b, 114a, 146b, 147a-b, 148a-b, 150b, 151a-b, 152a-b, 153a, 191b, 199a, 203b, 204a-b, 205a-b, 206a, 207a, 208a-b, 209a, 259a, 260a-b, 267b;
-Ebu'l-Feth Medresesi, (127b 2. nüshadan)
-Sahn-ı Semân, 107a-b, 110a, 112b, 146a, 206a-b, 207b, 258a, 259b;
Semendire, 140b, 175b, 179b, 180a, 182a, 196a;
-kalesi, 15b, 72a, 73b, 74a, 77b, 79a, 87a, 119a, 121b, 122a-b, 125b;
-sancağı, 196a
Semerkand, XIII, 31a-b, 34a, 37a, 47a, 54b, 83a[1], 149a, 151b, 162b
Semîre, 8b
Semnan, 34a
Sereskî kalesi, 122b
serdâr-ı azam, 175a
Serhad beyleri, 76a, 129a
serhadd-i şark, 7a
serrâc, 135b
SERVER, 6b
Sevadiye, 66a
SEVİNE, 7b
SEYDİ BEY, 110b
Seydişehir, 26a, 62b
SEYFÎ (Sinop'lu), 214b
SEYYİD AHMED BEY (Necah hakimi), 239a
SEYYİD AHMED-İ KEBİR-İ RIFÂİ (Sahibhal), 23a
SEYYİD AHMED KIRIMÎ, 145b
SEYYİD ALİ, 238b;
-Zâde, 259a
SEYYİD CAFER-İ BATTAL, 100b
SEYYİD CELALÜDDİN GÜRANÎ 267a
SEYYİD HÜSEYN AHLATÎ, 51a
SEYYİD İBER, 150a
SEYYİD İBRAHİM el-MURTAZA el-ASGAR, 20a
SEYYİD İSA es-SAKİN, 20a
SEYYİD-İ VELAYET, 212a
SEYYİD LOKMAN, 10a
SEYYİD MAHMUD-I HAYRAN, 21b
SEYYİD MUHAMMED -Hacı Bektaş, 20a
SEYYİD MUHAMMED FENARİ, 30b
SEYYİD MUHAMMED, 20a
SEYYİD MUHAMMED; -Emîrî, 213a
SEYYİD MUHAMMED KEMANE, 229b
SEYYİD MUSA -Ây Seyha, 20a
SEYYİD MUSA NİŞABUR, 20a
SEYYİD NESİMÎ (Eşheru'l-Uşşak), 84a-b, 85a
SEYYİD NUREDDİN, 20b
SEYYİD ŞEMSEDDİN MUHAMMED BUHARİ, 198b, 211a, 212b, 260b, 267a
SEYYİD ŞERİF CÜRCANÎ, 28b, 39a, 41b, 51a, 64b, 79a, 82a, 83a[1], 111b, 148a-b, 149a-b, 150b, 152b, 204a, 207b, 229a, 258b, 259a
Sıddîkî Neseb, 255b
Sığırcık suyu, 94a
Sıhah-ı Cevheriyye (eser adı), 28a, 148b
Sırf, 28a;
-voyvadaları, 17b

Sırfsındığı, 19a
Sîretü'l-Kulûb (eser adı), 51b
sikender-sipâh, 7a, 183b;
-Rumî, 219a
-Sikender, 42a, 46b, 184a, 214b, 240b, 241b, 245b;
sikke ve hutbe, 16a, 19a, 38a, 47a-b, 49a, 55a-b, 58b, 71b, 74b, 144a, 170a, 174a, 233a, 235b
SİKÜLETBAN, 76b, 77a
silahdar, 117b;
-başı, 116a
Silifke, 137b, 138a;
-kalesi, 87a, 127b
Silistre, 63b, 182a-b;
-kalesi, 26b, 29a-b;
-sancağı, 173b, 230a
Silivri, 49b, 94a, 104a;
-kalesi, 87a, 192a
silsile-i Selâçike-i Rûm, 8b
Simav, 162a
Simavna kalesi, 50b
SİMAVNAOĞLU, 62a;
-Şeyh Bedreddin, 148a
SİMMAR, 105a, 106a
SİNAN (Karışdıran Süleyman oğlu); -Behiştî, 213b
SİNAN AĞA (Kapıcı başı), 222a-b, 239a
SİNAN BEY (Arnavud), 177a, 179b
SİNAN BEY (Kasdı), 176a
SİNAN BEY (Karlı oğlu), 229b
SİNAN BEY (Ulvan Bey), 60a, 61a, 71b, 72a-b, 79a, 129a-b;
-Paşa, 147b, 151a-b
SİNAN BEY (Yörgüç oğlu), 229b
SİNAN ÇELEBİ, 203a
SİNAN PAŞA (Beylerbeyi, vezir), 186a, 188a, 201b, 202a, 204b, 206a, 229a-b, 234a-b, 241a-b, 243a-b, 247b, 248a, 254b
Sind, 30a, 34a;
-u Hıtâ, 3a
Sinop, 8b, 42a, 82a, 87a, 99b, 123a, 227a, 264b;
-hakimi, 29b;
-İskelesi 8b, 48a, 122b;
-kalesi, 29b, 72a, 122b;
-Sinobî, 214b
sipehsâlar, 15b, 58b, 126a, 139a, 170b, 176b, 180b, 184a, 189a, 225a, 239b, 240a;
-sipah, 57b, 60b, 79a, 80b, 114a, 116a, 130b, 132b, 135a-b, 138b, 141b, 143b, 169b, 174a, 176a, 182b, 183a, 185b, 187a, 188a, 193a, 196b, 197b, 210b, 211a, 226a, 227a, 229a, 230a-b, 231a, 237b, 238a, 239a, 240a, 241a, 242a, 244b, 246b, 247b, 250b, 257a, 270a;
-Sipahi ağası, 116a;
-sipahi oğlanları, 239a
-sipahilik, 64a, 180a;
SİRAC (Mevlana), 155b
SİRACÜDDİN (Mevlana), 153b
SİRACÜDDİN KASIM ÇELEBİ (Pîri Muhammed-zâde), 202b
Siroz, 28a, 63b, 69b, 76a, 120b, 210a, 216a, 217b;
-kalesi, 24b, 26a
Sis kalesi, 175b
Sistan, 34a
SİTTİ BEY, 175b
Sivas, XIII, 35a, 39b, 46a, 53b, 54a, 78a, 135a, 160a, 226b, 227a, 228a, 234a, 245b;
-beylerbeyi, 238a, 243a;
-Defterdarlığı, VII, VIII, XIII;
-Ervam Beylerbeyiliği, 78a;
-kalesi, 29a, 31b;
-ı Rum, 24b, 30a, 35a, 115a, 134b, 135b;
-sancağı, 136a, 177b
Sivrihisar, 20b, 47a, 62b, 80b, 87a, 119a, 144a, 151a
siyah börk, 16a

Siynâme (eser adı), 85a
SOFİ HATUN, 191b
Sofi Kıran, 229a
Sofiler mahallesi, 211a
Sofiyye, 96a, 261a;
-'avret-i, 95b;
-tarîkı, 205b, 208b, 259a, 267b
Sofya, 60b, 74a, 76b, 77a, 95b, 121a, 122a, 129b, 130b, 144b, 170a, 172b, 179b, 214b;
-sancağı, 230a
Sol (Ankara'da bir karye), 41a
Solak, 115b;
-*başı*, 252b
-*solakân*, 32b;
Sorkun, 11b
SOYGADİR, 7b
Sosyal hayat, IX, XI
Söğüt, 9a
subaşı, 64a, 115a
Sudan, 223b;
-hakimi, 236a
SULTAN ABDULLAH (Bayezid I oğlu), 169b, 171b, 215b, 216b, 217b
SULTAN AHMED (Bayezid II oğlu), 188a-b, 189a, 192b, 193a-b, 194a-b, 195a-b, 196a-b, 197a, 197b, 198a, 200b, 203b, 205b, 213a, 216a, 220a-b, 221a, 222a-b, 223a-b, 251a
SULTAN AHMED (Murad II oğlu), 69a
SULTAN AHMED, 31a, 34a, 51b, 63a
SULTAN ALAÜDDEVLE, 9a
SULTAN ALAÜDDİN, 7a, 8a-b, 9b, 10a, 11a-b, 15a, 23b, 133a
SULTAN ALAUDDİN (Sultan Ahmed'in oğlu), 220b, 222b
SULTAN ALEMŞAH (Bayezid II oğlu), 169b, 197b, 214a, 223b
SULTAN BAYEZİD II. HAN, 2a, 7a, 9b, 16a, 26a-b, 27a, 28b, 29a-b, 30b, 32a-b, 33a-b, 34a-b, 35b, 36a-b, 37a-b, 38a, 39a, 40b, 41b, 42a, 45b, 46a-b, 47a, 49b, 52a-b, 64a, 68b, (127b 2. nüshadan), 121a, 126b, 134a-b, 135a-b, 136a, 137a, 141b, 143b, 145a, 146b, 147b, 148a-b, 153a, 161a, 164b, 166a;
-Ebu'l-Hurûz, 68b;
-Medresesi, 79b, 82a
-Yıldırım, 24b, 27b, 28b, 29a-b, 30a, 31b, 37a, 38a, 40b, 41b, 42a, 47a, 51b, 54a-b, 58a, 65a, 67a, 68a, 69b, 78a, 108b, 136b, 217b, 233b;
SULTAN BAYEZİD b. SELİM HAN, 213a
SULTAN BAYEZİD b. SÜLEYMAN HAN, 172a, 223b
SULTAN CELÂLÜDDİN b. HÜMÂ-YUN, 3a
SULTAN CEM, 165a, 166a
SULTAN EBU SAİD HUDÂBENDE, 8b
SULTAN EYMİR (Sultan Mahmud oğlu), 221a
SULTAN GIYASEDDİN, 3b, 10a, 15a
SULTAN HASAN (Murad II oğlu), 69a
SULTAN HÜSEYN BAYKARA, 164b
SULTAN HÜSEYN (Emir-zâde), 35b
SULTAN KASIM, 15b
SULTAN KORKUD (Bayezid II oğlu), 169b, 188a, 189a-b, 190a-b, 191a, 192a-b, 194a, 195a, 198a-b, 206b, 207a, 213a, 221a-b, 222a, 223b, 253b
SULTAN MAHMUD (I. Mehmed'in oğlu), 51b
SULTAN MAHMUD (Bayezid II oğlu), 169b, 188b, 214b, 215a, 216b, 217a, 221a;
-Camii, 261b
SULTAN MAHMUD GAZNEVÎ, 118a, 216b
SULTAN MEHMED III., VII
SULTAN MESUD, 8a, 188b
SULTAN MUHAMMED b. ŞEHİN-ŞAH, 187a, 223b
SULTAN MUHAMMED b. ALEMŞAH, 193a

SULTAN MUHAMMED HAN (I. Mehmed, Yıldırım Bayezid'in oğlu), 29a, 32b, 33a, 38a, 42a-b, 43a, 47a-b, 48a-b, 49a-b, 50a-b, 51a-b, 52a, 53a, 54a-b, 55a-b, 56a-b, 57a-b, 58a-b, 59a-b, 60b, 61a-b, 63b, 64a, 65a, 67a, 68a-b, 69a, 70b, 71a-b, 214a;
-Kirişci, 38a;
-medresesi, 82a
SULTAN MUHAMMED HAN (II. Mehmed), 2a, , 6a-b, 11b, 66a, 75a-b, 76a-b, 77b, 78a-b, 79a-b, 80a-b, 81b, 82a, 89a, 90a, 91a, 92b, 99b, 102a-b, 105b, 106a, 107a-b, 116a, 120a, 121a, 123a, 129b, 130a-b, 133a, 134a-b, 140b, 143a, 145b, 146a-b, 147a-b, 148a-b, 149a-b, 150a-b, 151a-b, 152a, 153a, 169b, 199a, 200a-b, 201a, 204b, 205a, 207b, 208a, 223b, 228a, 259a, 265a;
-bin Murâd 2a, 100b, 225a;
-Camii, 66a, 105a, 191b, 203b, 209b, 211a, 253a;
-Ebu'l-Feth, 6b, 11b, 64b, 66b, 69a, 72b, 74b, 78b, 82a, 86a, 88b, 89a-b, 100b, 102a-b, 107a, 108b, 110b, (127b 2. nüshadan), 112b, 119a, 121a, 127a, 128b, 144a, 147a, 151a-b, 152b, 169a, 173a, 175b, 177b, 180b, 218b;
-Fatih, 250b
-*kavânîn-i*, 112a, 115b;
SULTAN MUHAMMED ŞAH BEHMENÎ, 174a
SULTAN MURAD HAN (III), VI, 110a, (127b 2. nüshadan);
-b. SULTAN SELİM HAN, 3a, 14b
SULTAN MURAD (Sultan Ahmed oğlu), 222b, 251a
SULTAN MUSA (Sultan Mahmud oğlu), 221a
SULTAN MUSTAFA (I. Mehmed'in oğlu), 51b, 69a-b, 121a, 134b, 135a-b, 136a, 138a, 139b, 223b
SULTAN ORHAN (Murad II oğlu), 69a
SULTAN ORHAN (Sultan Mahmud oğlu), 221a, 223b
SULTAN OSMAN-I TUNİSÎ, 179a
SULTAN SELİM HAN (I), 169b, 172a, 175b, 191b, 192b, 193b, 194a-b, 195a-b, 196a-b, 197a, 198a, 203a, 204b, 205a-b, 206a-b, 208a-b, 209a, 210b, 211a, 213a, 214a, 218a-b, 219a-b, 220a-b, 222b, 226a, 228b, 230b, 234b, 235a, 242b, 245a-b, 246a-b, 247b, 248a-b, 249b, 250a, 252b, 253a-b, 254a-b, 255b, 256a-b, 259a, 260a, 261a, 262a-b, 263a-b, 264b, 265a, 266a, 267b, 268a-b, 269a-b, 270a;
-Ebu'n-Nasr, 241a;
-Fatih-i Mısr, 265b
-Hadimü'l-Harameyn, 218a, 248b, 252b;
SULTAN SELİM HAN (II), VI, 6a, 7a, 14b, 110a, (127b 2. nüshadan);
-b. SÜLEYMAN HAN, 44b
SULTAN ŞAH, 45a
Sultan Şüca' Tekkesi, 84b
SULTAN YAKUB-I CELİL, 163a, 219a
SULTAN YUSUF (I. Mehmed'in oğlu), 51b
Sultan Öyüğü, 25a
sultaniyye (para birimi), 108a
Sultaniyye, 34a, 82a, 151b, 205b;
-Medrese-i, 40a, 64a, 79a, 146b, 150a, 203b, 204b, 206a
Sultanönü sancağı, 28b, 164b
Sulucakaraöyük, 20b, 21a
SUNGURTEKİN, 8a
SUN'Î (Kastamonu'lu), 214b
SUNKUR, 7a
sûre-i Duhan, 203b
sûre-i En'am tefsiri, 149a
sûre-i Fâtiha, 208b
sûre-i Feth, 208b
sûre-i Mücâdele, 79b

sûre-i Nasr, 33a
sûre-i Tâhâ, 46b
sûre-i Yasin, 153a, 208a, 211a
sûre-i Yusuf, 46b
Surhab, 231b
surh çuha taç; -surh-ser, 188b, 224b, 229b, 230a, 238b, 239b, 240a, 241b
surh keçe, 182b
sûr-ı humâyûn, 255b
surna (zurna), 11b
Susam, 141b
Susmanez, 26b; Beyi, 26b
Su'urdur, 236a
Sübhan Dağı, 237b
Sübhatü'l-Abdâl, XI
Sübhatü'l-İnâbe, XI
SÜCUDÎ, 269b;
-Kalkandelen'li, 268b, 269a
Sülâsiyyât-ı Buhariyye, 259b
SÜLEMİŞ ÇAVUŞ, 8a
SÜLEYMÂN (Kanûni), 2a, 19b, 22a, 95b, 109b, 111b, 115b, 116a-b, 118a, 120b, (127b 2. nüshadan), 172a, 193b, 194a, 195a, 198b, 205a, 213a, 214a, 219b, 220a, 223b, 224b, 226a, 230b, 234b, 242a, 244b, 245a, 250a, 252a-b, 255b, 257a, 260a-b, 261a, 266b, 269a;
-Ebu'l-Muzaffer 7a;
-Han Camii, 97b, 105a;
-medresesi, 108a, (127b 2. nüshadan)
SÜLEYMAN (Alauddevle), 232b
SÜLEYMAN (Hz.) 46b, 56a, 77b, 83b, 91a-b, 92a-b, 96a-b, 202b, 203a, 240b, 268b;
-dergâh-ı, 131a;
-mühr-i, 249a
-taht-ı, 17b;
SÜLEYMAN (Kethüda), 252b
SÜLEYMAN (Selim I oğlu), 192b, 223b
SÜLEYMAN b. ABDULLAH, 99b
SÜLEYMAN b. ABDULMELİK, 99b
SÜLEYMAN BEY (Dulkadiroğlu), 77b
SÜLEYMAN BEY (Evrenos oğlu), 176a
SÜLEYMAN BEY (Karahan kardeşi), 240b
SÜLEYMAN BEY (Prevezin beyi), 229b
SÜLEYMAN ÇELEBİ, 17b, 41b, 83a[1], 84a;
-Mevlüd-i Nebî, 84a
-Süleymanlık, 41b;
SÜLEYMAN HALİFE, 162a
Süleyman-nâme (eser adı), 215b
SÜLEYMAN PAŞA, 15b, 16b, 17a-b, 18b, 19a, 24b, 29a, 32b, 33a, 37b, 38a, 39a, 41b, 135b, 139a, 141a, 142b, 179b
SÜLEYMAN ŞAH, 7b, 8a, 38b, 42a-b, 43a-b, 44a-b, 45a, 46a-b, 47a-b, 48a-b, 49a, 50b, 54b, 55a-b, 56a-b, 57a-b, 58a-b, 61b, 63b, 68a
Süleymâniye, Es'ad Efendi (İstanbul), V
Süleymaniye Ktp. Hâlet Ef. İlâvesi, XI
sünnet düğünü VII
Süssheim, K. XII
SÜNBÜL AĞA, 118a-b
SÜNBÜL EFENDİ, 164a, 211b
süneviyyü'l-meşreb, 231b
süneviyyül mezheb, 231b
sünnet-i Halîliyye, 188b
Sünnî, 239b, 270a
Sürmeli Çukur Sahrası, 8a
sürre (alayı), 64a;
-*emaneti*, 268b
SÜRURÎ, 269a
Süryân, 1b
Sütül kalesi, 87a

-Ş-

Şabin Karahisar, 160b
ŞADİR, 214b
ŞADİ BEY (Sivas Beylerbeyi), 75b;
-Paşa, 229a, 238a-b
Şafii mezhep, 208b, 210b;
-Fıkh-ı Şafii, 149b

-İmam Şafii, 265a;
ŞAHABEDDİN PAŞA, 69b, 73a, 74b, 75b, 78a-b, 87a
ŞAH ALİ BEY, 223b
ŞAH HANDAN, 85a
ŞAHİDÎ (Edirne'li), 214b
şahinci başı, 117a
ŞAH İSMAİL, 169b, 195a,198a, 226a-b, 227b, 228a, 229a, 230a-b, 231a-b, 235b, 236a, 237a, 238b, 239a, 240a, 241a-b, 245a-b, 250b, 251b, 252a, 256b;
-Erdebilî, 219a, 222b, 254b
-b. Şeyh Haydar, 188b, 192b, 193a, 194b, 224a;
ŞAH KULU, 193b
Şah Melek Medresesi, 145b
ŞAH MEVLANA ALİ YEZDİ, 34b
ŞAH MUHAMMED BEY (Sultan-zâde), 229b
ŞAH TAHMASB (Şah Abbas b. Hudâbende), 3a
ŞAHRUH MİRZA, 51b, 178b, 187a
ŞAH VELİD BEY, 240a
şâir, X
ŞAİR ADNİ PAŞA (Vezir Mahmud Paşa), 166b
ŞAİR AŞKİ, 167a
şâir biyografileri, X
ŞAİR CAMİ, 165a
ŞAİR CEMALİ, 165a
ŞAİR DA'İ, 165b
ŞAİR DA'İ-i DİĞER, 165b
ŞAİR DAYFİ, 166b
ŞAİR GÜLŞENİ, 167a
ŞAİR HAFİ, 165b
ŞAİR HALİLİ, 165b
ŞAİR HARİRİ, 165b
ŞAİR HAYDAR, 165a
ŞAİR KÂTİBİ, 167a
ŞAİR KEMAL ZERD, 167b
ŞAİR LALİ, 167b
ŞAİR MEHDİ, 168b
ŞAİR MELİHİ, 167b
ŞAİR MONLA HAMDİ, 165a
ŞAİR NECATİ, 164b
ŞAİR NİŞANİ, 168b
ŞAİR NİZAMİ, 168b, 169a
ŞAİR NURİ, 169a
ŞAİR RESMİ, 165b
ŞAİR SA'Dİ (Sivrihisari Cem Sa'di), 166a
ŞAİR SAFİ (Cezeri Kasimi), 166b
ŞAİR SENAYİ, 165a
ŞAİR ŞEHRİ ÇELEBİ, 166a
ŞAİR TÜRABİ, 165a
ŞAİR ULVİ, 167a
ŞAİR VELİYYÜDDİN OĞLU AHMED PAŞA, 164a-b
ŞAİR YAHYA BEY, VI
ŞAİRE ZEYNEB HATUN, 166a
Şakâyık, 19b, 81b, 83a[1], 208b, 212b, 260b;
-ı Nu'mâniyye, 24a, 151b, 161b, 259b
Şam, VI, 15a, 20a, 24b, 31a, 34b, 86b, 98b, 99b, 101b, 102a, 104a, 108a-b, 111b, 115a, 134a, 138a-b, 157b, 164a, 171a, 175a-b, 176a, 178a-b, 180a, 187b, 210b, 218a, 223b, 241a-b, 242a-b, 243b, 244b, 245a-b, 246a-b, 247a, 248b, 249a-b, 250b, 251a, 254b, 255b, 259a, 260a, 268a;
-ı Arab, 30a;
-asakir-i, 97b;
-Beylerbeyi, VI
-Beylerbeyi Mustafa Paşa, VI
-Beyliği, VIII
-Dımaşk-ı 14a, 20b, 65b, 97b, 244b, 245a;
-futûhat-ı, 238a
-Şamî, 176b, 201a;
-ı şerîf, 20b;
-Vilâyet-i, 161a
Şamako, 50a
ŞAMÎ; -Şamlı oğlu, 214b
şarabdar, 74b

Şark, XV, 250b;
-memâlik-i, 102a
şayka, 25b
ŞEH MAHMUD, 8a
Şeh-nâme, 10a
ŞEHABEDDİN SÜHREVERDÎ, 65b
Şehr-engîz Berây-ı Hûb-Rûyân-ı Gelibolı, XI
Şehr köyü, 61a, 74a
ŞEHSUVAR, 233a
şehzâde, 15b, 18a, 19a, 25a, 26a-b, 27b, 32b, 38b, 42a, 47a-b, 48b, 52a, 54a-b, 58b, 66b, 71a, 134b, 136a, 144b-b, 148a, 170a-b, 171a-b, 172a, 187a, 188a, 189a-b, 190a-b, 191a, 192a-b, 193a, 194a-b, 195a-b, 196a-b, 197a-b, 198a-b, 199b, 200b, 203b, 205a-b, 206b, 207a, 209b, 213b, 215b, 216b, 217a, 218a, 219b, 220a, 221a-b, 222a, 223a-b, 224a, 242a, 244b, 262a, 268a;
-i Cemşîd, 170b
-şehzâdegân, 108b, 188b;
Şehzâde Mehmed, VII
Şehzâde Murâd III., VI
Şehzâde Selim II., VI
Şeker, Mehmet, XII
Şemâyil-nâme (Mevlana Lokman'ın eseri), 14b
ŞEMS EFENDİ, 159a
ŞEMSE BANU, 94b, 96a-b
ŞEMSUDDİN (Monla), 155a
ŞEMSÎ (Bursa'lı), 269b
ŞEMSİ TEBRİZÎ, 23b, 65b
ŞEM'UN (Havari), 95b
Şer'i şerîf, 62a
ŞERAFEDDİN YEZDİ, 36a
Şerh-i Adud, 207b
Şerh-i Akâid, 79a, 83a[1], 147a-b, 149b, 151b, 153b, 208a-b
Şerh-i Ca'berî, 79b
Şerh-i Çağminî, 150b
Şerh-i Kavâid-i İ'rab, 65a
Şerh-i Kelimeteyi'ş-Şehâde, 65a
Şerh-i Kitâbu'l-Menar, 45a
Şerh-i Lebân, 149b
Şerh-i Makâsıd (Taftazani'nin eseri), 82a
Şerh-i Mecmau'l-Bahreyn, 45a
Şerh-i Meşârikü'l-Envar, 45a
Şerh-i Metâli', (Razi'nin eseri), 41b, 82a, 149b, 207b, 257b;
-i Havâşî, 79a
Şerh-i Mevâkıf (Cürcâni'nin eseri), 39a, 82a, 83a[1], 108a, 146b, 147b, 148a, 151a-b, 152a, 204a, 206a-b, 209a, 257a, 259a
Şerh-i Miftâh (Taftazanî'nin eseri), 83a[1], 108a, 149b, 204a, 205b, 206a, 208a, 260b, 261a
Şerh-i Misbah, 149b
Şerh-i Mutavvel, 260a
Şerh-i Şemsiyye (Cürcâni'nin eseri), 82a, 149b, 207b
Şerh-i Tavali', 150a;
-Isfahanî, 150b
Şerh-i Tecrîd (eser adı), 82a, 149b, 152b, 205b, 206b, 207a-b, 208a, 259b, 260b
Şerhu't-Teshîl, 51b
Şevâhidü't-Telhis, 261a
ŞEVKÎ (Edirne'li), 214b
ŞEYBEK HAN, 194b
ŞEYH ABDULAZİZ (Arif Billah), 65b
ŞEYH ABDULKADİR CÜRCANÎ, 82a
ŞEYH ABDURRAHİM MÜEYYED, 210a;
-Hacı Çelebi, 266b
ŞEYH ABDURRAHMAN (ERZİNCANÎ), 41a
ŞEYH ABDURRAHMAN; -Sofi-zâde, 210b
ŞEYH ABDURRAHMAN b. ALİ b. AHMED el-BİSTAMİ, 45b
ŞEYH ABDURRAHMAN b. AZİZ (Merzifonî), 65b
ŞEYH ABDURRAHMAN b. HÜSAMEDDİN (Gümüşlüoğlu), 66b, 265b;
-Hüsâmî, 66b

ŞEYH ABİD ÇELEBİ, 211a
ŞEYH AHMED (Zeyniyye Tarikinden), 210a
ŞEYH AHMED b. KATİB; -Ahbed-i Bî-cân, 83b
ŞEYH AHMED, 20a;
-i Nahifi, 65b
ŞEYH ALAADDİN (Dede Ömer Ruşeni), 163a
ŞEYH ALAADDİN (Halvetî), 148a
ŞEYH ALAADDİN HALİFE, 211a-b
ŞEYH ALİ b. EMİR HASAN 267a
ŞEYH ALİ DEDE, 210a
ŞEYH ALİYY-İ KARİ-İ VASITÎ, 23a
ŞEYH ALVAN-I HAMEVî, 210b
ŞEYH BABA NİMETULLAH, 210b
ŞEYH BABA YUSUF, 212b
ŞEYH BAYEZİD HALİFE, 211b
ŞEYH BEDREDDİN; -Bedreddin Baba, 211a
ŞEYH BEDREDDİN ed-DAKİK, 66b
ŞEYH BEDREDDİN-İ AHMER, 66b
ŞEYH CEMALEDDİN İSHAK; -Cemal Halife, 212a;
-Cemal Halife Tekyesi, 212a
ŞEYH ÇELEBİ, 211b
ŞEYH DAVUD (Mudurnu'lu), 212a-b
ŞEYH EBU TÜRAB, 22a
ŞEYH EBU'l-HASAN HARKANİ, 157b
ŞEYH EBU'l-VEFA BAĞDADİ, 23a
ŞEYH EKMELÜDDİN, 41a
ŞEYH ERDEBİLİ, 160b
ŞEYH EMİR-İ KEBİR, 39b
ŞEYH FAHREDDİN er-RUMİ, 45b
ŞEYH FAZLULLAH b. AKŞEMSED-DİN, 266a
ŞEYH GARKİN, 15a
ŞEYH HABİB, 212a-b
-KARAMANİ, 163a
ŞEYH HACI BAYRAM, 163a
ŞEYH HACI HALİFE, 152a
ŞEYH HACI HAMZA, 163a
ŞEYH HAMİD b. MUSA, 40b, 41a
ŞEYH HAMİDİ-İ KAYSARî, 66b, 67a
ŞEYH HAMZA (Akşemseddin'in babası), 157b
ŞEYH HAMZA-i ŞAMİ, 160b
ŞEYH HASAN (Ahi Hasan), 15b
ŞEYH HASAN HOCA, 83b
ŞEYH HAYDAR, 41a, 169b, 188b, 192b
ŞEYH HIZIR BEY b. AHMED PAŞA b. MEVLANA HIZIR BEY, 267a
ŞEYH HOCA-İ ALİ ERDEBİLî, 40b
ŞEYH İBN VEFA, 266b
ŞEYH İLAHî, 82a, 162a, 211a
ŞEYH İLYAS, 15a, 126b;
-Niyazî, 210a
ŞEYH İMAM-ZÂDE, 211b
ŞEYH İSMAİL-İ ŞİRVANî, 210b
ŞEYH KASIM ÇELEBİ, 212b
ŞEYH LOKMAN, 20a
ŞEYH LUTFULLAH (Emir İsfendiyar neslinden), 67a
ŞEYH LUTFULLAH (Üsküplü), 211a, 267a
ŞEYH MAHMUD (Süleyman Çelebi'nin dedesi), 41b
ŞEYH MAHMUD (Sımavna oğlu), 62a
ŞEYH MAHMUD ÇELEBİ, 211a;
-zaviyesi, 258a
ŞEYH MES'UD, 163b
ŞEYH MUHAMMED; -Bolu Çelebi, 210a
ŞEYH MUHAMMED; -İbn Arrak, 210b
ŞEYH MUHAMMED b. AHİ; -Şeyh Muslihiddin, 266a
ŞEYH MUHAMMED b. BAHAEDDİN; -Arif-i Mücahid ve Murtazau Zaid, 266b
ŞEYH MUHAMMED BEDAHŞî, 210b
ŞEYH MUHAMMED ENGÜŞTERİ, 28b
ŞEYH MUHAMMED eş-ŞEHİR bi-YA-ZICI-ZÂDE, 83a[2], 207a
ŞEYH MUHAMMED HALİFE, 39b
ŞEYH MUHYİDDİN; -Kara Muhyiddin, 266b
ŞEYH MUHYİDDİN; -Ebu Şame, 266b
ŞEYH MUHYİDDİN CEMALî, 204b;
-b. Alaaddin el-Cemalî, 259b
ŞEYH MUHYİDDİN KOCAVî, 210b
ŞEYH MUHYİDDİN-İ YAVSİ, 169a
ŞEYH MUSLİHİDDİN, 161b, 162a
ŞEYH MUSLİHİDDİN (Muallim-zâde), 266b
ŞEYH MUSLİHİDDİN; -Uzun Muslihiddin, 211a, 261a
ŞEYH MUSLİHİDDİN EBU'L-VEFA, 106b, 107a, 143b, 151a, 204b, 210a, 211a;
-Camii, 203b;
-mahallesi, 217a
-zaviyesi, 204a;
ŞEYH MUSLİHİDDİN HALİFE, 66b;
-İmâm-ı Debbâğîn, 83b
ŞEYH MUSLİHİDDİN HOCAZÂDE; -Şeyh Muslihiddin, 266b
ŞEYH MUSLİHİDDİN İSKİLİBî; -Şeyh Yavsî, 209b
ŞEYH MUSLİHUDDÎN b. NÛREDDÎN, VI
ŞEYH MUSLİHİDDİN (Siroz'lu), 210a
ŞEYH MUZAFFERÜDDİN, 66b
ŞEYH NASUH, 266a-b;
-Tosyalı, 267a
ŞEYH NİZAMİ, 167a
ŞEYH NUREDDİN, 35b
ŞEYH ÖMER DEDE, 67a
ŞEYH PîRî HALİFE; -Hamîdî, 83b
ŞEYH RAMAZAN, 212b
ŞEYH RÜSTEM HALİFE, 210a
ŞEYH POSTİN-PUŞ, 28b
ŞEYH SADİ, 172a, 188b, 207b, 258b
ŞEYH SADREDDİN KONEVî, 14b, 23b, 39a, 40b, 65b, 83a[1]
ŞEYH SADREDDİN ŞİRVANî, 66a
ŞEYH SA'DULLAH b. AKŞEMSED-DİN, 158a
ŞEYH SAFİYYÜDDDİN ERDEBİLî, 41a, 266b
ŞEYH SALAHADDİN (Bolu'lu), 66b
ŞEYH SALAHADDİN (İznik'li), 211b
ŞEYH SEVİNDİK; -Koğacı Dede, 211b
ŞEYH SEYYİD AHMED el-BUHARİ, 211a;
-Emir Buharî, 267a
ŞEYH SEYYİD ALİ b. MEYMUN, 210b
ŞEYH SEYYİD-İ VELAYET, 210a
ŞEYH SİNAN; -Sinanüddin, 161b
ŞEYH SİNAN; -Sünbül Sinan Efendi, 206b, 211b, 212a
ŞEYH ŞAMİ, 158b
ŞEYH ŞEMSEDDİN MUHAMMED b. ALİ HÜSEYNî, 40b, 146b
ŞEYH ŞİBLî, 84b
ŞEYH ŞÜCAEDDİN KARAMANî, 66b
ŞEYH TACEDDİN, 161b, 162a
ŞEYH TACEDDİN b. İBRAHİM b. YAHŞİ FAKİH, 83b, 150a, 211a
ŞEYH TACEDDİN KARAMANî, 266a
ŞEYH TAHİR-İ HALVETİ, 163b
ŞEYH ULVAN ÇELEBİ, 15a
ŞEYH VAHİD, 65a
ŞEYH VELİ ŞEMSEDDİN, 83b
ŞEYH YAHYA BAKÜVî, 212a, 253a
ŞEYH YAVSî, 266b
ŞEYH ZEKERİYA HALVETî, 66b
ŞEYH ZEYNÜDDİN HAFİ, 39b, 65b, 66a, 150a
ŞEYH-İ EKBER-İ MÜCERRED DEV-VANî, 23a
ŞEYH-İ EKBER ÂRABî, 19b
Şeyhler, XIII
Şeyhulislam, 109a-b, 111b, 112a, 169a, 198b, 199a, 202b, 209b, 211b, 212a, 218b, 258a
ŞEYTAN KULU, 169b, 193b, 199b, 202a, 223a
ŞEYTAN MURAD, 22a
şıkk-ı sânî, 114b

Şia, 224b, 231b
Şifâ (Hacı Paşa'nın eseri), 46a-b, 147b
ŞİHABEDDİN HACER, 28b
ŞİHABÜDDİN SÜHREVERDİ (Şeyh), 157a
Şiir, X
Şili, -kalesi, 29a
ŞİR ALİ PAŞA, 57a
Şir'atü'l-İslam, 207b;
-Şerhi, 208b
Şiraz, 207a, 208b
Şirâzî, IX
Şirvan, VI, VII, XIII, 66a, 237b, 240a
-Vilayeti, 163a
Şumnı Kalesi, 26b
ŞÜKRULLÂH, XIV
-Şirvani (Hakîm), 155a

-T-

Taberistan, 34a
Tabanos kalesi, 119b
TABİB KUTBEDDİN, 265a
tabibler, XIII
tabl, 11b, 61b;
-*tabl u alem*, 11b, 114a, 116a, 135b, 179b, 182a, 200b;
-*u nefîr*, 219b
TACEDDİN KÜRDÎ, 19b, 71b
TACLI HANIM, 230a-b, 231a-b
TAC-ZÂDE, 208a, 230b;
-Cafer Bey, 218b, 230a, 234b, 261b
Taftazani (Şemsiyye), 155a
Tağyir (Fıkıh eseri), 258b
Taharten, 30b, 33b, 34b, 37a
Taka, 247a
Takvîmü Kavîmi'l-Ahbar, 231a
Tâli'-i Selâtîn, XI
TALİ'Î, 269b
TAMACIOĞLU, 61a
TAMİ'Î, 214b
TAPDUK SULTAN, 21a;
-Emre, 21b, 45b
TARAKOLA, 124b, 125a
Tarakçı Yenicesi, 11b, , 15b, 17a, 29b
Taraklıborlu, 72a
TARFİL, 100a
TARGAL, 8a
Tarih-i Cihan-nümâ, 9b
Tarih-i Neşrî, 7b, 8b, 14b, 181b
Tarih-i Ruhî, 8b
Tarih-i Şerh-i Nikaye, 45a
Tarsus, 138a, 169b, 174a-b, 175a-b, 200b
tasavvuf, IX, X, XI
Taşak Ovası, 9a
Taşili, 73b, 128a, 137b, 138a-b, 175a, 187a
TAŞKIN HALİFE (Mevlana), 155b
Taşkın Sufi (Mahallesi), 155b
Taşköprü, 146a;
-Taşköprülü-zâde, 146a, 208b, 259b
Taşlıca'lı Yahya, XIV
Taşlık Medresesi, 257b
TAŞOĞLU, 52b
Tatar, XIII, 7b, 8b, 9a, 11a, 26a, 28b, 32b, 33a-b, 35a-b, 37a, 38a-b, 41b, 46b, 47a, 51a, 56a, 107b, 173a, 255b;
-bilâd-ı, 65a;
-hân-ı, 139a
-kavm-i, 32a;
-leşker-i (cünûd), 29b, 52a, 54a, 61b, 63b;
-Tatariyyü'l-asl, 54a;
-ümerâ-i 8b, 22a;
-zümre-i 9a, 31a;
taun, 180a
Tavâli' (eser adı), 41b, 146b, 208b
tavaşi, 117a;
-Habeşî ve Bûnî, 118a
Tavuk Pazarı Çarşısı, 263a
Tavzîh (eser adı), 149a, 155a
TAZ ALİ, 13a;
-Kalesi 13a
Tebâbia (Tübbâ'), 6b

Tebekküli, 26b
Tebriz, 51a, 64b, 82a, 105b, 149a, 163a, 177b, 178a, 188b, 228b, 230a-b, 231a-b, 232a-b, 233a, 234b, 235b, 236a, 236a-b, 240a, 250b, 264b
Tehâfüt (Gazzali'nin eseri), 82a, 146b
Tehâfüt (Hoca-zâde'nin eseri), 208b, 258b
Tehzîbü'ş-Şemâil, 261a
tefsir, IX
Tefsir-i Kâdî, 82a
Tefsîr-i Keşşaf, 28a;
-şerh-i Keşşaf, 64b, 258b
Tefsîr-i Kur'âni'l-Azîm (Şah Muhammed'-in eseri), 208b
Teke-ili, 58a, 70b, 195a, 221b;
-eyaleti, 192b
-oğlu, 71a;
Tekfurdağı, 17b
Tekfurpınarı, 13a
TEKVUR-I KUR, 61a
Televvün-i Şehriyar-i Mehîb, 151a
telhis, 113a, 256a
Telvîh (Taftazani'nin eseri), 79a, 82a, 108b, 146a-b, 147a, 148a, 149b, 152a-b, 205b, 258b, 260b
Temaşalık, 92a
TEMENNAYÎ, 213b
Tenâsuhî mezhep, 213b
Tenkîh (Fıkıh eseri), 258b
Tennur (karyesi), 160a
Tensuyu, 66a
Tercîh (Telvîhşerhi), 28b
Tercan, 135b, 145b
Terekeme, 32b, 226a
Terkoz, -kalesi, 24b
Tersane-i Âmire, 113b
terzi başı, 116b
Tevarih-i Al-i Osman, 15a, 148b, 207a, 217a, 258a-b, 270a
teveccüh-i humayun, 185b
TEVKİİ MUHAMMED b. RAMAZAN, 10a, 14b
Tevrat, 94a
Teysîr (Tefsir eseri), 65a
Tezâkir-i Şuara, 256a
tezkire, X
Tezkire, (Latifî'nin eseri), 46a
tezkireci, 113a, 114a, 115a, 253b, 256a
tezkirecilik, X, XIV
Tezkiretü'l-Evliya, 151a
Tezkiretü'ş-Şuarâ, 68a, 269a
Tezyîl-i Garîb, 151a
Tıbb, IX
Tıbbü'l-Ebdân, 157a
Tımar Defterdârı, VII
Tırhala, 61a, 76a
Tırnova, 26b
tîg-i Kirmânî, 13b
timar, 38b, 68a, 110a, 112b, 114b, 116a, 142a, 227a, 228a, 239a;
-defterdarlıkları, 109b
TİMUR, 3a, 6b, 7a, 30a-b, 31a-b, 32a-b, 33a, 34a, 35a, 36b, 40b, 42b, 44b, 47a, 52a-b, 62b, 63b, 83b, 126b, 127b, 233b, 234b, 244a, 245b, 246a;
-cengi, 39a, 51b
-Emir 2a, 6b, 31a, 51a, 66a, 80a, 149a, 150a;
-gayur, 36a;
-Gürkan, 28b, 29b, 30a, 32a-b, 33b, 46a-b, 54a-b, 68a, 127b, 134a, 136b, 232a;
-han, 29a, 34b, 35a-b, 36a-b, 38a-b, 40a, 41b, 42a, 51b, 54a, 65a, 69b;
-hukemâ-i, 37a;
-leşker-i, 31a-b, 32b;
-Timuriyân 9b;
TİMURTAŞ BEY (Paşa), 16a; 26b, 27b, 32b, 36a, 38b, 54b, 78a, 175b, 176a
Tire, 51a, 62b, 152b, 260a;
-Medresesi, 45a
-Sancağı, 154a
TİRMİZİ, 100b
TOĞMUŞ, 7b

Tokat, 23a, 29a, 42b, 52a, 54a, 55a, 57b, 59b, 61b, 62b, 74a, 82a, 85b, 134a, 163b, 167b, 189a, 203b;
-kalesi, 50a-b
Tokmak hisarı, 121a
TOKTEMUR, 7b
Toltı (Hak yıkduğı hisarı), -kalesi, 24b
Tolunlular, XIII
TOMAK, 7b
Tomalic Beli, 10a;
-dağları 9a;
-derbendi 10b, 54b
TOMANBAY, 241b, 247a, 248b
topçu, 70a, 114a;
-*başı*, 116b
TORLAK HÛ KEMAL, 63b
Torul, 141b
TORUMTAŞ, 7b
Tosya, 52a, 155a, 266a
TOYCA BALABAN, 28a, 32a
TOYTEMUR, 7b
TOYURAN BEY, 56a
Trablus, 99b, 243a, 269b;
-Şam, 115a
Trabzon, VII, 87a, 122b, 123a-b, 124a, 172b, 192b, 194a, 195a, 220a, 227a, 228a, 232a, 268a;
-Trebuzen, 62a
TRENDEFİL b. İLYAN, 100b
TTK Ktp., XV
tûğ u alem, 10a, 133a; *tûg-ı Sultânî*, 60b, 195b, 246b
Tuğra, 7b;
-nüvis-i Hâkânî, 203a, 234b
-tuğralı alemler, 115a;
TUĞRAİ RAMAZAN EFENDİ, 199a
Tuğrul (Hacı Bektaş müridi), 21a
Tuhfe (eser adı), 65b
Tuhfetü'l-Mahmudiyye, 149b
Tuhfetü's-Selâtîn, 149b
Tuhfetü's-Sulehâ, XI
Tuhfetü'l-'Uşşâk, XI
Tuna, 72b, 115a, 120a, 121b, 122a, 131a, 140a-b, 172b, 173b, 182b, 183a
Tunca, 25b, 69a, 191b, 268a
TURAK, 7b
TUR ALİ BEY, 183a, 230a
TURAN BEY, 60a
TURHAN BEY, 70a, 74a, 76a, 79a, 87a;
-oğlu, 176a
Turan, 30a, 47a;
-İskender-i, 47a
-memâlik-i 7b;
-mirzayân-ı, 35b;
TURGUD ALP, 8a
Turgud, 24b, 76b;
-oğlu, 175a, 176a-b
Turna Dağı, 234a
TURSUN (müzevvir), 214b
Tuzla, 16b
tülbend oğlanı, 117b
TÜLEK ŞAHBAZ, 57a
Türk, XIII, 1b, 7b, 85a, 256b;
-Etrâk 4b, 5b, 6b, 8b, 10b, 16a-b, 18b, 41b, 44a, 76b, (127b 2. nüsha), 115b, 118b, 139a, 170a-b, 179b, 207b, 228a, 243a;
-Etrâk-i Şamlı, 175b;
-Kölemenler, XIII
-memâlik-i, 93b;
-mezar-ı 8a;
-Tarihi, IX
-Türkâne, 136a;
-Türkî, 42a, 45b, 46a, 85a, 148b, 205b, 213b, 226b, 260a, 263b, 269b;
-Türkî edâ, 67b;
-Türkî lisan, 15a, 41b, 67a, 91a, 151a, 207a, 212b, 258a;
-Türkî nazm, 15a, 66a, 200a, 208b;
-Türkî şi'r, 84b, 204a
Türkçe, IX, X, XI
Türkistan, 20a-b, 30a, 34a-b, 37a, 67a, 139a;
-yaylağı, 185a
Türkmen, 8a, 24b, 52a-b;

-beyleri, 169b
-Türkmân-ı bed-gümân, 44a, 134a, 234a;
-Türkmân-ı bed-likâ, 44a;
-(vilâyet-i) Türkmân, 53a-b, 58b, 59b, 61b, 84a-b, 123b, 127b, 134a-b, 135a-b, 136b, 175b, 176a, 178b, 179a, 228a, 243a, 251a;
Tütünsüz Hüseyin Paşa, VI

-U-

Ucâle-i Leyleteyn, 80b, 81b
UĞURLU MUHAMMED, 105b, 136a, 177a-b
UKBE b. HALİFE, 97b
Ulubad Kalesi, 16a-b, 17a;
-nehri, 54b, 70a
ulufeciler, 116a
ULUĞ BEY MİRZA, 28b, 149a
Ulûm-ı Akliyye, 205a
Ulûm-ı Edebiyye, 149b
Ulûm-ı rûhaniyye, 45b
Ulûm-ı şer'iyye, 40a-b
UMUR PAŞA (Timurtaş Paşa), 70a, 73a, 78a
Ungurus, 29a-b, 63a, 72b, 73a-b, 93b, 95a, 101a, 102b, 103a, 120a, 122a, 128b, 139a, 140b, 141b, 145b, 172b, 179b, 180a-b, 182a, 183b, 184a, 192a, 199b, 261a;
-kralı, 17b, 73a, 74b, 75a, 76b, 119a, 121a, 122b, 125a, 129b, 130a, 139b, 173b, 175b, 179a, 235b;
-Çasar, 173b, 180b;
-Çasar vilayetleri, 183b
Unkudü'z-Zevâhir (eser adı), 149b
Urban, 86b, 176a, 243a, 245a, 246a-b
Urmi, 236a
USTACALLI MUHAMMED HAN, 227a, 229b, 237a
UYGUR ALP, 12b
UZUN HASAN, 163a, 168b
UZUN MUSLİHİDDİN, 162b

-Ü-

Üç Şerefeli Cami, 78a
Ülker (yıldızı), 94b
ümerâ, 16a, 18b, 19a, 25a, 26a, 27a, 28a, 29a, 32a, 33a, 35b, 36b, 38b, 39a, 43b, 44a, 47b, 48b, 49a-b, 50a-b, 52a-b, 53a, 54a, 56b, 57a-b, 58b, 59a-b, 64b, 69b, 70a, 71b, 75a-b, 76a, 77b, 78a-b, 79a, 93a, 108a, 111b, 112a, 113b, 115a, 124b, 128a, 130a, 131b, 132a, 133b, 134b, 135a-b, 136b, 138b, 141a-b, 142b, 144a, 145a-b, 148a, 170a, 173a-b, 174a-b, 175a-b, 176a, 177a-b, 178a, 179a-b, 180b, 181b, 182b, 184a, 185a-b, 188b, 190b, 191a, 192b, 196a, 197a, 198a, 200a-b, 202a, 203a, 210b, 213b, 214b, 219b, 222a, 224a, 228a, 229b, 230b, 236a-b, 237b, 238b, 240a, 242a, 243b, 244b, 245a, 250b, 257a, 269b
Ümmü'l-Hasan, 247a
ÜMMÜ VELED-ZÂDE, 217a
Üsküdar, (127b 2. nüshadan), 134b, 143b, 145b, 178a, 179a, 192a, 197a, 224b, 242a, 251a
Üsküp, 29a, 83a[1], 119a, 121a, 208a, 211a, 261a;
-hisarı (kal'a-i Gevher-nigîn), 18a;
-kal'a-i, 29a;
-medresesi, 257b
-Üskübî, 214a;
üstad-ı debbağ, 207b
Üşti, 236a
ÜVEYS BEY (Kayseri beyi), 229b
ÜVEYS el-KARANÎ, 22a

-V-

Vakıf-nâme, XI
VAKKAS SİNAN BEY, 141b
Valide Sultan Medresesi, (127b 2. nüshadan)
Van, VII
-Beylerbeyi, VII
Varadin, 29a
Vardar Yenicesi, 28a, 49b
Varidât (eser adı), 51b, 148a
Varna, 75a-b, 78b;
-Varniye, 75a
Varsak, 24b, 26a, 175a;
-kalesi, 169b;
-Türkleri, 187b
Vasale sahili, 102b
VASFÎ (Siroz'lu), 218a
Vaz-ı Muhtar, 258b
VEADÎ (kenizek), 206b
vebâ, 180a
Vekîl-i Harc-ı Sultânî,, 190a
Velâyet-nâme, 23b
VELİYYÜDDİN (Fakih), 168b
VELİYYÜDDİN (Mevlana), 155a
VELİYYÜDDİN (Şeyh), 161a-b
VELİYYÜDDİN OĞLU AHMED PAŞA (Vezir), 157a
Venedik, 132a, 140b, 141a-b, 183b, 185a-b, 186a, 188a, 235a-b;
-Cezîre-i Bundukiyye, 183b;
-Doju, 187b
Venos, 95b
VERAB, 137b
VERANDO, 101b
Vesâyâ-ı Kudsiyye (eser adı), 65b
Veysî, 40b
vezîr-i azam, 27a, 44b, 70a, 78a, 86b, 95b, 108b, 113a-b, 114a-b, 122b, 123b, 125b, 132a, 134a, 145a, 147a, 175a, 187a, 189b, 193a, 195a, 196b, 199a, 200b, 231a, 247b, 250b, 252a-b, 253b, 254b, 257a, 260b, 263a, 266b
Vidin, 29a, 215a
VİDİNDİK (İspanya kralı), 128b
Vikâye (eser adı), 19b, 39a, 82a, 149b, 152b, 208b;
-Gınâye, 82a;
-Şerh-i, 151b, 203b, 259b, 261a
VİSALÎ (Aydın'lı), 217b
Vize, 16b, 60a;
-liva-i, 18b
vukiyye, 111b
Vulve, -vilâyeti, 61a
VULVEOĞLU, 61a
Vücûd-ı zihnî, IX
vüzerâ, 3b, 6a, 7a, 16a, 18b, 27a, 30b, 32a, 33a, 37b, 38a-b, 39a, 43b, 45a, 51a, 53a-b, 56a-b, 57a, 59b, 61b, 64a, 68b, 69a, 70a-b, 72a, 73b, 74b, 75b, 76a, 78a, 80a-b, 86b, 90b, 93a, 106a, 108a, 109b, 110a, (127b 2. nüshadan), 111b, 112a, 113a-b, 114a-b, 115a, 132a, 133b, 136b, 137b, 144a-b, 145b, 147a, 172b, 173a, 178a, 183b, 188b, 189b, 190b, 191a, 194a-b, 197a-b, 198a, 199a, 200a, 202a, 203b, 204b, 209b, 219a-b, 220a, 222a, 223b, 229a, 231a, 235a, 243b, 250b, 252a-b, 253a, 254b, 254b, 255b, 265a

Y

YAFES b. NUH, 7b
YAĞFUR b. İLYA, 100b
Yahudî, 169b, 257a;
-dîn-i Yahuda, 101a
-kavm-i Yehud, 88a;
YAHŞİ BEY (Timurtaş Paşa oğlu), 26b, 50a-b
YAHŞİ OĞLU (Ungurus), 175b
Yahta, 223b
YAHYA, 228a

YAHYA (Hz.), 102b
YAHYA b. ALİ, 100a
YAHYA PAŞA, 176b, 179b, 189a, 200a, 201a-b
YAKUB (Hakîm), 156a
YAKUB (Hz.), 7a
YAKUB BAYINDIRÎ, 268a
YAKUP BEY (Germiyanoğlu), 17b, 29a, 42a, 47a, 54b, 56a-b, 58a, 59b, 73a
YAKUB ÇELEBİ (I. Murad'ın oğlu), 24b, 26a; Sultan, 26b;
-Han, 27a
YAKUB ECE, 17b
YAKUB PAŞA, 169b, 170a, 176a, 177b, 180b, 181a-b, 185b, 186b, 200b;
-Bey, 170b
Yakub Paşa Zaviyesi, 66b
YAKUT, 159a
Yalak-âbâd, 13a-b, 14a, 75a;
-Hammâm-ı Yalak-âbad, 14a;
-Hammâm-ı Yalakova, 13b;
-Kaplıca, 14a
-Vadisi 13a;
Yalıköy, 266b
YALKOĞLU, 119a-b, 120a
YALAKOMNA (evlâd-ı Kayser'den), 16a
YALVAC, 7b
Yanıkara (Yavuz'un hastalığı), 254a
Yaniçe kalesi, 87a
YANKO, 73a, 74a-b, 76b, 76b, 77a-b, 94a, 120a-b, 121a, 179a-b;
-b. Medyan, 92a-b, 93a, 94b, 95a, 100b, 102b
YANSU, 7b
Yanya Beyi, 228a
YAPLAK MUSTAFA BEY, 228a
Yarhisar, 13a;
-kalesi 12b
-kasabası, 154b
-Tekfuru, 12a;
YÂSÂK, 7b
yasavol, 190b
Yassı Çemen, 227b
yaya, 70a, 115b;
-yayabaşı, 87b
Yayça, 129b, 130a, 169b, 184a-b
yaylak, 9a, 10b, 70b, 115a, 194a
Yaysa kalesi, 118b, 125b
Yazugî Beyleri, 237b
Yedi kule, 144a-b, 164b, 167a, 191b, 201a, 231a
Yedi medrese, 148b
YEGAN BEY (Hemedan hakimi), 239a
Yelise, 247a
Yemen, VI, 4a, 6b, 22a, 86a, 116a, 118b
Yenibahçe, 197b, 223b
Yenice köyü, 206b
Yenice Vardar, 162b
Yenice-i Zağra, -kalesi, 24b
yeniçeri, 6a, 16b, 42b, 49a, 69a, 70b, 73a, 75a-b, 76b, 78b, 87a, 114a, 119a, 120b, 121a, 135b, 142a, 169b, 170a, 175a, 176a-b, 179b, 185b, 187a, 193a-b, 194b, 197a, 197b, 198a, 224a, 228a-b, 230a, 230a, 231a, 232a-b, 234a-b, 239a, 240a, 247b, 250b, 251a, 252a, 269b, 270a;
-ağası, 87b, 113b, 114a, 115a, 116a, 117b, 140a, 143b, 202a, 254b;
-Kâtibi, VII
-Kâtipliği, VII, VIII, XIII
-ocağı, 115b, 116a
-yeniçeriyân, 32b, 115b, 170b, 196b, 197b;
Yeni Eski Depe, 228a
Yeni hisar, 144b, 177a, 192a, 233a
Yeni Saray, 192a
Yenişehr, 13a, 15b, 26a, 27a, 37b, 56b, 120b, 123a, 134b, 191b, 222a, 224b, 224b;
-hakimi, 185a
-sahrası, 170a-b;
Yergöği kalesi, 73b
Yesrib, 4a, 20b, 91a
Yesû (Yesev), 20b
YEŞKÜRİ, 138a

Yevm-i Âşura, 150a
YEZİD, 81b;
-b. Muaviye, 106b
Yıldırım Bayezid, XII
Yirmibeşerli medrese, 199a
Yirmişerli medrese, 199a
YORGİ, 97b, 98a-b, 99b, 100a-b
YÖRGÜÇ PAŞA, 71b, 78b
Yukarı Çimenlik, 17a
YULAR BEY (Kaysariye Beyi), 177a
Yumlu, 171a
Yunan, 1b, 3b, 6b, 8a-b, 26a, 45a, 86b, 92b, 101b, 104a, 126b, 128a, 132b, 133b, 134a, 137b, 138b, 141a, 144b, 223a;
-mülk-i, 127a;
-Padişahı, 126b;
-vilâyet-i 15a, 91b, 127b, 197b;
-Yunânîler, 18a, 101a;
-Yunaniyye, 141b
YUNUS BEY, 124a
YUNUS BEY (Antep hakimi), 242b, 243b
YUNUS EMRE, 21b, 45b
YUNUS PAŞA (Rumeli Beylerbeyi), 198b, 202a, 254b
YUSUF (Hz.),
-hisâl, 248a
-likâ, 46a, 124b, 131b, 247b, 254b;
YUSUF BEY (ümeradan), 75b
YUSUF BEY B. BAYINDIR, 134b
YUSUF ÇELEBİ b. ALİ, 257a
YUSUF b. HÜSEYN, MONLA KİRMASTİ (Mevlana), 154b
Yusuf u Züleyha, 159b
YUSUFCA BEY, 134b
yüzbaşı, 116a
Yüzdepâre, 22a

-Z-

zabtçı, 87b
Zafernâme , (Mevlana Şeref'in eseri), 36b
zağarcı, 115b
ZAĞARCI YAKUP, 53b
ZAĞNOS PAŞA, 76a, 78b, 89b
Zağra, 25b, 51a, 63b;
-eski, 24b, 196a
-vadisi, 60b;
Zahr (Tusi'nin eseri), 82a
zamîme, 17a
Zamîrî medresesi, 191b
ZARİFÎ (Bolu'lu), 215a
ZARİFÎ (Vidin'li), 215a
ZATÎ, X, 258a
Zavulistan, 30a, 31a
Zayran, 223b
zeamet, 17a, 87a, 109a, 115a, 126b, 138b, 142a-b, 173a, 174a, 188a, 238a, 239a, 241a, 250b, 253a
Zebur, 94a
ZEKAYÎ, 214a
ZEKERİYYA (Hz.), 96a, 97b
ZEMAHŞERİ, 169a
Zengibar, 58b
Zerkeşî, 246a
Zevce-i Cihan Şah Zaviyesi, 163a
ZEYNEL BEY (Emir-zâde), 136a-b
ZEYNEL PAŞA, 228a, 243a, 255b
Zeyniyye Tarikatı, 210a, 266a, 267b
ZEYNÜ'L-ARAB, 100b
ZEYNÜDDİN el-HÂFİ, 157a
Zeyrek Camii, 82a
Zîc-i Şâmile, 82a
Zihne, -kalesi, 24b
ZİHNÎ, 67a, 214a
Zirikî, 223b
ZİRKİ AHMED BEY, 240a
Zivalite adası, 177a
Zuğurbe, 182a
Zukak, 248b
Zübdetü'l-Evrâd, XI
Zübdetü't-Tevârîh, X
Zühre, 165b
ZÜLEYHA, 72a

Zülkadiroğlu, 55b, 59b, 60a, 77b, 78a, 174a, 175a, 178b, 187a, 189a, 232b, 233a-b, 234a-b, 238a, 240a
zülüflü iç oğlanı, 117b
Züveylâ, 248b